VLASTIVĚDA MORAVSKÁ.

Vydává Musejní spolek v Brně.

REDAKCE:

Dr. Frant. Dvorský a Dr. Frant. Kameníček, hlavní redaktoři. — Odborní redaktoři: Fr. J. Rypáček, Dr. Fr. Šujan.

II.

MÍSTOPIS MORAVY.

Díl II. místopisu.

HRADIŠTSKÝ KRAJ.

Rediguje **Dr. Fr. Dvorský.**

STRÁŽNICKÝ OKRES.

Čís. 59.



V BRNĚ 1914.

Nákladem Musejního spolku v Brně. — Tiskem Moravské akciové knihtiskárny.

VLASTIVĚDA MORAVSKÁ.

II. Místopis.

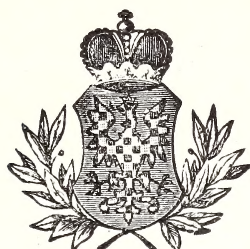
STRÁŽNICKÝ OKRES.

Napsal

Dr. František Dvorský.

Cena K.

Za vydávání odpovídá Dr. František Dvorský.



V BRNĚ 1914.

Nákladem Musejního spolku. — Tiskem Moravské akciové knihtiskárny.



SVÉMU

RODNÉMU MĚSTU STRÁŽNICI

VĚNUJE

SPISOVATEL.

Předmluva.

dyž r. 1889 výbor Musejního spolku se usnesl, aby vydávána byla ilustrovaná Vlastivěda Moravská, přidělen byl mně, jakožto rodáku strážnickému, popis tohoto okresu. Milerád přijal jsem tu úlohu. Výsledkem mé více než 20leté práce jest tento spis.

Archiv města Strážnice, jakož i archivy městeček a vesnic do okresu patřících poskytují velmi poskrovnu starších zpráv, neboť město bylo nesčíslněkrát nepřátelskými nájezdy vydrancováno, zpustošeno, vypáleno, ano i se zemí srovnáno; stejný osud stihl celé okolí. Za to dosti starých listin uchoval nám pevný hrad Strážnický. Mezi tyto staré, pro Strážnici nejdůležitější památky, náleží Codex Žerotino-Stražnicensis, jehož opis chová zemský archiv. Jest to snůška listin, veskrz českých, které se týkají statku a města od doby, kdy zastaven a prodán byl statek ten od pánů z Rožmberka rodu Žerotínskému a odtud až do prodeje rodu Magnis-ovskému.

Kromě toho veledůležitého díla použito nesčetných tištěných a rukopisných pomůcek; zejména to byly: Cod. dipl. Mor., Regesta Boh. et Mor. od Erbena-Emlera, Archiv český, Zemské desky, statisticko-urbarialní údaje ze zemské registratury (nyní v zemském archivě), různé Časopisy naše (Matice Mor., Vlast. Mus. spolku Olom., Musea král. Českého a j.) a cizí (Notizen-Blatt a j.), zvláště pak Půhony olom. a brněnské; topografie Volného a Švoje, dějiny Palackého a Dudíka, zkrátka užito ještě mnoho jiných pomůcek, které nějaké zprávy o městě a okolí poskytovaly. Pro úsporu místa uvádím prameny jen tam, kde to bylo nutno. Práci naši velmi usnadnila okolnost, že za 650 let na Strážnickém panství, vyjmouc doby nepatrné, jen tři panské rody se vystřídaly:

pánův z Kravař, ze Žerotína a z Magnis, kterýžto poslední, koupiv panství po bitvě Bělohorské, drží je skoro nepřetržitě až podnes.

Také ostatní osady okresu, vyjímaje Znorovy, patří jedinému panství — totiž Ostrožskému, které déle než století byvši v rukou pánů z Kunovic, od bitvy Bělohorské až do dneška náleží rodu Lichtenštejnskému.

Vydatné pomoci při spisování dostalo se mi od ředitele měšť. škol, archiváře zámeckého, pana Leop. Noppa, který nejen většinu fotografií pro dílo ochotně zaopatřil, nýbrž i ze svých bohatých zápisů mnoho zpráv poskytnul, ano i celé výpisky zapůjčil. Budiž mu za to nejsrdečnější dík!

K velkým díkům cítím se také povinna nynějšímu majiteli panství Strážnického, vysokorodému p. hraběti Antonínovi z Magnis, jenž s nevšední laskavostí zaopatřil a zapůjčil fotografie prvních majitelů Strážnice svého rodu, totiž hrab. Františka I., jeho manželky Prisky a zakladatele linie Strážnické, hraběte Filipa I. Stejně laskavě propůjčil p. hrabě našemu dílu obrazu své osoby, jakož i obrazu své vznešené choti, rozené hraběnky Dejmové ze Stříteže (vlasteneckého to rodu českého).

Také uctivý dík budiž vzdán prof. A. Komersovi za mnohé příspěvky, pánům, kteří rozeslané dotazníky vlastivědné vyplnili, jakož i všem, jižto jakýmkoli způsobem dílo toto podporovali.

Odevzdávaje Strážnický okres veřejnosti, přeji ze srdce, aby s tou láskou přijat byl a čten, s jakou byl pracován.

V Brně dne 1. dubna 1914.

Spisovatel.



I. Všeobecný přehled.

1. Poloha a přírodní poměry.



kres Strážnický rozložen jest po jihovýchodních hranicích uherských, tvoře východní část hejtmanství Hodoňského. Prostírá se mezi 48° 48′ 24″ a 48° 55′ 13″ severní šířky a 34° 50′ 20″ a 35° 25′ východní délky od ostrova Ferra.

Z osad nejseverněji leží Znorovy, nejjižněji a nejvýchodněji Lhotky (Nová Lhota) a nejzápadněji Rohatec. Rozloha okresu: 27.336·64 ha.

Poměry geologické.

Strážnický okres v ohledě geologickém vykazuje daleko větší rozmanitosti, než sousední okresy Hodoňský neb Břeclavský; výběžky Karpat dosahují až ku městu samému a většina osad rozkládá se na nich. V alluviu, které pokrývá úval řeky Moravy od Napajedel až po hranice moravské u Lanžhota, leží menší

část Znorov, část města Strážnice, osady Zvolenov, Petrov a Rohatec. Alluvium (mladší náplavy) šíří se též vzhůru po řece Velečce přes Žeraviny, Hroznovou Lhotu a Tasov k Lipovu a z druhé strany ke Kněždubu.

Na starších náplavách (diluviu) leží velká část polností Strážnice, Znorov, Lideřovic a Sudoměřic. Ve skrovné hloubce přicházíme zde všudy na mocné náplavy hlazených karpatských pískovitých břidlic. Krajina od Rohateckého cukrovaru až po hranice našeho okresu směrem k Hodonínu pokryta jest pontickým pískem. Ojediněle vyskytují se ostrůvky sarmatské na východ od Staré hory u Sudoměřic, pak u cihelny strážnické před Doubravkou. Belvederské písky nalézají se u Tvarožné Lhoty a na výšinách „Drážky“ a „Lišky“ u Znorov.

Překvapující jest výskyt vrstev křídových, které z Uher postupují na severovýchod přes Starou horu u Sudoměřic do vinohradů Strážnických, přes Výskok a Žerotín ke Tvarožné Lhotě a týmže pak směrem přes vrch Radošov a horu Roháč až k Velké Blatnici. Druhé pásmo s předešlým skoro rovnoběžné táhne se kolem Javorníka a Nových Lhotek po hranicích uherských k Javořině.

Ve vrstvách křídových jsou jediné nálezy minerálů, totiž štěpného vápence a někde na žilkách vápenných manganitu. Tyto křídové vrstvy byly teprve v novější době zjištěny a prozkoumány říšským geologem Paulem a odpovídají zříceninovým a hieroglyfickým vápencům Lysé hory u Vídně. U Javořiny skládá se tento útvar z hnědavých pískovců protkaných žilkami vápencovými a ze šedých pískovců a břidlic tence štípatelných.

Horopis.

Od Znorov až po Rohatec šíří se Dolnomoravský úval, krásná to lučinolesnatá rovina, zaplavována často řekou Moravou. Hlavní tato rovina postupuje stranou po potoku Velečce přes Žeraviny, Hroznovou Lhotu k Lipovu jedním a ke Kněždubu druhým směrem. Krajiny tyto jsou nejteplejší a nejúrodnější.

Po hranicích uherských jest okres náš veskrz hornatý dosahujíc vrchem Javořinou výše 968 m. Od tohoto nejvyššího bodu táhne se na severozápad mezi Velkou a Súchovem haluz Velecká s vrchy přes 500 m vysokými a pokračuje hřbetem Lúckým tvoříc pak u Tasova nízké chlumy částečně vinnou révou



Obr. 1. U Horního jezera ve Filipově.

posázené; odtud postupuje ke Znorovám a Lideřovicům, kde padá do nížiny moravské.

Mnohem mocněji od Javořiny se odštěpuje západní větev Lhotecká s počátku s horami na 700 m vysokými, pak na 600 m sníženými (Šibenický vrch 709 m, Kamenná vrata 632 m); rozděluje se pak ve 2 haluze uzavírajíc až po Javorník romantické údolí Filipovské, kterým protéká Hrubý potok. (Obr. 1., 2. a 3.)

Skupina Javořiny spadá pak v sedlo Javornické asi 350 m vysoké, kterým vede silnice z Velké do Vrbovců; silnice stýká se po celé délce s výběžky skupiny Bukovinské, která vychází od vrchu Bukoviny 582 m vysokého, strmícího na hranicích uherských jihových. od Kněždubu. Skupina ta vysílá do Moravy několik větví, z nichž větev Kuželovská odklání se táhlým obloukem ke Kuželovu, v lese Doubravě se zdvihá nad 400 m; klesá pak mezi Velkou a Hrubou Vrbkou pod 400 m; potom snižuje se silně k Lipovu a dosahujíc v bývalých vinohradech na Staré hoře jen 230 m přechází u Hroznové Lhoty v rovinu.

Západně od větve Kuželovské táhne se hřbet Malovrbecký, jenž na Výzkumu do 439 m, na Kněždubském Šumárníku do 400 m se zdvihá, ale pod potokem Radějovským na hoře Travičné na 379 m klesá.

Jižně ode hřbetu Malovrbského pne se na západ větev Radějovská v délce asi 4 km; jsouc vyduta s počátku přes 400 m, klesá na Holém vrchu na 388 m, na hoře Žerotíně ve vinohradech Strážnických na 324 m a v Sudoměřských Starých horách pod 300 m; pak se sklání přes Plže petrovské do úvalu Dolnomoravského.

S větví Radějovskou skoro rovně běží po hranicích uherských větev Mandátská přes 400 m vysoká; zakončuje se svou mocnější hmotou na stoku potoka Mandátského a Sudoměrského; potom snižuje se a lesnatým Rozsocháčem sváží se do potoka Sudoměřského ve výši 222 m.

Vodstvo.

Hlavní řekou okresu jest Morava, do něhož vstupuje jako jednotný proud nad osadou Znorovy; ale již na trati Lideřovské dělí se na 3 proudy: hlavní, Tečelec zvaný, Vežky a Morávku, která spěje ku městu Strážnici a zde všeobecně Moravou se nazývá.



Obr. 2. U zříceniny umělé ve Filipově.

Vežky pojí se brzy s Tečelcem ve Strážnickém lese „na Kamenném“, kdežto Morávka protékajíc lukami Strážnickými a Petrovskými proti Rohatci do levého ramene Tečelce se vlévá.

Řeka Morava přijímá na břehu levém v našem okrese 3 větší potoky, totiž Velečku (Veličku), potok Radějovský a potok Sudoměrský, jenž ve svém spodním toku Morávkou se jmenuje.

1. Velečka vzniká pod vrchem Leštnou (696 m) z několika pramenů, teče směrem jihozápadním přes Vápenky, pak západně značnými oklikami pod Javorník, kde se pojí s Hrubým potokem, jenž teče z Filipského údolí. V nejhornějším svém toku Velečka nazývá se Černým potokem, nížeji potokem Jamným; teprve pod Javorníkem nazvána jest Velečkou. Od Javorníka bere se směrem skoro severním na Velkou a Lúku; odtud západně na Lipov, kde se dělí ve dvé: jedno rameno jde na Hroznovou Lhotu, Žeraviny a Hatěcký mlýn, druhé teče na Kněždub a na Strážnickou trať Okluky; spojená v jeden proud vlévá se nad parkem „Bludníky“ do Morávky.

2. Radějovský potok původ bere z více pramenů v horách Kněždubských (hlavně z Jarkovce a Vrbeckého potoka), teče pak jižně pod Šumárník směrem západním, ubírá se dále přes Radějov, pod vinohrady Strážnickými, okolo Bažantnice k Petrovu, kde se pod panskou hospodou do Morávky vlévá; poblíž jeho koryta vyvěrá zde známý Petrovský sirkový pramen.

3. Sudoměrský potok sbírá vody nad „Mandátem“ v horách na hranicích uherských a nazývají jej zde „potokem pod Mandátem“. Teče téměř západně okolo Sudoměřic, tvoře zde hranice zemské a vlévá se do Moravy proti Rohatci. Při ústí jmenují potok nesprávně Morávkou.

Rybníků v okrese není. Ve středověku bylo jich několik; největší z nich byly Kněždubský, Petrovský, Lideřovský a Znorovský.

Podnebí

jest v části rovinné a na nízkých výběžcích Karpat velmi mírné, tak že okres se řadí mezi kraje vínorodé; sem náleží celý kraj západně od Lipova s osadami: Lipovem, Hroznovou Lhotou, Kozojídkami, Žeravinami, Kněždubem, Tvarožnou Lhotou, Radějovem, Znorovy, Lideřovicemi, Strážnicí, Zvolenovem, Petrovem, Sudoměřicemi a Rohatcem.



Obr. 3. Vila ve Filipově.

V části východní a jižní od Lipova, ve krajině to hornaté jest podnebí drsné, zimy bývají tuhé a dlouho trvající. Sem náležejí osady: Hrubá a Malá Vrbka, Kuželov, Velká, Javorník a Lhotky.

Klimatické poměry jsou dosud málo zjištěny, poněvadž jen jediná pozorovací stanice, totiž ve Velké byla činnou.

Teplota pozorovaná ve Velké r. 1905 byla: průměrná ranní 7·7° C, polední 12·6° C, odpolední 8·7° C, průměrná denní 9·4° C. Největší teplo bylo dne 2. července 32·4° C, nejnižší 3. ledna —18° C.

Vodních srážek bývá z jara v celém okrese 150—200 mm, ve Velké 90 mm, v okolí Velké 100—150 mm; v letě 150—200 mm, v okolí Javořiny 200—250 mm, na podzim v okolí Strážnice 150—200 mm, v okolí Velké 200—250 mm, na horách vých. od Velké 250—300 mm; v zimě 50—100 mm, v okolí Velké 100—150 mm, na horách vých. od Velké 150—200 mm. Za celý rok 1905 bylo v okolí Strážnice vodních srážek 500—600 mm, vých. od Velké 600—700 mm, dále k Javořině 800—900 mm. Dní se srážkami vodními načítáno ve Velké 144, střední stav zamračení byl 5·7; největší výšku 53 mm dosáhly vodní srážky dne 14. listopadu. Směr větrů byl v tom roce (1905) ponejvíce jižní (67%), kromě toho jihozápadní 17% a též západní 12%.

Květena

našeho okresu vyniká nad jiné velkou rozmanitostí. Rostou zde rostliny luk rovinných a horských, rostliny míst močálovitých a suchých písčitých, rostliny lesů lupenatých a jehličnatých až do výše 900 m. položených, rostliny polní, úhorní a pastvištní. A kraj teplý, často vodními srážkami svlažený! Většina rostlin těch patří květeně tak zv. pannonské, neboli pontické. Vynikající naleziště rostlin poblíž města jest háj Dúbravka, nyní z velké polovice vymýtěná, náhorní louky Radějovské, vrch Žerotín, lesík Rozsocháč a mezi ním a Mandátem ležící louka, která z části do Skalice patří, konečně pruh písčitý podél Moravy na druhé straně Přívozu. — V dalším okolí chovají vzácné rostliny náhorní louky nad Kněždubem u Jiříkovce, louky Vojšice, údolí Filipovo a lesy Javořinské.

Dobré příspěvky pro květenu okresní podal prof. V. Večeřa[1]) r. 1911 v programě gymn. Strážnického a dříve již (r. 1884—1886) horlivý pěstitel botaniky prof. Dr. Ed. Formánek.[2]) V následujícím vyjímáme z obou jen rostliny pro Moravu vzácnější; jsou to: Pryskyřník kašubský a veliký, sasanka lesní, plamének přímý a plotní (na Strážnicku zvaný „rabutí“), oměj žlutý, leknín bělostný a žlutý, řeřišnice zubatá, hulevník uherský, trýzel vonný a šedivý, hořinka východní, křes úzkolistý, měsíčnice lesní (na Javořině), řeřicha porostlá, boryt barvířský, violka divotvárná, nízká, vysoká a modrá, třezalka srstnatá, sléz pižmový, kakost pyrenajský, len žlutý, silenka rozsochatá. hvozdík temnorudý, třemdava bílá (Vojšice), hrachor širolistý, vikev kašubská, jetel bledožlutý, čilimník rakouský, kozinec dánský, bílojetel pětilistý, růže nízká, břekyně, vrbovka Lamyova, sesel širolistý, halucha koromáčovitá a trubkovitá, smldník elsaský, jarmanka větší, hvězdnatec zubatý, máčka namodralá (okolo Strážnice zvaná „modré královo zelí“), hladýš širolistý, mázdřinec rakouský, štěničník paprskující, jednokvítek velekvětý, divizna brunatá, rozrazil rakouský, světlík žlutý, čistec německý, černohlávek dřípatý, šanta nahá, ožanka čpavá, karbinec vysoký, kamejka modronachová, mochyně židovská třešně, ruměnice písečná, hořec německý a brvitý, zvonec širolistý a sibířský, radyk prutnatý, prasetník blamatý, hadí mord nachový, mléčivec modrý, galinsoga malokvětá, starček velkolistý, hvězdnice chlumní, oman mečolistý, chrpa chlumní a žlutá, suchotrn otevřený, hvězdník roční, růžkatec ostnatý, šťovík úzkolistý, bytel písečný a metlovitý, slanobyl obecný, hrubozel blit, vrba pěti- a trojmužná, pryšec bahenní, hvězdoš jarní, kosatec sibířský, strakatý a travolistý, mečík střechovitý, vstavač hlavatý a pletní, rudohlávek jehlancovitý, pětiprstka bělavá, tořič pavoukovitý, okrotice červená, řezan aloesovitý, lilie cibulkonosná, ladoňka dvoulistá, chřest obecný (u Moravy za Přívozem), aron skvrnitý (zde nazván „děďák“).

Z rostlin drem. Ed. Formánkem uvedených buďtež vytknuty: Mrkva lesní, ostrá a peřitá, strdivka jednokvětá, pšenice psí, ostřice zaječí, liščí, Oederova a bahenní, skřípina ostřižná a mořská, sítina hnědočerná, ďáblík bahní, lilie zlatohlavá, bika mnohokvětá,

---

[1]) „Příspěvky ku květeně okresu strážnického.“ (Napsal prof. Vilém Večeřa.)

[2]) „Beitrag zur Flora des mittleren und südlichen Mährens“ von Dr. Ed. Formánek. 1886.

česnek hranatý, kýchavice zelená, bařička bahní, čmel okoličnatý, pryšec plocholistý, lebeda růžová, merlík červený, rdesen menší, durkoman trnitý, hořec tolitový a uherský, zeměžluč pěkná, prvosenka hajní, podbílek bílý, čistec roční, ožanka bahní, bublinatka obecná, trýzel fiala, devaterník nízký, berla úzkolistá, maliník šeromodrý, skerda bahní, jestřábník okoličnatý, seletnice kořenivá, pupava načernalá, rosnatka okrouhlolistá, třezalka čtverhranná, čarovník alpský, kerblík kořenný, bedrník velký.

Z tajnosnubných jsou pro okres rázovité: Přeslička největší, osladič vápenečný, hasivka orličí, žebrovinec severní, kapraď bodlavý, ostnitý a křehký, plavuň jedlový a pučivý.

Řasy, lišejníky a mechy nejsou dosud popsány.

Zvířena.

Okres náš, jenž vyniká rozmanitostí půdy a rostlinstva, obydlen jest hojnou a pestrou zvířenou. Polní zvěře, zejména zajíců, a lesní, zvláště srnců, jest dostatek; jen ve vysokém lese na hranicích uherských ukořistí se zřídka jelen, za to však hojněji zvěř černá. Ze šelem tu i tam vyskytuje se na horách liška a jezvec, v nížinách lasice, též tchoř a kuna, ale za krutých zim zabloudí do hor i vlk z uherských Tater. Z hlodavců stejně a přátelsky vedle sebe žijí křeček a sysel. Vydra patří již k vzácnostem.

Až na vodní ptactvo jest v polích, hájích a horách opeřenců dosti. Předmětem honby jsou koroptve a bažanti, křepelka v polích, tetřívek a jeřábek v lesích jsou vzácnými. Z jara objevují se v lesích sluky, v zimě kvíčaly. Z ptáků stěhovavých vídati jest mimo jiné krutihlava, šoupálka, brhlíka, kozodoje, vlhu, žluvu, kukačku, mandelíka, dudka. Zpěvných ptáků všech druhů jest hojnost, mezi nimi slavík obecný a uherský. Straky a sojky v letě, kavky a vrány v zimě nikdy nescházejí. Že i menších dravců denních a nočních nepostrádáme, jest jisto.

Z plazů a obojživelníků nejhojněji v lesích vyskytují se slepýš, rosnička a některé ropuchy; na slunných vyšších hornatých místech žije ojediněle zmije. U pramenitých horských vod žije mlok skvrnitý, za středověku okolo říčky Velečky želva evropská nebyla vzácností.

Ryb chovala řeka Morava a vedlejší její potoky v hojnosti; také bývaly v okrese u Tasova, Kněždubu, Lideřovic, Znorov,

Petrova velké rybníky. Nyní na potocích ryby jsou vychytány a v řece zpola otráveny továrními výkaly. Dříve uloveni bývali sumci v Moravě přes 50 kg. těžcí. Také candáti, parmy, jelci a štiky hojně se chytaly; z menších ryb vytknouti sluší piskoře, ježdíka, škracha, kolka a vranku; nejhojnější rybou v řece Moravě jest bělice (ouklej). Raků jest velmi málo.

Plžů zemních a vodních jest v lesích dostatek, zejména v kalužinách, které po povodních zde zůstávají. Za středověku sbírali se ve vinohradech hlemýždi zahradní (slimáci), jež se odváděli vrchnosti.

Brouků, motýlů a jiného hmyzu všudy hojnost; kraj po té stránce dosud nedostatečně jest prozkoumán. Ze vzácnějších brouků buďtež uvedeni: Carabus coriaceus a hungaricus, Silpha quadrimaculata, Onthophagus austriacus, Doryctes nasicornis, Copris lunaris, Sisyphus Schäferi, Osmoderma Eremita, Polyphylla Fullo, Gnorimus variabilis, Cetonia speciosissima, Anthaxia hungarica, Podabrius alpinus, Dasytes pini, Cantharis fibulata, Clerus quadrimaculatus, Meloe hungaricus, Molytes germanus, Purpuricenus Köhleri, Rosalia alpina, Saperda scalaris a octopunctata, Dorcadium aethiops, Cryptocephalus quadripustulatus, Chrysomela speciosissima, Oreina alpestris, Cassida thoracica, Aphtora cyparissiae, Scymus Redtenbacheri, Hippodamia septemmaculata a j.

Vzácnější motýli: Hipparchia Proserpina a Briseis, Doritis Apollo, Limenitis populi, Argynnis Pandora, Sphinx nerii, Acherontia Atropos, Hepialus humuli, Lithosia rubricollis, Saturnia pyri a carpini, Catocala fraxini, Cuculia absynthii, Gnophos pullata, Cidaria rhamnata, Tinea hungariella a j.

Hmyzu blanokřídlého, zejména lesohlodek a květomilek (včel, čmeláků a j.), také dvoukřídlého (much, tiplic, komárů, ovádů, muchnic, pestřenek a j.) množství; též mravkolvi, denivky a chrostíci nejsou hmyzem vzácným. Za suchých let mnoho škod na lukách dělají sarančе, na polích kobylky a krtonožky, v zahradách škvoři. Škodlivými jsou též mnohé ploštice a mšice.

---

2. Osazování krajiny.

Starožitnosti.

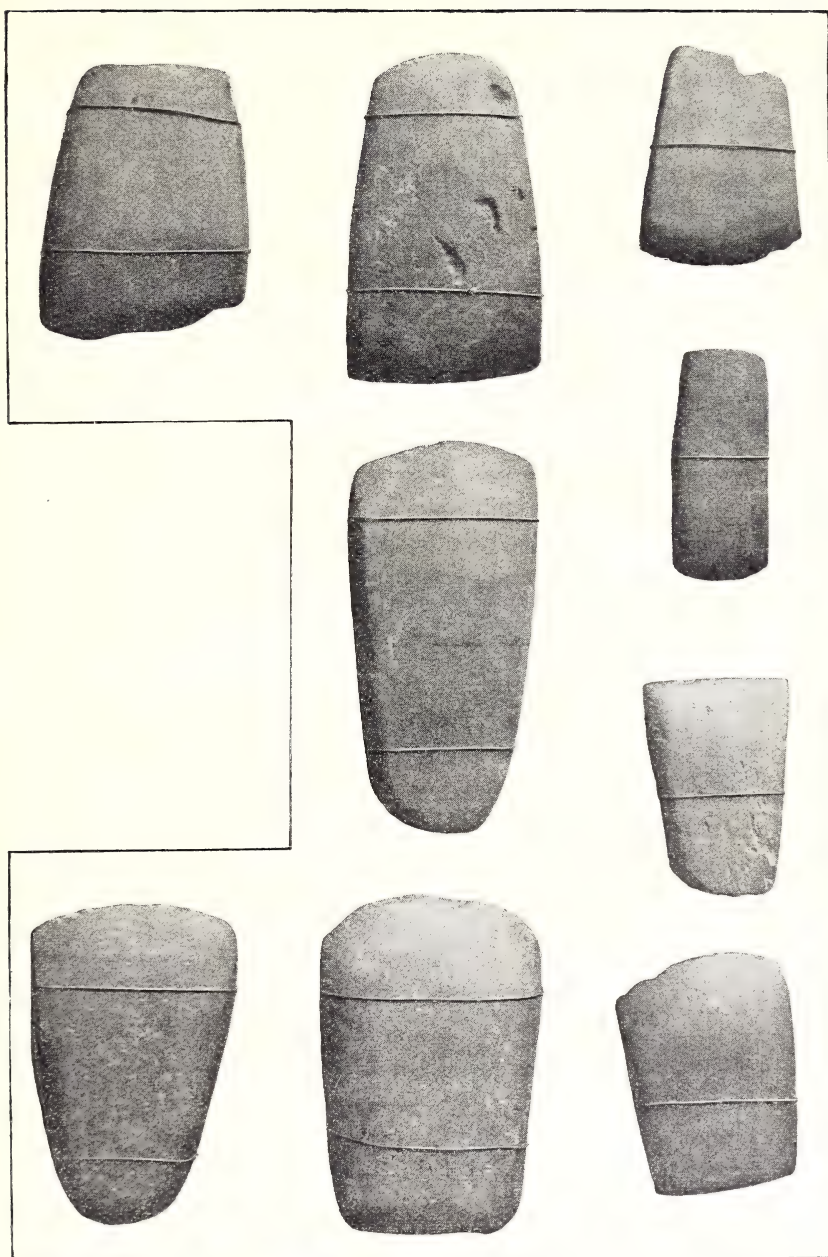
Zalidnění krajů našich, položených v nížině okolo řek Moravy a Velečky, jest zajisté prastaré; také v pravěku již osazeny byly pahrbkovité výběžky Bílých Karpat. A přece jest tu patronymických jmen poskrovnu: Lideřovice a Sudoměřice; k ním se řadí Kozojedy (Kozojídky) a Žeraviny. To je všechno. Jmén přivlastňovacích na „-ov“ jest čtvero: Kuželov, Petrov, Radějov, Tasov.[1]) Dle místní polohy na pahrbkovité rohatině má název Rohatec, dle stromů Javorník, Kněždub, Lipov a Vrbka, dle rozsáhlosti Velká a z jiného důvodu Znorovy. Také máme v okrese 3 Lhoty, z nichž nejmladší jest Nová Lhota neb Lhotky.

Předvěkých předmětů, zejména kamenných nástrojů nalezeno po okrese roztroušených všudy, také u osad poměrně mladších, z čehož vysvítá, že tyto osady založeny jsou na místech osad starších, zaniklých. (Obr. 4. a 5.)

Známý náš archeolog I. L. Červinka udává v díle „Morava za pravěku“ nálezy kamenných nástrojů (mlatů, seker, dlát, hladidel a j.) na následujících místech našeho okresu: v Javorníku, Kněždubě, Kuželově, Lhotě Hroznové a Tvarožné, v Lipově, Radějově, Sudoměřicích, Tasově, ve Velké, v Hrubé a Malé Vrbce a ve Znorovech. Okolí města Strážnice jest hlavním nalezištěm takových předmětů. Nejzajímavější ze všech jest jadeitová sekyrka (obr. 6.), kterou získal proslulý archeolog Karel Maška r. 1887 v Tvarožné Lhotě, jež byla nalezena v trati „na Růsovčí“ od rolníka Jiřího Vaculky. Sekyrka jest 85 mm dlouhá, nad ostřím 50 mm, na zadním konci jen 7 mm široká, uprostřed 18 mm tlustá a liší se hmotou svou nápadně od ostatních na Moravě objevených sekyrek jadeitových. Bronzové předměty známy jsou od Strážnice (obr. 6.) (zde také nalezena měděná dvojitá sekera s provrtem) (obr. 7.), od Kněždubu (obr. 8.) a od nedaleké hájenky Jiříkovce (dlouhá jehlice bronzová). Římské peníze, a sice poklad asi 60 kusů vykopán ve Hroznové Lhotě r. 1868 v zahradě čís. 30. Zastoupeni

---

[1]) Jméno Zvolenov mezi ně nepatří, poněvadž osada není pojmenována dle zakladatele „Zvolena“, nýbrž dostala nahodilé jméno, protože založení její povoleno neb „zvoleno“ bylo. Také pastviska, na kterých dovoleno pásti dobytky ze dvou osad, nazývala se Zvolenovem.



Obr. 4. Kamenná dláta a sekyrky od Lipova.

jsou: Vespasianus, Gallienus, Tetricus, Konstantinus, Konstans, Aurelianus, Valentinianus, Gratianus a Theodosius. Na Šumárníku nalezen denár cís. Mark. Aurela.

Hrobů dosud objeveno poskrovnu: u Strážnice „v Izdebkách“, „u Golgaty“ (tu ovšem třeba opatrnosti, neboť zde pochováni byli popravení zločinci), „u Bažantnice“, „u Opletené“; v Kněždubě nalezen jeden hrob, ale mnoho koster vykopáno na ohradě Petrovské.

Hradisk předvěkých není také mnoho: Na Šumárníku, jehož vrchol nyní jest ozdoben otevřeným pavilonem hraběcím, viděti na temeni dvojitý, na straně východní trojitý val, tu i tam vinohradem neb polem přerušený; s valy spojeny jsou náspy 20—40 kroků. Objem vnitřního náspu měří 670, zevnějšího 900 kroků; kromě některých střepů prehistorických nenalezeno tu ničeho.

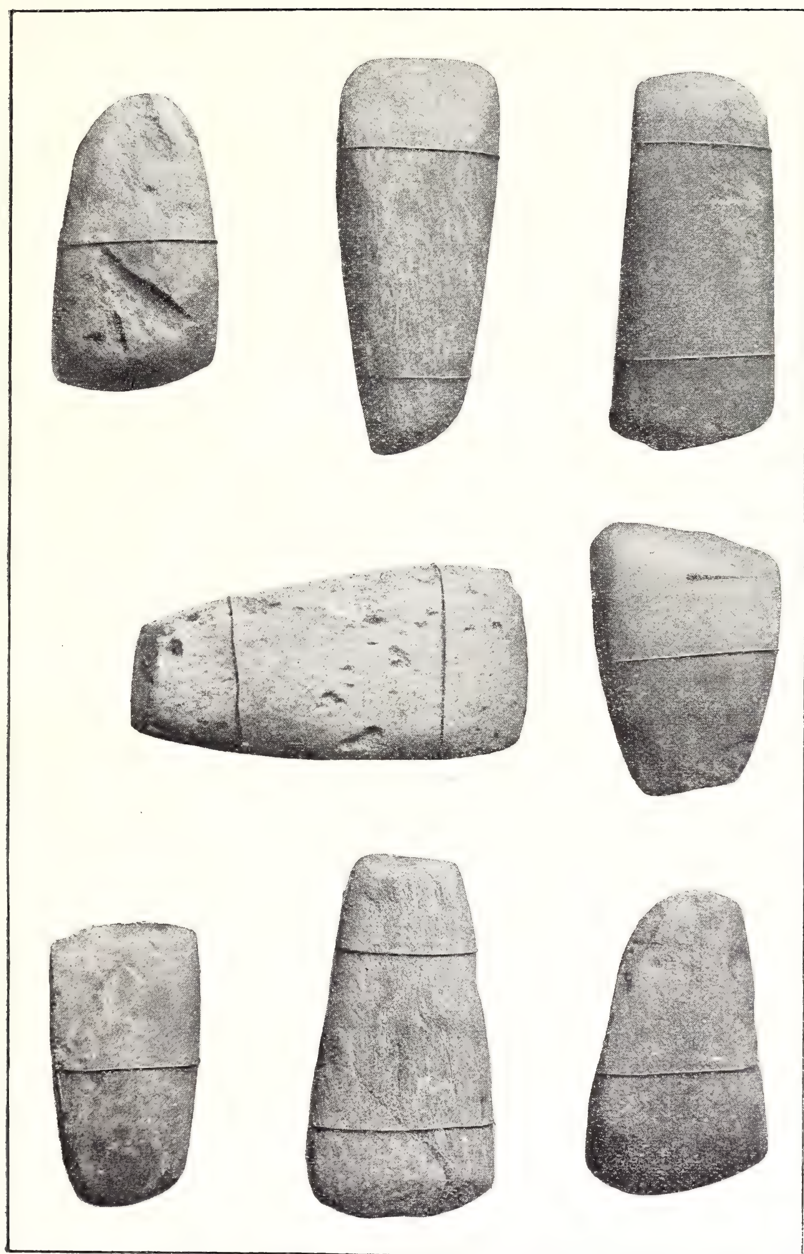
Nad Javorníkem vypíná se do výše 639 m hora „Hradiště“, se které jest čarokrásný rozhled po jižní Moravě. Temeno obklíčeno jest mohutným náspem, místy i 5 m vysokým; obvod jest skoro hodinu cesty dlouhý. Pouze z nálezu starých střepů lze souditi na předhistorický základ.

Velmi zajímavé vodní hradisko rozkládá se asi $^1/_2$ hodiny jihozápadně od Petrova na Morávce, rameni to řeky Moravy. Hradisko jest na straně k řece kruhovité, na straně do luk kosočtverečné (obr. 9.), objem zevnější měří 700 koků, vnitřní nejdelší šířka 20 kroků. Násep základu kamenného jest z velké části rozebrán a kamení v Petrově upotřebeno. Ohrada v lidové mluvě nazývá se „Hrudy“. V náspu nalezeno na místech severních mnoho předvěkých střepů a kůstek zvířecích a na místě jihovýchodním několik hrobů s kostrami kamením obloženými, což důkazem, že hradisko delší dobu bylo obydleno. Naproti hradisku na levém břehu jest trať „Čertoryje“, kde se vykopává mnoho předvěkých střepů a jiných předmětů.[1])

Pod horou Kobelou nedaleko Malé Vrbky na lukách „Vojšice“ zvaných u potoka viděti zkomolený hranol jen 1 m vysoký z hlíny nasypaný, jehožto čtvercová základna asi 16 kroků jest dlouhá; kopeček ten u lidu „Žižkův stůl“ obklopen jest příkopem. Co

---

[1]) Hradisko popsal prof. Komers ve článku „Der Ringwall Hrůdy bei Strážnic in Mähren“ v „Mittheilungen der anthropologischen Gesellschaft in Wien, XIII. Bd.“



Obr. 5. Kamenná dláta a sekyrky od Kuželova.

znamenati má, prozkoumáno není. Myslíme, že jest to buď starověký hraničný kopec neb mohyla; na Žižku mimo lidovou pověst asi sotva se vztahuje.

Jižně od Lhotek na Javořince jmenuje se jedno místo „v Šancích"; jest to novější opevnění pohraniční stráže proti Uhrům, kteří tudy činili vpády na Moravu.

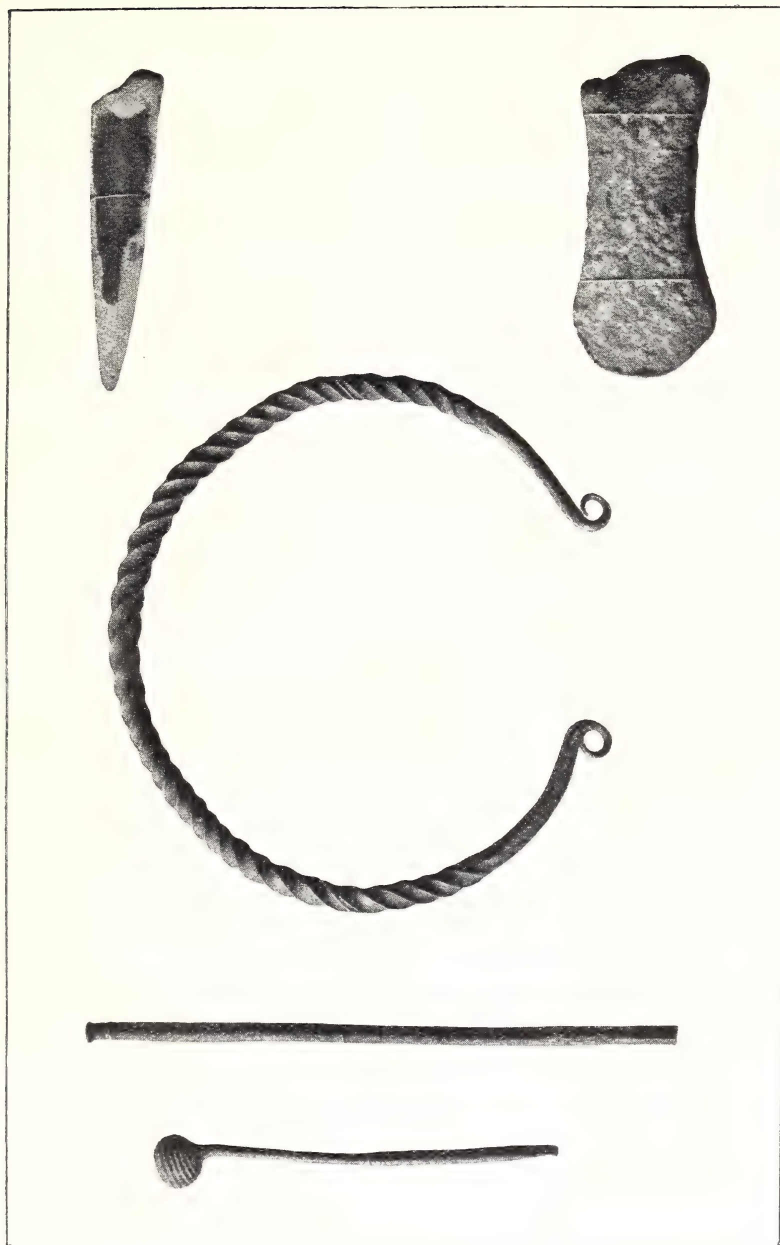
Středověký hrad stával na Strážnickém panství nad Súchovem (hrad Kansperk), kterážto osada přidělena jest nyní okresu Ostrožskému. Starožitný hrad vodní, nyní obnovený, stojí u Strážnice. Tvrze stávaly v Rohatci, ve Velké a v Znorovech.

Zaniklé osady, o kterých se zachovala pověst v lidu, jsou Vojšice (u Malé Vrbky) a Jiříkovec (u Kněždubu).

Uspořádání statku.

Vesnice našeho okresu, které pohromami válek hrozně zakusily a všechny skoro několikráte načisto vypáleny byly, mají ráz novější. Domy postavené těsně vedle sebe hledí průčelím do vsi, tvoříce obyčejně ulici otevřenou, kterou prochází cesta neb silnice; původní tvar osad vymizel. Střechy chalup a domů jsou nyní po většině kryty taškami neb břidlicí; původních střech slaměných (dochových neb doškových) silně ubylo. Lid je sice stejnorodý — slovácký, ale jak ve kroji a řeči, tak i v uspořádání svého statku patrny jsou odchylky u lidu žijícího v žírné rovině řeky Moravy, u lidu bydlícího na nízkých svazích Karpat a konečně u lidu čistě horského (u „Horňáků"). Nejlépe posloužíme čtenáři, když mu podáme obraz selského statku v Sudoměřicích, v Hroznové Lhotě neb Tasově a ve Lhotkách tak, jak nám od tamějších hodnověrných zpravodajů-učitelů sdělen byl:

V **Sudoměřicích** rozděleny jsou domky takto: polovici domku zaujímá světnice (jizba), druhou polovici přední síň a s ní souvisící nepřepažená kuchyně s komínem a komorou. Vchází se dveřmi do předsíně a z této druhými dveřmi do jizby; z kuchyně třetí dvéře vedou do komory. Stavení hospodářská jsou chlévy a stodola. Chlévy postaveny jsou bokem na jeden konec stavení tak, že s tímto pravý úhel tvoří. Za dvorem stojí stodola, a sice v humnách na konci; stodoly tvoří tedy vnější řadu obce a sousedí s polnostmi.

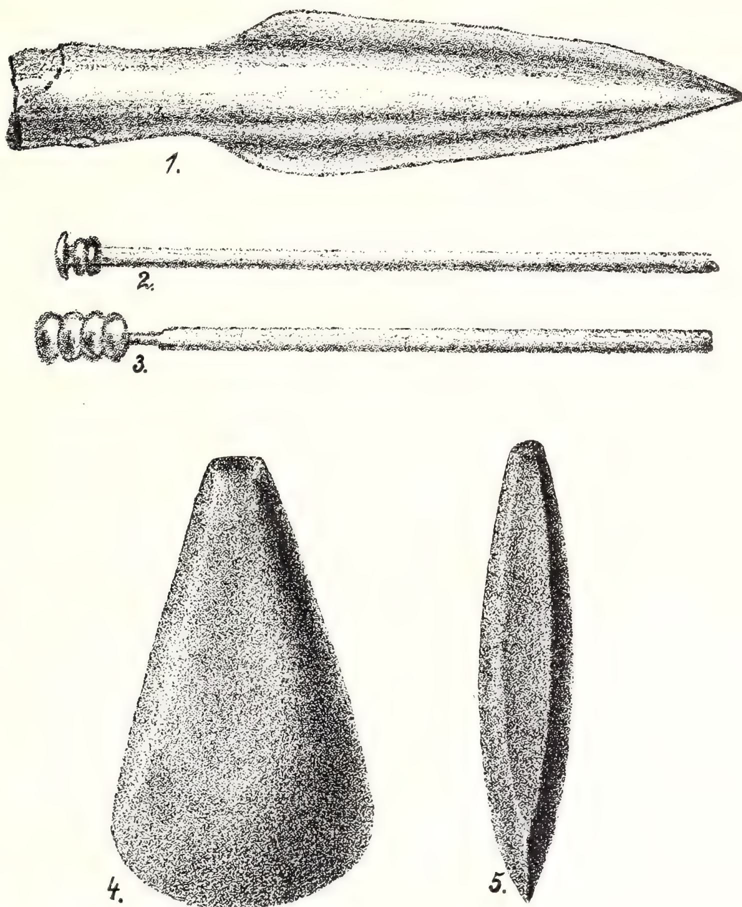


Obr. 6. Bronzové předměty ze Strážnice.



Obr. 7. Dvojitá motyka bronzová ze Strážnice.

Nábytek ve světnici rozestaven bývá takto: v rohu u dveří stává postel, v druhém rohu stůl s lavkami za stolem, třetí roh vyplněn bývá postelí četnými peřinami tak vystlanou, že tyto mnohdy až do stropu sahají. Ve čtvrtém rohu stojí kamna s pecí,



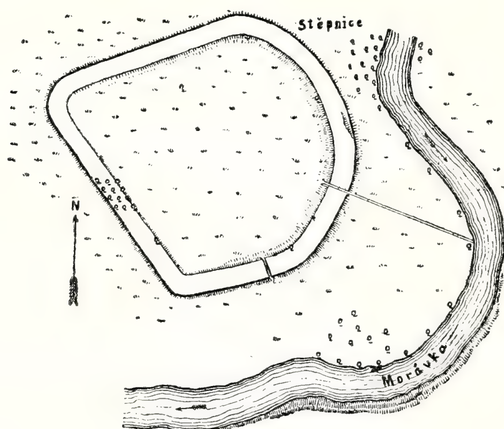
Obr. 8. Pravěké starožitniny od Strážnice.

1. Hrot oštěpu z Kněždubu, 2. bronzová jehlice z neznámého naleziště, 3. bronzová jehlice z Jiří ovce, 4. a 5. Jadeitová sekyrka z Tvarožné Lhoty.

kolem nich jsou lávky. Kolem kamen u stropu visí bidlo na pověšení šatův. Stěny zdobeny jsou obrazy svatých. Okna vyplňují květiny. V kuchyni stojí skříň, police na nádobí a stůl. Mísy, talíře, hrnky visí v pěkném souladu na stěnách. V komoře nechybí

velká truhlice na mouku a obilí. Nábytek ve světnici jest jednoduchý, obyčejně žlutou neb červenou barvou natřený.

V **Hroznové Lhotě** mají byt následovně zařízený: V rohu při okně stojí stůl; kolem něho u zdi 2 sepiaté lávky (lavy), po





Obr. 9. Hradisko „Hrudy“ u Petrova.

bocích pohrádky (postele). Nad stolem na zdi visí obrázky, nade dveřmi jest lištva s talířky. Podél kamen, která se z venku topila, stávala žigla s věkem (víkem), uvnitř na 3 díly rozdělená pro všední šaty; vedle žigle stála truhla se svátečními šaty. Nad

lavkou u kamen viselo bidlo pro kožuchy a haleny. V kamnech zazděn byl železný kamnovec na vaření. Stůl bývá i sto let starý; nohy mívá i vkusně vyřezané. V komoře stávají 2 skřichy na obilí pro réž a ječmen a truhla na mouku; nad tím přibito bidlo na trámech pro měchy, motyky a různé nářadí.

V **Tasově** měla osada pletené zahrádky, které byly zrušeny stavbou silnice a nové školy, stojící uprostřed návsi. Výstupky přede dveřmi zachovaly se tři. Domy jsou z měkkého staviva bez ozdob. Hospodářské budovy přiléhají k průčelní budově v pravém úhlu ve dvoře. Stodoly stojí na konci humen. Staré budovy mají jedinou jizbu, otevřenou síň s ohništěm (průchod), do dvora komoru a 2 neb 3 chlévy (1 býval pro vojenského koně). V jizbě při oknech v koutě stojí stůl, kolem něho 2 lávky s lenochem, 1 až 2 pohrádky (postele), jedna s nastlanými novými peřinami, 1 židle, u kamen lávka, ale bez lenocha. Ke kamnům vzadu přiléhá pec. V komoře stává dřevěný skřich na obilí s přehrádkami a výpustami a při stropě visí police na chléb (chlebovník). Starší stoly bývají vyřezávané, staré truhly malované. V síni visí dřevěná vyřezávaná lištva na mísy, talíře, hrnky a sklenice. Ostatní kuchyňské náčiní viděti v síni ve výklenku zdi.

V **Nové Lhotě** (na Lhotkách) starší domy rozděleny jsou na síň, ve které se pod otevřeným komínem vaří, na jizbu a komoru. Siň jest vprostřed stavení, jizba vpředu a komora vzadu. Za komorou přistavěny jsou chlévy pro koně neb voly, pak stáj pro krávy a jalovinu. Před chlévem jest hnojiště, za ním kůlny pro hospodářské nářadí; při hnojišti stojí dřevěný chlívek (krmec) pro prasata, nad ním kurník. Na konci zahrady (humna) stává stodola buď roubená (starší), neb zděná (novější).

Pod otevřeným komínem v síni jest ohniště a za ním hned otvor do pece; na ohništi stojí trojnožka, vedle ohniště jednoduchá police na hrnce a mísy. Při boční zdi postavena jest dlouhá špižírna (skřich, žigla). Asi do polovice jizby v tmavém koutě sahá pec, vedle níž jsou lávky a nad ní bidélko (žertka) na šaty (háby). Ve vedlejším rohu viděti postel (pohrádku, lůžko), kterou si zdejší lidé (obyčejně novomanželé) sami zhotovují ze 4 sloupků a příček. Kupovaných postelí viděti poskrovnu. V rohu protějším u oken stojí stůl z tvrdého dřeva, okolo něhož jsou lávky a nad nímž pod stropem visí obrazy na laťkách. V posledním rohu je

buď postel pro výminkáře neb truhla se šatstvem neb strouhací stolice. Na trámě uprostřed jizby visívá plachta (travnice) jako kolébka pro děti. V komoře mají velkou bednu s přihradami na



Obr. 10. Strážničané. (Ženich s nevěstou a rodiči).

obilí, také truhlu pro šatstvo a prádlo. Do komory ukládá se též drobné hospodářské náčiní, jako: sekyry, motyky, řetězy, cepy a j. Veškerý nábytek jest jednoduchý bez ozdob, ponejvíce doma zhotovený.

Kroj lidu

byl na Strážnickém okrese přerozmanitý: každá vesnice jistou zvláštností ve svém kroji vynikala. Dle vázání šátků na hlavách různily se ženské každé vesnice, jakož šohajové a částečně i muži jednotlivých vesnic dle klobouků se rozeznávali. Každá vesnice měla své krojové drobnůstky.

Po nechvalném příkladu Hanáků i naši Slováci bezpotřebně svůj starožitný, pevný a zdravotní šat odhazují a počínají se strojiti „po pansku". Dříve rolníci naši na svůj starobylý šat byli tak hrdi, že každého po městsku oděného nazývali „škubanem" neb „trhanem". Tak komicky jim městský šat vypadal! A dnes? Jest obava, že naši potomkové znáti budou kroje svých předkův jen z Úprkových rázovitých obrazů! Přišel-li kdo o svátku neb o jarmace před padesáti lety „na rynk" do Strážnice, jakou malebnost, jaký kaleidoskop krojový zde spatřil? — Není zde místa rozebírati příčiny tohoto úpadku, ale hlavní vinu toho nese náš lid sám.

Hlavních krojů bylo na Strážnickém okresu několik: Kroj Strážnický (lidu rolnického v městě) (obr. 10.) s malými odchylkami měl Petrov, Zvolenov, Sudoměřice, s většími odchylkami Žeraviny, Hroznová Lhota a Kozojídky; také Radějov, Tvarožná Lhota (obr. 11.) a Kněždub přizpůsobovaly se poněkud kroji Strážnickému.[1]) Zvláštní svůj kroj „zamoravský" mají Rohatčané (obr. 13.), také Lideřovjana a Znorovjana dle kroje poznáváme, zejména svobodná děvčata dle šátku na hlavě. Jiný kroj měli Tasovjané a Lipovjané a zcela jiný ti praví „Horňáci" v Kuželově (viz Kuželov), ve Vrbkách, v Javorníku, Velké a na Lhotkách. Popis kroje podáváme dle zpráv nám dotazníky zaslaných; lépe jsou kroje znázorněny přiloženými obrázky.

Sudoměřice: Muži nosí konopné i plátěné košile s rukávy u pěstě rozevřenými. Kolem krku a na kraji rukávů košile jsou ozdobeny pestrobarevným vyšíváním; u krku zavazuje se košile tkanicemi. Na hlavě nosí černý klobouk (širák), červenou stuhou neb krepilkami ozdobený; mladí nosí širák s dlouhými bílými kohoutími péry (s kosířkem). Také se nosí černé čepice (beranice). Kalhoty (nohavice) jsou barvy černé, přiléhavé a do bot zastrčené.

[1]) Starší kroj dívek podobal se kroji v Kuželově. (Obr. 12.)

Boty neb čižmy sváteční mají vysoké podpatky (opatky). Pod kabátcem (kabaňou) nosí kordulu tibetovou, atlasovou neb hedbávnou, buď jednobarevnou neb květovanou. Na vrch oblékají starší muži v letě halenu, v zimě mají na sobě všichni žlutý



Obr. 11. Šohaj a děva z Tvarožné Lhoty.

kožich bez ozdob. Do práce oblékají konopné gatě třepením opatřené, které zastrkují do bot s nízkými podpatky.

Ženské mají košili čili rubáč a nad ní rukávce s rukávy u ramen velice širokými, u pěsti úzkými; vyšívané jsou na krajích rukávů a kolem krku (obojek). Sukně jsou krátké, dosahující jen po kolena, jsou buď z kartounu neb z batistu neb látky jiné.



Obr. 12. Starý kroj Kněždubských dívek.

Zástěru nosí jednobarevnou (obyč. modrou), fěrtoch vícebarevný. Na rukávce oblékají jednobarevnou neb pestrou kordulu; v žimě na to ještě černý kabátec (kacabaju). Na hlavě nosí šátky (bílé, turecké) s dlouhým cípem vzadu. Veliké šátky nazývají vlňáky a šalíny. Na nohou mají boty neb čižmy. Vdané ženy mívají o slavných příležitostech na hlavě pod šátkem čepce, od nichž po obou skráních vlnité výběžky (cangle) lze spatřiti.

Hroznová Lhota. Oblek dětí-chlapců: košile a gaťky (košile již městská), kordula, lajblík, košížek, halinka, širáček a baranička; dětí-děvčat: rubáček, rukávce, kordula, lajblíček, fěrtůšek, šorec (černý) a fěrtoch (bílý), šátek.

Pacholci nosí na širáku a baranici kosírky a voničky; ženatí kosírků nenosí. Úzké černé nohavice rozmanitě šněrované, do bot zastrčené, košile bez vyšívání zapíná se na knoflíky; mladší kordulu, starší nosí flanelový lajblík s červenými výložkami.

Děvčata (dívky) mají spuštěný lelík s přivázanou pentlou různé barvy. Šátek ve všední den se nedělá, bývá uvázán na ocas, v neděli a ve svátek uvazuje se na zaušnice. V letě nosí kordulky pestré hedvábné, v zimě bílý flanelový lajbl s červeným vyšíváním.

Tetky mají sice tentýž kroj jako svobodné, ale na hlavě mají obolenku plátěnou se dvěma rožky z palachu udělanými vzadu, kolem nichž jsou otočeny vlasy; tyto ve všední den upraveny jsou „na drndu“ (2 smotané leliky). Ve všední den nosí také šátek „na drndu“, ve svátek na zaušnice.

Mužští mají kožichy červené „dubenáče“ (bílé prémy), ženské mají kožichy bílé (černé prémy).

Při svatbách nevěsta a 2 družky jsou zapentleny a mají na sobě plachty „s mřežkama“; ženich a mládenci vpředu na pásu mají přivázaný velký bílý šátek na způsob trojúhelníku.

V sousedním Tasově mužský kroj jest odložen, nynější podobá se městskému. Ženy dosud mají sváteční kroj, který se shoduje s krojem v Hroznové Lhotě. Přechodem ku pravému horňáckému kroji jest kroj v Lipově. (Obr. 14. a 15.)[1])

---

[1]) Omylem tyto krojové obrázky přisouzeny byly obyvatelům osady Lipové u Val. Klobouk.



Obr. 13. Šohaj a dívka z Rohatce.

V Nové Lhotě čili na Lhotkách robí si lidé šatstvo z platna a sukna po většině sami. Letní oděv utkán jest z konopného plátna.

Muži nosí plátěné široké gatě (traslavice) a volnou konopnou košili se širokými rukávy. Hlavu pokrývají v zimě a v letě plstěným nízkým kloboukem se zahnutou širokou střechou (širákem); beranic teprve v poslední době se užívá. V zimě nosí muži z domácího bílého sukna urobené přiléhavé nohavice, kamizolku (vestu), kabát s červeným vyložením a halenu vzadu s hazuchou. Pod šatem vlněným nosí šat plátěný. Na nohou obouvají v zimě neb při zvláštní příležitosti také v letě holínkové boty; do polní a lesní práce a na dlouhé cesty nosívají krpce.[1]

Ženy nosí konopnou košili (rubáč), která sahá od ramen do polou lýtek a připevňuje se přes rameno dvěma širokými tkanicemi. Přes košili opásá si žena širokou zástěru zadní, fěrtoch (pro všední den obyčejně barvy tmavomodré se žlutými ozdobami, pro svátek s bílými i žlutými), a vpředu zástěrku menší, různobarevnou. Na ruce navlékají se rukávce, malý to živůtek s baňatými rukávy a širokým vyšívaným obojkem u krku. Na nohou nosí jenom boty. Hlavu pokrývají škrobeným tureckým šátkem červeným, vázaným vzad na rožky (ručníkem). Za chladnějšího počasí oblékají kamizolku bez rukávů i s rukávy, po případě bílý kožich, jehož přední šosy jsou do zadu zapiaty. Při rodinných slavnostech — křtech, úvodech a svatbách — lipské šátky na hlavách ustupují šatkám. Jsou to kusy jemného bílého plátna, délky a šířky, jakou mají ručníky (1 m a $^1/_4$ m). Konce šatek visící dolů po zádech jsou pěkně vyšívány. Šatka běloskvoucí na hlavu položená tvoří vzadu hlavy okénko, které u vdaných vyplňuje čepec, u svobodných letíky omotané pentlemi (pantlama). Čepec, podobný nočním čepečkům, má uprostřed vyšitý pás. Šatky nosívaly dříve i děvčata; nyní viděti je toliko u vdaných; v Javorníku dosud nosí je děvčata, neboť jen s šatkou smí vstoupiti do modlitebny. Místo vlněných obyčejných šátků za deštivého počasí a v zimě nosí ženy bílé plachty; nevěsty mívají plachtu uprostřed vyšívanou.

---

[1]) Krpec skládá se z části spodní kožené a vrchní omotávky plátěné. Na bosou nohu namotá se několik onucí konopných až do půl lýtek; na chodidlo navleče se zahnutá kůže, podobná lodičce, která se silnými šňůrami na nohou připevní a šňůry se až po konec omotávky otáčejí (návlaky).

V Javorníku (obr. 16.) a ve Velké (obr. 17.) jest kroj mnohem malebnější než na Nových Lhotkách.



Obr. 14. Šohaj z Lipova.

Nářečí lidu.

Ve Strážnickém okrese panuje nářečí slovenské, vyjímaje město samo, ve kterém obecní lid městský dosud užívá mluvy české ze stol. XVI. Působením škol tříbí se řeč čím dále tím více,

tak že se blíží již spisovné řeči nynější. Lid selský mluví zde nářečím pomoravským, jaké slyšíme v okolních vesnicích: Znorovech, Lideřovicích, ve Zvolenově, Petrově a Rohatci. V Sudoměřicích pozorovati lze silný vliv uherskoslovenský. Uherskoslovenským nářečím mluví lid bydlící v hornaté krajině podél hranic uherských, které nezná hlásky „ř". Nářečí toto rozpadá se v několik různořečí. Znamenitý znalec naší řeči, zvěčnělý Frant. Bartoš, rozeznával v našem okresu různořečí Radějovské, Lipovské, Velické, Javornické a Lhotecké. Po Radějovsku mluví lid v Radějově, Tvarožné Lhotě a Kněždubě, po Lipovsku v Lipově a Tasově, po Velicku ve Velké, Javorníku, obou Vrbkách a Kuželově. V Hroznové Lhotě stýkají se tato trojí různořečí. Mimo vytknutou již hlásku „ř" jest význačným pro nářečí slovenské vyslovování tvrdého ł, které v některých osadách zní velmi hluboce jako mezihláska mezi „u" a „v". Na příklad mluvy uherskoslovenské podáváme pověst z Hroznové Lhoty, poukazujíce dále čtenáře na znamenité dílo Bartošovo „Dialektologii moravskou (První díl 1886).

Vypravování žákyně z Hroznové Lhoty. (Výpis ze šk. kroniky). Naši dědáček nám ráz vykuádali, že je na Šumárníku zakletý zámek.

Chuapci Kněždubjané pásli na Šumárníku krávy. Poskuádali si širáchy na hromádku a — jak tacoví — dali se létat a hónit okouo tej hromady. Jeden jaksi žďúru do širácha a ten sa mu zakutuliu až do jámy. On sa dau naříkat, že dostane doma řezu od tatínka. A tož si skočiu do tej jamy proň a za chvílu vylézu ven a měu plný širách zuata. Viděu praj v tej jamě sedět pána, ten mu ňabrau do širácha zuata a posuau ho ven. Jeden z tych chuapců mu to záviděu a tož naschvál si shodiu do tej jamy svůj širách a potomák skočiu si proň. Dúho ho čekali a on furt nešeu. Až po chvíli vyletěa z jamy jeho huava, za chvílu ruka, druhá ruka, nohy a tak po kusoch ceuý byu vyházaný na tú úku. A potomák sa jim ukázaua taká veliká žaba jak kráva a měua v tlamě klúček. A povidá: „Obtulte ňa nekterý", že lesti ju obtúlá, že vysuoboďá ten zámek. A oni ju nechceli žádný obtúlit a tož žaba sa jim ztratiua.

Židé.

Židé usadili se ve Strážnici za dob pradávných, brzy po založení města, které pro obchody mezi Moravou a Uhrami bylo

místem nejdůležitějším. Původně měli sídlo své asi ve Starém městě, kde se dosud říká „na Židovském kerchově“ a kde se



Obr. 15. Ženy z Lipova.

mrtvoly židovské vykopávají. Když po zničení Starého města na počátku válek husitských, Nové město dále na jih posunuto bylo a nový hrad vodní (zámek) za městem postaven byl, také židé

v části zámku nejbližší se usadili, utvořivše novou Židovskou ulici, která až podnes trvá jako samostatná obec Židovská. Ve starých rejstřech poznamenána jest zvláštní „Ulice Židovská“. Z gruntův a podsedkův židovských platilo se různě: nejméně 10 gr., nejvíce 1 zl. 29 gr. Všichni platili celkem 59 zl. 13 gr. $3^1/_2$ d. Za nechování kleperlíků[1]) měli platu 12 zl.; jednou do roka o sv. Jiří platili 150 zl. a dávali 4 libry zázvoru; za to, že jim pán dovolil, aby ve příčině šenkování 3 beček vína učinili smlouvu s měšťany strážnickými, kteří jim ta vína opatrovali, platili ročně 4 dukáty (po 1 zl. 18 gr.). Také odváděli 2 libry pepře a za to, že o masopustě nedodávali maso, zaplatili dvakráte do roka po 12 zl. 15 gr. a za osvobození od poselství dvakráte po 15 zl. Za chování vlastního rabího (rabína) dávali dvakráte do roka po 5 zl. a od žáků židovských dvakráte po 4 zl. 20 gr. Podruhové židovští platili: bohatší 15 gr., chudší 10 gr., nejchudší po 8 gr. Řezníci židovští povinni byli dodávati na zámek každého týdne 4 cty. masa dobrého; za libru platilo se jim po 2 gr.

Židům přespolním dovoleno bylo zdržeti se zdarma ve Strážnici (frejunk míti) jeden týden, pak za každý další týden svého pobytu zaplatili svému hospodáři groš, který tento odvedl židovskému fojtovi a ten do důchodu panského.

Od pohřbu žida starého platilo se po 8 gr., od pohřbu mladého po 4 gr., za žida přespolního dvojnásobně.

Původně žid směl držeti jen jeden dům. Po smrti bezdětné židově směla vrchnost uprázdněné místo uděliti židovi jinému. Nebylo-li takového v místě, povolán býval od příbuzných žid někdy z daleké ciziny (z Polska). Chtěl-li žid neb židovka vstoupiti do stavu manželského, museli se podrobiti zkoušce z náboženství před panským úředníkem.

Hlavní a obšírné artikule dostali židé od Frydrycha z Žerotína a na Strážnici. R. 1609 předstoupila před něj obec židovská, aby jim staré poplatky, totiž o sv. Jiří 150 zl., za vinný šenk při každém termínu 3 zl. 6 gr., za masopustní (nedodávání masa) pokaždé 12 zl. 15 gr., za poselství po dvakráte 15 zl., za chování rabína po 5 zl., od žáků židovských dvakráte po 4 zl. 20 gr., všeho všudy 230 zl. 22 gr. — sleveny byly, poněvadž vpádem nepřátelským o majetek přišli, tak že jen 19 rodin v městě zůstalo

[1]) Vychrtlý kůň, jehož užíváno na posílky.



Obr. 16. Šohaj a děva z Javornika.

a ty to platiti nemohou. Pan Frydrych povolil jim, aby pouze platili 115 zl. po 7 let, a to na dvakrát v roce. Avšak každý týden museli do panské kuchyně dodávati 2 cty. pěkného hovězího neb skopového masa, funt po 6 den. Gruntovní daň museli ovšem platiti dále, také roboty v rejstrech zaznamenané konati. Mimo jiné povinni byli, kdykoliv se jim rozkázalo, obilí panské ve dvoře na půdy dávati, je měřiti, také ve mlýně klády k řezání desek na pilu navalovati.[1]) V panských chmelnicích drhli chmel, řemeslníkům na zámku pracujícím podávali k rukám potřeby, v lesích sbírali žaludy; v panských stodolách čistili obilí, přehazovali seno, ve štěpnicích trhali a sbírali jablka, v panské zahradě zalévali zeleninu. Také cpávali vlnu ovčí do žoků, které museli ušíti židovky.

R. 1612 dal týž pán židovským bratřím Abrahamovi a Jakubovi, synům po Isákovi knězi, povolení, aby v domě zakoupeném od Honze, kloboučníka v Rybářské ulici, provozovali s mistry neb tovaryši křesťanskými řemeslo koželužské, poněvadž v městě žádného koželuha nebylo. Dovolil jim na 20 let kupovati kůže od řezníků na panství Strážnickém, avšak nesměli předkupovati kůže před ševci, kteří měli na to privilej a směli kůže sami vydělávati a zpracovati. Také mají se ševci s jinými koželuhy křesťanskými, kteří by se zde usadili, shodnouti a s nimi ve smíru žíti. Za toto povolení měli židovští bratří odváděti každoročně do důchodu 4 libry pepře a 1 libru šafránu, a to, počínajíce hned, polovici na sv. Václava a druhou na sv. Jiří.[2])

R. 1612 fojt a starší židovští Frydrycha z Žerotína a na Strážnici žádali, aby směli v neděli, než se zazvoní na velké kázání, prodávati maso. Poněvadž si každý v sobotu maso koupiti nemůže, dovolil jim to prodávání Frydrych, pokud by on neb jeho potomci to neodvolali. Za to měli židovští řezníci každoročně při sv. Václavě dávati $^1/_2$ libry hřebíkův (hřebíčkového koření) do důchodu.

R. 1669 měli židé ve Strážnici domů obydlených 44 a 13 pustých. R. 1775 bylo číslovaných židovských domů od I.—LII.

Od r. 1840—1890 ubylo ve Strážnici židů o 130 duší; mnozí vystěhovali se do Vídně a jiných větších měst, jiní po

[1]) Dáno na Strážnici v sobotu před nedělí Reminiscere 1609.

[2]) Dáno na zámku Strážnickém ve čtvrtek před povýšením sv. Kříže 1612.



Obr. 17. Šohaj a dívka z Velké.

roce 1848 usadili se na vesnicích. R. 1890 načítáno ve Strážnici 406, r. 1910 279 židů.

Jako jinde i ve Strážnici židé ve středověku rodinných jmen neměli. R. 1490 jmenují se dva židé ze Strážnice: Izák a starý Izák; r. 1513 stěžuje si Bartoloměj z Žerotína, že mu pan Veselský Jakuba žida propustiti nechce. R. 1522 pohnal Petr Kuželík ze Žeravic p. Jana z Žerotína na Strážnici, že mu nechce žida Čecha a Čímy, jeho ženy, před p. hejtm. postaviti.

R. 1528 čteme v Půhonech jména židů stražnických: Jelen, Baroch, Bolfl, Šimon. Ještě r. 1775 měli židé jen poskrovnu rodinných stálých jmen. Jmenují se: David Nathan, Josef Juda, Abraham Isaak, Herschl Isaak, Lazar Isaak, Mandl Markus, Nathan Joachim, Herschel Moises, Isaak Simon, Löbl Michl, Salomon Gabrisch, Anton Guttmann a p. Nyní jsou tam obyčejná jména: Kohn, Siebenschein, Sonnenschein, Jeitteles, Mandl, Rebenwurzel, Schwarzmantel, Morgenstern, Löw, Königstein a j.

Jako jinde, zabývali se židé Strážničtí nejvíce obchodem a půjčováním peněz;[1]) málokterý byl řemeslníkem neb hospodářem nejvíce bylo vetešníků, řezníků a majitelů vinic. Z půjčených peněz brali vysoké úroky (lichvu) a přivedli mnohého dlužníka brzy na mizinu.[2]) Stůjž zde jeden případ z Radějova z r. 1619:

L. P. 1619 v neděli květnou za fojta Martina Kašparového a s dovolením a jistou vůlí p. ouředníka, toho času p. Tobiáše Purkrábka strážnického Michal žid, koželuh z města Strážnice, a Jan Kolář, totiž mlynář z dědiny Radějova, předstoupivši před fojta a starši Radějovské oznámili a v tom sou se prohlásili, že jest Michal žid, koželuh, půjčil Janovi, mlynáři radějovskému, peněz hotových sumy 58 zl., kterýchžto peněz Michal žid Janovi, mlynářovi, připověděl čekati do roku, z kterýchž peněz totiž Jan, mlynář, Michalovi židovi, totiž z padesáti osmi zl. z každého zlatého po 6 gr. moravských lichvu dávati a spravovati povinen jest a bude. A tej lichvy z těch padesáti osmi zl. po 6 gr. z každého zl. přijde témuž židu 11 zl. 18 kr. (Tedy celých 20%!) A poněvadž Jan Kolář neměl, odkud tej lichvy vzíti na ten čas, dožádal se Michala žida před fojtem a staršími, aby jemu Michal tejž lichvy

---

[1]) Také půjčovali na zástavy. V rejstrech sirotčích obce Hruhé Vrbky z r. 1594 čteme: Od žida na stříbro zastavených peněz přijato 54 zl.

[2]) V rejstrech sirotčích Kněždubských pocténi bývají přívlastkem „holomek“.

do Vánoc dočkal, čemuž Michal na jeho žádost tak připověděl učiniti a jemu čekati. A místo rukojemství v tých 58 zl. Jan, mlynář, mleyn svůj Michalu židu postupuje. A jakož Jan, mlynář, povinen byl Michalovi židovi do roku místo 11 zl. 18 kr. lichvy z tych 58 zl. vína 5 věder dáti, a poněvadž Pán Bůh odjal na vinohradích Janovi, mlynáři, užitek vinný, nemaje odkud více vzíti, toliko Jan, mlynář, dal na tych 5 věder vína Michalovi židovi 2 vědra a jednu čtvrt, a ještě má jemu Michalovi židu 2 vědra a tři čtvrti, k čemuž tomuto zápisu Jan, mlynář, před fojtem a staršími svou vůli dává.[1]) Datum ut supra.

---

3. Hospodářství a průmysl.

Hlavním zdrojem výživy našeho lidu jest polní a luční, v hornatých krajinách též lesní hospodářství, méně důležito jest dnes vinařství.

Dle katastrálního stavu z r. 1900 bylo v okrese 27.336·64 ha půdy; z toho bylo 12.522 ha pole, 4890·64 ha luk, 648 ha zahrad, 348 ha vinic, 2467 ha pastvisk a 6461 ha lesů. V r. 1911 udává se pole na 12.445 ha, luka udávají se na 5176 ha, zahrady na 640 ha, vinohrady na 387 ha, pastviny na 2358 ha a lesy na 6331 ha, z čehož patrný pokrok tím, že 110 ha pastvin proměněno buď na luka neb vinohrady.

Nejvíce seje se ječmen, pak žito, pšenice a oves; z okopanin pěstují v první řadě zemáky, pak cukrovku, krmnou řepu a kukuřici, z pícnin jetel a vikev. Oseté plochy ječmenem bylo r. 1912 3008 ha, žitem 2400 ha, pšenicí 1172 ha, ovsem 998 ha. Mimo to selo se proso na 10 ha, pohanka na 1 ha, hrách na 10 ha, čočka na 7 ha, fazole a bob sázely se na 60 ha.

Z okopanin zaujímaly zemáky 1541 ha, cukrovka 1171 ha, krmná řepa 77 ha, kukuřice 105 ha, zelí 16 ha, mák 17 ha, mrkev 2 ha. Z pícnin vikev 119 ha, jetel 978 ha, vikev se směskou 49 ha a luka vůbec 5176 ha. Posud sejí se konopě na 17 ha, zelenina pěstuje se na 2 ha, ale pěstování chmele zcela zaniklo.

---

[1]) Po roce měl žid Michal mlýn a víno a mlynář Jan Kolář odstěhoval se s prázdnou mošnou.

Celkem bylo r. 1912 sklizeno: ječmene 72.192 hl, žita 45.600 hl, pšenice 25.784 hl, ovsa 29.940 hl, prosa 160 q, pohanky 5 q, hrachu 90 q, čočky 49 q, bobu a fazole 660 q, zemáků sklizeno 163.346 q, cukrovky 292.750 q, řepy krmné 20.944 q, kukuřice 1802 q, maku 153 q, zelí 2640 q, mrkve 130 q. Z pícnin sklizeno bylo: vikve 952 q, vikve se směskou 1078 q, jetele 25.428 q a semena jetelového 30 q, sena 165.632 q a slámy 214.270 q, konopí 83 q. Úhorem leželo 684 ha.

Pěstování vinné révy v druhé polovici minulého století valně pokleslo. R. 1900 nejvíce vinohradů mělo město Strážnice (204 ha), k němu se družily Lipov s 57 ha, Hroznová Lhota s 22 ha a Sudoměřice s 19 ha. Celkem toho roku bylo vinic 348 ha, kdežto roku 1911 udáno 386·9 ha, takže se jeví ve vinařství pokrok.

Ovocnictví nevěnuje se v okrese dosti patřičné péče, které by toto důležité odvětví hospodářské zasloužilo a jaké před dávnými lety naši předkové mu věnovali. Nejvíce pěstuje se v zahradách a ve vinohradech bez veškeré soustavy, po většině pro domácí spotřebu. I v tom začíná náprava. R. 1906 vykázáno jabloní 45.077, hrušek 33.823, třešní a višní 17.808, ořechů 10.141, švestek 168.944 a meruněk a broskví 5081. Na obecních pozemcích bylo vysázeno jen 1213 stromů ovocných!

Tedy r. 1906 ovocných stromů vykázáno 280.874, z nichžto sklizeno 64.362 q ovoce.

U silnic vysázeno 6366 ovocných stromů (karlátek) a 849 divokých stromů. Na 1 kilometr silnice připadá 68 ovocných, 8 divokých stromů.

Chovu dobytka věnují rolníci více pozornosti. V r. 1912 chovalo se v okrese: 10.418 kusů hovězího dobytka[1]) (ve Strážnici 1554, v Kněždubě 814, ve Velké 837 kusů), 3833 vepřů[2]) (nejvíce ve Znorovech 528 a v Rohatci 403), 1360 koní (ve Velké 173, v Kněždubě 119, ve Znorovech 112 kusů), ovcí[3]) 1333 kusů (v Javorníku 538, v Nové Lhotě 561 a ve Velké 166), koz[4]) 687 (ve Znorovech 102, ve Strážnici 85, v Lipově 73, v Rohatci 70).

---

[1]) Hovězí dobytek, ponejvíce kříženci bernští.

[2]) Vepřový dobytek: Velkouché domácí prase a kříženci s jorkshirem (bílým velkým anglickým prasetem).

[3]) Domácí a kříženci berana s merinem.

[4]) Domácí, málo zušlechtěné.

Včelaření má dosti milovníků. Na podzim r. 1911 bylo zazimováno 1270 včelstev, z jara r. 1912 vyzimováno jich 920. R. 1912 docíleno rojů 240, na podzim zazimováno 1108 včelstev: se stavbou nepohyblivou 398, s pohyblivou 690 a s částečně pohyblivou 20. Vybráno toho roku medu 1676 kg a vosku 252 kg.[1])

Vinařství.

Město Strážnice a všechny vesnice okresu, položené na úpatí hor Karpatských (i Kuželov, obě Vrbky a Javorník), pěstovaly druhdy pilně vinnou révu. Vína Strážnická a Lipovská[2]) měla mezi víny moravskými dobré jméno. Dnes vinařství skoro v celém okresu leží ladem. Většina vinic jest již vyklučována a na pole méně cenné proměněna. Hlavní příčinou náhlého zániku vinařství v našich krajích jest škodlivá soutěž vín cizích, která při nynější rychlé a snadné dopravě naše vína z ciziny vytlačila, kde dříve dobrý odbyt měla. Také nynější lid nemá té houževnaté vytrvalosti při práci ve vinohradech, které i tenkráte pravidelného obdělání vyžadují, když není pražádné ukázky na úrodu, a zavádí místo osvědčených druhů vinné révy jiné, které sice nesou mnoho, ale nedozrálých hroznů a špatné dávají víno.

Nejstarší vinice na Moravě připomínají se v zakládací listině kláštera Třebického z r. 1109; bylyť tomu svatostanu darovány mezi jiným bohatým zbožím také: „Drinovici cum vinea, Omici cum vinea a Tuchssici cum vinea.“ Byly tehdy již vinice: v Drnovicích (u Vyškova), ve Vomicích (u Brna) a v Čučicích (u Krumlova), tedy na místech severněji Strážnice položených. Protož pravdě podobno, že některé vinohrady Strážnické ještě staršího původu jsou nežli tyto a dobře do stol. XI. sahají. První vinné révy donešeny byly k nám z Rakous, kde hlavním střediskem práva vinařského (horního) bylo městečko Falkenštejn ležící poblíž hranic moravských, kam po celý středověk odvolávali se z Moravy v těžších případech horného práva.[3])

---

[1]) 1 kg medu platil se za 2 K, 1 kg vosku za 3·44 K.

[2]) Hertodt ve svém Tartaro-Mastix Moraviae 1660 Lipovské víno řadí mezi nejlepší moravská.

[3]) Názvy: rúna (brázda mezi dvěma vinohrady), greft (příčná řada vinných rév ve vinohradě), frýd (vrch neb konec vinohradu) a stará jména hroznů: cilifandr, řezlink, šrek, rýnyš, bugár a j. jsou doklady, že pěstování vína k nám se dostalo z Němec. Možná, že vinohrady Strážnické založili

Nejstarším základem vinic Strážnických byly dle pověsti a dle jména „Štamfáty“ (Stammvater, praotec), a ostatní zbudovány postupem doby. Nejstarší horenská práva měla Strážnice z r. 1417 od Petra z Kravař; obnovil je r. 1609 Jan Frydrych z Žerotína.

Jisto jest, že Jan I. z Žerotína, když statek Strážnický do zástavy přijal, již mnoho vinic na statku nalezl, ale velkých zásluh získali si jeho synové a další potomci o založení nových vinic a o povznesení vinařství zdejšího vůbec. Hned po smrti Jiřího z Žerotína soudili se bratři jeho o různé vinné desátky z hor Strážnických.

R. 1508 Viktorin a Bernard, vlastní bratři z Žerotína, pohnali Jana, bratra svého z Žerotína, ze 230 zl., že jest jim vína z vinohradův jejich, kteréž slovú „Grunty“ v hoře, kteráž slove Dolní Vrátná, u Strážnice pobral, kteréž vinohrady oni penězi svými a prací svou byli zdělali a v jich držení a požívání byli a on jim to napraviti nechce.

Dále ho titíž bratři pohnali ze 300 zl., že jim v horách jejich, které slovú: hora Dolní, Vrátná, Příčná hora, Teplá hora, Utěšená hora i s těmi novými výsadami pod búdú Vojtkovskú až po tu cestu, kteráž jde pod ty vinohrady, kteréž dělají na Veselú horu, hora Podkovná, z těch vinohradů vína desetičná pobral a toho jim napraviti nechce. V obou těchto žalobách proti bratru Janovi ničeho nevysoudili, poněvadž prý neprovedli, že ta vína, o které si naříkali, tu cenu měla.

Na důkaz pravdy svých půhonů dovolávali se svědků vinařů ze Strážnice a žádali na bratřích Janovi a Bartoloměji, aby se před pány postavili, což tito odpírali. Tímto půhonem zachována nám jsou jména obyvatelů Strážnických, jaká tam byla před 400 lety. Žádali totiž svědectví Václava Prodánka, panského služebníka, Rusky, který byl u bratří Viktorina a Bernarda vincourem, jemuž dávali službu, Jiříka a Martina Žoura, Václava mlynáře, Jiříka Trpiška, Jiříka Drába, Martina Mašetlíka, Mikuláše Heděného, plesníka Janíka, Jiříka Barčáka, Jana Chlupáče, Duchka Velikého, Jiříka Samoděla, Sopíka Kala, Mikul. Sohaje, Václ.

---

johanité, kteří prý měli ve městě našem komendu; řád tento již ve XII. stol. držel rozsáhlé vinice u Mailberka v Rakousích. Ve Bzenci a Hodoníně zakládala vinice královna Konstancie, manželka Otakara I.; vinohrady darovala r. 1223 těm městům.

Húževky, Kerkele, Jana Ryšny, Mazánka, Mikuláše pekaře, Štiky, Studničky, Jana Peškového, Jana Hovůrky, Lopatky masaře, Brychty rybáře, Zicha Stránského, Pavla Frýdla, Mart. Řídila, Václava Hrnčíře, Bartoně Húsera a Blažka Vrby.

Také pohnali oba bratři Viktorin a Bernart Zikmunda Kunu z Kunštátu a na Rožnově z 1200 zl., že jim nechce to svědomí (svědectví) dáti, kterak jest byl na Strážnici, a bratr jejich, nebožtík p. Jiřík také jest tam byl přijel k vinobraní, kterak jest jemu v tom osvědčil (přisvědčil), že jim p. Jan s p. Bartolomějem vína z vinohradů jejich, kteréž slovou „Grunty“ pobrali, a vinohrady ty nákladem vlastním a prací svou sdělati dávali, i z jiných hor jejich, z kterýchž desátkové jim dodáváni byli a býti mají, též pobrali.

Smlouva z r. 1509, ve které ujednáno bylo, že bratr, kterému se dostane Strážnice, má Petrovi, jenž byl v držení Šumberka, ročně vydávat z vinic Strážnických 3 drajlinky (6 sudů) vína, bylo později příčinou dlouhých sporův, poněvadž smlouva ta týkala se i potomkův na obou stranách. Časem se povinnosti té zmocnili členové jiné linie, ano povinnost dostávati víno zdarma ze Strážnice přešlo i na členy ženské rodu Žerotínského a jimi na rody cizí.

Po smrti Bohunky z Žerotína, dcery po Janu z Žerotína na Hranicích, která po druhé provdána byla za Žampacha, přešlo právo dostávati 6 beček vína ze Strážnice na syna jejího pana Zdeňka Žampacha, majitele Hodonína.

O vydávání těchto 6 beček vína ze Strážnických vinohradů jednalo se ještě r. 1613 na sv.-Janském soudě Olomuckém. Tehdejší hejtman Karel st. z Žerotína píše o té záležitosti:

„Navrátil se potom[1]) p. písař na staré půhony a přišlo nejprve na ten půhon, kterým p. Zdeněk Žampach p. Strážnického pohání o spravování jemu šesti beček vína každoročně z vinohradův v Strážnici, kterážto vína jsou již od mnohonácte let zadržána. Nemohl státi pan Strážnický pro nedostatek zdraví; pročež posláni k němu ouředníci menší, aby zmocnil na svém místě. — — —

„V tom se navrátili ouředníci menší od p. Strážnického a oznámili, že p. Strážnický zmocnil p. Viléma Frydrycha z Žero-

---

[1]) To jest druhý čtvrtek, když soud zasedal.

tína a Petra Vojsku a tak se p. písař na půhon p. Žampacha navrátil. Dal p. Žampach nejprve čísti smlouvu učiněnou mezi paní Bohunkou z Žerotína, mateří svou, a p. Karlem a Bernartem z Žerotína, strejci jejími, o statek po p. Janovi z Žer., bratru jejím a synu bratra jejich. Též dali čísti cedule mezi týmiž strejci a bratřími, ano i půhony některé a nálezy k té při příslušející. Proti tomu zmocnění p. Strážnického ukazovali smlouvy mezi starými pány z Žerotína o statky a nápady i vybývání dcer učiněné, z kterýchžto smluv a erbanunkův, poněvadž již dávno sešlo a potomci jejich dávno z nich vykročili, vidělo se mně[1]) a p. Ladislavovi Velenovi z Žer., abychom vystoupili a před J. M. ohlášení učinili tak, aby snad takové smlouvy již zrušené znova stvrzeny nebyly a my z našich svobodných statkův nesvobodné učinili. A tak vyvstanouce učinili jsme promluvení dosti obšírné, kteréž doleji v pamětech soudních zapsáno bude. Byl o ně potaz a dána jest odpověď, když po nálezu bude, že J. M. ráči nám místnou odpověď dáti. Potom po dokonaném převedení vzaty ty věci všecky do potazu a po nedlouhém vážení učiněn odklad s relatory až do druhého soudu. — — —

(V sobotu na to.) „Po těch všech naučeních vystoupil ke mně p. Ladislav Velen z Žerotína a tak jsme podle onehdejšího poručení J. M. podali paměti našeho ohlášení strany smluv a erbanunkův[2]) předkův našich, kteráž zjevně přečtena byla a potom z povolení J. M. do knih pamětních zapsána.

Pamět J. M. p. hejtmana a p. Ladislava Velena z Žerotína: „Vysoce důstojné kníže[3]) a V. M. nejvyš. p. ouř. a p. soudcové zemští, páni naši milostiví! Na V. M. včerejšího dne k nám z potazu učiněné promluvení V. M. ku paměti přivozujeme, kterak doslechnúce toho, že jsou zmocnění p. Jana Frydrycha z Žerotína a na Strážnici, strejce našeho, před V. M. ku potřebě téhož pána Strážnického některé staré listy a smlouvy mezi předky našimi, pány z Žerotína, učiněné ku právu je dodadouce čísti dali, v tom jsme před V. M. ohlásili, že jest z takových smluv a listův, které se erbanunky jmenují, již dávno sešlo, odkud, obávajíce se my, aby snad takové přednešení a předložení týchž listův nebylo

---

1 Panu Karlovi st. z Žerotína.

2) Erbanunk (z něm. Erbeinigung) spolkový list.

3) Míněn kardinál-biskup olomucký Frant. hr. z Ditrichštejna.

k nějaké ujmě a ublížení našemu, že V. M. žádáme, abyste takové ohlášení naše v pamětech svých míti a aby do knih pamětných zapsáno býti mohlo, milostivě dovoliti ráčili, doloživše také při tom, že kdybychom byli věděli, že takoví listové a smlouvy mají V. M. předloženy býti, že bychom snad průvody nějakými se byli opatřiti mohli k dokázání toho, že jest z takových erbanunkův již sešlo. Ale nemajíce jiných na ten čas na hotově, že toliko V. M. v známost uvozujeme, předně: že jest dobré paměti p. otec můj, Karla st. z Žerotína, poručenství o statku svém učinil a maje strýce v krevnosti bližší jako p. Karla z Žerotína a na Starém Jičíně, p. Jana z Žer. a na Losyně a p. Bernarta z Žer. a na Mezříči, jest opominuv jich nápadníka, po smrti mé a bratra mého učinil strejce o několik stupňův dalšího p. Ladislava Velena z Žer., čeho by učiniti byl nemohl, kdyby svým statkem svoboden nejsa takovými erbanunky zavázán byl. Týmž způsobem že jest p. otec můj Ladislava Velena z Žer. dobrý díl statku svého poručenstvím od svých bližších strejců odcizil a dítkám p. Jana st. z Žerotína odkázal, čehož jest tolikéž učiniti nemohl, kdyby tito erbanunkové místo míti měli. Nad to že jest dobré paměti pan Strážnický, otec p. Jana Frydrycha, tolikéž poručenství učinil a pominuv bratra svého vlastního, že jest nejstaršího syna jeho nápadníkem statku svého po smrti p. Jana Frydrycha (svého syna) učinil, což tolikéž proti týmž erbanunkům se vztahuje. A naposledy že jest teď nedávnými časy p. Viktorýn z Žer. všecek statek svůj dceři své poručenstvím odkázal, kterýž sice podle erbanunků dotčených bratru jeho p. Vilímovi Frydrychovi náležel. Kterýmižto příklady jsme toho dotvrzovali, že z těch erbanunků již sešlo, poněvadž ta poručenství všecka své místo bez odporu měly a mají.

Avšak co se pře mezi výš psaným p. Strážnickým a p. Zdeňkem Žampachem dotýče, mohou-li oni týchž erbanunků k dokázání své spravedlnosti čím užíti, že my jim toho přejeme, toliko aby nám na škodu a ujmu práva našeho nebyly.

Protož V. M. ještě za to služebně žádáme, aby jste tuto pamět naši s pamětmi Vašnostinými srovnati a do knih pamětných zapsati poručiti ráčili.

V. K. M. a V. M. K. službám povolní Karel st. z Žerotína, Ladislav Velen z Žerotína.

Nález v této rozepři vynesen byl leta následujícího (1614)

na Svato-Třikrálském soudě v Olomouci. Druhou středu po 3 Králích píše týž Karel st. z Žerotína:

„Po této věci již poslední k dnešku odložené navrátilo se na při mezi p. Žampachem a p. Strážnickým od minulého soudu s relatory k nálezu odloženou. A tak já a p. Břeclavský jsme vystoupili a J. M. jsme prosili, aby při uvážení této rozepře ráčili v paměti míti naše vznešení při soudě minulém strany erbanunkův od p. Strážnického podaných J. M. učiněné; potom poněvadž zřízení zemské to propůjčuje, podaly strany nálezů, smluv a listův a podobných věcí k opravě svých při, což vše jest čteno a potom s jinými věcmi do potazu vzato. Stáli dlouho v potazu; naposledy, poněvadž již pozdě bylo, odloženo jest uvážení té pře do zejtřka, když by po těch věcech bylo, které jsou k zejtřku od vyhlášení půhonů odloženy.“

A ve čtvrtek na to: „Po těchto věcech ráčili J. M. vzíti před sebe věc p. Žampacha a p. Strážnického a tak já a p. Břeclavský jsme vystoupili. Byli v potazu něco přes hodinu; potom učinili nález: že p. Strážnický jest povinen p. Žampachovi taková vína zadržalá vydati. Jest ho po něm až do této chvíle zadržalého 172 bečky.“[1])

Páni z Žerotína, pokud drželi Strážnické panství, se zálibou všudy vinohrady zakládali, jejich památku dosud hlásá trať viničná zvaná „Žerotíny“ a celý kopec vinohradský jménem Žerotín, na jehož vrchole stával bezpochyby letohrádek od pánů z Žerotína postavený.

Když r. 1628 statek Strážnický koupí přešel na rod Magniho, zůstal tento závazek v platnosti a 6 sudů vína odvádělo se rodu Žerotínskému (do Valaš. Mezříče) dále.

V kontraktu, který sepsán byl při prodeji statku Strážnického r. 1713 na hraběte Maxm. Oldřicha z Kounic, mezi předními dluhy také uvedena jest suma 5002 zl.,[2]) kterou bylo dlužno panství rodu Žerotínskému do Val. Mezříče za nedodání ročních 6 sudů vína.

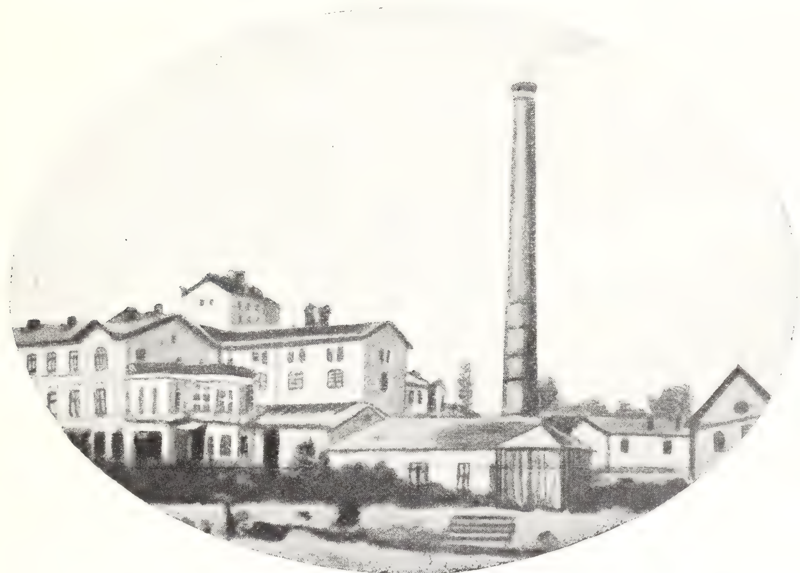
---

[1]) Z toho patrno, že páni Strážničtí přes 28 let 6 beček povinného vína neodváděli.

[2]) Z velikosti sumy soudíme, že i Magnisové neradi vyhovovali tomu starému závazku.

Průmysl

není v okrese valný. Jediný závod velkoprůmyslový jest Rohatecký cukrovar (obr. 18.), který pro potřebné obsáhlé sázení řepy najatý má celý velkostatek (mimo lesy) Strážnický a kromě toho mnoho privátních polností. Velké mlýny jsou na Rohatci a ve Strážnici. Rolnická mlékárna a sýrárna jest v městečku Znorovech, jinak na vesnicích jsou jen nejpotřebnější řemesla. Lihovar privátní ve Strážnici. Ostatní údaje viz u města Strážnice. Podporován



Obr. 18. Cukrovar na Rohatci.

jest průmysl a hospodářství 3 záložnami v městě a některými venkovskými peněžními ústavy.

---

4. Poddanské poměry[1])

na statku Strážnickém byly za lidumilných pánů ze Žerotína obyvatelstvu příznivé; i Magnisové, kteří po bitvě Bělohorské

---

[1]) Viz: Leop. Nopp, Poddanské poměry na Strážnicku před 300 roky. Č. M. M. rok 1903, seš. IV.

statek koupili, byli pány milostivými. Jen za dob, kdy dospělého pána nebylo, kdy kurátorové statek spravovali, co nejvíce z něho pro sebe těžiti chtěli a veškerou vůli úřadnictvu ponechali, tu ubohý lid rolnický byl utiskován a nesnesitelnými břemeny trápen. Žaloby, které ujařmené obyvatelstvo podávalo vyšším úřadům, ano i k císařskému dvoru, jsou toho smutného stavu důkazem.

Poddanské poměry osad poddaných velkostatku Ostrožskému, jsou, jakož i robotní povinnosti na panství Strážnickém, u jednotlivých osad udány.

Bývalé vrchnosti.

Osady okresu Strážnického patřily dvojímu velkostatku, svěřenskému Strážnickému a svěřenskému Ostrožskému. První držel: Strážnici, Lideřovice, Zvolenov, Petrov, Rohatec, Sudoměřice, Radějov, Lhotu Tvarožnou, Kněždub, Lipov, Velkou, Javorník, Velkou Vrbku a Novou Lhotu (také Súchov, nyní v okrese Ostrožském); druhý držel: Žeraviny, Lhotu Hroznovou, Kozojídky, Tasov, Kuželov a Malou Vrbku.

Od r. 1909 patří také Znorovy, příslušné dříve panství Veselskému a do okresu Uh.-Ostrožského, do okresu Strážnického. Patří tedy do okresu: 1 město, 4 městečka a 19 vesnic.

Obydlené samoty jsou mlýny, myslivny a hájovny, které budou uvedeny u patřičných obcí.

Ku velkostatku Strážnickému patřily původně mimo město jen vesnice: Lideřovice, Radějov a Lhota Tvarožná. Teprve ku konci 2. polovice XIV. stol. byl statek ten značně rozmnožen: R. 1370 statkem Veleckým s Javorníkem, stejnou dobou asi Kněždubem; r. 1375 přikoupeny Rohatec a Sudoměřice, r. 1385 Velká Vrbka, r. 1381 Lipov se Súchovem. Na začátku stol. XV. založen Petrov, r. 1509 Zvolenov a r. 1598 Nová Lhota.

---

5. Spojovací prostředky.

V okrese Strážnickém všechny osady spojeny jsou s městem řádnými silnicemi, železnice vedou jen západní částí okresu. Nejstarší z nich jest:

1. Dráha císaře Ferdinanda, která prochází okresem jen délkou asi 5 km od Soboňské hájovny až po hranice Rohatecko-Hodoňské. Jediná její stanice, ležící v okrese, jest Rohatec, na kteréž se denně zastavuje 7 vlaků osobních, jedoucích směrem od Krakova a 7 směrem od Vídně; druhá stanice (vlastně jen zastávka) jsou Lideřovice; ale tato zastávka leží již v území Bzeneckém, nedaleko Strážnického přívozu.

2. Druhá (možno říci hlavní dráha) vede z Veselí do Strážnice, pak dále na Skalici do Uher. V okrese má jen 12 km délky a stanice: Znorovy, Strážnici, Petrov a Sudoměřice; osobní doprava děje se denně 4 osob. vlaky ze Strážnice směrem do Skalice a 4 vlaky opáčně.

3. Tato c. k. státní dráha spojena jest od stanice Sudoměřic se stanicí severní dráhy Ferdinandovy, s Rohatcem, a sice 5kráte denně tam i nazpět; délka této pobočky měří 6 kilometrů.

Důležité bylo by železniční spojení ze Strážnice na Radějov do Vrbovců, odtud na Myjavu do Píšťan.

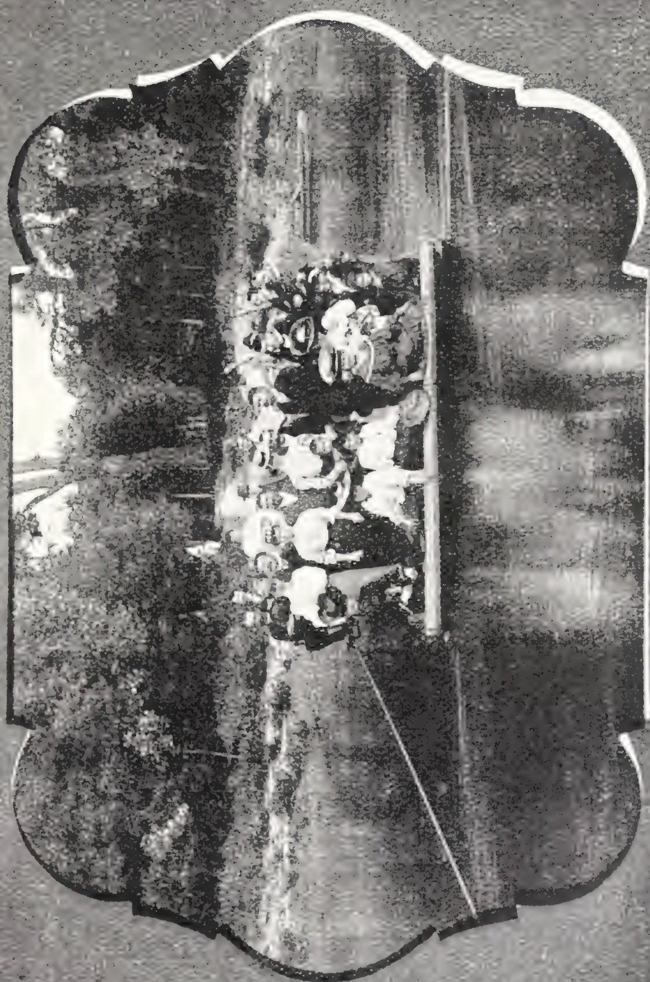
Silnice vesměs okresní jsou následující: Nejstarší silnice od hranic uherských na Sudoměřice, Petrov, Zvolenov do Strážnice a odtud na Znorovy do Veselí a dále na sever. Za mostem přes Velečku odbočuje její mocnější haluz okolo Hatěckého mlýna přes Žeraviny, Hroznovou Lhotu, Tasov, Lipov, pak na krátko opouštějíc okres, na Lúku a odtud přes Velkou, pak směrem jižním do Uher na Vrbovce do Myjavy. Z Velké jde odbočka na Javorník do Nových Lhotek a od té do Vápenky. Jiná delší odbočka vede z Tasova na Velkou Vrbku a Kuželov k silnici uherské z Velké do Vrbovců. Také spojeny jsou silnicí Malá Vrbka, Velká Vrbka a Velká.

Od „Plžů“ za Petrovem (obr. 19.) odbočuje na západ silnice k Rohatci, vedouc dále do Hodonína. Ze Strážnice zvláštní silnice vede do Radějova, jiná do Tvarožné Lhoty s odbočkou do Kněždubu; také jest Tvarožná Lhota přímo spojena s Kněždubem a tento novou silnicí s Hroznovou Lhotou a v dalším pokračování na Kozojídky s Veselím; i Žeraviny mají krátkou odbočku do Kozojídek.

Žádoucno jest rychlé provedení projektované silnice ze Strážnice do Bzence, aby obtížné převážení osob a nákladů po převoze Strážnickém (obr. 20.) již přestalo.



Obr. 19. Plže u Petrova.



Obr. 20. Strážnický přívoz.

Ve Strážnici jest také jízdní pošta, která obstarává jediné poštovní spojení s Velkou. Jezdí dvakráte ze Strážnice a dojíždí dvakráte za den z Velké; zastávka poštovní jest v Hroznové Lhotě; doba jízdní trvá 3 hodiny. Ve Strážnici jest sídlo c. k. poštovního úřadu, také stanice telegrafní a telefonní.

---

6. Duchovní správa.

Fary.

Strážnice jest sídlem děkanství, které r. 1665 z děkanství Hradištského vytvořeno bylo; od r. 1688 nazývá se též Veselským děkanstvím. Pokud nestávalo biskupství Brněnské, náležely do Strážnického děkanství také fary: Hodonín, Lanžhot, Mikulčice, Břeclava a Nová Ves; kromě toho Milotice, Kostelec a Kyjov. Nyní náleží sem 12 far a jedna lokální kurácie.

Fary jsou:

1. Strážnice, fara u sv. Martina, k níž patří půl města a osada Radějov, celkem 4152 duší;

2. Strážnice. fara piaristská, k níž patří půl města, osady: Zvolenov, Petrov a Sudoměřice 5147 duší;

3. Hroznová Lhota s Tasovem, Kozojídky a Žeravinami 2760 duší;

4. Kněždub s Tvarožnou Lhotou 2281 duší;

5. Lipov s Loukou 2720 duší;

6. Velká Blatnice s Malou Blatnicí —— duší;

7. Nová Lhota s Vápenkou a Suchovskými mlýny 1705 duší;

8. Ostrožská Lhota —— duší;

9. Rohatec 2032 duší;

10. Velká s Javorníkem 3217 duší;

11. Veselí s předměstím a Zarazicemi —— duší;

12. Znorovy s Lideřovicemi 3179 duší;

konečně kurácie Kuželov s Hrubou a Malou Vrbkou 1890 duší.

Z těchto osad nepatří do okresu Strážnického Lúka, Vápenka a celé farnosti: Ostrožsko-Lhotská, Blatnická a Veselská.

Protestanti augsburského vyznání mají faru s kostelem v Hrubé Vrbce, reformovaní faru s kostelem v Javorníku.

Israelité z celého okresu mají rabína a synagogu ve Strážnici. V celém děkanství žilo r. 1912 38.430 duší, z nichž bylo 35.861 katolíků, 1901 protestant, 667 židů a 1 bez vyznání.

---

7. Školství.

Účastenství, jež město Strážnice v dějinách všeobecných bralo, nemohlo zůstati bez vlivu na školství města i okolí. Že školy již od povýšení osady na město, jako jinde v městech i zde byly, nedá se pochybovati. Z této staré školy vyšel asi Martin ze Strážnice, skladatel česko-latinského veršovaného slovníku „Bohemarius“ z r. 1309. V těchto školách nabyl začátečného vzdělání Jan ze Strážnice, jenž byl kanovníkem olomuckým v letech 1397—1420. O školu, která připojena byla k faře kostela sv. Martina, stejně horlivě pečovali páni z Kravař jako páni z Žerotína. Ač písemných památek o farní škole jest velmi poskrovnu, soudíme, že školy ty byly za středověku na stupni lepším, poněvadž mimo tuto školu existovala také škola moravských Bratří, na které spolu se vzdělávali Amos Komenský a Mikuláš Drabík. Nejstarší listina, kterou o farní Strážnické škole máme, pochází sice až z konce XVI. stol. od Jana Jetřicha z Žerotína z r. 1597 a z počátku XVII. stol. r. 1609 od Jana Frydrycha z Žerotína potvrzena jest; ale tu nejedná se o založení školy, nýbrž o rozmnožení nadace staré, již dávno stávající školy. Prvním známým evangelickým učitelem na této škole jmenuje se r. 1566 luterán Pavel Kyrmezer. Učiteloval zde jen krátkou dobu, pak stal se zde městským písařem. Oženiv se bohatě s vdovou, dal se v Krakově vysvětiti za kněze a usadil se potom v Uh. Brodě, kde začal zaváděti zvláštní reformy v evangelickém náboženství, chtěje se státi hlavou evangelíků na Moravě, což se mu však nepovedlo. Nepřátelsky choval se nejvíce k Bratřím; co mělo za následek, že z Brodu musel utéci do Holiče. Brzy však vrátil se do Brodu, kdež zemřel r. 1589. Nedlouho po něm byl rektorem školy Strážnické Zálužský ze Záluží; opustil školu, zakoupiv si mlýn v Lipově stal se mlynářem.

R. 1620 Kašpar Melichar z Žerotína na žádost faráře Milivenského upravil a rozmnožil nejen příjmy farní, nýbrž i zaopatření žákovstva (učitelů a pomocníků) ve škole a chudých ve špitále. (Viz dějiny fary).

František z Magni nastoupiv na statek Strážnický stejnou pečlivostí počal se starati o kněze a učitele, působící při faře Strážnické. V dotyčné listině praví: „Stalo se jest ode mne takové nařízení, aby rektor, dobrý člověk příkladnýho života byl, kterýž by jak cvičení dítek tak i zpěvy při službách božích přisluhoval. I poněvadž pak takový člověk svého vychování[1]) potřebovati bude, bez kterého by jinak při té povinnosti (bez nouze a obtížnosti) obstáti a setrvati nemohl, v tom tedy chtějíce prostředek učiniti i pomoc, z obzvláštní péče své a náklonnosti to opatřuji a dostatečně nařizuji, aby jak nyní, tak i v budoucích časích pro dotčené vychování rektora a žactva nížepsaný deputát vycházel.

Jakož jest mých pánů Strážnických z důchodů téhož panství pro rektora a žákovstvo každého týhodně po 35 krejcařích vycházelo, to mocně nařizuji, aby od tohoto dne na budoucí časy věčné takové peníze na týž žákovstvo bez umenšeni a zadržování stále z důchodů mých Strážnických dodáváno bylo. Když pak za předešlých časů literáti kůru Strážnického z důchodu svého literátského rektorům kůru Strážnického každoročně po 20 zlatých moravských služby platili, o tom taky nařizuji, aby na další časy nynějším a budoucím rektorům takový plat každoročně dávali. A poněvadž by ještě ani při tom obstáti nemohl, mají a povinni budou purgmistr a rada města Strážnice z důchodu obecního k těm 20 zl., od literátů vycházejícím po 4 zl. moravských od sebe vydávati a přikládati, což trvati má potud, pokud nyní sami tak potřebni zůstávají. Když by Pán Bůh popříti ráčil, že by obec možnější byla, aneb se to vyhledalo, že jsou za předešlých časův pro předešlé rektory něco více učinili, toho i napotom povinni budou následovati. A nad to výše aby mohl týž rektor lepší práva jmíti a vždy povinnosti rektorské bedlivější býti, bude povinen nynější i budoucí kněz jej stolem a stravou opatřovati anebo se s ním o to náležitě porovnati, což když se stane, jemu rektoru dotčené připadnosti se odváděti budou, protiv tomu také mají a povinni budou bedlivost ve cvičení dítek a v přisluhování k službám Božím jmíti, a dobrý řád ve škole držíc, chvalitebný a příkladný život vésti.“

Poněvadž František z Magni českým rektorům zcela nedůvěřoval, že by u katolické víře pevni byli, povolal již r. 1631

[1]) To jest vydržování a placení rektora.

z Italie piaristy do Strážnice a zavedl tím v městě nový druh školy určené pro lepší třídu měšťanstva, která měla býti průpravnou pro vyšší studium (gymnasijní), ve které se mělo žactvo zároveň vyučovati němčině. Farní obecná škola zůstala pak určena skoro výhradně selskému lidu a nazývána „kantorkou" až do nejnovější doby. O rektorech a učitelích této školy málo jest známo. R. 1630 v matrikách farních uveden jest jako kmotr bezejmenný „rector scholae parochialis", r. 1664 zemřel rektor Milotský, r. 1710 zabil se Jan Šindler, „cantor scholae", nesa oltářní sloupy z Uh. Hradiště, r. 1731 zemřel bezejmenný „Ludi rector" (organista neb cantor), jemuž v hudbě a zpěvu pomáhali „adstantes" (pomocníci), žáci snad připravující se na školní povolání, kteří od platu školného osvobozeni byli. Z adstantů r. 1799 učiněni byli fundatisté.

Ve farním visitačním protokole z r. 1770 činí se při odstavci „de ministris Ecclesiae" zmínka o kantoru, který s hochem-zpěvákem dostával od milostivé vrchnosti 75 zl. a od města Strážnice různé dávky: na penězích 20 zl., pšenice 2 měřice, ovsa 8 měřic, bečku soli, 6 sáhů dříví, které však nedostává, poněvadž majitel panství nedovoluje dříví káceti. Kantor má adstanta a varhaníka, který dostával na penězích 40 zl., 2 měř. obilí, 3 bečky soli a měl dostávati 6 sáhů dřeva.

Zajímavý jest obraz o školství obecném z r. 1777, t. zv. „Ausweis über die Beschaffenheit der Schule" (Výkaz o jakosti školy). Jedná o školách obecných ve Strážnici, Kněždubě, Tvarožné Lhotě, Radějově, Petrově a Sudoměřicích. Bylo to v době školní reformace za císařovny Marie Terezie. Hlavním bodem reformačním ve školách českých bylo poněmčování, které „Ausweiss" nazývá „novou methodou", do které se našim učitelům ani v městě nechtělo, tím méně na venkově.

Ve Strážnici byl učitelem Antonín Peuckert, vdovec bez řemesla, zároveň kantor neb regens chori při farním kostele, byl německé, moravské a latinské řeči mocen. Dostával z pokladny městské 20 zl., deputátu 2 měř. pšenice, 10 měř. rži, 3 bochníčky soli, potom jako kantor od milostivé vrchnosti 50 zl.; akcidenci za pohřby v městě a ve vesnicích Sudoměřicích, Petrově, Bobalově a Radějově 12 zl., koledy 3 zl., $1^1/_2$ měř. mouky a asi 3 měřice potravin. Žáků bylo od 4.—12. roku ve Strážnici 483. Strážnickou školu navštěvovaly tehdy také děti z přifařených osad, ze Sudo-

měřic (110), Petrova (102), Bobalova (67) a Radějova (110).[1]) Učitel Ant. Peuckert navštěvoval prý s dobrým prospěchem po 6 týdnů normální školu v Uh. Hradišti, avšak „málo učí dle nové methody, více dle staré, poněvadž děti jiné řeči než moravské neznají“. Také farář i kaplani cvičili se na normální škole, avšak v nové methodě nevyučují, ale horlivě hledí si vzdělání mládeže v křesťanském učení.

K faře Strážnické patřil filiální kostel v Kněždubě, při kterém byl lokální kaplan. Učitel tamější Ant. Matýsek byl ženat, bez řemesla, však zároveň obecním písařem. Nevyučoval dle „nové methody“, nebyl „pravým utrakvistou“, nýbrž více Čechem. Jako učitel měl roční služné 10 zl. 48 kr., deputátního žita 7 měřic; za písařství má 5 zl. 12 kr. a $4^1/_8$ měřice rži, od pohřbů v Kněždubě a Tvarožné Lhotě 5 zl., koledy 3 měřice mouky; mimo to užívá 2 míry pole. Matýsek mluví latinsky, česky a německy, byl 6 týdnů na normální škole, ale vyučuje podle staré methody, poněvadž děti jsou jen slovácké řeči schopny; také tamější kaplan mluví německy jen v nejnutnější potřebě. Dětí školou povinných jest v Kněždubě 131, ve Tvarožné Lhotě 101; z těch chodí v zimě z Kněždubu do školy 10, z Tvarožné Lhoty nikdo, poněvadž rodiče dítky si doma ponechávají. Rohateckým učitelem jest Tomeš Vilhelm, jest ženat, bez řemesla, jest zároveň obecním písařem, nové methody nezná, mluví jen česky. Také kaplan učí dle staré methody, poněvadž zdejší poměry jinak tomu nedovolují. Učitel měl od obce 24 zl. a 15 měř. žita; od 87 dětí dostával týdně po $1^1/_2$ kr. a trochu potravin.

Dle fase z r. 1789 přiznal rektor u sv. Martina následující příjmy: Dětí jest 221, z nichž platí školné 195; ke škole nepatří ani pozemky, ani kapitály. Z fundace od kostela bere 5 zl. 41 kr., za zpívání pašijí z obecní pokladny 1 zl. 10 kr., od vrchnosti za služby kostelní 150 zl. Z toho musí vydržovati 2 pomocníky a 2 hochy. Od města Strážnice má 9 měř. žita (pšenice), 2 měř. rži, 3 bochníčky soli, za pohřby 30 zl., koledy 12 zl. Školného od dětí po 1—2 kr. dle stáří, celkem 244 zl. $47^1/_3$ kr. Deputátního dříví dává vrchnost učiteli tolik, kolik potřebuje. Souhrn

---

[1]) Ze všech uvedených dětí chodí ve Strážnici v zimě jich 30, v letě jen 20 do školy. Ostatní zůstávají doma. Vyučování trvalo dopol. v zimě od 8—11, v letě od 7—10, odpoledne od 1—4 hodin.

všech příjmů činí 481 zl. 7 kr. Z toho vydržuje pomocníka se služným 25 zl. a 60 zl. na stravu, pak platí stravu pro 2 chlapce 100 zl. Zbývá tedy ročního příjmu 211 zl. 7 kr. (Dohližitelem školním byl tehdy Ignác Souček, purkmistrem Martin Gatty, učitelem Jiří Zdařílek.) Příjmy tyto potrvaly až do r. 1836.

Když r. 1785 nová fara u piaristů zřízena byla, žádali tito, aby se pro jejich farníky zřídila samostatná triviální škola. Ale ani vrchnost, ani město nemělo se k tomu, jelikož zřízení s nákladem a s vydržováním sil učitelských by spojeno bylo. Také učitel-rektor zřízení se protivil, protože by mu část školného odpadla. Hrabě František Magni jsa rozhodně proti zřízení, navrhnul piaristům, aby svou normální školu proměnili v triviální, čímž by věc byla odbyta, což oni učiniti nechtěli. Nutnost, zříditi v městě druhou školu triviální odpadla tou dobou, když osady Sudoměřice, Petrov a Radějov ze Strážnice vyškoleny byly. Avšak nemilá ta záležitost vlekla se až do r. 1836; ještě roku 1833 přijel krajský komisař do Strážnice, aby vyměřil pro triviální školu u piaristské fary místnosti. Nejvíce odporoval zamýšleným změnám rektor školy od fary sv. Martina Martin Stürzenhofer (1812—1845), žádaje pro případ uskutečnění nové triviální školy značnou náhradu za úbytek školného. Poněvadž se nikdo nenašel, kdo by nový náklad vedl, bylo toliko rektorovi poručeno, aby si vzal pomocníka, který by v kostele piaristském hral na varhany, a tím záležitost skončena.

Od r. 1826 byla farní škola dvoutřídní, po roce 1840 rozšířena na trojtřídní, r. 1876 na čtyřtřídní s pobočkou, r. 1880 na pětitřídní s 2 pobočkami a r. 1884 rozdělena na pětitřídní chlapeckou a pětitřídní dívčí. Tato leta měla škola ráz utrakvistický. Posledním „rechtorem kantorky“ byl ve své rodině těžce zkoušený Jan Vepřek[1]) (od r. 1851—1873), jenž zemřel ve Strážnici r. 1881. Založil při škole nadaci.

Dne 1. října otevřeny byly první třídy měšťanských škol, o jejich zřízení získal si zásluh býv. inspektor okresní Jos. Hladík a tehdejší naduč. při dívčí škole Bohdan Pařízek.

R. 1886 založil strážnický rodák, prelát Dr. Ant. Horný, na místě svého rodného domu klášter pro sestry sv. Vincence z Pauly, při němž zřízena dětská zahrádka, škola ručních prací, sirotčinec

---

[1]) Zemřeli mu 3 odrostlí syni a manželka žalem oslepla.

a jednotřídka pro sirotky. O školách ostatních bude pojednáno při dotyčných obcích.

Dnes jest o školství v okrese všestranně postaráno. Město Strážnice, které se honosilo jedním z nejstarších gymnasií na Moravě, má nyní české vyšší gymnasium, o jehož návštěvu rolnictvo okresu více starati by se mělo. Místo bývalé hlavní školy, která bohužel, jak se to i jinde dělo, více poněmčovala než vzdělávala, jsou v městě nyní 2 měšťanské školy, chlapecká se 100 žáky a dívčí se 132 žákyněmi; s první spojen jest pokračovací kurs učňů řemeslných. Také dívky mají příležitost dále v ručních pracích se vzdělávati v klášteře sester sv. Vincence z Pauly, které obstarávají současně dětskou zahrádku. Mimo to jsou obecné školy: chlapecká 5titřídní s pobočkou se 356 žáky a dívčí 5titřídní s dvěma pobočkami a 355 žákyněmi.

Obecné školy mají, vyjímaje Zvolenov a Lideřovice, které souvisí s osadami vlastní školu majícími, všechny vesnice.

Jednotřídnou školu mají: Kozojídky, Malá Vrbka, Velká Vrbka (evang. škola) a Žeraviny. Dvoutřídnou: Kuželov a Velká Vrbka. Trojtřídnou: Javorník, Tvarožná Lhota, Petrov (s pobočkou), Radějov, Sudoměřice a Tasov. Čtyřtřídnou: Kněždub, Nová Lhota, Rohatec (s pobočkou), Znorovy chlapecká a dívčí (každá s 2 pobočkami). Pětitřídnou: Hroznová Lhota a Velká (s 1 pobočkou). Celkem navštěvuje venkovské školy 3500 žáků a žákyň.

Německé dvoutřídné školy jsou: 2třídná židovská škola ve Strážnici a 2třídná na Rohatci pro děti závislého na cukrovaru slováckého lidu; tato spojena jest s dětskou zahrádkou.

---

8. Obecní záležitosti.

Jako všude jinde na Moravě, vyřizuje obecní záležitosti starosta s radními volený na 3 leta. Po ruce mívá starosta městský tajemníka, starosta vesnický písaře obecního. Znaky obcí podáváme na 2 tabulkách; starší znaky jsou úhlednější a význačnější nových.

V čele zdravotní policie stojí okresní lékař při hejtmanství Hodonském; tamtéž jest také okresní zvěrolékař. Obvody lékařské udány jsou u jednotlivých obcí. Veřejnou okresní nemocnici okres nemá. Lékárna jest v okrese jen v městě Strážnici.

---

9. Krátké popsání
útrap válečných, které zažilo město Strážnice s okolím.

Město Strážnice ležící na hranicích uherských založeno bylo jakožto pevnost proti výpadům Uhrův, kteří v těchto končinách nejsnadnější měli přístup do Moravy. Poloha města na mírném svahu k řece Moravě na vybudování silné pevnosti nikterak se nehodila; za nejstarších dob, pokud neznali střelné zbraně, vyhovovala pevnost Strážnická dosti dobře; později však zadržovalo město pouze nával menších hord vojenských, vycházejících na plen, a venkovanům za dob nepokojných bývalo vítaným útočištěm. Jinak to bylo s hradem Strážnickým. Otočen jsa ze všech stran vodou řeky Moravy svými silnými zdmi a mohutnými valy vzdoroval jakožto vodní pevnost i četným vojům nepřátelským.

Poloha města sama to zavinila, že Strážnice za různých dob od nepřátel mnoho zakusila, byvši nesčíslněkráte vydrancována a vypálena. I není se čemu diviti, že město toto v kraji přeúrodném položené ze svých svízelů do dneška se nezotavilo a dnes ještě jako velká ves vypadá.

Hlavní trýzní městu bývali Uhři, kteří ve stol. X. celou Moravu opanovali a ji dlouhá léta v krutém poddanství drželi. Když Morava českými Přemyslovci z podruží uherského byla vymaněna a jižní její hranice byly ustáleny, vystavěli Uhři proti Strážnici silnou pevnost město Uh. Skalici.

Za Přemyslovců náležela Strážnice k údělu Olomuckému a trpěla nejen vpády uherskými, nýbrž i domácími roztržkami údělných knížat s velkoknížetem Českým, zejména za odboje proti Vladislavovi II. r. 1143. Lepší ochrany dostalo se městu, když r. 1197 utvořen byl nový bližší úděl knížecí v Břeclavě, který obdržel syn olomuckého knížete Oty III., Břetislav. V lednu r. 1246 zasažena byla jižní Morava vpádem Rakušanů vedených vévodou Bedřichem Bojovným a mnohem více trpěla r. 1253 **hordami uhersko-kumánskými,** které jihovýchodní Moravu ještě strašněji poplenili než Tataři[1]) sami, již r. 1241 na svém rychlém postupu do Uher kraje naše ukrutně navštívili.

---

[1]) Památkou na zlé Tatary jest název „tatar", t. j. silný bič na krátké násadce podobný americkému lassu.

Velké vojenské výpravy krále Přemysla Otakara II. proti Uhrům, zejména ona z r. 1260, která skončila slavným vítězstvím Čechů u Kressenbrunnu, nezůstaly bez pohromy pro naše kraje.

Do let 1270tých zůstala Strážnice zeměpanským majetkem; avšak okolo r. 1275 provdal král Otakar II. jednu ze svých levoboček za Voka z Kravař, jenž s královským věnem svému muži také přinesla Strážnici.

Brzy na to nastala nová strašná katastrofa. Král Otakar pustiv se nedosti připraven do nerovného boje s německým králem Rudolfem a uherským Ladislavem, na Moravském poli bídně zahynul.[1]) Následky porážky té byly pro jižní Moravu strašné: Hordy Kumánské pronásledujíce prchající zbytky poraženého vojska rozlili se po celé jižní Moravě drancujíce osady, trýznice a zabíjejíce obyvatelstvo, až konečně sám Rudolf vyzval krále Ladislava, aby se svým lidem domů se vrátil. Sotva uplynulo 30 let a opět navštívila metla Kumánská Moravu, pozvána byvši r. 1304 synem Rudolfovým, králem Albrechtem proti králi českému Václavovi II. Celé Břeclavsko nepřítelem krutě bylo popleněno; a to se opakovalo, když uherské vojsko s nepořízenou domů z Čech se vracelo.

Za dob Jana Lucemburského trpěl náš kraj těžce r. 1315 surovými bojovníky **Matouše Trenčanského,** jenž válčil po způsobě Kumánů pálením osad a vražděním ubohého obyvatelstva. Také r. 1331 zakusila Morava východní návštěvu vojska polského, které vniklo až do Břeclavska.

Za dob Karla IV. a jeho nástupce na Moravě, markrabího Jana, klidné trvaly časy, které však po smrti Janově za jeho svárlivých synů Jošta a Prokopa nadobro minuly. Celá Morava byla pobouřena a ve dva nepřátelské tábory rozdělena; a tak trpěla obapolným pustošením ubohá naše vlast, zejména když i král Zikmund do sporu svých bratranců se vmíchal; nepokoje ty trvaly plných 25 let.

[1]) Někteří spisovatelé připisovali porážku Otakarovu zrádě Miloty z Dědic, který prý vedl křídlo Moravanů, a našli se také historikové tvrdící, že Milota obrátiv se v rozhodném okamžiku na útěk, se svými pluky do Strážnice (svého sídla) spěchal. Že Milotova zráda nijak není dokázána a že Strážnice Milotovi nikdy nepatřila, o tom viz můj spis: „O starožitném panském rodě Benešoviců část I.“ — Vždyť ani na jisto postaveno není, kdo krále Otakara zabil. Někteří uherští spisovatelé vypravují, že uh. král Ladislav sám v bitevní vřavě jej vyhledal a v souboji probodnul.

Brzy na to nastalo jitření náboženské, které po upálení Husově dospělo v městě Strážnici a okolí k rozhodnému odpadnutí od Říma, ku všeobecnému vzbouření lidu a otevření husitského tábora u Nedakunic. A následek toho: zničení města Strážnice a strašné poplenění celého okolí **vojskem Zikmundovým** r. 1421! Pustošení kraje i města opakovalo se za válek husitských ještě několikráte, zejména r. 1426 za obléhání Břeclavy, r. 1431 za zhoubného vpádu markrabího Albrechta na Moravu, jehožto vojska hůře zde řádila nežli hordy tatarské, a r. 1432 za obléhání města Uh. Hradiště týmže rakouským vojskem.

Za nepokojů v severních Uhrách r. 1453 král Ladislav vyzývá měšťany Jihlavské, aby se svými lidmi súčastnili se výpravy do severních Uher (do Spiše) a v určitou dobu na všeobecné shromaždiště u Strážnice se dostavili.

Nejslavnější dny zažila Strážnice dne 8. a 9. února r. 1458, když nově zvolený král uherský, mladistvý **Matyáš Korvín,** v našem městě byl odevzdán matce své a národu. Avšak brzy po smrti své manželky Kateřiny, dcery krále Jiřího, bažící po rozšíření své moci uherský král Matyáš v čelo se postavil odbojných českých katolíkův a zdvihl válku proti svému tchánovi, ve které okolí Strážnické těžce zakusilo útrap a svízelů válečných. Zejména straník Matyášův Blažej Podmanický ze Skalice činil zhoubné výpady na Moravu do Strážnického okolí. Teprve když mezi Matyášem a Vladislavem o nástupnictví na Moravě a v Čechách pevná úmluva se stala, pokojné nastaly časy i na Moravě. V této smlouvě ustanoveno:

„1. Kdykoli po smrti krále Matyáše král Vladislav neb jeho Mti. potomci chtěli svrchu řečené země a krajiny (totiž Moravu, obojí Slezy, Lužickou zemi a Šestiměsta) ke koruně České vzíti a připojiti, dáti mají nejprv králi uherskému dukátů neb zlatých uherských dobrých 400.000, a to za právo ustoupení.

2. Uzavřeno jest, aby místo kladení řečených peněz bylo otevřené pole mezi Skalicí a Strážnicí na hranicích Uherské a České země, na kteráž místa k tomu volení preláti a páni z obojí strany v rovném počtu se svými glejty sjeti se mají, a ti preláti a páni nejprve jedni s druhými z obou stran podle cti a pod věrou slibte, že ty věci beze lsti jednati budou podle nejstarších

zápisův, a to poctivě jedni k druhým se majíce, preláti a páni uherští peníze a páni Čechové listy své vezměte!“ [1])

Skoro celé století XVI. kraje naše naplnilo strachem tureckým a uherským, jelikož **Uhři s Turky** pevně drželi proti západu evropskému. Nejen že po dlouhá léta Morava těžké oběti nesla na chránění vlastních hranic a další výpravy vojsk za hranice, ale i četné tlupy Uhrů a Turků (jako za obléhání Vídně r. 1528) loupežné podnikaly výpravy do jižní Moravy. R. 1528 byli to opět Podmaničtí, kteří do okolí Strážnického výpady činili, vesnice pálili, obyvatelstvo olupovali a do zajetí vlekli; s nimi táhly hordy turecké, které od Vídně na lup až do Moravy zajížděly.

R. 1544 na zprávu, že Turci vzali Ostřihom, bylo město naše opatřeno alespoň parkanem, aby v případě přepadnutí mohlo se poněkud brániti. Zároveň sbíráno vojsko proti Turkům, které sešlo se u Strážnice a vedeno jsouc statečným Karlem z Žerotína, až po Ostřihom vtrhlo a zde vítězně si počínalo.

V červnu r. 1565 shromáždilo se vojsko moravské u Sudoměřic; vůdcové jeho byli Bertold z Lipého, hejtman mor., Bedřich z Žerotína, Jan z Kunovic a Záviše z Víckova. Roku následujícího po sv. Jakubě všichni páni Moravští u Petrova okolo lázní táborem leželi a polem, od Uher táhnouce; p. Pertolt z Lipého, maršálek, nejvyšším hejtmanem byl. Druhá polovice XVI. stol. byla našim krajům mnohem klidnější; za mírumilovného a nábožensky snášelivého krále Maxmiliana zavítal do našich měst opět blahobyt. Ale za jeho syna a nástupce Rudolfa II. r. 1599 vtrhli Tataři přes průsmyk Hrozenkovský do Moravy a zle řádili na Uh.-Brodsku. Páni moravští, v čele majíce Max. Lva z Rožmitálu a Blatné a Ladislava ml. z Lobkovic na Holešově, u Strážnice vojsko shromáždili a odtud nepřítele pronásledujíce zahnali. Když Rudolf proti jinověrcům ostře vystoupil a začal obnovovati mandáty krále Ludvíka z r. 1523 a 1525, tu povstal **Štěpán Bočkaj,** jakožto „ochránce křesťanského a pravověrného náboženství“; brzy získal nejen protestantskou šlechtu, nýbrž i většinu lidu obecného. Zmocniv se celých severních Uher psal odtud lichotivé listy na Moravu, doufaje, že nekatolíci moravští se s ním spojí, aby nená-

---

[1]) V Českém archivu 4. sv. datuje se tato smlouva mezi Matyášem a Vladislavem r. 1478, kdežto jiní jako Rud. Dvořák ji datují ze dne 21. července r. 1479.

viděnou Rudolfovu vládu se sebe shodili. Psaltě mezi jiným: „Očekávám, že uvítáte naše vojsko jako osvoboditele, který obnoví Vaše svobody zemské i volnost náboženskou.“ Stejným tonem psal jeho vůdce Czobor. Karel st. ze Žerotína, jenž tenkráte jakožto poručník nezletilého Frydrycha ve Strážnici se zdržoval, oba dopisy, Bočkajův i Czoborův, poslal králi Rudolfovi do Prahy. Tím roztrpčen Bočkaj se svými hajduky ke konci dubna 1605 nestřeženými průsmyky moravskými vpadl na Moravu. První dny měsíce května r. 1605 byly pro Strážnici a okolí dny hrůzy. O strašném pustošení a řádění těchto rot vypravují nám domácí kroniky, avšak nejlépe současný svědek Karel st. z Žerotína ve svých dopisech. Dne 7. máje 1605 píše z Přerova: V úterý v noci (4. máje) udeřili Uhři na Brod Uherský a nemohše ho dobýti, druhou noc (5. máje) udeřili na Strážnici a tam některou osobu zmordovali, potom v pátek ráno zase silněji než prve tam se pustili, město vypálili[2]) a do 40 osob zbili, o čemž jistějších novin očekávám. Dne 8. máje píše odtud: „Hejduci, kteří do země vpád učinili, dostanouce se do Strážnice, město všecko vyplundrovavše vypálili, k zámku se také položili a jej dobýti chtěli, avšak s pomocí Boží toho sobě nedovedli, aniž jsem, aby se při něm jaká veliká škoda od nich až posavad státi měla, porozuměti mohl.“ Dne 11. května 1605 píše Janovi Divišovi z Žerotína: „Podle téhož Vám oznamuji, že netoliko Strážnice město již do konce vypáleno jest, ale také předměstí Veselské, Ostrovské, Hluk, Lipov a jiné dědiny k Strážnici, Veselí a Ostrovu náležité na větším díle hned v pondělí v noci vypáleny byly.“

Dne 30. května 1605 dopisem Hanibalovi z Valdštýna oznamuje, že již od 4 neděl trvá soužení země Moravské od nepřátel, — „kterýžto nepřítel v tomto markrabství již veliké škody pálením, mordováním, zajímáním lidí, dobytka a jiných věcí vzdělal; dokud

---

[1]) Dle brněnské kroniky od Ludwiga již 1. října 1602 byl Oldřich Lilgenblatt s jízdectvem a pěším vojskem a několika menšími děly poslán do Strážnice, neboť v celé zemi kolovala pověsť, že Tataři v zemi pálí a že Turek dobyl Nových Hradů (Neuhäusel) a protož v zemi každý 10. muž do zbraně volán byl. Ale křik ten brzy utichnul, neboť neměl podkladu. Urbanides vypravuje, že r. 1602 přišla četa knechtů do Strážnice a okolí a zde zůstali 9 neděl, čímž obyvatelé velmi byli souženi.

[2]) Skoro celé město lehlo popelem, také radnice městská s bohatým archivem shořela.

živi, zase zastaviti a k prvnějšímu způsobu přijíti moci nebudou. A začátek toho pálení na městu Strážnici učinil, je po dvakráte, zapáliv všecko popelem položil, potom pak na mnohých jiných místech pálil a množství vesnic a městeček vypálil a na mizinu přivedl, čehož až posavad činit nepřestává. Pán Bůh račiž mu to sám zastaviti a naříkání chudých a nebohých uslyšeti!"

„Na Boží vstoupení (t. j. 19. května) naši s ním u Skalice šermiclovali, v kterémžto šermicli z přednějších osob z naší strany p. Kryštof Tykart — postřelen byv od toho umřel — však více jich z strany nepřítele, totiž asi okolo 100 osob, jak se zpráva dává od některých našich, kteří tehdáž v Skalici zajati byli, zhynulo a mezi nimi také Turek jeden, kterýž za nejvyššího nad městem Skalicí postaven byl, jest zastřelen. — — — Od té chvíle pak, ačkoliv nepřítel od předsevzetí svého neupustil, avšak vždy trochu byl ulevil, že tak často jako prve Strážnice nenavštěvoval; zámek pak jest lidem opatřen a až posavad s Boží pomocí se obhajuje. Kde by pak nyní nepřítel býti měl, jiného nevím, nežli že se pustil do Rakous a tam také zle hospodaří a tím způsobem jako zde pálením škody činí. — — My zde každé chvíle pomoci Vaší žádostivě očekáváme; prosím, rač se také sem vypraviti a nás pomocí retovati."

Bočkaj opakoval své vyzvání ke Karlovi st. z Žerotína a, když jeho listy nedostaly kýžené odpovědi, vtrhli dne 26. května Bočkajovci od Skalice na Moravu a poplenili kraje daleko široko; dne 1. června celý oddíl vojska moravského mezi Strážnicí a Rohatcem vehnali do řeky Moravy.

Dne 7. června píše Kašparu Melicharovi z Žerotína, že nepřítel se ukázal u Brumova a Hradiště, také stranu Rohatce u Hodonína a velké škody činí pálením; na 50 vesnic vypálil a dobytka na tisíce zhynulo. Dne 11. června píše témuž, že od porážky nepřátel u Hodonína, kde jich okolo 150 padlo a 200 zajato bylo, nic se nesběhlo. „Zámek Strážnický přece je obsazen a s pomocí Boží se obhajuje; než vesnice k němu náležité všecky jsou vypáleny, tak že se toho statku nyní ničímž užíti nemůže. A kdyby málo jaká moc (nepřátelská) přišla, netoliko by zámek Strážnický, ale ani Morava neobstála; nebo lid zde jest velmi předěšený a na nejvýš strachem naplněný, takže, když toliko o nepříteli slyší, všecko se utíkati strojí."

Dne 15. července píše: „Na Strážnici již ostatek vyplundrován jest; pominulých dnův již se do sklepův vlámali a do 40 beček vína odvezli. Páni Čechové ještě v Brně zůstávají, bezpochyby vidouce naši správu, nemají chuti dále se pustiti, avšak srozumívám k tomu, že se k Hradišti hnouti strojí.“

Dne 17. srpna 1605 píše: „Právě když toto psaní (p. Hanib. z Valdštýna) napsáno bylo, došla mne zpráva, že byl p. Gunter Golc od nejvyššího svého p. hraběte z Turnu včerejšího dne v noci se všemi jeho rejtary do Strážnice povolán, za tou příčinou, že by něco Turků na Bílé hoře ležeti mělo, aby s nimi potkání učiněno bylo.“

Teprve když česko-moravské vojsko z Hradiště vtrhlo do Uher, města Skalice a jiných pohraničných míst (Čachtic, Nového Města) se zmocnilo, přestaly nájezdy Bočkajovců. Od 6.—26. října zdržoval se již Karel st. z Žerotína klidně na zámku Strážnickém, kde na zpustošeném statku mladého Frydrycha jeho otcovské rady bylo nejvíce zapotřebí; odtud psal mnoho českých listů svým přátelům. Mír s Bočkajem uzavřen byl roku následujícího dne 23. června.[1])

Výpravy do Uher proti Turkům a střežení hranic trvaly na dále. K r. 1613 píše pastor Urbanides: „v měsíci listopadu páni Moravané táhli do Uher 4000 mužů rejtarů proti Turku, mustrováni byli u Petrova. K roku 1614 vypravuje, že naši táhli do Uher dobývat pevných hradů, ale s nepořízenou se vrátili. Toho roku přitáhlo na Moravu něm. vojsko a usadilo se v některých městech na dlouhou dobu; 120 mužů sedělo ve Strážnici od 9.—15. dubna, za kterou dobu přes 2000 zl. škody nadělali. Dne 2. května přijelo jich zase 1700 s knížetem Francem (Saským?), jehož ta čeleď celá byla, s knížetem Brunšvickým, jenž byl u něho fendrichem, kterýžto v Bobalově a v Petrově nemalé škody činil, sklepy, komory a truhly loupili a vše, co nalezli, brali, že lidu

---

[1]) V Půhonech Brněnských jest uherský vpád z r. 1605 následovně zaznamenán: Při třetím a čtvrtém sedění žádných půhonů ku právu dodáno není, protože Uhři do země několik vpádů učinili a kraj Hradištský i dále na větším díle popálili a vyplundrovali. Pro kteroužto příčinu p. hejtman zemi vyzdvihl a páni obyvatelé všichni jak osobně, tak také s počtem koní svých s dvacátým, desátým a pátým člověkem na hranice země vytáhnuli a ji od další záhuby ostříhati jsou museli, až potomně naši Skalice dostavše, Uhři pomalu se poddávati a uspokojovati počali.

sotva šaty zůstaly. To všechno činěno bylo návodem syna jednoho hejtmana, před ním ani zámek ani město bezpečno nebylo. Ten syn od jednoho sedláka ve sklepě zamordován jest, potom do studně hozen, jakoby se utopil. Byl velmi slavně pochován s velkým pláčem otce a leží v kostele Strážnickém. Při tom pohřbu mnoho našich postříleno bylo. Téhož roku vypravili z Moravy každého 30. souseda a 700 rekrutův, kteří pak asi měsíc tábořili u Lužic (u Hodonína), odtud ke Katovu a Skalici táhli, ale nenalezše nepřítele, domů se vrátili.

Že po **bitvě Bělohorské** za doby náboženské reformace naše obyvatelstvo pro víru mnoho trpělo, ano i velká část nekatolíků raději statky své opustila a do Uher se vystěhovala, jest dostatečně známo. Ale i ti, kteří obrátivše se buď opravdově neb zdánlivě, ve své domovině zůstali, zakusili za panování obou Ferdinandů v plné míře útrap a svízelů válečných, které způsobily průchody vojsk přátelských i nepřátelských.

Již r. 1621 povstal králi Ferd. II. nový nepřítel; byl to kníže sedmihradský **Betlen Gábor,** jehožto uherští jezdci z jara toho roku zajížděli přes hranice Moravské, plenice kraje široko daleko až za město Hustopeč, kde svedli několik vítězných potyček s císařskými; ale než Betlenovi vydatná pomoc od markrabí Krnovského došla, porazili císařští oddíl uherského vojska u Strážnice. V srpnu téhož roku vtrhnul Betlen, dobyv Skalice, sám na Moravu, zmocnil se Strážnice i zámku, měst Veselí a Uh. Brodu a pronikl pak bez odporu celou zemí až po Unčov a Mor. Třebovou. Obyvatelstvo bylo neslýchaným způsobem trýzněno, mnoho lidu a dobytka bylo odvlečeno do Uher a jen za těžké výkupné byli lidé propuštěni domů. Chalupy vesnické většinou byly zbořeny, v rum a popel obráceny. Mír s Betlenem byl sice v lednu r. 1622 uzavřen, ale již na podzim r. 1623 vtrhl týž nepřítel opět v naše kraje a řádil stejným zhoubným způsobem, zejména když po delší dobu jeho hordy obléhaly blízký Hodonín.

K r. 1627 vypravují Paměti Pavla Urbanidesa: „Léta Páně 1627 ukrutné **turecké vojsko** na nás se vevalilo a u Skalice v logru leželo v počtu 50.000 lidí; lid zebrali, jak malé tak hrubé a divné zlé nám činili — — — Budiž Bohu na věky žel za ty jejich veliké zlé činy, kteréž nám způsobili! Mužské staré pohlaví stínali — požel, pane Bože, krvi té nevinně vylité! Poctivých mužů postínali, z manželek vdov a sirotkův nadělali smutných a nás

všech v nic obrátili a tak naše dědina zůstala pustá, neb nás malá částka pozůstala toho času. Koho mohli dostati, s sebou brali Turci a pozajímali do tureckých zemí a tam lid velmi draze prodávali, kdežto veliký pláč, naříkání a kvílení bylo od dětí a žen pro manžele své.“ [1])

Za několik let nový krutý nepřítel naše kraje navštívil, byli to Švédové, kteří r. 1643 do Strážnice zavítali a blízký zámek Veselský zapálili; zůstali zde po 4 měsíce.

O trýznich **třicetileté** války píše pokračovatel Urbanidesův: „Od r. 1625—1643 trvaly válečné bouře, za kterých lid mnoho zlého zakusil. Cizí národové: Valaši, Němci, Saxi, Brunšvignové, Holanďané, Nidrlandři, Španělové a Talijáni, všichni tito pronárodové nás tuze trápili, hlavy naše knutlovali a divně stahovali a mučili.“ Končí následovně: „Pane Bože dobrotivý, rač se smilovati nad námi a zažeň od nás takové nepřátely, abychom Tebe hodně ctili i všech svatých velebili a potom se k Tobě dostati mohli. Amen.“

Dne 8. září r. 1663 píše Gottfried Walldorf, že **Tatarové, Moldavci** a **Sedmihradčané** do Moravy vrazili a okolí Strážnice a Veselí až po Dyji zpustošili; město Strážnici zapálili a mnoho obyvatelů do Uher odvlékli, skoro všechny vesnice okresu byly vydrancovány.[2]) Z celého panství zajato a zmordováno okolo 1500 osob. V pamětech města Ostroha mezi jiným zaznamenáno, že nepřítel také městečko Hroznovou Lhotu a dědiny: Kuželov, Malou Vrbku, Tasov a Kozojídky vypálil a přes 800 malých a velkých lidí na panství Ostrožském pomordoval aneb s sebou zajal.

R. 1683 nový nepřátelský vpád pod **Tökölym**: Strážnice byla vypálena, mnoho lidu povražděno, dobytek odehnán. Útok na zámek byl odražen, načež nepřátelé od měšťanů, kteří se zbraní chopili, zahnáni byli.

R. 1704 u Rohatce proti Uhrům náspy byly pořízeny; téhož r. byly od **Kuruců** vypáleny **osady**: Sudoměřice, Petrov, Hroznová Lhota, Hrubá Vrbka, Lipov a ostatní blízké osady.

---

[1]) O těchto strastech uveřejnil velmi poučný článek „Mor. Slovensko v XVII. stol.“ F. A. Slavík, býv. ředitel české zemské reálky v Hodoníně v programě téhož ústavu.

[2]) Vypravuje se, že několik Tatarů, kteří u Skalické brány domy zapalovali, před piaristou P. Romualdem uteklo, když tento černou holí na ně namířil, jakoby držel ručnici.

Strasti, jichžto zažila Strážnice za povstání **Rakóczyho,** obšírně jsou vylíčeny ve staré matrice městské fary. Píše se tam: „R. 1703 pozdvihl se Rakóczy a jeho plukovník Pangrácz zmocnil se města Skalice. Dne 24. prosince o 2. hod. ranní donešen byl do Strážnice list Ign. Mikul. Berčiniho (Berczenyi), kterým vyzváno město, aby se připojilo; téhož dne byl Radějov od nepřátel vyloupen. Dne 25. dodán druhý list, podepsaný Pangráczem a téhož dne vydrancovány Sudoměřice. Dne 30. prosince přijel král. hejtman z Olomouce, baron Sak s plukovníkem Harvekem s několika jezdci a mnohými pěšími před Skalici, i byli nepřátelsky uvítáni; dne 4. ledna olomucká pěchota odtáhla domů.“

Dne 7. ledna mezi 7. a 8. hodinou ranní vyrazil nepřítel proti Strážnici, která až na několik dragonů vojenské posádky zbavena byla. Měšťané po celou hodinu bránili statečně nepříteli vstup do města, ale pro rozlehlost hradeb uhájiti je nemohli. Nepřátelé ženouce širokým proudem do města vnikli, pálili, loupili a vraždili. Ale když tito na zámek se odvážili, byly od měšťanů, kteří se opět zmohli, se ztrátou 54 mrtvých odraženi, načež se do Skalice vrátili. Odtud dne 9. poslali 3 listy do Strážnice, starostovi města, zámeckému veliteli a hospodářskému správci, vyzývajíce město a zámek ku vzdání se, nechtějí-li ještě většími tresty býti stíženi. Dne 13. pokusil se Berčini sám marně o útok na zámek. Za to pykali bezbranný lid v městě, které dne 16. z velké části bylo vypáleno, a ještě hůře na venkově, kde se dopouštěli přímo zhovadilých ukrutností; 11 vesnic na Strážnickém, 2 na Veselském a 6 na Ostrožském panství lehlo popelem. Dne 11. května dobyli císařští Skalice, ale vpády nepřátel nepřestávaly: dne 13., 14., 19., 21., 27. a 29. května zuřili nepřátelé v městě Strážnici a v okolí; dne 29. uloupili u Strážnice 1000 ovec a 2 koně.

V letech 1705, 1706 a 1707 nevedlo se našemu lidu lépe. R. 1705 dne 26. května učinili prudký útok na město, také dne 21. června, ale byli odraženi; avšak mnoho dobytka pobrali.

R. 1708 jiný oddíl povstalců v počtu 2000 vypraven byl od Rakóczyho vedením Blažkovicovým ke Strážnici (4. července). Na úpěnlivé prosby města již po kolikráte ohroženého přikvapil generál de Viardot od Uh. Brodu, kde ležel táborem, zahnal rebely, kteří však před tím již z celého okolí uloupili dobytek, a položil se táborem u řeky Moravy nedaleko Strážnice na ochranu hranic. Když však odtud hnul se k Trenčínu, aby tam doprovodil

dovoz zásob potravních, Rakóczy, který spolu s Berčinym v čele velké armády stal u průsmyku Trenčínského, vypravil znova 10.000 Kuruců s děly pod pověstným Očkajem ku Strážnici, aby město z kořene vyvrátili. Avšak generál Viardot vrátil se nenadále dne 28. července v týž den, kdy byl útok ustanoven, rozložil své šiky u bran Strážnických, udržuje odtud povstalce na uzdě až do noci. Druhého dne chtěl sám přejíti k útoku, zatím však Očkaj, dověděv se o postupu generála Heistera v tyto strany, dal se v noci na kvapný ústup ke Skalici, kde zadní voj jeho od pronásledujících utrpěl značné ztráty.[1])

Skoro 40 let popřáno bylo Moravě v klidné práci dodělati se poněkud blahobytu. Nastoupení na trůn Marie Terezie použil zeměchtivý král pruský Bedřich II., aby jakési staré nároky na slezská knížetství obnovil, a když mu po vůli se nestalo, zbraní hájil. Bylo to v první slezské válce r. 1741, ve které Prusové celou Moravou kříž na kříž protáhli a také město Strážnici navštívili a v něm se zdrželi. O této návštěvě Prusů ve Strážnici jest obšírná písemná zpráva v Zemském archivu nadepsaná „Relatio irruptionis borussicae Straznitium die 13. Martii 1742.“ (Zpráva o pruském vpádu do Strážnice dne 13. března 1742.)

Prusové ve Strážnici 1742.[2])

Když byli Prusové (v prosinci) r. 1741 Olomouce se zmocnili, roztáhli se po celé Moravě, kterou na vše strany poplenili. Dne 12. března vydrancovavše Hodonín vtrhlo 14.000 mužů do Rohatce, kde se táborem položili. Poněvadž tamější dřevěný most přes Moravu, když se pověst o jich přiblížení roznesla, byl stržen, nový most přes Moravu udělali. Táhli pak po hrázi, která všeobecně „hatě“ se jmenuje, dále lesem dubovým, dopravivše předem děla, beze vší překážky. Ve Strážnici ubytováno bylo tehdy jen asi 500 husarů Gillaniánských, kteří pochod nepřítele pozorovali; vidouce jeho přesilu, odjeli následujícího dne na rychlo do hor a odtud do Uher, aby zbytečně nepříteli do rukou nepadli. Nepřátelé obrátili se do Skalice, kam přirazili k večeru; i počali loupiti, kde co bylo. Vynutivše na městu značné výpalné, obtíženi velkou kořistí, táhli dne 13. března okolo samých valů města Strážnice

[1]) Dějiny Moravy, napsal Rud. Dvořák.

[2]) Dle rukopisu: „Relatio Irruptionis Borussicae Anno 1742 die 13. Martii Straznitium“.

na Veselí a odtud do Uh. Brodu se 14 prapory, vedeni jsouce knížetem Dietrichem a jeho bratrem. V čele jelo 500 husarů, pak následovalo jízdectvo v počtu 3000 mužů, na to 8000 mužů pěchoty, pak opět 3000 jezdců a konečně několik set husarů; při každém pluku tažena 2 děla. Uh. Brod nemaje dostatek střeliva do 24 hodin se vzdal. Na to vrátilo se 700 pěších Prušáků do Strážnice, kde pobyli 16 dní.[1]) S počátku chovali se velmi vlídně k obyvatelům; žádali ovšem pro své vojíny dostatek jídla a pití. Také nejvyšší představený vojska Tettau (potomek českého rodu z Tetova) a představený stráží Manteuffel, jakož i ostatní důstojníci pluku Schweinitzova bývali na zámku častováni. I k piaristům slušně se chovali, jejich vyučování nikterak nepřekáželi, nýbrž lidem náboženství katolického přikázali, aby své pobožnosti v čas velikonoční tu konali. Tento vlídný poměr trval až do 19. března. Té noci zaslechnuto na třech různých místech nedaleko města troubení uherských husarů. I pojal Prušáky strach, kteří se domnívali, že uherští husaři na ně táhnou. Protož ihned na náměstí do válečného šiku se seřadili, ale později se dověděli, že to byl jen planý poplach. Od té chvíle obyvatelům nedůvěřovali; každé noci 20—30 mužů v jednom domě ubytovaných, bděli popíjejíce, kouříce a hrajíce v karty, načež ve dne vyspávali. Od měšťanů všechny zbraně vyžádali, ano i sekery a vidle museli tito odevzdati. Kdyby tenkráte nějaká pomoc od císařských byla došla, byli by Prušáky zajali. Dne 28. března uradili se Prusové, kterak ze Strážnice odejíti mají. Předstírajíce pak královský rozkaz, jaké mají výpalné žádati, odebrali se představení vojska s několika vojíny do zámku; dali si vyvolati hraběnku Karolinu Magni roz. hrab. z Lichtenštejna, poručnici sirotků a statku Strážnického, a mladšího 7letého sirotka-hraběte. (Starší syn byl tehdy již praporečníkem u pluku Podstatského.) Na to zavřel se představený vojska s paní v pokoji a zvěstoval jí smutnou zprávu o žádaném výpalném, jinak prý by příštího dne vojáci vše zpustošili a vypálili. Při tom tvářil se, jako by s ní soucit měl a ten žal spolu sdílel. Potom pustil se do ohledání skříní a, když sumu uloženou nenašel, dal celý zámek vydrancovati. Kolik Prušáci odtud obilí a vína odvezli, neví se; i kočár panský zabavili. Za zbytek žádané sumy chtěli mladého hraběte vzíti za rukojmě.

---

[1]) Byli prý od pluku zvěřinského.

Poněvadž tento zdraví byl dosti chatrného, uvolil se zámecký hejtman místo něho postaviti se za ručitele. Od každého správce dvoru hospodářského žádáno 1000 zl. Město Strážnice mělo přes to, že pruské vojsko 15 dní živilo, dáti přes 40 vozů přípřeže (z nichž 18 se ztratilo), a mimo to výpalného 6000 zl. Avšak prosbami tehdejšího syndika Šebestiána z Častolovic zmírněna položka ta na 2000 zl. Celkem páčily se výlohy, které tenkráte město okupací utrpělo, na 9500 zl. Od židů vytloukl náčelník 700 zl. O piaristském klášteře někdo mu donesl, že tam mají velké poklady, pročež na něm žádal výpalného 2000 zl. Když jej rektor a řeholníci ujišťovali, že žijí jen z almužny, nechtěje tomu veřiti, dal všechno v klášteře prohledati. Když se více nenašlo než 500 zl., dal rektora piaristského, jakož i sousedního mlynáře odvézti sebou jakožto ručitele. Odvezeni byli ručitelé přes Veselí do Uh. Hradiště, odtud pak do Mor. Třebové, kde byl Prusů hlavní tábor.[1]) Konečně zavezli je do Kladska, kde byli dáni do vězení a hladem trápeni. Byli by prý snad zahynuli, kdyby jim duchovní z jesuitského kláštera, ze semináře a z kláštera minoritského nebyli poskytovali potravu. Když dne 13. července po dohodnutí se krále pruského s naší královnou nastal mír, byli všichni propuštěni na svobodu, ale ještě dlouho na zdraví svém postonávali.

Očitý svědek, bezpochyby člen řádu piaristského, ku konci své zprávy tvrdí, že město Strážnice proti jiným městům dosti hladce z té okupace vybředlo, což připisuje ochraně Panny Marie, patronky města, jejížto zázračný obraz před 109 lety (r. 1633) přivezl zakladatel piaristské koleje z Milana.

Z pozdějších válek, které se Moravy dotkly, nejzáhubnější byla válka Napoleonská r. 1805. Kraji našimi prošlo mnoho **vojska ruského** s námi spřáteleného, které ubohý lid sice netrýznilo, ale všechny zásoby mu pobralo, vyjedlo a vypilo! Smutný tento rok dobře líčí lat. zpráva hroznolhotského lok. kaplana tehdejšího, Blažeje Kochánka; píše: „Budiž Bohu chvála! Již minul onen rok nejsmutnější — bodejť by se více nenavrátil jemu podobný! — Ve válce s francouzským císařem Napoleonem Rusové, kteří

---

[1]) Strážnický správce Krištof Alois Mihač poslal zvláštního posla s listem, dat. ze dne 22. dubna 1742 do Mor. Třebové na tamější radu, aby se přeptali, nejsou-li zajatci v hlavním stanu královském.

nám přišli s vojskem na pomoc, lid o všechno oloupili, o peníze, šaty, obilí; mimo to střechy, nářadí a peřiny pálili, ti, na které jsme se jako na přátele spoléhali. K tomu toho roku málo a jen kyselého vína se urodilo, také obilí velmi málo sypalo. Nastala drahota.“

Nejposledněji, totiž r. 1866 postiženo bylo město a okres válkou **německo-pruskou.** Nepřátelé pronásledujíce naše rozprášené, ustupující vojsko, dorazili prostřed července do Strážnice. Avšak již dne 22. července uzavřeno příměří, napřed jen na 5 dní, pak na 4 týdny. Celou tu dobu tisíce vojáků pruských ubytováno bylo v městě a vesnicích okolních. Nouze byla tehdy dosti velká, poněvadž pozdním mrazem obilí z velké části bylo zničeno a v ceně stále stoupalo, ale přes všechny rekvisice, které Prusové za svým zásobováním prováděli, nezakusil náš lid, vyjímaje přehmaty jednotlivců, žádných hrůz válečných a s povděkem si vzpomínal na přísnou kázeň ovládající vojsko nepřátelské.

---

10. Statistický přehled.

Strážnický okres náleží ke krajskému soudu v Uh. Hradišti, k doplňovacímu okresu řadového pěšího pluku arciv. Karla čís. 3. v Kroměříži a zeměbraneckého pluku čís. 25. tamtéž.

Do sněmu volí jednoho poslance s městy Kyjovem, Bzencem, Veselím, též Předměstím Veselským, Uh. Brodem a Předměstím (14. vol. okres).[1]) Za venkov — Strážnice a Uh. Ostroh (32. venkovký okres Uh. Ostroh—Strážnice) — volí se též 1 poslanec a konečně za všeobecnou volební skupinu (13. okres), ku které patří okresy: Strážnice, Kyjov, Uh. Ostroh a Ždánice, také 1 poslanec. (14. června zvolen soc. dem. Koutný.)

Němci zastoupeni jsou poslancem ve všeobecné třídě (ve 4. vol. okrese) ve venkovských obcích s Mikulovem, Břeclavou, Hodonínem, Pohořelicemi, Uh. Hradištěm, Uh. Ostrohem ve 12. vol. okrese a v obcích venkovských a v městech ve 20. skupině (ve které jest přes 30 českých měst a městeček spojeno).

Do říšské rady volí Strážnice s městy 6. skupiny; poslancem jest Ant. Smrček, c. k. prof. techn. škol v Brně. Venkovské obce

---

[1]) Dlouhá léta zastupuje na sněmu Strážnici dr. Ot. baron Pražák.

Znaky osad:

Tab. I.



1. Petrova (1707).



2. Kuželova (1748).



3. Rohatce.



4. Strážnice (1612).



5. Lhoty Hroznové (1606).



6. Velké.



7. Lipova.

Tab. II.

Znaky osad:



8. Zvolenova (1591).



9. Javornika (1697).



10. Malé Vrbky (1693).



11. Nových Lhotek (1619).



12. Lideřovic.



13. Radějova (1667).



14. Znorov.



15. Lhoty Tvarožné.

volí se skupinou 16.; poslancem jest Dr. Ant. Stojan, probošt kap. Kroměřižské.

Němci volí s městskou skupinou 5. a venkovskou 13.; poslanci dotyční jsou prof. Dr. Jos. Redlich a Vilém Telčík, majitel rychty.

Okres má 21 osad, vesměs samostatných obcí s 5113 domy, obydlenými 5770 stranami aneb 26.171 obyv., z nichž 427 užívá obcovacího jazyka německého. Ze všech domů neobydleno jest 175.

Nejvíce Němců žije ve Strážnici (274) a na Rohatci (123); jsou to velkou většinou Židé, jichž žije v okrese 19·8%. R. 1900 bylo německy mluvících 24·3‰, r. 1910 jen 16·3‰.

Do okresu patří: 1 město (Strážnice), 4 městečka (Hroznová Lhota, Lipov, Velká a Znorovy) a 16 vesnic.

Dle sčítání z r. 1910 nejvíce obyvatelů mělo město Strážnice (se židovskou obcí) 5338, pak následovaly Znorovy s 2340 obyv., Rohatec 1953 obyv., Velká s 1904 obyv. a Lipov 1504 obyv.; nejméně obyvatelů vykazují Žeraviny (295), Kozojídky (334), Malá Vrbka (378) a Zvolenov (434). Na 1000 obyvatelů mužských připadá 1108 ženských.

Největší rozlohu má Strážnice (3178 ha), Nová Lhota (2509 ha) a Velká (2483 ha), nejmenší Zvolenov (56·64 ha), Žeraviny a Kozojídky (po 223 ha). Nejvíce lesů (1696 ha) má Radějov. Celý okres má rozlohu 27.336·64 ha.





II. Jednotlivé obce.

Strážnice.



trážnice leží nad mořem ve výši 176 m, na $34^0 59'$ vých. délky od ostrova Ferro a $48^0 53' 40''$ severní šířky; postavena jest na skrovném svahu nad ramenem Moravy, t. zv. Morávkou, která obtéká severozápadní stranu města. Město jest velmi rozsáhlé. (Obr. 21.)

Celek pozůstává ze Starého města, z Předměstí, z vlastního města (Nového města) a ze Židovské obce. Nejdelší ulice v městě jsou: Veselská, Bednářská, Suchý Řádek, Německá a Nová ulice. Třemi prvními ulicemi prochází silnice vedoucí z Veselí do Skalice.

Staré město pozůstávající z náměstí Staroměstského (obr. 22.), ze Žabí ulice, z Kopanic, ze Suchého řádku[1]) a Židovského Kerchova obydleno jest vesměs rolníky. Předměstí má krátké trojhranné náměstí (obr. 23.), do něhož ústí ulice: Veselská, Újezdská, Kovářská, Panská (obr. 24.) a Bednářská; v pozadí jižním má pak Mizerov a Chloupky. Nejzazší východní částí jest řada domů

[1]) Ze starých grunt. kněh zjistil dr. Karel Vyskočil, že na Suchém Řádku v čísle 113. (tehdy 93.) bydlel u své tety Zuzany arciučitel J. Amos Komenský.



Obr. 21. Město Strážnice. (Pohled od dráhy.)

zvaná Kolonie, postavena na bývalých náspech města. Nové město má skrovné čtyřhranné náměstí, na kterém žádných starších domů, ani býv. podloubí není viděti. Do náměstí (Rynku) ústí ulice Panská, Kostelní, Židovská, Rybářská a spojka s Drštkovým rynkem od Moravy. K městu patří ještě ulice Špitální a část Německé ulice až po Uličky. Se Starým městem spojeno jest Nové město ulicemi Německou a Novou. — Židovské město, všeobecně jmenované „Židy" skládá se z četných krátkých uliček, bezejmenných a s Rybáři spojeno jest dlouhou ulicí Hradskou; na konci této nachází se dřevěný most, za nímž na pravém břehu stojí panský pivovar (v němžto se už mnoho let nevaří). Od mostu vede stinná stezka k zámku a luční cesta (hatě) k lesu a na Přívoz.

Severní stranu města zakončuje rozsáhlý panský dvůr, ve kterém jsou také objemné vinné sklepy, a velká ovčírna, v jejížto severním konci od Lideřovské cesty odbočuje široká přímá cesta vedoucí mezi panskou zahradou a Bludníkem k zámku, který vystavěn jest na pravém břehu Morávky, přes nižto zde vede nyní pevný, dříve visutý řetězový most. (Obr. 25.)

Ze staveb městských vyniká starožitná věž, oba kostely, kolej piaristská, budovy vyššího gymnasia a měšťanských škol. Nejhezčí část města jest okolo kostela piaristského. (Obr. 26.) Radnice nynější, budova to o jednom poschodí, upravena byla teprve v tomto stol. z domu přízemního č. 502, který zakoupila obec začátkem 19. stol. (Obr. 27.) Dřívější radnicí byl dům č. 494 na rynku, ve kterém od r. 1850 ubytován jest okresní soud.[1]) Starou radnicí Předměstskou bývala nynější obecní hospoda na Předměstí až do r. 1595, kdy proměněna byla v obecní hostinec. R. 1623 spojilo se Předměstí s městem a užívalo radnice č. 494 s městem společně.

Mohutným dojmem působí na navštěvovatele Strážnické brány, Skalická a Veselská, jediní to svědkové silného kdysi opevnění městského. Byty hlásných na branách dávno jsou strženy, jen staré pověsti kolují dosud mezi lidem, že celá rodina hlásného na Veselské bráně před dávnými lety o půl noci zadávena byla černým psem. Dnes brány jsou částečně pobořeny, nemajíce vrchního klenutého oblouku (obr. 28. a 29.), který asi před 40 lety městská rada bez všeliké příčiny dala rozbořiti,

[1]) V tomto domě narodil se r. 1846 pisatel těchto řádků.



Obr. 22. Staré Město (o trhu) ve Strážnici.

a tím vjezd do města znetvořila. Před 40 lety také shroutila se vodním přívalem stará městská prachovna zvaná „Polámaná bránka“, která stávala na pokraji cesty vedoucí do vinohradů mezi Bednářskou ulicí a Suchým řádkem. Bývalé valy viděti jest dosud všude od Veselské až ku Skalické bráně, avšak z pevnostních zdí nezachováno již ničeho. (Obr. 30.)

Město, vyjímaje asi 3 domy dvoupatrové (školní budovy a klášter) a několik domů jednopatrových, má samé přízemní domy, z nichžto mnohé, zejména v Nové a Bednářské ulici, na Mizerově a ve Starém městě dosud kryty jsou slamou. V poslední době i v tom nastává náprava, že mnohé přízemní domy vkusně se upravují. (Obr. 31.)

Nádražní stavení stojí u samé Veselské brány, kdežto u Skalické brány viděti stálé bydliště cikánské čítající několik domků. (Obr. 32.)

Zámek Strážnický jest úhledné dvoupatrové stavení, které tvoří otevřený čtverec; levé jeho křídlo zdobeno jest šestihrannou věží. (Obr. 33.) Na pravém křídle vpředu viděti jest vedle sebe znaky Žerotínský a Kravařský, uvnitř na témže křídle zasazena jest kamenná deska s nápisem roku stavby starého zámku: „Anno domini miles^{0} quad. LIII. (Léta Páně tisícího čtyřstého padesátého třetího). (Obr. 34.) V zámku samém jest široké schodiště ozdobené obrazy a starými zbraněmi, kterými se vchází do komnat a skvostných sálů. Mezi těmito vyniká také síň knihovní, v nížto uloženo jest mnoho starožitnin nalezených na panství Strážnickém. (Obr. 35.) Knihovnu i archivalie uspořádal v novější době účelně Leopold Nopp, ředitel měšť. škol ve Strážnici. Starých listin Kravařských a Žerotínských jest tam poskrovnu, neboť po Kravařích archiv odvezen do Čech pány z Rožmberka a Žerotínský taktéž do Čech, snad do Jindřichova Hradce (p. Kašp. Melicharem z Žerotína). Světnic jest přes 30.

V pravé části zámecké nalézá se kaple vyzdobená národními ornamenty. (Obr. 36.) Po levé straně zámku viděti letohrádek podobný vile, ve kterém panstvo v létě bydlívalo; po pravé straně jest několik jednopatrových stavení pro úřednictvo.

Také o zámku Strážnickém jde pověst, že se tu objevuje „Bílá paní“. Známo jest, že zde r. 1459 Perchta z Rožmberka (Bílá paní) delší dobu se zdržovala a Jiří z Kravař, její vzdálený

příbuzný, vřele se jí ujímal proti jejímu surovému manželovi Hanuši z Lichtenštejna.[1]) Perchta † 1476.

Roku 1620 bylo ve Strážnici 694 domů se 4500 obyv.; tehdy byla Strážnice třetím městem na Moravě co do lidnatosti. Roku 1658 zůstalo 469 domů s 3040 obyvateli, 224 domů bylo pustých. Roku 1790 bylo zde 578 domů se 4622 obyvateli, roku 1834 577 domů a 4957 obyvatelův (mezi nimi 536 židů), roku 1890 domů 797 a 5406 obyvatelův, roku 1900 žilo v 827



Obr. 23. Na Předměstí Strážnickém.

číslech (z toho 95 v Židovské obci) 5211 obyv. R. 1910 napočítáno v městě 4901 obyv., z nichž bylo 142 Němců a v Židovské obci 441 obyv., mezi nimi 132 Němců, mužů bylo 2539, žen 2873.

Za středověku bývala Strážnice jedním z největších měst na Moravě i co do rozlehlosti i do lidnatosti; první dokazuje zřejmě vzdálenost bran Skalické a Veselské, druhé počet domů a obyvatelstva, který ještě r. 1620 byl tak značný po velkém pustošení města r. 1605! Kromě nynějšího Předměstí, které mělo své opevnění, stávalo za Skalickou branou předměstí (vlastně ulice) „Potměchmatě“, které Uhři zcela zničili. Staří lidé dosud

[1]) Zemřelý starý ponocný (hlásný) Šavara tvrdil mi do očí, že ji třikráte viděl, a nedal si to nikterak vymluviti.

si vypravují, že město směrem k Petrovu sahalo až po kapličku sv. Rosalie. K městu patřilo $44^{62}/_{64}$ lánu a 1240 měr vinic.

Lid většinou poukázán jest na zemědělství. Ač jest pozemků na území městském hojnost, přece málokterý rolník může nazván býti zámožným, skoro žádný bohatým. Polnosti všechny jsou svobodné a rozkouskované; scelování pole sotva by se dalo provésti. Mezi zámožné počítá se u nás rolník, který má asi 10—20 měřic pole, nějakou louku, 2 vinohrady a štěpnici. Při dobrém hospodaření uživí z výtěžku sice sebe a rodinu, ale rád je, zaplatí-li správně daně. Lidu řemeslného jest poměrně málo; avšak i řemeslníci z polovice živí se zemědělstvím. Některá řemesla, jako: soukenictví, postřihačství, bednářství, koželužství docela poklesla.

Společenstvo živností řemeslných čítalo koncem r. 1912 229 členů, nepočítaje v to koláře a kováře, pro něž stává odborné společenstvo. Jednotlivé skupiny živností měly členů: Truhláři 24, obuvníci 62, krejčí a švadleny 32, zámečníci 6, řezníci 26, klempíři 6, pekaři 16, soustružníci 2, holiči 6, sedláři 4, cukráři 3, pernikáři 1, malíři pokojů a písma 4, bednáři 2, knihaři 3, fotograf 1, výrobci umělých květin 2, modistka 1, natěrači 2, hodináři 3, kamnáři 2, kožešníci 7, barvíři 2, pokryvači 3, sklenáři 4, kartáčník 1, sochař 1, mechanik 1.

Ve společenstvu svobodných a koncesovaných živností celého okresu byli: mlynář 1, dopravník 1, soukeník 1, výčepů lihovin 11, sklad piva 1, prodej vápna 1, obchodů střižného zboží 11, kramářů 7, agentury 2, pohřební ústav 1, vetešník 1, strojník 1, různých obchodů 10, knihkupec 1, geometři 2, cementárny 2, kominík 1, obchody s realitami 2, prodeje viktualií 2, prodeje ovoce 5, prodeje koží 3, hudebníci 2, studnáři 2, obchody železem 3, hrnčíři 2, knihtiskař 1, ras (pohodný) 1, prodej klobouků 1, obchod s motory 1, sprostředkování služeb 1, květinářství 2, obchod s drůbeží 1, obchody se sklem 3, pekař macků 1, výroba lihovin 1, zásobovací spolek 1, mydláři 2.

Také vinařství, kterým dříve do Strážnice mnoho peněz se doneslo, jest v úpadku.

Pro rolnický lid chybí nějaké řemeslné zaměstnání v čas zimní, které by mu skýtalo vedlejší výdělek. Strážnice ještě dnes více podobá se rozsáhlé vesnici nežli městu. Dlažbu mají sice

před každým domem, ale poněkud nerovnou. Náměstí a ulice jsou vůbec nedlážděny; o kanalisaci dosud není postaráno. Osvětleno jest město jen několika žárovkami elektrickým proudem.

Vůbec město Strážnice zůstalo po roce 1848 za mnohými moravskými městy pozadu. Příčiny toho jsou různé. Jednou z hlavních jest, že město ze tří čtvrtin osazeno jest lidem rolnickým s z jedné čtvrtiny lidem řemeslným. Vedlejšího výdělku pro lid jest poskrovnu. Mnoho zla přivedly ku konci minulého



Obr. 24. Panská ulice (Farní kostel ze zadu.)

století národní třenice, za kterých lidé t. zv. strany německé, kteří — pro blaho a rozkvět města neměli ani dobré vůle, ani smyslu, správu městskou dostali do rukou. Také z velkostatku, jehož úřednictvo bývalo cizím a jazyka našeho neznalým, nemělo město žádné podpory, zvláště když veškery polnosti pronajaty byly Rohateckému cukrovaru, jehož tendence čelí více ku germanisaci, nežli ku povznesení našeho pracujícího lidu.

I komunikace města mnohé má vady. Máť sice hlavní silnici Hradištsko-Skalickou, která i na severu i na jihu se rozštěpuje, ale postrádá důležitého spojení se sousedním městem Bzencem, kteréž ještě v XVII. století stálo a nyní jest — projektováno.

Uskutečněním tohoto spojení a vedením jeho z Radějova dále do Uher na Vrbovce, město a celý kraj by oživnuly. Za tím ještě spojení to provádí se obtižným převážením přes Moravu na Přívoze. (Obr. 20.)

Velkou újmu utrpělo město v minulém století stavbou dráhy cís. Ferdinanda. Tato měla spojiti města Uh. Hradiště, Ostroh, Veselí a Strážnici, ale všem těm městům se vyhnula a stavěna na Staré město Uh.-Hradištské a odtud přímo až do Hodonína. Snad byla láce pozemku písečnatého (od Písku až po Hodonín) a příznivější tamější terén rozhodujícími pro směr této dráhy; obchodní stránky mnoho nedbáno. Kdo dříve ze Strážnice chtěl jeti po dráze, musel na stanici do Písku, odkud též vedeno poštovní spojení do Strážnice — na Uh. Ostroh![1]) Teprve v prostřed let šedesátých otevřena stanice na Rohatci.

Nynější dráha druhotní, která sice výše jmenovaná města spojuje, jest velkým dobrodiním pro město, ale té důležitosti pro obchod nemá, jako dráha Ferdinandova. Vítanou zajisté drahou byla by železnice vedoucí ze Strážnice na Myjavu do Píšťan.

Pro své mírné, ano teplé počasí bývala Strážnice před léty hledaným bydlištěm pensistů. Procházky v panské zahradě, vycházky do okolních hájů a lesů, návštěva štěpnic a vinohradů, volná čistá koupel v proudící řece Moravě a laciné živobytí, to vše příjemně lákalo vysloužilé úředníky, aby zde se trvale usadili. Avšak časy ty již minuly: Bývalé aleje habrové, morušové a březové, kterými se procházelo od panské drvárny k „Sádlově“ zahradě, jsou dávno vysekány, čerstvý vonný vzduch proudící se z „Bludníka“ hnusným zápachem výkalů z palírny jest otráven, blízký háj u Lideřovic, Zahájí u Hatěckého mlýna a každému památná Dúbravka jsou buď zcela aneb z části vymýtěny! Lázně petrovské, známé to dostaveníčko inteligence z okolních měst moravských, ano i z Uher, zanikly! Z dalších vycházek letních zůstal jediný Přívoz, kde však pobyt pro trýzeň komáří někdy bývá nesnesitelným.

Také pobytu v některých ulicích velmi škodí okolnost, že město nemá vnějších stodol. Déle 200 let trvaly nájezdy Uhrův, kteří v první řadě stodoly drancovali a vypálili. Konečně omrzelo

---

[1]) Doprava osobní konala se i v zimě na otevřeném poštovním vozíku! Jízda trvala asi 5 hodin!

obyvatelstvo budovati stodoly pro zlomyslnost nepřátelskou; obilí sklízelo se na hůrách (půdách) a mlátilo na návratí ve vlastním stavení. Tak se děje dosud. Pročež nepříjemno jest po žních



Obr. 25. Příjezd k zámku (po býv. řetězovém mostě).

choditi po ulicích rolníky obydlených, kde se mlátí a plevy od valachů (fukarů) na vše strany poletují.

Ale přes veškery tyto vady poskytuje město Strážnice svým okolím, zejména svěžím vrchnostenským parkem (obr. 37.) tolik

půvabu, tolik příjemných míst, že se mu v tom ohledu žádné ze sousedních měst nevyrovná.

Strážnice jest sídlem soudního okresu, berního úřadu, fin. stráže a četnické stanice. Jest zde pošta a stanice telegrafní, 3 záložny, sladovna, lihovar, pivovar (nyní nečinný), knihtiskárna, lékárna, výroba mýdel, zboží cementového, čižem, slaměných obalů a jiného různého zboží průmyslového a řemeslného.

Město (Nové) mělo za starých dob proti vrchnosti jen skrovné povinnosti. R. 1530 konšelé a všecka obec vyznávají, že mají list od pánů Jana, Viktorína, Jiřího Bartoloměje a Bernarda z Žerotína a na Strážnici,[1]) že jsou povinni každý rok 6 dní celých robotovati, kdy a kdekoli se jim rozkáže; a slibují této povinnosti dostáti. Kdož by se na robotu nedostavil, má zapraviti pokuty 4 gr. bílé. Tuto robotu nesmí jeden na druhého přenášeti, nýbrž sám konati; kdož by tak učinil, zaplatí funt pepře.

Dle starého urbáře byly platy Strážničanů a jejich povinnosti podle majetku a bytu velmi různé. Z každého domu v městě dávají po 11 gr.; suma toho z domů šenkovních a výsadních činí o sv. Jiří a o sv. Václavě 12 zl. 3 gr. Za nestavení sirotků z těchto domů dvakráte po 15 gr. (což činilo z 54 domů 2kráte po 27 zl.).

Obec za nešenkování vína 2kráte po 200 zl., z řeky Dolní Moravy 20 zl., za šindel při sv. Jiří 2 zl. 20 gr., z lázní 2kráte po 2 zl. 15 gr., za vola 2kráte po 6 zl.

Obec chová 2 hlásné pro zámek, na městské hatě dávají z města a z Předměstí ročně 3 zl.

V ulici Rybářské vybíral plat z podsedků plesník; z podsedků se platilo různě od 4—10 gr. o sv. Jiří a o sv. Václavě; výnos celý byl 2kráte 1 zl. 26 gr. Každý rybář platil, pokud Morava nezamrzla, po 1 gr. obroku (platu) každý pátek, v postě obroky neplatil. Řek (podílů říčných) je 14; z každé platí obroku po 1 gr. Vyjíti má od nich při sv. Jiří za 22 neděl obrokův 308, což činí 10 zl. 8 gr.; při sv. Václavě činí to 420 obroků neb 14 zl. Platu cti dává každý po 2kráte po 4 gr. (je jích 14), tedy dohromady 1 zl. 26 gr. Raky dávají o sv. Janě a sice každý 4 kopy; za každou kopu se jim platí polovice po 3 d.

---

[1]) List ten byl tedy vydán před r. 1507, kdy zemřel Jiří.



Obr. 26. Strážnice. (Část okolo kostela Piaristského.)

Z háje pod břehem od Doubravy Bzenecké dávají při sv. Jiří 1 zl. 2 gr., z háje proti zámku 2 zl. Za roboty, kteréž při tom háji měli, platí ročně 1 zl. 10 gr. Od hledání jezců od každého po 4 gr. o sv. Jiří. K postavení sezy na Moravě dáti J. M. pánu od ní 4 gr. Rybáři strážničtí měli jako v Petrově svého představeného Plesníka a své zvláštní gruntovní a sirotčí knihy. Dosud zachována jsou rejstra sirotčí rybářská r. 1595 založená: „Pro wzdielani dobrého rzadu a pro snadnějssí Pak wyhledani gednoho každeho statku a Sprawedlnosti Syrotczich atd.“ Zápisy jdou do r. 1615. Jmenována jest v nich ulice „Suchý řádek“.

Plat z podsedků robotních, kteříž robotují ke dvoru a do stodol, o sv. Jiří a o sv. Václavě.

Ulice Hradská a Židovská z $^1/_2$ podsedku $^1/_4$ gr., z celého 1 gr. Odtud a také z ulice Německé a ze Starého města povinni jsou do stodol robotovati, což se jim rozkáže. Z podsedků nerobotních platili z ulice Hradské od 7—10 gr., což činilo dohromady 2kráte po 30 zl. 23 gr., za koledu od těchže po 10 gr. činí 35 zl. Plat suchých z podsedků robotních o sv. Václavě od 2 gr. 4 d. do 5 gr. 1 d. činil 8 zl. 1 gr. 5 d.

Plat za chmel za měřici 9 d., za 4 měř. po 5 gr. 1 d., celkem za 66 měřic 2 zl. 24 gr. 6 d.

Z pololánu platilo se 2krát po 8 gr., odváděly se 4 kury humenné (cena po 4 gr.) a 1 hus (po 4 gr.), ze čtvrtlánu platila se polovice; také z půllánu se platil 1 sýr, ze čtvrtlánu $^1/_2$ sýra dvakráte do roka a ze všech těch podsedků do panské kuchyně 2 kopy 20 vajec.

Plat z rolí z pole Panošího: z půllánu 16 gr., ze čtvrtlánu 8 gr., z půl čtvrti 4 gr., plat z rolí purkrechtních v Selském poli 2kráte ze čtvrti 12 gr. a z půl čtvrti 6 gr., vše činilo 2kráte po 40 zl. 10 gr.

Plat z luk na Veliké počna od Moravy až k Hatím z těch se platilo různě dle velikosti, celkem činil o sv. Jiří 11 zl. 5 gr. $2^1/_2$ d., o sv. Václavě 10 zl. 5 gr. $2^1/_2$ d.

Plat ze zahrádek pod rybníkem Lhotským po 2kráte 28 gr. 5 d.; ze zahrádek zelných nad hatěmi Lideřovskými po 2kráte 1 zl. 1 gr. $3^1/_2$ d.; plat z louky a zahrádek pod Chmelnicí dle rejster 2kráte 23 gr. $3^1/_2$ d.; z luk Vorlí 6 zl. 11 gr. $^1/_2$ d. Z rolí při Golgatě 6 zl. 6 gr. 2 d.; z rolí, zahrádek a luk na



Obr. 27. Část náměstí s radnicí (+) ve Strážnici.

Dolních Vrbkách 4 zl. 6 gr., z luk oracích a zelných zahrádek v Lačkách (?) 6 zl. 14 gr. 6 den., z Klucovanin v Hradičné 2 zl. 19 gr., z klucovanin a zelných zahrádek na Horních Vrbkách 2 zl. 10 gr. Václav Sýkora platí za včelín pod Teplou 2 gr. $3^1/_2$ d. jednou; pan Stařinský z kopanic za cihelnou pod Doubravkou 16 gr. $3^1/_2$ d. a z 41 provazců pod Doubravkou 2kráte do roka 2 zl. 18 gr. Ze štěpnic nad a pod hatěmi při zámku a jiných dvakráte 52 zl. 7 gr. $3^1/_2$ d.; z nových rúbanic plat za úředníka Purkrábka uložený 2kráte po 4 zl. 3 gr. $3^1/_2$ d., plat z různých podsedků 2kráte do roka 24 zl. 11 gr.

Suma všech robot do vinohradů z téhož předměstí i z Potměchmat vychází 1617 robot ročně. Od skládání vín přespolních z vědra 1 gr.

Kostelní podací v městě Strážnici J. M. pán míti ráčí.

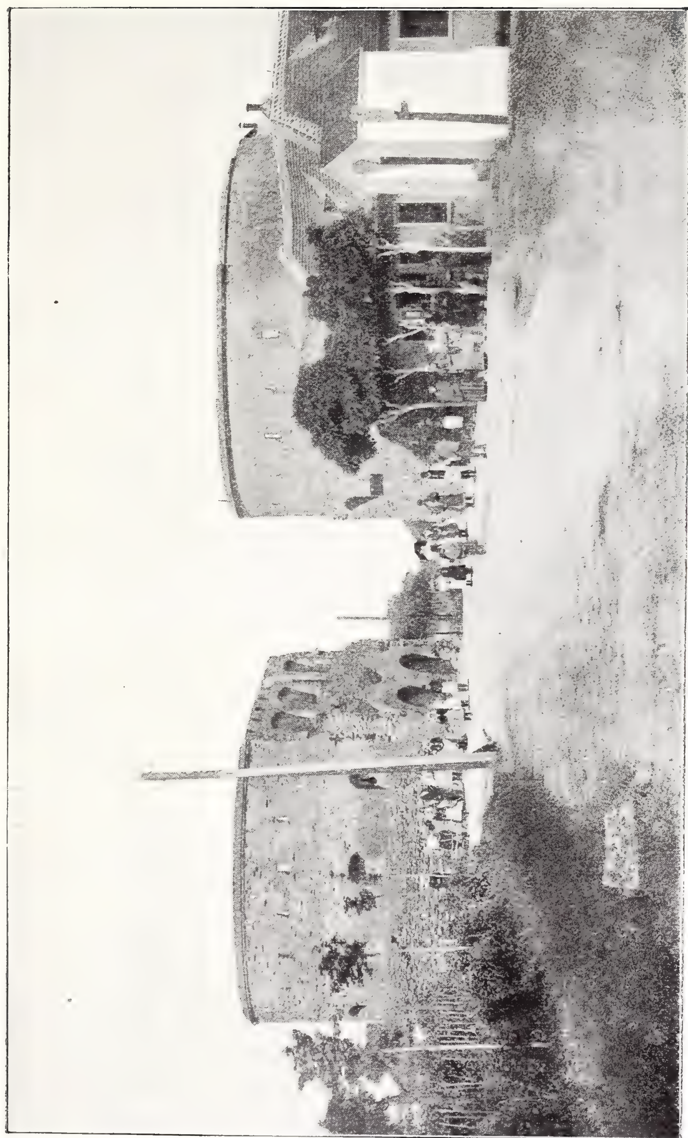
Z Německé ulice a Staroměšťané, kteří roli robotní mají, povinnosti mají tyto:

1. Na role panské při dvoře Strážnickém hnůj voziti, orati, vláčeti, síti a obilí skliditi. 2. Na loukách panských při dvoře Strážnickém a také na horách při dvoře Radějovském na Dlouhé louce síci, seno hrabati a svážeti. 3. Na zámek k pivovaru dříví dělati a je voziti, též k cihelně a vápenici; uhlí z uhlisk na zámek voziti, cihly a vápno voziti, na rybnících tarasy opravovati a k tomu dříví na koly voziti. 4. Na hatěch svůj kus neb meslo opravovati, na hon choditi, ovce práti a holiti. 5. Každý po 1 kopě konopí neb lnu natrhati.

Předměšťané strážničtí povinnosti tyto mají:

1. Stav „na Vilímce" hraditi a opravovati. 2. Každý po 6 dní robotovati ve vinohradech J. Mti. páně (Čtvrtí a Klínův) a dvě vazačky ročně posílati, kterým se platí z důchodů denně 6 den. 3. K stavení do zámku dříví a jiné věci voziti a na hon choditi. Od taženi (točení) količka ve vinohradech panských v Klínech platí se z důchodu po 1 zl., v Čtvrtech po 24 gr. Hofeři a hoferkyně v městě a předměstí, kteří své vinohrady mají povinni jsou kopu lnu neb konopí natrhati, také v zahradě páně pleti, mrkev, cibuli a jiné zeleniny okopávati a zahradní věci spravovati; povinni jsou konopí a len tříti, mědliti a hachlovati. Od každé kýty pazdeří vydřené platí se $1^1/_2$ d. od mědlení 1 d.

Odlévači za všechen čas odbírání desátku vinného dává se ke stravě 1 zl., týmž způsobem každému čtvrtláníku 1 zl.,



Obr. 28. Veselská brána ve Strážnici.

navalečům od navalování vín celkem pod horami platí se jim ke stravě na den 2 gr.

Od vození vín a při odbírání desátku od hor Strážnických takto se platí od bečky: z Husí hory, z Žerotínův, z Teplé hory, z Utěšené hory, z Supínkův, z Příčné hory, z Horní hory, ze Svárové hory, ze Staré hory, z Dolní hory, z Růžené hory, z Podkovné hory, z Kněhnicí hory po 3 gr.; ze Štamfaté hory, ze Stračinků hory a z Mrhoňů hory po 2 gr.

Důchody běžné k městu Strážnici příslušející: Při tom městě jest zámek postavený, při něm štěpnice 3 a zahrada, v kterých se trávy pro dobytky potřebné žíti a mnoho vozův sena i votavy nadělati může, v kterýchžto jest stromů dobrých ovocných množství: hrušek, jablek, karlátek, švestek, ořechů, višní, střešní, marhulí, kteréhožto ovoce, když se urodí, bývá hojnost; tolikéž zelí, cibule, mrkve a jiných.

Při tom zámku jest dvůr se stodolami i jiným stavením, v kterém se může chovati krav dojných 80, též jalového dobytka, neb jsou pastvy dobré. Také svinského dobytka do tří kop a jiného drobného dobytka. K témuž dvoru jest rolí v 3 tratích ve velkých kusech nemálo; to musejí lidé ku panství Strážnickému příslušní obdělati.

Louky na horách Strážnických pán ráčí míti ve velkých kusech nemálo a za dvorem Strážnickým, tolikéž i za Radějovským. Lidé z dědin a ze Starého města povinni jsou na těch lukách seno dělati a je svážeti.

Pivovar jest při zámku.

Mlýn při městě panský o 11 kolech moučných; z toho mlýna mnoho obilí vymletého, několik desáte mtů pšenice, rži a ječmene, též hrachu a tluči se dostává a tím dráhně vepřův také vykrmiti se může. Při mlýně jest mlýn kašní o 1 kole a 7 stupách; při mlýně jest štěpnička panská, kterouž užívá mlynář. Při něm je valcha o 3 nucích. Od valchování jednoho postavu dávají soukenníci 2 gr., přespolní 3 gr., od valaského postavu 4 gr. Při mlýně jest pila. Pode mlýnem jsou vlaky, ve kterých jsou povinni rybáři ryby loviti, když se jim rozkáže.

Mýto dvoje jest u města.

Prodej z lesů vynáší ročně 600 zl. i více.

Cihelna panská vynáší několik desáte zl.; vápenice panská prodává mimo potřebu panskou za množství desáte zlatých.



Obr. 29. U Skalické brány ve Strážnici.

Z horenského práva Strážnického uděleného vinicím panství celého Petrem z Kravař r. 1417 a potvrzeného Frydrychem z Žerotína r. 1609 uvádíme následovní:[1])

„Horný budiž člověk bedlivý a ctný, dohlížej ve vinohradech na práci, napomínej, kárej a trestej.

Kdo po 3 léta vinohradu nekopal, ztratil ho. Kup i prodej musil hornému oznámen býti; horný byl osvobozen od vinného desátku.

Na den sv. Matěje sešla se celá obec, a tu před pánem, nebo jeho úředníkem se umluvili, jaká by se toho roku vinohradským dělníkům mzda dáti měla; usnesení veřejně po městě se rozhlásilo. Kdo dělníky přeplácel, zaplatil pokutu, z níž polovici obdržel horný, polovici obec; kdyby však horný o takovém člověku věděl a ho neudal, zaplatí 2 zl. Kdo by dělníky jinému odluzoval, ten bude trestán; kdyby pak dělník tomu pracovati nešel, komu slíbil, ten kládou trestán býti má a vydělaný tovarych za trest na kládu položí.

Na sv. Vavřince byli hotaři[2]) před obecní radu postaveni, a veřejně doptáváno se, jsou-li lidé ctnostní a zachovalí; když takovými uznáni byli, zavedl je horný do vinohradů.

Hotařům bylo zakázáno „zobáním“ a trháním hroznů škody dělati, směli jen po fridech[3]) choditi, s klepačkou povyk dělati, křičeti a tlouci. Runami[4]) do vinohradů vkročiti nesměli, leč by se byl do vinohradu zloděj, pes, dobytče nebo ptactvo dostalo. Hotař nesměl trhati ovoce rukou, toliko spadlé ovoce ku snědku si vzíti směl; pakli by na zemi žádného nebylo, měl právo jedenkrát do stromu udeřiti, a, cožkoli jednou ranou srazil, sobě vzíti směl; toho však jen jednou za den učiniti mu dovoleno bylo; byť i mnohokráte denně okolo stromu šel, neměl se ho více dotknouti. Rážel-li dvakrát za den s jednoho stromu, byl jako zloděj na šibenici oběšen. Hroznů neměl bráti z jednoho vinohradu, než jeden na den, při tom neměl runou do vinohradu vkročiti, toliko utrhnouti směl, co rukou dosáhnouti mohl. Kdyby runou do vinohradů vkročil, bude mu pravá ruka useknuta, levé oko vyloupnuto.

---

[1]) Viz Leop. Nopp: Poddanské poměry na Strážnicku. ČMM. 1903, seš. 4.

[2]) Hlídači. [3]) Cesty na konci vinohradů.

[4]) Brázda vinohrad od vinohradu dělící.



Obr. 30. Za valy Strážnickými.

Nebylo hotaři dovoleno ovoce a hroznů z vinohradů domů nositi více, než ku snědku potřeboval. Když z vinohradů vystupovali, museli se hornému ukázati, rovněž ráno když do vinohradů vstupovali.

Jestliže by některý zlý člověk z hněvu a zlosti trnem po vinohradě smejčil, nebo jakýmkoliv způsobem oči vypuklé srážel, tomu budiž pravé oko vyloupeno a pravá ruka uťata; pak teprv sťat bude.

Kdyby někdo ze zlosti v boudách vinohradských jinému víno vytáčel, aneb jakoukoliv škodu způsobil, takový všecek svůj majetek ztratí k užitku toho, komu se škoda stala, a ten škůdce bez milosti na hrdle potrestán bude.

Kdyby kůň, tele, svině a jiné dobytče do hory zaběhlo a zajato bylo, majitel od každého kusu 4 groše bílé pokuty dej, z čehož hornému třetí díl, ostatní hotařům přísluší; kdyby se hotařům zdráhal škodu zaplatiti, má hovado ošacováno a prodáno býti.

Bez příčiny nikdo do hory vstupovati nemá, leč by tam škodu zpozoroval, aby tomu zabránil, začež ze tří vinohradů po jednom hroznu sobě vzíti může; za to hotař, jehož povinností bylo škodu zpozorovati, o 3 hrozny méně v onom témdni sobě vzíti směl. Kdo v hoře postižen byl, nemaje tam co dělati, byl tři dny ve vězení držán, z něhož pěti groši se vykoupiti mohl; když však se našly u něho věci z vinohradu ukradené, ty mu na hrdlo uvázány byly, on pak s nimi na šibenici pověšen. Bránil-li se a hotař jej při tom zabil, dali mu ukradené hrozny nebo ovoce na ústa a zahrabali jej na místě, kde ho zabili.

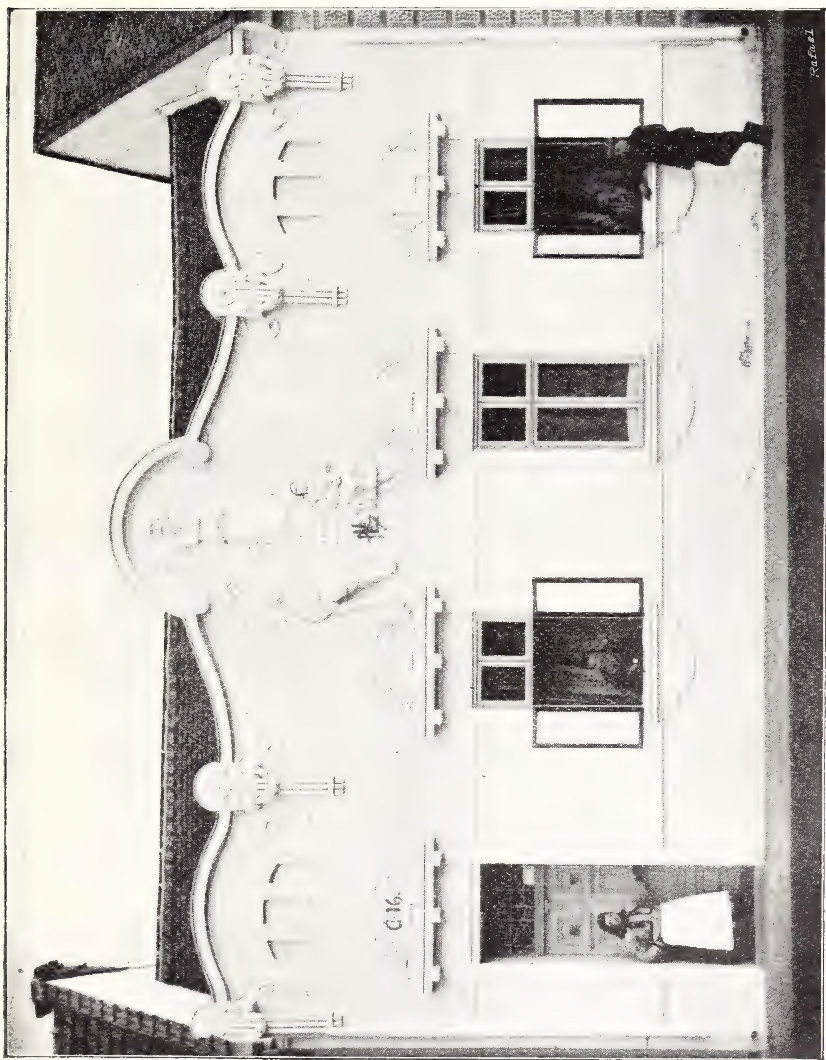
Nikdo nesměl jinou runou než svou vlastní choditi, sice byl z hory vypovězen. Tenkráte nedovolil si nikdo víno v jiný den z vinohradu bráti, než v obecním sezení ustanoven byl.

Kdo v jiný den hrozny sbírati chtěl, musil si k tomu povolení vyžádati, hornému příčinu oznámiti; dříve však, než bráti počal, hotařům povinný obnos zaplatiti.

Žádný horník, ani kopač nesměl po dešti run cíditi, souseda o tom neuvědomiv, poněvadž polovice náplavy patřila sousedovi, polovice jemu.

V sobotu, mimo postnici, smělo se až do žní nejdéle do 12 hodin dopoledne pracovati; kdo se provinil, musil za trest

vycíditi některou studni ve vinohradě, kterou mu horný označil; kdo by však dělníky ku práci v sobotu do večera nutil, za potupu práva zaplatil 2 zlaté na chudé a Strážnický špitál.



Obr. 31. Noppův dům ve Strážnici.

V neděli ani žid, ani křesťan do vinohradů pro ovoce vkročiti nesměl, dokud nebylo v kostele po kázání slova božího; kdo se opovážil tak učiniti, zaplatil 10 grošův, ovoce prodáno, a peníze chudým rozdány byly.

Kdo by z cizího vinohradu peň pod runou do svého zatáhl, tomu tolik žeber z těla vyňato bude, kolik pňů zatáhl; kdo oblouky kradl, místo na provaze, na ukradených obloucích na šibenici oběšen byl.

Zloději, jenž jeden kůl ukradl, nic se nestalo, kdo dva vzal, toho z hory vypověděli, kdo tři sobě přivlastnil, byl na šibenici oběšen.

Majitel panství měl právo žádati, aby z vinohradů, z nichž se mu plat dával, dva hrozny vyřezaly, to však jen za přítomnosti horného se státi smělo, čeho více žádal, z důchodů panských zaplatil.

Kdo strom ovoce nesoucí blízko runy měl, z toho ovoce trhati a, co do runy padá, sbírati směl, však co do vinohradu sousedova viselo, to jemu nechati měl; i soused, co rukou z rúny svého dosáhnouti mohl, měl právo sobě utrhnouti.

Den vinobraní po zralém uvážení a bedlivém prohlednutí ustanovili horní, ani vrchnosti nepřislušelo právo na tomto usnešení něčeho měniti.

Všichni občané měli právo své víno dle jistého pořádku, který purkmistr ustanovil, prodávati, taková „pořádka“ směla nejdéle 12 dnů trvati; měl-li majitel po vyjití „freiunku“ ještě bečku vína, mohl purkmistr pořádku o den prodloužiti. Dokud jedna pořádka trvala, nebylo dovoleno na druhou „vyzváněti“; kdo pořádky nedržel, dobu překročiv, zaplatil onomu, na němž pořádka byla, tolik vína, kolik proti zákazu byl vyšenkoval.

Naši předkové mladého vína nepili; byloť nalévání „mladého“ přísně zakázáno.

Řemeslníci směli sobě víno skládati a na pořádce šenkovati, nikdy však ku škodě těch, kteří domy šenkovní měli.

Lidem cizopanským bylo sice dovoleno vinohrady v hoře strážnické míti, nesměli však vína ve Stražnici nalévati, leč by cesty špatné byly a oni je domů odvézti nemohli; složiti směli víno toliko v domech šenkovních.

Lidé svobodní a ti, kteří vinohradů neměli a s městem netrpěli, nesměli ani vína kupovati, ani prodávati, sice jim sebráno a na rathúze prodáno bylo.

Poněvadž, jak v obdarování psáno jest, ze štědré milosti a božího požehnání ve vinohradech strážnických hojnost dobrého



Obr. 32. Cikánské chaty u Strážnice.

vína se rodí, není nikomu dovoleno cizí víno do Strážnice přivážeti a zde je prodávati, leč by z dopuštění božího ani ve Strážnici, ani v okršku města, ani v panských sklepích vína nebylo; kdo cizí víno přinesl, ztratil mýto (z bečky 10 grošů bílých), víno na rathúze zabaveno a prodáno bylo.

Stražničané byli povinni koupiti do roka 18 drajlinků panského vína, to jest 36 beček, a nalévati o peníz dráže, než ostatní lidé. Poněvadž závazek tento městu působil velkou škodu, vykoupili se Strážničané 400 zlatými z povinnosti nalévati panské víno.

Strážnický purkmistr směl ročně 4 bečky vína prodati za zvýšenou cenu, za to byli Strážničané povinni, aby upravovali hatě, po kterých se chodí ze zámku do Bzence.

L. P. 1710 dne 22. January, den památný sv. Vincencia, jenž jest znamenatel v hojnosti dobrého vína, založeny jsou tyto Registra horenská města Strážnice k zapisování rozličných kupů a prodejů Vinohradních v horách Strážnických, tolikéž i na přípisy a odevzdávky pustých a oulehlí s polhocením za času šťastného panování J. Vys. hraběcí Exc. V. uroz. p. p. Maximiliana Voldřicha, Sv. Ř. Ř. hraběte z Kounic a z Rittberka, dědičného pána na Strážnici, Slavkově, Uh. Brodě, Křižanově, Bánově, Hrubém Ořechově a Mor. Prusích etc. etc. J. Mti Ř. Cís. Josefa toho jména prvního Skutečné Říšské Dvorské Rady a Komorníka, nákladem vzácně slovutného p. Václava Prokše, ten čas přísežného Horného, a Eliáše Grögra, t. č. Písaře radního v městě Strážnici. Z těchto rejster vyjímáme:

R. 1711 prodán byl Grešovi privilegovaný vinohrad ve Varhanech od Evy Purgkrábkové, všecek zpustlý a trním zarostlý.

Jména vinohradů dle prohlídky z r. 1709 byla: Veselá hora, Růženky malé, Temnice Hrubé a Malé, Ronové, Stará hora, Svárová hora, Horní hora, Žebráky, Zbavsa[1]) hora, Růžená, Štamfáty Horní a Dolní, Varhany, Utěšená a Svislé, Teplá hora, Příční hora, Lopaty, Střešňové, Nespřejov, Beraní hora, Grunty, Šumědě, Telecínky, Husí hora, Dolní a Horní hora, Fryzáky, Žerotíny, Supinky, Kněhnice, Podolky a Naděje, Podkovné, Mrhoně Horní a Dolní, Stračinky.

---

[1]) Trať pro špatnou půdu posměšně pojmenovaná; nyní říkají mylně „Baxahora“.



Obr. 33. Zámek Strážnický.

Mnoho vinohradů bylo zcela pustých, poněvadž za dlouholetých vpádů Kuruců lidé se báli do vinohradů choditi a tam pracovati; mnohé vinice byly trním zarostlé. U jednoho vinohradu, který koupil soused z Petrova, stojí poznámka: „že ho na hlavu stíti a trhati bude“. Hojně pustých vinohradů skoupil jakýs Otrubina z Cinbachu, nejvyšší císařský lajtnant.

Zvláštní zápis z r. 1712. Toho roku obvinil Jan Sklenovský Jana Kveysara, že mu z jeho vinohradu do svého vtáhl 7 oblouků. Z tohoto narčení odvolal se Jan Kveyser k místnímu horenskému soudu a, poněvadž Sklenovský obvinění Kveysrovo nemohl dokázati, musil jej veřejně odprositi. Tato příhoda pro budoucí uvarování zapsána do horenských rejster.

Již r. 1768 byla nová „Rejstra horenská na všecky hory vinohradní k horenství města Strážnice, jakož i do lánů městských postavené a přináležející k zapisování všelikých kupů, prodejů a jiných kontraktů vinohradních, tolikéž na připisy a odevzdánky pustých oulehlí s polhocením od Milost Vrchnosti od starodávná od dávání desátků a zemního na šest let uděleným a nadaným založena za času šťastného panování Jeho vysoce hraběcí Milosti vysoce urozeného pána pana Františka Karla, S. Římské Říše hraběte z Magnis na Strážnici, dědičného pána na Strážnici a Přestavlkách a za kuratelství J. Excell. pana hraběte Chorinského, za horenství pana Karla Večeře od 1. máje roku 1768.“

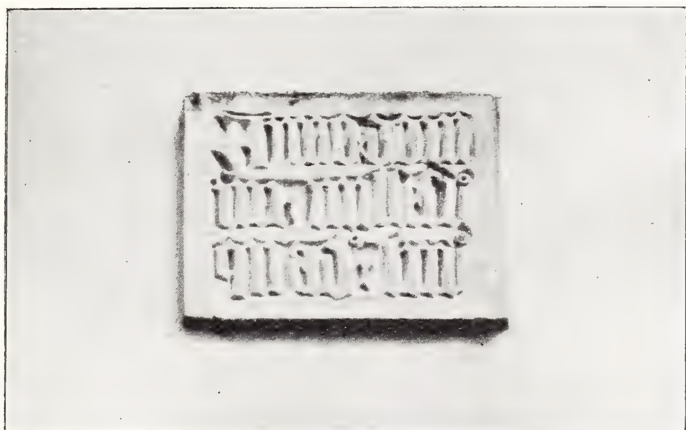
Vinohrady měly tatáž jména jako r. 1710.

Mezi prodeji jest uveden r. 1768 privilegovaný vinohrad v Podkovných, který koupil Jan Bartelsman od bratří Jana a Jury Zajíčka. Ke kupu přiložena listina Kašpara Melichara z Žerotína 4 pečetmi opatřená, jenž vinohrad ten od dávání desátku a zemního osvobodil na věčné časy.

V obou rejstrech podotknuto je polhocení pro vinohrady na 6 let, t. j. osvobození od daně a desátku pro nově opravené vinice. Patrno, že majitelům velkostatku velmi na tom záleželo, aby pokleslé pěstování vína opět bylo zvelebeno.

Jak velké zásoby vína mívali páni ve svých sklepích, dovídáme se z inventáře r. 1759; celkem bylo ve sklepích 6558 věder vína, z čehož 390 věder červeného. Nejstarší víno měli z r. 1720 a sice 20 věder, pak z r. 1748 bylo 240 věder, z r. 1753 věder 260, z r. 1754 věder 726 a z posledních dvou ročníků 1400 a 1378 věder.

R. 1775 vinohrady popsány jsou následovně: „Vinohrady přední“, které dávají panství desátek, hraničí na Strážnické pole „Kučovaniny“, pak Radějovské pole „Padělky“ až po struhu „Járek“ podle Radějovských vinohradů „Husích hor“, dále k panskému lesu „Třešňovci“ až po panský les „Rozsocháč“, a odtud přes „Výskok“ k „Trávníkům“. Jsou to: Dolní a Horní Mrhoně atd. jako r. 1710, avšak vynechány jsou: Veselá hora, Hrubá a Malá Temnice, Stará hora, Ronové, Růženky, Žebráky, Varhany, Lopaty, Střešňové, Nespřejov, Beraní hora, Grunty a Telecinky. Mezi Zbavsahorou, Svarovými a Dolními horami byla tehdy půda zarostlá trním.



Obr. 34. Letopočet postavení zámku.

Kvetoucí na Strážnicku za dřevních dob vinařství v druhé polovici minulého století nejen u města, nýbrž i na pozemcích venkovských osad valně pokleslo. Příčiny toho jsou různé: Vyskytnutí se zhoubné perenospory, velký strach před ničícím révokazem, časté elementární pohromy (mrazy, krupobití), zdražení vinohradského obdělání, nejvíce však nepřekonatelná soutěž s víny cizími, zvláště italskými a dalmatskými. Mnoho vinic bylo vykučováno a na pole proměněno. Působením zemědělské rady zájem pro pěstování vinic v posledním desítiletí se zlepšil.

Na počátku XVII. stol. bylo ve Strážnici 650 domů a město toto co do velikosti zaujímalo místo třetí na celé Moravě; r. 1656 načítáno domů obydlených jen 470; pustých 224.

R. 1756 bylo v městě 130, na předměstích 256 domů a 14 chalup; žili zde 393 měšťané. Všeho pole bylo $2535^{3}/_{4}$ míry, 69 měr ovocných zahrad a $2149^{1}/_{2}$ míry vinohradů, mimo to luka. Vína vlastního se vyšenkovalo $1118^{2}/_{3}$ vědra.

R. 1775 bylo ve Strážnici domů křesťanských od čís. 1.—510., do kteréhož číslování pojaty byly i některé presovní boudy ve vinohradech a přívoz v lese. 1. číslo bylo Jana Zpěváka pod Veselskou branou. Do území městského patřilo celkem půdy 5047 jiter 917 $\square^{0}$; z toho bylo: 1844 j. 1182 $\square^{0}$ pole, 679 j. 1414 $\square^{0}$ vinic, 1365 j. 830 $\square^{0}$ luk, 244 j. 108 $\square^{0}$ pastvin a 1272 j. 1200 $\square^{0}$ lesů.

Pole jmenovala se: Panoši, Golgata,[1] Patery hory, zelnice u Trávníka a pod vinohrady, po Hraničky, nad Hraničkama, za Nešvárným trním, po Trněnú mezu, Háčky, Kučovanina, Padělky, za Potokem, na Písečnici, Kasetky, Krzovské, za Hrubýma drahama, u Bažantnice, Vápenky, mezi Lánama, v Haťových pastviskách. Luka: Nedvěd, Orlák, Orlí, Kučov, Žabné, Kočenkovská, nad Bakovicou, za Tečelcem, Dolní, za Starým městem, pod Uličkú, pod Haťama.

Čteme v tom výkaze většinu jmén obyvatelů, jaká dosud jsou ve Strážnici, což důkazem, že málo se mění zdejší usedlé obyvatelstvo rolnické: Baňař, Blata, Cigánek (Jan Cigánek, recte Dvořák), Cundrla, Dedel, Dobroš, Dudík, Duraj, Dvořák, Fiala, Foltýn, Gajda, Gajdorús, Gatty, Guča, Hájek, Hrabec, Hrachovský, Horný, Hořák, Hostýnek, Káčer, Klauda, Kaluža, Koštúr, Košvic, Kozina, Krystoň, Kúkola, Lípa, Machálek, Malata, Mlýnek, Možnar, Múčka, Němčický, Očka, Ospalík, Paravičiny, Píža, Příkazský, Ráček, Ratiborský, Sasín, Sklenovský, Solařík, Soltan, Stanislav, Střešňák, Surý, Svoboda, Šumpolec, Tománek, Tomšej, Vávra, Vavřík, Veičner, Vyskočil, Zahnaš, Zátopa, Žák a mnoho jiných.

---

[1] Strážnice mívala hrdelní právo. Poprava konala se na trati Golgatě poblíže Zvolenova, kde stávala šibenice. R. 1615 byla tato obnovena a 4 sloupy s kamennou podezdívkou opatřena. Při stavbě železnice vykopáno tu množství lidských kostí; mimo to nalezeny zde předvěké popelnice, železné a bronzové nástroje, perly skleněné a jiné starožitnosti. Nálezy ty dosvědčují, že na těch místech bývalo staré pohanské pohřebiště. Poněvadž na takových místech ještě dlouho po zavedení křesťanství konaly se pohanské slavnosti, bylo sem určeno místo popravy zločinců, aby starý pohanský zvyk vzal za své. Ženy, které se těžce provinily, trestány a stínány bývaly za Veselskou branou u bývalé jízdárny. Městské knihy popravné na naši dobu se nedochovaly.

Německých jmen bylo po různu: Bartelsmann, Bidlich, Gottlieb, Lintner, Löhner, Hauptvogel, Mayer, Melzer, Neumann, Pergl, Schneider, Tengler, Tidl, Timmel, Zigl.



Obr. 35. V sále knihovním.

Něco pole, vinic a luk drželi lidé ze Zvolenova, Petrova, Sudoměřic, z Lideřovic a Tvarožné Lhoty.

Tehdy byl ředitelem velkostatku Frant. A. Beinhauer, důchodním panským Frant. Matěj Schütz a městským rychtářem Martin Gatty.

R. 1822 za purkmistra Jana Soltána měla Strážnice 571 domů, z nichž bylo 10 na poschodí; všech světnic načítáno 1171. Klášter měl 19 světnic, fara 7 a 2 komory, špitál 5, škola 2 světnice. Pozemků všech naměřeno $5379^1/_4$ jitra, z nichžto se platilo daně pozemkové 7777 zl. 12 kr.

Nyní patří městské obci 3178 ha a panství Strážnicko-Veleckému 7165·5 ha, z čehož úhrnem připadá na pole 1280 ha, na lesy 4718 ha, na luka 921 ha, na pastviny 160 ha, na vinice 36 ha.

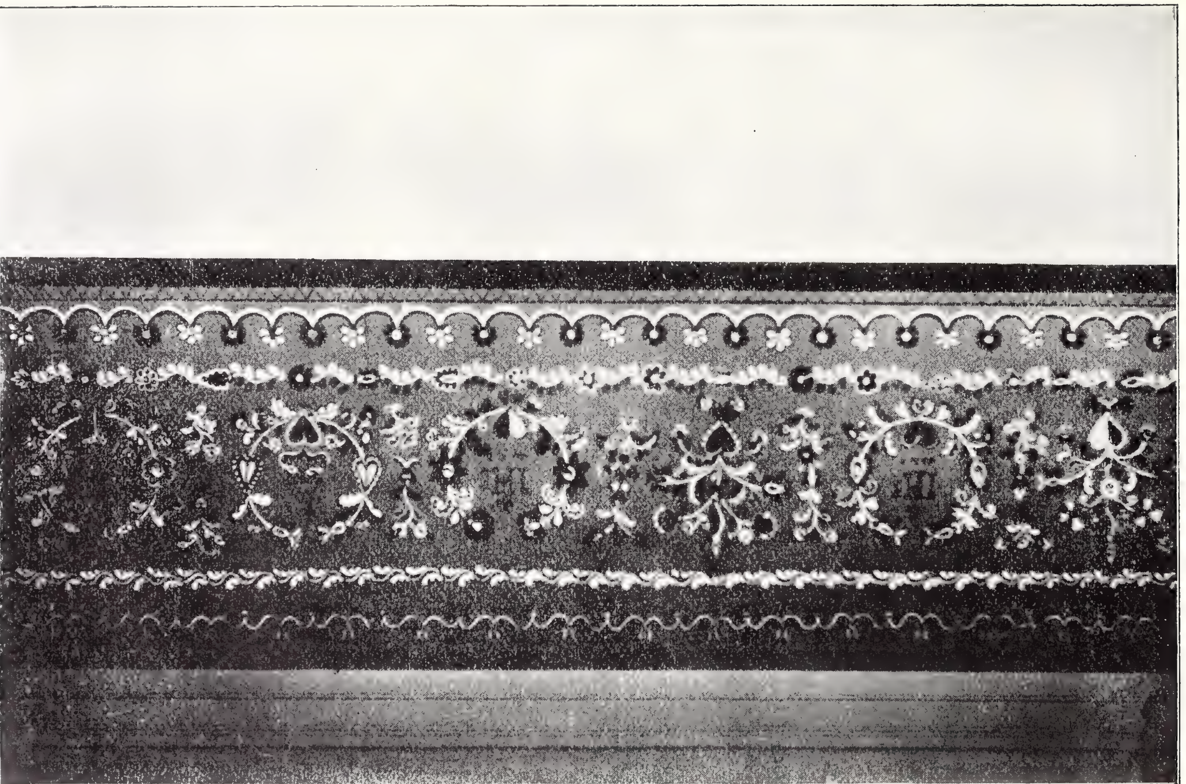
Kromě jmén jinde uvedených přicházejí v Půhonech tato nejstarší jména obyvatelů Strážnických: r. 1512 Mik. Klásek, Bartoň Houser, Václav Staroměstský, Jan Hlaváček, Krs Pešek, bratr Hojkův a Jiřík Hluchý; r. 1513 Vavřinec Šumichrasta; r. 1515 Jakub Komár, Michal, Háčkovej syn, a masař Pavel Slovák; r. 1517 Petr, kuchmistr, a Demšl ze Strážnice, kteří byli u neb. Jiříka France z Háje, služebníky; r. 1522 přívozník Vašek. R. 1593: Jiřík Hleděný, Viktorin Straka, švec Matěj Korkel, radní písař Bartoš, Jakub Bernart, Matoušek Urbanův a Jakub Vlach.

Fara ve Strážnici, ač velmi stará, sahající založením do prvních počátků města, připomíná se teprve r. 1407, a to v D. O. VII., 519, když Jan z Víckova a ze Ptení učinil poručníky svým dětem a statkům Petra z Kravař-Plumlova, nejv. komorníka, Filipa z Víckova, odjinud z Pačlavic a faráře strážnického Alberta. Že se dříve zmínka o faře neděje, hledati sluší v okolnosti, že Strážnice za starodávna patřila zeměpánu a pak jen jedinému rodu, pánům z Kravař, kteří o faru dobře se strarali, jsouce horlivými podporovateli kostelů a far. Také sluší považiti, že město r. 1424 vojskem Zikmundovým načisto zničeno bylo a také později vpády uherskými často popelem lehlo, čímž farní archivy za své vzaly. Z nejstarších dob města zachovala se toliko zpráva, že zde ve XIII. stol. stával špital johanitů, snad s komturstvím toho rytířského řádu. Založil jej snad zeměpán (Otakar II.?); avšak kde stával a kdy přestal, prameny neudávají.[1])

Za dob Husových farářoval ve Strážnici pověstný Bedřich, jenž horlivě ujal se nového učení, které nejen slovem, nýbrž

---

[1]) Jest ve Strážnici stará lidová pověst, že o půlnoci (na den sv. Jana 24. června) z domu ležícího za obecní hospodou na Mizerově vyjíždí černý (jiní vypravují, že ohnivý) rytíř, který projede Panskou ulicí, okolo farního kostela a Německou ulicí ke kapli sv. Rocha; tam zmizí.



Obr. 36. Národní malba v zámecké kapli Strážnické.

i zbraní šířil. Z celého okolí hrnul se k němu lid, se kterým po českém způsobu na Moravě založil husitský tábor u Nedakunic. Odtud zničil staré augustýnské proboštství sv. Klimenta u Osvětiman, napadl nočního času bez výsledku město Kyjov, které tehdy patřilo klášteru Hradištskému u Olomouce, a podnikl zdařilý útok na klášter Velehradský, šíře po dalekém kraji hrůzu svého jména. Svým bezohledným jednáním přivedl na jižní Moravu strašnou pohromu a na město Strážnici úplnou zkázu. (Viz o tom dějiny města.)

Po husitských válkách s obnovením města zároveň nový farní kostel byl postaven, a sice nákladem majitele panství Strážnického, Jiříka z Kravař. (Obr. 38.) Pochází z r. 1443 a byl určen bohoslužbě kališnické, což označoval kalich kamenný ve výklenku průčelí kostela postavený. Na zevnější zdi viděti několikráte znak Kravařský. Snad stojí nynější kostel na místě dřívějšího kostela, jest však postaven hlavním oltářem k jjv., což neodpovídá plánu kostelů katolických. Jest jen skrovného rozsahu a velmi jednoduchého slohu; obyvatelstvu přifařenému nedostačuje. Již František I. hr. Magni r. 1638 poručil měšťanům, aby kostel byl rozšířen, ale nestalo se tak: kostel trvá dosud v původním rozsahu. Snad sešlo tehdy z rozšíření, poněvadž hrabě Magni začal stavěti nový prostrannější kostel piaristský.

Mimo hlavní oltář zasvěcený sv. biskupu Martinovi (obraz maloval Jan Zapletal z Kroměříže) má ještě 4 poboční oltáře. (Obr. 39.)

Nad sakristií jest oratoř. Před oltářem na evang. straně viděti ve zdi náhrobní kámen Bernarda Hannona z Žerotína z r. 1568. Pod ním jest zazděná nyní hrobka původně Žerotínská, kterou r. 1774 dal farář Hnátek otevříti; i zachoval nám popis obsahu v matrice farní.

Mohutná čtyřhranná věž sloužila ve středověku za strážnici, byla po požáru r. 1652 o 2 patra (v jednom býval byt hlásného) snížena a trvá tak podnes. V horním patře má hodiny a níželi visí 3 zvony, pořízené ze sbírek konaných a spolunákladem velkostatku r. 1719 po velkém požáru.[1])

---

[1]) Zvony Strážnické rozlily se požárem několikráte, na př. za pustošení Bočkajovci r. 1605. Píše o tom Karel z Žerotína 2. června Přerovským: „Za třeti, poněvadž to tolikéž při městě Strážnici jest shledáno, když jest bylo zapá-



Obr. 37. Na kluzišti v Bludníku (v parku Strážnickém).

Největší (Martin) váží 29 ctů. a má nápis: „Und das Wort ist Fleisch geworden u. hat unter uns gewohnt.“ Crux Christi, salus nostra contra fulgura et tempestates. Patronus hujus Eccl. (S. Martinus Epus) auxilium christianorum. Erb Magnisův. Josephus Antonius Magnis S. R. J. Comes et Dominus in Straznicz anno 1719 die 9. Augusti refusa sub Curatela Excellentissimi d. d. Caroli Antonii comitis a Braida, pro tempore Parocho Venceslao Bernardo Kuchely. Mich hat gegossen Sigm. Kerker in Brünn. (A Slovo tělem učiněno jest a přebývalo mezi námi.) Kříži Kristův, spáso naše proti bleskům a bouřím! Patron tohoto kostela (sv. Martin, biskup) pomoc křesťanů. Josef Ant. Magnis Sv. Římské (říše) hrabě a pán na Strážnici. R. 1719 dne 9. srpna jsem znova slit za Opatrovnictví vysoce vznešeného pána pana Karla Ant. hraběte Braidy, toho času za faráře Václ. Bernarda Kuchelyho. Mne lil Zikm. Kerker v Brně.

Ostatní dva mají podobné nápisy.

Zvonek k pozdvihování 36 liber těžký má nápis: „TI MILI IesVLatko, tI oDpVstIš hřIChy hříšníkovy a spasíš poslušného skrz přímluvy rodičky své“. Sv. Josef a sv. Barbora.

Farní budova jest staré jednopatrové stavení, které má v přízemí mimo kuchyň a byty pro čeládku jen 2 světnice, v prvním patře 6 světnic; při faře jest rozsáhlý dvůr a zahrada. Do r. 1784 byl farní kostel obklopen hřbitovem, r. 1586 založeným. V 18. stol. pochovávali sem jen vznešenější měšťany; zdi okolo něho strženy byly r. 1799.

Od dob husitských zůstala fara Strážnická obsazena kněži podobojí, ze kterých však málo kterého jméno se zachovalo.

R. 1520 pohání Jan z Pernštýna, nejvyšší komorník mor., p. Bartoloměje z Žerotína a na Strážnici, že mu nechce kněze Martina, faráře strážnického, před p. hejtmanem a pány J. Mi. postaviti a z čehož jej kněze Martina viniti bude, aby mu práv byl.

R. 1535 připomíná se v Půh. olom. kněz Petr z města Strážnice, bratr Johanesa písaře. R. 1550 poznamenán v děkanském

---

leno, tehdy že od toho ohně i zvonové na věžích se rozpustili, protož když byste porozuměli, že by nepřítel se k Vám blížil, tehdy zvony s věže spustiti a je buď do Horního města vtáhnouti, neb někam jinam bezpečně opatřiti dejte, kdežby jim ani oheň uškoditi ani nepřítel jich dostati nemohl.“

archivě Petr Pilsnensis, evangelii Christi Praeco fidelis[1]) apud Strážnicenses; r. 1586 byl tu farářem Jan Milotínský,[2]) jehožto



Obr. 38. Farní kostel sv. Martina ve Strážnici.

jáhnem od r. 1590 byl Michal Petrovič, rodák uherský. Karel st. z Žerotína ve svém listě z r. 1605 zmiňuje se o Janovi Albinovi,

[1]) Evangelia Kristova věrný hlasatel.

[2]) R. 1597 studoval ve Vitemberce Joannes Miletinus, Straznicensis Moravus, snad syn jeho.

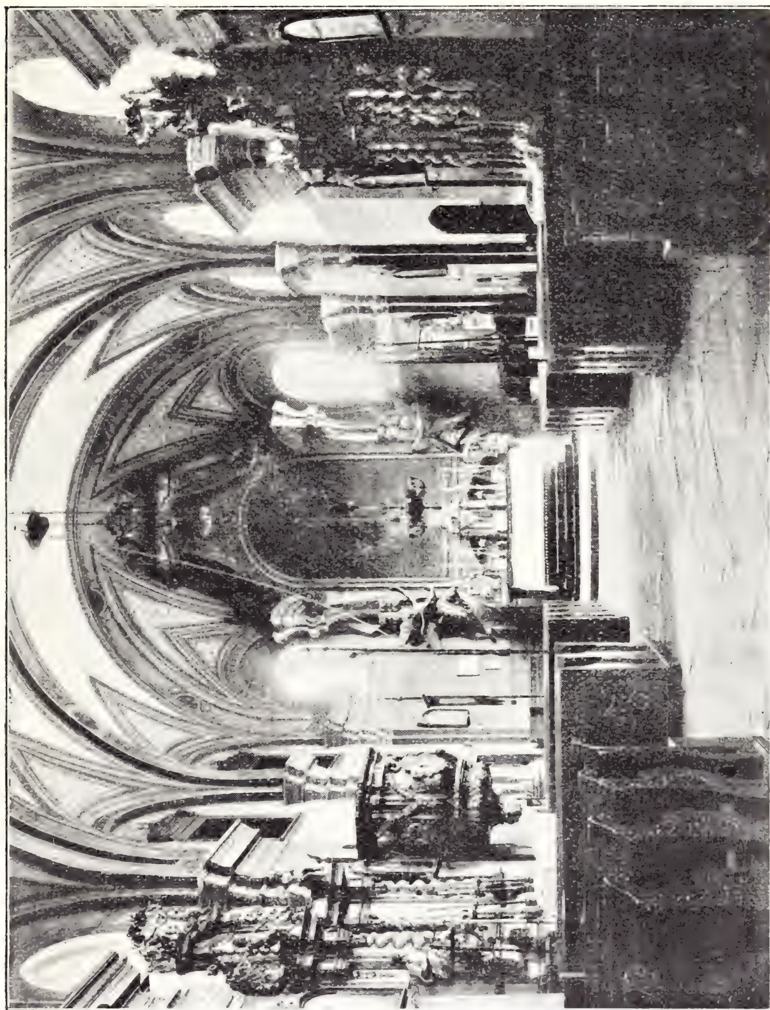
knězi ze Strážnice, jehožto pomocník byl jakýsi Agabus. Nejznámější z posledních (snad poslední) farářů evangelických byl Daniel Milivenský, rodem z Pardubic, na jehož žádost majitel Kašpar Melichar z Žerotína učinil pevnou dotaci pro faru, školu a špitál. V listině na ten účel vydané praví: „Nad to pak nade všecko ještě tejž obci Strážnické tuto milost činíme:“

„Jakož mají kostel v městě Strážnici od starodávna vystavěný, jakž nyní v mezech svých i s domem farním a školou jest, se všemi a všelijakými případnostmi k tomu náležícími, mocně sám od sebe i od erbů svých a budoucích pánů strážnických osvobozuji a přiděduji, tak aby oni v témž kostele služby Boží svobodně konati a kněze řádné a učitele příkladné učení evangelistického confessí Augšpurského se přidržející, kteřížby jim v čistotě jak slovem Božím, tak i svátostí Večeře Páně pod obojí spůsobou sloužili, sobě jednati a na faru při kostele městském dosazovati, žáky v škole příkladné, kteřížby mládež umění literárnímu učili, chovati právo a plnou svobodu míti mohli. A ten chrám Boží aby k žádnému jinému náboženství mimo již oznámené od kohokoliv z lidí buď mužského neb ženského pohlaví žádným vymyšleným způsobem oddáván a přivlastňován nebyl, ani kalichové z jakékoliv materie udělané a jiné ozdoby církevní věci zádušní, ani zvonové, kteříž při tom kostele jsou, odtud brány, ani kam jinam obracovány a oddávány nebyly. Ale hospodáři kostelní, kteří k tomu od vrchnosti zvoleni budou, jakožto poklad obecní od předkův jich ku potřebě správy církevní i ozdobě města s nemalým nákladem a prací objednaný na místech svých při kostele aby zůstavovali. A oni kdyby za dobré a užitečné býti uznali s vědomostí obce při těch již psaných věcech co vykonati a spraviti, to aby v moci své měli.

A ti kněži, kteréžby oni sobě s jistou vůlí a vědomím Vrchnosti zjednali, v nadepsaném domě farním aby svůj byt svobodný i s čeládkami svými mívali a rolí, luk, zahrad, vinohradů, štěpnic i jiných k též faře náležitostí a případností, cožkoliv na ten čas toho jest, neb potomně více by býti mohlo, i desátkův obilních neb peněžitých k též kollatuře povinných k vyživení svému volně a svobodně bez všech překážek užívati a požívati mohli.“

Avšak zakázáno bylo bez vůle ouřadu Strážnického cokoliv z majetku farního buď prodati neb zaměniti. Dále praví:

„A jakoukoliv milost osvobozením tímto kostela, domu farního a školy městské se všemi k dotčeným místům případnostmi z lásky a z dobré i svobodné vůle činím, tomu chci, aby se



Obr. 39. Vnitřek farního kostela sv. Martina.

takovéž osvobození a obdarování ku straně druhé, to jest Bratřím na zbor jejich a při něm dům bratrský a na školu jejich i na všecky a všelijaké k týmž místům náležité případnosti jedním a týmž způsobem bez jakéhokoliv zmenšení vztahovalo.“

Na jistotu toho obdarování dal Jan Jetřich z Žerotína k tomu listu vlastní pečeť přivěsiti a dožádal za svědky uroz. pány: Arkleba z Kunovic na Brodě Uh. a Konopišti, Zdenka Žampacha z Potnštejna a na Novém Světlově a Jana Jetř. z Kunovic, na Hranicích a Ostrově.

Dán a psán jest list na Strážnici v pátek po památce sv. Jana Křtitele léta božího 1597.

Důchod a požitky farské, také osvobození majetku farského a beneficia pro žákovstvo obsažena jsou v listině následující: „Kašpar Melichar z Žerotína na Nových Dvořích, Pouzdřanech a Strážnici, J. M. cís. římského komorník a pravý dědičný pán panství Strážnického k šetrné žádosti dvojictihodného kněze Daniele Milivenského z Pardubic, správce církevního, toho času v městě Strážnici potvrzuje příjmy důchodů kněžských takto“:

„Kněži vedoucí správu a přisluhování církevní při kostele Strážnickém ze všech rolí (kromě panských a těch, které patří ku zboru Strážnickému) ve Strážnici a ve vsích: Kněždubě, Lhotě Tvarožné a Radějově důchod obilní slove „skopní“ v snopech z jedné každé čtvrti roli po půl kopě pšenice a po půl kopě ovsa od starodávna.“

Také ztvrzuje to, co vrchnost od starodávna dávala, totiž: každého dne 2 mázy vína a piva z každé várky po 1 vědře. Dále 1 čtvrt vinohradu v Dolní hoře na Strážnicku, ležící podle vinohradů panských, slove „Klínův“ jak od spravování pánovi, tak od desátku vinného a zemního i od všelijakých peněžitých poplatkův osvobozuje; podobně i půl lánu rolí v Selském poli na Strážnicku, kterýž od starodávna k faře přináleží, na věčnost osvobozuje.

Mimo toto zaopatření nařizuje ještě z milosti: „Pro zaopatření žákovstva a chudých ve špitále aby každého téhodne ještě 3 vědra piva (tak aby 4 vědra toho bylo) takového, jakož na prodaj k šenku lidem se vystavuje. Tolikéž aby po 15 groší bílých na maso též každého téhodne z důchodů Strážnických bez odpornosti a proměny dáváno bylo, což mezi žákovstvo a chudé ve špitále od kněží Páně Strážnických skrze jisté osoby k tomu nařízené rozšafně podle slušnosti rozdělováno býti má.“

To potvrzuje svou pečeti a svědectvím pánův: Bertolda Bohobuda z Lipého, Petra Vojsky z Bogdunčovic na Veselí, Količíně a Pěnkově.

Dáno na zámku Strážnici v pondělí po Hromnicích l. 1620.

Kromě kališníků, kteří později snad všichni stali se luterány, utvořily se v městě a na venkově četné a dosti silné církevní obce bratrské. Obyvatelstvo města Strážnice vznětlivé pro novoty církevní nalezlo mnoho záliby na jednoduchosti církve bratrské. Nechybíme tvrdíce, že již za panování krále Jiřího učení bratrské ve Strážnici mocně se zakotvilo. Avšak nejčetněji usadili se tu bratři, když v letech 1493 a 1495 vrátili se z vyhnanství z Multánska; mnozí k nim přilnuli, zejména když velkostatek přešel do rukou pánů z Žerotína, kteří bratry všude podporovali a veřejně k nim se hlásili. Že bratři ve Strážnici dávno byli před r. 1501, kdy Žerotínští statek definitivně koupili, dokazuje poznámka v jejich nekrologu,[1]) že bratrský duchovní správce Jan Mýtný r. 1501 pochován byl ve „Starém Zboru".[2]) V tomto nekrologu a jinde jmenují se ještě následující bratršti kněži ve Strážnici: r. 1504 Jan Černý, r. 1522 Jan Mýtný (jiný), r. 1524 jeho nástupce Jan Kohout, jenž zemřel v Lipníku; r. 1543 umřel zde dobrý a pobožný kněz Jan Teynský, r. 1555 † výmluvný Consenior Matouš Strejc, r. 1559 žil zde u bratra Mikuláše Dobromína mladý kněz, upřímný a věrný Bohu Jan Slováček, r. 1567 Jan Moravec, bývalý církevní správce ve Strážnici, jenž zemřel v Přerově; r. 1571 Pavel Jehňátko, který před tím působil ve Veselí, r. 1572 jáhen Daniel Celidon, r. 1573 Daniel Vrbětský. R. 1589 ženil se Erazim Strážnický, správce církve v Mezřiči nad Bečvou, jenž byl dříve správcem zboru v Brankovicích, nedlouho před smrtí dán byl do Strážnice za pomocníka bratru Speratovi;[3]) téhož pomocníkem byl r. 1578 bratr Jakub příjmím Cedík, kterému nekrolog bratrský vytýká, že až do šedin nechtěl svých nezpůsobův a vášní proměniti a zanechati; později ušed od bratří tloukl se v podružství v Opavě. R. 1580 zemřel správce zboru Strážnického B. Matěj Cibulka, rodem z Bystřice nad Pernštýnem, „člověk pobožný, upřímný

---

[1]) Míněn tu nekrolog duchovenstva Moravských bratří, který vydal Jos Fiedler r. 1863 ve „Fontes rerum austriacarum". Většinu zpráv podal tam Vavřinec Orlík († r. 1589), použiv zápisků Jana Blahoslava, Matěje Červenky a Jana Kalefa.

[2]) Píšeme „Zbor" a nikoli „Sbor"; „Zbor" psávali vždy bratři, také Komenský, poněvadž jest to slovo vzato z hebrejského „zibbor" (kostel).

[3]) Pavel Sperat, jenž zřízen byl na kněžství v Přerově r. 1567, jest rozdílným od dra. Pavla Sperata, biskupa Pomezánského v Prusích.

a nehloupý, ač na zdraví svém bídný; knězem byl 18 let". Ve Strážnici dlel jen krátkou dobu, když Pavel Sperat mimo Strážnici se zdržoval. R. 1585 umřel jiný pomocník Speratův kněz Pavel Cedron, jenž pochován byl na krchově bratrském pod hruškou u zdi k Moravě; také mladý kněz bratr Tomáš Škopek, jenž 2 léta po vysvěcení r. 1594 zemřel, byl pomocníkem Speratovým.

Pavel Sperat zemřel r. 1601 v úterý po mistru Janu Husovi; „byl jeden z rady a starších, muž pobožný a pracovitý při zbořích a čeládce, než často ve věku a starosti nemocný"; přes 60 let měl, umřev. Za jeho správy konala se r. 1600 ve Strážnici synoda Českých Bratří, na které kněži ordinováni byli. (Dle Volného.) Kromě města měli Bratři zbory: v Petrově, Radějově, Lideřovicích, v Tasově, Lípově, v Hrubé Vrbce, ve Velké a v Javorníku.

R. 1615 připomíná se úmrtí konseniora Jana Oriona a r. 1617—1620 kazatel jáhen Efron Hranický, jenž býval ve Fulneku učitelem a zemřel ve vyhnanství v Uhrách.[1])

Zbor bratrský se školou stal proti mlýnu na místech, kde založena kolej piaristská a postaven kostel (obr. 40.); jedinou památkou naň jest nápis vyrytý v kameni nad bývalým oknem (nyní v drvárně): Letha Panie 1579. Hřbitov bratrský byl u řeky Moravy u Starého Města, na jehož místě později povstal hřbitov katolický. Známo jest, že zdejší bratrskou školu navštěvoval Jan Amos Komenský r. 1604—1605, bydle zde u své tety Zuzany na Suchém Řádku v čís. (nynějším) 133.; spolužákem jeho byl pověstný prorok Mik. Drabík.

Novokřtěnců bylo ve Strážnici velmi málo, neboť se ani nepřipomínají, ačkoliv v některých vesnicích dosud pověsti o „Habánech" se udržely.

Na kostel a na zbor Strážnický nejen měšťané, nýbrž i venkované ve svých závětích často pamatovali. Stůjž zde obsah poručenství p. Jana Skřičkovského z Pozdětína na domě v městě Strážnici sepsaného 8. dne junii léta Páně 1613. (Za pudmistra Bartol. Šlechty.) Manželku svou Kačenku[2]) se svými dětmi činí dědice svého jmění a žádá purkmistra a úřad, aby dědictví mezi ně spravedlivě rozdělili.

---

[1]) Emil Edgar v Čas. Mat. Mor. 1910 shrnuje jak kněze bratrské tak i augsburské dohromady jakož „kněze chrámu sv. Martina ve Strážnici", což neschvalujeme.

[2]) Jmenovala se Kateřina Kučovská z Opolína.

Na zbor a kostel Strážnický poručil vinohrad v Týnci, kterýž držel Václav Sýkora. Má za to, že to činí asi 50 zl.; jednu polo-



Obr. 40. Pozadí kláštera piaristského ve Strážnici.
(Místo, kde stávala Bratrská škola, do níž chodil Komenský.)

vici z toho věnoval na zbor, druhou na kostel, aby ho do sklípka v kostele pochovati se nezbraňovali.

Bratrovi Janu Orionovi zůstal dlužen 5 zl. a poroučí mu valáška od Lazara žida. Purkmistru a ouřadu Strážnickému poručil

bečku vína, aby ji prodali a peníze k nějakému užitku obrátili. Ku konci píše: „Dluhů mně povinných, co se najde, kterých tuto zejména oznamuji. To se v rejstrech mých vyhledá, čemuž budete moci porozuměti kromě rejstříků židovských, ty ať se potrhají, nebo se od nich nic nedostane.“

Brzy po bitvě Bělohorské pokusil se kardinál Dietrichštejn, aby dosadil do Strážnice, ve které tenkráte velmi málo katolíkův[1]) bylo, katolického faráře. Již dne 28. února 1623 poručil děkanu hradištskému Václavu Kulíškovi, aby na faru Strážnickou uvedl kněze Martina Režného, třeba i za pomoci cís. rychtáře hradištského: zároveň poslal Dětřichovi z Žerotína list. Pokus reakce potkal se s úspěchem slabým, dokud pánem statku byl Jan Dětřich z Žerotína. Když však statek zadlužený opustiv, do Uher prchnul a statek trhem přešel do rukou katolíka Frant. z Magni, tu silným rázem obrácení na víru katolickou pokračovalo. Obyvatelé, kteří obrátiti se zdráhali, byli z vlasti vyobcováni a o své statky skoro ožebračeni, neboť nebylo tu nikoho, kdož by statky byl jim odkoupil; všechny zbory bratrské na panství byly zavřeny, fary nekatolické zrušeny. Do Strážnice dosazen r. 1628 katolický farář neznámého jména. Při velkém nedostatku katolických kněží přiděleny faráři strážnickému také fary v Kněždubě, Lipově, Velké, Petrově a Rohatci, což jednotlivec zdolati nemohl. Protož faráři rychle opouštěli toto obtížné místo. R. 1629 farářoval zde Jiří Všetečka, r. 1631 Blažej Durovec, r. 1632 dominikán Samuel Zychovič, r. 1633 Baltazar Hardegen, r. 1635 Vít Klába a r. 1636 Cyprián Václav Skultetus. Za tohoto upraveny farní příjmy, zřízen stálý kaplan, jenž obstarával bohoslužby ve shora uvedených přidělených farnostech. Na popud Skultetův zbavil nový majitel Strážnice město práva patronátního, které si přivlastnil sám, aby na obsazování fary měl úplný neobmezený vliv.

Z Italie povolal do Strážnice r. 1633 piaristy, nejen aby útlou mládež vyučovali, nýbrž aby též ku obrácení obyvatelstva nápomocni byli. S počátku jejich působení malého mělo úspěchu, poněvadž lid vlaštině jejich nerozuměl; teprve když řád domácími členy se obrodil, působil v každém směru vydatněji.

---

[1]) Z té doby připomíná se kněz Jan Paryz Strážničan, který žil v Pražské diecesi; na opětnou žádost kardinala z Dietrichštejna r. 1615 byl propuštěn na Moravu ad Dominicae vineae culturam, kdežto byl ustanoven farářem v Břestu, avšak již r. 1617 zemřel.

Také o rozšíření budovy farního kostela pečoval nový majitel; avšak ač město zbavil patronátu a sám patronem kostela se stal, přece náklad na rozšíření kostela uvalil obci. Listina o tom praví:

„R. 1638 purkmistr a rada města Strážnice na milostivé napomenutí Jeho vys. urozeného pana pana Fr. Magni, Svaté Římské Říše hraběte na Strážnici, rytíře, J. M. C. válečné dvorské rady, komorníka, nařízeného nejvyššího, J. kr. M. podkomořího markr. Moravského, vrchnosti naší milostivé a dědičné, při času vánočním dobrovolně se uvolili z každé bečky 10věderní vína po 10 gr. českých, aneb z jednoho každého vědra 9 den. bílých k záduší a rozšíření stavení kostela farního dávati a v takovém prohlášení státi věrně a upřímně se chovati dotud, pokudžby kostel farní, jakž toho potřeba ukazovati bude, nebyl rozšířen a zhotoven atd.

Což se stalo v městě Strážnici za dvojictihodného kněze Sculteti, faráře a správce církevního města Strážnice, za purkmistra Martina Janky (Jankhy) a spoluradních jeho."

Z farářů katolických nejdéle působili: Mikuláš Fr. Faber, první děkan strážnický (1651—1665); stěžoval si do neplacení desátku z Rohatce, Petrova a Sudoměřic. Za jeho farářování bylo mnoho nekatolíkův obráceno. Děkan Faber byl znamenitým hudebním skladatelem; r. 1665 stal se děkanem kolegiatní kapitoly v Kroměříži, kde † 1679. Po něm farářoval (1665—1679) děkan Matěj Fr. Brkota (Berkota); za něho shořela r. 1678 střecha kostelní a věž. Od r. 1689—1719 byl farářem Tom. Florus Novák, horlivý obránce mateřského jazyka. Jiří Ant. Rychlík (1744—1765) vymohl Strážničanům od papeže plnomocné odpustky. O těch odpustcích zachovaly se nám tyto zprávy: „Město Strážnice v 1. polovici stol. XVIII. postiženo bývalo mnohými zhoubnými požáry, anižby původ jich mohl býti zjištěn. Když se požáry opakovaly, rozšířilo se mínění, že město jest prokleto a že jen papež svým požehnáním té kletby je může zbaviti. Protož obrátili se měšťané s největší poníženosti na sv. Otce s prosbou, aby svým požehnáním kletby žhářské je sprostiti ráčil. Odpověď papežova s požehnáním datovaná ze dne 16. února 1747 zaslána biskupovi olomuckému, který měšťanům Strážnickým 3 dny určil, aby se káli a vyzpovídali, načež biskup delegoval děkana milotského K. Kryštofa Ležatku, aby jim apoštolské rozhřešení a papežské požehnání udělil." (Zemský archiv, Bočkova sbírka č. 10.675.)

Jan Hnátek (1765—1796), za něhož zřízena r. 1785 druhá fara, Vavřinec Jan Paravicini (1796—1809) odkázal 72 knih farní knihovně,[1]) Karel Suchý, děkan (1809—1826), Ignat Prát (1827—1853), velmi oblíbený kněz; Martin Stanislav (1853—1879), jako jeho předchůdce rodák Strážnický, dal opraviti kostel. Po něm následovali Martin Novotný (1879—1893) a Jan Podsedníček; pak nynější farář a děkan Mikul. Fischer.

O národní probuzení v městě v druhé polovici min. století velkých zásluh získal si kaplan Kajetán Sláma, jenž zemřel jako děkan přerovský r. 1907.

Kostelík (kaple) sv. Rocha postaven byl na památku moru, zuřícího r. 1680. R. 1752 byl úplně sešlý obnoven, ale r. 1782 na polo sbořen, později dostaven a upraven. (Obr. 41.) Od r. 1784 stával u něho hřbitov až do r. 1896, kdy nový rozsáhlý hřbitov za Skalickou branou byl pořízen.[2]) U kaple sv. Rocha stávala hrobka hrabat Magnisů.

Mimo ostatní slušný majetek farní měla fara r. 1775 značné desátky, a sice: od panství 4 míry a 4 achtele pšenice, 6 měr 5 achtelů ovsa, 14 věder 2 mázy vína a 52 věder piva (z fundace), z Rohatce 18 kop 40 snopů rži, ze Sudoměřic 33, z Petrova 34 a z Bobálova 40 slepic, z Radějova 21 kop 52 snopů pšenice a stejně mnoho ovsa a 41½ slepic, z Tvarožné Lhoty 26 kop 8 snopů pšenice, stejně mnoho ovsa a 49 slepic, z Kněždubu 22 kop 40 snopů pšenice a tolik ovsa a 1 kopu 27 slepic.

---

[1]) Jan Paravicini, rodák Strážnický psal se „von Paravicini“; katalog arcidiecese olom. jmenuje jej „de Paravicini Joannes“. Arcibiskupský archivář Fr. Snopek, jenž byl 1876—1878 kooperatorem ve Strážnici, snaží se v „Čas. Mat. Mor.“ z r. 1911 dokázati, že děkan Paravicini bezprávně šlechtictví si osoboval a že mu r. 1809 zakázáno bylo šlechtického „von“ užívati. Děkan hájiti se nemohl, neboť téhož roku zemřel. Podotýkáme k tomu následovní: Rodina „Paravicini“ (nyní píšou se Paravičiny a lid říká Parabicín) přistěhovala se s jinými vlaskými rodinami (Gatti, Pompeji, Fabrizi, Monticoli) s pány Magnisy na Moravu, zvláště do Strážnice. V XVIII. stol. často v městských knihách strážnických nalézáme je mezi měšťany někdy i jako šlechtice „z Paravičiny“, někdy též označeny predikátem pan, kdežto obyčejní měšťané titulu „pan“ postrádají. Snad i strážničtí Paravičinové původ svůj odvozovali od Prospera z Paravicini aneb jeho bratra, kteřížto oba prodali r. 1636 statek Kelčany u Kyjova Frant. hraběti Magnimu. Z. D. 53—207.

[2]) Tři jitra půdy pro nový hřbitov daroval z panského lánu v trati „Potměchmatěch“ p. hrabě.



Obr. 41. Kaple sv. Rocha s částí bývalého hřbitova.

Dotace fary ve stol. XIX. byla následující: Pozemků u města Strážnice: $31^2/_3$ jiter pole, $1^1/_4$ jitra vinic, $7^5/_8$ jiter luk, u Radějova $6^7/_8$ jiter luk, u Petrova $13^3/_8$ jiter pole, $^7/_{16}$ jiter luk, dohromady asi 156 měr pole a 2 vinohrady v Dolní hoře, které gruntovní daně a desátku osvobozeny byly, u Zvolenova 165 měr, které drželi obyvatelé, avšak faráři odváděli každý 3. snop, a na Radějovských lukách patří faře duby.

Od velkostatku ročně na faru dodáno 14 věder 1 máz 2 žejdlíky vína, 13 sudů (po 4 vědrech) piva, 4 staromor. měř. pšenice a 4 měř. ovsa, od obce 14 zl. místo činžovních slepic. Mimo to desátky z polí, které vesměs r. 1850 v ceně 818 zl. $33^3/_4$ kr. C. M. odhadnuty a vybaveny byly.

Farář byl povinen vydržovati 2 kaplany.

V zámku jest kaple, ve které dovoleno sloužiti mši svatou.

Pod farním dozorem je špitál, jehožto dotaci obnovil a rozmnožil Kašpar Melichar r. 1620; 500 zl. obdarovala jej r. 1654 hraběnka Františka Priska Magnisová. Určen jest pro 6 osob chudých a starých mužského a tolikéž ženského pohlaví.

Matriky počínají se rokem 1629.

Piaristskou kolej založil r. 1633 Fr. z Magni původně pro 15 členů; i povolal hned některé do Strážnice, ani nečekaje, až by jim slušný dům byl vystavěl. Zatím bydleli v soukromém domě, Stavba koleje trvala až do r. 1648. Místo ku stavbě zvolil zakladatel, aby veškera památka po Bratrech byla zničena, tam, kde stával zbor bratrský „in loco, ubi quondam impietatis schola, cathedra pestilenciae et diaboli synagoga, nempe picarditarum secta fuerat constituta.“[1] Ozdobná kolej, mající tvar písmeny L, přiléhala ke kostelu a byla rozsáhlou zahradou opatřena. Z části bývalého zboru bratrského pořízeny dřevníky, jak dosud na starém okně zachovalý nápis z roku 1579 dokazuje.

Dle zakládací listiny (I. Instrumentum) dostávali piaristé 400 zl. ročně z panského důchodu, značné potraviny, též potřebné obleky. Ale když velkostatek Strážnický švédskými válkami zpustošený málo vynášel, učinil zakladatel Fr. hr. Magni sám druhou

---

[1] „V místě, kde dříve stávala škola bezbožnosti, stolice morové nákazy a ďábelská synagoga, totiž sekty pikarditské“. Tak stojí v zakládací listině.

listinu ze dne 16. října 1650, kterou počet řeholníků obmezen na 8.[1]) Po smrti zakladatelově upadli jeho dědicové při špatném hospodaření do velkých dluhů, vydržování koleje stalo se jim břemenem. Ani peněz, ani naturálií piaristům se nedostávalo; tito museli právo své na velkostatku hájiti žalobami. Počátkem XIX. stol. byl klášter citelně poškozen na svých příjmech z bohatých záduší všeobecným bankrotem. R. 1775 patřilo koleji na pozemcích: 13 j. 1060 $\square^{0}$ pole, 4 j. 228 $\square^{0}$ vinic a 1 j. 832 $\square^{0}$ luk. Avšak přes všechny svízele udrželi se piaristé, jsouce podporováni obyvatelstvem, ve Strážnici až do nejnovější doby. Původním jejich účelem bylo vychovávati a vyučovati mládež útlejšího věku; teprve později přiděleno jim řízení gymnasií. Ve Strážnici měli gymnasium šestitřídné až do r. 1850, kdy toto sníženo na čtyřtřídné, t. zv. nižší gymnasium. Mimo vyučování vypomáhali piaristé hned po uvedení svém do Strážnice při obrácení kacířův a na sousedních farách ve zpovídání a kázání.

Představený koleje slul rektorem a byl dosazován provinciálem, jenž původně sídlil v Mikulově, později v Praze. Rektorové, jižto zároveň bývali představenými škol, velmi se střídali (obyčejně po 3 letech). Prvním rektorem byl rodilý Vlach P. Jan Constantini. Ze 60 rektorů nejdéle zde působili: Rudolf Hofman (1699—1713), Augustin Odrobina (1729—1740), Štěpán Grimm (1743—1753), Bruno Číž (Zisch) (1767—1773), Ladislav Krásenský (1785—1799), Matouš Grossmann (1818—1833), Jiří Guth (1843—1854), Bonifác Langer (1854—1863) a nynější P. Václav Wilfinger, čestný provinciál, (1872 až do dneška).

Piaristská gymnasia byla veřejná a podléhala dozoru státnímu. Staří členové dostávali výslužné od státu. Kromě gymnasia vydržovali piaristé ve Strážnici hlavní školu.

R. 1785 byla při klášterním kostele zřízena nová fara pro jižní část města a vesnice Zvolenov, Petrov a Sudoměřice.

Kostel piaristský (obr. 42. a 43.) vystavěný v barokovém slohu má mimo hlavní oltář, zasvěcený Nanebevzetí Panny Marie

---

1) Na výživu poukázáno z důchodu pouze 800 zl., avšak brzy dáván koleji opět deputát v naturáliích. Od r. 1756 dáváno k výživě 1200 zl. Časem i něco pozemků od koleje zakoupeno bylo.

6 pobočných oltářů a kapli.[1]) Kostel má 2 ozdobné věže; v jedné visí 4 zvony; mimo to jsou ještě 3 menší zvony (ku požehnání a umíráček). Kostel byl opraven r. 1881; nákladem P. Ans. Va-



Obr. 42. Kostel piaristský s částí koleje.

---

[1]) Také pod piaristským kostelem jsou hrobky. Do jedné pochováni byli někteří členové hraběcího rodu, do druhé panští úředníci (r. 1712 Schack [Žák] z Rodobyl) a členové řádu.

šíčka opravena byla kazatelna; r. 1896 nově kostel opraven a r. 1909 nové varhany za 17.000 K pořízeny.

Správcové fary mají titul administrátorů; skutečným farářem je provinciál. Prvním administrátorem farním byl P. Ladislav Krásenský, rodák břeclavský (1785—1799). Nejdéle působili: Julius Hiller (1817—1832), Jiří Guth (1843—1855), Florenc Vybíral (1864—1872) a nynější Václav Wilfinger (od r. 1872 dodnes).

Kaple, sochy svatých, kříže. Kromě kaple (kostelíka) sv. Rocha není v městě jiné kaple. Vně města nejznámější jest kaple sv. Rosalie na silnici do Petrova, která asi z téže doby pochází jako kostelík sv. Rocha. Za Veselskou branou stojí kaple sv. Jana Nep. a dále směrem ku Tvarožné Lhotě kaple Panny Marie. Za zámkem u zahrady též kaplička sv. Jana Nep. a před zámkem u mostu kaplička Panny Marie. Starožitných soch ani ve městě, ani v polích není. Nejstarší a nejozdobnější socha jest Panny Marie na Předměstí; na náměstí stojí socha sv. Floriana, u koleje piaristské socha sv. Jana Nep., u dveří kostela farního moderní kříž založený zemř. děkanem Prátem. Nápis na kříži: „CrVX Vna CertVsqVe ChrIstIanorVM DVX“ značí, že byl postaven r. 1852. Dvě Boží Muka stojí na cestě k vinohradům; křížů v poli jest několik, nejstarší z nich jsou kamenné kříže u Skalické brány a na „Drahách“. Novověký pomník nemá město žádný.

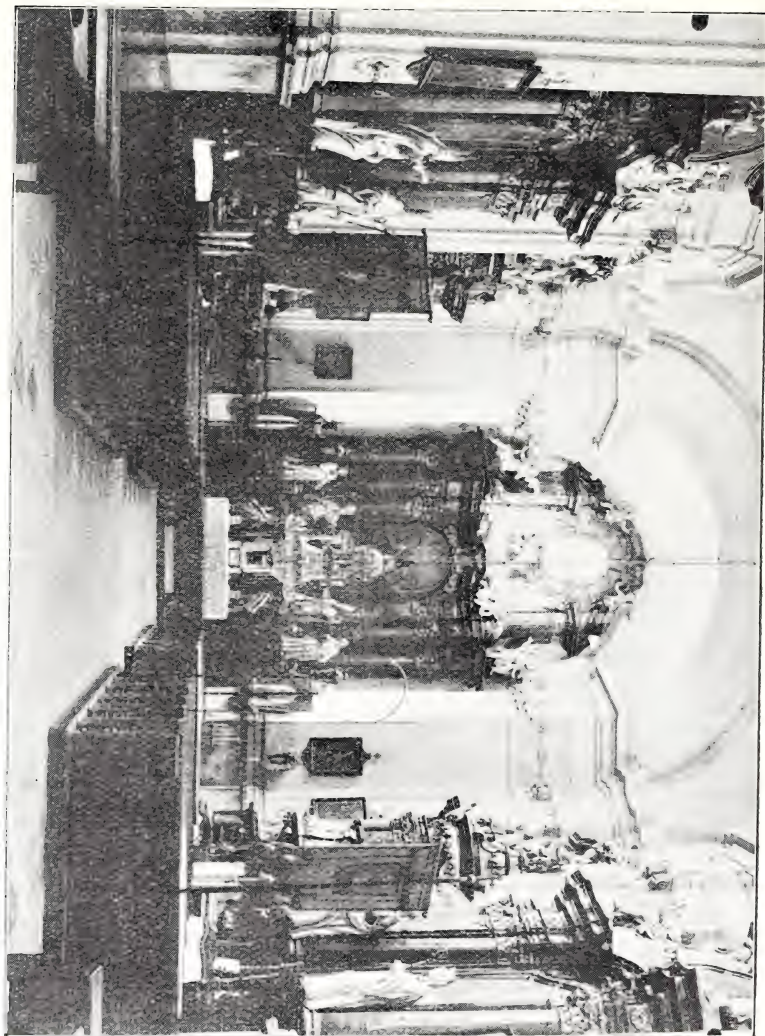
Cechy.

Nejpřednějším a nejdůležitějším cechem byl zajisté cech soukenický; neboť jeho příjmy byly značné a počtem členů a bohatstvím předčil vždy cechy ostatní. Své artikule měl od cechu otcovského v Uh. Hradišti. Donesli je r. 1528 vyslaní ze Strážnice mistři Michal Kropáč a Martin. Původní pergamenová listina s visutou pečetí, kterou si mistři z Hradiště donesli, jest dosud zachována. Pravidel čili artikul, kterými soukeníci říditi se měli, obsahuje 42. Pro starobylost a zvláštnost je tuto podáváme.

Artikule cechu soukenického.

1. Kdož mistrem býti chce, ten dáti má XVI gr. a funt vosku a džber piva a rukojmí do roka postaviti má, že se s měštěníny dobře a ctnostně zachovati chce.

2. Odkudkoli jeden přijde, chtě mistrem zůstati, ten list od téhož města, kde bytem byl, přinésti má a ukazovati, kterak se zachoval.



Obr. 43. Vnitřek kostela piaristského.

3. Když mistr štulrecht[1]) obdržeti chce, ten dáti má 32 gr., funt vosku a džber piva.

[1]) Štulrecht jest právo samostatně pracovati.

4. Když starý umře, tehda mají muži i ženy na oféru jíti; tomu má býti dáno 4 gr. a funt vosku z cechu.

5. Když mladé dítě umře, mají též muži a ženy na oféru jíti; tomu dáno má býti 1 gr. a věrdunk vosku z cechu.

6. Když jeden umře ve 12 letech, tomu má dáno býti 2 gr. a půl funtu vosku z cechu.

7. Všichni, kteří mistři jsou, ti nemají zde pro vulnu (vlnu) kupovati, než první středu po veliké mši to držeti až do veselského jarmaku.[1])

8. Že žádný muž ani žena nemá žádnú vlnu kupovati, ani vzíti z voza ani ze zadu (ze zádů).

9. Když mistr blvá v krčmě z opilství, tu dáti má funt vosku k bratrstvu do cechu.

10. Když muž ženu svoji ubije v krčmě, tu dáti má funt vosku k bratrství.

11. Když se mistr obnaží v krčmě, ten dáti má funt vosku.

12. Když mistr hrá a prohrá a vyjde z domu, nemaje čím zaplatiti, bez povolení hospodáře, ten daj funt vosku, k tomu čtyry neděle svěť![2])

13. Který mistr bos jde do krčmy, daj funt vosku do bratrstva!

14. Kdožkoli druhému lži nadal v cechu, daj funt vosku!

15. Kdo nůž dobude neb potrhne v cechu, ten daj funt vosku!

16. Žádný mistr proti druhému nemá osnovy kupovati ode dvú mil okolo města; kdožby to zrušil, ten dáti má 5 gr. a funt vosku.

17. Každý mistr druhého mistra fedrovati má na jeho díle.

18. Žádný mistr nemá kúpiti cizí postavy, který na našem cechu jest a také je nemá odbýti s námi ve dvú mílích; jestli to tak zachová, tehda zachová mistrů přikázání, pakli přestúpí, toho má věděti, že žádné fedrování od mistrů nemá míti a, jestli se to prokáže, žeby to přikázání zrušil, tehdy dáti má 2 funty vosku a 4 neděle světiti.

19. Také vězte, kterýby z cechu co rozprávěl, coby mistrům dobře nepřislušelo, a je zahanbil řeči buďto v městě neb kdekoli, a naň to uvedeno bylo, ten více s námi nemá býti mistrem.

---

[1]) Není dosti srozumitelno; týkalo se poměrů Hradištských.

[2]) Nesměl 4 týdny pracovati (snad prodávati).

20. Také žádný za druhého mluviti nemá, lečby od čtyřmistrů odpuštění měl; kdožby to zrušil, ten dáti má funt vosku.

21. Kdo z cechu bez odpuštění jde, pro něž by cech dokonal, ten dáti má 4 gr. do bratrství.

22. Žádný mistr o brdo nemá osnovati než 15 cálů a nikdá méně než 13 cálů, pakli by toho přesvědčen[1]) byl, tehda dáti má funt vosku.

23. Každý mistr při velké mši býti má den trhový, ne mezi vlnú buďto muž neb žena; pakli by přestoupil, daj funt vosku!

24. Který by mistr rám pronajati chtěl, ten má jej pronajati proti mistru neb mistrové a také jinde nemá nabíjeti než u prvního mistra neb mistrové.

25. Když se čtyřmistři sadí,[2]) ti mají přísahati proto, aby chudému i bohatému právo činili; to je s bohem.

26. Všichni mistři, kteří nedadí dělati 30 loket, ti mají dáti funt vosku, a kdožby to zvěděv zamlčal, ani mistrom nepověděl, ten dáti má funt vosku, k tomu ten postav přetěn býti má.

27. Kdož by najmíň o 14 cálů nedělal, tomu ten postav přetěn býti má a k tomu funt vosku a 5 gr. propadne.

28. Všichni mistři, kteří by jednomu za víc slibovali než postavu má, ten daj funt vosku!

29. Všichni mistři, kteří lepší konec dělají, nežli postav jest, ten daj funt vosku! Nejhrubší postav držeti má 30 loket, prostřední 31, nejlepší 32 loket, sice přetěn býti má.

30. Všichni mistři, kteří kostek ke hře půjčují za peníze, a to naň uvedeno bude, ten dáti má funt vosku.

31. Všichni mistři, kteří na městě jsou a do cechu nejdou, když jim povědí, ti dáti mají po 4 gr.

32. A kdož ten jest a štupry pronajati chtěl, ten má býti valchářem a ne mistrem.

33. A druhé přikázání, které psáno jest o vulně (vlně), to se počíti má první středu po Matce Boží v brodský jarmak a trvati má do sv. Martina, náš jarmak.

34. A kdožby byl a dvě ženy měl, tomu žádný mistr zde nemá dáti dělati.

35. Všichni ti tovaryši, kteří mistru neb mistrové na čest stojí, takovým žádný mistr nemá díla dáti.

---

[1]) Přesvědčen tolik, co usvědčen.

[2]) To jest: nově volí a ustanovují.

36. Všichni mistři, kteří kupují, co kradené jest, buď vulnu nebo přízi, buďto mezi židy nebo mezi křesťany, aneb kto by přesvědčen byl, ten dáti má 2 funty vosku a 4 neděli světiti.

37. Každá mistrová, kteráž by druhú haněla zlú řečí, buď to kdekoli, o to chceme jejího muže trestati dvěma funty vosku; pročež každý mistr pověz své ženě, aby poctivá byla v řeči.

38. Který by ten mistr byl, ježto by druhému mistru z ruky vykoupil buďto vulnu neb postavy, ten dáti má 2 funty vosku.

39. Také žádný mistr nemá kupovati surového postavu, ani zde ani jinde.

40. Který by mistr za umřelým na pohřeb nešel, ten dáti má funt vosku, za mladým půl funta.

41. Všichni mistři, kteří nešli za umrlým od domu ke kostelu, dáti mají funt vosku.

Poslední: Kdož by ten byl, který by k úročnímu dni v kostele nebyl, buď to muž neb žena, daj funt vosku!

(Dán v úterý v den sv. Panny Anežky L. P. 1528 počítajíc.)

Kromě této listiny zachovaly se ještě některé knihy cechovní, na př. rejstra z r. 1574, do kterých se zapisovalo každé přijmutí učně, tovaryše a mistra, ve které vedly se též účty. Domácí tovaryš odvedl do cechu jen povinné poplatky, kdežto cizí musel především dokázati, že jest zplozen z poctivého manželství a že jest mravně zachovalým. Obnovení cechu dělo se vždy na Boží Tělo. Odstupující cechmistr odevzdal nově volenému cechovní inventář, jehož hlavním předmětem byla cechovní truhlice (lódna) se svým obsahem. Cech měl v kostele své postavníky, na rakev společný pokrov (pořízený r. 1586) a cínový pohár. V den nové volby rozdávaly se zchudlým členům peněžité podpory.

Do roku 1605 byli naši soukeníci vesměs lidé čeští. Po tomto neblahém roce, ve kterém valná část obyvatelstva v městě zahynula, nastěhovalo se mnoho soukeníků z Jihlavy a cech se poněmčil. Místo českých jmen čteme: Beer, Teuber, Haintl, Kunststetter, Balzer, Hopfner a j.; česká jména mistrů odtud pošlých jsou zkomolena: Schelisko (Želízko), Lieball (Líbal), Sedlatschko (Sedláček). Po válce 30leté nový nastal nával cizinců, od r. 1640 jsou zápisy skoro vesměs německé a začátkem 18. stol. donesli si něm. artikule z Jihlavy. R. 1766 za cechmistra Jana Gattyho pořízena nová kniha, do které se tu i tam česky zapisovalo, od r. 1832 však jsou výhradně něm. zápisy. Poslední, jenž jako mistr

soukenický r. 1877 do cechu zapsán byl, byl Hynek Sádlo. Pak i řemeslo samé ve Strážnici, kde bývalo i přes 40 soukeníků a postřihačů, sláblo, až skoro zhynulo. Příčinu toho slušno hledati v těžké soutěži ruční práce se zbožím továrním, v odložení národního kroje našim lidem ve velké části Moravy. Rolníci dnes raději nakupují laciných moderních hader, nežli dobrých pevných látek, které drahně let vytrvaly.

Silný byl cech **řeznický**. Jatek bylo ve Strážnici 10, v městečku Velké 12, v Lipově 10, ve Vrbce Veliké 4, v Kněždubě 2; z každé jatky platili pánovi po 26 gr.[1])

Kromě toho všeobecného poplatku museli strážničtí řezníci dávati ročně 30 kamenů loje aneb místo každého kamene 2 zl.; k hodům velikonočním každá jatka dávala jeřábka. Každý týden dodávali na zámek dvoje drštky a dva jazyky; za jazyk se jim platilo 1 gr., za drštky 1 gr. 2 den.; za libru masa dostávali o groš méně, nežli byla cena stanovena. Mimo to cech řeznický byl povinen držeti zvláštního řezníka na služby Jeho Milosti.

R. 1584 na den sv. Václava potvrdil Jan Jetřich ml. z Žerotína a na Strážnici řezníkům výsady, které kdysi obdrželi od p. Jana a p. Bartoloměje, bratří vlastních z Žerotína a z Fulneka a na Strážnici, předků svých. Dále nařídil, aby nikdo ze sousedův strážnických, vyjímaje pro vlastní potřebu, telat doma nezabíjel, kterýchž maso by jakýmkoliv způsobem svým známým prodával. Také aby židovských řezníků více nebylo než 6, jichžto jména každoročně křesťanským měla býti oznámena. Kdož by ze židů přes to sekal, má býti jemu maso pobráno, čehož polovice do špitálu, polovice na zámek se odvede. Mimo to řezníkům dovolil pásti dobytek vzdáleně koupený na panských gruntech a dobytek denně zabíjeti, kdežto dříve jen každou sobotu se zabíjelo. Ku listině pečeti své přivěsili pp. Burján Tetour z Tetova a z Malenovic na Novém Světlově a uroz. vladyka p. Michal Lorent z Ynky na Bzenci.

Za Středověku, kdy na Strážnicku kvetlo vinařství, žilo v městě moho **bednářů**, po nichž dosud ulice Bednářská památku zachovala. Bednáři povinni byli 6 kop beček vinných, desítek, z lesa panského ročně udělati; za každou se jim platilo po 4 gr. Pokud je dělali, dostávali na zámku stravu (na každého tovaryše

---

[1]) Také v Sudoměřicích, Petrově a Rohatci občas řezníci byli usazeni.

týdně po 5 librách masa, chleba po 2 pecnách a piva jako na jinou čeládku panskou). Povinni byli dříví v lesích na bečky dělati; na každý den z důchodů panských dostávali 10 d., místo stravy 2 měřice rži. Za 1 hranici duh na $1/2$ kopy beček dostávali po 1 zl., místo stravy 1 měř. rži, za hranici den na bečky platilo se jim 15 zl. a 1 měř. rži, za pobíjení starých beček obručemi od každé 6 den., za vztažení duhy do bečky 3 den. a místo stravy 1 měř. rži. Za kopu obručí na bečky vinné po 12 den. a místo stravy do roka 4 měř. rži; za jednu obruč na velikou káď 3 den., za menší obruč na kadečky do pivovaru 1 den., místo stravy 1 měř. rži do roka.

Cech **hrnčířský** byl založen teprve r. 1610. Na žádost hrnčířův dovolil jim Jan Frydrych z Žerotína, aby si založili cech a volili cechmistry. Také jim dal artikule; v těchto stálo mezi jiným:

Cizí mistr, který by se v Strážnici usaditi chtěl, musel se vykázati nejen vysvědčením o svém rodě a vyučení, ale dáti též 6 zl. peněz hotových a 4 funty vosku a k tomu svačinu podle obyčeje cechovních řádův. Kdožby své řemeslo provozovati chtěl, musel před mistry 3 kusy udělati, totiž: hrnec veliký, džbán a pernici. Kdo by to neudělal na schválení mistrů, musel 6 zl. dáti do cechu, jako by řemeslo neukazoval.

Kamna kromě domácích mistrů svobodně mohli přivážeti a prodávati novokřtěnci. Za udělení těch artikul povinni byli hrnčíři každoročně dodávati na zámek 4 kopy hrnců ostrých větších i menších.

Dáno na Strážnici ve středu před památkou proměnění Krista Pána na hoře Tábor 1610.

Cechu **kožešnickému** potvrdil Jan Frydrych z Žerotína artikule z r. 1578, které měli od pánů Jana Jetřicha ml., Kašpara Melichara a Jana Lukáše, bratří vlastních a nedílných z Žerotína, pravých a dědičných pánův panství Strážnického, o které však vpádem nepřátelským přišli. Datum ve středu po sv. Antonínu 1611.

Cech **pekařský** vyžádal si opis regulí svého cechu z města Brna r. 1563. (Opis tento na žádost Frant. z Magni srovnali purkmistr a rada města Brna r. 1637 dne 13. ledna.) Regule psány německy.

Ve Strážnici byl také cech tkalcovský, jehožto pravidel si r. 1675 vyžádali tkalci Kyjovští.

Artikule měli ševci od uroz. p. Bernarta z Žerotína a na Strážnici, potvrzené od p. Jana ml. z Žerotína, avšak přišli o ně při nepřátelském vpádu r. 1605. Protož žádali p. Frydrycha z Žerotína, aby jim artikule opět na pergameně napsati dal, což on jim milostivě učinil v pátek v ochtáb památky sv. Bartolom. apoštola 1612.

Ševci povinni byli čeládce na zámku, která platu nedostávala (t. zv. „milostné čeledi“) dělati obuv. I dávalo se jim: za boty mužské po 1 zl., za boty pro panny a děvečky po 12 gr., za střevíce mužské po 7 gr. $3^1/_2$ den. a za střevíce pro panny po 6 gr. Tato práce ševcům se brzy omrzela; r. 1642 prosili, aby je vrchnost zbavila té práce a raději se uvolili, do panského důchodu platiti ročně 12 zl. Dne 6. srpna 1645 páni mistři ševcovského cechu Strážnického předstoupili před úplný cech Bzenecký, žádajíce, aby mohli v městě Bzenci svobodně jak při jarmacích, tak v tarmark před výkladním prodávati. Dovoleno Strážnickým, aby všelijakou obuv v hospodě, v síni na soškách prodávali, že i Bzeneckým stejně dovoleno bude prodávati obuv ve Strážnici. Kdyby vzešly nějaké nesnáze, různice a nedorozumění, nemají věc přednášeti všem cechům ani vrchnostem, nýbrž starším pánům bratřím.

Potvrzení artikul cechu **krejčovskému** 1611 Jan Frydrych z Žerotína a na Strážnici praví, že předstoupili před něj cechmistři krejčovští, stěžujíce si, že artikule, které obdrželi za dávných dob od cechu hradištského (r. 1507?) a kterými se řídili, jim za nešťastného vpádu (dne 5. máje 1605) Turků, Tatarův i některých zprotivěřilých a pozdvižených Uhrů a hejdukův do markrabství moravského zničeny byly; toliko zůstala jim (v rumu nalezená) pergamenová listina pánů Jana a Bartoloměje z Žerotína (z r. 1516), kteří tyto artikule jim potvrdili.

Jan Frydrych opět potvrzuje jim artikule hradištské až na dvoje ustanovení:

1. V artikulích stojí: „Item s korouhvemi má chozeno býti na Boží tělo s procesím a má trvati až do ochtábu skonání a korouhev tovaryši nositi mají a pacholata svíce; k tomu jeden každý mistr na den Božího těla svíci rozžatou má nésti pod pokutou 1 funtu vosku.“ Proti tomu Jan Frydrych takto zakročil: „Některé jakž sám od sebe, tak i na snažnou žádost týchž často psaných cechmistrů a mistrů řemesla krejčovského vyjímám, a aby

své moci a platnosti neměly, a k nim aby žádný z cechu jejich nucen a přivázán býti povinen nebyl, to dostatečně míti chci. Totiž sumou ty všecky věci, artikule a povinnosti v témž listu správném položené, kteréž se na ceremonie rozdílného a jinšího náboženství, nežli času přítomného tu ve Strážnici se zachovává a v zvyku jest, vztahují, zejména v procesí chození, korouhví a k tomu jednání a s tím se nosení, svic rozsvicování, kteréžto věci a ceremonie, když jest pán Bůh nebeský z milosti své svaté světlo své Božské pravdy podle jiných míst a měst také tu v městě Strážnici zasvítiti a od všelijakého bludného učení očistiti ráčil, také z té příčiny jsou pominuly a přestaly a mně ani žádnému toho činiti a lidská svědomí k takovým věcem pravému jejich náboženství odporným proti vůli jejich vázati a je tím obtěžovati nesluší a nenáleží.

Také změnil některé hradištské artikule pro přílišné tresty, které nebraly zřetele v tom případě, když vinník, pokořiv se, za odpuštění prosil.

Dáno ve Strážnici ve čtvrtek před nedělí masopustní 1611.

R. 1732 žilo ve městě: 11 soukeníků, 6 kožešníků, 7 kovářů, 2 zámečníci, 3 koláři, 4 pekaři, 17 bednářů, 9 krejčí, 7 řezníků, 16 ševců a 10 tkalců, kteří své cechy měli v městě Strážnici, s nimiž spojeni byli také řemeslníci stejného řemesla v městečkách ku panství náležejících. Těchto ale bylo tenkráte velmi poskrovnu: kožešníků bylo na venkově 6, krejčí 10 a tkalců 5, soukeník byl 1, také po 1 kováři, koláři a ševci. Do cizích cechů patřili ze Strážnice: do Brna 2 postřihači, 1 lazebník, 1 perníkář a 1 řemenář, do Kroměříže 1 barvíř, do Uh. Hradiště 3 kloboučníci, 2 mydláři, 2 stolaři, 2 zedníci. Všichni řemeslníci tehdy prohlásili, že při starém pořádku setrvají.

Střelecký spolek.

V první polovici 18. století založen byl ve Strážnici spolek střelecký, o němž se žádných zpráv dalších nezachovalo. Ani neví se, kde střelnice stávala. Zakládací listinu tuto podáváme:

„Já Maxmilián Filip, sv. římské říše hrabě z Magnisů, dědičný pán na Strážnici a Přestavlkách atd., oznamuji tímto, že mne všichni měšťané strážničtí zdvořile žádali, abych jim, kteří si před několika roky (a to z té příčiny, že Strážnice město po-

hraniční jest, častými vpády nepřátelskými trpí a málokterý občan se zbraní zacházeti umí,) spolek střelecký a střelnici zařídili, k tomuto zřízení privilegium udělil, je pod svou ochranu vzal i artykule, jakých jiná města užívají, potvrdil.

Uznávaje prosbu jejich za slušnou a potřebnou, udělil jsem všem měšťanům tohoto města, zvláště těm, kteří se tomuto rytířskému zaměstnání věnovati chtějí, své svolení a potvrdil jsem jim artykule střelecké, jimiž se každý, buď vznešený nebo nízký, při vykonávání střelby podrobiti má.

1. Každý střelec hleď si života počestného a bohumilého, na střelnici zdržuj se klení a nadávání, jakož i podezřelých nedovolených praktik, kdyby na napomenutí, aby kletí a nadávek na střelnici se varoval, nenechal, budiž podle uznání střelmistrů penězi potrestán a, kdyby potřeba se jevila, vrchnosti udán. Kdyby však někdo nedovolených čárů a kouzel užíval a to se na něho proneslo, budiž mu puška rozlámána a on ze střelnice odstraněn.

2. Celý střelecký sbor ať si za svého zvláštního patrona sv. Šebestiána zvolí, v jeho svátek ať všichni ku zpovědi, na druhý den mši sv. na jeho počest sloužiti nechavše, ku sv. přijímání jdou. Zemře-li přítel střelby, mají ostatní za něj mši sv. sloužiti nechat a modlení přítomni býti.

3. Ročně budiž na to pamatováno, že se pánům střelcům z panského důchodu v určitý den na milou vzpomínku jistý obnos na vystřílení vydá, aby přátelé střelby ku pilnému cvičení v tomto rytířském zaměstnání pobádáni byli.

4. Se svolením vrchnosti budou na střelnici vedle dvou střelmistrů ještě 2 komisaři ustanoveni, jimž veškerá úcta patřiti bude, a nikdo se nesmí opovážiti to, co těmito artykulemi nařízeno jest a se schvaluje, haněti anebo proti tomu reptati, nýbrž, má-li někdo za to, že mu ukřivděno bylo, ať si hned na druhý den stěžuje a rozhodnutí beze všech hádek očekává; kdo se tak nezachová, zaplatí 1 říšský tolar do truhlice.

5. Mimo truhlici buďtež 2 knihy pořízeny; do jedné budou se zapisovati jména střelců při každé střelbě, do druhé různé příjmy a peníze z různých trestů vzešlé; peníze uloženy buďtež v truhlici u střelmistra.

6. Jiná střelba než do vínku na terči nebudiž pěstována; za každou střelbu platí se nejméně 1 zl. 12 kr., není však za-

kázáno, aby střelec dle své libosti a ke své cti více vystřílel. Za střelbu do rytíře platí se 18 kr.

7. Vzdálenost k pohyblivé terči obnášej 160 kroků, ku stojící 100 kroků nebo loktů.

8. Vytčeny jsou podmínky, za kterých bude přiřknuta cena nejlepšímu střelci, jenž pak střelmistrem se stane; ti dva, kteří po něm největší počet ran měli, jmenováni buďtež jeho „ženichy“.

9. Postavil-li se střelec před terč, aby střílel, nesmí bez rány odstoupiti, sice zaplatí 3 kr. pokuty.

10. Kdyby někomu rána třikrát selhala, budiž mu to počítáno jako jedna chyba; kdyby střelec jednu z chyb zapírati chtěl a od střelců v tom usvědčen byl, zaplatí poloviční poplatek do truhlice.

11. Zakázáno jest mluviti se střelcem, který se k ráně do terče chystá.

12. Kdo by se postavil ku střelbě s puškou nenabitou, teprv na svém stanovišti chtěje nabíjeti a prach nasypávati, dá 3 kr. pokuty.

13. Každý střelec je povinen, když ze stanoviště odchází, ránu svou zapisovateli oznámiti.

14. Každé střílení oznamuje se den před střelbou, každý střelec povinen jest o 3 hod. odpoledne k střelbě se dostaviti, jinak ku střelbě připuštěn nebude; kdo by přijíti nemohl, pošle svou pušku a 3 kr.

15. Není dovoleno, aby střelec pušku, kterou střílеti počal, mezi střelbou za jinou pušku vyměňoval.

16. Kdyby se na někoho proneslo, že při střelbě užíval nedovolených praktik, jako přiložené pušky k ramenu, opírání o páži, tomu rána se počítati nebude.

17. Kdyby střelci rána bezděčně z pušky vyšla, ať trefil nebo chybil, jest neplatnou.

18. Žádný střelec nesmí s poboční zbraní ku střelbě nastoupiti.

19. Nikdo nesmí na ukazovatele ran volati, ani k terči přistoupiti; to učiní ten, jehož střelmistři k tomu splnomocní.

20. Kdyby střelec pochyboval, že ukazovatel ran správně udává, může se o své ráně přesvědčiti, pošle-li k terči 2 střelce, jimž každému 3 kr. zaplatiti musí. Kdyby se ukázalo, že ukazovatel se zmýlil, musí střelci peníze nahraditi.

21. Byl-li střelec trestán, nesmí dříve stříleti, dokud by pokuty nezaplatil.

22. Ukazovatel musí přísahou potvrditi, že rány poctivě udávati bude, anižby kterému střelci nadržoval.

23. Všecky příjmy a vydání buďtež pečlivě zapisovány.

24. Kdyby se něco přihodilo, nač v těchto artykulích pamatováno nebylo, mají střelmistři a několik pánů střelců o tom případu spravedlivě rozhodnouti.

25. Každému, kdo do střeleckého spolku vstoupiti chce, buďte artykuly tyto zřetelně přečteny; on pak ať slíbí, že všecky artykule přísně zachovávati a dle nich se říditi chce.

26. Nikdo nemá práva, o své újmě na těchto artykulích něčeho měniti.

27. Poněvadž střelnice jest místo privilegované, zdržuj se každý na místě tom všech výstředností.“

Ve Strážnici, 16. června 1723.

L. S. Max Filip hr. Magnis.

Osoby šlechtické,

které se připomínají ve Strážnici, pokud panství drželi páni z Žerotína.

Za pánův z Žerotína většina úředníků vrchnostenských bývala stavu šlechtického; mnozí přičiněním svých pánů za šlechtice povýšeni byli. Vystoupivše ze služeb usazovali se trvale v městě; také jejich příbuzenstvo zhusta sem se nastěhovalo.

R. 1499 Jiřík Korytňák, měštěnín strážnický, pohání pana Jana z Kunovic a na Bystřici z 35 zl., že mu toho poručenství před pány Jich Mti položiti nechce, ve kterémž mu nebožtík p. Václav, v ty časy pán jeho, 25 zl. a kožich liščí poručiti ráčil.[1]) Poručníkem učinil Jana Cudu, měšťana ve Strážnici.

R. 1500 Václ. Certingar z Čertinku pohnal Jiříka France z Háje zátkyní a zatýká jej u p. p. Jana a Viktorina, bratří z Žerotína a Fulneka, v městečku jich Strážnici z 1100 zl., že jest přijal k sobě 1100 zl. nebožtíka Francových, otce svého z Háje,

---

[1]) Jiří Korytňák býval ve službách p. Václava z Vojslavic na Znorovách.

ku kterýmž on právo a spravedlnost má po nebož. Kašparovi z Háje, strýci jeho Jiříkovu, a těch mu vydati nechce; r. 1506 pohnal Vilém z Víckova téhož Jiříka France z Háje z 50 kop a 10 kop zátkyní a zatýká jej v městě Strážnici u uroz. p. Jana z Žerotína a z Fulneka, „že mi nechce plniti, ani otci mému dluhu spravedlivého sirotčího 50 kop, které jemu nebožtík strýc můj Filip z Víckova půjčil. R. 1508 Mikuláš z Háje pohnal Jiříka z Háje zátkyní a zatykuje jej na gruntě p. Jana Žerotínského v městečku Strážnici ze 100 zl., že zaň ručil za tu sumu Martišovi, hejtmanu skalickému, a tu sumu zaplatil a on mu to vrátiti nechce. R. 1510 Jan z Humeniště pohnal téhož z 25 zl. zátkyní a zatýká jej pod p. Bartolom. z Žerotína na jeho zboží v Strážnici, že mu jest za jeho věrné služby dlužen zůstal, ježto jest jemu sloužil 8 let a za každý rok mu měl dávati 6 zl., a to mu zůstal dlužen 25 zl. a mu je zaplatiti nedbá.[1]) Po smrti Jiříka z Háje pohnal jeho synovec Franc z Háje a na Cimburku r. 1515 Bartoloměje z Žerotína, že drží svrchky po něm zůstalé a je vydati nechce jemu, který k nim lepší právo má.

R. 1513 Mikuláš z Háje pohnal p. Bartoloměje z Žerotína a na Strážnici, že mu Jana Mlynáře vydati nechce, který mu ze služby ušel, počtu nevydav a přijav k sobě oblek, sladové peníze a mýtné. Téhož roku pohnal také Jana z Žerotína a na Strážnici, že mu nechce vydati list pergaménový, který svědčí na Štefana biskupa nitranského po nebož. Jiříkovi z Háje, jeho strýci, na které peníze (600 zl.) on právo má.

R. 1516 týž Mikuláš Franc z Háje pohnal Heřmana z Vojslavic a na Veselí ze 2 kop gr., že mu jest obstavil víno pod horou u Strážnice, neoznámiv mu, by jemu co povinen byl, ani jej právem hleděl, pod kterýmž sedí, a toho času napraviti nedbá. (Páni nalezli: Poněvadž Heřman provodí, že jest se Franc podvolil před panem horným v Strážnici, kdožby jej o dluh vinil, práv býti, povinen jest tomu dosti učiniti.)

Týž Mikuláš z Háje pohnal Jiříka Tetoura z Tetova, že mu pobral stará vína u p. Bartoloměje z Žerotína a zbroj, což obé patřilo Jiříkovi Francovi z Háje, jeho strejci.

R. 1518 Franc z Háje pohnal p. Bartoloměje z Žerotína a na Strážnici ze 100 zl. uh. dobr. červ., že má při sobě pečeť

---

[1]) Jan z Humeniště sloužil tehdy u Heřmana z Vojslavic.

nebožtíka Jiříka z Háje, strýce jeho, a té mu navrátiti nechce. Stejně pohnal Jana Rozumberka z Mírovic, úředníka na Strážnici, ze 100 zl. a zatýká jej na zámku, aby mu dal svědectví, při kom zůstala pečeť Jiříka z Háje po jeho smrti.

R. 1510 Pavel Felix z Vratislavě pohnal Zikmunda Stránského z Slavkova ze 300 kop zátkyní a zatýká jej na panství p. Jana z Žerotína na předměstí[1]) v Strážnici, že mu měl přinésti své právo na 5 lánů v Suché Lozi a v Bánově. Téhož roku pohnali purkmistr a rada města Kroměříže Jana Rozumberka z Mírovic zátkyní a zatýkají jej u p. Bartoloměje z Žerotína na Strážnici, na díle jeho.

R. 1518 Petr z Žerotína a na Šumberce pohnal zátkyní Mikuláše Bojakovského z Bitkova ze 700 zl. a zatýká jej u p. Jana z Žerotína a na Strážnici, bratra svého, před městem Strážnicí na straně jeho a také Jana Bojakovského a zatýká jej na Strážnici.

Téhož roku Vojtek, blanář z Holešova, pohnal Mikuláše Šášího z 8 zl. zátkyní a zatýká jej u Bartoloměje z Žerotína za panství jeho v městě Strážnici, že mu prodal kožich podbřiškový liščí a ten dluh dávno mu zaplatiti měl a nezaplatil podnes.

R. 1519 Fabián z Brebelstorffu pohnal p. Jana z Žerotína, že Hanuše Magnusa, který u něho služebníkem byl, před p. hejtmana a pány postaviti nechce. Jana Hanuše Magnusa, ač mu bylo rozkázáno, nepostavil, z čehož měl nemilé soudní tahanice.

R. 1522 Burjan Světlovský z Vlčnova pohnal Mikuláše z Bitkova zátkyní a zatýká jej u p. Jana z Žerotína v Předměstí jeho u Strážnice, že mu nechce před p. hejtmanem dáti svědomí listovního, co mu o tom vědomo, když jest byl úředníkem na Fulnece u p. Viktorina, pravil-li jest Mikuláš z Víckova, jsa též úředníkem na Fulnece; přijeda na Fulnek, že naň tré vyskočili a že mu peníze pobrali atd. Téhož Mikuláše z Bitkova pohnal r. 1520 Artleb z Bozkovic zátkyní v městečku Strážnici, že jistých listův mu před panem hejtmanem položiti nechce.

---

[1]) Předměstí ve Strážnici nepatřilo tu dobu Janovi, nýbrž Bartoloměji z Žerotína; protož Pavel Felix půhon prohrál, ale roku příštího chybu svou napravil, zatýkaje ho pod p. Bartolomějem z Žerotína na panství jeho na Předměstí Strážnickém.

R. 1531 Jan z Bitkova a v Strážnici pohání Přemka z Víckova a na Prusenovicích, komorníka práva menšího zemského v Olomouci, ze 100 zl. dob. uh. ve zlatě a tu jemu vinu dává, že jest nebož. Mikulášovi z Bitkova, bratru jeho vlastnímu, zůstal 100 zl. uh. dlužen, ku kteréžto sumě po témž Mikulášovi, bratru svém, právo má a on Přemek těch 100 zl. v jeho moc položiti a dáti nechce. Poručníka učinil p. Jana Chorynského z Ledské. Také ho pohnal, že mu nechce před pány ukázati kvitanci na 150 zl. uh., kterou má od jeho bratra Mikuláše.

Též pohnal p. Jana st. z Žerotína[1]) a na Strážnici, že nechce dosvědčiti, že nebožtík Mikuláš z Bitkova byl jeho vlastním bratrem; z toho také pohnal Petra z Žuně zátkyní a zatýká jej pod p. Janem st. z Žerotína v městečku jeho Strážnici. Tentýž Petr Žunsky ze Žuně připomíná se r. 1536. Kromě toho ve prospěch svého procesu pohnal panské úředníky ve Strážnici Albrechta Cabaltu z Čermejzle a Mikuláše Bělčovského z Bělčovic.

Proti tomu Přemek z Víckova a na Prusinovicích dovolával se svědectví Jana st. z Žerotína a na Strážnici, co jest jemu o tom povědomo, kterak Mikuláš a Jan bratří z Bitkova hotovými penězi i, což měli na listech, jsou se rozdělili, a co jest tomu let, jak jest se ten rozdíl mezi nimi stal, a co jest každý z nich od toho času dílu svého bez nařikání a překážky druhého užíval. Také pohnal na svědectví Petra z Žuně, Albrechta Cabaltu z Čermajsle a Michala Bělčovského z Bělčovic, aby dotvrdili, že bratři z Bitkova o peníze správně se rozdělili.[2])

Soud se vlekl ješlě r. 1535, neboť Přemek z Víckova a na Prusenovicích toho roku pohnal Jana z Žerotína z 10 kop, že Johanesa písaře, bratra kněze Petrova z města Strážnice, poddaného svého, před p. hejtmanem a před pány J. Mti ku potřebě jeho postaviti nechce.

R. 1554 Jan z Žerotína daroval Zikmundovi Konáčovi z Hodištkova 1 čtvrt vinohradu v Dolní hoře, který býval nebož. Žahoura a leži mezi vinohradem Šamánkovým a Matouše Krsaného

---

[1]) Jan st. z Žerotína nedočkal se konce toho procesu; zemřel téhož leta. Jan z Bitkova žil ještě r. 1535 ve Strážnici.

[2]) Přemek tvrdil, že Mikuláši z Bitkova správně úroky platil a též dlužnou sumu odvedl, dovolávaje se svědectví Hynka Bilíka z Kornic, pána Veselského.

bez povinností všech, které se z vinohradů panství dávají. Poněvadž ale z té čtvrti polovice desátku se dávala do Břeclavy, tedy povolil, aby v téže hoře z jiného achtelu desátek do Břeclavy odváděn byl.

R. 1571 pohnal Šťastný Konáč z Hodištkova[1]) Jiříka Žunského ze Žuně zátkyní a zatýká jej pod p. Janem ml. z Žerotína a na Strážnici v bytě jeho ve Strážnici, že mu jest sumu přes 230 zl. nezaplatil, kterou mu měl položiti na den Početí Panny Marie r. 1570. Jiřík totiž od něho koupil podsedek na Předměstí Strážnickém, jenž slove na Újezdě, pak vinohrad v hoře Štamfátské a půl vinohradu v Dolní hoře, které mu prodal na den Početí Panny Marie r. 1569, což potvrdili a zpečetili v domě Tobiáše z Hory Obřanské: Jan Purkrábek, Jan Trojanský z Lesnice, Lorenz Mazanec, Jiří Hleďový, Tomáš Režný, měšťané strážničtí. Také pohnal p. Jana z Žerotína, že mu ty měšťany ku svědectví vydati nechce. (Páni o tom půhonu rozhodli, že se jedná o dluh na dům šosovní a na vinohrad a toho páni nesoudí.)

R. 1573 Šťastný Konáč z Hodištkova pohání Ondřeje Chlašťovského z Chlašťova zátkyní a zatýká jej pod p. Janem ml. z Žerotína na zámku Strážnici z 63 zl., a vinu mu dává, že nechce vydati svědectví, že r. 1570 mu Jiřík Žunský z Žun jako z ostatního vína z jeho 2 svobodných vinohradů desátek vzal s Janem Broncem z Chrastovic za přítomnosti Jiříka Kalného, toho času horného. Zároveň pohnal Jana Bronce z Chrastovic, aby dosvědčil, že při odebírání vín Žunského žádal, aby z jeho vín desátku nebral. R. 1575 pohání Jan Ořechovský Václava Dubovce z Radimína a zatýká jej na statcích Jana z Žerotína v městě Strážnici.

R. 1589 Pavel Hostivarský z Kostelce na domě v Strážnici pohání p. Rudolfa, purkrabího z Donína, z dluhu 175 kop gr.

Svobodný dvůr na Předměstí ve Strážnici držel ku konci XVI. stol. Kryštof z Lichtenštejna, syn Kryštofa IV. z Lichtenštejna a Anny Gorské; ještě r. 1610 měl zde vinohrad ve Štamfátech.

---

[1]) Šťastný Konáč z Hodištkova zemřel r. 1575 a pochován jest v Lipnickém kostele (u Myslibořic), kde má dosud kamenný náhrobek.

R. 1605 Dubna Věžníkova z Věžník a na domě v městě Strážnici pohání p. Jetřicha z Kunovic na Ostrově, že mu r. 1604 při času sv. Václava na jeho žádost půjčila 800 zl. a on jí slíbil vystaviti list s rukojmími, a to neučinil.

R. 1607 Petr Vojska z Bogdunčovic na Veselí a Količíně pohnal Jana Skřičkovského[1]) z Pozdětína zátkyní a zatýká jej v městě Strážnici na domě jeho, kde svůj byt má (pod správou sirotčích poručníků) z 50 kop gr., že mu r. 1607 4. srpna po gruntech Veselských jezdil a myslivost provozoval, což jest zřízením zemským zapovědíno, a to mu napraviti nechce, dále že jezdil a myslivost provozoval dne 6. října na polích „Radošově".

R. 1610 svědčí vladyka Hendrich Planc z Firadu na dvoře na Předměstí Strážnickém, že Jan Frydrych z Žerotína osvobodil $^3/_4$ vinohradu v hoře Štamfátech a $^1/_2$ achtele v hoře Podkovné uroz. vladykovi p. Petru Vojskovi z Bogdunčovic od desátku zemního a všelijakých poplatkův.

Znamenití mužové,

kteří ve Strážnici se narodili, neb zde působili.

Martin ze Strážnice napsal slovník českolatinský v 886 verších, jmenovaný „Bohemarius". Na titulním listě jest obraz Panny Marie. Slovník začíná se veršem: „Bôh Deus est, boztwye deitas stwořitelque creator." Ku konci knihy jest poznámka: „Explicit Bohemarius per manus Martini de Stražnicz sub anno Domini M⁰CCC⁰ nono" (1309).

Jan ze Strážnice čte se již r. 1397 mezi kanovníky olomuckými; r. 1402 byl biskupským oficiálem a jest r. 1405 podepsán na listině kláštera Oslavanského, která jedná o patronát kostela sv.-Jakubského v Brně (Cod. XIII., 325). U biskupa

[1]) Tento Jan Skřičkovský až do r. 1597 žil jako měšťan ve Strážnici a jmenoval se Skříčko. Toho roku Jetřich z Žerotína a na Strážnici na žádost poctivých pánů stavu rytířského a panského jej, jeho manželku a jeho děti z poddanství propustil. Na to vydal měštěnín Skříčko revers, ve kterém praví, že ho p. Jetřich propustil, aby se u J. M. císařské hlásil o rytířství a slibuje, že vždy věrně a ochotně k službám p. Žerotínským a majitelům Strážnice se chovati bude. Kdyby se proti tomu slibu tak nechoval, má býti opět poddaným měšťanem ve Strážnici.

Lacka z Kravař byl oficiálem a vikářem („in spiritualibus") a od r. 1403 děkanem kapituly Olomucké. R. 1413 provedl s kapitulou záležitost vedení vodovodu z řeky Bystřice po pastvisku Bystrovanském. Když po smrti biskupa Václava Králika († 1416) král Václav svého milostníka Alše, vyšehradského kanovníka, olomuckým biskupem byl učinil a arcibiskupem pražským potvrditi dal, tu Jan ze Strážnice a většina kanovníků, hájíce svobodnou volbu, biskupem zvolili Jana Železného, dosud biskupa litomyšlského, kteréhož děkan Jan ze Strážnice slavně korunoval.[1])

Ve Strážnici působil jako kněz a snad i rodem odtud[2]) byl pověstný Bedřich ze Strážnice. Přilnuv ke hnutí husitskému, založil v únoru 1421 stálý tábor selského lidu na ostrově řeky Moravy u Nedakunic, odkud válčil s okolní šlechtou a učinil zhoubný vpád na Velehrad. Byv odtud vypuzen, odebral se do Čech, kde se připojil k Orebitům, pak k Táborům. R. 1430 dobyli Táboři města Němčí ve Slezsku a vložili tam posádku, jejížto vůdcem byl Bedřich. R. 1431 přijel s některými pány s nádherným komonstvem do Krakova, kde dne 19. března počalo na hradě Krakovském za přítomnosti krále, celého dvora a mnohých duchovních a světských osob veřejné náboženské hádání, které však valného účinku nemělo; téhož r. přijel s poselstvím českým do Jihlavy, aby jako hlava Táborův jednal s císařem Zikmundem. Na jaře r. 1433 vtrhl s Pardusem do Slezska, které zpustošili; odtud vypravili se do Uher do Spišské stolice, odkud s kořistí koncem května se vrátili. Příštího roku opět se zdržoval ve Slezsku jako velitel posádky v Němčí. Když odtud na plen táhl, byl u hradu Falkenštejna zrádně přepaden, pak v tuhé vazbě do konce roku držen, až úmluvou Alše z Ryzmburka z vazby byl vybaven. R. 1435 uzavřel jménem měst Tábora, Kolína a jiných s Oldřichem z Rožmberka a s městem Budějovicemi mír a ku konci května téhož roku podával se jakožto hejtman zbytků Táborských ke smlouvě přímo s císařem, který mu r. 1436 ve 3000 kopách zapsal město Kolín, ku kterému statku připojil r. 1437 osady Sány, Radovesnice a Libodřice. R. 1438 byl od sněmu Chrudim-

---

[1]) V pečeti, která jest přivěšena na jeho listině pro Kartouský klášter Dolanský, má obraz Zvěstování Panny Marie.

[2]) Nasvědčuje tomu okolnost, že i jeho bratr Šimon psal se „ze Strážnice". Dle Ottova slovníku pocházeli prý z rodu vladyckého.

ského poslán do Polska, aby podali mladému knížeti Kazimírovi, bratru polského krále Vladislava, českou korunu; pak vpadl s Poláky do Čech. R. 1441 podepsal zemský mír. Pro panství kolínské měl Bedřich mezi pány a zemany mnoho závistníkův. Když na synodě v Kutné Hoře r. 1443 zatraceno bylo učení táborské, nepřátelé jeho směle proti němu vystupovali a bylo mu mnoho příkoří od nich snášeti.[1]) Marně vyhledával nápravy těch křivd u Jiřího z Poděbrad a měl proto r. 1448—1450 velkou rozepři s jednotou páně Jiříkovou. Není divu, že se r. 1448 spojil s Oldřichem z Hradce proti Jiřímu a roku následujícího že vstoupil v jednotu Strakonickou. Lidé jeho vedeni bratrem Šimonem porazili u Kolína téhož roku straníka Jiřího, hejtmana Pardusa, jenž se vracel od Kostelce nad Sázavou. R. 1453 poddal se králi Ladislavovi, který mu zápisnou sumu na Kolín o 3000 kop zvýšil, ale právo výplaty udělil Jiřímu z Poděbrad. Po r. 1454 odňal Jiří Bedřichovi ze Strážnice Kolín, ale dal mu k doživotní držbě hrad Potštýn, na kterém Bedřich dne 22. října 1459 zemřel. Dle Pešiny byl dvakráte ženat; s druhou manželkou, která prý byla Polka, měl několik dětí; avšak rod jeho brzy po meči vyhynul. V Ottově slovníku tvrdí se, že Bedřich nezanechal mužského potomka, nýbrž že vladykové ze Strážnice pocházeli od jeho bratra Šimona.[2])

Ve Strážnici žil a působil jako rektor a písař městský Pavel Kyrmezer (viz „Školství"). Byl rodem uherský Slovák ze Šťávnice a znám jest jako spisovatel náboženský; psal: a) Komedia česká o bohatci a Lazarovi kratičce sebraná z evang. sv. Lukáše v XVI. kap. skrze Pavla Kyrmezerského z Štiabnice, písaře radního a obyvatele města Strážnice. A nyní v nově vytištěná l. MDLXVI. b) Komedie nová o vdově, kterúž pán bůh předivným způsobem skrze Eliáše proroka od věřitele jejího osvobodil. — V Litomyšli 1573 a c) Tobiáš, hra v 5 aktech, v Holomuci 1581.

---

[1]) Nejvíce si stěžoval na dva, na Kuče a Přecha, že nepřejíce mu statku, o něj ho připraviti chtějí.

[2]) R. 1493 připomíná se Kateřina ze Strážnice se synem Bedřichem, že prodali hrad Kostomlaty Vilémovi z Pernštejna, r. 1500 děje se zmínka o nebož. Janovi ze Strážnice. R. 1504 vdala se Magdalena ze Strážnice za Jana z Blevic řeč. Šlechtu ze Všehrd a r. 1510 žila Anna ze Strážnice, manželka Bohmického z Bohmic.

R. 1612 studoval Strážničan Matouš Hulínský v Herborně, jenž vydal t. r.: „Disputatio theologica De summo hominis bono“ (Bohoslovecký rozhovor o největším dobru člověka) a věnoval práci svému pánu, Janu Bedřichovi z Žerotína. Komenský připojil k ní báseň: „Elegidion ad doctissimum virum dominum Mathaeum Titum. sympatriotam et amicum integerrimum.“

Na počátku století XVII. žil ve Strážnici znamenitý zvonař Matyáš Obrovský. R. 1614 přelil velký zvon do Prostějova $33^1/_2$ ctu těžký, jenž při prvním lití na uších se nebyl podařil, ač jiní zvonaři i olomučtí o zdárném přelití pochybovali. Podobně slil i menší zvon do tohož města ze zvonoviny, která po přelití prvního zvonu byla pozůstala; vážil skoro 11 ctů.

Ze Strážnice pocházel Mikuláš Drabík (Drabicius), muž pověstný svým proroctvím a svou bídnou smrtí. Narodil se r. 1586 z rodičů měšťanských[1]) vyznání bratrského. Věnoval se stavu kněžskému a byl zároveň s Komenským ordinován r. 1616. Jako kazatel v Drahotuších byl r. 1628 z Moravy vyobcován a šel do Uher do vyhnanství. Usadiv se v Lednici, obchodoval se suknem. Ve svých smutných chvílích míval vidění, která jeho kmotr Komenský vydal v díle „Lux in tenebris“ a později v širším díle „Lux e tenebris“. Proroctvím svým, které se ovšem nevyplnilo, popudil proti sobě celý dům Habsburský. Roku 1671 byl jakožto 85letý stařec chycen, do Prešpurka dovlečen, zde vězněn a k smrti odsouzen. Před smrtí domlouvali prý mu přítomní jesuité, aby, co psal, odvolal a pokání učiniv, do luna církve se navrátil, načež Drabík jim odvětil: „Ve vážné hodině nastávající mi smrti nepobuřujte svaté rozjímání duše mé!“ Dne 16. června r. 1671 byl odpraven. Napřed uťali mu ruku, pak hlavu. Tělo jeho i se šaty a prorockými knihami bylo spáleno pod šibenicí a popel hozen do Dunaje. Soudci jeho byli Rottal a Heister.

R. 1646 narodil se ve Strážnici Karel Bělín nazván Příhoda, piarista, pak kněz světský, jenž zemřel jakožto vikář při olom. dómě r. 1693. Psal: „Synchronisticon Liechtensteino, episcopo Olomucensi, designatum“; také upravil: „Missale dioeceseos Olomucensis“.

---

[1]) Otec jeho byl radním, později měšťanostou ve Strážnici.



Obr. 44. Dr. Antonín Horný.

Zde se též narodil piarista P. Bernard Bartelsmann (Partlicius) r. 1647. Pobyv na různých místech v řádě piaristův jako professor stal se v 60. roce svého věku provinciálem a meškal delší dobu v záležitostech řádu v Římě. Vrátiv se do vlasti jako assistent generálův, žil ve stáří v Lipníku, kdež r. 1716 zemřel. Psal v Římě: „Annales Scholarum Piarum“ v 6 svazcích, které zůstaly v rukopise.

R. 1663 narodil se ve Strážnici P. Norbert Rupius (Skalník), který zemřel jako premonstrát r. 1702 v Žatci. Psal: „Člověk poslaný od Boha“ r. 1691. (Dle Ceroniho.)

Strážnice jest rodištěm znamenitého moravského historika P. Františka Moravce. Narodil se zde r. 1734, vstoupil do řádu piaristského a byl vynikajícím profesorem a doktorem bohosloví. Sepsal dějiny Moravy (Moraviae Historia) ve 3 svazcích. Zemřel stár jsa 80 let dne 22. listopadu r. 1814 v Lipníku. P. Adolf Pilař, který jest jmenován na titulním listě jeho spolupracovníkem, opravoval mu jen text po stránce mluvnické. Moravec vydal také spis o rytířském rodě Galotti.

Ve Strážnici narodil se r. 1824 Antonín Horný (obr. 44.), jenž se věnoval stavu duchovnímu. R. 1847 vysvěcen byl na kněžství, r. 1850 povýšen za doktora bohosloví a hned na to jmenován profesorem církevního dějepisu na fakultě Olomucké, kde zdárně účinkoval až do r. 1857, byv povolán za profesora na universitu Vídeňskou. R. 1867 stal se kanovníkem u sv. Štěpána a r. 1875 prelátem infulovaným a scholastikem. R. 1891 byl vyznamenán titulem domácího preláta papežského. Od r. 1865 byl dr. A. Horný předsedou jednoty sv. Metoděje, která se domáhala českých bohoslužeb ve Vídni. R. 1886 věnoval prelát Horný svůj rodný dům a značný kapitál řádu Milosrdných sester sv. Vincence, aby zde zařídily dětskou opatrovnu a školu industriální pro dívky s vyučovací řečí českou. Zemřel ve Vídni r. 1908 dne 12. října, byv raněn při oltáři mrtvicí.

Na Strážnickém gymnasiu piaristském vzdělalo se mnoho rodáků strážnických, ačkoliv rolníci v městě usazení tomuto ústavu po celou dobu jeho trvání jaksi okázale se vyhýbali; také hlavní školu málokterý synek rolnický navštěvoval. Nejvíce Strážničanů obrácelo se pak studiu lékařství a navštěvovali býv. Josefinský ústav (Josefinum) ve Vídni (Doktoři: Polnický, Majerové, Vysko-

čilové a j.); také mnoho lékárníků vyšlo ze Strážnice (Lichnovský, Haiger, Vavřík, Olenský, 5 bratří Trnkóczych a j.). Kněži-Strážničané byli mezi jinými mimo shora uvedené: Stanislavové (2), Horných (několik), Cigánek, Vyskočilové, Timmel, Paravicini, Múčka, Mayer, Rys, Zdražil a mnoho jiných, zejména z řádu piaristského.



Obr. 45. Jan Soltán, purkmistr strážnický.

Mezi právníky vynikali: president krajského soudu v Hradišti Halačka a dvorní rada Martin Múčka. Z profesorů budiž jmenován mineralog a vlastenecký historik dr. Frant. Dvorský.

Z měšťanostů nejdéle (přes 30 let) působil v první polovici min. století Jan Soltán. (Obr. 45.) Nynějším měšťanostou jest Frant. Cikánek.

Dějiny města Strážnice.

Strážnice majetkem zeměpánů (až asi do r. 1276) a pánů z Kravař (od r. 1276—1466).

Strážnice jest starobylou osadou; není pochybnosti, že na zdejším velmi výhodném místě za starodávna již osada stávala, čemuž nasvědčují hojné prehistoricke nálezy v nejbližším okolí učiněné. Kdy původní osada založena byla, jaké jméno měla, než byla na město povýšena a opevněna, to se nijak určiti nedá. Stará pověst přenáší sice založení města do roku 819, avšak bez jakéhokoliv důvodu, neboť z těch let o žádném městě na Moravě zpráva historická se nezachovala.

Trochu světla v dějinách země naší zabřesklo se, když kněžic český Břetislav r. 1029 Moravu z rukou Poláků vyrval a trvale s Čechami spojil. Morava tehdy již v těch úzkých hranicích proti Rakousům a Uhrám byla jako dnes. Kníže Břetislav shlédna moravskou zemi proti oběma bojovným sousedům otevřenou, prohlásil pásmo okolo hranic za majetek knížecí a on, jakož i jeho nástupcové snažili se tu zemi proti Rakousům skalními hrady (Vranovem, Bítovem, Znojmem a j.) a rovinné kraje proti Uhrům vodními hrady (Břeclavou, Podivínem, Hodonínem, Veselím, Ostrohem, Strážnicí ochrániti.

První písemnou zprávu o Strážnici nalézáme v zakládací listině kláštera Opatovického v Čechách[1]) z r. 1086, ve které mezi jinými bohatými statky na Moravě dostal klášter výnos devátého týdenního a výročního trhu ve Strážnici (nonum forum et nona septimana in Strazince). Bylať již tehdy Strážnice tržním místem a jmenována mezi předními městy moravskými: Brnem, Olomoucem a Přerovem! Důležitost Strážnice jakožto pohraničního města dokazuje jméno silnice, která odtud vede do Uher, za stara zvané „via exploratorum“ (cesta vyzvědačů), jakož okolnost, že proti Strážnici Uhři silnou pevnost Skalici[2]) postavili, která již v století 11. stála a ve stol. 12. i s okolím strašně zpustošena byla (bezpo-

---

[1]) Opatovice, nyní farní ves nedaleko Pardubic, poblíž řeky Labe. Král Vratislav založil zde památný klášter benediktinský, po němž není ani stopy, neboť byl r. 1421 od husitů vypálen a sbořen.

[2]) R. 1217 daroval uherský král Ondřej zpustlou krajinu Skalickou (terram nudam et desertam), kterou již dříve daroval otci jejich Theodorovi, znova synům jeho Sebusovi a Alexandrovi (Cod. d. II. čís. 83).

chyby českomoravským vojskem, které vedl král Vladislav na pomoc Štěpánovi III.). — Celé území jihovýchodní Moravy, ležící okolo hranic uherských od Bánova až po Stážnici, tvořilo v 11. a 12. století zvláštní krajinu, zvanou „Lucko“ (provincia Lucensis), snad „Hlucko“ (dle staré osady Hluku), které mělo své správce (gubernatores).[1])

Dle knížecích údělů patřila Strážnice k údělu Olomuckému, později k údělu Břeclavskému, jenž od onoho ku sklonku XII. stol. odštěpen byl. Otakar I. mezi jinými statky manželce Konstancii věnem daroval také provincii Břeclavskou, kterou na její žádost papež Řehoř IX. vzal se všemi jejími statky ve svou zvláštní ochranu. Ještě za života Konstancie obdržel župu (provincii) Břetislavskou její vnuk Oldřich, syn knížete korutanského, který r. 1237 svému údělu tatáž práva udělil, jako vévoda Konrát a král Přemysl Otakar I. údělu Brněnskému. Když později úřady z Břeclavy přesídleny byly do Vracova, byla bezpochyby také Strážnice tam právem odkázána, což se stalo ku konci XIII. stol.

Podivno jest, že od r. 1086 až po rok 1302, tedy déle 200 let, žádné písemné památky o Strážnici se nezachovalo, kdežto sousední město Hodonín a Bzenec častěji se připomínají, ačkoliv později založena byla. Snad za tu dlouhou dobu, vyjímaje všeobecné nepřátelské vpády z Rakous a Uher, nic zvláštního se nepřihodilo, co by záznamu hodno bývalo. Toliko zachovala se zpráva, že v městě založeno bylo komturství johanitů, které brzy zašlo,[2]) a jiná důležitá událost, která také písemní památkou doložena není, že statek Strážnický udělen byl Přemyslem Otakarem II. jakožto věno Vokovi z Kravař, jenž si vzal za manželku jeho nejmladší levobočku (neznámého jména) asi r. 1276. (Obr. 46.)

R. 1302 vyskytuje se opět jméno města Strážnice, a sice jakožto místo, kde vyhotovil dvě listiny Milota z Dědic, jenž se svým synem arcijáhnem Tobiášem navštívil zde z jara svého

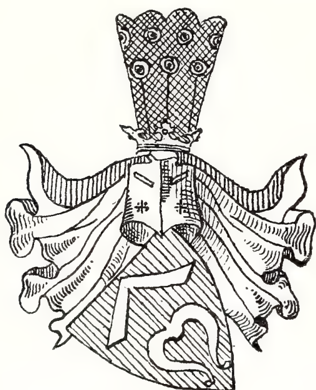
---

[1]) Cosmas píše k r. 1099: „Deinde occurrens Pannonico regi Chlomanno in campo, qui dicitur Luczko.“ Ještě r. 1294 v listině Oldřicha z Hradce, jenž v případě bezdětné smrti své všech statků dědicem činí krále Václava, jmenován „Districtus Lunensis“ (špatně opsáno místo Lucensis) a v něm osady Hluk et Topel (Topolná). Cod. dipl., tom. V., list XI.

[2]) Na Moravu uvedl řád rytířský johanitů český král Vladislav r. 1168. Řád nabyl zde rozsáhlých statků. Bohužel, že v krajinách slovanských řád ten více se staral o germanisaci než o prospěch církve.

bratrance Voka z Kravař, aby učinil pořádek se svými moravskými statky, ubíraje se na odpočinek, na rodinný statek Benešov (u Prahy) v Čechách, který zdědil po smrti bratra Tobiáše, biskupa pražského. Listinou tou darovali oba klášteru Velehradskému vesnici Leskovec (Spachendorf) u Opavy; druhou současně ve Strážnici datovanou listinou určili zevrubně hranice darované osady.[1])

Ačkoliv Vok z Kravař mnohých statků byl majitelem, nikdy jinak se nepsal, jen „z Kravař", protož také neužíval nikdy přídomku „ze Strážnice". Také stejnojmenný jeho syn z prvního manželství nepsal se ze Strážnice; vůbec něco bližšího z života tohoto syna není známo. Oženil se s dcerou (neznámého již jména) Jindřicha z Rožmberka.[2]) Zemřel brzy, zanechav 3 syny: Jindřicha, jenž obdržel Plumlov, Beneše, který dostal Strážnici (mimo jiné statky), třetího syna Ješka, jenž byl rytířem německého řádu. Po bezdětné smrti Jindřichově r. 1344 zdědil Plumlov dle rodinných úmluv jeho strýc Petr z Rožmberka. Avšak brzy daroval vzdálený jemu statek za jistých podmínek svému sestřenci (po sestře synovi) Benešovi, který pak střídavě se psával buď z Plumlova aneb ze Strážnice. Tímto pánem počíná se nepřetržitě známá řada majitelů města a statku Strážnice.



Obr. 46.
Znak pánů z Kravař.

Tehdy byla Strážnice asi obmezena nynějším Starým městem, ve kterém na místě nad jiné vyvýšeném, to jest, kde byl později hřbitov, stávala tvrz; pod ní rozprostírala se skrovná Židovská obec se hřbitovem židovským, jak dosud ono místo, kterému také říkají „v Měchu", se nazývá (Židovský kerchov). Jakým způsobem původní Staré město opevněno bylo, nedá se již určiti. Pravdě

[1]) Český překlad darovací listiny uveřejnil spisovatel ve svém díle: „O starožitném panském rodě Benešoviců", část I., str. 98.

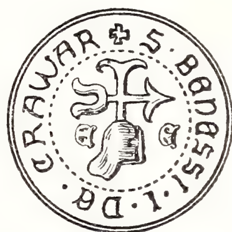
[2]) Po pánech z Rožmberka přijali páni z Kravař linie Plumlovsko-Strážnické křestná jména Jindřich a Petr.

se podobá, že již na počátku XIV. stol. stal na místě nynějším od Starého města $^1/_4$ hodiny vzdáleném Strážnický vodní hrad.

Beneš z Kravař ze Strážnice (1330—1375). Beneš připomíná se již r. 1330 se svými bratry; žil pak v zátiší na svých statcích, zejména ve Strážnici a od r. 1347 také na Plumlově. (Obr. 47.)

Od r. 1350 byl pilným navštěvovatelem sněmů olomuckého a brněnského. Kniha „Losungsbuch“ města Brna mezi výdaji z r. 1354 zaznamenala, že pánu z Plumlova, nejvyššímu kancléři markrabství moravského, dány byly 4 kopy na hradě Špilberku, když měšťané s markrabím rokovali o Čeňkovi z Lipého.

Své ženě Alžbětě pojistil Beneš na vsi Určicích (u Prostějova) 500 kop věna k rukoum její pánů bratří Zdeňka a Čeňka z Letovic (z Ronova) (D. O. I., 514).


Obr. 47.
Znak Beneše z Kravař a ze Strážnice.

Od r. 1361—1368 zapleten byl Beneš s pány Šternberskými a svým strýcem Janem I. v nemilý spor s klášterem Vizovským.

Původně (r. 1361) byli oba páni z Kravař zvoleni, aby spor mezi pány Šternberskými a klášterem rozhodli; poněvadž rozhodnutí nedopadlo ve prospěch kláštera a páni Šternberští měli oporu na Albertovi ze Šternberka, tehdy biskupu litomyšlskému, dovolili si bratři Aleš a Vilém ze Šternberka-Zlína a jejich přivrženec Friduš ze Štulpachu proti klášteru mnohá bezpráví. Pročež vyřknuta nad nimi byla exkomunikace r. 1363 škotským opatem Klementem ve Vídni. (Cod. IX., 319.) Teprve r. 1368, když obě strany slíbily, že se přidrží výroku Alberta, biskupa litomyšlského, byl spor ukončen. Dožádaným toho svědkem byl také Beneš ze Strážnice.

Před r. 1366 ovdověl Beneš; toho roku Zdeněk z Ronova za své zemřelé příbuzné založil záduší při oltáři sv. Bartoloměje ve Žďáře-klášteře, kterýžto oltář jeho předkové založili.

Dle Pešiny konalo se za Elišku z Kravař, manželku Benešovu, každoročně dne 29. října záduší v kostele sv. Víta v Praze.

Po druhé oženil se Beneš u vysokém stáří s Kateřinou neznámého rodu, které pojistil 750 kop věna na Určicích (D. O. II.,

387).[1]) O rozmnožení svých statků staral se zejména ku konci svého života.

R. 1365 koupil od Bartoše z Velešova ve vsi Lešanech 4 čtvrti a 1 krčmu, ve vsi Ohrozimi $3^1/_2$ lánu se zahradou a půl patronátu; r. 1368 koupil od Všebora z Náměště 23 čtvrtí a 14 niv ve Smržicích, od Alberta ze Šternberka, biskupa litomyšlského, tvrz Rohatec a ves Sudoměřice (D. O. I., 990), od Jaroslava z Podštátu za 140 kop jeho dědictví v Rozumicích u Třeboně (Thröm) v nynějším pruském Slezsku (Cod. XV., 119).

R. 1373 získal od Bočka z Hradiště statek Otnice a jiné jeho zboží. (D. B. VI., 151.)

R. 1374 prodal mu Artleb ze Stařechovic, poručník sirotků po Bočkovi z Kunštátu a Poděbrad, majetek sirotčí: půl města Prostějova, půl podací, tvrz, půl dvora před tvrzí a mlýn se všemi právy za 1100 kop. (D. O. II., 532.)

Darem obdržel Beneš od markrabího Jana za věrné služby tvrz Velikou a ves Javorníček s podmínkou, aby tvrz byla vždy pro markraběte otevřena. (Cod. X., 94.) Při jiných obdarováních markraběcích býval často svědkem.

Mezi statky držel Beneš také Velké Hoštice ve Slezsku, lenní statek kapituly olomucké. Bezpochyby si na něm větších práv osoboval, nežli mu příslušelo, a děkana kapitolního Bedřicha, který si do něj stěžoval, hrubě si nevšímal. Protož vydal mu olomucký biskup Jan v té příčině r. 1372 toto poučení:

Pan Beneš a jeho dědicové na Hošticích musí olomuckého děkana jako svého lenního pána uznávati, jemu patřičnou úctu prokazovati a vždy statek ten přijímati z rukou děkanových s přísahou poddanosti, jak to byl pan Beneš u přítomnosti biskupa Jana a mnohých hodnostářů byl učinil. Mimo to má platiti 10 kop (polovici na sv. Havla a druhou na sv. Jiří). Všechny listiny tomu odporující buďtež neplatné. Strana, která by se proti tomu rozsudku provinila, zaplatiž 1000 hř. stříbra. (Cod. XV., 136.)

Po smrti svého strýce Jana stal se Beneš nejvyšším komořím olomuckým a s touto hodností čteme jej častěji na listinách;

---

[1]) Rolleder míní, že to byla Kateřina ze Šternberka, manželka syna Benešova, Petra z Plumlova, ale vložka 387 praví: „Beneš z Kravař, nejvyšší komoří olomucký, své ženě Kateřině 105 kop ročního důchodu v 750 kopách na Uhřicích dal.“ Z kterého rodu pocházela, není známo, držela prý Slavkov.

jakožto pán zámožný s rozsáhlými známostmi a četným příbuzenstvem musil svým podpisem za cizí dluh ručiti.

R. 1370 páni Petr, Oldřich a Jan z Rožmberka vyznávají, že p. Beneš z Kravař, jejich příbuzný (frater), který za ně ručil Menhartovi z Jindřichova Hradce, z toho ručení žádné škody míti nemá (Cod. XV., 125); r. 1373 vévoda Jan z Opavy a Ratibora slibuje, že za rukojemství, které mu poskytl p. Beneš z Kravař a ze Strážnice — „avunculus noster carissimus“[1]) —, pojistí mu ještě větší sumu, než za kterou ručí. Dáno na Plumlově 20./7. (Cod. XV., 152.)

R. 1368 Beneš Hus z Kansberka (u Súchova) a jeho syni spolčili se s Chotěborem, synem Miloty ze Strání, a Hus zvolil v případě smrti své pana Beneše ze Strážnice a jeho syna Václava za poručníky svých dětí (D. O. I., 1083).

Po smrti Fraňka z Kunovic[2]) stal se Beneš ze Strážnice poručníkem jeho dětí.

Při založení kláštera Šternberského Albrechtem ze Šternberka, tehdy arcibiskupem děvínským (magdeburským) a primasem Germanie, byl na zakládací listině jako svědek na prvním místě dožádán Beneš ze Strážnice, „avunculus noster dilectus“ (Cod. X., 111) a potvrdil se synem Václavem listinu Petra ze Šternberka z r. 1372, kterou tento k založení kláštera dává svolení. (Cod. X., 156.)

Beneš ze Strážnice zemřel v 2. polovici r. 1375, neboť dne 12. ledna 1376 na sněmě olomuckém jest nejvyšším komořím již jeho syn Václav, jehožto jméno nese III. kvatern zemských desk olomuckých. Pochován byl v Prostějově.

Dceru jeho Elišku měl v (2.) manželství[3]) Jindřich z Bítova, jenž držel Bítov se svými bratry Henzlínem a Jiřím; věnem dal jí zapsati půl Štítar a několik okolních vesnic. Druhá jeho dcera Berta zemřela r. 1406 svobodná.[4])

---

[1]) Strýc náš nejmilejší.

[2]) Franěk z Kunovic, jinak z Benešova, sudí brněnský, byl ve velké lásce u markrabího Jana; týž daroval mu po vymření pánů z Ungersberka statek Kunovice r. 1366 a jmenuje jej: „provisor Camerae marchionatus Moraviae, familiaris et fidelis noster dilectus“.

[3]) První jeho manželka jmenovala se Anna; jí věnoval na Corštýně 1000 kop.

[4]) V kostele augustinianů v Prostějově byla pochována, kdež náhrobní kámen měl nápis: „1406 obiit nobilis Virgo Bertha, Soror dom. Petri et filia Benessii de Kravar.“

Hned po jeho smrti pohnal Švehla z Domamyslic Ješka z Lukova, odj. ze Šternberka, ze 100 hř. gr., za které ručil za pana Beneše ze Strážnice; r. 1376 zmiňuje se Oldřich z Bozkovic, že vybavil od Beneše ze Strážnice: Pivín, Evanovice a Lešany.

Václav I. z Kravař a ze Strážnice (1368—1381). Václav z Kravař byl ve věku dosti pokročilém, když otec jeho Beneš zemřel; již r. 1373 zapsal své ženě Elišce 150 kop důchodu na Smržicích, Čechovicích a Krasicích. (D. O. II., 388.)

Ale nedědil hrad Plumlov, ten obdržel mladší bratr Petr, nýbrž uvázal se ve hrad a město Strážnici, dle které napořád se psal. Po svém otci převzal úřad nejvyššího komořího olomuckého a zastupoval vysoký ten úřad až do smrti. Kvatern III. (1376—1379) nese jeho jméno; zasedával také na sněmích v Brně.

R. 1371 potvrdil Václav s otcem Benešem závěť markrabího Jana.

R. 1375 pohnal Ješek z Veletín syny po panu Fraňkovi a jejich poručníka Václava z Kravař, že oni a on na jeho dědičné zboží Velkou Vrbku se táhnou a násilně ji drží, kteroužto ves Ješek i se svými bratry od markrabího lénem obdržel.

R. 1376 spolčil se s bratrem Petrem z Plumlova na vše statky (D. B. VI., 224).

Aby se zhostil nepříjemného lenního svazku na Velkých Hošticích, který měl již jeho otec, daroval r. 1376 místo stálého platu 10 kop olomuckému děkanu Bedřichovi 9 lánů ve vsi Čechovicích u Prostějova, mlýn, krčmu a 2 čtvrti.

Když r. 1377 rozděleno bylo Opavsko mezi bratry Jana, Mikuláše, Václava a Přemka, majetek Václava z Kravař dostal se do podílů vévod Jana a Mikuláše. Držel tenkráte Václav na Opavsku: Kravaře s tvrzí, tvrz Plšť, Hoštice, Kúty, Rozumice, Vítkovice, Vrbku, Korunov, Kylešovice, Tisek a majetek ve Vladeníně.

R. 1379 dal Ctibor z Lipova svůj majetek v Lipově zapsati Václavovi ze Strážnice; za to ale prodal Václav s povolením bratrovým ves Boršice Tasovi z Bozkovic. Toho také roku zaručil se za vévody opavské Jana otce a syna, že slíbené věno 1000 kop Anně Opavské, která se vdala za Petra ze Šternberka, vyplatí, načež oba písemně vyznali, že jejich věrný milý (unser lieber Getreuer) z toho škody míti nemá, což jeho bratr Petr ze Strážnice a strýc Lacek z Helfenštejna podpisy potvrdili. (Cod. XI., 144.)

R. 1380 bral Václav účast na památném sněmu mor. pánů, jenž se konal na Špilberku dne 26. července, na kterém obmezeno bylo stěhování se poddaných (Cod. XI., 197).

V lednu r. 1381 s bratrem byl ještě na sněmu v Brně, jenž se konal po svátku sv. Anežky, a oba propustili Petra Jutu ze spolku, který s ním učinil jejich otec Beneš na ves Držovice. Brzy potom Václav zemřel, neboť již se dále nepřipomíná, a r. 1382 jest nejvyšším komořím olomuckým Vok III. z Kravař a z Jičína. Václav zanechal jediného syna Petra, jenž na rozdíl od strýce Petra Plumlovského nazván byl Petrem mladším, neb Petříkem.[1])

Alžběta, manželka Václavova, byla snad rodu z Lomnice; mělať ve znaku nad přilbicí křídlo a vedle něho 2 pětilisté hvězdy (růže?) (Cod. XV., č. 447).

Poručníkem nezletilého Petra stal se strýc jeho Petr z Kravař-Plumlova. Týž uzavřel s Eliškou, vdovou po Václavovi ze Strážnice, r. 1390 tuto smlouvu: Věno bylo jí poukázáno na vesnicích Koutech a Rozumicích, avšak správu osad těch ponechal si Petr sám, jí odváděl po 40 kopách na sv. Václava a sv. Jiří. Po smrti paní Alžběty mělo se jejímu dědicovi, jenž by tím listem se vykázal, vyplatiti 250 kop do 3 let. Obě vesnice měly potom padnouti na jejího syna Petra. Listina datována ve Strážnici na Boží Tělo. Jistcové toho byli: Beneš z Krumlova, Lacek z Kravař na Helfenštejně, Erhard z Kunštátu a Jan z Mezříče. (Cod. XV., 304.)

Petr II. z Kravař a ze Strážnice (1389—1434) byl po předčasné smrti otcově vychován u svého strýce Petra z Plumlova; stal se plnoletým před r. 1391, neboť toho roku na listině zakládací kláštera Prostějovského jest hlavním svědkem. Ač již ve mladém věku pilně navštěvoval panské sněmy, přece málo vystupoval na veřejnost pečuje více o svůj statek Strážnický, kde se skoro napořád zdržoval. S ostatními svými příbuznými stál při straně Joštově. Připomíná se ponejprv r. 1389; jakožto svědek v rozepři, kterou měl jeho strýc Petr Plumlovský s Bernardem z Cimburka ohledně stěhovného. Rozepři tu urovnal markrabí Jošt po úradě s Erhardem z Kunína. (Z diplom. p. Vil. z Perštejna.) (Obr. 48.)

---

[1]) Později, když jeho strýc Petr Plumlovský syna nejstaršího také nazval Petrem, na rozdíl od toho jmenován Petr Strážnický Petrem starším.

Po celé desítiletí ku konci XIV. století nedočetli jsme se o Petru II. ničeho. Teprve r. 1404 jest o něm zaznamenáno, že vedl ostrý spor se svým sousedem Markvartem ze Šternberka, majitelem Veselským, o rybník a seč. Markvard zvolil rozhodčím Smila z Ronova; v případě kdyby se rozsudku nepodrobil, uvolil se poslati pacholka s 2 koni do hostince ve Strážnici do ležení. (Cod. XIII., 314.)

R. 1406 byl Petr ze Strážnice poslem markrabího Jošta k deskám, když tento svá práva na dědiny Šváby a Pornice prodal Dětochovi z Lilče a právo patronátní v Počenicích odstoupil Karlovi z Lilče. (D. O. VII., 194 a 195.)



Obr. 48.
Petr II. z Kravař a ze Strážnice.

Téhož roku pohnal jej Ješek ze Šternberka z 80 hř. gr., že mu pobral z Bzeneckých hor víno, ježto mu oba markrabí dali; ze stejné příčiny pohnán byl jeho pomocník Bohuš z Otěšic, odj. z Kansperka; Ješek byl soudem odmrštěn. (Půh. I., str. 186.)

Tenkráte učinil strýce Lacka všech svých statků a dětí poručníkem (D. O. VII., 84). Z toho patrno, že Petr ze Strážnice ženil se ku konci XIV. století, byltě jeho syn Václav již r. 1421 plnoletým. Družkou života byla mu Magdalena z Pernštejna.

Vlastní činnost veřejnou počal Petr III. z Kravař teprve, když po smrti Petra I. z Plumlova r. 1411 ustanoven byl nejvyšším komořím olomuckým, kterýžto úřad zastával do r. 1416; se svým strýcem Lackem stál pak v popředí hnutí husitského na Moravě.

R. 1412 pověsil pečeť svou k lantfrýdu a udělil svému městu Strážnici a okolním vesnicím: Rohatci, Petrovu, Lideřovicům, Radějovu, Sudoměřicům odmrť, kterouž po vymření rodu Kravařského jmenovaným osadám r. 1475 znova potvrdil Pertolt z Lipého.

R. 1414 Petr Gewczer z Mohylna učinil Petra z Kravař poručníkem ve svých půhonech; totéž učinila r. 1415 Jeruše,

abatyše Sv. Kláry v Olomouci, ve své rozepři o dvůr v Šíravě. (P. O. II., 467.)

Když r. 1416 starosta země moravské Lacek z Kravař byl zemřel, král Václav důvěru, kterou měl v zemřelého Lacka, přenesl na Petra, jmenovav jej hejtmanem moravským.

Listina o tom původně latinsky sepsaná nachází se v překladu českém i v knize Tovačovské i v Drnovské; zajímavý její obsah následujž i zde v pravopise nynějším:

„My Václav z Boží milosti atd. markrabí moravský. Známo činíme atd. Aby šlechtici, páni, rytíři, panoši, zemané, přebývající obyvatelé a poddaní markrabství našeho Moravského věrní, milí, kteréhožkoli stavu, povýšení a povahy byliby, bez naší přítomnosti, bez užitku potřebné opatrnosti nezůstali, ale raději v utěšeného pokoje rozkošném veselí šťastně odpočívali: My z víry a pravé důvtipnosti urozeného Petra z Kravař a z Strážnice, věrného našeho milého, důvěrnost majíce nepochybnou zvláštního doufání, jej Petra v účastenství naší pečlivosti zvolivše, jemu ne skrze omyl neb neopatrnost, ale s dobrým rozmyslem a zdravou knížat a šlechticův a věrných našich radou předpověděné markrabství naše Moravské s jeho obývajícími obyvateli všemi, tak duchovními jako světskými, od bezpráví, útiskův a násilí kterýchžkoli k řízení, obhajování a spravování, — poručili jsme a jej markrabství našeho Moravského hejtmanem činíme a ustavujeme hlavním a nejvyšším do libosti naší královské velebnosti, dávajíce jemu o všem plnou svobodu a všelikou moc, každé a všeliké pře a žaloby v předřečeném markrabství našem Moravském k sobě přijímati, konati, rozdělovati a končiti, a každému tak bohatému jako chudému plnou a dostatečnou spravedlností posluhovati, jakož jeho důvtipnosti nejlépe, nejužitečněji a nejslušněji zdáti se bude působiti, kromě pří k naší komoře královské příslušejících, kteréžto již řečený Petr se statečným rytířem Oldřichem,[1]) předřečeného markrabství podkomořím, aneb kdožby v tu dobu podkomořím byl, věrného našeho milého radou a pomocí jednati, konati a věrně končiti budou míti — pevně a vzácně majíce a míti chtíce, cožkoli skrze předřečeného Petra a Oldřicha, podkomořího aneb podkomoří, kteří by ty časy byli v předpověděném markrabství našem, jakož se svrchu píše, rozhodnuto a uzavřeno by bylo, jako

[1]) Oldřich z Hlavatec, podkomoří 1412—1417.

bychom sami při tom byli osobou naší. Všelijaké věci, zvláště každé postupování zboží a sstupky nebo spolky řečené před již jmenovaným Petrem, hejtmanem Moravským, učiněné, jakoby před naší velebností královskou se staly, až do nejprvnějšího desk markrabství našeho Moravského otevření a do nich zvyklého vepsání, obdrží a míti budou všelijaké mocnosti pevnost. A protož přikazujeme všem vůbec a každému zvláště, šlechticům, pánům, panoším, zemanům, obývajícím obyvatelům a poddaným řečeného markrabství našeho, kteréžkoli povahy byliby, věrným našim milým, tímto listem pevně a přísně, aby oni v každých přech svých potřebách a jednáních k předřečenému Petrovi, jakožto hejtmanu jich, bez naší přítomnosti útočiště a zření měli k němu o své obhajování a obranu hleděli, i v jiných věcech, kteréžby předřečenému markrabství našemu k dobrému stavu, upokojení, potřebě a pokoji zřely tolikrát, kolikrát by toho potřeba času žádala, našim jménem bez všelijakých odporů poslušni byli a tak dlouho se přičinili, dokudby on v řečeném markrabství v tom úřadu byl. Aby však předřečený Petr již jmenovaným markrabstvím naším vládl a je s jeho zemany a obyvateli, jakož se svrchu píše, tím pokojněji říditi, spravovati a obtahovati mohl a moc měl: jemu s dobrým rozmyslem a s naším jistým vědomím osm set hřiven Moravských s dvacíti drejlinky[1]) vína na pomoc k řečené jeho správě a řízení uložili jsme a tímto listem ukládáme milostivě, aby on od řečeného Oldřicha podkomořího, aneb kdožby na ten čas podkomořím byl, kterýž také činže, platy, důchody, berně, sumy a lozunky nám po poctivých opatech, abatyších a jiných klášteřích, místech na hoře jmenovaných vybírati má — ve své moci jménem našim měl polovici na sv. Jiří nejprv příští, a druhou polovici na sv. Havla hned po tom příštího s dvaceti drejlinky vína na již řečená a každá zvláště léta, dokudby on v řečeném úřadě hejtmanském byl, vyzdvíhati a bráti v celosti a úplně bez všelijaké překážky. Toho listu daní pod majestatem království našich Českého padesátého léta a Římského XLI.“ (to jest 1417).

Král Václav mnohou měl příčinu Petra Strážnického voliti hejtmanem moravským. Byl to muž všeobecně vážený, jenž stál

---

[1]) Drejlink vína tolik jako 2 bečky neb 20 věder; 20 drejlinků rovná se 226 hl.

v čele šlechty moravské, ve věcech náboženských svobodomyslný, ve správě svých statků dobrý hospodář, vůbec muž rozšafný, spravedlivý, míru milovný, což dokazují velmi řídké půhony čelící proti jeho osobě. Ač rozsáhlých požíval statkův, týkají se půhony proti němu po většině záležitostí rodinných, když vdovy a dcery po jeho příbuzných osobovaly si právo na nedílné dědictví celého rodu, čemuž on jako nejstarší člen vší mocí se opíral.

R. 1417 páně Lackova dci z Kravař odjinud z Helfenštejna, pohnala p. Petra z Kravař — ze Strážnice z 20.000 kop, „že jí vpadl v její dědictví hrad Helfenštajn a město Lipník a jí toho postúpiti nechce“. Stejnou asi dobou obsadil Petr hrad Jičín a půl města Jičína jakožto majetek nezletilého Jana z Kravař z Jičína. Protož pohnala jej dvakráte po sobě (r. 1417 a 1418) Anna z Kravař odj. z Jičína, z 5000 kop, že jí drží její dědictví, které na ni po bratru knězi Lackovi, biskupu olomúckém, padlo. V obou půhonech Petr zvítězil.

Elišce z Kravař dle nálezu pánů z r. 1420 byl povinen toliko 40 kop důchodu poukázati, kterýž příjem jí vytknul na vsi Oseku (u Lipníka), na dvoře pod Olším, na vsi Horce vyjímaje dvůr, jehož pole drželi měšťané z Lipníka, a na vsi Vladičím Újezdě. (D. O. IX., 264.)

Ohledně žaloby Anny z Jičína téhož roku páni usoudili, že Petr z Kravař a s ním zároveň pohnaný Beneš z Krumlova panně Anně z pohnaných 10.000 hř. odpovídati nemají.

R. 1416 koupil se svým bratrancem Jindřichem ves a tvrz Čechy (D. O. VIII., 636); roku následujícího zapsal Mikšovi z Maletína na $7^1/_2$ lánu ze vsi Vrbce $7^1/_2$ kopy důchodu (D. O. IX., 19) také dal a zapsal na městečku Lipově Líčkovi z Újezda 30 kop důchodu, načež tento věno své ženy Doroty z Nevojic a Letošova převedl na Lipov (D. O. IX., 60), které věno r. 1420 vdova po Líčkovi Dorota odevzdala zpět panu Petrovi z Kravař. (D. O. IX., 314).

Pro velké nepokoje, které tenkráte ve vlastech našich povstaly, odhodlal se Petr ku prodeji prasídla svého rodu, vesnice Kravař, a jiných statků ve Slezsku ležících, které pro přílišnou vzdálenost řádně spravovati nemohl.

Se svým strýcem Lackem z Helfenštejna byl Petr ze Strážnice, jak již na hoře podotknuto, horlivým ctitelem Husovým, súčastniv

se všech protestních sjezdů (ve Velkém Meziříčí, v Brně a Praze) konaných proti uvěznění a upálení Husovu. Po smrti Lackově převzal Petr s úřadem hejtmanským také vedení husitské strany na Moravě. Pokud žil král Václav, dařilo se novým církevním reformatorům a strana husitská podporou šlechty mocně na Moravě vzrostla. Většina šlechty obsadila své fary husitskými kněži. Na sídelném statku Petrově, ve Strážnici, farářoval smělý husitský kněz Bedřich, jenž veškeré obyvatelstvo města Strážnice a širého okolí pro věc husovu získal. Jakmile král Zikmund nastoupil vládu na Moravě, sesadil na sněmě, konaném v prosinci r. 1419 v Brně, husitsky smýšlejícího Petra z úřadu hejtmanského, kterýž propůjčil jeho bratranci Jindřichovi z Plumlova. Avšak dvoje tažení Zikmundovo do Čech r. 1420 se nezdařilo: Dne 14. července porazil Žižka Zikmunda a jeho německé spojence pod horou Vítkovem a dne 1. listopadu krvavě odražen králův útok na Vyšehrad, při kterém četní šlechtici moravští s hejtmanem Jindřichem v čele svou věrnost králi Zikmundovi smrtí zaplatili. Obě tyto porážky sesílily značně husitství na Moravě. Na jaře r. 1421 shrnul se lid z okolí Strážnického a po příkladě táborův v Čechách utvořil na Moravě tábor na ostrově řeky Moravy u vsi Nedakunic. Odtud vypravili se táboři a učinili noční útok na Kyjov, který tenkráte náležel mnichům hradištským u Olomouce. Když tento se nezdařil, táhli dále přes Hříběcí hory na Velehrad. Na cestě zničili augustýnské proboštství sv. Klimenta u Osvětiman. Dorazivše na Velehrad, vzali klášter útokem; většině mnichů podařilo se uprchnouti přes zdi klášterské a nalézti útulek v blízkém královském městě Uh. Hradišti. Jen opat Jan se 3 mnichy a svým bratrem v klášteře setrval. Tito všichni padli rozzuřeným husitům za obět, byvše na hranici uprostřed kostela upáleni;[1]) velká kořist na zlatě, stříbře a dráhocenných knihách byla odvlečena.

Když táboři z opevněného svého zákoutí nepřestávali činiti výpady na statky katolické, zejména když mnoho škod působili Uh. Hradišti, katoličtí páni moravští s biskupem Janem Železným,

[1]) Ukrutnou tuto zuřivost táborů proti mnichům Velehradským vysvětluje nám jednak okolnost, že husité upálení mistra Jana Husi připočítali nejvíce vině mnichů, ale ještě více ta příčina, že cisterciáci Velehradští známi byli jakožto hlavní odpůrcové a nepřátelé jazyka a národa českého. — O přepadnutí kláštera Velehradského na rozkaz papeže Martina napsal kroměřížský probošt Petr z Račic zvláštní protokol r. 1425.

obávajíce se, že by tábor moravský vzrůsti mohl jako český, oblehli vojskem na rychlo sebraným, které sesíleno bylo lidem uherským a rakouským, taboríty na ostrově. Ale s velkou ztrátou odraženi byli, zvláště mnoho Rakušanů a měšťanův olomuckých bylo pobito. Ale když táboři uslyšeli, že obléhajícím táhne silné vojsko Zikmundovo na pomoc, uznali za dobré uniknouti za mlhavé noci z nebezpečného postavení. Dva dni po tom stál Bedřich se svými zástupy v Bystřici pod Hostýnem, kde několik okolních vesnic katolických pánů vydrancoval, načež se odebral do Čech. Za podporovatele husitských táborů na Moravě a jejich násilných skutků veřejné mínění označovalo majitele panských statkův: Strážnického, Veselského a Ostrožského. My však myslíme, že zhoubné ty podniky táborův zosnoval mladý syn Petrův Václav a Hašek Ostrožský. Protož se nedivíme, že brzy po rozejití se tábora u Nedakunic Petr ze Strážnice od krále Zikmunda vzat byl na milost; když v Uh. Brodě byl se mu pokořil, avšak teprve když jeho statky vojskem uherským strašně byly popleněny.

Sotva Zikmund z Moravy do Uher se uchýlil, Petr ze Strážnice již v červnu jel na sněm do Čáslavě a působil, že jeho sestřenice Elška ze Šternberka-Konopiště přistoupila k táborům.

V polovici října r. 1421 král Zikmund s vojskem uherským překročil hranice moravské a svým vůdcem Pipou strašně dal zpustošiti jihovýchodní Moravu, zejména okolí Strážnické a Ostrožské.

Páni moravští ustrašeni ukrutným hubením svých statkův, jeden po druhém králi se podávali; také Petr Strážnický, zejména když uslyšel, že jeho pevný hrad Helštýn v ruce královy padl, neváhal se pokořiti. Zikmund svolal na den 1. listopadu stavy moravské na sněm do Brna, avšak páni sjeli se teprve dne 11. listopadu, když jim král byl slíbil bezpečný průvod. Páni dostavili se všickni až na Václava, syna páně Petrova, a Haška Ostrožského; sotva vkročili do města, brány za nimi byly zavřeny a vojskem uherským osazeny. V této pasti páni moravští povolni byli ke všem ústupkům.

Dne 17. listopadu slavnostně odřekli se čtyř Pražských článkův a veškerých bludův od církve odsouzených, slíbili papeži, biskupům a kněžím u věcech víry poslušnost a zapřisahali se, že na svých statcích kacířů trpěti nebudou, načež přítomný papežský legát klatby je sprostil.

Václav, Petra Strážnického syn, veřejným soudem, jemuž předsedal král sám, odsouzen byl všeho dědictví, kdyby do 14 dnů se neobrátil. Smlouvu o tom sepsanou kázal král do desk vložiti na veřejnou výstrahu všem odbojným synům panským. Václav z Kravař a Hašek z Valdštejna protloukli se s vojenskými sbory svými do Čech, spěchajíce husitům na pomoc ke Kutné Hoře.

Petr Strážnický brzy získal si důvěru krále Zikmunda, který jej r. 1422 usadil opět za hejtmana moravského „na svém místě a do své vůle“ skrze své rady Jana z Ryznburka, odjinud ze Skály, a Václava z Dubé, odjinud z Leštna. (List datován na Prešpurce.) Několik dní na to dal Petrovi také plnomocenství „jednati proti odporníkům církve křesťanské“. (Dáno na Starých Hradech.)

Slíbenou věrnost zachovával Petr královi delší dobu: on stál v čele jednoty pánů moravských, když s biskupem Janem Železným, Přemkem Opavským a Václavem z Dubé a Leštna krutý boj svedli u Kroměříže s husity, kteří konečně pole opanovali a mnoho moravských pánů zajali.

Ale když král Zikmund r. 1423 bez svolení stavů Moravu odevzdal do úplné moci svému zeti Albrechtovi a ji takto od Čech odtrhnouti mínil, tu v prsou Petrových povstala nová odůvodněná nevole proti věrolomnému králi a jeho zeti, který svou vládu zahájil pustošením Moravy. Protož ustal Petr ve své horlivosti pro krále Zikmunda; ano když husité po Žižkově smrti Moravu vítězně zaplavili a v západních končinách mezi jinými městy Třebíče a Ivančic dobyli, byl Petr, jemuž tenkráte hrady Meziříč a Náměšť patřily, podezříván, že husitům dopomohl ku dobytí města Ivančic. Z té a jiných příčin Albrecht vrtkavého a věci katolické nespolehlivého Petra z úřadu hejtmanského sesadil, načež tento ke straně husitské úžeji se připojil, nechtěje na dále býti v přátelství s biskupem Janem, který r. 1423 majetku jeho syna Václava, hradu Račic, dobyl a celou posádku s velitelem a zde zajatými rytíři nemilosrdně porúbati a odpraviti dal.

Petr Albrechtovi vypověděl, načež tento na podzim r. 1424 statky Petrovy v jižní Moravě rakouskými a uherskými vojáky zpustošiti dal. Ale poněvadž mu na přízni mocného Petra záleželo, pozval ho na den 4. prosince do Brna, aby s ním veškerý spor urovnal. Avšak k úplné dohodě a ke smíru to nedošlo; Petr trval v nepřátelství s Albrechtem.

Když na podzim téhož roku 1425 Zikmund s Albrechtem po marném dobývání Třebíče na zprávu, že táhnou spojení husité od Vožice, na rychlý pochod k Brnu se dali, strašně poplenili Náměšťské okolí, statek to Petra Strážnického. Dojat neustálým pustošením svých statků a týráním zuboženého svého lidu, umínil si Petr nevystupovati na dále v popředí některé strany, nýbrž uchýliti se do zátiší.

Za bezpečného průvodu odebral se do tábora biskupova před Kyjovem, kdežto s velkou ctí byv uvítán s biskupem a vévodou Albrechtem mír trvalý uzavřel.

Od té doby Petr málo na veřejnost vystupoval, toužil s jinými panskými přáteli země moravské, aby učiněn byl konec zhoubnému pustošení země.

R. 1429 připojil se Petr Strážnický, jemuž na konečném míru velmi záleželo, k průvodu Prokopa Velkého, když se ubíral na sjezd do Břetislavě (Prešpurka), kde veškeré vyjednávání neústupností obou stran se rozbilo. Pak stala se Morava opět buď cílem, aneb průchodištěm nových husitských výprav do okolních zemí. Po nešťastné pro Němce bitvě u Domažlic vévoda Albrecht vzal pomstu na Moravě, zpustošiv a vypáliv přes 500 vsí a městeček; nepochybujeme, že i mnoho statku Petrova bylo zpustošeno.

Ještě na den sv. Jiří r. 1434 obyvatelům městečka Dědic udělil privileje. Brzy potom zemřel, nedočkav se ukončení husitských válek, v jejichž dějinný postup na Moravě mocně byl zasahoval. Pochován byl snad v Prostějově, avšak Paprocký o jeho náhrobku se nezmiňuje. Hned po smrti pohnali věřitelové a jistcové Petrovi jeho syny.

Petr II. z Kravař a ze Strážnice zanechal syny: Václava II. a Jiřího — syn Oneš (Ondřej) a Beneš VI. zemřeli v mládí před otcem — a dceru Kateřinu, provdanou za Pertolda z Lipého, nejvyššího maršálka království Českého.

Václav II. z Kravař a ze Strážnice (1420—1438). Václav, nejstarší syn Petrův, nadchnut příkladem otcovým a svého strýce, hejtmana Lacka, horlivě přilnul ku novému učení. Jsa pobádán výstředním farářem strážnickým Bedřichem šířil husitství na jižní Moravě s velkým úspěchem. S Haškem Ostrožským dopouštěli se násilných činův proti statkům katolíkův, ano

i proti osobám kněžským. Jejich přičiněním povstal tábor u Nedakunic, jenž šířil hrůzu v celém okolí.

Když král Zikmund na podzim r. 1421 překročil hranice moravské, povolal Václava na sněm do Brna, aby se zodpovídal z násilností páchaných proti katolíkům a když tento se nedostavil, přinutil otce jeho Petra, že jej vydědil. Václav s Haškem uchýlili se do Čech a sesílili sbory moravskými vojsko Žižkovo u Kutné Hory. V Čechách zdržoval se pak Václav, jsa účasten skoro všech výprav husitských, přispívaje vydatně svou hrdinskou povahou ku vítězství husitských zbraní. Když husité zajížděli na Moravu, Václav z Kravař byl mezi předními jejich vůdci; protož byl ve velké vážnosti v husitském táboře.

I když nejlepší přítel Václavův, Hašek z Valdštejna, stranu táborskou byl opustil, na milost Albrechtovi se dal a za tu zrádu hejtmanem moravským jmenován byl, Václav dále setrval v řadách husitských.

R. 1432 určen byl Václav, aby na koncile v Basileji zastupoval Moravany; avšak nejel tam, nýbrž bezpochyby na radu stárnoucího otce Petra zůstal doma a dne 2. srpna r. 1433 s otcem a bratrem Jiřím uzavřel příměří s vévodou Albrechtem a dne 3. března 1434 podepsal veřejný mír, kterým boje husitské na Moravě konec vzaly. Toho roku Václav Strážnický byl přítomen sněmu v Řezně a r. 1435 čteme jej mezi sněmovníky v Brně.

R. 1437 Pertold z Lipého, nejvyšší maršálek království Českého, své ženě Kateřině z Kravař 1000 hř. gr. věna zapsal na Kurdějově, na dvoře a dvou vinicích a toto věno přijal Václav z Kravař, její bratr (D. B. XII., 148).

Ze statků zděděných odprodali bratři Václav a Jiří r. 1437: Zboží v Oslavě Jindřichovi ze Studnice, Zvoli a Branišov se vším příslušenstvím Petříkovi z Rosičky, Buchlovice dle poslední vůle svého strýce Jindřicha z Plumlova Mikuláši z Domamyslic, na vsi Smržicích 24 kop důchodu Fraňkovi z Hartmanova, ve Stichovicích poplužný dvůr s 8 lány a mlýnem zastavili za 150 kop Artlebovi z Víckova a celý statek Náměšťský Mstějovi ze Švamberka a ze Skříny, jenž si za manželku vzal Annu z Benešova, vdovu po Milotovi z Trávníka, vzdálenou příbuznou pánů z Kravař.

Stejnou dobou prodali Oldřichovi Stošovi tvrz Trávník s alodním dvorem ve vsi, městečko Tlumačov s patronátem a mlýnem, právo dědičné na Hoščínek a Olšovec.

S přivolením svého staršího bratra Václava prodal Jiří z Kravař a ze Strážnice Hynkovi z Pacova 34 kop gr. na Šumicích a dle poslední vůle Jindřicha z Plumlova daroval ves Kovalovice se dvorem Zdichovi z Lipiny (D. O. X., 347); Václav sám daroval Václavovi z Horních Lazníků dvůr v Horních Laznikách za služby otci jeho prokázané. (D. O. X., 269).

R. 1437 stala se konečná smlouva mezi Elškou Šternberskou a pány Václavem a Jiříkem z Kravař o panství Šternberské.

Václav II. z Kravař a ze Strážnice zemřel v první polovici r. 1438, neboť již na den sv. Jana Křtitele (24. června) daroval jeho bratr Jiří z Kravař na Strážnici a Meziřičí za pokoj duše Jana Mezřického, Lacka, Jindřicha, pak svého otce a svých bratří špitálu v Meziřičí svůj podle špitálu ležící mlýn; poručníky špitálu a mlýna učinil purkmistra a radu města Meziřičí.

Václav II. z Kravař nebyl ženat; všechny jeho statky dědil bratr Jiří, poslední mužský potomek Kravařského rodu. Kde by byl pochován, nic bližšího známo není;[1]) snad odpočívá v Prostějově.

O jeho horlení u víře a velkém vlastenectví pronáší profesor J. G. Meinert tato slova: V květu svého života zachvácen byv do víru blouznění, po dlouhá leta maje nohy v třemenech, aby to, co nejsvětějším se mu zdálo, nejen hájil, nýbrž i jiným osobám vnucoval: Václav ani si nedopřál vstoupiti v manželství, aby své rodné jméno ne pouze věcí, kterou byl hájil, nýbrž i jinak zvěčnil. Kdekoliv on pochován leží, tolik jest jisto, že ho, jako jeho strýce Petra,[2]) nekryje kámen s nápisem latinským, nýbrž s nápisem českým! Neboť za vřavy husitských válek národní řeč mocně bez překážky se pozdvihla.[3])

Jiří z Kravař a ze Strážnice (1420—1466). Přes to, že mladý Jiří k výslovnému rozkazu krále Zikmunda danému r. 1421 katolickým pánům na vychování vydán byl, přilnul za příkladem otcovým a bratrovým k novému učení, ale nikdy nebyl

---

[1]) Rok úmrtí Václavova spisovatelé různě udávají: Někteří píší, že zemřel r. 1439 v moru, který prý zvláště mnoho šlechticů zachvátil. Jiní vypravují, že Václav r. 1457 dne 24. ledna s Jindřichem z Rožmberka a Václavem z Hodic otráveni byli ve Vídni jedovatým vínem na zpáteční cestě z Uher, kam krále Ladislava byli doprovodili. (Meynert, Lichnovský, Pešina, Cortin, Pulkavec p. 181.) Zprávy ty jsou vesměs mylné . . .

[2]) Má státi „otce Petra“.

[3]) Österr. Archiv f. Geschichte 1833.

výstředním, nýbrž až do smrti zůstal mírným kališníkem. Z mládí žil u otce buď ve Strážnici neb na Plumlově a po celé desítiletí války husitské (od r. 1420—1430) slyšíme velmi málo o něm; r. 1431 vyzvali jej táboři, aby jim přispěl ku pomoci k Plzni. Po smrti otcově vystupuje společně se svým bratem Václavem. (Viz toho.) Od r. 1432—1437 držel s bratrem Václavem statek Třebického kláštera Měřín a vesnice Žďárského kláštera: Občtov, Jamy, Sazomín, Vatín, Kotlasy, Pokojov, Bietly (Blatiny?), Babín a Tisendorf.

R. 1440 přivěsil na sněmu v Brně konaném v lednu svou pečeť ku přípisu landfrýdnímu; téhož roku konán 11. srpna ve Velkém Meziříčí smírčí soud mezi pány českými a moravskými, jehož soudcem byl Hašek Ostrožský z Valdštejna. Stranám přikázán byl konečný mír, pominutí všech záští, vydání zadržených statkův, propuštění vězňův a j. Tím přinucen byl Jan z Mesenbeka Jiřímu vydati hrad Helfenštejn, který za válek husitských svým lidem osadil a postrachem celého okolí byl učinil. Asi stejnou dobou nabyl Jiří rodinného hradu Račic, kterého kdysi dobyl biskup Jan Železný a svým přívržencům v mocné držení odevzdal.[1])

Ke svému velkostatku Strážnici získal Jiří z Kravař soudní statek Bzenec.

R. 1435 obdržel Blažek z Borotína od krále Zikmunda zbořený hrad Bzenec a jeho zboží. R. 1441 dne 24. srpna Blažek z Borotína list krále Zikmunda a druhý list markrabího Albrechta na zástavu Bzeneckého zboží za 6200 zl. uh. odevzdal Jiříkovi z Kravař, (jenž tu zástavu od něho byl koupil). R. 1456 dne 25. března Ladislav král, hledě na věrné služby, kteréž mu činil uroz. Jiřík z Kravař, jeho věrný milý, a ještě činiti bude, tu milost mu učinil, že zboží Bzeneckého, které drží v zástavě Jiřík, za jeho života nikdo vyplatiti nemůže bez jeho vůle. K tomu král dodává: „A lidí těch k tomu zboží příslušných nemá novými daněmi, poplatky nikterak obtěžovati, ani co nového na ně přimyšlovati, než je v jich starodávných platech, daních a svobodách zachovati. Dáno v Budíně na den Zvěstování Matky Boží.

R. 1441 zemřela Kateřina z Kravař, sestra Jiříkova, manželka Pertolda z Lipého na Krumlově; pochována byla ve farním

---

[1]) R. 1434 připomíná se Petr z Konice seděním na Račicích, jemužto bratr jeho Jan z Bubna a ze Ždánic hrad Ždánice po své smrti odkazuje, což r. 1436 pány svědky ztvrzeno bylo. (Arch. č. III.)

kostele Krumlovském, kde ještě r. 1827 před hlavním oltářem v náhrobním kameni vytesán byl nápis: Anno Dom. MCCCCXLI. sabato post nativitatem Xti obiit Dna Catharina de Crawarz, uxor nobilis Dni de Lippa.[1])

S klášterem Prostějovským, jehožto členové r. 1433, opustivše stánek svůj, do Olomouce se uchýlili a tam v Židech bydleli, šlo to neustále s kopce. Někteří mnichové po r. 1440 do kláštera sice se vrátili a řízení jeho se ujali, ale ochránce jejich p. Jiří, jakožto kališník jim málo přízně věnoval. On sice klášterníky neutiskoval, ano z nich své kaplany si vybíral, ale nepřekážel odprodeji statků klášterských, nýbrž jej podporoval.

R. 1446 v listině sepsané ve Strážnici dne 20. května svolil, aby klášter odprodal svůj statek ve Smržicích.

Pan Jiřík prodal půl toho dvora s té strany od Prostějova Janovi, řeč. Kotrč.

R. 1446 vzala Dorota z Valdštejna[2]) svého muže Jiřího ze Strážnice na vše své právo za společníka, také na vesnice Čechy, Stařechovice, Ohrozim a Lešany, čemuž odporovala Žofka z Kunštátu (D. O. X., 384); avšak pořídila jen tolik, že příštího roku Jan Mléčko z Chvalkovic a Jan Krumsin z Lešan, služebníci páně Jiříka z Kravař a ze Strážnice, jí paní Žofce tu před úřadem od pána svého jeho jménem i manželky jeho vlastní, paní Doroty, i tudíž od panny Anny a Machny z Valdštejna, sester vlastních její, 500 kop gr. šir. dali a paní Žofka z Kunštátu je přijala. (Půh. III., str. 577.)

R. 1447 prodal Jiří z Kravař tři velké statky, totiž Helfenštejnský, Zábřežský a Velko-Meziříčský, aby strženými penězi dluhy na ostatních statcích váznoucí zaplatil. Hrad Helfenštejn s městem Lipníkem a s vesnicemi koupil Vok ze Sovince. Statek Zábřežský, který patřil ku hradu tehdy již zbořenému Hoštýnu, a příslušné k němu vesnice, též ochranné právo nad Klášterecem koupil Jan Tunkl z Brníčka. (D. O. X., 592.) Statek Velké Meziříčí, k němuž náležel hrad a město Velké Meziříčí a vesnice, prodán byl Janovi z Lomnice a jeho dědicům.

---

[1]) Náhrobního kamene není nyní viděti, poněvadž dlažba kostelní pokryta jest prkny.

[2]) R. 1444 Jiřík z Kravař jakožto mocný požádaný ubrman urovnával spor mezi Zdeňkem z Valdštejna a na Brtnici a Jindřichem z Valdštejna a na Sádku, příbuznými své manželky, ve příčině rozdělení statkův.

Z prodeje tak rozsáhlých statků povstaly Jiřímu mnohé nepříjemnosti a půhony, poněvadž různým povinnostem, zejména kostelním, kterými některé osady vázány byly, nevyhověl a je do kupní smlouvy nevložil.

Od Jana st. z Lomnice a Markvarda z Lomnice koupil Jiří Vnorovy (Znorovy) a Špinek (zan. osada), bývalé části panství Veselského, avšak prodal to zboží ihned ve stejné sumě 500 kop Přechovi z Leštiny. (D. O. X., 394.)

Po svých předcích převzal Jiří ze Strážnice ochranu kláštera Zábrdovského u Brna; Beneše z Bozkovic, který mu činil v tom zmatky, žaloval r. 1446 z 500 hř., že se mu víže v opatství Zábrdovské, a Václava z Rosic ze 100 hř., že pobral klášterní desátky bez práva.

Avšak klášteru tomu nebyl Jiří pánem milostivým, snad se klášter proti jeho právu ochrannému vzpíral. Neboť r. 1447 kněz Matěj, opat, a konvent kláštera Zábrdovského pohnali p. Jiříka z Kravař a ze Smiřic[1]) a z Kostelce atd. ze 2000 hř., „že se nám v naše klášterské zboží uvázal a lidom kázal sobě člověčenství slíbiti a lidi z našeho poslušenství a nás z držení tiskne"; za 2. „že se svými služebníky v našem klášteře učinil na nás noční výboj v zemi mírné a v jednotě, v klášteře zapálili a mne, opata, ranili a některé věci pobrali; a to se nám stalo mimo právo a řád země této".

Co opat se svou žalobou pořídil, známo není, ale ochrana kláštera zůstala Jiřímu a ještě r. 1509 jeho dcera Kunka, vdova po Václavovi z Bozkovic, byla se svým synem Ladislavem z Bozkovic a na Třebové ochranitelkyní toho kláštera.[2])

Ač byl Jiří ze Strážnice horlivým utrakvistou, dědil po svých předcích manské statky biskupství Olomuckého.

R. 1446 podepsal se na Znojemském sněmě na žádosti pánů ku Oldřichovi z Rožmberka, aby se přičinil o zastavení záští Václava Zmrzlíka (ze Svojšína) s Jihlavskými; také podstatně přispěl k urovnání sporu moravskorakouského.

---

[1]) Má státi „Smržic".

[2]) Toho roku zaměnil opat Ondřej ze Zábrdovic s povolením Kunky a jejího syna Ladislava z Bozkovic klášterní ves Šinkovice s patronátem Janovi Petrovskému z Hrochova za jeho mlýn v Radlanech (Radlas) a dvůr na Cejlu u Brna.

R. 1452 byl Jiří s Hynkem z Lipého královským poslem u desk, aby zapsán byl spolek Jana z Lipníka s Erazímem z Dlouhé Brtnice a Bohušem z Hodic.

Ačkoliv Jiří ze Strážnice dobře si všímal politických dějů své doby a pilným navštěvovatelem byl sněmů a sjezdů panských, přece žádného vyššího úřadu nezastával jako předkové jeho. Více se staral o hmotné zvelebení svého hradu a města Strážnice, které v husitských válkách vojsky rakouskými a uherskými na dobro zkaženo bylo. Založil Nové město, které se Starým městem a Předměstím společně opevnil, jak posud dokazují mohutné zbytky městských bran. (Obr. 28.)

Vystavěl v městě ku staré strážné věži nový kostel r. 1443 (obr. 38.), na němžto kalich vytesaný z kamene hlásal, že určen jest vyznání pod obojí. Opravil také a širšími příkopy a silnými baštami opevnil vodní hrad, kterýžto pak po 200 let uherským nájezdům vzdoroval. (Obr. 33.)

Mnoho mrzutostí měl Jiří z Kravař s věnem 3000 hř. gr. Anny z Benešova, které převedl jako nebožtík bratr Václav na Náměšť.

Od svých vrstevníků byl Jiří z Kravař a ze Strážnice ctěn a vážen a požíval takové obliby a popularity jako kdysi jeho strýc pan Janek (Jan VI. z Jičína); jinak nebyl jmenován, než panem Jiříkem.

Jak velké přízni se těšil u Jiřího z Poděbrad (obr. 49.), posouditi lze z události r. 1458. Tenkráte zaveden byl Matyáš uherský (obr. 50.) od Viktorina, syna Jiřího, až do Strážnice, kde již naň čekali Uhři, zřídivše si stany po obou březích Moravy a slíbené peníze (Schikenfus udává sumu 50.000 dukátů) za jeho propuštění položili. Odevzdání krále Matyáše Korvína matce a velmožům uherským ve Strážnici líčí Pešina z Čechorodu následovně:

O králi uherském Matyášovi r. 1458.

Uslyšev Jiří o zvolení Matyáše za krále a byv přehojnými dopisy jak od matky nového krále, tak od uherských velmožů neustále obtěžován, aby co nejrychleji Matyáše na hranice království doprovodil, když mu přislíbeno bylo věrnou přísahou, že smlouvy, které s králem uzavřel, pevně držány budou: déle neváhal a Matyáše se skvělým komonstvem, které vedl jeho nejstarší syn Viktorin,

skrze Čechy a Moravu až do města Strážnice, ježto hranicím uherským jest nejbližším, s největší slávou doprovoditi dal.

Když dorazili se strany Strážnické k řece Moravě, již na protějším břehu plno Uhrův bylo, kteří u velkém množství sem přichvátali, aby krále svého spatřili a pozdravili, majíce v čele Michala Szilagyi-ho, ujce králova, Jana, biskupa varadinského, Tomáše Zechla, převora (Auranae) rytířů Rhodenských, Šebastiána Rozhoně, Ladislava Kanisa, Pankráce Zentniclai (ze Sv. Mikuláše) a jiné. A tito uzřevše Matyáše, vítajíce krále, hned na kolena padli a jemu se poklonili. Jásot spojený se slzami, praví Bonfinius,



Obr. 49. Jiří z Poděbrad.



Obr. 50. Matyáš uherský.

nesmírnou radostí plesajících tak ohromný a hlas tak silný byl, jakoby se řítilo nebe; k tomu připojil se hřmot vojska s blahopřejnými výkřiky pluků, tak že radost střídala se s jasotem. Když hluk poněkud se utišil, předáci uherští k sobě se blížili; totéž učinili Češi, aby vzájemnou poradu provedli. Tehdy Jan Vítěz Varadinský jakožto dožádaný otec na břehu řeky tato slova promluvil: „Zdráv buď Matyáši, králi Panonie, kteréhož veřejným přáním a, což dříve nikomu se nepřihodilo, jednohlasně senát a lid uherský svým knížetem a králem prohlásil. Zdráv buď, jediná čáko Panonského národa! Věru tolika nebezpečím ostražitý duch nejlaskavějšího správce království českého odolal, jenž podivuhodnou chytrostí Tebe z rukou Němců vyrval, aby Tè

Uhrům zachránil. Aby tedy Uhersko za dobré zásluhy nezdálo se býti nevděčným, dává toto množství zlata darem a, připustí-li poměry, ochotno jest ještě více darovati: přináší trvalé přátelství Čechům a slibuje, že nesmrtelné dobrodiní Poděbradovo nikdy zapomenuto nebude. Na čemž koli jste se, pánové Čeští, a Váš správce s Matyášem usnesli, to budiž od celého Uherska přijato a ztvrzeno; ano, poněvadž jste krále našeho bez pohromy uchovali a jej s tak velkolepým průvodem a vzešeným jízdectvem sem přivedli, veřejně prohlašujeme, že Vaší dobrotivosti vždy dlužníky zůstaneme. Pročež odevzdejte nám již Matyáše atd.“

Překročivše řeku, šli do Strážnice, aby dřívější smlouvy a sliby listinami pravými k tomu pořízenými a podpisy krále a pánů z obojí strany patřičně byly potvrzeny. Když se toto dělo, přikvapila tlupa jezdců hlásajících, že Jiří přichází a již nedaleko jest.

Rozšířila se totiž po Praze nejistá pověst, že Matyáš pro úklady, které jemu na hranicích Moravy a Rakous se strojí, v Brně se zdržuje a cestu dále konati se zdráhá bez silnějšího průvodu, kdyby zapotřebí bylo se brániti; roztrušovalo se, že tak se děje návodem císařovým, jenž volbu Matyášovu těžce nese, poněvadž sám dosti veřejně o tak vzácné království v sousedství položené se ucházel a jeho korunu ve své moci držel, která mu od některých Uhrů nabízena byla. Uslyšev to Jiří, starostliv jsa o život Matyášův, bez odkladu vzal 300 jezdců a 600 vojínů jiných, které na rychlo Pražané sehnali, a zrychleným pochodem na Moravu spěchal za dne a noci, až dorazil do Jihlavy. Tu dověděl se, že vše jest prázdným poplachem, co roztroušeno bylo o úkladech a nebezpečí: Matyáš prý se zastavil v Brně jen proto, aby vyčkal příchod magnátův uherských, kteří mu přišli vstříc, a nyní že se blíží hranicím Moravským; od císaře v přítomnosti ničeho obávati se nemusí, poněvadž má vyříditi spor o dědictví s bratrem Albertem a strýcem Zikmundem.

Když pak Jiří dlouho se rozmýšlel, má-li pokračovati v cestě aneb se vrátiti, na radu Zdeňka Kostky, Jana ml. Čabelického a Jana z Roupova (poslednější dva byli vůdcové jízdy), odpočinuv si jeden den, druhého dne směrem k Brnu se pustil, nařídiv běhounům, aby jízdectvo, které jej následovalo, obrátili. Do Strážnice dorazil dne 6. února; všem byl jeho nenadálý příchod s podivením, zvláště Uhrům, kteří se domnívali, že přišel s novými požadavky, tak že někteří více nedůvěřiví již raditi chtěli, aby

král buď do Skalice neb jiné blízké tvrze se odebral, kde by svobodněji na návrhy odpovídati, je buďto přijmouti neb zamítnouti mohl. Avšak když o příčině jeho příjezdu se dověděli, odhodivše veškeré podezření, s největší láskou a blahovůlí jej přijali a přátelsky objímali; noví vzdáni díkové Jiřímu od Uhrův se slavnostním proslovem, že krále z moci Němců vyrval, na svobodu propustil, laskavě pohostil a království uherskému zachoval. Příštího dne, když i Matyáš do Uher, i Jiří do Čech spěchali (tento boje se, aby za jeho nepřítomnosti nějaké bouře nevznikly), vidělo se oběma, aby co nejdříve sepsány byly listy, týkající se spolku a sňatku.

List, který Matyáš vydal Jiřímu ve Strážnici (in castro) v pátek po sv. Dorotě r. 1458, začínal takto: „Nos Mathias, Dei gratia electus rex Ungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. notum facimus universis praesentes literas inspecturis. Quod cum nos post illam captivitatem, in qua per Serenissimum Dominum Ladislaum, quondam Regem Hungariae, usque ad ultimum diem vitae suae tenti fuimus, demum ad manus Magnifici Domini Georgii de Cunstadt et Podiebrad, Regni Bohemiae Gubernatoris, devenissemus, ipse Dom. Georgius nobiscum amice et fraternaliter egit. Nos in hujusmodi necessitate nostra et turbatione cum omni benevolentia tractavit et ex hujusmodi captivitate liberavit, immo etiam, quantum in eo exstitit, fautor noster fuit et adjutor, ut ad regalem dignitatem eligeremur.“ (My Matyáš, z Boží milosti zvolený král Uherska, Dalmátska a Chorvátska atd. známo činíme všem, kdož v přítomnou listinu nahlédnou. Když jsme po oné vazbě, ve které nás držel Nejjasnější pán Ladislav, bývalý král Uherský, až do posledního dne života svého, konečně se dostali do rukou Osvíceného pana Jiřího z Kunštátu a Poděbrad, správce království Českého, pan Jiří přátelsky a bratrsky s námi jednal a z takové vazby nás vysvobodil, ano pokud na něm záleželo, příznivcem našim a pomocníkem se stal, abychom k důstojnosti královské voleni byli.)

Dále Matyáš v listině praví, že dokud ještě králem zvolen nebyl, se zasnoubil s dcerou Jiříkovou Kateřinou;[1]) kdyby ji za manželku nepojal, jest hotov 100.000 dukátů pokuty zaplatiti. Listinu podepsala matka Matyášova a 10 magnátů uherských.

---

[1]) Pro velké mládí nevěstino byla svatba odročena na 3 leta.

Proti tomu Jiří zapsal se listem tamtéž sepsaným, že do roka svou dceru Kateřinu Matyášovi v městě Břetislavě (Prešpurku) odevzdá proti ztrátě 100.000 dukátů. Svědčili Jiří z Kravař na Strážnici, Jan z Pernštýna, Jan z Kunštátu a j.

Ačkoliv někteří uherští historikové přítomnost krále Jiřího ve Strážnici popírají, vysvítá pravda toho ze 2 pozdějších dopisů krále Matyáše Korvína.

V dopisech 27. března a 29. března 1459 stěžuje si Matyáš, že Jan Jiskra z Brandejsa proti němu dosud nepřátelsky se chová, ačkoliv Jiří ve Strážnici králi slíbil, že Jiskru pro něj získá.[1]) Když dva měsíce na to Jiří Poděbradský stal se svobodnou volbou králem českým a markrabím moravským, pověřil Jiří z Kravař svým podpisem králův majestát vydaný ve Znojmě t. r., kterým práva a svobody markrabství potvrdil.

R. 1464 vznikla z neznámé příčiny rozepře mezi městy Olomoucem a Brnem o přednost. Poněvadž domnělé staré výsady Olomouci od krále Václava I. udělené se ztratily, Jiří z Kravař a ze Strážnice na prvním místě o svůj náhled požádán byl. Listem, daným na Plumlově v pátek po sv. Mikuláši dosvědčil, že Olomouc nad paměť lidskou za hlavní město moravské se pokládá, uváděje zejména, že král Jan v majestátu, daném v říjnu 1314 a markrabí Jan v listu ze dne 3. března 1352 Olomouc hlavním městem (civitas capitalis) jmenovali. (Šembera, Paměti města Olomouce 1861.)

Poslední 2 leta svého života trávil Jiří z Kravař v zármutku a nepokoji: Viděl, že jeho kdysi tak četný a mocný rod s ním po meči zahyne, nemaje více naděje na mužského potomka;

---

[1]) O místě, kde se tyto pro uherské a naše dějiny předůležité události konaly, dochovaly se různé mylné zprávy. Někteří totiž tvrdili, že svědkem té události dosud jest kruhovité hradisko na petrovských lukách, nedaleko zrušené valchy; jiní kladli dějiště až na louky sudoměřské, do trati zvané „Tábořisko". Nehledě k tomu, že se věci ty sběhly za nejtužší zimy (dne 8. a 9. února), kdy bylo nebezpečno vojskům dlouhým pochodem umdleným v širém poli tábořiti, máme určitou zprávu o místě od uherského historika Abrahama Bakšaye („Chronologia de rebus Hungaricis"). Píše: „Pak Matyáš od Čechů až do Strážnice, hradu to velmi pevného (in arcem munitissimam), nyní majetku urozeného a vznešeného pana Bernarda z Žerotína, barona a mundšenka císařského, do hradu řekou Moravou obtočeného, kam veškera šlechta uherská se byla sešla, doveden byl." Dějištěm byl tedy hrad Strážnický a útulkem obou vojsk město Strážnice.

viděl, jak nad milovaným králem Jiřím Poděbradským vztahují se černé mraky, jak mnozí páni moravští, kteří králi věrnost slíbili, za zhoubným příkladem německých měst krále opouštějí a jen z osobních nekalých příčin vzporu proti němu provádějí; předvídal těžké pohromy, které brzy vlast zasáhnou. Mimo to měl Jiřík pro své zboží mnoho nepříjemných půhonů, zvláště pro statek Milotický, který po smrti Jana z Moravan všecek zadlužený jemu připadl.

Vyřízení většiny půhonů svých Jiřík se nedočkal; načež žalobci půhony ty opakovali proti pozůstalým dcerám Jiříkovým.

R. 1464 vzal Jindřich z Lipého, hejtman moravský a nejvyšší maršálek český, Jiřika z Kravař a Jana z Pernštejna na spolek svých statkův.

Jiří z Kravař nepřečkal dlouho novostavbu svého hradu ve Strážnici, zemřeltě v první polovici roku 1466, brzy před sv. Vincencem (tedy před 5. dubnem). To dokazuje půhon z r. 1466 feria II. post f. Vincentii ohlášený p. Jiříkem z Landštejna za umrlého svého otce Mikoláše, kterýmž pohnal p. Jiřika ze Strážnice také umrlého; aby ku právu svému přišel, pohnal skoro současně Ludmilu z Kravař, dceru Jiříkovu.

Jiří zemřel jakožto poslední mužský člen rodu pánů z Kravař; jím vymřel po meči tento slavný rod.[1]) Zanechal 4 dcery: Ludmilu, Kunku, Johanu a Alžbětu, které se rozdělily o bohatou pozůstalost otcovu:

1. Ludmila provdaná za Alberta Kostku z Postupic zemského sudího v Horní Lužici, dědila po otci hrad a město Šternberk, ku kterému náležely vesnice: Babice, Benátky, Hnojice, Chabičov, Mor. Huzová, Lipina, Něm. Loděnice, Lužice, Nová Ves, Lhota, Perníčko, Stachov, Štarnov, Dálov, Hlásnice, Újezd, Želechovice a zpustlá osada Trachnice, město Dvorce s příslušnými vesnicemi a město Beroun s vesnicemi, městečko Domštát a Mladějovice.

2. Kunka provdaná za Vaňka z Bozkovic dostala panství Račické a část Dědic s Drnovicemi a Ješkovicemi; mimo statek Čechy s Vícovem s podíly na Ohrozimi, Olšanech a Stínavě, Ruprechtov, Stařechovice se dvorem, vesnice v okolí Dědic:

---

[1]) Páni Tvorkovští z Kravař (původně z Tvorkova zvaní) nebyli potomky panského rodu z Kravař; ač po vymření tohoto osobovali si právo ochranné na kláštery Fulnecký a Prostějovský, ničeho pro své nároky nedokázali.

Nosálovice, Opatovice, Radslavice a Rychtářov; Uherčice s dvorem a lesy, Litobračice a Hrádek. Také přidán jí byl rodinný kravařský dům v Brně.

3. Johanka provdaná za Heralta z Kunštátu nastoupila panství na hradě Plumlově, ku kterému náleželo město Prostějov, městečko Kostelec, jakož i osady: Bohušín, Drahany, Hartmanice, Myslejovice, Rozstání, Smržice, Křenůvky, Soběsuky, Stínava, Žárovice a pustiny Valtov a Maršín.

4. Alžběta provdaná za Pertolda ml. z Lipého na Krumlově obdržela rodinné sídlo Strážnici a přikoupený statek Bzenecký; ku Strážnici městečka Lipov a Velkou a pustý hrad Kansperk se Suchovem.

Milotice byly prodány bratřím Janovi a Alexovi z Ojnic, aby se zaplatily různé dluhy. Poněvadž některé z dcer cítily se býti zkráceny, vedly dcery po Jiříkovi dlouholeté procesy spolu, o kterých níže bude pojednáno.

Dcery Jiříka z Kravař (1466—1510). Hned po smrti Jiříkově ozvali se mnozí věřitelé, aby pohnali především rukojmí a ručitele jeho, poněvadž různé dluhy vázly na rozsáhlé po něm pozůstalosti.

Ludmila, nejstarší Jiříkova dcera, provdána byla za Alberta Kostku z Postupic, který rovněž jako bratr jeho Zdeněk[1]) nejvyšší úřady zemské v Čechách a na Moravě zastával; r. 1475 byl nejvyšším komořím olomuckým. Ludmila z Kravař vzala jej na svůj statek Šternberk za společníka.

Albert Kostka zemřel r. 1477, zanechav nedospělého syna Jiříka Hrabiše z Postupic.

R. 1481 byla Ludmila po druhé provdána za Jana Berku z Dubé a Lipého,[2]) kterého učinila svých statku společníkem.

O mladém Jiříkovi Hrabišovi mimo skrovné půhony skoro ničeho dále nečteme; zemřel r. 1492. Statky jeho připadly z části matce Ludmile, část jich ujal jeho bratranec Ladislav z Bozkovic.

---

[1]) Zdeněk Kostka z Postupic a na Litomyšli, znamenitý státník a vojvůdce krále Jiřího z Poděbrad.

[2]) R. 1488 zastával p. Jan z Dubé úřad hejtmanský, když p. hejtman v Čechách byl.

Ludmila zemřela počátkem stol. XVI., neboť již r. 1502 nastoupil na panství Šternberské její syn Václav Berka z Dubé. Pochována byla v kostele kláštera Šternberského.

Kunka z Kravař (1466—1510) vdána byla za Václava z Bozkovic, který později stal se nejvyšším komořím olomuckým.[1]) Věnem donesla mu mezi jiným zbožím statky Čechy, Račice a Dědice, na které již r. 1466 vzala svého manžela na spolek, a dům v Brně. Od r. 1482 byla vdovou. Za dlouholetých válek mezi králem Jiřím a králem Matyášem nebyla otázka dědičná po Jiříkovi z Kravař do podrobna vyřízena. Protož soudily se všechny 4 dcery jeho, jakmile nastal za Matyáše klid na Moravě, mezi sebou, zejména o placení dluhů po zemřelém otci. Usnesly se hned po smrti otcově na tom, aby především prodán byl statek Milotický na zapravení dluhů. Poněvadž stržená suma na zaplacení váznoucích dluhů nestačila, přednesena záležitost na panský sněm, jenž roku 1480 dal dvoje naučení; předně pánům věřitelům, dlužníkům a rukojmím za Milotického, aby ti páni, kteříž od paní Strážnické mají sumu za Milotice, kterouž jsou vzali a k sobě přijali, zase před pány položili konečně na víčky příští, a tu páni chtí rozkázati, co dále s těmi penězi činěno býti má. A ti všichni jistci, dlužníci a rukojmí tu také buďte; pakli by kdo zmeškal, zmeškej na své právo!

Pánům majitelům dostalo se poučení: „Což se Milotické věci dotýče mezi p. Pertnoltem, maršálkem, p. Václavem z Bozkovic, p. Janem z Dubé, p. Heraltem z Kunštátu na místě pí. Ludmily, Kunky, Johanky, Alžběty, sester z Kravař a manželek jich, a mezi jistci a rukojmími za dluhy Jana z Moravan Milotického, páni nalezli, aby každý svrchu jmenovaných pánů položil na umoření těch dluhů 500 zl., to jest, aby všichni dohromady 2000 zl. jistcům a rukojmím zastoupili, neboť p. Jiřík z Kravař, otec jmenovaných paní, také své peníze za dluhy Milotického dal, a poněvadž suma z toho prodeje vystačiti nemůže, aby každý škodoval na oddílu svém. (Půh. V.$_1$, 284.)

O rozdělení a umoření ostatních dluhů r. 1481 Tas, biskup olomucký, a Ctibor z Cimburka jakožto mocní ubrmané ve při mezi p. Pertoltem z Lipého, nejvyšším maršálkem království

---

[1]) Za jeho úřadování zaveden do desk zemských místo latiny jazyk český; Václav z Bozkovic byl velkým straníkem krále Matyáše.

Českého, Václavem z Bozkovic, nejvyšším komorníkem cúdy Olomucké, Janem Heraltem z Kunštátu a Janem z Dubé o dluhy po Jiříkovi z Kravař na jeho dcery a jich manžely, pí. Ludmilu, Kunku, Johanku a Alžbětu spadlé vypovídají tak, že díl Lidmily a Jana Dubského, též díl druhý pí. Kunky a p. Václava i třetí pí. Johanky a p. Heralta, kteří okázali, že dluhy své zapravili, mají vyčištěny býti; ale pan maršálek, jenž má nejmladši dceru Alžbětu a díl Strážnický, neučiniv ještě dosti závazkům svým, má to učiniti (na sjezdu v Olomouci).

Tímto rozsudkem nebyl konec učiněn hádkám a rozepřím sester a jich manželů mezi sebou; zejména Pertolt z Lipého nerad platebním povinnostem dostál.

Po svých předcích zdědila Kunka ze Strážnice také ochranu kláštera v Zábrdovicích u Brna, kterouž držela a konala až do své smrti, jež ji zachvátila u vysokém stáří r. 1510. Pochována byla podle svého manžela Václava z Bozkovic v kostele minoritském v Brně.

Johana z Kravař (1466—1495) přinesla věnem svému manželu Janu Heraltovi z Kunštátu hrad Plumlov s příslušenstvím a učinila jej společníkem toho statku.

Jan Heralt z Kunštátu zemřel r. 1490, zanechav jedinou dceru Ludmilu, provdanou za Vratislava z Pernštejna, jenž brzy veškerá práva na statky vyženěné sobě dovedl zajistiti.

Johanka zemřela r. 1495. Brzy po smrti Johančině, již 19. května 1495 král Vladislav Vratislavovi z Pernštejna a na Plumlově potvrdil poručenství Johanky z Kravař, manželky někdy Heralta z Kunštátu, jímž ona mu zapsala hradu Plumlova s městem Prostějovem a vším příslušenstvím, a dává jemu všecko své královské právo, jestli které naň spadlo po Johance z Kravař.

Vratislav zemřel bezdětek r. 1496 dne 15. ledna a zdá se, že jeho manželka Ludmila smrtí jej předešla, neboť veškerý majetek Kravařský na Plumlovském díle dědil již r. 1496 Vratislavův bratr Vilém z Pernštejna.

Alžběta z Kravař (1466—1500). Nejmladší dceru Jiříkovu, Alžbětu, v manželství obdržel Pertolt z Lipého, nejvyšší maršálek království Českého.[1]) Dostala dědictvím město Strážnici s hradem

---

[1]) I nejmladší dcera Alžběta vdána byla již za života otce; ze 6. ledna r. 1467 datována jest na Strážnici listina, kterou dal p. Jindřich z Lipého

a příslušenstvím a město Bzenec, na které se spolčila se svým mužem. Z posledního statku dle usouzení panského z r. 1480 měly ostatní sestry dostati splátky po 3000 zl.; aby podmínce té vyhověli, prodali oba manželé Bzenec vladykům Kropáčům z Nevědomí. Když r. 1480 poměry dědičné mezi dcerami po Jiřím z Kravař urovnány byly, nejvyšší maršálek Pertolt z Lipého platebním povinnostem, které jemu a jeho manželce uloženy byly, včas nedostál, protož několikráte byl pohnán.

Protože Strážnické panství i na pravém břehu Moravy mělo kus území, dal Pertolt přes Moravu (nad nynějším Přívozem) udělati most. Z té příčiny pohnal jej soused Mikuláš z Vojslavic ze 60 zl. uh., že mu svedl plat na každý rok bečku soli na jeho dědictví na Moravě mostem svým udělaným, ježto tu most prve nebýval. (Půh. VI., str. 101.) Zároveň pohnal ho ze 100 zl. uh., že mu svodí vodu, tok starodávný, z jeho rybníka na svůj vede a nahrazuje, ježto mu to k velké škodě jest.

Nejvyšší maršálek Pertolt z Lipého zemřel r. 1482, zanechav nezletilé děti, syna Pertolda a dceru Barboru. Poručníkem jich stal se Vilém z Pernštejna, kterému král Vladislav dovolil, aby až do rozumných let sirotka z Lipého užíval titulu a úřadu maršálství království Českého.

Alžběta z Kravař nezůstala dlouho vdovou, nalezl se brzy nápadník na její bohatství, věkem mnohem mladší, Petr z Rožmberka. Vilém z Pernštejna dne 30. července r. 1483 vdal panu Petrovi z Rožmberka za manželku paní Alžbětu z Kravař a z Strážnice, vdovu po Pertoltovi z Lipého, tak, aby potrvala ve stavu vdovském ještě až do Svíček (do Tří králů), a aby od víry své nebyla tištěna. Věna s sebou přinesla 3000 zl. na zámku Strážnici; on jí naproti věnoval též 3000 zl. uh.

I svého druhého muže vzala Alžběta na spolek svých statků, nedbaje svých dětí z prvního manželství. Pan Petr z Rožmberka brzy ji přemluvil, aby statek Strážnický, který jim byl vzdálen, dala v zástavu.[1]) Léta 1486 stala se smlouva dobrovolná mezi urozenými pány Vokem a Petrem, bratřími z Rožmberka, z jedné

---

svému služebníku Vávrovi. Byltě maršálek Jindřich návštěvou u svého syna Pertolda ve Strážnici.

[1]) Petr z Rožmberka byl vnukem Oldřichovým po synu Janovi; narozen byl r. 1462, kdežto Alžběta již r. 1466 vdána byla.

a mezi p. Janem z Žerotína a z Fulneka strany druhé o zámek Strážnický. Zastaven byl Janovi z Žerotína za 15.000 dukátů uherských. Bližší podmínky byly:

1. Páni z Rožmberka mají pustý hrad Kansperk a dvě vsi Němčí a Suchov, které drží Čeněk Drslav v zástavě za 10.000 zl., vyplatiti a je v těch 10.000 zl. jemu postoupiti.

2. Na správu zámku Strážnického mají páni z Rožmberka 20 zl. ročně povoliti, které, kdyby mělo panství navráceno býti Rožmberkům, p. Janovi z Žerotína a jeho dědicům nahraditi se mají.

3. Jistota pro navrácení hradu a panství Strážnického se strany Jana z Žerotína nemá se žádati, jestli toho p. hejtman s ostatními pány nutným býti neuzná.

4. Spor o klenoty kostelní ve Strážnici, které pan Petr z Rožmberka chtěl s sebou vzíti a jinde chovati, pan Jan z Žerotína ale, aby zde ponechány byly, žádal, byl dán na rozhodnutí p. Viléma z Pernštejna, nejvyššího maršálka království Českého.

5. O čeládku, která byla na zámku, ať se nyní postará p. Petr, jakož se při vrácení má o čeládku postarati p. Jan neb jeho dědicové.

6. Co se týče luk, na které se Kropáč[1]) táhne, tedy má se ponechati panskému nálezu; p. Jan z Žerotína nechce se o ně příti, ale chce ve prospěch rozhodnutí pracovati.

7. Aby každý při postoupení statku své rukojmí vyvadil.

Současně sepsána byla smlouva o tom, co jsou nechali páni z Rožmberka při postupování hradu Strážnice p. Janovi z Žerotína. Všechny věci sepsány byly na dvou cedulích, z nichžto jednu si ponechali páni z Rožmberka, druhou Jan z Žerotína, jenž při navrácení statku měl fundus instructus vrátiti. Codex „Žerotino-Strážnicensis“ má tuto neúplnou paměť, co nechali páni z Rožmberka, postupujíce Strážnice pánům z Žerotína r. 1486: Item (tedy začátek chybí!) 15 bečic prachu a 2 bečice menší a hrnec, bečice sanytru a druhá menší síry, 2 bečice kulek hákovních a třetina bečice. Item kulek železných a tarasních. Item 1 truhlice

---

[1]) Mikuláš Kropáč z Nevědomí, majitel panství Bzeneckého; již r. 1484 mezi Kropáčem starým a paní z Rožmberka páni rozkázali, že jakož mezi nimi o meze různice jest, ty mají ohledány býti a Jan Nemotický a Jaroš mají ve Strážnici i s úředníky menšími býti konečně po sv. Jakubu v témdni. (Libri cit. V.)

šípů při prachu; šípův nenasazených $21^1/_2$ š (kopy) a 25 š (kop), svícník k stulnicím, sochor železný, nebozéz hákovičný. Mezi fortnami neb u železných vrat oštipů 11, sudlic 10. Item u Brachova mostu houfnic 4, tarasnice 1. U Varšutova mostu sudlice s pavezem 1, tarasnice 2, jedna železná, druhá měděná. Item kaše prosné 3 skříně, maku 1 skříně plná, hrachu 14 měřic, ovsa 26 měřic a 5 měřic prosa, abru (?) 47 měřic, semence 30 měřic, chmele 77 měřic. Item obilí chlebové v stozích 7 stohů dobrých ovsa a špaldy . . . Co měli ve dvorech v Radějově, Lipově a ve Velké (viz tam). Item v Bzenci k vinohradu pres a k tomuto náčiní vinohradní. Item ve mlýně Strážnickém mlynné potřeby, ve valchovně měděný kotel, na Starovci (?) kotel měděný a vana.

List zástavní na Strážnici obnovili páni Petr z Rožmberka, hejtman království Českého, Vok z Rožmberka a Oldřich z Rožmberka na den sv. Doroty r. 1499.

Ve smlouvě praví, že zastavili a zastavují své vlastní panství a dědictví, „totiž zámek náš, tvrz Strážnickou s městem Strážnicí, Starým i Novým městem i s Předměstím, městečko Lipov, městečko Velkou, ves Lideřovice, ves Javorník, ves Vrbku, ves Kněždub, ves Lhotu, ves Radějov, ves Sudoměřice, ves Petrov, ves Rohatec, hrad Kansperk pustý s jeho příslušenstvím, ves Suchov, ves Němčí k panstvi Strážnickému příslušející, se všemi dvory, mlýny, kteréž k tomu panství přísluší, i s tím vinohradem, kterýž leží v horách Bzeneckých, i se všemi vinohrady i horami vinohradními se všemi mýty a přívozy atd.“ panu Janu z Žerotína a Fulneka a jeho erbům v 15.000 zl. dob. uh., které od p. Jana vzali, a to za následujících podmínek: Kdyby Petr z Rožmberka zemřel před svou manželkou Alžbětou z Kravař, tedy mají bratři jeho dáti Janovi z Fulneka výpověď roční a on do roka má za 15.000 zl. vrátiti statek pí. Alžbětě za blíže udaných podmínek. Kdyby však pí. Alžběta před Petrem zemřela, má p. Jan z Žerotína druhých 15.000 zl. uh. na statek Strážnický doplatiti a jej podržeti. Smrt pí. Elišky mají páni Rožmberští oznámiti.

Za pány Rožmberské slíbili: Jindřich z Hradce, nejvyšší komorník moravský, Beneš z Bozkovic na Černé Hoře, Jan Dubský z Dubé a z Lipého na Šternberce, Albrecht st. ze Šternberka a z Lukova, Kar. z Vlašimě a na Litovli, Hynek z Ludanic a na Roketnici, Jakub ze Šárova a na Krumsíně, nejvyšší hofrychtýř markrabství moravského, Janouš Húgvic z Biskupic a na Búzově,

Jaroš z Zástřizl a na Morkovicích, Zikmund Valecký z Mírova, Jan Lechvický z Zástřizl a zavázali se jeti do ležení buď do Brna neb do Olomouce, kdyby smlouva se nevyplnila.

Dne 1. května r. 1500 odebrala se Alžběta z Kravař na věčnost.

Listem daným na Krumlově ve středu po sv. Filipovi a Jakubu r. 1500 oznámili Petr, Vok a Oldřich, bratří z Rožmberka, pánům: Petrovi, Janovi a Viktorínovi, bratřím z Žerotína[1]) a Fulneka, a ostatním jich bratrům, že pí. Alžběta z Kravař zemřela na sv. Filipa a Jakuba r. 1500.

Nedlouho po tom páni z Rožmberka listem daným v Olomouci v pátek po hodu narození sv. Jana Křtitele r. 1501 statek Strážnický dle dřívějších úmluv prodali synům po Janovi z Fulneka: Janovi, Viktorínovi, Jiříkovi a Bartoloměji, bratřím vlastním, k rukoum jejich mateře paní Machny z Nové Cerekve a z Fulneka a p. Bernharta a p. Václava z Žerotína a na Dřevohosticích, jejich strejcův, za 30.000 zl. dob. uh. Ručitelé byli: Jan z Lomnice, hejtman moravský, Beneš z Bozkovic, Ladislav z Bozkovic, nejvyšší komorník, Albrecht ze Šternberka a Lukova, Karel z Vlašimě a Úsova, Hynek z Ludanic, Jakub ze Šárova, Hanuš Haugvic z Biskupic.

S Petrem z Rožmberka měla Alžběta jedinou dceru Barboru, která v mládí zemřela. Tělesné pozůstatky Alžběty z Kravař byly s největší slávou[2]) v klášteře Vyšebrodském ku věčnému spánku uloženy. Za její záduší věnoval Petr ještě téhož měsíce května značné důchody klášteru Vyšebrodskému. Začátek listiny[3]) o tom česky sepsané uveřejňujeme zde skoro v plném rozsahu. Zníť:

„My Petr z Roznberka etc. vyznáváme tímto listem všem vůbec a přede všemi, kdož jej uzří, čísti anebo čtouce slyšeti budou; jakož lidské pokolení pro přestoupení přikázání božského v takové ponížení podrobeno jest, že skrze smrt, jejížto pamět přehořká jest, skonání své vzíti musí, z kteréžto příčiny každému člověku potřebí jest na to bedlivě mysliti a tak se v světě

---

[1]) Jan z Žerotína a z Fulneka příjmím „Bohatý“ zemřel krátce před Eliškou z Kravař.

[2]) Viz „Sacri Pulveres Crugerii“.

[3]) Viz Urkundebuch d. Cisterzienserstiftes B. Mariae Virginis zu Hohenfurt in Böhmen. Herausgegeben von Mathias Pangerl ve Fontes rerum austriaracum XXIII. sv.

v živnosti této obírati, aby na onom budoucím v zemi živých také nějakou částku míti mohl, v tom netoliko sám sobě hledě dobře činiti, ale také těch nemá zapomínati, kteříž jeho zde věrně v pánu bohu milujíc svou víru a naději v něm v celé důvěrnosti založili jsou.

I poněvadž urozená paní, paní Alžběta z Kravař a z Strážnice, manželka naše milá dobré paměti, podle vůle pána boha všemohoucího z tohoto světa sešla jest, jejížto duši jeho svatá milost podle nesmírného milosrdenství svého rač milostiv(a) býti, kteráž se jest ve vši ctnosti věrně, ctně a poslušně po všecky časy, dokudž nám pán bůh ráčil dáti spolu býti, proti nám zachovala, jako na dobrou, ctnou a šlechetnou paní sluší, podle vůle naší živa jsouc, nás nikdy ničím nehněvajíc, po kteréž se jest také nám a domu našemu Roznberskému na zboží časném znamenité rozmnožení stalo hradem Strážnicí, kterýž její dědičný byl, kterýžto ona nám jako manželu svému z zvláštní lásky a z své svobodné dobré vůle k dědictví dala jest; i pamatujíce my na její ctné proti nám zachování, chtíce v tom proti ní také poněkud vděčni nalezeni býti takového dobrodiní, kteréž se nám a domu našemu Roznberskému skrze ni stalo, také podle lásky a víry manželské památku po ní učiniti a milému pánu bohu k polehčení duše její statku našeho poněkud uděliti, s dobrým rozmyslem a radou dospělou předešlou v ty časy, když jsme to dobře mohli učiniti, jakožto pravý dědic a pán a vladař panství našeho, kteréž nám Roznberským pán bůh z své svaté milosti a štědroty dáti jest ráčil, ves naši řečenou Kaltenprun[1]) s dvory kmetčími, s platy atd. — postupujeme.“

Současný Vyšebrodský historik Jakub z Nových Hradů (de Gratzen) věnuje pí. Alžbětě tuto pamět:

„Quae profecto nobilis domina optimis virtutibus, quibus mirifice pollebat, insudando seque in operibus pietatis et tamquam vera mater pauperum exercitando, cui par inter nobilissimas matronas Bohemiae non habebatur.“[2])

---

[1]) Kaltenprun, česky Kaproun zvaná vesnice na býv. panství Novobystřickém, do politické obce Klenové, pod faru Hůrky patřící.

[2]) Kterážto opravdu šlechetná paní nejlepších ctností, kterými podivuhodně oplývala, pilně si hleděla a zbožné činy jakožto pravá matka chudých konala, tak že mezi nejvzácnějšími matronami České země žádná se jí nerovnala.

Mimo to daroval Petr z Rožmberka klášteru Vyšebrodskému její skvostný šat posetý perlami, aby z něho pořízeny byly kasule a dalmatiky; na vyhotovění jich věnoval 100 hřiven víd. Také odevzdal jim skvostné zlatem a perlami prošité humerale, které ona vlastnoručně byla zhotovila.

Rodokmen pánů z Kravař, kteří drželi Strážnici.[1])

I. Vok I. z Kravař 1263—1328, 1. m. levobočka krále Otakara, 2. m. neznámá	Jaroslav z Kravař 1278—1320

II. z 1. m. Vok II., m. z Rožmberka	z 2. m. Jan I. neb Ješek 1323—1369, m. Klára z Lípy	z 2. m. Drslav I. 1329—1365, m. Eliška ze Šternberka	z 2. m. Beneš I. 1337—1377, kanovník.

Jindřich I. 1330—1344, m. Anna	Jan II. neb Ješek 1330—1340, rytíř něm. řádu	III. Beneš II. 1330—1375, 1. m. Eliška z Ronova, 2. m. Kateřina

IV. Václav I. 1368—1381, m. Eliška	Anežka 1365, m. Jindřich z Bítova	Petr I. 1373—1411, 1. m. Kateřina ze Šternberka, 2. m. Kateřina z Meissau

V. Petr II. 1389—1434, m. Magdalena z Pernštejna

VI. Václav II. 1420—1438	Oneš,	Beneš	VII. Jiří 1426—1466, m. Dorota z Valdštejna	Kateřina † 1441, m. Pertolt z Lipého

Ludmila † 1502, 1. m. Albert z Postupic, 2. m. Jan Berka z Dubé	Kunka † 1510, m. Václav z Bozkovic	Johanka † 1495, m. Jan Heralt z Kunštátu	VIII. Alžběta † 1500, 1. m. Pertolt z Lipého, 2. m. Petr z Rožmberka

Znak pánů z Kravař nazývá se obyčejně „Odřivousem" (obr. 46.), ale jen omylem. Jich znakem byla „zavinutá střela", což se dovídáme nejen ze životopisu biskupa pražského Tobiáše, nýbrž i ze znaku Petra z Kravař a ze Strážnice na počátku VIII. knihy desk olomuckých, který zde vyobrazujeme. (Obr. 51.)[2])

[1]) Majitelé Strážnice označeny jsou římskými čísly I.—VIII.

[2]) Podrobnější o tom znaku viz Dr. Fr. Dvorský, O starožitném panském rodě Benešoviců I., str. 2.—6.



Obr. 51. Zavinutá střela pánů z Kravař.

Strážnice majetkem pánů z Žerotína r. 1486 (1500)—1628.

Hned r. 1487 nový pán strážnický Jan z Žerotína a Fulneka učinil zřízení mezi měšťany a kopáči strážnickými ohledně dovážení vína do města a prodávání po domech. V IX. artikule toho zřízení stálo, aby konšelé každý rok 2 drajlinky vína na obecné dobré vyšenkovali, pakli že by větší potřeba byla, 4 drajlinky. Ustanoven pořádek, dle kterého se má víno šenkovati. Zdá se, že Jan z Žerotína a Fulneka správcem statku Strážnického učinil nejstaršího syna Petra, který již r. 1488 byl ženat. Listem daným na Strážnici na den sv. Jakuba apoštola vyzývá Petr s jinými jistci, že jest dlužen 800 zl. uh. své manželce uroz. paní Machně z Pernštejna ku pravému jejímu věnu.[1])



Obr. 52.
Jan I. (Bohatý) z Žerotína a z Fulneka (na Strážnici).

Převzetím statku Strážnického v zástavu nastaly Janovi z Žerotína a Fulneka (obr. 52.) různé nemilé příhody, které měly v zápětí půhony.

R. 1490 pohnal Jana Bořitu z Bystřice a Napajedel z 50 zl. uh., že mu mýto bral, když mu z Fulneka na Strážnici k jeho potřebě vezli a dobytek hnali, listy na mýto majíce, proti právu a řádu, kterých páni a rytířstvo v těchto zemích užívají. Poručníky půhonu učinil syny své Petra, Jana a Viktorína (Půh. ol. VI., č. 1449). Největší roztržky měl s pány Bzeneckými, kteří bezprávně učinili si nároky na některá luka za Moravou (na pravém břehu) ležící. R. 1490 pohnal Jan Mikuláše Kropáče z Nevědomí a na Bzenci z 1000 zl. uh., že jest bratr jeho nedílný (Václav) od něho i sám od sebe vedl uřadníky zemské, k tomu lidi starožitné, na louky, aby lidé vyznali, kam se z těch luk mýtilo a úřadníci od těch

[1]) Otec její Vilém z Pernštejna v prvním svém pořízení z r. 1515 ustanovil, že se jí má dáti po jeho smrti 2000 kop miš. aneb 300 kop úroků; ale poněvadž ona brzy po r. 1515 zemřela, zrušil Vilém toto ustanovení svým druhým poručenstvím z r. 1520.

lidí přísahu přijali a, on o to panského rozsudku nedočkav, sáhl mu v to mocí. Z druhých 1000 zl. uh. jej pohnal, že mu v tom slavném lantfrýdě na jeho grunty, hory a louky na panství Strážnickém mocí sáhl, bráně mu gruntův jeho užívati i lidem jeho, a lidi jemu na gruntech jeho jímaje a statky jich bera.

Když Václav z Nevědomí zemřel, pohnal Jan r. 1492 jeho syny Jindřicha Kropáče z Nevědomí na Bzenci a Jana Kropáče z Nevědomí z Bučovic, děkana vratislavského, z těchže příčin, každého ze 2000 zl. uh. a půhony ty opakoval v letech 1493 a 1494. Zároveň obrátil se půhonem na Ladislava z Bozkovic a na Třebové, že jest mu rukojmím za správu zboží Strážnického a na ostatní své rukojmí, totiž: Jana Berku z Dubé a Lipého na Šternberku, Ctibora z Cimburka, Jakuba ze Šárova a Krumsína a Karla z Vlašimě a z Litovle. (Půh. olom. VI., 1848.) Za ohlédání sporu s Kropáči opomenul Jan z Žerotína zaplatiti povinnou taxu, protož r. 1497 úředníci menšího práva olomuckého pohnali jej ze 7 hř. gr., že byli z rozkázání pana hejtmana a pánův jezdili k ohlédání té pře, kteráž jest byla mezi tím p. Janem z Žerotína a p. Václavem Kropáčem o pobrání koní na mýtě u Strážnice a p. Jan „nám“ od úřadu nic nedal. (Půh. VII., l. 219.)

Poněvadž i později nájezdy na Strážnicko od Bzeneckých nepřestávaly, požádal Jan z Žerotína pana Petra z Rožmberka, dosud vlastního pána Strážnického, o pomoc. Tento přímo se obrátil na krále Vladislava, kterýž mu následovně odepsal: „Jakož nám píšeš, že statečný Jindřich Kropáč z Nevědomí a na Bzenci lidem ze zboží Strážnického mocí svú seno na lukách spálil a velikú škodu těm lidem svévolně učinil. I věz, že jsme potřebné o to témuž Kropáčovi psáti porúčili, přikazujíce jemu, aby on těm lidem tu škodu, kterúž jim učinil, hned zapravil, aneb se s nimi vedle vůle jich smluvil a za to jim dosti učinil; a dále, aby více na ně týmž obyčejem nesahal, ale té vší věci v dobré míře státi zanechal.“ (Archiv č. sv. 10, str. 85.)

Také s druhým sousedem svým, Mikulášem z Vojslavic na Veselí, měl Jan z Žerotína rozepře. Ačkoliv již r. 1486 stala se smlouva o vedení vody, která teče od Blatnice na rybníky Lipovské a Veselské, mezi pány Janem z Žerotína a Fulneka a jeho synem Petrem z jedné a vladykami Mikulášem a Václavem z Vojslavic a na Veselí ze strany druhé; Mikuláš pohnal jej opět r. 1494 ze 100 hř. gr., že jeho lidem z Kuželového brání v horách Stráž-

nických míti svobodu v honu a všelijakém drev rúbání, ježto jsou toho vždycky svobodně požívali beze vší překážky. (Půh. olom. VI., l. 109). Proti tomu Jan z Žerotína a z Fulneka pohnal téhož roku Mikuláše z Vojslavic a Veselí z 1000 zl. dob. uh., že mu béře mýto u Veselí z lidí jeho panství Strážnického, nemaje k tomu práva (Ol. půh. VI., l. 117). Poručníky toho půhonu učinil své syny Petra a Jana. R. 1497 pohnal Mikulášův bratr Václav Jana st. z Žerotína ze 200 hř. gr., že, ač má Jan v Horním Němčí pouze $^1/_3$ majetku a on $^2/_3$ a ještě 2 panské lány, si takové právo tam osobuje jako on (Ol. půh. VI., l. 192).

Své rozsáhlé statky rozmnožil r. 1490 Jan přikoupením Nového Hradu s Bludovem a Šumberkem; také získal Losinu a Viznberk. Nad jiné mrzutější rozbroje nastaly Janovi st. z Žerotína na Fulneku a ve Strážnici poručenstvím sirotů po Vilémovi Tetourovi z Tetova, který Jana z Žerotína ve 2 půhonech nazývá svým otcem.[1])

Poručenství po Vilémovi Tetourovi[2]) převzali zároveň s otcem jeho syni Petr a Jan II. ml. z Žerotína a Hynek z Tetova, bratr nebožtíkův. Poněvadž Vilém z Tetova byl poručníkem statkův a sirotka po svém bratru Frydrychovi, jemužto říkali Kunc, převzali Žerotínští spolu poručenství po Frydrychovi Kuncovi. Vilém Tetour zemřel r. 1497. Hned po smrti Vilémově pohnala Uršula z Tetova (provdaná za Jana Chodura z Lokte) p. Jana Žerotínského z Žerotína a na Fulneku, poručníka uroz. nebožtíka Viléma Tetoura z Tetova, že nebožtík Vilém, bratr její nedílný, řekl dáti jí 200 zl. k její potřebě a p. Žerotínský jsa mocným poručníkem a drže statek páně Vilémův jí ty peníze vydati nechce. (Půh. k r. 1497, list 192.)

---

[1]) R. 1494 pohnal Vilém Tetour z Tetova a na Zlíně Václava Veselského z Vojslavic a z Vnorov, že jeho lidem statek pobral, ježto ještě nebyli mýta spravedlivého dojeli; r. 1495 pohnal týž Ctibora z Lantštejna, že mu dal na jeho gruntě lidi sjímati a, co byli jemu divokých sviní a zajíců sbili, to jim pobral i koně i saně a propustiti jemu je nechce. V obou těch půhonech stanoví: „Poručníka činím Jana st. z Žerotína, otce svého.“ Měl prý za (druhou?) manželku dceru Jana z Žerotína, Barboru.

[2]) Vilém Tetour z Tetova byl udatným válečníkem a polním hejtmanem u Jana Rožmberka, straníka to Matyáše uherského. Po smrti jeho samostatně vedl české roty na pomoc Matyášovi do Uher. Svým válečnictvím získal velkého jmění v Uhrách i na Moravě, kde od krále Matyáše obdržel statek a město Zlín

R. 1498 Zygmunt Magnes z Fanliopp pohnal p. Jana st. z Žerotína a z Fulneka, že poručenství nebožtíka Frydricha Tetoura před pány položiti nechce; současně pohnal jej ze 34 zl., že mu nebožtík Frydrych Tetour za jeho službu poručil 50 zl. a on jsa poručníkem statku nebožtíka Kunce Tetoura jemu té poručené sumy dáti nechce. Podobně pohnal jej Jiřík Švajnocha z Jordánova mlýna ze 66 zl., že drží statek nebožtíka Viléma Tetoura a tím poručenstvím jest poručníkem nebožtíka Kunce Tetoura a sumy té mu dáti nechce. Stejnou dobou učinily půhony na p. Žerotínské všechny sestry nebožtíka Frydrycha. Uršula z Tetova pohnala Jana Žerotínského, že nebožtík pan Vilém přijal k sobě klenoty bratra jejího nedílného Frydrycha a jí z toho nic nedal a p. Žerotínský ten statek drží. Také pohnala Petra z Žerotína a na Šumberku, Jana ml. z Žerotína a Hynce Tetoura; ji následovala Kunhuta z Tetova, provdaná za Viléma Šemíka, která poručníkem svého půhonu učinila bratra Baltazara.

Avšak páni nalezli, že všechny ty sestry neprovodí, že by Jan z Žerotína a z Fulneka byl poručníkem po sirotkovi Kunce z Tetova.

Tento sirotek, stejného jména s otcem, Frydrych Kunc, již r. 1499 dospěl a pohnal hned Jana st. z Žerotína a Fulneka a jeho syny Petra a Jana ml. z Žerotína, že Jan st. z Žerotína listův, kteréž má, ježto je pobral po nebožtíku Vilémovi Tetourovi z Tetova, ku potřebě jeho mu ukázati nechce, zejména poručenství, kteréž týž Vilém udělal (r. 1499, list 11.). Na to páni p. Janovi Žerotínskému a jiným poručníkům Viléma Tetourovým rozkázati ráčili, aby ten list krále Matyáše JMti. slavné paměti, kterýž svědčí na Rysov a na Byteši[1]) nebožce paní Margetě a Vilémovi z Tetova a Jiříkovi Francovi na 6000 zl. uh. na druhém sněmu panském zde v Olomouci před p. hejtmanem a pány položili i ten list nový, který král Vladislav J. M. jim na tu sumu svrchupsanou udělati ráčil. Také pohnal Frydrych syny Jana st., totiž Petra a Jana ml. z Žerotína, zvláště 20.000 zl., že toho poručenství od Viléma Tetoura nechtějí ukázati.

Mimo to Mikuláš z Háje pohnal Jana st. z Žerotína a na Fulneku z 10.000 zl. bez 200 zl., že drží statek nebožtíka Viléma Tetoura, jako mocný poručník a 10.000 zl. bez 200 zl. mu navrátiti

---

[1]) Rysov (zbořený hrad) nedaleko Byteše.

nechce, kteréž jest jeho nevěsta pí. Margareta z Gulaje Vilémovi přinesla na Zlín, kteréžto byly jsou France, bratra jeho nedílného.

Také Uršula z Tetova opět se ozvala, a pohnala p. Jana z Žerotína a na Fulneku a jeho 2 syny ze 2000 zl. že jí nebožtík bratr Vilém slíbil věno a nedal a poručníci držíc statky jeho, to jí napraviti nedbají. (Půhony z r. 1499, listy 5., 11., 13., 15.) Konce těchto sporů Jan z Žerotína se nedočkal; ostřeji propukly proti jeho synům Petrovi na Šumberku a Janovi II. na Strážnici, když syni po Vilémovi Tetourovi: Jan, Jiřík a Václav byli dospěli.

Před svou smrtí uspořádal Jan z Žerotína a na Fulneku některé důležité majetkové záležitosti: R. 1498 dne 5. září obnovil mu král Vladislav zápis na hrady Bytom a Švihlenec na pomezí Polském a rozšířil zástavu těch hradů na syny jeho Jana, Viktorína, Jiříka, Bartoloměje a Bernarta, že smí ty hrady bez překážky držeti do své smrti; po jejich smrti král český může je vykoupiti. Také věnoval král na opravu těch sešlých hradů jemu a jeho synům až do 300 kop gr. českých.[1]) Téhož roku vyznává král, že jest dlužen uroz. vladykám Janovi, Jiříkovi a Václavovi Tetourům z Tetova a Janovi st. z Žerotína a Fulneka, Petrovi z Žerotína a Šumberka, Janovi ml. z Žerotína a z Fulneka a Hyncovi z Tetova a Karlštejna 6000 zl. uh. Těmže pánům jakožto poručníkům Viléma z Tetova vypovídá král zástavu kláštera Hradištského u Olomouce, vyplativ zástavní sumu; ale dne 28. srpna 1499 přiznává král Vladislav, že jest dlužen 2000 zl. uh. vladykám Janovi, Jiřímu a Václavovi, bratřím z Tetova a na Malenovicích, sirotkům Viléma z Tetova, a urozeným Janovi st. z Žerotína a z Fulneka, Petrovi z Žerotína a na Šumberku, Janu ml. z Žerotína a z Fulneka a statečnému Hyncovi z Tetova a na Karlštejně a k jejich věrným rukám urozeným Viktorínovi, Jiříkovi, Bartoloměji a Bernartovi, bratřím vlastním z Žerotína a Fulneka, tak aby z losungu města Olomouce po 10 let každé půlletí dostávali 50 kop gr. českých a po 10 letech aby obdrželi dlužnou sumu. (Arch. č. sv. 18., čísla 97, 99, 101.)

Ku konci r. 1499 zemřel Jan I. z Žerotína a na Fulneku, nedočkav se ani úplného vlastnictví zastaveného sobě statku Strážnického; pročež nikdy se nepsal Jan z Žerotína a na Strážnici.[2])

[1]) Hrady byly od krále Matyáše zastaveny Janovi z Fulneka za 8000 zl.; hrady ty odstoupil král Vladislav r. 1498 vévodovi z Opolí.

[2]) Snad byl pochován ve Fulneku.

Po smrti otcově nepříjemnosti procesu s rodinou Tetourů z velké části nesl Jan II. z Žerotína (obr. 53.), pán na Strážnici, až do své smrti.

Již r. 1501 Uršula z Tetova jej pohnala ze 2000 zl., že jí nebožtík p. Vilém z Tetova, bratr její, slíbil věno a nedal, a poručníci, držíce statku jeho, to jí napraviti nedbají.

Z veškerého dědictví po otci nejstarší jeho syn Petr, pocházející z 1. manželství, podržel si Šumberk, který mu byl odevzdal otec za života svého; ostatní bratři, pošlí z 2. matky, Machny z Cerekve, rozdělili si správu statků; ale poněvadž dva bratři, totiž Bartoloměj a Bernard byli dosud nedospělí, každoročně o výnos statků společných se porovnávali. Všichni bratři psali se z Fulneka. Že všichni bratři s počátku Strážnici společně drželi, dokazuje listina z r. 1502, kterou Jan, Viktorín, Jiřík, Bartoloměj a Bernhart vlastní bratři z Žerotína a Fulneka, praví a dědiční páni panství Strážnického, vyznávají, že před ně předstoupili někteří opatrní muži, zejména Václav Mazánek a Martin Kolář, žádajíce, aby směli stavěti od brány (Skalické) do Starého města novou ulici, jménem Žerotínskou, což jim dovolili za těchto podmínek: Po 7 let budou míti úplnou lhotu neb svobodu, ale po tom z každého tam vystavěného podsedku budou platiti 8 gr. (4 gr. o sv. Jiří, 4 gr. o sv. Václavě) a 6 dní v roce budou pánům robotovati.


Obr. 53. Jan II. z Žerotína na Strážnici (1500—1532).

Povinnosti k obci Strážnické mají míti jako z podsedků jiných. Také smí si v té ulici zaříditi 1 neb 2 krčmy, ale šenkovati smí toliko pivo strážnické. Kdo by měl vinohrad, může víno své nalévati, jako ostatní podsedky v městě za právo mají. Odmrť mají stejnou míti jako ostatní. Až bude ulice hotova, má z ní býti volen 1 konšel neb i dva. Dáno na zámku Strážnickém 1500. Listinu potvrdil r. 1547 Jan III. z Žerotína, nejvyšší komorník, syn p. Jana. Ulice ta jsou nynější „Kopanice“ u Starého Města.

Bratr Jan později oblíbil si panství Strážnické a přestěhoval se tam na stálý pobyt s matkou Machnou z Cerekve asi r. 1505.

Brzy po smrti otcově r. 1500 koupili bratři Jan, Viktorín a Jiří z Žerotína, dědiční páni na Fulneku, pro sebe a své nezletilé bratry Bartoloměje a Bernarda od Jana z Kunovic město a panství Nový a Starý Jičín. Nejstarší bratr Jan, který ujal se správy Jičína, urovnával všeliké spory, ježto s převzetím těchto statků byly spojeny. Již r. 1500 pohnal Jana Pňovského ze Sovince, že mu za správu města Jičína podle slibu ručí a zboží Jičínské se naříká, a on to spraviti nechce. Také pohnal hraběte od sv. Jiří a z Pezinku,[1]) že vzal 47 zl. a drajlink vína svatojirského, které patřily kostelu Jičínskému; též, že neplatí měšťanům dluhu 200 zl. a že i houfnice od města si vypůčil a je nevracuje. Poručníky svých půhonů učinil své bratry Viktorína a Jiříka. Sám pohnán byl r. 1501 od Jaroše ze Zástřizl pro neplacení dluhu.

Horší rozbroje měl Jan z Žerotína s Janem z Kunovic, se kterým společně držel Horní Němčí a též některé lidi z Dolního Němčí a Ořechova. Jednalo se nejvíce o právo těchto lidí rúbati dříví v lesích, náležejících oběma statkům; současně si stěžoval Jan z Žerotína na Kunovského, že mu svým horním rybníkem, který leží pod Lipovským, topí grunty. Když poměry na statku Jičínském měl urovnány, zapsal r. 1505 své manželce Heleně z Ludanic na vesnicích Šenavě a Kunvaldě 525 hř. gr.

R. 1507 zemřel (asi na mor, který tehdy na Moravě zuřil) Jiří z Žerotína; pochován byl v kostele Fulneckém. Na jeho náhrobku byl nápis: „L. P. MDVII. dokonal jest život svůj v Pánu urozený pán pan Jiří z Žerotína a Fulneka a na Jičíně. Proste Pána Boha za něj.“[2])

Po jeho smrti povstaly mezi bratry Žerotínskými velké třenice, poněvadž se bratři nemohli dohodnouti o rozdělení statku po zemřelém bratrovi, zejména s polobratrem Petrem.

Bratr Viktorín, který s Janem posud spravoval statek Strážnický, s tímto se neshodl, pročež na jeho místo jakožto spolu-

---

[1]) Hrabě Petr ze Sv. Jiří a Pezinku byl majitelem Jičína před Janem z Kunovic.

[2]) Náhrobní kámen jest prý dosud zazděn zvenku zdi kostelní ve Fulneku; nápis zachoval také „Felix Jaschke“ ve své „Sammelchronik von Fulnek“. V Olom. půhonech r. 1508 jest poznamenáno, že pro ukrutný mor nebyl držán sněm ani na podzim r. 1507, ani o Svíčkách na jaře r. 1508.

vládce toho statku nastoupil bratr Bartoloměj. Předně nastaly třenice o vinohrady,[1]) které bratři Žerotínští společně částečně založili, částečně jen obnovili od Radějovských hranic až po Dolní Hory, zkrátka bratři rozstoupili se ve 2 nepřátelské tábory: Jan a Bartoloměj na jedné, Viktorín a Bernart na druhé straně a nevlastní bratr Petr nakloněn více straně první.

R. 1508 Petr z Žerotína pohnal bratry své Viktorína a Bernarda ze 60.000 zl., že pečeti přiložiti nechtějí k tomu kšaftovému listu, který jest nebožtík otec jejich mezi nimi s jejich dobrou vůlí učiniti ráčil. Poněvadž kšaft svou rukou podepsal, jsou Viktorín i Bernard povinni ke kšaftu pečeť přivěsiti. Proti této žádosti Petrově bratři Viktorín a Bernard se opřeli i pohnali Petra ze stejné sumy 60.000 zl., „že nám nechce to svědomí dáti, že od smrti nebožtíka pana otce našeho dobré paměti, ani za živnosti jeho, jak tento kšaft sepsán jest, nikdá jest k nám o pečeti mluveno od něho nebylo, ani o tom kšaftu nebožtíka p. otce našeho, který jest sepsati ráčil, jakáž řeč anebo domněnka kdy byla od něho k nám v těch časech, až při tom času, když zde u nás na Fulnece byli před sv. Martinem tomuto minulým.“ Ze stejné příčiny pohnali oba bratři na svědectví Bernarda a Václava, bratry z Žerotína a na Dřevohosticích a své bratry Jana a Bartoloměje z Žerotína na Strážnici. Z téže sumy 60.000 pohnali Viktorín a Bernard p. Jana a Bartoloměje, bratří svých z Žerotína a na Strážnici, že svědomí dáti nechtí, „že od smrti nebožtíka pana otce našeho dobré paměti ani za živnosti jeho, jakž ten kšaft sepsán jest, nikdá jest k nám o pečeť mluveno nebylo od žádného z nich, ani o tom kšaftu nebožtíka p. otce našeho, kterýž jest sepsati ráčil, jaká řeč aneboli domněnka kdy byla od nich k nám, ani od p. Petra, bratra našeho, v těch časech, až při tomto času, když jsou u nás na Fulnece byli před sv. Martinem minulým.“

Většinu statku po Jiříkovi zabral bratr Viktorín, protož jej r. 1508 pohnali Jan a Bartoloměj ze 30.000 zl., že drží podíl statku nebožtíka p. Jiříka bratra, ku kterémužto statku k polovici oni lepší právo mají nežli on p. Viktorín, čímž tento v té míře popuzen byl, že těžce oběma bratřím vyhrožoval. Protož jej tito znova pohnali z 10.000 zl., že jest jim odpověděl na hrdlo jejich před p. hejtmanem a pany J. Mti. při zahájení soudu.

[1]) Viz stať „Vinohrady“.

Aby třenice, které správou statků mezi bratřími Žerotínskými po léta rozhořčení působily, konečně přestaly, přičinili se jejich krevní přátelé, že byla uzavřena následující smlouva: „Léta Božího 1509 ten čtvrtek před sv. Petrem a Pavlem, apoštoly Božími, stala se jest smlouva dobrovolná námi Vilémem z Pernštejna a na Helfenštejně, nejv. hofmistrem království českého, Janem z Lomnice a na Mezříči, nejv. hejtmanem markrabství moravského, Ladislavem z Bozkovic a na Třebové, Hynkem z Ludanic a na Rokytnici, Václavem z Ludanic a na Veveří, Jakubem Šárovcem ze Šárova a na Krumsýně, hofrychtýřem markrabství moravského, o různice a půhony, kteréž byly mezi urozenými pány, panem Petrem, p. Janem, p. Bartolomějem strany jedné a p. Viktorínem a p. Bernartem, bratřími z Žerotína a Fulneka, strany druhé, a to taková:

Co se statku zůstalého po jich otci dotýče, který jest přišel na p. Jana, na p. Viktorína, na p. Jiřího Nebožtíka, na p. Bartoloměje, na p. Bernarta, kdež oni s tím statkem mezi sebou byli nějaký podíl udělali — — — — —, aby ti podílové v nic obráceni byli a beze všech dílův a podílův, aby ti páni společně majetkem vládli, jenom aby p. Petrovi statek Šumberk zvlášť zůstal a mimo to aby čtyry tisíce kop míšenských mu jmenovaní bratři vyplatili. K tomu každý rok mají jemu i dědicům jeho tři dreilinky[1]) vína vydávat ze Strážnického zboží, kterýmž se Strážnice na díl dostane, i potomci jich beze všech fortelův. (Vidim. opis z archivu Valaš. Meziřič. z r. 1635.)“

Ale brzy nebylo to po chuti nepokojnému a svárlivému Viktorínovi, jenž žádal za rozdělení statku veškerého na jednotlivé díly. Úloha ta právně připadla nejstaršímu bratu Janovi. Ale bratr Viktorín i za provedení i po něm působil svému bratru mnoho těžkostí, ano i soudně jej stíhal, jako by byl zkrácen, což poznáváme ze současných půhonů.

R. 1509 (fer. VI. ante fest. Sti. Martini) Jan z Žerotína a Fulneka pohnal p. Viktorína z Žerotína, bratra svého, ze 2000 hř., „že mu byl položil cedule podílní statkův našich, aby byl vzal podle naučení pánův Jich Mti. na místo páně Bernartově, bratra mého nejmladšího, jednu a, potom aby brali jiní bratři moji po mladších podle řádu. Těm jest cedulím místa nedal a navrátiti

---

[1]) Dreilink vína = 20 věder (na Moravě), 24 věder (v Rakousích).

mi jich všech čtyř nechce. Viktorín cedule také zúmyslně zmátl. Jan z Žerotína musel pak nésti celou tíhu těchto zmatků. Bratr Bartoloměj pohnal jej z 50.000 zl., že jsa bratr starší, dílův mu položiti nechce a skrze to on ke svému majetku přijíti nemůže.

Jan z Žerotína dělaje nové díly, obrátil se půhonem na Viktorína, že drže zámek Jičín a Fulnek s jejich příslušenstvím, jemu je do moci dáti nechce, aby on jako bratr starší mladším díly položiti mohl, jakož jest o to pohnán od bratra svého Bartoloměje a nemaje zámků těch v moci své, tomu dosti učiniti nemůže. K tomu pohnal jej z 5000 kop, že nechce mu oznámiti, kolik jest peněz hotových přichoval od toho času, jakž Jičín a Fulnek drží, aby on jako starší bratr, díly maje klásti, uměl rozděliti; také že mu má oznámiti, kde a komu co dlužen jest. Za dílčí svou práci vyžádal si Jan od každého bratra 1000 zl., což ale později platiti nechtěli, pročež soudně k tomu donuceni byli.

Viktorín navzájem pohnal bratra Jana, že nepoložil dílův dle smlouvy jemu a bratrovi Bernartovi, pak z 10.000 kop, že mu nechce pověděti, co jest peněz mu a ostatním bratrům při prvním rozdělení dal a ještě z dalších 10.000 kop, že mu před p. hejtmanem a pány soudci pověděti nechce, kolik peněz zachoval v tom čase, když jest držel Strážnici a Bzenec, a z 1000 kop, že mu pověděti nechce, čí jsou ta vína uherská, kteráž jsou koupena u sv. Jiří a ve Skalici a ve Strážnici, co jich tu v počtu jest a konečně, že pověděti nechce, jaké věno po paní Aleně, manželce své, vzal a kolik svrchkův.

Ještě r. 1510 jízlivý Viktorín pohnal bratra Jana z 5000 zl., že se jeho vysoce dotekl na jeho dobré pověsti, praví tak: „Kdyby pro peníze ke mne na Fulnek poslal, že neví, jak by s nimi ode mne s Fulneka dolův sjeli!“ Mimo to pohnal jej pro samé pletky, jako: že mu lidi rozkázal sázeti a stavovati, že mu slíbené 2 vozíky a 200 sáhův tenat nedal a j.

Aby bratru Viktorínovi dobrou vůli ukázal a všeho podezření se zbavil, jakoby statek nespravedlivě dělil, svěřil a odevzdal Jan úkol ten Viktorínovi samému a Bartoloměje požádal, aby tomuto podal zprávu o výnosu statku Strážnického. Avšak Viktorín, jsa jinak velmi pohodlný, záležitost do lhůty umluvené nevyřídil, pročež Jan byl nucen r. 1511 jej pohnati, že nechce mu úmluvy učiněné mezi nimi držeti, že nedopustil, aby písař napravil chybu, kterou ve smlouvě udělal, že nechce udělati listu dílčího, jak

mají statky jejich po smrti jeděch na druhé připadnouti, a konečně, že mu měl půl pata sta zl. položiti, což neučinil.[1]) Také bratra Bartoloměje soudně stíhal, že mu cedule na pergameně pod pečetí svou zavěšené udělati nechce, zejména že tam položiti nedbá, co jest se Janovi na jeho díle, zámku Strážnickém, a zboží tom dostalo.

Konečně o hlavní statky rozdělili se bratři Žerotínští tak, že Viktorinovi dostal se Starý Jičín, Bernartovi Fulnek; Nový Jičín drželi společně. Strážnický statek podržel Jan, avšak musel „Horní panství“, totiž panství Velecké s Lipovem, ku kterému kromě Súchova patřilo Horní Němčí, část Dolního Němčí a Boršic, postoupiti bratru Bartoloměji. Jan držel město, Bartoloměj předměstí Strážnické; oba pak se psali z Fulneka a na Strážnici, také jen z Žerotína a na Strážnici; zástupcem velkostatku zůstal Jan. Jan byl již několik let ženat s Helenou z Ludanic. Bartoloměj byl dosud svoboden, protož mu bratři z Kunštátu s jeho souhlasem namluvili Ludmilu z Kunštátu; ta však se mu nelíbila, pročež od ní upustil. Na to pohnal jej Jan Kuna z Kunštátu a na Rožnově ze 6000 zl., že jest jej (Bartoloměj) žádal skrze jeho bratry jakožto bratra nejstaršího za pannu Ludmilu, jeho sestru, aby jemu dána byla k sv. manželství, kdež on na jeho žádost řekl tak učiniti a pannu Ludmilu, sestru svou, jemu k sv. manželství dáti a on to od něho přijav řekl to konati a tomu dosti učiniti. A již tomu dosti učiniti nechce. Páni nalezli, že Bartoloměj tomu dosti učiniti povinen jest. Tento s pány Kunštátskými se raději vyrovnal, oženiv se brzy na to s Anežkou z Ojnic, dcerou Tasa z Ojnic a na Bučovicích.

Bratři Jan a Bartoloměj z Žerotína spolu svorně hospodařili na statku Strážnickém až do smrti tohoto, který mnoho měl potyček a půhonů se svým sousedem Janem z Kunovic a na Ostroze, kteréžto zaznamenány jsou u jednotlivých obcí.

Těžké spory nastaly v tu dobu Janovi z Žerotína s Vilémovým nejstarším synem Janem z Tetova. Týž pohnal r. 1509 na místě Jiříka a Václava, bratří svých vlastních, Jana z Žerotína z 80.000 zl., že mu té cedule, kterouž jemu a jeho otci, nebožtíku p. Janovi Žerotínskému, otec jeho pod 3 pečetmi k věrné ruce při kšaftu chovati dal, v kteréž ceduli všecek statek movitý i nemo-

---

[1]) O tu sumu pohnal jej opět r. 1512 (v pátek před sv. Jiřím).

vitý sepsav zapečetil — před p. hejtmanem položiti nechce. Pan Jan musel přisahati, že takové cedule nemá, aniž o ní ví, aniž ji viděl.

Jan z Žerotína předložil jinou ceduli, kterou měl, a když Jan Tetour o pravosti pečetě pochyboval, pohnal jej z 10.000 zl., že se ho dotekl, řka, že by to pečeť otce jeho nebyla při té ceduli, na kteréž jest nebožtík otec jeho statek svůj popsal.

Jan Tetour dle výnosu pánů musel odprositi slovy: „Pane Jane milý, jakož jsem pravil, že by při té ceduli pečeť otce mého nebyla, znám, že jsem křivdu mluvil; prosím pro Pána Boha, račte mi to odpustiti!“

Ale hned na to Jan Tetour Jana z Žerotína pohnal, že nechce položiti listu mocného krále Matyáše slavné paměti J. Mti., který jest dal otci jeho nebožtíku, aby statek svůj zřídil, jakž kšaft jeho ukazuje a r. 1511 opět ze 2000 zl., že mu řekl a jeho bratřím, ty šuby a koberce po otci jeho pozůstalé zaplatiti a toho nečiní (Jan Tetour propadl, poněvadž sumu přemrštěnou udal). O ty čuby a koberce byl Jan z Žerotína opět pohnán r. 1513.[1])

R. 1512 Jan z Kunovic pohnal Bartoloměje z Žerotína z 1000 kop, že jeho lidem z Malé Blatničky zakazuje hory, kterých tito ode dávna ku své potřebě užívali, a že mu k tomu potřebného svědectví od lidí ze Súchova dáti nechce; z poslední příčiny pohnal také Jana z Žerotína. Lidé Jana z Kunovic sami násilím do lesů Súchovských vpadli, protož pohnal Jan z Žerotína Johanesa z Kunovic a na Uh. Brodě, že jeho lidé z Boršic přišli ozbrojeni na Souchov a zabili mu člověka; také pohnal jeho úředníka na Ostroze Krištofa ze Světlé, který vedl ozbrojené lidi z Boršic na grunty Velecké a tam 7 člověkům, každému koně pobral. — Jan z Kunovic proti tomu pohnal Bartoloměje z Žerotína ze 100 hř., že ho žádal písemně, aby se ujistil dostatečně Juřiny,[2]) Janičkova syna, člověka svého z Velká, a lidem jeho aby spravedlivě učinil, z čehož ho viniti budou. A on psaním svým se podvolil tak učiniti, a již tomu dosti učiniti nechce. Páni v té při rozsoudili: Poněvadž p. Bartoloměj provodil, že se Juřiny ujistil a do věže vsadil a potom jemu týž Juřina beze

---

[1]) Pokračování těchto sporů viz dále r. 1515.

[2]) Pan Jan z Kunovic všechnu vinu těch selských nepokojů sváděl na jistého Juřinu, občana z Velké.

lsti z věže utekl, že tomu p. Bartoloměj odpovídati nemá. Bartoloměj žaloval jej mimo jiné z 1000 hř., že lidí svých z Boršic k tomu držeti nechce, aby mu ospy[1]) vydávali, kteréž mu od hor Strážnických podle smlouvy vydávati mají. Jan z Kunovic si však stěžoval, že páni ze Strážnice lidem jeho z Malé Blatnice hory ty, kterýchž jsou od starodávna v užívání byli, zapovídají. (V této při vynesen nález: poněvadž p. Jan z Kunovic provodí, že jsou lidé jeho z Malé Blatnice od starodávna svobodu měli v Černém lese v horách Souchovských a rúbali, což jim potřebí bylo krom dubového lesa, za řeku zajeda, že k tomu užívání ti lidé právo mají). Také pohnal Bartoloměje z Žerotína, že zapovídá přístup do hor Strážnických lidem z jiných osad, ku kterému dle smlouvy právo mají. Mezi jiným ho vinil, že člověk jeho z Kuželového, Kubíček, musel zaplatiti 6 zl. pokuty za to, že rúbal v Strážnických horách dříví a on mu toho navrátiti nechce. (Poněvadž většina půhonů na p. Bartoloměje byla zamítnuta, protože Bartoloměj nebyl pánem statku sám, pohnal Jan z Kunovic ze všeho také Jana z Žerotína.)

R. 1512 zdržoval se nějaký Zachař, jenž byl považován za škůdce zemského, ve Strážnici na části statku p. Bartoloměje. Protož tohoto pohnal Jan Kuna z Kunštátu, „že listu toho, který jemu psal na místě p. Václava Dubského[2]) i sám od sebe, aby se (Bartoloměj) Janem Zachařem ujistil, před p. hejtmana položiti nechce. (Pan Bartoloměj list položil.) Ale dále jej pohnal, že Jana Zachaře před pány postaviti nechce, z čehož jej viniti bude. Páni však nalezli: Poněvadž p. komorník, drže místo hejtmanské, p. Janu Žerotínskému rozkázal, aby Jana Zachaře k sobě obeslal a s ním jednal, a na takové jeho obeslání Jan Zachař k němu na Strážnici přijel a v tom jednání p. Jan Kuna psaní p. Bartoloměji učinil, aby se Janem Zachařem ujistil, že přes takové páně hejtmanovo rozkázání p. Bartoloměj nebyl povinnovat Janem Zachařem se ujišťovati. Ještě r. 1523 měl Jan z Žerotína se Zachařem co dělati. Toho totiž roku pohnal Petra Zuně zátkyní v Uh. Brodě ze 2000 kop gr., že mu svědectví dáti nechce, že by v ten čas, kdy Jan Zachař z Vostrova a ze Skal, jeho služebník, byl nepřítelem markraběte moravského, že by tenkráte

[1]) Ospy neb sypané obilí.

[2]) Václav Dubský byl nejv. komorníkem olom., Jan Kuna z Kunštátu hejtmanem zemským.

byl Zachaře na zámcích neb na svém zboží přechovával, aneb jej v čem fedroval v ten čas, když jest s touto zemí co činiti měl.

Jan z Žerotína toho svědectví potřeboval, poněvadž r. 1520 pohnal jej Adam z Bačkovic a na Polici ze 2000 kop gr. č., že Jana Zachaře z Ostroha a ze Skal, zhoubce zemského, na statku svém přechovával, od kteréhož Jana Zachaře jemu a lidem jeho pálením na statku i na lidech škoda znamenitá se stala — a on to napraviti nechce.

R. 1515 pohnal Franc z Háje na Cimburku Bartoloměje z Žerotína, že mu nedá užívati vinohradu, když má vína bráti, že jich musí vyrukovati.

Současně vystoupil proti Janovi z Žerotína a na Strážnici Jiří Tetour z Tetova a pohnal jej z 2000 zl. uh., že kvitanci, kterouž má od něho a od jeho bratří Jana a Václava, kterouž jeho kvitovali z vydání statku otce svého, komu co vydal, před p. hejtmanem jemu k potřebě vydati nechce; r. 1517 opakoval týž půhon Václav Tetour z Tetova a také ho pohnal pro nedoplatek 400 zl. a ze 6000 zl., kteréž prý po smrti otce jeho převzal Jan z Žerotína na hrad Rysov a Bityšku, dále že za zámek Oleštayk vzal peníze a neodvedl a konečně, že vzal k sobě po smrti Viléma 6 zápon a 2 řetěze zlaté a je vydati nechce. Žaloby na Jana a jeho bratra Petra z Žerotína byly poněkud přemrštěné a Jan Tetourovi, pokud byl vinen, zadost učinil. Téhož r. 1515 pohnal Jiřík Bartoloměje z Žerotína, že mu nechce těch vín vydati (2 drajlinky a bečku), které mu poručil Jiřík Francz, a že mu zadržuje zbroj, kterou mu nebožtík Francz Jiřík dal.

R. 1518 pohnal týž Václav Tetour Jana z Žerotína, že přijal za prodanou zahradu ve Zlíně 20 zl. a jemu je dáti nechce, neboť ta zahrada patřila jemu a jeho bratřím.

Téhož roku zvláště útočil Václav na Jana z Žerotína půhonem ze 4000 zl., že p. Vilém, otec jeho, odemřel jest jemu a jeho bratřím lidí usedlých a platných, kterých jest byl v držení v království uherském v městečku Pravně Slovenském a k němu příslušných vesnicích a on, jsa poručníkem, jemu a jeho bratřím těch lidí v držení a užívání uvésti nechce.

Páni nalezli, že Jan dokázal, že Vilém Tetour, otec Václavův, za svého života ty statky postoupil Jiříkovi Francovi (z Háje). Kromě toho pohnal jej, že po smrti otce jeho přijal 44.980 zl.

ve zlatě a tyto peníze pak jim vydal v groších a jiné minci, ale bez nádavkův (agia). Tento spor i s jinými páni odložili.

Také se Jan z Žerotína dovolával svědectví France z Háje na Cimburku, že velkou sumu 6600 zl., o kterouž jej Tetourové pohnali, nikdy nepřijal a protož neměl.

Proti Václavovi Tetourovi Petr z Žerotína pohnal různé svědky, kteří dosvědčili, že on po smrti Viléma Tetoura ničeho z jeho peněz a statku k sobě nepřijal. Petr hojil se z výdajů, které mu způsobily spory Tetourovy na svém bratru Janovi ze Strážnice.

Konečně celý spor, který zejména se strany Tetourů od neslušných urážek až po násilnosti se stupňoval — r. 1517 vpadl Václav Tetour nočního času do Velké Vrbky a zhoubně by tam byl se svým zástupcem řádil, kdyby lidé z Vrbky nebyli se ubránili, — ukončen byl nálezem pánů r. 1519, který zapsán jest v knihách Půhonných následovně: „Paměť pánův J. Mtí. mezi p. Janem z Žerotína a Václavem Tetourem z Tetova J. Mti. se tak pamatují, že ta odpověď,[1]) kteráž se mezi nimi byla sběhla, jest mocně zdvížena a v nic obrácena mezi jejich osobama a jich služebníky a pomocníky v té odpovědi a že sobě na obou stranách na budoucí časy ničímž zlým zpomínati nemají.“

Pak se Jan z Žerotína a na Strážnici s Tetoury úplně smířil, jak dokazuje jeho půhon z r. 1522 na purkmistra a radu města Olomouce, že bratřím Tetourům nechtějí vydati kvitance na poplatky ročních 100 kop, které jim majestátem krále Vladislava zapsány byly.

Nové rozepře mezi bratry Žerotínskými povstaly, když zemřela jejich matka r. 1516.[2]) Dcera její Barbora z Žerotína a Fulneka pohnala svého bratra Jana z Žerotína a ze Strážnice ze 2000 zl. dob. uh., že jí toho před panem hejtmanem a pány uznati nechce, co jest její paní máti před ním a před Viktorínem o statku svém, jestli by ji Bůh neuchoval, rozkázala. Stejně pohnala i bratra Viktorína z Žerotína na Novém Jičíně a bratra Bernarta na Fulneku. Tohoto také žalovala, že jí dílu, kterého matka rozkázala jí vydati a listu věnného, který měla její máti, před p. hejtmanem ukázati nechce.

---

[1]) T. j. oznámení veřejného nepřátelství.

[2]) Zemřela na Fulneku u syna Bernarta.

R. 1517 Přemek z Víckova pohnal p. Bernarta z Žerotína a na Fulneku ze 333 zl. a jemu vinu dává, že paní Barbora z Žerotína Arkleba z Víckova a na Prusenovicích, otce jeho, pohnala z té sumy, že jest paní Machně z Nové Cerekve, paní mateři její, rukojmí za nebožku p. Jana z Žerotína za 2000 zl. věna jejího a jí pí. Barboře k věrné ruce podle jiných a jí dílu jejího z té sumy vydati nechce. A p. Bernart drže díl statku po otci svém, základ otce mého, v tom otce mého zastoupiti nechce. Stejný půhon šel na bratry Petra, Jana Viktorína a Bartoloměje z Žerotína. Na to pohnal Bernart z Žerotína svého bratra Jana na Strážnici zvláště a spolu bratra Viktorína, že mu o tom svědomí (svědectví) dáti nechtějí, co jest jim o tom vědomo, kterak jejich matka v případě smrti o svém statku rozkázala.

Téhož ještě roku Barbora z Žerotína pohnala všechny své bratry opět, že jí nedávají sumu, která z věna jejich matky Machny na ni připadá.

Následujícího roku táž Barbora z Žerotína pohání p. Jana z Žerotína a na Strážnici z 500 kop, že před p. hejtmanem a pány nechce znáti a poznamenati, kteří jsou svrchkové po smrti nebožtíčky paní Machny, paní mateře její, buď na klenotech, nebo jakýchkoli svrchcích, jakýmikoliv jmény mohou jmenováni býti na Fulnece a jinde při něm zůstaly. Stejný půhon šel na pány Viktorína a Bartoloměje z Žerotína.

R. 1520 pohnal Petr, nevlastní bratr, Jana z Žerotína ze 83 zl., že mu dílu, kterýž naň přišel po nebožce paní Machně z Cerekve, maceše jeho, věna jejího jakožto na jednoho z věrných ruk. totiž 83 zl. dáti nechce; r. 1522 pohnal Bernart z Žerotína svého bratra Jana z Žerotína a na Strážnici, že mu listového svědomí pod pečetí svou dáti nechce, co jest jemu o tom vědomo, držela-li jest pí. Machna z Cerekve, máti naše, městečko Sudice[1]) ve věně svém až do smrti své. R. 1522 doprovázel Jan z Žerotína se svými bratry Viktorínem a Bernartem krále Ludvíka do Prahy a byli svědci jeho slavnostního vjezdu do Prahy a korunovace Marie Rakouské na královnu Českou. Na to brzy Bernart o své újmě prodal Sudice Janovi z Bobolusk a s bratry svými stejným dílem se o peníze nerozdělil. Protož pohnal jej r. 1523 bratr Viktorín, že jest městečko Sudice s příslušenstvím,

[1]) Sudice (Zauditz) městečko v Pruském Slezsku v Ratiborském kraji.

dědictví také jeho, což jemu jako jednomu z bratří po panu otci, nebožtíku, dílu jeho tu náleží, bez vůle jeho prodal a jemu toho (Bernart) napraviti nechce. Také pohnal jej ze 120 zl., že mu matka nebožka, paní Anna Machna z Cerekve, 600 zl. na zlatě uh. půjčila, když kupoval Vikštejn,[1]) kterýmž on k jednomu podílu jakožto syn její právo má, a on mu toto dílo vydati nechce; dále ho pohnal ze 110 zl. uh., že zůstaly po jeho mateři peníze a on patřičný díl nedostal a ještě ze 2000 kop, že jest zůstaly při něm po smrti matky pí. Machny z Nové Cerekve, stříbra, prsteny, perly a jiní klenotové a svrchkové, ke kterýmžto on k jednomu dílu jakožto syn její právo má a on mu jeho dílu, což tu náleží, vydati nechce.

Také pohnal Jana z Žerotína a na Strážnici, že mu nechce dáti svědomí, co jest mu známo o prodeji městečka Sudic a že bratr Bernart se s ním shodl a srovnal a podíl jeho, co mu náleželo na městečku Sudicích, a co jemu o tom vědomo jest, svědectví dáti nechce. Dále o tom, že matka měla peníze, které po smrti její zůstaly u Bernarta a z nich 600 zl. půjčila Bernartovi, když kupoval Vikštejn, že o tom nechce svědectví dáti, jakož i o klenotech. Jak se bratři porovnali, známo není.

Za doby hádek o dědictví po matce nutno připomenouti velmi nemilého a nebezpečného sporu, který měl Jan v letech 1517 a 1518 pro urážku na cti. Chtěje vyplatiti panství Frýdecké, vypůjčil si těšínský vévoda Kazimír r. 1515 od Jana z Žerotína 22.000 zl., začež mu dal v zástavu panství Plesské. Jelikož se mu na tento statek brzy trefil kupec Alexandr Tuří (Thurzo), bratr biskupa olomuckého, prodal jej bez ohledu na svého věřitele Jana z Žerotína již v lednu r. 1517. Jan připraven o značný zisk, roztrpčen jsa jednáním Kazimírovým, dotknul se knížete nějakou nechvalnou poznámkou, pročež jej tento pohnal před soud. Průběh půhonu, ze kterého Jan z Žerotína jen s tíží vyváznul, poněvadž ve své prudkosti i pány soudce byl urazil, podávají nám zápisy následovně: „V té při mezi knězem Kazimírem J. Mti., knížetem Těšínským a Velkého Hlohova, a p. Janem z Žerotína páni nalezli: Jakož p. Jan Žerotínský odvolal se na krále J. M. podle zřízení zemského a knéz Kazimír J. M. ukázal proti tomu

---

[1]) Vikštejn Horní a Dolní, spojené osady s velkostatkem, (fara Ratkov), ve Slezsku.

svědomí, že jest se p. Jan podvolil, že o tu různici, kteráž jest se mezi knížetem J. M. a p. Janem o to svědomí sběhla, na pánech moravských s J. Mti. přestati chce a mocně přestává, odtud se nesahaje a pan Jan tomu svědomí neodpíral, povinen jest p. Jan podle takového podvolení svého dosti učiniti a knížeti J. Mti. práv býti.

Mezi knězem Kazimírem J. Mti., knížetem Těšínským a Velkého Hlohova a p. Janem z Žerotína páni toho z hodných příčin odkládají do prvního práva sem do Olomouce. Panské opatření kněze Kazimíra J. Mti. na jeho cti. A jakož jest kníže Kazimír J. M. narčen od p. Jana Žerotínského a J. M. po své cti a poctivosti stál a stojí jako ctné kníže. Jestliže by v tom času Pán Bůh na J. M. aneb na pana Jana smrt dopustiti ráčil, prve nežli by ta pře konec vzala, že takové narčení J. Mti. důstojenství, cti a poctivosti, ani J. Mti. potomkům ke škodě není, ani býti má nyní i na budoucí časy.

Řeč od pánův soudcí J. Mtí. ku panu Janu Žerotínskému: „Pane Jane! Páni J. Mti. kázali Vám pověděti, že jsou tento odklad učinili ne na žádost Vaši, neb toho žádné slušné příčiny neznají podle podvolení Vašeho. Něž co jsou učinili, to jsou učinili z hodných příčin sami pro se. A jakož jste dále mluvili, že jste se toho nenadáli, aby se Vám ten nález státi měl, a že jsme Vám měli oznámiti, abyste ukazovali neb mluvili, což by potřeba Vaše kázala. Pakli byste nic ukazovati neb mluviti neměli, že páni nález učiniti ráčí a tu že bychom byli uslyšeli, co byste ukazovali neb mluvili proti tomu svědomí. I slyšeli jste od p. hejtmana po vyslyšení toho svědomí, že jest se Vás po dvakráte dotazoval, co k tomu podvolení říkáte? Tu jste vůli jměli k tomu mluviti, co by se Vám bylo zdálo. A poněvadž jste na tento čas proti tomu nic nemluvili aniž odpírali, než již nález náš slovy svými lehčíte, ježto se toho nám od žádného nikdá nestalo. A protož Vás pro takovou věc v závazek svůj beřeme.

Tak abyste slíbili svou česť a víru p. hejtmanovi nynějšímu i budoucímu a pánům soudcím abyste se zde v Olomouci postavili na prvním sněmu panském a odtud neodjížděli ani neodcházeli, leč z úst v uši ruku dáním od J. Mtí. propuštěni budete, nic sobě ku pomoci neberouc.“ (Actum feria IIII. post epiphanie Anno 1518.

Anno Domini 1518 feria VI. ante festum Sti. Georgii.

Mezi knězem Kazimírem, knížetem Těšínským a Velkého Hlohova, J. Mti. a panem Janem Žerotínským. Nález bez půhonu — — — — páni nalezli: „Jakož jest kníže J. M. svědomí panu hejtmanovi dáti ráčil, kterémužto svědomí J. Mti. p. Jan jest odpíral, pravíc, že jest těch slov k J. Mti. nemluvil. A kněz J. M. ráčil jest vystaviti Petra Ostniského a Erazima Ruského, kteříž jsou seznali, na kterých místech to od p. Jana jsou slyšeli mluviti, ale toho nevyznávají, aby to při přítomnosti knížete J. Mti. slyšeli mluviti, než každý zvláště že to slyšel. A pan Jan tomu odpírá, pravíc, že jest těch slov k jednomu žádnému z nich nemluvil, povinen jest pan Jan to zpraviti tak, jakž jemu pány nalezeno bude."

Přísaha: Já Jan na tom přísahám Pánu Bohu, Matce Boží, všem Svatým, jakož jest kníže J. M. panu hejtmanovi svědomí na mne dáti ráčil, že bych ta slova v tom svědomí položená k J. Mti. mluvil, že jsem těch slov k J. Mti. nemluvil, ani k těm svědkům, kteří na mne svědomí dali.

Tak mi Pán Bůh pomáhej, Matka Boží i všichni Svatí!

Nález bez půhonu. Mezi knězem Kazimírem atd. páni nalezli: „Jakož jest p. Jan odpírajíc svědomí knížete J. Mti. slova hanlivá a důtklivá J. Mti. důstojenství mluvil a kníže J. Mti. stojíc po své cti jako ctné a šlechetné kníže ráčil jest se o to ku p. Janovi domlouvati. A pan Jan k J. Mti. slovem pověděl, že on toho tak na J. M. nemínil, ani sám z sebe mluvil, než z knížete Valentína Ratiborského J. Mti. a že to na J. M. nevedl, nevede a vésti nechce. A protož my nalézáme, že ta všecka slova páně Janova knížeti J. Mti. a J. Mti. důstojenství k žádné újmě J. Mti. cti a důstojenství není, ani na budoucí časy nejsou a býti nemají jako tomu, kterýž jest po své cti dostatečně stál a státi ráčil jako ctné a šlechetné kníže."

Třeba se zmíniti ještě následujících půhonů, týkajících se obou bratří Jana a Bartoloměje z Žerotína a na Strážnici: R. 1517 pohnal Heřman z Vojslavic a na Veselém Jana z Žerotína na Strážnici, že Pavla Frydle, horného strážnického, k tomu míti nechce, aby knihy „práva horná strážnická" ku potřebě jeho před p. hejtmanem a pány J. Mti. položil. (Jan to učinil.)

Téhož roku Kateřina z Leznice pohnala p. Bartoloměje z Žerotína a Fulneka ze 120 zl. uh., že když byla u paní Anežky,

manželky jeho, nechala na Strážnici u něho různé drahé šaty a skvosty (nebe zlaté, 2 zlaté prsteny atd.) ve dvou truhlicích, a on jí toho navrátiti nechce. Toho roku měl Bartoloměj nepříjemnou záležitost s měšťany Kyjovskými (kteří tehdy poddanými byli kláštera Hradiského u Olomouce). Bartoloměj z Žerotína a na Strážnici pohnal kněze Pavla opata a konvent kláštera Hradiského ze 52 hř., že měšťan svých kyjovských k tomu míti nechce, aby židu jeho Jakubovi ten základ propadení položen byl. Páni o tom nalezli, že pře má dále souzena býti právem městským a Bartoloměj z Žerotína zavázal se před Václavem Hřivínem z Újezda, že od Jakuba, žida svého, každému, kdož jeho z čeho viniti chce, všecko spravedlivě učiní. Za krátkou dobu na to kněz Pavel, opat a všechen konvent kláštera Hradiského pohnali p. Bartoloměje z Žerotína a na Strážnici z dědin i zástav z 500 kop a tu jemu vinu dávají, že purkmistr a rada města Strážnice z strany jeho, kterouž drží, vyručili jsou Jakuba žida v Kyjově na ten způsob, aby týž Jakub žid z Kyjova žádnou měrou, aniž nižádným obyčejem vymyšleným se nevybral, nýbrž aby tu v Kyjově všeho dočekal podle práva, až ta pře konec vezme před právem Kyjovským. A v tom ten žid Jakub z Kyjova se jest vybral a toho nedočekal a skrze to purkmistr a rada i obec města Strážnice již jmenovaní jsou základ propadli. A on jich k tomu míti nechce, aby nám ten základ položili. Páni nalezli: Poněvadž kněz opat neprovodí, aby rukojmí za Jakuba žida napomenouti kázal, aby téhož žida ti rukojmí ku právu do Kyjova postavili, že tomu p. Bartoloměj odpovídati nemá.

Filip Ruprecht, měštěnín olomucký, téhož roku pohnal p. Bartoloměje z Žerotína a z Fulneka na Strážnici ze 200 kop gr., že mu tu sumu dlužen pozůstal: za sukna, za aksamíty, za atlasy, za muškatol, za ryvolu, za pyrolu, za koření všelijaké, za knoflíky, za pás stříbrný, za kmenty, za plátno, za bireth, za zrcadlo, za koberce, za limony, za kapary, za sklenice, za tkaničky, za svícen veliký a za jiné věci kramářské a té sumy mu dáti nechce. (Pan Bartoloměj k dluhu se přiznal a musel zaplatiti, ale 2kráte dán mu byl rok nemocný.)

Na Jana z Žerotína vynesena r. 1519 od Hynka z Ludanic na Roketnici žaloba pro nedodržení rukojemství na zástavu půl Bzence; Jan odsouzen zadost učiniti.

Téhož r. 1519 pohnal Franc z Háje p. Bartoloměje z Žerotína, že jest na něho svévolně půtku učinil v městečku Kyjově a v tom jeho jest „zrúbal“ a toho mu napraviti nechce. (Odloženo a po druhé dán rok nemocný p. Bartoloměji);[1]) r. 1520 pohnal ho Jiřík z Újezda z 19 zl. bílých a 6 zl. uh., že mu té sumy půjčil, kterouž dávno zaplatiti měl.

Peněžité záležitosti, týkající se statku Tetourů z Tetova, byly příčinou neblahých různic mezi Janem z Žerotína a na Strážnici a starším jeho nevlastním bratrem Petrem z Žerotína na Šumberku. Petr pohnal r. 1520 bratra Jana, že vzal 1800 zl. uh. za zámek Oleštayg, za 6 zápon v ceně 88 kop a za 200 zl. uh., o kteréžto sumy Petr byl pohnán Václavem z Tetova a je dáti musel, a on mu je navrátiti nechtěl. Té doby Jan musel náhle odcestovati do Prus a Petr, nečekaje návratu jeho, vzal zvod na statku Janovém. R. 1520 v úterý po sv. Kateřině sveden byl urozený vladyka Albrecht z Bukůvky, úředník práva menšího zemského, na místě p. Petra z Žerotína a na Šumberku na město Strážnici, na tu polovici a na ten díl, kterýž p. Jan Žerotínský drží, i na to na všecko, což k tomu dílu jeho přísluší. A při tom zvodě byli jsou tito: Václav Skládaný, rychtář, Jiřík Samodíl, konšel, Pavel Frydl, horný, a Jan Pešů, lidé p. Jana Žerotínského.

Léta Božího 1521 v neděli po Hromnicích stal se odhad na městě Strážnici p. Petrovi z Žerotína na 1015 zl. „Když p. sudí a páni úředníci ten odhad jsú učiniti chtěli, majíc při sobě fojta a konšely, a na každého zejména, co kdo pánu svému platu dává, vyptati jsú se chtěli, tu jsú fojt a konšelé pověděli, že oni toho věděti nemohú, jací platové jsú, že oni registra nemají. Než to pověděli, že jsú platové peněžití i desátkové vinní, rybničí, louky, lesy, pivovar, mlýn, kury, řeky, ščepnice a, což se z toho pánu do roka dostává, že oni toho v paměti míti nemohú. Když páni úředníci nemohúc konečné a jisté zprávy o těch platech od nich míti na těch na všech důchodech i na tom na všem, což k polovici Strážnice a na dílu páně Janovu přísluší, odhádáno jest sto a dva zlatého[2]) na stálém platu; pakli by platu stálého totiž nebylo, tehdy na běžných důchodech, co by se zemským během dostalo,

---

[1]) Proti tomu pohnal současně Jan z Žerotína France z Háje na Cimburku, že mu lidi jeho Strážnické v Kyjově obstavil bez práva.

[2]) 102 zl. činil obvyklý 10% úrok z dlužné sumy 1015 zl.

p. Petrovi jest odhádáno. Hned na to pohnal Petr Jana ze 79 zl. 27 gr., že mu nechce dáti tuto sumu, kterou musel platiti od zvodu.[1]) Jednání Petrovo, jenž za nepřítomnosti bratra Jana vzal na jeho statku Strážnickém zvod a hned odhad, zasluhuje odsouzení i z té příčiny, poněvadž druhý bratr Bartoloměj ležel ve Strážnici na smrt nemocen a za těch bouří zemřel r. 1521. I později počínal si Petr na panství Strážnickém pánovitě a proti úřadníkům surově.

Po dlouhé churavosti zemřel v zimě r. 1520 aneb brzy z jara r. 1521 Bartoloměj z Žerotína a na Strážnici, nezanechav potomků. O sněmu, který se konal před sv. Jiřím v Olomouci podán byl půhon jeho vdovy Anežky z Ojnic na Jana z Žerotína ze 2000 zl. uh., ze 1700 zl. na groš šir. českých a z 994 zl. na drobných penězích bílých, že nebožtík p. Bartoloměj z Žerotína, pán a manžel její, poručil jí mimo věno na tvrz Nemotice se vším příslušenstvím a tou sumu, což jest kolivěk zapsáno podle smlouvy měl vyplatiti. A on po smrti Bartoloměje, bratra svého, drží touž tvrz Nemotice s jejím příslušenstvím, a to jí podle poručenství a kšaftu p. Bartoloměje postoupiti nechce.

Mimo to pohnala jej z 1000 zl., že jest jí nebožtík pan Bartoloměj ten tisíc nad věno kšaftem a vůlí svou poslední poručil a z 1000 kop gr., že nebožtík pan Bartoloměj dobré paměti stříbra, kteráž kolivěk jsou, nadbyty, postel a dobytky, kteréž měl, kšaftem a vůlí svou poslední jí poručiti a zavázati ráčil a on těch svrchkův jí podle téhož poručenství vydati nechce.

Stejnou dobou pohnala Anežka Heřmana z Vojslavic a na Veselí ze 7000 zl. uh., že kšaftu a poručenství nebožtíka p. Bartoloměje, jejího manžela, kteréž jemu k věrné ruce schovati dáno bylo, k její potřebě položiti před p. hejtmanem a před pány J. Mti. nechce.

Z podobné příčiny pohnala Václava Krčka z Drhovic zátkyní a zatýkala jej ve Veselí, že nechce vyznati, že když p. Bartoloměj udělal kšaft, že jej poslal s ním k měšťanům Strážnickým, aby k němu přivěsili pečeť a ze stejné sumy 7000 zl. Adryana Zubřického zátkyní a zatýkala jej u p. Jana z Žerotína na jeho zámku Strážnici, že jí toho svědomí před p. hejtmanem dáti nechce, co jest jemu o tom vědomo, kterak nebožtík p. Bartoloměj kšaft a vůli svou

[1]) Zvod-uvedení úřední na cizí statek.

poslední sepsav na smrtelné posteli jest učinil. (Olom. půh. z r. 1521, list 208, 211, 242.)

Na podzim téhož roku otec Anežčin, Tas z Ojnic a na Bučovicích, pohnal Jana z Žerotína a na Strážnici za 5000 zl. uh., že jsa nápadníkem statku po nebožtíku panu Bartoloměji z Žerotína, bratru svém, smlouvy té, kterouž s týmž p. Bartolomějem o tvrz Nemotice má, dokonati nechce; dále ze 3000 zl. uh., že jest mu rukojmím, jakožto příjemčímu za nebožtíka p. Bartoloměje z Žerotína za tu sumu 3000 zl. věna paní Anežky, dcery jeho, a toho spraviti a dáti nedbá, a ze 300 zl. úroku zadržalého na to věno paní Anežky. Pak jej pohnal ze 200 kop dobr. bílých, že tu sumu položil nebožtíkovi p. Bartoloměji, bratru jeho, a on měl jest tu sumu položiti Albrechtovi z Harasova a list jeho vyvaditi a toho jest neučinil, k tomu ještě pro vypadající úroky 24 zl. z té sumy, ze kterých úroků jej Albrecht upomíná, a on v tom jakožto nápadník toho statku jej zastoupiti nechce. (Olom. půh. r. 1521 v pátek před sv. Martinem, l. 241.)

R. následujícího pohnal Heřman z Vojslavic Petra a Jana, bratry z Žerotína ze 100 kop gr., které půjčil jejich bratru Bartoloměji, kteréž on mu dlužen zůstal, aby sumu i s úroky 10 kop zaplatili. (Půh. olom. z r. 1522, list 279.)

Tohoto roku obnovil Tas z Ojnic půhony, týkající se dědictví jeho dcery Anežky. Ku dřívějším půhonům ještě přidal, že jej pohání ze 125 zl. bílých, že mu zadržel tu sumu z úrokův a z 25 kop, že rejster neb sepsání dobytkův všelijakých po nebožtíkovi p. Bartoloměji z Žerotína pozůstalých před p. hejtmanem položiti nedbá. Týž Tas pohnal Václava Rozuma z Drhovic, služebníka p. Heřmana z Vojslavic, že mu svědomí dáti nechce, co jest a jaký počet dobytků všelijakých pozůstalých bylo po smrti nebožtíka p. Bartoloměje z Žerotína. Ve většině svých půhonů Tas z Ojnic dostal za právo.

Také se přihlásili věřitelé p. Bartoloměje o zaplacení dluhův jeho; někteří z nich přinuceni byli právo veřejně si hledati. R. 1522 Franc Frajcingar z Kynšperku pohnal Jana z Žerotína a na Strážnici z 48 zl., že nebožtík Bartoloměj zůstal mu tu sumu dlužen za krámné věci a on té sumy dáti a zastati nedbá, a Bernart Vlk z Konecchlumí pohnal všechny 4 bratry Žerotínské z 15 kop gr., že nebožtík p. Bartoloměj, jejich bratr, mu zůstal dlužen za kůň a oni držíc po něm statek mu dluhu zaplatiti nedbají. Jan z Rozum-

berka a z Mírovic pohnal všechny 4 bratry ze 30 kop gr., že nebožtík p. Bartoloměj z Žerotína, bratr jejich, v ty časy pán jeho vzal tu sumu 30 kop v Kroměříži na rathouzi, kteréžto peníze jeho (Jana z Rozumberka) byly, kterých mu nezaplatil; a oni držíce ten statek po nebožtíku bratru svém té sumy zaplatiti nechtí. (Ve všech těchto půhonech dědicové odsouzeni byli, zaplatiti.)

Proti Tasovi z Ojnic ozval se r. 1523 Viktorín z Žerotína a na Jičíně, pohnav jej z 45 kop gr., že má klenoty stříbra a jiné svrchky při sobě, kteréž byly nebožtíka p. Bartoloměje, kteréž vzala k sobě nebožička[1]) paní Anežka z Ojnic, Tasova dcera, od Heřmana z Vojslavic po smrti nebožtíka p. Bartoloměje, bratra Viktorínova, kterýchžto klenotův stříbra a svrchkův bylo půjčeno Heřmanovi z Vojslavic k svatbě, když dceru vydával za Jindřicha Kropáče.[2]) A on Tas maje to při sobě, mu dílu jeho, což jemu tu náleží těch klenotův a svrchkův, vydati nechce, ku kterýmž on právo lepší má po p. Bartoloměji, bratru svém, nežli on Tas. (Půh. olom. z r. 1523, l. 125.)

Franc Frajcingar z Kynšperku pohnal Jana z Žerotína a na Strážnici z 48 zl., že nebožtík Bartoloměj, bratr jeho, zůstal mu tu sumu dlužen za krámné věci a on drže statek po něm jemu té sumy zaplatiti nedbá. Jan byl odsouzen, aby dluh Francovi zaplatil. (Olom. Půh. r. 1522, list 301.)

O statek po Bartoloměji zůstalý měli bratři dlouhé spory. R. 1522 pohnal Petr z Žerotína a na Šumberku bratra Bernarta z Žerotína ze 6000 kop gr., že dílčí cedule o statku, který na bratry připadl po p. Bartoloměji, bratru jejich, vzíti nechce, čímž on ku svému dílu přijíti nemůže. Také pohnal úředníka Bernartova Jiříka Kolesu z Rakových zatykačem v městě Fulneku, že mu toho svědomí dáti nechce, s jakým poselstvím přijel na Strážnici s věřícím listem od p. Bernarta z Žerotína, pána svého, což se ceduli dílčích dotýče o statek, kterýž jest na ně připadl po bratru p. Bartoloměji z Žerotína.

---

[1]) Zde se nemíní nebožka, nýbrž nebohá; zemřela teprve r. 1531. Náhrobek její objeven r. 1790 při kopání pobliž zámku Bučovského. Na kameni byl nápis: „Letha Panie 1531 po nediely v pondiely v nocy před swatau Alžbietau umrzela gest urozena Pany Pany Anyžka z Ognicz, Pany Stražniczka, wdowa zustala po nebozcziku Panu Bartolomiegy z Zierotina, gegiž Tielo tu odpocziwa. Pan Buh racz gi milostiw begti.“

[2]) Jest to příklad ješitnosti šlechtických rodin, které, aby zvýšili svatební lesk, klenoty a drahocenné šaty k tomu dni od bohatších si vypůjčovaly.

Nejvíce mrzutostí měl s pozůstalostí Jan z Žerotína na Strážnici, kterému jakožto nejstarsímu (Petr byl bratrem po otci, nikoliv po matce) připadla povinnost díly na novo ustanoviti. První, který jej pohnal, byl bratr Viktorín z Žerotína na Jičíně; i pohnal jej z vysoké sumy 100.000 zl., že jakožto bratr starší kladl jest díly statkův všech, kterýchž v držení spolu byli, a v díl Jičínský a Fulnecký položil jest statek závadný a on skrze to od bratra Bernarta jest pohnán, a Jan jsa bratr starší těch všech statků, které všichni tři bratři drží, znova děliti a dílu položiti nechce.

Petr z Žerotína a na Šumberku pohnal Jana z Žerotína a na Strážnici z 10.000 kop, že mu té cedule dílčí, kterou má učiněnou mezi sebou a nebožtíkem p. Bartolomějem o statku jich a dílčí ceduli, jižto má Viktorín s Bernartem, k potřebě jeho položiti nechce. Poněvadž ty dílčí cedule byly tehdy u bratra Viktorína, pohnal tohoto Jan z Žerotína ze 6000 kop gr., že mu té dílčí cedule, která jest mezi ním a nebožtíkem bratrem Bartolomějem a mezi ním a bratry Viktorínem a Bernartem o statek ku potřebě jeho před p. hejtmanem položiti nechce. (Olom. Půh. r. 1522, listy 316, 325, 336.)

Mezi Viktorínem, jenž bratra Jana z neprávnosti dělení statků vinil, páni nalezli: „poněvadž smlouva mezi p. Janem a bratřími jeho učiněná o sobě ukazuje, jestliže by kdy jaký rozdíl mezi nimi o statek jich měl býti, že ten má býti vedle řádu a obyčeje markrabství Moravského. A protože p. Jan neprokazuje, aby se ti dílové podle obyčeje a řádu markrabství Moravského tohoto dokonali, povinen jest p. Jan těch všech statků díly spravedlivě položiti.“

R. 1522 pohnal ho Mikuláš Šilhan z Otmuta ze 300 kop gr. č. šir. stř., že jest mu na zámku pána jeho, jeho Mti. Jana z Žerotína a na Strážnici před dobrými lidmi pohlavek dal a za vlasy jest ho vláčil svévolně. A toto mu napraviti nechce. Jako svědky pohnal Jiříka Kolesu z Rakového, toho času na zámku Fulneku, pak Oldřicha z Tvorkova, Mikuláše Bělčovského z Bělčovic, úředníky na zámku Strážnickém a jiné. Celá ta záležitost zostřena byla dědictvím po zemřelém bratru Bartoloměji, jenž potomků nezanechal.

Když se Strážnický pán z ciziny vrátil, pohnal p. Petra z Žerotína a na Šumberku ze 600 kop, že když byl v Prusích, mu se jest svedl na jeho díl, městečko Strážnici, i na odhad až

i na přidědění pan komorník s jinými pány a úředníky již vyjeti býti ráčil až do městečka Velikej, ježto jest právo k tomu zvodu ani odhadu neměl, a on nechtěl-li o své dědictví přijíti, musil jemu tu sumu uručiti 600 kop gr. česk. a on jemu to napraviti nechce. (Feria VI. ante Urbani 1522, list 315.)

Jakým způsobem ta záležitost uspořádána byla, není dosti známo, ale soudíme, že Jan bratru Petrovi část statku Strážnického musel zastaviti, pokud dlužná suma nebyla vyplacena. Ještě r. 1527 pohnal Petr jakožto majitel Lideřovic souseda svého Hynka Bilíka z Kornic na Veselí.

R. 1524 urovnával Jan z Žerotína spor p. z Lichtenštejna o dědictví a podepsal učiněnou smlouvu v Mistlbachu.

R. 1526 měl Jan z Žerotína na Strážnici spor s Janem z Kunovic na Brodě Uh. o svršky, které Ondřej Trepka z Obračovic u Jana z Kunovic na Ostroze nechal a na které Jan z Žerotína dle smlouvy, jíž s pí. Kateřinou z Jivancí uzavřel,[1]) právo měl.

Po nešťastném skonu českého krále Ludvíka (r. 1526) povstal proti nápadníku osiřelého trůnu uherského, arcivévodovi Ferdinandovi nebezpečný sok, spišský hrabě Jan Zapolya, který opíraje se o dosti mocnou stranu v Uhrách, nejen korunu uherskou mu ohrožoval, nýbrž i směle staré nároky uherské na Moravu z dob Matyášových obnovil. I získal si mezi šlechtou nekatolickou na Moravě četné přívržence, mezi nimi také Burjana z Vlčnova. Tento pokoušel se přemluviti pro svou věc Jana z Žerotína, avšak přes všechny sliby Zapolyovy špatně u něho pochodil. Protož r. 1528 Vilém z Víckova na Cimburku na místě nejjasnějšího knížete a pana p. Ferdinanda uh. a českého krále atd., markrabí mor. atd., pána svého milostivého pohnal Jana st. z Žerotína a na Strážnici z 10.000 zl. dobr. uherských červených a tu jemu vinu dával, že k potřebě krále J. Mti. a královny J. Mti., pánů jeho milostivých, svědomí listem pod pečetí svou před p. hejtmanem a pány dáti nechce, jaká jest jemu psaní činil Burjan z Vlčnova, odvozujíc jej od krále J. Mti. a králové Jí. Mti., ukazujíc cesty na škodu a k tomu jej veda, aby k Janovi Zapolé přistoupil, a kterak jest tím psaním krále J. Mti. dotýkal, a koliko

[1]) Jan z Žerotína ručil za Trepku za 300 kop svému bratru Viktorínovi, ale při prohral, poněvadž nedokázal, že ty svrchky skutečně byly u Jana z Kunovic.

je těch listů a kdy, kterého dáta, a že ti listové jsou rukou Burjanovou psaní. — Stejný půhon šel na Václava z Žerotína na Buchlově. Také pohnal Jana z Žerotína a na Strážnici, že mu svědomí listem pod pečetí svou dáti nechce, kterak Burjan z Vlčnova na list věřící od Jana z Zapolí, hrabě Spišského, kterýž se psal králem uherským, s ním jednal a kterého času, aby k témuž hrabí jakožto k pravému uherskému králi a markrabí mor. přistoupil, a co jest jemu za to od téhož hraběte dáti sliboval a na který čas datum toho listu věřícího jest.

R. 1527 Burjan Žampach z Potnštejna pohnal Jana st. z Žerotína a na Strážnici, že jsou jeho lidé z Hluku, dadouce 2 d. mýta z vozu do hor za Souchov jezdili a dříví k stavení a palivu svobodně roubali a vozili bez všeho utlačování a on p. Jan jeho lidem toho brání a toho napraviti nechce; z téže příčiny pohnal ostatní bratry Žerotínské: Petra, Viktorína a Bernarda. Proti tomu pohnal roku následujícího Jan ml. z Žerotína na místě otcově p. Burjana Žampacha z Potnštejna a na Hluku, že koupil víno od žida Jelena ze Strážnice, zůstal mu dlužen a zaplatiti nechce.

Toho roku koupil Jan z Žerotína od Linharta a Jana z Lichtenštejna pustou tvrz Týnec s městečkem, dvorem, kostelním podacím, s Kosticemi, Hauškami, Trutmanicemi, zaniklými a pustými Steklicemi, Dlouhonicemi a Opatovicemi a mimo to s Mikulčicemi. Statek ten po jeho smrti připojen byl k Břeclavě, ale již téhož roku žaloval ho Hartman z Lichtenštejna, že mu bere celé mýto v Břeclavě, kdežto on ku $^1/_4$ právo má.

Poslední leta svého života byl Jan II. z Žerotína a na Strážnici sklíčen těžkým neduhem, což poznáváme z okolnosti, že místo svého otce poháněl nejstarší jeho syn Jan III. z Žerotína. R. 1529 Jan ml. z Žerotína na místě otce svého, Jana st. z Žerotína, pohání Václava Tetoura z Tetova a na Malenovicích, že mu ku potřebě nechce vydati kvitanci, kterouž měli od Mikuláše a Jiříka France z Háje.

Ku konci roku tohoto zemřel bezdětný bratr Viktorín. I počalo nové rozdělování statku mezi zůstalými třemi bratry: Petrem, Janem a Bernartem, ovšem ne bez hádek, třenic a žalob (půhonů).

Hned počátkem r. 1530 pohnal Petr z Žerotína a na Šumberku p. Bernarta ml. z Žerotína a na Fulneku, bratra svého,

ze 2000 zl. uh., že nechce připustiti, aby mu jako bratru nejstaršímu hrad Starý Jičín, město Jičín a tvrz Hustopeče postoupil, aby ty statky mohl rozděliti na 3 díly. Poručníky své žaloby učinil Jana st. z Žerotína a na Strážnici, bratra svého, Viléma z Žerotína, syna svého, a Jana ml. z Žerotína, strýce (synovce) svého; dále pohnal jej Petr mezi jiným, že nechce vydati peníze zůstalé po nebožtíku bratru Viktorínovi, aby je na 3 díly rozdělil; že nechce položiti dlužné listiny Viktorínovy před pány a že mu nechce vydati klenoty zlaté, drahé kamení, na perlách, stříbro a všelijaké jiné svršky, aby je rozdělil na 3 díly.

Jan ml. z Žerotína na místě Jana st. z Žerotína a na Strážnici, otce svého, pohnal strejce svého Bernarta z 500 kop gr., že se stala před svědky mezi p. Petrem, p. Viktorínem, p. Bartolomějem, p. Bernartem a otcem jeho, bratry z Žerotína, kdež nebožtík strýc jeho p. Bartoloměj, maje toho moc, tak jak ta smlouva tam zní, poručil jeho otci, aby jemu napřed ze statku jeho po něm zůstalého od bratří dáno 500 kop gr. č., a on Bernart těch 500 kop otci jeho vydati nechce. Půhon tento opakoval Jan r. 1531. Také ho pohnal na místě otce svého z 65 kop, že mu listu správního na tvrz Strážnici se vším jejím příslušenstvím, kterýž od nebožtíka p. Petra z Rožmberka na to zboží Strážnické mají, před p. hejtmanem a pány jemu ku potřebě vydati nechce. Ještě ho pohnal ze 2000 kop, že jeho otec tu sumu nebožtíku p. Viktorínovi, strýci jeho, skrze dobré lidi k věrné ruce na Jičíně položil a p. Bernart uvázav se ve hrad St. Jičín té sumy otci jeho vydati nechce.

Než spory s p. Bernartem ukončeny byly, zemřel na jaře r. 1531 Petr z Žerotína a na Šumberku a další vedení sporu převzal nejstarší jeho syn Vilém. Tento hned po smrti otcově pohnal také na místě svých nedílných mladších bratří Zykmunda, Přemka a Bedřicha r. 1531 Bernarta ml. z Žerotína a Fulneka z 50.000 zl. uh. červ., že jemu a jeho bratřím, synům nebožtíka p. Petra z Žerotína, pana otce jejich, hradu Jičína, města Jičína a jiného zboží postoupiti nechce, aby to rozdělil na 3 díly právem nebožtíka jeho otce p. Petra, tak aby jemu a jeho bratřím dostal se jeden díl, p. Janu st. z Žerotína, strýci jejich, druhý díl a p. Bernartovi 3. díl statku toho spravedlivě. Také ostatní půhony svého otce na Bernarta Vilém opakoval, a Jan ml. z Žerotína na místě svého otce tytéž půhony na Bernarta podal.

Páni vynesli, že Bernart má ty statky na rozdělení vydati.

Proti tomu pohnal současně Bernart z Žerotína a na Fulneku Viléma z Žerotína a na Šumberku, strejce (synovce) svého na místě bratří jeho mladších nedílných z 11.000 kop, že ze všech klenotův po nebožtíku p. Bartoloměji, jeho bratru, na tvrzi Strážnici zůstalých, na zlatě, drahém kamení, na perlách, stříbře, jako syn bratra nejstaršího, na tři díly položiti nechce, aby on jakožto bratr nejmladší jeden díl z toho sobě vzíti mohl; dále pohnal ho z 1000 kop, že všech svrchkův, kteréž zůstaly po nebožtíku bratru jeho Bartoloměji na tvrzi Strážnici a ve dvoře, na tři díly rozděliti nechce. Současně těmito půhony pohnal svého bratra Jana st. z Žerotína na Strážnici.

Téhož r. 1531 pohnal Jan Šarkan z Hakošházu Jana st. z Žerotína a na Strážnici ze 100 kop gr., že mu 4 drajlinky vína pobrati dal v zámku Strážnici, práva k tomu nemaje a mu toho napraviti nechce.

Také byl současně pohnán Burjanem Šeladorfem z Hornšperka a na Novém Světlově ze 100 kop gr., že mu bylo od zlodějův na horách dobytka valašského, koz a ovec, 2 kopy a pět kusů vzato, kterýžto dobytek tíž zloději do Strážnice vehnali, a když ten dobytek za zlodějský poznán byl, tu byl na zámek Strážnici vehnán, o kterýž dobytek jemu psal, aby vrácen byl, a on p. Jan toho dobytka navrátiti nedbá.

Ještě jednou před smrtí Jana II. z Žerotína obnovil Václav Tetour r. 1531 spor rodinný, pohnav jej z 6000 kop gr., že po smrti nebožtíka Viléma Tetoura z Tetova, otce jeho, uvázal se v statky po něm pozůstalé, jemu a jeho bratřím náležité, totiž v zámek Malenovice a tvrz Zlín s jejich vším příslušenstvím a ve vsi, kteréž jest od kláštera Hradiště v zástavě držel, zejména v Těšice, Bystročice, Vřesovice, Bezměrov, Hradiště, Zlobice, Hradčany a těch statkův Malenovského a Zlínského byl v držení a užívání 13 let a vsí Klášterských nahoře jmenovaných 12 let a za ta všecka léta nedal jest jim bratřím všech užitkův z těch statkův než 6000 a 75 zl. a ostatku užitkův, což jest výše z těch statkův přijal, jemu dáti a položiti nechce.

Vyřízeny ty půhony nebyly pro smrt Jana st. z Žerotína a na Strážnici, která jej zachvátila někdy na jaře r. 1532. Brzy po Janovi téhož roku zemřel poslední bratr Bernart z Žerotína a na Fulneku.

Jan II. z Žerotína a na Strážnici zanechal 3 syny: Jana III., Bartoloměje a Karla.

Po smrti Bernartově ujala se jeho vdova Marketa z Ojnic statku Fulneckého, protož ji pohnali Vilém z Žerotína na Šumberku na místě Přemka, Zykmunda a Bedřicha, bratří svých mladších nedílných a Jan z Žerotína a na Strážnici na místě p. Bartoloměje a p. Karla, bratří svých, že po smrti nebožtíka p. Bernarta z Žerotína, strýce jejich a jejího manžela, uvedla jest sobě lidi k zámku Fulneku příslušející v slib a poddanost a těch lidí jim, jakožto strejcům vlastním a nejbližším téhož p. Bernarta, postoupiti a toho slibu a poddanosti propustiti nechce; také ji pohnali, že uvedla v slib a poddanost lidi k zámku Štramberku příslušící.

Téhož roku pohnali bratři Jan, Bartoloměj a Karel z Žerotína Bilíka z Kornic na Veselí, že bezprávně bere mýto ve Veselí od občanů panství Strážnického.

R. 1532 pohnal Mikuláš Nedvědický bratry Strážnické, že jeho strýc Baltazar Nedvědický dal jejich otci Janovi k uschování listiny a ten je dříve vydal než měl.

R. 1533 Žibřid z Bobolusk pohnal Jana, Bartoloměje a Karla, vlastní a nedílné bratry z Žerotína a na Strážnici, že smlouvu, která se stala mezi jejich nebožtíkem otcem a jeho bratry ku jeho potřebě před pana hejtmana vydati nechtějí, dále je pohnal z 500 kop, které mu poručil jejich strýc Bernart a oni mu to nevypláceji, a ze 300 kop, že si dal schovati truhlici k věrné ruce Bernarta z Žerotína na Fulnek ve sklepě a oni mu tu truhlici po jeho smrti vydati nechtějí; také že pan Bernart koupil ve Vídni 23 loket červeného aksamitu a ten aksamit profrejmačil v Brně za černý a mu nezaplatil, a oni se zdráhají to napraviti; konečně, že mu p. Bernart před smrtí daroval valacha, kterého si dal na Jičín, a oni po jeho smrti valacha darovali jinam, komu se jim zdálo.

Také Václav z Bozkovic pohnal bratry z Žerotína a na Strážnici jménem své paní Anny z Ojnic, že neodvedli stříbrné a pozlacené koflíky, čišky a stříbrné lžíce (24 kusů) po smrti nebožtíka Bernarta jeho pozůstalé vdově Marketě z Ojnic, neboť tyto drahé věci obdržela Marketa po svém otci Tasovi z Ojnic.

Jan III. z Žerotína a na Strážnici r. 1532—1558. (Obr. 54.)

Poněvadž Marketa z Ojnic na podzim r. 1533 zemřela, pohnal Václav z Bozkovic bratry ze Strážnice a 4 bratry ze Šumperka, že mají vydati 3 truhly se skvosty, uschované ve Fulneku ve sklepě se všemi klenoty a svrchky, kteréž jsou tam uloženy a na cedule sepsány, jeho paní Anně z Ojnic, sestře nebožky Markety. Žerotínští ty truhly vydali úředníkům.

R. 1532 (po hromnicích) oženil se Jan III. s Johankou z Pernštejna,[1] která brzy těžce ochuravěla. Té doby zdržoval se na Krumlově u Jana z Lipého pověstný šarlatán — Theophrastus (Bombastus) Paracelsus, který jej hojil z podagry; odtud povolal ho Jan své manželce ku pomoci, která bolestmi v životě sklíčena byla. Theophrast dal jí užíti jakýchsi prášků, po kterých 20kráte po sobě hroznými křečmi jako padoucnicí zachvácena byla a brzy na to zemřela. Theophrast[2]) chvatem uniknul do Uher, kde za krátký čas jej došla zpráva, že Jan z Lipého za strašných bolestí zemřel.



Obr. 54.
Jan III. z Žerotína.

Jan III. z Žerotína oženil se po druhé, a sice s Johankou z Lipého, která mu porodila r. 1540 syna Bernarta.

Jan z Žerotína byl již od r. 1532 nejvyšším komorníkem olomuckým.

R. 1536 koupili všichni tři bratři od Jana Dúbravky z Hradiště statek Břeclavský, který pak obdržel Bartoloměj; zároveň se mu dostalo statku Veleckého. Bratr Karel z Žerotína dostal Fulnek. R. 1536 pohnal Jan z Žerotína a na Strážnici místo p. Karla z Žerotína, bratra svého, p. Vilíma z Žerotína a na Jičíně ze 300 hř. gr. č. šir., „že jest kladl díly statkův po p. Viktorínovi

[1]) Listem daným 26. prosince 1531 na Strážnici zval svého strýce Půtu Rokytnického z Ludanic na svatbu svou do Prostějova.

[2]) Theophrast † r. 1541 v Solnohradě; někteří píší, že byl zavražděn.

a p. Bernartovi, strýcech našich, na nás přešlých jakožto strýc nejstarší a v cedule dílčí les „Hankovce“ položil jest k zámku Fulneku a o ten les p. Bedřich z Žerotína p. Karla, bratra mého, pohání a on p. Vilím v tom půhonu proti p. Bedřichovi p. Karla zastoupiti nechce.“ Také pohnal Bedřicha z Žerotína a na Štramberku, „že rybníček pod Kotoučem byl přidělen k Fulneku a on ho drží a p. Karlovi popustiti nechce“.

Téhož roku pohnala Anna z Ojnic a na Letovicích Viléma z Žerotína a na St. Jičíně, jeho bratry a také bratrance Strážnické z 5000 kop, které dostala poroučené nad věno její sestra Marketa a které po její smrti na ni padly, a oni ty peníze vydati nechtí. (Půhon propadla, poněvadž měl poháněti její muž a nikoli poručník Vilém Kuna z Kunštátu.) Protož následujícího roku pohnal o tuž věc její manžel Václav z Bozkovic; avšak jeho manželka Anna, nedočkavši se vysledku, brzy zemřela. Po její smrti manžel Václav z Bozkovic r. 1538 pohnal opět Viléma z Žerotína a na St. Jičíně, jeho bratry a bratrance Strážnické ze 400 kop, že mu nechtějí vydati truhlici se stříbrem, na které jest erb Markety z Ojnic, která po smrti jeho paní manželky Anny z Ojnic na něj dědičně připadla. (Pánům Žerotínským nařízeno, aby ono stříbrné zboží Václavovi z Bozkovic vydali.)

Současně byli bratři Strážničtí pohnáni od Hartmana z Lichtenštejna, že jejich otec Jan srúbal mu bez práva dříví v háji mezi Tejncem a Tvrdonicemi, že po 8 let bral platy a je zadržel k Břeclavě za louky Dluhonské, které se odváděli z Kostic a Tvrdonic a že mu $^{1}/_{4}$ výtěžku z mýta v Břeclavě zadržel.

Stejnou dobou Jan Vlk z Konecchlumí na Slavkově pohnal Vilíma z Žerotína a jeho bratry, taktéž bratrance jeho Strážnické z 1000 kop, že jest nebožtík p. Bernart ml. z Žerotína, strýc jejich, 1000 kop kšaftem mu poručil a oni, držíce jeho statky, jemu těch 1000 kop spraviti a dáti nechtějí. (Vlk propadl, poněvadž p. Bernart z Žerotína na mocný list královský poručenství neudělal.)[1]) Také Žibřid z Bobolusk dovolával se 500 kop, které mu Bernart kšaftem poručil.

Naproti tomu Vilém z Žerotína na místě svých bratří a bratranců Strážnických pohnal p. Jana z Pernštejna, hlavního

---

[1]) Kšaft se provedl podle starých úmluv rodu Žerotínského.

dlužníka svého zemřelého strýce Viktorína, ze 3000 kop, na kterouž sumu vydal papírový list pod sekretem svým, podepsaný svědky, kterážto suma nyní jim dědicům patří.

R. 1538 Mandalena z Olomouce pohnala bratry Žerotínské a ze Strážnice, že strýc jejich Viktorín pobral statky i peníze po její sestře Johance z Dobrotic a oni, držíce jeho statek, každý sedmý díl toho jí zaplatiti nechtí.

Také Pavel z Žerotína a na Buchlově i na místě svých bratří nedílných Jana a Václava přihlásil se a pak žaloval je ze 100 kop, že nebožtík p. Bernart z Žerotína zůstal jejich otci Václavovi dlužen tu sumu a oni ji zaplatiti nechtí.

R. 1539 pohnal Jan z Žerotína a na Strážnici znova Hynka Bilíka z Kornic, že dopouští bráti mýto na branách Veselských o jarmarcích z městečka Strážnice a z vesnic k němu příslušících.

R. 1542 stala se smlouva mezi p. Janem z Žerotína na Strážnici z jedné a p. Bartolomějem a Karlem ze Strážnice, bratřími vlastními nedílnými z Žerotína a na Strážnici ze strany druhé. Že p. Jan má ve všem statku po nebožtíkovi p. Janovi, otci jich, zůstati i v tom, což nápadem po p. Viktorínovi a p. Bernartovi, strýci jejich, na ně přišlo, beze vší překážky od pánů Karla a Bartoloměje do 2 let zůstati. A v těch 2 letech má každému z nich v roce 100 kop gr. č. vydati ve 2 lhůtách. Pan Jan má také dávati koňům p. Karla a p. Bartoloměje obrok, a sice do 7 kusů. Kdyby který z bratří do ciziny se odebrat chtěl, aneb pro potřebu všech 3 bratří někam jel, má p. Jan tu výpravu hraditi. Dluhů má p. Jan co nejvíce zaplatiti a po 2 letech všechny statky spravedlivě mezi ně rozděliti. Item má městečko Rokytnici (?)[1] od vrchu psaných pánů bratří ve 2 nedělích postoupeno býti paní Aleně z Ludanic, paní mateři jejich, dle vůle nebožtíka, otce jejich. Jistci byli: Jan z Pernštejna na Helfenštejně, Přemek z Žerotína na Šumberku, Vilém z Víckova na Cimburku, Přemek z Víckova na Prusenovicích a Mikuláš z Víckova na Syrovicích.

R. 1542 potvrdil předměšťanům strážnickým obdarování na založení ulice Žerotínské, které jim udělili bratři Jan, Viktorín, Jiří, Bartoloměj a Bernart r. 1500.

---

[1]) V opise stojí Radocovice (!). Paní Alena z Žerotína, roz. z Ludanic dědila asi městečko Rokytnici u Přerova po otci.

R. 1542 pohnal Adam z Lomnice Bartoloměje z Žerotína na Břeclavi, že mu v městečku Veliké chová člověka, který mu sběhl. Téhož roku potvrdil Jan z Žerotína obdarovací listinu Jana z Pernštejna Prostějovským.

R. 1543 udělán byl parkan okolo města, když Turek vzal Ostřihom.

R. 1544 dal p. Jan z Žerotína založiti grunt na Moravě v městě Strážnici k novému velkému mlýnu. Toho roku přiletělo sem hejno kobylek a usadilo se částečně na lukách, částečně na vinohradech v hoře Růžené a na Mrhoněch, kde velkých škod způsobily. Kronika Jihlavská o tom vypravuje: „R. 1544 padlo ve Strážnici na velkou louku, která přes 150 vozů sena dává, nesčetné množství kobylek a sežralo trávu v té míře, že sotva nějakou kopu sena lidé sklidili. Zde kobylky rozdělily se na 3 hejna: jedno táhlo do Rakous, druhé do Slezska, třetí dále do Moravy.“ [1])

Téhož roku v pátek před sv. Martinem v městě Olomouci stala se smlouva celá a dokonalá mezi urozeným p. Hynkem Bělíkem z Kornic a na Veselí z jedné a urozenými pp. Václavem a Hynkem, bratřími vlastními Žampachy z Potnštejna, a urozeným vladykou p. Prockem ze Zástřizl a na Miloticích, rukojmími za práva zboží Veselského, za p. Jana a p. Václava, bratry z Vojslavic, strany druhé, kteříž jsou p. Hynku Bělíkovi v listu správním od nejvyššího pana komorníka p. Jana z Žerotína a na Strážnici. — — Byl jest p. Hynek Bilík pohnán, že v městě svém Veselí na branách o jarmarcích veselských mejto bráti dopouští z lidí města Strážnice. — Páni nalezli, že lidé z města Strážnice, z předměstí téhož města, ze vsí Lideřovic, Kněžduba, z Lhoty, Radějova, Sudoměřic, z Petrova, z Rohatce, Souchova, půl vsi Horního Němčího mýto na branách v městě Veselí bráno býti nemá a páni rukojmí prodavatelů panství Veselského mají p. Bilíkovi z Kornic za to domnělé právo zaplatiti 300 zl.

Téhož roku Jan z Žerotína a na Strážnici, nejvyšší komorník osvobodil své poddané ze Staré osady a z předměstí Strážnického od mostného na cestě do Luhu přes Moravu do Bzence proti

[1]) Dle jiného (Strážnického) pramene ležely na pastvisku pod vinohrady na $1/2$ m vysoko a 16. srpna o 8. hod. přes město na Rohatec letěly, zanechavše po sobě velký zápach. Na vinohradech nebylo pozorovati zvláštní škody.

tomu, že se každý, jak sedí, uvolil den na té cestě robotovati, neb koly u mostu zabijeti. (Židé platili mostné dále.)

Léta 1545 prodal p. Bartoloměj z Žerotína a na Břeclavě svůj díl, který obdržel při dělení Strážnického zboží, totiž hlavně panství Velecké svému bratru Janovi, nejvyššímu komorníku markrabství moravského, za 7250 kop gr. č. Při tom si vymínil: Obec Bobalov neb Zvolenov, desátky vinné a 2 domy ve Strážnici, jeden v městě, druhý na předměstí a dříví z hor Stražnických k dělání drajlinků a beček vinných; k nimžto lidé z Javorníka zdarma mají mu dodávati obruče. Na přívoze Rohateckém vymínil si svobodu mýta pro své lidi, kteří jezdí na Břeclav.

Pan Jan dal bratru svému jednu louku, kterou připojil k výše jmenovaným domům; také dovolil, aby váleči vína, které platilo město, také Bartoloměji víno váleli.

Peněz za statek Velecký použito na zaplacení dluhův Bartolomějových.

Kupní smlouvu podepsali: Václav z Bozkovic na Bučovicích, Kryštof z Bozkovic na Třebové, Štěpán Bruntálský z Vrbna na Hlučíně, Václav z Žerotína na St. Jičíně a Vilém Prusinovský z Víckova.

Téhož roku píše nejvyšší komorník p. Jan z Žerotína a na Strážnici svému švagru a kmotrovi p. Janu z Kunovic, aby jako rukojmí hleděl uvésti do pořádku zaplacení 500 kop gr., které půjčeny byly p. biskupovi.

R. 1546 potvrdil listinu na odmrť, kterou dostala Strážnice a vesnice k ní příslušné od Pertolta z Lipého r. 1475, doplnil ji a vysvětlil tím nařízením, aby každy, kdož dělá poslední vůli, ji učinil před úřadem, totiž před 2 osobami úředními a písařem.

Téhož roku a r. 1549 opět pohnán byl Jan z Žerotína Janem st. z Ludanic, že mu ručil za správu statku Kvasického a povinnost svou nekoná; sám jako nejvyšší komorník olomucký pohnal Václava Haugvice z Biskupic na Hranicích z 1100 kop, že jest podle jiných zaň rukojmí za správu statku Bouzova Prokopovi z Prusinovic a že je pohnán. R. 1552 byl pohnán od Albrechta z Bukůvky, že nechce mu dáti svědectví ve prospěch jeho dětí Jana a Kateřiny z Bukůvky, a ze stejné příčiny od Matyáše Ořechovského z Honbic o svědectví pro jeho děti Václava, Jana a Burjána z Honbic.

R. 1547 udělil Súchovským odúmrť, začež z každého domu museli dávati Martinskou husu. Toho roku pohnal Annu ze Zástřizl,

že musel za jejího muže Jana Sázavce jako rukojmí platiti, a ona po jeho smrti vše pobrala a jemu zaplatiti nedbá.

Když Jan st. z Ludanic od sirotků Albrechta ze Šternberka koupil statek Kvasický, ručil p. Jan z Žerotína a na Strážnici za správu toho statku, z čehož mu povstaly mrzutosti a půhony, protože majitelé sousedního statku Napajedelského, páni z Žerotína, Kvasickému škodili. R. 1550 Jan z Ludanic pohnal Jana z Žerotína, že ručil za správu Kvasic a za všechny svobody v celku i v dílech, a jemu se od Václava z Žerotína a na Napajedlích zakazuje bukové a dubové dříví sekati a on proti Václavovi mu to napraviti nechce. R. 1551 jej pohnal, že páni Napajedelští, syni po Pavlovi z Žerotína, jej zkracují v honitbě v Hříběcích horách, a že ho pohnali, že jeho myslivec Chlebníček honil tam jeřábky, — a on to napraviti nechce.

R. 1554 ve středu po sv. Jiří Jan z Žerotína na Strážnici prodal svůj díl v Horním Němči i s kostelním podacím a se vším příslušenstvím Jaroslavovi z Kunovic a na Hluku za 814 kop 15 grošů. Jistcové za Jana z Žerotína byli: Jan z Kunovic na Louce, Jetřich z Kunovic na Brodě Uh., Arkleb z Kunovic na Ostroze, Smil Bilík z Kornic na Veselí, Záviše Prusinovský z Víckova a na Polehradicích.

Téhož roku daroval Jan z Žerotína Zikmundovi Konáčovi z Hodištkova 1 čtvrt vinohradu. (Viz „osoby šlechtické“.)

Pro churavost vzdal se Jan III. ze Strážnice r. 1554 úřadu nejvyššího komorníka olomuckého, na jehož místo nastoupil Vojtěch z Pernštejna a na Tovačově.

R. 1556 ve středu před Velkonocí vystřelením z ručnice vyhořelo na předměstí Strážnickém více než 30 hospodářů nejbohatších, tak že se veliká škoda jim stala.

Za něho r. 1556 shromáždilo se ve Strážnici vojsko, táhnoucí proti Turkům. Jízdu moravskou vedl Karel z Žerotína, pěchotu Julius hr. z Hardeka. Od Strážnice pustili se do Uher, přeplavili se přes Dunaj a protáhnouce kraj Šoproňský a hory Bakoňské, vzali pevnost Korothnu.

Poslední léta svého života trávil v těžké nemoci. Již r. 1554 omlouvá se Hendrykovi st. ze Švamberka, že na jeho svatbu se sestrou pánů Rožmberských nemůže do Č. Budějovic přijeti, „protože ode dvou let více leží než chodí a že ho sluhové nejvíce nosí na stolici“.

Po dlouhé a trapné nemoci zemřel r. 1558 Jan III. z Žerotína a na Strážnici, bývalý hejtman zemský. Pochován byl snad v kryptě kostela sv. Martina ve Strážnici; avšak pamětní náhrobní nápis jeho se nezachoval.

Bernart Hanno z Žerotína a na Strážnici r. 1558—1568.

Jan III. z Žerotína na Strážnici zanechal z 2. manželky jediného syna Bernarta, který při smrti otcově neměl úplných 20 let a byl jak se podobá, zdraví chatrného. Již rok před smrtí odevzdal mu otec statek Strážnický. O jeho činnosti jest málo známo; několikráte byl pohnán jen proto, že opomenul vydati své lidi, aby podali u soudu svědectví.

R. 1557 Pavel Loranth z Ynky na Bzenci na místě svých bratří pohnal p. Bernarta z Žerotína a na Strážnici, že Martina Šabánka, poddaného ze Strážnice, k svědomí postaviti nechce.

R. 1559 pohnal Karel ml. z Žerotína a na St. Jičíně na místě svého bratra a páně Přemkových synů, strýců svých, Vilíma Rausa z Lipna zátkyní a zatýkal jej u p. Bernarta z Žerotína na Strážnici, že mu nechce před p. hejtmanem a pány soudci dáti svědectví, že byl od p. Karla st. z Žerotína poslán do Olomouce, když jeho strýc Petr ležel na smrtelné posteli, aby vyzvěděl, jak se mu vede. Aby tedy vydal svědectví, kdy a ve kterém čase a které hodině to bylo a jakou pamět tehdy nebožtík p. Petr měl a co jest k němu mluvil.

Toho roku v pátek před sv. Jiřím vinohrady horní zmrzly všecky, až ani jednoho oka nezůstalo zeleného.[1])

R. 1560 pohnal Hynek z Ludanic a na Kvasicích Jana Vlčka z Dubenska, úředníka na Strážnici, zátkyní a zatýkal jej pod p. Bernartem z Žerotína na zámku jeho Strážnici, že mu nechce dáti svědomí, jak dávno a kolik let úředníkem na Napajedlích byl, a že tehdy Kvasičtí v některých částech hor Hřiběcích poblíž Napajedel volně bez překážky zvěř honili a dříví sekali; zároveň pohnal p. Bernarta samého, že mu nechce postaviti před p. hejtmana a p. soudce Vavřince, holomka svého, který jest na ten čas u něho ve službě na zámku Strážnici; konečně Šťastného, Konáče z Hodištkova, zátkyní a zatknul jej u p. Bernarda z Žerotína na jeho zámku Strážnici, co jest mu známo o honitbě a káceni

[1]) Paměti města Strážnice ze staré sirotčí knihy zal. r. 1528.

dříví v Hříběcích horách, když býval úředníkem v Kvasicích u jeho bratra Jana z Ludanic. R. 1562 učinil smlouvu s Jetřichem z Kunovic a Bilíkem z Kornic o vedení vody přes grunty Lipovské.

R. 1563 pohnal Michal Loranth z Ynky, pán na Bzenci, p. Bernarta z Žerotína z 500 kop, že mu nechce před p. hejtmana a p. soudce postaviti Vaška Rybáře, jinak Břeclavského, poddaného svého ze Strážnice, a Hynek z Ludanic ze 100 hř. gr., že mu nechce ku potřebě postaviti Jiříka Zvěřinu, Jiříka Hledivého, Michala Barviče, Kateřinu, vdovu, příjmením Strakovu, a Martina Straku z města Strážnice, Jana Šilhavého z Předměstí Strážnického a Kateřinu, která jest u Tomáše Raka podruhyní na Předměstí Strážnickém, poddaných svých.

Že Bernart z Žerotína, ačkoliv mlád, byl osobou velmi váženou, dokazuje vyznamenání, že byl jmenován císařem a králem Maxmiliánem mundšenkem.

R. 1565 Bernart z Žerotína a na Strážnici, mundšenk J. M. cís. římského, a Jan ml. z Žerotína a na Břeclavi osvobodili jakožto držitelé desátku vinného Strážnického svému služebníku Janu Purkrábkovi jednu čtvrt vinohradu v hoře Podkovné od desátku vinného a všelijakých daní, od zemního a dali mu právo úplného majetku. Obdarování to potvrdil Čeněk z Lipého a na Hodoníně a urozený a statečný rytíř Záviš Prusinovský z Víckova.

Toto nadání potvrdili synovi Jana Purkrábka, Tobiáši Purkrábkovi, r. 1613 pro jeho věrné služby Frydrych z Žerotína a Ladislav Velen, „Strážnicové“ vlastní z Žerotína, jakožto držitelé vinného desátku Strážnického. Také osvobodil témuž Janu Purkrábkovi $^1/_2$ lán v Selském poli.

R. 1567 pohnal Bernart Drnovský z Drnovic Bernarta st. z Žerotína a na Strážnici, římského císaře, uherského a českého krále mundšenka, ze 114 zl., že jest mu slíbil při čase sv. Jana v Olomouci v klášteře ve světnici soudní tohoto léta za Jetřicha Petřvaldského z Petřvaldu, že ta suma do 4 neděl bude splacena, a to se dosud nestalo, a Jetřich z Kunovic jej pohnal, že mu nechce postaviti lidí svých ze Strážnice, Jiříka Kalného a Pavla mlynáře, kterýž na ten čas na mlýně ve Strážnici jest.

Sám nepohnal Bernart z Žerotína a na Strážnici nikoho.

Zemřel svoboden dne 25. března 1568 a pochován byl v hrobce farního kostela ve Strážnici, kde posud náhrobní kámen

památku jeho zachoval, na němž jest text: „L. P. 1568 ve čtvrtek dne Zvěstování Panny Marie, t. j. dne 25. měsíce března umřel jest o 11 hodinách slovutný Pán Bernard Hanno z Žerotína a na Strážnici, jeho Milosti Císařské mundšenk, maje let 27. Jehož duši Pán Bůh rač milostiv býti.“

R. 1571 pohnal Zdeněk Říčanský Kavka z Říčan Jana ml. z Žerotína a na Strážnici ze 120 zl., že nebožtík pan Bernart z Žerotína Strážnický zůstal mu ročního úroku dlužen a on Jan uvázav se v ten statek to zaplatiti nechce.

Jan Jetřich I. z Žerotína (r. 1568—1599). (Obr. 55.)

Po bezdětné smrti Bernhartově připadlo dle rodinných úmluv panství Strážnické synům po nebožtíkovi Karlovi z Žerotína a na Kolíně. Sirotci tito, totiž Jan Jetřich, Kašpar Melichar a Jan Lukáš byli vesměs nezletilí; nejstaršímu Janu Jetřichovi bylo teprve 11 let. Protož ve správu statku Strážnického uvázal se jejich strýc Jan ml. z Žerotína a na Břeclavi; pak se psával až do plnoletí Jana Jetřicha „ze Strážnice“. Již r. 1568 pohnal Václav Bilík z Kornic p. Jana z Žerotína a na Břeclavi, že mu lidí svých z města Strážnice, Starého i Nového, a z Předměstí Strážnického, ze vsí Lideřovic a Mikulčic, zejména Pavla mlynáře, Jana mlynáře, který na ten čas na mlýně Strážnickém jest, Mikuláše Bastlových, Martina Bočka, klempiře, Jíru Zemana, Jiříka Kalného, Jana Tesaříka před p. hejtmanem postaviti nechce.



Obr. 55. Jan Jetřich I. z Žerotína a ze Strážnice.

R. 1569 Jan st. Černčický z Kácova pohnal jej ze 127 kop, že mu Tomáše Kožišníka, poddaného svého ze Strážnice, před pány postaviti nechce. Toho roku přijat byl pan Jan ml. z Žerotína a na Strážnici mezi pány.

R. 1571 pohnán byl od Jana Šošla, měšťana z Uh. Hradiště, že mu nechce dáti ku svědectví své poddané: Linharta Štandrle, jinak Klemše, písaře důchodního strážnického, Jana Trojanského,

Šťastného, krejčího, Matouše, krejčího, měšťany, a Jiříka, myslivce ze Strážnice, čeledína svého. R. 1572 pohnal jej Zdeněk Říčanský z Říčan a na Novém Smilheimu,[1]) že nechtěl položiti dle přiznávacího listu p. Vratislava z Pernštejna třicátek císařský ze statku a lidí za dobu od sv. Václava r. 1571 do sv. Jiří r. 1572.

R. 1576 Marta Kochova pohnala Jana ml. z Žerotína a na Strážnici, že jí nechce postaviti na soud Anny Vachové, manželky Jiříka Strumenského, jinak Hrabce, poddaného svého ze Strážnice, kterou viní, že když r. 1575 přišla k ní na Staré Brno do jejího domu, ji na poctivosti zhaněla. Mezi jiným jí řekla, že, kdyby byla hodná, „že by nechodila k Sládkóm na koledu!“

Téhož roku pohnal jej Bernart z Žerotína a na Mezříči, že se podepsal s jinými pány na listinu v Hodoníně z r. 1568 ve čtvrtek po neděli křížové, kde ručil nebožtíkovi p. Janu Kropáčovi z Nevědomí s jinými pány za pana Čeňka z Lipého za zástavu vsi Čejče a slíbil, kdyby některý rukojmí zemřel, že zaň zaopatří jiného stejně dobrého a toho neučinil a listu neobnovil panně Anně Kropáčce z Nevědomí; také jej pohonil, že neodvedl za roky 1570 a 1571 povinné množství obilí a že ze vsi Čejče neodvedl z rejster vykázané obilí za leta 1572—1575. Konečně, že měl dle téhož listu r. 1572 odvésti 9 beček, r. 1574 2 bečky a r. 1575 8 beček vína po 10 vědrech.

R. 1577 pohnal ho Jetřich z Kunovic, že mu některé lidi ze Strážnice, zvláště Pavla, mlynáře, který někdy na mlýně Strážnickém byl, za svědky postaviti nechce, že Veselský pán Bilík z Kornic zvýšil honu u mlýna a tím škodí jeho poddaným ve vsi Mimokošči (Milokošti) a jemu zatápí lesy. Téhož roku pohnal jej prokurator markrabství moravského Matyáš Žalkovský ze Žalkovic, že mimo jiné lidi rytířské slíbil za Jana z Kunovic a paní Annu z Nevědomí a na Hranicích, paní manželku jeho, za ves Rataje a za fúry, které mu prodali, že je mají Matyáši Žalkovskému Ratajští vykonávati, — toho mu před panským soudem potvrditi nechce.

Sotva Jan Jetřich dospěl, uvázal se ve správu všech po rodičích zděděných statků.

R. 1577 stala se smlouva mezi p. Jetřichem ml. a p. Kašparem Melicharem, bratřími vlastními z Žerotína. Pan Kašpar Melichar

[1]) Na Vizovicích.

přijel z ciziny, avšak jsa ještě mlád, chtěl vzíti služby u dvoru císařského a protož žádal na bratrovi, aby mu z důchodu statků, totiž panství Kolínského, Zdechovského a Novodvorského, kteréž držel a užíval, jistou sumu peněz do 2 let vydával. P. Jetřich ml. přivolil, co by bylo slušného jemu dávati, poukazuje však na dluhy, náklady i soudy, které s těmi statky měl. Páni přátelé k tomu povolaní: Jetřich st. z Žerotína na Napajedlích a Smiřicích, purkrabí kraje Hradeckého, Matyáš Dobeš z Olbramic a na Černíkovicích a Jindřich st. Materna z Květnice naznali:

„Aby p. Jetřich ml. dal Kašparovi po 2 léta po 6 kopách čes. gr. ve 2 částkách a p. Kašpar Melichar ta 2 léta více žádati a u spravování statku mu překážeti nebude.

Drahocenný prsten, pozůstalý po otci jejich p. Karlovi z Žerotína má se oceniti a třetina ceny vyplatiti Kašparovi a 2. třetina Lukášovi."

R. 1581 Jan z Lipého a na Krumlově pohnal p. Jetřicha z Žerotína a na Strážnici ze 100 kop gr. českých, že si za peníze koupil 2 vězně Turky a ti mu utekli přes zeď z zámku Krumlova a p. Jetřich je dostal a jemu je za nejednu žádost vydati nechce.

Téhož roku pohnal Jetřich z Žerotína a na Strážnici i na místě p. Kašpara Melichara a p. Lukáše, bratří svých nedílných z Žerotína, na Kolíně a Zdechovicích p. Čeňka z Lipého a na Hodoníně z 10.000 hř. gr., že nechce mu ku svědomí dáti svatební smlouvu, která uzavřena byla při sv. Bartol. r. 1562 s p. Janem ml. z Žerotína a na Břeclavi, již nebožtíku, když mu pannu Alenu z Žerotína, sestru svou, k stavu manželskému dával.

R. 1583 Jan Jetřich ml. z Žerotína a na Strážnici, Kašpar Melichar z Žerotína a na Kolíně a Lukáš z Žerotína a na Zdechovicích, vlastní a nedílní bratři, poněvadž je Bůh hojně statky v Čechách i na Moravě nadělil a manželkami a dětmi opatřil, tedy ujednal, aby každý z nich směl pro děti své voliti poručníky a ze statku mohl odkázati manželce a dětem až do 10.000 tolarův. Dáno v Kolíně.

R. 1583 Jan Jetřich ml. z Žerotína a na Strážnici na místě p. Kašpara Melichara, p. Jana Lukáše, bratří svých mladších a nedílných, týž z Žerotína a na Kolíně a Zdechovicích, pohnal p. Jana z Bozkovic, nejvyššího sudího markrabství moravského, ze 70.000 hř., „že jest spolu s p. Frydrychem z Žerotína a na

Židlochovicích, Bernartem Drnovským z Drnovic, Jarošem z Zástřizl a na Bozkovicích již nebožtíkem i na místě paní Kunky z Bozkovic poručenství nepořádné nebožtíka pana Jana ml. z Žerotína a na Břeclavi („strejce mého“), které jest ve Vídni r. 1582 v dítkách a statku svém učinil proti smlouvám a erbanunkům mezi předky našimi i té smlouvě, kteráž se léta 1562 na Strážnici mezi p. Bernartem z Žerotína a na Strážnici a jím p. Janem ml. z Žerotína a na Břeclavi, nebožtíky, i na místě mém a bratří mých stala. Toto pořízení dal ve dsky vložiti r. 1582 na škodu mou a mých bratří a proti odporu mému a mých bratří vymazati nechce.“

Téhož roku pohnal u Brněnského soudu Jan Jetřich ml. z Žerotína a na Strážnici Čeňka z Lipého a na Hodoníně, že s jinými rukojmími svědčil za ves a tvrz Milotice, pustou ves Borovsko, ves Skoronice, ves Mistřín, ves pustou Jiříkovsko, ves Něčice, ves Vacenovice r. 1580 za p. Čeňka z Lipého, ale r. 1582 od Václava z Haugvic pohnán jest, a on mu to spraviti nedbá.

Také pohání ve jménu svých bratří Kašpara Melichara a Jana Lukáše p. Frydrycha z Žerotína, že dopustil, aby do desk vypsána byla poslední vůle Jana ml. z Žerotína a na Břeclavi, kterouž sepsal ve Vídni r. 1582 o dítkách a statcích svých.

R. 1584 na sněmu olomuckém o 3 králích usneseno bylo povoliti p. Janu Jetřichovi mýto na cestě k Bzenci na úhradu výloh, které měl s upravením silnice přes louky a vystavení mostu přes Moravu k Bzenci, jestliže mýta v Suchově a Vrbce (Hrubé) zruší a mýtu p. Michala Lorenta, majitele Bzence, škoditi nebude.

Poplatky byly následující: Od pěšího 1 bílý peníz, od koně, dobytčete po 2 bílých penízech, od drajlinku vína 2 gr. 4 peníze, od bečky vína 9 peněz bílých. Od vozu zavázaného 5 gr., od vozu šindele, jablek, náčiní dřevěného po 1 gr., od ovce po malém víděňském, od svině po 1 penízi bílém, od obilí každé měřice po penízi bílém, od vozu soli 4 gr.

R. 1589 učinili v Olomouci smlouvu p. Jan Frydrych z Žerotína a na Židlochovicích, p. Jan Jetřich st. a na Černíkovicích mezi uroz. pány Janem Jetřichem ml. ze Strážnice z jedné a Kašparem Melicharem z Žerotína a na Kolíně, Jeho Mil. císaře řím., krále uherského a českého Fyršnajdrem, bratrem jeho vlastním, ze strany druhé. Jednalo se o všechny statky, které zdědili po otci p. Karlovi z Žerotína a na Kolíně, po matce paní Veronice z Lípy, po

bratrovi Lukášovi, po p. Bernhartovi z Žerotína a na Strážnici, strejci jejich, také o statek Novodvorský,[1]) který po smrti otce jejich byl jim přikoupen.

Poněvadž v závěti otcově stálo, který ze synů by obdržel zastavený králem statek Kolínský a ten statek by přišel k vyplatě, aby mu ten bratr, jenž dostane statek Strážnický, na díl doplatil, tedy páni přátelé se usnesli, aby Jetřich ml. podržel statek Strážnický a vše zboží na Moravě zděděné a Kašpar Melichar Kolín a vše statky v Čechách (zvláště ony po Lukášovi)[2]) a pan Jetřich ml. aby přidal Kašparu Melicharovi 12.000 zl.

Kašpar Melichar dal o této dílčí smlouvě sepsati list, který vtělen byl do desk zemských v Praze a Olomouci. Současně dědil Kašpar Melichar v Čechách po svém ujci Vilémovi Trčkovi z Lípy. Jeho dílčí list podepsali: Hynek Brtnický z Valdštejna a na Brtnici, Jan z Bozkovic a na Třebové, Frydrych z Žerotína a na Židlochovicích, Karel z Žerotína a na St. Jičíně, Tas Mezřický z Lomnice a na Jemnici a Smil Osovský z Doubravice a na Třebíči.

Z posledních let jeho buďtež následující události ještě poznamenány:

R. 1581 Jan Bahenský z Lukova pohnal p. J. Jetřicha z Žerotína a na Strážnici, že se zapsal jako ručitel, když r. 1580 Bahenský koupil statek Louky od Jetřicha z Kunovic a nyní mu ze Zlínského panství na jeho lesy sáhli a on jako rukojmí ty škody mu napraviti nechce.

Téhož roku pohnal jej Jakub Skydynsky ze Skydně, že jeho měšťané ze Strážnice, kteří byli v ouřadě, k němu přišli do hospody Honzy Krejčího, totiž Mart. Mitmánek, Jan Sokol, Jan Judášek, Jan Skřičků, Jan Mokrý a jiní jejich tovaryši a jej na cti urazili a p. Jetřich mu to napraviti nechce. Dále pohnán byl Jan Jetřich Zdenkem z Vartenberka a na Napajedlích, že neplnil povinnosti ručitelské, a opatem velehradským Jakubem Bilským, že mu nechtěl svého člověka Jakuba Trachtu za svědka postaviti.

---

[1]) Nové Dvory panství a městys v kraji Čáslavském, okres Kutná Hora; dle Orthova Slovníku koupil je Karel z Žerotína r. 1569 od synů Hynka z Martinic; snad Karel z Žerotína s nimi o prodeji toho statku jen vyjednával.

[2]) Po Janu Lukáši z Žerotína prodány Zdechovice (statek nedaleko Přelouče v Čechách) Ignáci Tluksovi z Vrabí.

R. 1585 Jan Aujezdský z Morasic jakožto věrná ruka své sestry Doroty pohání p. Jana Jetřicha ml. z Žerotína, že když svou sestru Dorotu r. 1583 za Krystýna Moskovice z Moskovic na zámku Strážnici vdával, p. Jan Jetřich slíbil, že jí vymůže od toho Krystýna věnný list na 562½ zl. a nyní po smrti toho Krystýna o tu záležitost nedbá.[1])

R. 1586 pohnal Jan Jetřich ml. z Žerotína a na Strážnici p. Jana z Pernštejna a na Prostějově na místě jeho nezletilého bratra Maxmiliána z Pernštejna, že zaň slíbil za půjčku 400 kop gr. r. 1584 Janu Hrubšickému z Čechtína; a po smrti toho dědicové jej upomínají a on musel do Olomouce do ležení poslati dvě osoby stavu rytířského s 2 pacholky a 4 koni a on mu to napraviti nechce.

Současně pohnal Petra st. Pražmu z Bílkova a na Ejvanovicích, že byli r. 1586 spolu se zapsali za sumu p. Hynkovi st. z Vrbna a na Bruntále a ta suma měla býti o sv. Jiří r. 1587 splacena a nebyla, protož on, aby se vyhnul posměchu, s jednou osobou rytířskou, s 1 pacholkem a 2 koňmi vjel do domu Haušildova do Olomouce a Petr Pražma měl ho vyvaditi a škodu mu nahraditi, k čemuž také pány odsouzen byl. Současně pohnal jej z jiného dluhu Kateřině Rájecké z Mírova z r. 1585.

Mimo to pohnal manželku Petra st. z Bílkova, Annu Stazii Cetryskou z Kynšperka, že se r. 1584 za jeho rukojemství uvázala zaplatiti Juditě Cetrysovně 700 tolarův, a to neučinila, ač již doba proběhla, a on pro to od Cetrysových dědicû žalován jest a do ležení poslati musel. Ještě pohnal p. Bernarta Ludvíka Tovara z Tovaře a z Enzesfeldu, svobodného pána na Miloticích, že zaň r. 1586 ručil, a musil, poněvadž tento neplatil, poslati do Brna do ležení.

Konečně t. r. a r. 1588 pohnal jistého Košického ze Zákrova zátkyní v Kyjově, že nedostál ručení pro 50 zl. Jakubovi Bernartovi, měšťanu strážnickému.

R. 1588 pohnal jakýsi Michal Bakyti z Laku a na Holejči (Holíči) Jana Jetřicha ml. z Žerotína z několika sum a úroků, za kteréž Jetřich od r. 1581 ručil jako rukojmě (za Jana ml. z Žerotína a na Břeclavě a za p. Jetřicha z Kunovic) pí. Oršule Šarkance z Hakošházu. Sám pohnal Jan Jetřich r. 1588 p. Petra st. Pražmu

[1]) Spor byl urovnán.

z Bílkova, že jako rukojmí z r. 1586 nedodržel slova Jiřímu Mikuláši st. Kobylkovi z Kobylího a Jan Jetřich musel poslat do ležení do Brna a tím ztrátu na jmění měl. (Opět jej pohnal r. 1589.)[1])

R. 1588 pohnala Bohunka z Žerotína a na Zlíně Jana Jetřicha z Žerotína a na Strážnici, že nedrží úmluvy dílčí, která se stala mezi Frydrychem z Žerotína a na Židlochovicích, p. Janem st. z Žerotína a na Losyni a mezi Bohunkou v ten čas z jedné a p. Karlem st. z Žerotína a na St. Jičíně, p. Bernartem z Žerotína a na Mezříči pod Rožnovem ze strany druhé r. 1585 (že totiž měl každoročně 6 beček vína ze Strážnického panství vydávati a spravovati desátku vinného). On jí ale již po 3 léta nedává vína, pročež jej pohání z 18 sudů. Poručníkem činí svého syna Zdeňka z Potnštejna.[2])

R. 1589 Petr Pražma st. z Bílkova pohnal p. Jana Jetřicha ml. ze sumy 2454 zl., že jest mu na tvrz a ves Malkovice, ves Orlovice, díl městečka Švábenic, ves Medlovice, ves Hoštice, statek a dědictví jeho, což toho mimo první zvod p. Jana z Vrbna, jakožto zmocněného p. Hynka st. z Vrbna, pozůstává, ouředníky práva zemského menšího nepořádně zvedl, práva k tomu úplného nemaje. (Petr Pražma prohral.) Jan Jetřich ml. obdržel přiděděnì na vsi Malkovicích, Orlovicích a na části městečka Švábenic; k tomu přikoupil r. 1590 od Hynka Posadovského z Posadova mimo jiné zboží lesy u Hoštic a Medlovic za 1700 zl.; ale prodal hned všechno to zboží paní Krystýně z Rogendorfu.

R. 1597 předstoupili poddaní sirotka Břeclavského, Ladislava Velena z Žerotína, před Jana Jetřicha, aby směli do Strážnických hor pro dříví potřebné si jezditi, Jan Jetřich jim to povolil za $31^1/_2$ měř. ovsa a $31^1/_2$ slepice. Podmínky, za kterých směli do lesů na dřevo, byly:

Nesměli rúbati lískového a dubového dříví na hole a loupati lipového dříví na líčí a provazy. Dříví cizopanským lidem nesměli prodávati, nýbrž jen vlastní potřebu krýti. Kdož by proti tomu jednal, pozbyl práva do hor choditi.

---

[1]) Z těchto půhonů vidno, že p. Jan Jetřich z Žerotína a na Strážnici byl velkým dobrákem, jenž za mnohé ručil a při tom sám měl velké ztráty.

[2]) Paní Bohunka z Žerotína brzy na to zemřela, ale spor o Strážnické víno neutuchl, vlekl se ještě přes 20 let a skončen v neprospěch majitelů strážnických.

Listinu podepsali: Jiřík Hoštický z Hoštic na svobodném domě v Miloticích, Sebald Čaček z Herndorfu na svobodném dvoře v Kněždubě.

Dáno na Strážnici v pondělí před sv. Vítem.

Téhož roku dovolil za stejných podmínek rúbati dříví a voziti ze Strážnických lesů: Kněždubským za 46 měr ovsa a 46 slepic, Lhotským za 45 měr ovsa a 45 slepic, Radějovským za 18 měr ovsa a 18 slepic, Sudoměrským za $38^1/_2$ měr ovsa a $38^1/_2$ slepice, Petrovským za 39 měr ovsa a 39 slepic, Lideřovským za 17 měr ovsa a 17 slepic, Staroměstským za 26 měr ovsa a 26 slepic. Ze Súchovských hor: Súchovským za 21 měr ovsa a 21 slepic. Z Velických hor: Javornickým za $34^1/_2$ měr ovsa a $34^1/_2$ slepice, Vrbeckým za 54 měr ovsa a 54 slepic, Lipovským za 70 měr ovsa a 70 slepic, Velickým za $105^1/_2$ měr ovsa a $105^1/_2$ slepice.

R. 1591 oženil se (po druhé) Jan Jetřich ml. z Žerotína a na Strážnici s Mandalenou z Chlumu a Košumberka, dcerou Jindřicha Slavaty. Píše o tom Karel st. z Žerotína Jetřichovi dne 10. října 1591, žádaje ho, aby mu peníze před sv. Jiřím nevypovídal: „Stranu veselí Tvého, byv onehdy na Chroustovicích (u Vysokého Mýta) mluvil jsem s p. Jindřichem Slavatou, který mně sdělil, že svatba sotva před masopustem bude“. Avšak svatba konala se přece začátkem prosince toho roku.[1]) Následujícího roku pojistil jí na svém dědictví, na městečku Lipově věna půl osma tisíce a nadvěno půl pata tisíce, tedy celkem 12.000 zl., na kterouž sumu ona jej vzala na spolek.

I netěšil se Jan Jetřich dlouho ze svého rodinného štěstí. Krutá dna sklíčila ho již r. 1595 a držela jej až do jeho skonu r. 1599.

Na jaře r. 1596 (dne 29. března) píše mu Karel, posílaje mu svého lékaře: „Srozuměvši tomu, že Tě ta bídná dna opět složila, jistě jsem nad tím velice zarmoucen zůstal a srdečnou lítost nad Tebou mám, že nepostav dobře z jedné těžkosti, v druhou jsi tak brzo upadl“.

---

[1]) Paprocký z Zrcadle markr. Mor. píše, že první manželkou jeho byla Alena z Ronova, s nížto zplodil syna Jana Frydrycha a dceru Veroniku. Když zemřela, pojal Alžbětu Slavatovou z Chlumu, kteréžto svatební veselí konáno bylo na Strážnici léta 1592 za přítomnosti mnohých pánů markrabství Moravského a král. Českého.

A dne 15. listopadu 1598 mu píše: „Jistě jsem s velmi zarmouceným srdcem z přání Tvého porozuměl, že od toho času, jak jsi se, z Brna jeda, na dnu složil, předce tak churav a nedostatečen na zdraví zůstáváš, že nikam jinam, až kam Tě položí neb posadí, sebou hnouti nemůžeš. Pán Bůh račiž to při Tobě změniti a k lepšímu zdraví Tě přivésti, jakož pak naději mám, že když ti měkčí časové pominou, mrazy nastanou a dne přibývati bude, že se s Tebou také polepší“.

Dne 20. prosince téhož roku mu píše: „Z psaní Tvého jsem opět tomu, čemuž jsem velmi nerad, porozuměl, že při nemalém nedostatku zdraví Svého zůstáváš a že Sobě již málo troufáš buď choditi, buď na voze jezditi, k čemuž ač snad nemoc Tvá směřuje; avšak já mám celou naději ku Pánu Bohu, že netoliko ji ráčí umenšiti, než i zdraví Tvého polepšiti a mimo nadání Tobě pomoci“. Dále pokračuje: „My zde z milosti Boží všichni jsme zdrávi, než Tvůj syn (malý Frydrych) po tyto všecky časy na oči stonal, na kteréž mu fluss padal, dosti nebezpečně“.

Pro lepší pohodlí nemocného p. Jetřicha žádali do Krumlova za půjčení nůší, ve kterých nosívali nebožtíka p. maršálka.

Sotva se Jan Jetřich oženil, vymohl si na císaři a králi českém Rudolfovi mocný list, datovaný ve čtvrtek po sv. Alžbětě r. 1583, aby všechen svůj statek movitý i nemovitý, dědičný neb zápisný odkázati mohl, komu by se mu líbilo.

Nedlouho před smrtí dal sepsati poslední svou vůli, ovšem těše se, že déle ještě živ bude a dočká se snad i potomkův z druhého manželství. O statek Strážnický postaral se v závěti nejvíce. Určil, aby navždy zůstal majetkem rodu pánů z Žerotína, posledně jakožto statek seniorátní; ženské potomstvo z držení Strážnice vyloučil.

Pro zajímavý obsah, neobyčejnou důkladnost a důležitost, kterou závěť jeho pro Strážnické panství měla míti, uveřejňujeme ji v plném znění.

Poručenství Pana Jana Jetřicha z Žerotína.

„Ve Jméno Blahoslavené a Nerozdílné Trojice Svaté, Otce, Syna a Ducha Svatého, Pana Boha mého jediného, na věky Požehnaného Amen. Já Jan Jetřich z Žerotína a na Strážnici známo činím všem vůbec, rozvažujíce u sebe, kterak všecky věci na tomto světě jsou nestálé a velice kratičké mé zde putování, smrt pak ačkolivěk jest jista, však hodina její, kdy a kde přispěje, nejista a nevědoma; a tak všecky věci zdejší časné a pominutelné, a nechtíce, aby po smrti mé mezi dítkami a přátely mými o statek můj, kterýž

mám aneb ještě z požehnání Božího míti mohu, jaké různice a soudové, zniknouti měli, jsouce také s Panem Kašparem Melicharem z Žerotína, bratrem svým vlastním jakž podle pořádku království Českého tak také podle pořádku markrabství Moravského dostatečně dělen, umínil jsem poručenství a kšaft o dítkách a statku svém učiniti a, majíce list Mocný od Nejjasnějšího a Nejnepřemoženějšího knížete a Pana Rudolfa Druhého, z Boží Milosti voleného Římského Císaře (atd. titul) . . . . . Pana mého Nejmilostivějšího sobě daný, kterýmž mi Jeho Milost Císařská moc dávati ráčí, abych všecken a všelijaký statek svůj, kterýž mám, anebo ještě míti budu, buďto dědičný neb zápisný dáti a poručiti mohl na smrtelné posteli neb za zdravého života, komuž by mi se líbilo a zdálo. Také abych mohl dítek a statku svého poručníky zdělati, kteřížby mi se hodni, dítkám i statku mému užitečni býti zdáli, jakž týž list od Jeho Milosti Císařské mně daný to v sobě obsahuje a zavírá, na kterýžto list Mocný od Jeho Milosti Císařské, jakožto krále Českého a markrabě Moravského mně daný, jsouce při dobrém rozumu i paměti, také s radou přátel svých toto poručenství své činím a, poroučeje duši svou v ruce Všemohoucího, Věčného Pána Boha mého, jemužto cele důvěřuji, že mně hříchy mé pro Pána Ježíše Krysta, syna svého jediného a jeho drahé zasloužení odpustiti ráčil.

Předně toto nařizuji, aby tělo mé v dědictví mém, v kostele Strážnickém poctivě, však beze všech zbytečných nádherností a nákladův pochováno bylo. Dítek pak mých, Jana Frydrycha, syna svého, a Veroniky, dcery mé, které mi pán Bůh s dobré paměti nebožkou paní Alinou Křineckou z Ronova, manželkou mou milou a věrnou, i jiných dítek, ač by mi které Pán Bůh s nejmilejší manželkou mou paní Alžbětou Slavatovou z Chlumu a z Košmberka dáti ráčil, i všeho a všelijakého statku svého poručníky mocné a otcovské činím: Uroz. paní paní Alžbětu z Chlumu a z Košmberka, manželku mou milou a věrnou, až do stavu jejího proměnění a uroz. pány: pana Karla z Žerotína a na Dřevohosticích a pana Jana Diviše z Žerotína na Náměšti a Židlochovicích a uroz. vladyky pana Václava Morkovského z Zástřizl a na Bozkovicích, Jeho Milosti Císaře Firšnejdra, a pana Bohuše Morkovského z Zástřizl a na Svatobořicích, pany strejce a ujce mé zvláště milé, a jim se toho jako své nejmilejší manželce a mým zvláště milým panům přátelům důvěřuji, že to Poručenství mé k sobě přijmou a podle této poslední vůle se tak zachovají, jakož jsem se na nich, že to učiniti chtějí, za živosti své dožádal.

Protož když by kolivěk Pán Bůh mne z tohoto světa skrze smrt časnou povolati a vzíti ráčil, nadepsaných panů poručníků svých za to žádám, aby se hned po smrti mé ve všecken po mně pozůstalý statek můj, též na všecky svršky, klenoty a stříbra, cožby se toho koli po smrti mé našlo, a jakýmkoli jménem jmenovati se mohlo, uvázali a jej k dobrému dítek mých zpravovali a opatrovali a jej až do dvou a dvaceti let syna mého nejstaršího drželi, a kdyžby tak syn můj k věku a k letům svým rozumným, ode mne jemu tímto kšaftem mým vyměřeným přišel, tehdy pani poručníci moji jemu toho všeckého statku pro mně pozůstalého zúplna, tak jakž jsem jeho sám v držení a užívání byl, popustili. Jesliže by pak Jan Frydrych, syn můj, anebo dal-li by mně Pán Bůh více synův, ti nedojdouce let svých rozumných z tohoto světa sešli, tehdy chci, aby hned od času smrti téhož syna, neb synů mých, panu Kašparovi

Melicharovi z Žerotína, bratru mému, s nímž jsem vždycky v svornosti a v lásce bratrské od dětinství svého zůstával, od panů poručníků dítek a statku po mně pozůstalého suma jednoho Tisíce zlatých, za jeden zlatý třiceti groši, za groš sedm peněz počítajíc, na dva rozdílné terminy, totiž polovice na sv. Jiří a druhá polovice na sv. Václava z důchodův statku mého Strážnického až do smrti jeho vydávána byla. Než statek můj všecken aby na pana Karla ml. z Žerotína, syna nejstaršího téhož pana bratra mého a jestli by i ten let svých nedočkal, na třetího a tak postupem z jednoho nejstaršího na druhého bez roztržení, však na níž psaný spůsob přišel a připadl. Nic méně pani poručníci moji svrchu psaní takového pro mně pozůstalého statku mého nebudou povinni jemu Panu Karlovi, a jestli by jej Pán Bůh neuchoval, druhému až i třetímu bratru jeho a tak dále, pokudž by jich více bylo, postupovati, až by k letům svým vyměřeným, totiž dvaceti dvoum, kterýkoli z nich přišel. Když by pak Pán Bůh panu Karlovi jich dočkati dáti ráčil a on v držení a užívání častopsaného statku mého vešel, tehdy tomu chci a mocně to tímto poručenstvím (žádám), aby z něho každému bratru svému, synu p. Kašpara Melichara, otce svého, každého roku aneb jestli by který z nich prve než on p. Karel zemřel, dítkám jeho mužského pohlaví, které by po něm pozůstali, na místě otce jejich po dvou tisících zlatých počtu moravského, totiž za jeden zlatý 30 groši, za 1 groš 7 peněz počítajíc až do živnosti jeho bez všelijakých odporův a nesnází vydávati povinen byl a statek tento, kterýž mu z lásky poroučím, ačkoliv, pokud by mu Pán Bůh života a věku na tomto světě popříti ráčil, sám bez překážky všelijakého člověka držeti a užívati moci bude, avšak jeho neopouštějíc a nemrhajíc, ovšem pak neutrácejíc, aneb se na něj jakýmkoli spůsobem dlužíc náležitě opatrovati a vzdělávati má, nařizuji. Po smrti pak jeho chci, aby statek dotčený na nejstaršího bratra jeho, kterýž by tehdáž v živnosti byl, spadl a ten ho týmž vším spůsobem jako pan Karel, bratr jeho, užívati a bratřím svým neb dětem jejich mužského pohlaví po dvou tisících zlatých, avšak ne po hlavách neb osobách než po rodech a kolenech, jakož pak i dětem právě Karlovým též mužského pohlaví platiti a spra.ovati povinen bude, z něho potom na třetího bratra a tak dále, pokudž by jich stačilo, z jednoho na druhého spadati má. A kdyby všichni zemřeli, tehdy na nejstaršího pána z Žerotína z kterýchkoli z nich pošlého, toliko aby v letech nejstarší byl, připadne a z něho na druhého, po něm nejstaršího, buď on bratr nebo strejc a tak dále, pokudž ty linie z pana Kašpara Melichara z Žerotína, bratra mého, pošlé trvati budou, avšak vždy s nahoře psanou výminkou, aby na děti a potomky po vejš psaných bratřích, synech p. Kašpara Melichara pozůstalých na každou linii po 2000 zl. vydáváno bylo, a statek můj bez všelijaké závady v celosti se zachoval. Kdyžby která linia sešla, tedy ty 2000 zl. na druhou linii padati nemají, než za pánem Strážnickým zůstávati budou a on je k užitku svému, jak se mu koli líbiti, obrátiti moci bude. Neuchoval-li pak Pán Bůh smrti dotčených strejců mých dítek a potomků p. Kašpara Melichara z Žerotína a žeby linea jejich mužského pohlaví všecka sešla, tehdy takový statek můj na sestry jejich, dcery p. Kašpara Melichara z Žerotína, bratra mého, ani na žádného jiného pohlaví ženského připadati nemá. Než

[1]) Za živnosti, tolik jako za života svého.

tomu chci, aby na p. Ladislava Velena z Žerotína a na Břeclavi jakožto nejbližšího strejce mého a z něho na nejstaršího syna jeho, jestliby mu Pán Bůh dítky mužského pohlaví dáti ráčil a tak dále vším tím spůsobem, jak jsem to při dítkách p. Kašpara Melichara, bratra svého, kromě vydávání těch 2000 zl. nařídil. A pakli by on toho nedočkal aneb dítek mužského pohlaví po sobě nezanechal, aneb ten kmen mužský z něho řádně pošlý všecek vyhynul, v té příčině na nejstaršího pána z rodu pánů z Žerotína vždycky z jednoho nejstaršího na druhého po něm nejstaršího přišel a nikdá z rodu strejců mých, v celosti zůstávaje, nevycházel a ženskému pohlaví, pokud by ten rod trval, se nedostával. A kdyžby který z výše psaných nejstarších strejců mých v držení často psaného statku mého vešel, nemá jeho buď v celosti neb na díle prodávati, zastavovati, zmírňovati, na něj se dlužiti, ani kterakkoli mrhati neb zmenšovati, než ten všecken statek, jakž v svých hranicích vymezen a po smrti mé zůstavena jest, v celosti bez závad neb jakých jiných zmatků po sobě jinému zanechati.

Což se pak Veronyky, dcery mé, dotýče, takto o ní poroučím a nařizuji: Poněvadž jsem ji hned dítětem malým po smrti paní Aleny z Ronova, manželky mé a mateři její, panu Frydrychovi z Žerotína, panu strejci mému zvláště milému, již nebožtíku, aby při paní manželce jeho, paní Mandaléně z Chlumu a Košmberka až do vdání a nebo smrti své zůstala a od ní brána nebyla, dal, toho tak při tom zůstavuji a poručenstvím svým potvrzuji a když by ji Pán Bůh let rozumných dojíti a k poctivému vdání s radou pánů poručníků mých aneb syna mého již dorostlého a v letech dospělého přijíti dáti ráčil, tedy chci tomu, aby pro ni učiníce jí výpravu poctivou jeden tisíc kop groší věna jmenováno a v roce pořád sběhlém vydáno bylo. Dal-li by mi pak Pán Bůh víceji dcer s nynější manželkou mou, Paní Alžbětou z Chlumu a z Košumberka, tehdy jedné každé dceři mé tak mnoho, totiž 1000 kop groší věna vydati povinni budou; však Veronyce, dceři mé, z lásky otcovské mimo již jmenovanou sumu 2000 zl. odkazuji. Ty aby jí syn můj, když by mu statek postoupen byl, v roce pořád sběhlém vydati povinen byl. Tolikéž jí poroučím řetěz zlatý ze dvou set dukátů s kroužky velikými hladkými, ten aby jí od pánů poručníků hned po smrti mé vydán byl, než jestliže by pak Pán Bůh na syna mého smrt dopustiti ráčil, prve nežby ona dojdouc let svých rozumných s radou poručníků mých k vdání přišla, tehdy chci tomu, aby tíž pani poručníci moji byli povinni z téhož statku mého, který strejcům svým svrchupsaným, synům p. Kašpara Melichara z Žerotína, bratra mého, aby po smrti syna mého na ně připadl, a poroučím 20.000 zl. vydati a to ve čtyrech letech pořád sběhlých, každého roku při času sv. Jiří po pěti tisících zlatých však bez úroku. Pakli že by mně Pán Bůh s nynější manželkou mou milou a věrnou více dcer dáti ráčil, tehdy chci, aby těch 20.000 zl., kteréž tak Veronyce, dceři mé, odkazuji, na rovný díl od panů poručníků mých mezi ně rozděleny byly, a nadto vejši chci, aby pani poručníci moji, též syn můj a strejcové moji na hoře psaní, kdyžby v držení a užívání statku mého vešli, počnouce hned ode dne smrti mé až do vdání jejich, každého roku z téhož statku pro mne pozůstalého po 400 zl. čísla a počtu jako nahoře na šaty vydávati povinni byli. Co jsem pak urozené paní paní Alžbětě Slavatové z Chlumu a

Košmberka, manželce mé nejmilejší, dskami zemskými na statku svém dědičném zapsal, to v mocnosti a na místě svém pozůstává a což jsem jí nad to od klenotů, zlata, stříbra a svršků anebo ještě za zdravého života bych jí daroval, to jmíti chci, při tom aby zůstavena byla, a kdyžbykoli od pánů poručníků mých svršky[1]) podle pořízení zemského vydávány byly, to nařizuji, aby jí tolikéž třetí díl cínového náčiní, ubrusů, ručníků, servítů, prostěradel a bílých šatů, cožkoliv toho pro mne pozůstane, dán byl; neb jí to mocně dávám a poroučím. A jakož jsem jí dům v městě Strážnici až do živnosti její daroval a jej stavěti začal, za to panův poručníkův svých prosím, aby ten dům, tak, jakž vyměřen jest, dostaviti a dodělati (z statku mého na to stavení nakládajíce) dali, a když by syn můj k letům přišel a ona manželka na zámku s ním bydleti nechtíc, do domu dotčeného se přistěhovati chtěla, tedy bude povinen syn můj na týž dům všelijaké náležité vychování a opatření jí vydávati; než kdyžbykoli stav svůj proměnila, tedy žádného více vychování míti nemá a syn můj žádným vydáváním víceji povinen nebude. Klenoty všecky a všelijaké od stříbra, zlata, perel a drahého kamení, řetězy zlaté, též šatstvo a jiné věci, což jest toho po nebožce manželce mé milé, mateři dcery mé Veronyky svrchupsané, pozůstalo, jakož jsem to za živnosti své paní Mandaleně z Chlumu svrchupsané vydal a odvedl, chci, aby jí zůstávaly a od paní až do vdání jejího vedle důvěření mého dochovány byly. Po smrti pak dcerky mé, jestližeby nedojdouce let svých anebo bez vdání z tohoto světa sešla, chci, aby ty klenoty nahoře dotčené všecky na dceru anebo jiné dcery mé, ačby mi které Pán Bůh s nynější manželkou mou dáti ráčil, připadly. Pakli by po mne žádných dcer nezůstalo, tehdy na dcery p. Kašpara Melichara, bratra mého, takové všecky klenoty aby připadly, a od paní Mandaleny z Chlumu a z Košmberka jim vydány byly.

Z klenotů pak po mne pozůstalých to nařizuji a míti chci, aby Janovi Frydrychovi, synu mému, od p. poručníků mých dva řetězy zlaté, jeden z tisíce dukátův s velikými kroužky, který se na 3 díly rozjímá, a druhý z pěti set dukátů, který se tolikéž rozjímá, a jeden veliký koflík s přikryvadlem, na kterémž přikryvadle jeho Milosti dobré a slavné paměti arciknížete Ferdinanda rakouského erb jest, kterýžto koflík Jeho Milost ráčil o křtinách mých p. otci mému dobré paměti darovati, dochováno bylo. Neuchoval-li by pak Pán Bůh syna mého od smrti před lety jeho přirozenými a ode mne vyměřenými, tehda od p. poručníků mých Veronyce, dceři mé, až do vdání jejího anebo let přirozených takové dva řetězy a koflík aby dochovány byly. Za to také p. poručníkův svých milých obzvláštně prosím, aby syna mého na učení odeslali a opatříce jej rozumným a učeným preceptorem i jinými podle stavu a věku svého potřebami náležitými až do zrostu a let jeho přirozených a rozumných. Strany hornystkomory,[2]) kterou na Strážnici mám, tolikéž pánův poručníkův svých zvláště milých za to žádám, poněvadž jest na ni nemalý náklad učiněn a ještě více, pokudž mi Pán Bůh bytu na tomto světě příti ráčí, naložiti úmysl mám, že obzvláště nad ní, aby roztrhována nebyla, ruku svou držeti budou

[1]) Svršky tolik jako nábytek, prádlo a kuchyňské nádobí a nářadí.
[2]) Hornystkomora = rystkomora = zbrojní komora.

a ji synu mému často jmenovanému dochovají. Pakli by syn můj nedočekaje let svých dospělých umřel, tedy chci, aby ta všecka hornystkomora, což by toho kolivěk se našlo, při statku Strážnickém zůstávala, a kdožby pánem Strážnickým byl, ten aby ji však bez umenšování v držení svém měl a scházeti jí nedal.

Aničce šlechtičně z Žerotína, dceři p. Kašpara Melichara, bratra mého, kterou jsem k sobě a k manželce své po smrti paní mateři její přijal, jeden tisíc dukátů aby jí hned po smrti mé vydán, aneb s rukojními, aby jí úrok z něho jíti mohl, ujištěn byl, a mimo to, pokudž by při často psané manželce mé zůstávala, každého roku 200 zl. na jednou za šaty poroučím a kdyžbykoli k poctivému vdání s radou a vůlí p. otce svého, manželky mé a přátel svých přišla, aby pro ni 1000 tolarů věnováno bylo, nařizuji.

Co se pak všech a všelijakých dluhův mých po mně pozůstalých dotýče, jsem ku panům poručníkům svým milým té důvěrné naděje, že to tak opatří, aby na mne pro dluhy po smrti mé žádného naříkání nebylo.

Toto pak sobě znamenitě vymiňuji, jestli že bych toto poručenství své kdy zkaziti a jiné udělati chtěl, abych toho moc měl tolikkrát, kolikkrát by mi se dobře líbilo a zdálo. A pakli bych tohoto poručenství nezměnil a poručenství druhé na papíře pod pečetí svou a pánův, nebo dobrých rytířských lidí dvou neb tří pečetmi udělal a týmž poručenstvím přátelům neb služebníkům a čeládce své anebo komužkolivěk co až do sumy 5000 zl. čísla svrchu psaného odkázal, to aby tak stálé a pevné bylo, jako by to všecko slovo od slova v tomto poručenství mém napsáno bylo, a pani poručníci moji aneb potomně buď syn můj nejstarší dojdouce let svých anebo strejcové nápadníci moji nahoře psaní tomu všemu zadost učiniti povinni byli.

Naposledy pánův poručníkův svých za to prosím, když by jakkoli na mne Pán Bůh smrt dopustiti ráčil, že poručenství mé toto, kdyžbykoli neprve po mé smrti dsky zemské v městě Olomouci odevřeny byly, ve dsky zemské tak slovo od slova, jakž jsem já je sepsati dal i s mocným listem od Jeho Milosti Císařské mně daným vložiti dáti ráčí. A že jest v tom ve všem, což se nahoře píše, má jistá, celá a dokonalá vůle, tomu na svědomí a pro větší důvěrnost list a kšaft tento jsem svou vlastní pečetí pečetiti dal. A pro širší o tom vědomosti připrosil jsem urozených pánův, pana Arkleba z Kunovic na Brodě Uherském, p. Zdenka Žampacha z Potnštejna a na Novém Světlově, p. Voldřicha z Kounic a na Slavkově a uroz. vladyk, p. Bohuslava Bořity z Budče, na Lišni a Kobylnicích, komorníka práva menšího zemského kraje Brněnského, p. Jana Bukůvky z Bukůvky na Třemešku a Ejvanovicích, pana Hanuše Petřvaldského z Petřvaldu a na Račicích, že jsou též pečeti své podle mé na svědomí sobě a erbům svým beze škody k této poslední mé vůli přitisknouti dali.

Datum na Strážnici desátého dne měsíce března léta od narození Syna Božího 1599ho."

Jan Jetřich I. z Žerotína zemřel r. 1599 v Židlochovicích; pochován byl ve farním kostele Strážnickém, kdež v hrobce měl následující náhrobní nápis: L. P. pětistého devadesátého devátého

v pátek před sv. Divišem 8. dne měsíce října mezi 5. a 6. hod. na půl orloji z vičera na zámku Židlochovicích dokonal štastně běh života urozený pán Jetřich z Žerotína a na Strážnici, maje let věku svého 42 půljedenácta měsíce a 5 dní; jehožto tělo tuto odpočívá a v naději blahoslaveného vzkříšení očekává.

Po předčasné smrti páně Jetřichově vedla poručenství nezletilých dítek Frydrycha a Veroniky macecha Alžběta z Chlumu a Košumberka. Hlavním spoluporučníkem, jenž statek Strážnický spravovati pomáhal, byl Karel st. z Žerotína na Náměšti, Rosicích a Dřevohosticích. Mimo to v poručenství se uvázali Jan Diviš z Žerotína na Židlochovicích a Bohuš Morkovský ze Zástřizl.

R. 1603 Mandalena Hřivínka z Oujezda pohání paní Alžbětu Slavatovou z Chlumu a Košumberka, p. Karla z Žerotína na Dřevohosticích a Rosicích, p. Jana Diviše z Žerotína a na Židlochovicích, p. Bohuše Morkovského z Zástřizl jakožto otcovské poručníky sirotka a statku po p. Janu Jetřichovi z Žerotína, že jí poddaného sirotčího Mikuláše Hrdého ze Strážnice k obvinění vydati nechtějí. Jmenovaný přišel k ní do pokoje, do domu, ve kterém tehdy ve Strážnici bydlela; „hanlivými slovy ji na poctivosti nařkl, nadávaje jí ‚bist[1]) šelmovských, elementárských‘, opřehaje motykou, chtěje mne bíti, že lhu jak k . . zv . . . .“. Také je pohání, že jí odepírají na svědectví Anny Hrnčířky, manželky Daniela Koníčkového, v ulici slove na Újezdě na Předměstí Strážnickém, a Reginy, manželky Matěje Syslíka, v hoferství v téže ulici.

Největší přízni Alžběty Slavatovny těšili se moravští Bratři. (Viz Lipov.)

Alžběta Slavatovna z Chlumu zemřela na den Hromnic 1605; pohřeb její však o celé dva měsíce odročen byl, aby se přátelé její z Čech a z Moravy pohodlně na pohřeb sjeli.

Píše o tom Karel st. z Žerotína ze dne 6. února 1605 svému bratru Janu Divišovi: „Stranu paní Strážnické a odpovědi dání pánu z Roupova zprávy žádné o tom Vám dávati potřeba není; nepochybuji, že jste se do této chvíle o smrti paní dověděli“.

Žádal jej opět, aby za příčinou smrti paní Strážnické na Strážnici se uprázdnil, a co by tam potřebí bylo, spravil a nařídil,

---

1) Bestií.

neboť on musí do Prahy, „abychom na sebe naříkání nějakého nedopustili“.[1])

V dalším dopise (čís. 343) píše témuž: „Co se pak svědomí dání p. Kašparovi, strejci našemu, a jiných věcí, ano i pohřbu nebožky paní Strážnické dotýče, poněvadž veliká potřeba jest, abychom o tom co nejdříve promluvili, — prosím Vás, nestěžujte Sobě pro mne toho učiniti a ke mně na Dřevohostice, kamž já nyní upřímo pojedu, přijeti, tak abychom mohli na něčem jistém společně zůstati“.

Pohřeb paní Strážnické ustanovil na den posledního března, doufaje, že všichni přátelé v Strážnici se shledají.

V dalším dopise (čís. 408) mu oznamuje, že Adam Slavata se svou chotí (před pohřbem) v úterý do Strážnice dojede, on ale asi ve středu bez manželky, která z pokoje ani nemůže vyjíti. Pohřeb konán byl za velké účasti posledního března.

Pochována byla v kryptě farního kostela, kdež dle matriky farské měla nápis:

Léta Páně 1605 den Hromic, totiž druhého dne měsíce února Pán Bůh všemohoucí ráčil jest povolati z tohoto světa prostředkem časnéj smrti vysoce urozenou paní paní Alžbětu Slavatovnu z Chlumu a Košumberka na Strážnici v letech věku jejího v 33., kteráž v stavu manželství s panem manželem p. p. Jetřichem z Žerotína na Strážnici živa jsouc půl osma leta a po smrti jeho v stavu vdovském zůstávajíc život svůj v Pánu dokonala v třetí hodině po poledni léta a dne ut supra. Jejížto duše v rukou Božích odpočívá a tělo v tomto místě vzkříšení z Mrtvých očekává.

Za poručnictví Frydrychova, jenž byl chatrného zdraví, staralo se příbuzenstvo v případě jeho smrti o stav panství Strážnického a na jejich přání vydal hlavní jeho poručník Karel st. z Žerotína ouřadu Strážnickému tento rozkaz: „Poroučím Vám jak od osoby své, tak i na místě jiných pánů poručníků, abyste p. Kašparu Melicharovi z Žerotína a na Nových Dvořích svědomí, jakéhož po Vás i na místě p. Jana st. z Žerotína a na Losyně, pana strýce našeho, žádá, totiž jaké sobě obdarování od předkův našich, pánův z Žerotína, dané máte, co nejdříve dáti se nezbra-

---

[1]) Jak známo, byli Karel st. z Žerotína a Diviš z Žerotína, poručníci sirotka Strážnického Frydrycha z Žerotína.

ňovali, avšak abyste rozuměli, že Vám nebude potřebí všech těch obdarování přepisovati, než toliko nížepsaným způsobem poznamenati", totiž: „My purkmistr a rada etc. vyznáváme etc., že máme obdarování od uroz. pánů, pána toho na tuto a tuto věc etc., jehož datum tuto a tuto, léta a dne tohoto a tohoto — a tak týmž způsobem jiná obdarování od koho jsou Vám dána, nač se která vztahují, kde datyrována a kterého dne a léta. A když to od Vás spraveno bude (což aby se také tím dřívěji stalo, se přičiňte), tedy mi takové svědomí i také přípis jeho odeslati neopomiňte. A aby jste věděli, že se to s vůlí a poručení J. M. C. děje, tehdy ku p. Skřížkovskému dojděte, on Vám patent J. M. C. ukáže." Datum na Dřevohosticích 30. Aprilis 1905.

Karel st. z Žerotína jakožto poručník sirotka Frydrycha táže se hned po její smrti (totiž v květnu 1605), Brněnských, zdali nebožtík p. Jan Jetřich z Žerotína a na Strážnici, dal dům svůj, který měl v městě Brně, své paní Elišce Slavatové z Chlumu připsati a do městských kněh zanésti. A v červnu toho roku píše: „Žádám Vás také, abyste do domu p. Adama Slavaty, kterýž býval nebožtíka p. Strážnického, došli a s hospodářem téhož domu promluvili, aby žádného do domu nepřijímal a jeho nezamlouval, že bych já sám do něho s ženou svou, jestli by toho potřeba nastala, se obrátiti chtěl.

Za hlavního poručenství p. Karla st. z Žerotína po smrti paní Alžběty z Chlumu nastalo úplné zpustošení panství Strážnického r. 1605 a doba hrozné bídy v celém kraji. Brzy po svém nastoupení na velkostatek daroval Jan Frydrych své sestře Veronice, provdané za Jana Diviše z Žerotína na Náměšti a Židlochovicích, dům výsadní na rynku v městě Strážnici v právě městském purchrechtním ležící, který mu po otci právem brněnským přisouzen byl. K tomu domu přikoupil 2 pololány, každý ve 3 kusích: první koupil po nebožtíku Blažeji Kočišovi, jinak Bromovi, druhý po nebožtíku Bartošovi Kutějkovém. K tomu přidal jednu louku za Radějovem, která slove „v Šrancích", a zahradu zelnou, jak v knihách městských purkrechtních zapsáno jest. Dovolil, že v tom domě všechna vína vlastní i cizí koupená smí se šenkovati, což se příčilo vinným výsadám městu daným. Avšak Frydrych sám uznávaje učiněnou křivdu praví: „Však majíc já nahoře psaný Jan Frydrych z Žerotína o statku svém dědičném, žádnému nezávadném, moc, co mi se líbí, učiniti." Také jí dovolil dobytek

držeti a na panském pásti a osvobodil dům i pole od všech robot a poplatků. Kdyby však dům ten prodán byl, pozbude toto obdarování platnosti. Též dříví ku stavbě a jiné potřebě může si z hor bráti.

Kdyby pí. Veronika dříve zemřela než její manžel Jan Diviš, má ten dům spadnouti na něho (Diviše); kdyby měl děti, tedy na syna prvorozeného, po případě na dceru. Kdyby dědiců neměl, může ten dům dáti a odkázati, komu by se líbilo.

Městskému rychtáři uloženo tuto listinu dáti zapsati do kněh městských.

Současně vyznává Frydrych z Žerotína, že z lásky bratrské dal 120 greftů vinohradu („Ronové") s boudou, presem, a všelijakým náčiním své sestře Veronice z Žerotína a na Chrustovicích.[1]) Z vinohradu neměla se žádná daň, ani zemní, ani vinné desátky platiti, panství Strážnické mělo potřebné dřevo, všechny správy na boudě a v ní obstarávati, lidé z Petrova a ze Sudoměřic měli vinohrad obdělávati, takže pí. Veronika jen užitek bráti měla. Dědičné podmínky stejně stanoveny jako u domu.

Hornému rozkázáno tu listinu zapsati doslova do horenských kněh.

Obě listiny psány byly na Strážnici v úterý před památkou sv. Jiří r. 1609. Podepsali svědci: Petr Sedlnický z Choltic a na Fryšově, Vít Hodický z Hodic na Miroslavi, vladykové: Frydrych Kartenhof z Malejova a na Křetíně a Voldřich Vít ze Rzavého na svobodném dvoře v Zaječím. Nedlouho po tom, dne 21. července 1609) přidal sestře Veronice ještě 3 lány pole: jeden „u Golgaty", druhý u brány Veselské a třetí na velké nivě ležící k rybníku Lhotskému, jenž slove „Velký lán".

Avšak již příštího roku (ve čtvrtek po slavné památce seslání Ducha sv. 1610) na tvrzi Židlochovicích stalo se urovnání mezi Janem Divišem z Žerotína a jeho manželkou Veronikou ze strany jedné a její bratrem ze strany druhé za přítomnosti svědků p. Kašpara Melichara z Žerotína a p. Bohuše Morkovského ze Zástřizl. Smlouva o vinohrad v Ronové na Strážnicku tak změněna, aby p. Jan Frydrych sproštěn byl starati se o správu vinohradu, za to však zaplatil 2400 zl. mor. Ale poněvadž hotově platiti

[1]) Chroustovice v Čechách (okr. Vys. Mýto) dědila Veronika asi po své maceše Alžbětě Slavatovně z Chlumu a Košumberka.

nemůže, má Janu Divišovi zastaviti ves Sudoměřice na 6 let. Kdyby i po 6 letech Jan Frydrych ten obnos nevyplatil, má Jan Diviš držeti Sudoměřice dále. Až tu sumu vyplatí, nastane poměr, jaký byl r. 1609 ustanoven.

Po smrti urozené paní Veroniky z Žerotína[1]) padlo všechno její jmění na jejího manžela p. Jana Diviše z Žerotína na Náměšti, Židlochovicích, Pouzdřanech a Brandejse. Ohledně domu a vinohradu učinil Jan Frydrych s ním smlouvu, aby dům i vinohrad jemu vrácen byl za 6000 zl. splatných ve 2 lhůtách.[2]) Pan Diviš má mu na to vystaviti patřičné listy a staré vrátiti, p. Jan Frydrych má 31 beček vína, které (mimo 2 bečky v roce minulém) z vinohradu sklidil, p. Divišovi, kdykoli pro víno pošle, vydati, také všeliké svršky a nábytky, které v domě zůstaly.

Smlouvu potvrdili Pavel Vostrský, Kaplíř ze Sulevic a Voldřich Vít ze Rzavého na domě v Nosislavi.

Dáno v Židlochovicích 1612.

Skoro celou tuto pozůstalost po své sestře Veronice daroval Frydrych později své manželce. Zachovaly se o tom dvě pergamenové listiny v archivě Strážnickém:

I. Jan Frydrych z Žerotína a na Strážnici daruje pro případ, smrti své manželce Marii Magdaleně Žerotínské, rozené z Kunovic vinohrad řečený Ronovej s „preshausem“ (boudou) i příslušenstvím, s tím dodatkem, pokud by ho držela, aby všechny práce v něm z panství Strážnického bezplatně konány byly.

Svědci: Urozený p. Jan Jetřich z Kunovic na Ostrově a Kunovicích, urozený a statečný rytíř p. Petr Vojska z Bogdunčovic na Veselí a Količíně a urozený vladyka p. Jan Reytayn z Varjelit (Wargellith) a dvoře svobodném v Kněždubě.

Na zámku Strážnici den Mlaďátek 1615.

II. Jan Frydrych z Žerotína a na Strážnici odkazuje své paní Magdaleně Žerotínské, rozené z Kunovic, dvůr vystavený na předměstí Strážnickém s $1\frac{1}{2}$ lánu rolí v Sedlském poli a ve 3 pole rozdílné 3 díly s padělkem čtvrtním blíž města Strážnice se 2 loukami, slove na Veliké a jednou štěpnicí na Petrovsku při

---

[1]) Zemřela dne 2. října 1610.

[2]) V té smlouvě zahrnuta byla štěpnice za pivovarem, kterou nebožka sestra paní Veronika od Matyáše Prahenusa, měšťana strážnického, byla koupila.

řece Moravě ležící, jak to od p. Jana Urbana Domanského z Domanína koupil. K tomu přidal štěpnici za pivovarem, kterou jeho nebožka sestra Veronika Žerotínská z Žerotína od Matyáše Prahenusa, obyvatele města Strážnice, byla koupila, a on zase od p. Diviše z Žerotína tu štěpnici i s domem byl koupil; k tomu ještě louku od dvora Radějovského, řečenou Benku. Zároveň rozkázal Sudoměřským, aby, kdykoli toho potřeba bude, na zmíněných pozemcích, pokud jich užívati bude řečená paní, robotovali.

Kdyby však ona dříve zemřela, nemá list platen býti.

Svědčili: Urození pp.: Jan Jetřich z Kunovic na Ostrově, Hluku a Kunovicích, statečný rytíř p. Petr Vojska z Bogdunčovic na Veselí a Količíně.

Na Strážnici v pondělí před památkou sv. Tomáše 1616.

Také obyvatelé strážničtí s toužebností čekali na dobu, kdy nový pán nastoupí správu svého statku; za zhoubného nepřátelského vpádu r. 1605 nejen celý městský archiv vyhořel, nýbrž i cechy přišly o své privileje. Protož hned r. 1609 předstoupili před Jana Frydrycha z Žerotína měšťané a předměšťané Strážničtí, prosíce ho, aby jim obnovil obdarování otce Jetřicha na šenk vinný, kteráž nadace na pergameně psaná nešťastným vpádem nepřátelským byla zničena. Pán jim v tom vyhověl a listinu otce svého Jetřicha obnovil.

Měšťané Strážničtí v dřívějších dobách, jak staré horenské knihy ukazují, byli povinni 18 drajlinků (t. j. 36 beček) panského vína každoročně koupiti a je o 1 peníz drážeji, než víno jiné vyšenkovati. Poněvadž jim to k velké újmě bylo, žádali jej, aby jim tu povinnost prodal, což on učinil za ročních 400 zl., tak že napotom těch 36 beček vína ani měšťané, ani předměšťané, ani lidé z Rybář a ulic ani kupovati, ani šenkovati povinni nebyli. „Touto smlouvou se ta stará horenská smlouva ruší, kazí, umrtvuje a žádné moci své míti nemá a míti nebude nyní i v budoucích časích“. Těch 400 zl. mělo se platiti o 2 lhůtách, na sv. Jiří a sv. Václava. Na tu sumu dávali měšťané 85 zl., Rybáři, kteří povinni byli bráti 2 bečky, 12 zl.; předměšťanům dovolili měšťané 6 beček koupeného vína na jednom pořádku o 2 peníze drážeji než na pořádku se prodávalo, vyšenkovati; židé, kteří povinni byli 3 bečky vyšenkovati, měli platiti ročně 20 zl. a jednou za rok (o sv. Jiří) funt dobrého pepře.

Od starodávna jest ve Strážnici 33 domů výsadních, ze kterých jsou povinni dávati platu 22 grošů bílých, a sice polovici o sv. Jiří, polovici o sv. Václavě; za to mají svobodu šenkovati vína kupovaná z hor Strážnických a jiných vinohradů, které jsou na gruntě panském, a nikdo jim v tom šenkování nemá překážeti. Pakli by se někdo (z Předměstí, Starého města atd.) toho dopustil a víno koupené ve svém domě šenkoval, neb šenkovati dovolil, má mu býti pobráno aneb má býti pokutován. Avšak své vlastní víno (ze svého útěžku) šenkuj každý volně bez překážky.

Dříve měli měšťané tu svobodu k obecnému dobrému, 2, po případě 4 drajlinky vína za cenu od panství koupenou vyšenkovati. Poněvadž ale z toho sešlo, tedy jim p. Jan Jetřich povolil, aby měšťané Strážničtí každý rok učinili 4 pořádky a na každou pořádku 6 beček vína o 2 peníze dráženji šenkovali a ten výdělek obraceli na zaplacení těch 400 zl. Když ty pořádky šenkovány budou, žádný jim ku překážce šenkovati nemá; kdyby tak učinil, má 10 zl. pokuty na obec dáti.

Také od starodávna při městě nařízeno jest, aby, kdo jest purkmistrem, směl každého roku za svého ouřadu za tu práci, kterouž vede, 4 bečky vyšenkovat za cenu, jako jiní. Při tom se má zachovati na časy nynější a budoucí.

Jan Jetřich slibuje, že měšťany při tom zachová, a potvrzuje list svou pečetí. Za svědky požádal: Arkleba z Kunovic na Brodě Uh. a Konopišti, Zdenka Žampacha z Potnštejna na Nov. Světlově a Jetřicha z Kunovic na Hranicích a Ostrově.

Psáno na Strážnici v pátek po památce sv. Pavla na víru obrácení 1598.

Protož Jan Frydrych z Žerotína žádost Strážničanů slušnou býti uznávaje, tyto privileje jim obnovil a k tomu listu pečeť svou přivěsil a podepsal.

Dán na Strážnici v pondělí před sv. Jiřím 1609.

Také ostatní svobody od svých předků měšťanům Strážnickým udělené r. 1609 obnovil, zejména odúmrť a vše ty privileje na pergamen znova napsati dal a jim odevzdal. Ohledně odúmrtí pravil, že Jan Jetřich z Žerotína a na Strážnici, pravý a dědičný pán panství Strážnického, i se svými erby a budoucími potomky, pány Strážnickými, jim potvrdil odúmrť, kterou dostali od p. Petra z Kravař r. 1412, a dvoje potvrzení na toto obdarování, jedno

od urozeného p. Pertholda z Lippého, nejvyššího maršálka král. Českého, toho času pána jejich Strážnického, z r. 1475 a druhé od urozeného p. Jana z Žerotína, nejvyššího komorníka markrabství moravského, pana strýce jeho dobré paměti, jehož datum bylo 1546.

Mimo to ze své dobroty a milosti tato obdarování nařídil a ustanovil:

1. Každý obyvatel městský, ať mužský, ať ženský, má právo učiniti kšaft za přítomnosti purkmistra, 2 osob z ouřadu a písaře.

2. V čas moru může kšaft učiniti před 2 neb 3 sousedy.

3. O statku svém může si zříditi každý poručníky, kteří ročně musí klásti úřadu purkmistrovskému účty.

4. Na předměstí Strážnickém a ve vesnicích příslušných[1]) činí se kšaft před fojtem a 2 neb 3 z ouřadu. Kdyby se stala náhlá potřeba a fojta doma nebylo, tedy se mohou k jedné neb dvěma úředním osobám přibrati 2 neb 3 sousedé.

5. Kdyby někdo bez kšaftu zemřel, ale zanechal řádné manželky a dítek, tedy statek manželce a dítkám připadne; kdyby nezanechal takových, připadne statek jeho bratřím neb sestrám, jsou-li na Strážnicku; kdyby ale byli jinde mimo město a ty vsi, tedy musí napřed pánu Strážnickému věrnost slíbiti a pak na tom statku se usaditi.

6. Kdo by z cizích zemí po občanu Strážnickém děditi měl, ten se musí vykázati, že jest bratrem neb takovým krevním přítelem nebožtíkovým, a pak ze statku se třetí díl srazí obci a dvě třetiny vydají.

Není-li po nebožtíkovi vůbec žádný dědic, připadá statek jeho obci.

Také potvrdil r. 1609 nadání měšťanům Strážnickym na nestavení sirotkův na zámek z jistého počtu domův, na vládnutí úřadu městského týmiž sirotky a spravedlnostmi jejich až do jejich člověčenství i na přijímání lidí od ouřadu za obyvatele do okršlku městského.

Jan Frydrych z Žerotína a na Strážnici v obnovené listině praví, že měšťané Strážničtí měli od jeho otce obdarování a privilej na pergameně na nestavení sirotkův a o to připraveni byli

---

[1]) Odúmrť ta týkala se pouze nejstarších vesnic panství, totiž: Rohatce, Petrova, Sudoměřic, Radějova a Lideřovic.

nešťastným nepřátelským vpádem r. 1605 a toto nadání jim obnovuje.

Měšťané Strážničtí, ti, kteří domy šenkovní a výsadní mají, byli povinni na nový rok všecky siroty spolu s vesnickými sirotky na zámek před pána a úředníky předvésti a úředníci z nich vybrali, koho chtěli, do svých služeb aneb je jinam do služeb dali; také rejstra sirotčí byla na zámku a jejich účty v truhlici. Nyní ale, jsa požádán, propouští jim siroty, a sice ze 54 domů, totiž: ze 33 domů městských, ze 6 v Zákostelní ulici, z 10 v ulici ke Kamennému mostku a z 5 v ulici u Lázní. Tyto sirotky z moci své v moc jejich s rejstry a spravedlnostmi jim náležitými nynějšími i budoucími na rathauz jim oddává a propouští, však aby se následovně spravovali:

1. Hned po smrti má se pozůstalý statek oceniti, dluhy zaplatiti a stejným dílem do sirotčích kněh zapsati. Kdyby jej chtěla vdova, majíc malé sirotky, koupiti, jest to dovoleno bez újmy sirotkův, i kdyby chtěl dospělý syn statek koupiti, tak aby sirotci nehynuli, leč by otec ve kšaftě jinak byl opatřil.

2. Aby každý nový rok se na rathouz dostavili, kde pak městská rada se má o ně postarati, dajíc je buď na řemeslo neb literní učení, a tu mají také sirotci právo si stěžovati a otcové města mají povinnost jako ochráncové jich se zastati.

3. Kdyby sirotek do vzdálenějších zemí vandrovati chtěl, má mu rada městská vydati list na 3 léta; po 3 letech má se osobně dostaviti; kdyby nemohl, tedy písemně to má ohlásiti, jinak by za zběhlého sirotka byl počítán. Také sirotek, který by se tímto řádem nespravoval, po světě se potuloval, neb zle se choval, ten má býti z rejster vymazán a jeho statek k dobrému obce přidělen. Kdyby ale někdo daleko do cizí země zavandroval a po mnohých letech poctivě se navrátil, tož má jemu spravedlnost vydána býti.

4. Také má starý řád novému klásti účty ze sirotčích peněz.

Za tuto milost uvolili se majitelé těch domů a podsedků dáti pánu každoročně po 1 zl., a to 15 gr. bílých o sv. Jiří a 15 o sv. Václavě.

5. Žádná vdova ani děvečka dorostlá nemá ode mne pána svého, erbův mých a budoucích pánů Strážnických buď od mužského neb ženského pohlaví i od jiného člověka k stavu manžel-

skému bezděčně zamlouvána a dávána, aniž jakou příkrou mocí násilně nucena býti nemá bez vůle její, přátel jejích, i také purgmistra a ouřadu města Strážnice, poněvadž stav manželský dobrovolný a svobodný býti má.

Kdyby ale někteří ze sirotkův ať si mužského neb ženského pohlaví chtěli do služeb vrchnostenských jakýchkoli vstoupiti, nemá jim úřad Strážnický v tom překážeti. Avšak tento nemá připustiti, aby se sirotci vdávali a ženili do ciziny (na cizí panství), jen v městě aby toho úplnou svobodu měli. Také posudkové při každém novém létě se činívali, aby každý, kdož povinen jest, sirotčí peníze složil.

Kdož by cizí chtěl se ve Strážnici osaditi, ten aby předně pána Strážnického za pána vzal a od pána svého se řádně vyhostil, potom předstoupiv na rathouz před purkmistra a ouřad, aby jej mezi sebe v sousedství přijali, žádal a list od rodu svého ukázal a 2 zl. na rathouz „příjemného“ k obci položil.

Datum listu v pátek po památce sv. Jana Křtitele 1597.

Jan Frydrych všechny tyto artikule, které jim dal jeho otec, milostivě a dobrovolně obnovuje „ze své dobré a svobodné vůle a z lásky, kterouž k nim, jakožto věrným a milým poddaným svým“ má, mocně potvrzuje. Za svědky požádal pány, Jana Jetřicha a Jana z Kunovic, Jana Diviše a Ladislava Velena z Žerotína.

Dáno ve Strážnici v pondělí po pomátce sv. Jakuba 1609.

R. 1610 osvobodil Jírovi Nohovi čtvrt role robotní v Selském poli na 3 díly rozdělenou, kterouž od Jury Ocasa sobě koupil, od robot na vše časy. Stejného roku osvobodil Petrovi Kostickému, správci lidu Božího v Dřevohosticích, podsedek jeho na Předměstí Strážnickém od robot po čas jeho života. Ohledně povšechných robot městských Jan Frydrych z Žerotína vyznává, že předstoupil před něj, pána svého dědičného, ouřad města Strážnice i s jinými osobami z obce jejich, že přednesli povinnosti své, jimiž jsou byli jeho slavným předkům povinni, žádajíce, aby je při tom zanechal a toho jim potvrdil. Povinnosti byly:

1. Na stav, jenž slove „Vlčků“ a na stav na Jašavě nad mostem Jašavním proutí panské nebo rejz,[1]) tu kdež nejblíže vyhledáno býti může, roubati, mlynářům k rukám dodávati i zemi, jakž potřebí, povážeti. Však co by se díla tesařského dotýkalo,

---

[1]) Reis = větev.

i řemeslníky i kolečka i jiné všelijaké potřeby k tomu jednati, dávati a přivážeti měl pán.

2. Každý občan měl každoročně do vinohradů panských na 2 dni poslati vázačku, která denně dostávala 6 bílých d. mzdy.

3. Kdyby se trefilo zámek Strážnický stavěti, měl každý měšťan poskytnouti pár koní a dovézti jednu neb více fůr; kdo by potahu neměl, byl povinen nakládati.

4. Kdyby nastala potřeba v „Zavidově“ velkou zvěř honiti, byli všichni (i obyvatelé ulic) povinni dvakráte v roce jednoho honce poslati.

5. Měšťané výsadní a jiní v okršlku městském bydlící obyvatelé měli od starodávna právo sobě rolí činžovní jakž v „Panoším“ poli, tak i v „Selském“ kupovati a jich užívati bez všelikých prací a robot, ale toliko povinni jsou z $^1/_4$lánu týchž rolí v Panoším poli 16 gr. bílých a v Selském poli 24 gr. bílých, a sice polovici při sv. Jiří a druhou při sv. Václavě dávati.

6. Všichni spolusousedé sproštěni jsou robot při opravách „hatí“, po kterýchž se jezdí od zámku Strážnického ke Bzenci, ale za to dávají 3 gr. bílé ročně, avšak mýto neplatí.

7. Za šindel jsou měsťané povinni o vánocích zaplatiti 2 zl. 20 gr.; k čemuž jim Staroměšťané, Uličané a Židé nápomocni jsou, jak kdo sedí, 3 d. bílými.

8. Na vola při každých vánocích povinni jsou 12 zl.; v tom jim také ostatní měšťané, kteří výsadních domů nemají, i Židé nápomocni jsou, jak kdo sedí, po 6 d. bílých. Což za zdar Štědrého večera jest. Naproti tomu dostávali měšťané, kteří výsadní domy měli, každého roku Štědrého večera: zvěřiny a ryb od pánů.

9. Tíž povinni jsou 2 hlásné na zámku chovati, kteří stravu z panské kuchyně dostávají. Nikdo nemá je ve dne k těžším pracím přidržovati, toliko zámek mají zametati, aby v noci tím bedlivěji hlásati mohli. Příspěvek na vydržováni hlásných od spoluobčanů v ulicích, Starém městě a v Židech má býti o vánocích 2 gr. bílé.

10. Z lázně obecní mají po 2 zl. 15 gr. platiti o sv. Jiří a o sv. Václavě; lazebník má jim ten poplatek vynahraditi; panství dávalo veškeré suché dříví pro lázně potřebné.

11. Z řeky Moravy městské, jenž slove „Calta“, která se počíná pode mlýnem a trvá až po holé břehy v Orlí, ryby chytati mají právo Měšťané, Staroměšťané a Uličané a dávají za to ročně

o sv. Václavě 2 gr. bílé. Předměšťané žádali Měšťanů o dovolení chytati tam ryby, což jim tito povolili proti platu 5 gr. bílých.

12. Mají panství držeti 2 váleče pro stáčení vín jak vytěžených tak i desátečních, kterým se má platiti od stáčení bečky 6 den. bílých. Váleči, když stáčejí víno, mají stravu z panské kuchyně. Na jich vydržování mají všichni majitelé vinohradů přispívati poplatkem, na kterém se rada městská usnese.

Ku konci toho listu praví Jan Frydrych z Žerotína: „Nad to pak nade všecko Já, ani erbové, dědicové a potomci moji i budoucí páni a držitelé panství Strážnického a města Strážnice, ani regentové, ouředníci, purkrabové a jacíkoliv služebníci moji neb jejich, ani žádný živý člověk buď mužského neb ženského pohlaví, buď on kdokoliv, pod žádnou barvou, fortelem a obmyslem, což by chytrost lidská vymysliti a vynalézti mohla, netoliko mimo tyto napředepsané roboty a povinnosti i platy týchž měšťanův Stražnických; ale ani ze štěpnic a roubanic i louk, kteréž prve dávali, nechci, nemám a nemají sumou v žádné roboty, poplatky a jakékoliv nejmenší povinnosti potahovati, ovšem jich k nim doháněti a mocí donucovati, nyní i na časy budoucí a věčné".

K jistotě toho svou pečeť přitiskl a vlastnoručně podepsal. Datum na zámku Strážnici v pondělí po Novém létě 1611.

Dříve již (r. 1609) potvrdil měšťanům výsadu na šenkování vína, kterou obdrželi od jeho otce Jana Jetřicha a která Strážničanům při nočním vpádu nepřátelském r. 1605 byla zničena, a na nestavení sirotkův z r. 1597. Také jim a vesnicím potvrdil znova odmrť a r. 1610 horenské artikule.

R. 1612 dne 25. ledna vydal Jan Frydrych měšťanům revers, kterým vyznal, že mu z lásky vozili z lesa dříví na stavbu pivovaru a že jim to nikterak na újmu jich svobod býti nemá.

Toho roku dovolil novokřtěncům z Vacenovic, aby rúbanic, které si udělali u řeky v Zavidově, mohli na delší časy užívati za poplatek 6 zl. — 3 zl. o sv. Jiří a 3 zl. o sv. Václavě.

R. 1611 potvrdil Předměšťanům stará obdarování a přidal k nim nová. Jan Frydrych z Žerotína vypravuje, že předstoupili před něj fojt a přední konšel spolu se vším úřadem předměstí Strážnického a ukázali na pergameně psaný list, potvrzený pečetmi urozených pánů p. Jana, p. Viktorína, p. Jiříka, p. Bartoloměje a p. Bernarda, bratří vlastních z Žerotína a z Fulneka, pánův

předkův a pradědův jeho, a urozeného p. Jana z Žerotína a na Strážnici, strýce jeho milého, kteréž dva listy v jeden sepsány a potvrzeny byly od Jana Jetřicha z Žerotína a na Strážnici, jeho otce.

On jim vše potvrdil, zvláště co se týkalo ulice Žerotínské.

K tomu dal jim ještě následující svobody:

1. Aby pro rozšíření obce Předměstské měli mimo fojta 8 konšelů a zvláštní znak svůj.

2. Aby všelijaké různice a rozepře mezi sebou soudili a v těžších případech aby při městském právě žádného zlehčení neb potupy se jim nedostalo, nýbrž aby s městskou obcí vždy v lásce spolu se snášeli a, kdyby úřad městský někoho za svědka z Předměstí potřebovali a pro ně poslali, aby se bez meškání dostavili. Která z obou obcí by v tom svorně se nechovala, propadá pokutou 100 kop gr. pro důchod panský. Také aby úřad předměstský dobrý vedl pořádek s obecními a sirotčími věcmi.

3. Každý přední konšel má právo, každoročně ze svého 2 bečky vína po 10 vědrech vyšenkovati; a v tom čase nikdo jiný na Předměstí šenkovati nesmí pod pokutou ztráty načepovaného vína.

4. A poněvadž tím nepřátelským vpádem celé Předměstí vypáleno a vyplundrováno bylo, kdož by jaký požár (spáleniště) koupil, po 4 leta zádných platů a povinností míti nemá.

Na zámku Strážnici v pátek po památce sv. Matěje apoštola r. 1611.

Jan Frydrych byl povahy velmi mírné a srdce dobrotivého ku svým poddaným i ku svému úřednictvu.

R. 1612 vyznal listinou, že Matyáš Ostřešovský byl u jeho otce 2 leta a u něho za vlády poručníkův obilním a obročným písařem. Za posledních 4 let jeho správy zůstaly mu rešty neodvedených peněz za obilí, začež zaplatil pánovi 45 beček vína po 20 zl. a tím se Jan Frydrych spokojil a kvituje mu, že pro ten rešt ani jeho, ani dědice jeho více potahovati nebude.[1])

R. 1613 propouštěje na jeho žádost písaře listovního Václava Urbana, dává mu velmi dobré vysvědčení za pětiletou službu a r. 1614 potvrdil Tobiáši Purkrábkovi nadání, které obdržel jeho

[1]) Zkrátka zpronevěru mu odpustil.

otec Jan od Bernarta z Žerotína na $1/2$lán v Selském poli. Mimo to osvobodil mu rúbanice při lese Strážnickém i se zahradou zelnou v poli při cestě, kudy se jde k vinohradům Mrhoňům.

Jan Frydrych zemřel v mladém věku r. 1617 a pochován jest v kryptě farního kostela, kdež u jeho rakve byl nápis:

L. P. 1617 v neděli devítník, t. j. 22. dne měsíce Januarii v noci na poli k desáté hodině na půl orloji urozený pán pan Jan Frydrych z Žerotína na Strážnici velkej život svůj dokonal šťastně, maje věku svého 28 let 11 měsíců a jeden den; pochován jest v kostele Strážnickém v pondělí po neděli Smrtnéj, t. j. 13. dne měsíce Martii léta svrchu psaného.

Vdova po něm Marie Magdalena zemřela po 4 letech po jeho smrti; pochována byla v kryptě farní vedle něho, což značil nápis u její rakve:

Léta Páně 1621 měsíce března 29. dne mezi osmou a devátou hodinou život svůj šťastně v Pánu dokonala urozená paní paní Maří Magdalena Žerotínská, rozená z Kunovic, pozůstalá vdova po urozeném pánu panu Janovi Frydrychovi z Žerotína a na Strážnici, maje věku svého let 27 méně 11 dní, jejížto tělo tuto odpočívá, očekávaje blahoslaveného vzkříšení.

Po bezdětné smrti Jana Frydrycha z Žerotína zajal násilím Ladislav Velen z Žerotína panství Strážnické, ale brzy byl přinucen panství to odevzdati bližšímu dědici Kašparu Melicharovi z Žerotína, což vysvětlují následující dvě listiny:

1. „Ladislav Velen z Žerotína a na Břetislavě, Mor. Třebové, Zábřehu a Rudě a t. d. vyznává, že po smrti urozeného p. Jana Frydrycha z Žerotína a na Strážnici za příčinou práva svého, které ke statku Strážnickému měl, totiž: když se kdysi o statek Strážnický a Břeclavský mezi urozenými pány p. Janem ml. z Žerotína, otcem jeho, a p. Janem Jetřichem z Žerotína, již oběma nebožtíky, jakožto strejci vlastními[1]) a nedílnými, jednalo, na p. Jana Jetřicha Strážnice, na p. otce jeho Břeclav připadla. Poněvadž toho času velký rozdíl mezi oběma statky byl, měl pan Jan Jetřich jeho otci jistou sumu peněz vyplatiti a protož smlouvou zavázal se k tomu, též polovici vinného desátku strážnického, jednu ves jménem Zvolenov, též dům v městě Strážnici s několika čtvrtěmi vinohradu jemu přepustiti. Podle téže smlouvy připadla

[1]) Byli bratranci. (Viz rodokmen.)

také celá zbrojnice (rystkomora) otci jeho a obě strany měly si na to dáti kvitance. V to připadla smrt jeho otce. Na to pan Jan Jetřich z Žerotína té rystkomory užíval, jakož i p. Jan Frydrych z Žerotína, syn jeho, také již nebožtík, polovici desátku a ostatní neodváděl, zkrátka smlouvám, které učinil s otcem jeho, zadost se nestalo. Protož on Velen po smrti p. Jana Frydrycha z Žerotína v panství Strážnické mocí se uvázal a v jeho držení je.

Naproti tomu p. Kašpar Melichar z Žerotína na Nových Dvořích a Pouzdřanech, jakožto nejbližší krevní strýc výše jmenovaného p. Jana Frydrycha z Žerotína, lepší právo ku statku nápadem míti jest se pravil. Aby z toho nepovstaly roztržky a soudové, povolili oba k vyrovnání, které se stalo po památce sv. Matěje v Brně r. 1617 skrze kardinála Ditrichštejna, knížete Karla z Lichtenštejna, p. Lad. z Lobkovic a t. d. jakožto prostředníky a pak přáteli od nich volenými — — — —.

Dále se vykvitovali, aby žádný žádnému v držení a prodeji statku nepřekážel.“

2. Vlastní smlouva byla následující:

Léta P. 1617 po památce sv. Matěje (24. února) stala jest se smlouva v městě Brně mezi prostředníky Frant. kardinálem z Ditrichštejna, Karlem knížetem a vladařem domu Lichtenštejnského z Niklšpurka, Ladislavem z Lobkovic na Pernštejně, Neuštatě, Rybnících a Holešově, nejvyšším komorníkem markrabství Moravského, mezi přáteli Adamem z Valdštejna na Hrádku nad Sázavou, Lovosicích, Židlochovicích a Miloticích, komorníkem a nejvyšším hofmistrem království Českého, Jiřím Bruntálským z Vrbna na Lipníku a hradě Helfenštejně, Karlem st. z Žerotína na Náměšti, Rosicích, Dřevohosticích, hradě Přerově, Brandýse nad Orlicí, Jiřím Volfem Křineckým z Ronova na Křižanově a Přísece — — — mezi urozenými pány p. Kašparem Melicharem z Žerotína na Nových Dvořích a Pouzdřanech, Jeho Mil. řím. cís., uh. a čes. krále radou, a p. Ladislavem Velenem z Žerotína na Břeclavi, Mor. Třebové, Zábřeze a Rudě (též cís. radou) tato:

Po smrti p. Jana Frydrycha z Žerotína uvázal se p. Ladislav Velen z Žerotína ve statek Strážnický, avšak p. Kašpar Melichar dokázal, že bližší nároky na statek má; usneseno bylo následovně: Panu Kašparu Melicharovi z Žerotína má statek Strážnický postoupen býti za těchto podmínek:

a) Má pohřební útraty p. Ladislavovi Velenovi nahraditi.

b) Povinen bude p. Melichar Magdalenu z Kunovic, pozůstalou vdovu po Janu Frydrychovi věnem a vším, což jí na statku Strážnickém náleží, vybýti.

c) Všechny dluhy p. Janu Frydrychovi zaplatiti.

d) Tobiáš Purgkrábek, ouředník strážnický, má na budoucí časy zůstati v poddanosti p. Velenovi, avšak na 5 let jej do služeb p. Kašparovi přepustí.

e) Poněvadž p. Ladislav Velen právo a panství ku polovici desátku vinného v horách vinohradních Strážnických má a po předcích svých v držení jest, — tento vinný desátek s domy dědičnými, kteréž v městě a při městě Strážnici má, tolikéž ves Bobalov se všemi poddanými a povinnostmi, se vším tím, cožkoliv v tom statku Strážnickém a jeho příslušenství jemu od starodávna náleželo a náleží, postupuje p. Kašparovi a jeho nástupcům za 50.000 zl. po 30 gr. za groš 7 bílých krejcarů počítajíc.

f) Suma ta se má zaplatiti v 10 lhůtách, první r. 1618 na den sv. Jiří až do umoření (má však býti zúrokována). Kdyby se však statek ten z rukou p. Kašpara prodal, má celá suma neb zbytek najednou splacen býti.[1])

j) Na polovici toho desátku vinného byl p. Velen povinen každoročně 12 desítek vína odvésti p. Zdeňkovi Žampachovi z Potnštejna a na Hodoníně a z druhé polovice též byla povinnost 6 desítek témuž pánu na Hodoníně a jeho nástupcům vydávati. — Obě ty povinnosti p. Velen jistou sumou vyplatil, právo to na sebe převedl, to všecko právo nyní p. Kašparovi a jeho erbům a potomkům pouští.

h) Aby oba páni svými statky se spolčili, se vykvitovali a takové kvitance sobě vespolek neprodleně odvedli.

Pečeti přivěsili: Jan Jetřich z Kunovic na Ostrově, Kunovicích a Hluku, císaře římského rada, Alex Jošt z Haugvic a Biskupic a na domě svobodném na Starém městě v Brně, p. Jan z Kunovic a na Nivnici, p. Frydrych z Kounic na Slavkově, hradě Ždánicích, Brodě Uh. a Lomnici, J. M. Cís. mundšenk, a rytíři: p. Petr Vojska z Bogdunčovic na Veselí, Količíně a . . . .,

---

[1]) Dlužní listiny po 5000 zl. vydal Kašpar Melichar Lad. Velenovi v den sv. Jiří 1617 na zámku Strážnici; každá dlužní listina má jiné rukojmě. Poslední měla býti placena na den sv. Jiří r. 1627.

p. Mikuláš Čechočovský z Čechočovic na dvoře svobodném v Kobylím.

Sotva se ujal Kašpar Melichar správy statku Strážnického, potvrdil městu vše dřívější důležité privileje a milosti a přidal k těmto ještě jiné, městu velmi výhodné.

Předně stvrdil povinnosti občanů, jak je dal r. 1611 sepsati jeho strýc Frydrych v celém obsahu. Pak povolil znova měšťanům a předměšťanům, aby dle starého práva volně a svobodně do hor za Radějov chodili a jezdili a tu ku potřebám svým hospodářským a na palivo dříví sobě roubali a domů vozili, od čehož žádným platem, ani peněžitým ani ospovým[1]) do důchodu strážnického nikdyž, jak se to také nikdež v žádných, ani správných rejstrech poznamenáno nenachází, povinni nebyli.

Strážničtí měšťané si stěžovali, že ode 2 let velké škody trpí ve štěpnicích, roubanicích, zahradách, na lukách a polích skrze pasení dobytka, zvláště dobytkův horských valašských, ovčích, kozích, svinských i koňských, jak panských tak i některých při městě Strážnici usedlých lidí rytířských. Kašpar Melichar zapovídá podobné neřády, křivdy a nátisky a nařizuje, aby všechen dobytek před obecní pastýře vyháněli a společně pásti nechali. Dobytek, který by škodu dělal, má býti polapen, do panského dvora zahnán a tam dotud držen, až by majitel pokutu z každého dobytčete 4 gr. zaplatil. Drábům městským a zámeckým dovolil, že si smí bez veškerého zodpovídání ze zajatého dobytka nejlepší kus k snědku zabíti.

Druhou listinou téhož dne (3. srpna 1617) vydanou potvrdil jim:

1. Odmrť, kterou održeli r. 1412 od Petra z Kravař, ježto nově byla jim stvrzena a rozšířena r. 1475 Pertoldem z Lipého, r. 1546 Janem z Žerotína, r. 1597 Janem Jetřichem, vlastním bratrem Melicharovým, a r. 1609 synem jeho p. Frydrychem z Žerotína, synovcem Melicharovým; také na svobodné provozování náboženství učení evangelického podobojí způsobou jak v kostele tak i ve Zboru v městě Strážnici.

2. Obdarování na vinný šenk obecní a purkmistrovský.

3. Práva horenská.

4. Nestaveni sirotkův.

---

[1]) Osep = osyp; plat ospový tolik jako plat obilní.

5. Konečně potvrdil pro dobro města obchod se solí, jak to měli od starodávna. Nařídil, že mimo solný sklad nikdo sůl prodávati nesmí ani v městě, ani v obcích: Bobalově, Petrově, Sudoměřicích, Radějově, Lhotě Tvarožné a Kněždubě (kromě městečka Lipova a městečka Veliké). Kdož by postižen byl a pod tají sůl prodával, tomu má býti pobrána, jedna polovice má býti odvedena na zámek, druhá na obec.

Obě listiny vydané na Strážnici ve čtvrtek po 10. neděli po sv. Trojici 1617 podepsali svědci: p. Perchtold Bohobud z Lipého a na Mor. Krumlově, nejvyšší a dědičný maršálek království českého, J. M. římského cís., uh. a čes. krále rada a komorník, p. Karel st. z Žerotína na Náměšti, Rosicích, hradě Přerově, Brandýse nad Orlicí a Třebíči, J. M. řím. cís., uh. a čes. krále rada a komorník, p. Ladislav Velen z Žerotína na Bředslavi, Mor. Třebové, Zábřehu a Rudě, J. M. řím. cís., uh. a čes. krále, též J. M. arciknížete Maxmiliána, nejstaršího rakouského komorník, p. Vilém Frydrych z Žerotína na hradě Starém Jičíně, Tlumačově, Mořicích a Hustopečech, p. Frydrych z Kounic na Slavkově, Uh. Brodě, hradě Ždánicích a Lomnici.

Kašpar Melichar držel Strážnici za dob velmi pohnutých, ano bouřlivých. Protestantská šlechta chystala se ke vzpouře proti Ferdinandovi. Ačkoliv Strážnický pán při své mírné povaze, při svém již pokročilém stáří činně nevystupoval a rady svého příbuzného a přítele Karla st. z Žerotína se přidržoval, tož přece nemohl se tomu vyhnouti, zejména popudem svého syna Jana Jetřicha, aby alespoň potají plány odbojné šlechty hmotně nepodporoval. Protož nedivíme se tomu, když čteme, že sebe a panství Strážnické značně zadlužil a za své dluhy město Strážnici, později i městečka Lipov a Velkou ručiteli učinil. Zachovaly se nám o tom 2 listiny v zámeckém archivě.

I. Kašpar Melichar z Žerotína na Nových Dvořích, Pouzdřanech a Strážnici moudrým a opatrným purkmistrovi a konšelům města Strážnice na den sv. Matěje apoštola r. 1620 oznamuje, že si od paní Zuzany Deseo v Sotině vsi na svobodném dvoře loni o sv. Matěji 500 zl. vypůjčil, za které mu měšťané a předměšťané ručili, že však byl donucen i letos nových 500 zl. si vypůjčiti. Žádá je za rukojemství a přivěšení pečeti k dlužnímu listu. Slibuje, že sumu 1000 zl. paní Zuzaně na den Proměnění Pana Krista (6. srpna) téhož roku splatí a že měšťané při tom rukojemství škody míti

nebudou. Platební lhůty p. Kašpar Melichar nedodržel, což dokazuje listina druhá (v opise).

II. Týž pán oznamuje, že si vypůjčil na pilnou potřebu 3000 zl. uh. od urozené paní Zuzany Deseo na svobodném dvoře v Sotině vsi, žádaje purkmistra a radu všecké obce města Strážnice, předměstí Strážnického, městečka Veliké a městečka Lipova jakožto rukojmě a slibce a slibuje, že tu sumu za rok a dato na den Proměnění Pana Krista 1621 i s úroky zaplatí.

Kašparu Melicharovi pobyt na zadluženém velkostatku Strážnickém se konečně omrzel, a brzy po roce 1621 odevzdal statek ten svému synu Janu Jetřichovi (II.) Zejména odhodlal se k tomu kroku, když se prohlásilo, že jeho nebožtík bratr Jan Jetřich (I.) ve své závěti v případě bezdětné smrti svého syna Frydrycha neustanovil dědicem svého bratra (Kašpara Melichara), nýbrž proti rodinným starým úmluvám syna jeho nejstaršího.[1]) Konfiskace statku a jakékoliv jiné pokuty byl Kašpar Melichar ušetřen, jelikož se dokázalo, že na povstání neměl účasti. I odebral se na svůj český statek Nové Dvory[2]) a žil tu v úplném zátiší, zabývaje se hospodářstvím ještě přes 10 let, přečkav syna svého i prodej statku Strážnického.

Na Nových Dvořích, poblíž Kutné Hory trávil moravský pán Kašpar Melichar z Žerotína poslední léta svého života. Ale i tu neměl trvalého pokoje. Jakožto majitel Pouzdřan byl často pohnán k soudu do Brna, že svému ručení za cizí dluhy nedostál.

R. 1626 pohnala jej Kateřina Palffy, rozená z Víckova, na svobodném domě v městě Uh. Skalici z 1200, že se zapsal v rukojemství za Adama z Víckova na 6000 zl. a tu část, která naň připadá, zaplatiti nechce.

R. 1627 Zygmund z Tyfnpachu pohnal jej z 5000 zl., že se r. 1623 se svým synem Jetřichem zaručil za Ladislava Šlejnice na Hostími;[3]) také byl pohnán z úrokův.

---

[1]) Kašpar Melichar měl sice po své první manželce syna Lorence, který žil ve Vídni a byl již r. 1612 ženat. Syn jeho Karel zemřel brzy po r. 1616; následoval tedy dle závěti Jana Jetřicha na panství Strážnickém mladší Melicharův syn Jan Jetřich II.

[2]) Nové Dvory, statek a městečko v Čechách v Čáslavském kraji.

[3]) Po straně stojí poznámka, že Melicharovi dán rok nemocný v soudě postním 1628 a dále, že J. Mti. ráčili oznámiti, že tento dluh zemský není, však J. Mti. ráčí této věci na resoluci J. M. C. v podobných příčinách odklá-

Téhož roku pohnala jej Marie z Lipého, rozená Zárubova z Hustiřan z 10.000 zl. a z úroků 900 zl., že jest rukojmím za tu sumu za svého syna Jana Jetřicha z r. 1624, a rok na to pohnal jej Volf svobodný pán z Grynpychlu z 10.000, že jest od r. 1618 rukojmím paní Anně Žerotínské, rozené Hoffmannové z Grynpychlu za nebožtíka Viléma Frydrycha z Žerotína.

Největší mrzutosti nadělal mu Jetřich Berka z Dubé a Lipého na Mezříči. Tento tvrdil, že Kašpar Melichar statku Pouzdřan, který byl po smrti Frydrycha z Židlochovic částečně a po smrti Anny z Žerotína úplně zdědil, neprávem drží; i pohnal jej r. 1627 ze sumy 50.000 zl., že Kašpar drží Pouzdřany s pivovarem, mlýnem a dvorem, na které on Berka jakožto syn a nápadník po pí. Elišce Berkovně, rozené z Žerotína lepší právo má nežli Kašpar Melichar. (Elška z Žerotína vdaná za Ladislava Berku z Dubé byla jedinou dcerou po Janu Jetřichovi z Žerotína a na Smiřicích, vlastním bratru Frydrycha z Žerotína a na Židlochovicích.)

Konečně donucen byl statek Pouzdřany prodati. R. 1630 stala se na tvrzi Pouzdřanské smlouva, kteroužto p. Kašpar Melichar z Žerotína, J. M. C. rada a komorník, prodal za 70.000 zl. kard. kníž. Fr. z Ditrichštejna celé zboží Pouzdřanské, jak je dědil po své tetě Anně Žerotínské[1]) nápadem též městečko Uherčice s kostelním podacím. Vyjmuty byly vinohrady, které urozené pí. Elišce z Valdštejna, své manželce, osvobodil z lásky manželské, a $3^1/_4$ vinohradu v Uherčických gruntech, které daroval (!) Kutnohorským jezuitům.[2])

Útrapy, kterých zakusil po bitvě Bělohorské, tak mocně na něj působily, že ve stáří byl raněn mrtvicí. Píšeť o jeho smutném stáří Karel st. z Žerotína r. 1631:

„Já po Vašem odsud odjezdu téhož také dne (2. Sept.) do Chrudimě, než hrubě pozdě, sem se dostal; nazejtří k svému strejci bídnému (panu Kašparovi z Žerotína) na Nové Dvory jsem přijel a jeho velmi churavého nalezl. Pravou rukou nic nevládne a nohou málo; jazyk pak dokonce jest poražený, avšak vždy

---

dati. Actum o soudu 9. Maji 1631. Pak poznamenáno: Umřel p. z Žerotína. Kašparu Melicharovi těžko bylo povinnostem dostáti, poněvadž mnoho spoluručitelů buď zhynulo, buď z vlasti se vystěhovalo.

[1]) Byla to Anna (řeč. Anička) z Žerotína, vdova po Janu Divišovi z Žerotína (druhá jeho manželka).

[2]) To dokazuje, že Kašpar Melichar před svou smrtí stal se katolíkem.

některé slovo vypoví, a to dosti dobře a srozumitelně; paměť má dobrou a soud výborný, na všecko má pozor, tak že ku podivu jest; jezdí předce časem i po hospodářství, tak že se i do Malešova dostává; na jídle mu tehdáž také nic nescházelo, ani na spaní, ale od mého se odtud navrácení slyším, že i méně jí, i hůře spí a že hrubě zarmoucený jest, čemuž se není co diviti. Pán Bůh rač ho potěšiti a pozdraviti, jestli jest vůle jeho svatá v tom.“[1]) Stav jeho zdravotní zhoršil se tou měrou, že pro lepší lékařské opatření přestěhoval se do města, nejprve do Českých Budějovic, pak do Jindřichova Hradce.

Ještě do jara r. 1632 trval Kašpar Melichar, bývalý pán Strážnický, bídně na životě. O jeho smrti dovídáme se z dopisu jeho dcer, zachovaném v Bočkově sbírce v zem. archivu moravském. Paní Eliška Polyxena Švihovská a pí. Magdalena Kateřina Berková, sestry vlastní z Žerotína, píšou z Jindřichova Hradce dne 21. dubna 1632 ouředníku lomnickému Juříku z Hubojed a Martinovi Tuhanskému z Branče:

Modlitby. Před Vámi žalostně a zarmouceně tajiti nemůžeme, že jest Pán Bůh všemohoucí J. M. našeho nejmilejšího pana otce, pana Kašpara Melichara z Žerotína, včerejšího dne po hodině první z půl noci na půl orloji, jakož i podobně taky téhož včerejšího dne Její M. paní mateř naši nejmilejší[2]) mezi desátou a jedenáctou hodinou před polednem prostředkem smrti časné z tohoto světa povolati a nás u velikém zármutku a žalosti v tyto nynější bídné časy pozůstaviti ráčil. I poněvadž pak pozůstalost po Její M. dobré paměti mateře naší nejmilejší na nás jakožto vlastní dcery a dědičky připadá, přátelsky Vás za to žádáme, že tam na panství Lomnickém na to bedlivě pozor dáte, aby svršky a nábytky nikam nerozundávali, nýbrž v celosti zůstávaly. A sklepy všechny se dobře spečetily, nebo my buď samy anebo páni manželé naši nejmilejší v krátkém čase tam přijeti a toho, co nám spravedlivě náležeti bude, požádati, ano také J. M. knížeti Mechlburskému, Frydlantskému a Saganskému tuto naši nešťastnou příhodu v známost uvésti, toho oumyslu jsme.

V městě Hradci Jindřichovém 21. Aprilis letha 1632.

---

[1]) Dopis Karla st. z Žerotína p. Pavlovi Škretovi dat. z Brandýsa nad Orlicí 20. Oct. 1631.

[2]) Paní Eliška z Valdštejna.

Jan Jetřich II. z Žerotína r. 1622—1628.

Kašparovým nástupcem na panství Strážnickém byl syn Jan Jetřich, zvaný mladší.[1]) Jemu dostalo se z mládí vysokého vzdělání, nejen doma, nýbrž i v cizině. Konal rozsáhlé cesty po Německu, Francii a Anglii. Na jeho vychování nakládal vzdálený jeho strýc, slovutný státník Karel st. z Žerotína. Píšeť dne 3. srpna r. 1612 jeho otci: „Co pak se syna Tvého dotýče, že se mu netoliko dobře vede, ale že sobě byt ten a službu, v níž jest, libuje, nepochybuji, že jsi z těch psaní, kteréž jsem odeslal, vyrozuměl dobře: já nad tím obzvláštní potěšení mám, maje tu naději, poněvadž sice mezi námi, strejci našimi, nemnoho jich jest, kteří by budoucně zdržeti mohli vzácnost rodu našeho, že aspoň on při těch nynějších příčinách tak mnoho nabude, aby mohl na místa naše někdy nastoupiti. Dále pak se T. Mti. o něj netřeba starati, neb jsem já již tu péči na sebe vzal a p. Diviše[2]) k tomu přivedl, že se uvolil na něj polovici vynakládati a já polovici a tak již naň každoročně po 300 zl. každý z nás vydávati budeme."

A mladému Jetřichovi zároveň píše do Heidelberka: „Přeji Vám toho, že se dobře máte, a jestliže se tak chováte, jak sobě vydáváte svědectví, těším se z toho. Bůh nebeský rač Vás v tom potvrditi a dále pomáhati: sice chovaje se dobře, žádnému z toho větší užitek nepůjde, jako Vám samému, nebo Vaše bude, cožkoli odtud nabudete, buď zkušení, buď umění, buď známosť, neb cokoli jiného tomu podobného. Vaše bude i pochvala, i dobré jméno, i láska z toho u Boha i u lidí." — — — —

„Že s J. Mti. kurfyřstem[3]) máte jeti do Anglie, rád to slyším. — Najdete tam nejednoho, který rod náš zná, ano i sám J. Mt. král ráčí o nás věděti; protož snažte se, tam dobré a chvalitebné jméno naše zachovati a rozmnožiti, abychom Vám, uslyšíce o tom, měli z čeho všichni vespolek děkovati, čímž o to více nám povinni jste, poněvadž vidíte, jak se o dobro Vaše staráme a na Vás žádného nedostatku nedopouštíme."

Dávaje mu ještě mnohé vzácné rady, končí: „Obzvláště Vás napomínám, abyste sobě hleděli lidí šetřiti a je pokorou, služeb-

---

[1]) Starším byl tehdy Jan Jetřich, vnuk Přemka z Žerotína na Šumberku.

[2]) Jana Diviše z Žerotína, nevlastního svého bratra.

[3]) Byl to Bedřich V., napotomní král český (Zimní král).

ností, přívětivostí sobě získati a zachovati; nebo to jsou cnosti mladých lidí a zvláště rodu vyvýšenějších a vznešenějších.“

Jan Jetřich oženil se s pozůstalou mladou vdovou po bratranci Frydrychovi, Marii Mandalenou, rozenou z Kunovic, která však již roku 1621 zemřela.[1]) Seznáváme to z Půhonů; r. 1625 pohnal Jan Jetřich ml. z Žerotína a na Strážnici pí. Barboru hrabinku ze Žampachu a Erdeodu a zatýká ji u jejího manžela Zdenka ze Žampachu na zámku jeho v Hodoníně, kde táž hraběnka byt svůj má, ze 3000 zl., že jeho nebožka pí. Marie Magdalena Žerotínská r. 1621 učinila pořízení, že mají její svrchky — čalouny, koberce, ložnice atd. —, které měla ve sklepě ve svém domě v Olomouci uschované, po její smrti rozděleny býti stejným dílem jí a jemu. Ona však všechny si přivlastnila a mu ničeho vydati nechce.

Téhož roku pohnal Lva Burjana Berku hrabě z Dubé, že má on Jetřich zápis od své nebožky ženy, rozené z Kunovic na 4000 zl. z r. 1619, na kterém Berka jest rukojmím a své povinnosti dostáti nechce; z téže sumy pohnal Zygmunda Tyfnpacha a Jiřího Pfefferkorna z Otopachu na svobodném dvoře v Židenicích jakožto rukojmí p. Jindřicha z Turnu. (Po stranách těchto půhonů, které několikráte odročeny byly, stojí: Umrlý [totiž Jan Jetřich z Žerotína]).

Nastoupiv r. 1622 na statek Strážnický nucen byl Jan Jetřich sáhnouti k novým půjčkám, aby staré, které převzal po otci, splatil. Pardon, který udělil král Ferdinand II. jeho otci, nevztahoval se na něho. Z konfiskačního protokolu z r. 1623 dočítáme se, že byl na $^1/_4$ svého jmění odsouzen. Ale protože na stavbu stavu Veselského 10.000 zl. byl vynaložil, celé jeho jmění odhadnuto na 26.000 zl. Bylo tedy s ním ujednáno, že kromě povinného trestu 6000 zl. má ještě zaplatiti 2000 zl., a sice tyto ihned po sv. Michalu a 6000 zl. o sv. Jiří. Také brzy naznal, že pro ostré královské mandáty vydané proti akatolíkům v Čechách a na Moravě nezbude mu, leč z vlasti se vystěhovati. Protož zadlužoval nejen sebe, nýbrž i statek Strážnický, ač k tomuto nebyl oprávněn, jak se dalo, čím dále, tím více; peníze vypůjčoval si částečně v Uhrách, částečně od židů moravských. Ale zároveň svým pod-

[1]) Podivno, že na rakvi její stojí pouze, že byla vdovou po Frydrychovi z Žerotína a nikolik, že byla též manželkou Jana Jetřicha, pána Strážnického.

daným uděloval všeliké výhody a privileje, doufaje, že jimi zaváže svého nástupce, jemuž statek připadne.

Zachovalo se nám o tom několik listin originálních v zámeckém archivě, aneb opsaných v Kodexu Žerotínsko-Strážnickém:

I. „Jan Jetřich ml. z Žerotína a na Strážnici i s erby svými, první jistec a dlužník, purkmistr a rada i všecka obec města Strážnice, též předměstí Strážnického, městečko Velké a městečko Lípova s erby a potomky svými rukojmě spravedliví a spoluslibce za svrchu psaného pana Jana Jetřicha . . . . vyznávají, že jsou dlužni 10.000 zl. uh. po 100 královských počítajíc urozenému panu Ferencovi Lorantovi z Ynky[1]) a na domě v městě Skalici, a to 5000 zl. p. Lorantovi a 5000 zl. jeho manželce Gregorovně, zavazujíce se tuto sumu za rok od datum, t. j. na den sv. Václava 1624 splatiti". Jinak splnomocňují věřitele, aby na útraty jistců sumu tu a úroky sehnali mezi křesťany neb mezi židy na jejich vrub.

Datum sv. Václava 1623.

II. Jan Jetřich ml. z Žerotína a na Strážnici i s erby, první jistec a dlužník, a purkmistr a rada i všecka obec města Strážnice i s erby vyznávají, že jsou dlužni 3500 zl. počtu moravského po 30 gr., groš po 7 denárech počítajíc opatrným Davidovi, Joachimovi a Wolfovi, židům ze Slavkova, kterou sumu se zavázali zaplatiti téhož roku na den sv. Jana Křtitele.

Datum na Strážnici ve středu před nedělí Masopustní 1626.

III. Jan Jetřich ml. z Žerotína a na Strážnici s erby a budoucími potomky první jistec, purkmistr a rada i všecka obec města Strážnice, rukojmě a spravedlivý spoluslibce, vyznávají, že jsou dlužni 120 kusů dukátů a 250 kusů tvrdých tolarů urozenému pánu Václavovi Hanákovi, purkmistru města Skalice, kteréž slibují zaplatiti na Nový rok 1627.

Datum na Strážnici ve středu před nedělí Květnou 1626.[2])

IV. Jan Jetřich ml. z Žerotína a na Strážnici vyznává, že jest dlužen 600 zl. počtu moravského, za každý zlatý 30 grošů a groš 7 bílých počítajíc urozenému a statečnému rytíři p. Rafaelovi Mnišovi, J. M. C. radě nad apelacími, a erbům jeho. Ten obnos

---

[1]) Ferenc Loranth z Ynky byl bezpochyby vnukem Pavla Lorantha z Ynky, který r. 1557 držel panství Bzenecké.

[2]) Všechny 3 listiny v zámeckém archivě ve Strážnici.

slíbil na den sv. Jiří příštího roku 1625 beze všech odkladů zaplatiti. K témuž listu pečeť svou přitiskl a vlastnoručně podepsal. V Brně 9. měsíce Augusti 1624.[1])

Sám také musel poháněti jiné, poněvadž rukojemství nedodrželi. R. 1626 pohnal Benedikta Palaštího z Kesejova ze 2000 zl., že se zavázal r. 1617 za Jana ml. Vojsku z Bogdunčovic na ten čas na Pohořelicích a že měl dne 28. listopadu roku již minulého zaň zaplatiti, a toho neučinil; úroku čítal 620 zl.

R. 1624 osvobodil Jan Jetřich II. dvě čtvrti vinohradu ve Varhanech pro služby, které Tobiáš Purkrábek konal jemu a jeho otci, témuž ode všech poplatků a desátků a dává jej v úplný majetek a $^3/_8$ vinohradu „Ronové“ Martinu Duchoňkovi.[2]) R. 1626 osvobodil $^1/_4$ vinohradu v hoře Štamfátech (vedle vinohradu Jana Hulínského a Abrahama žida, koželuha z města Strážnice) vladykovi Janu Volfovi Maxovi z Maxenu od desátku vinného i se zemním za věrné služby; toliko má on i jeho dědicové platiti ročně 7 gr. a $3^1/_2$ denárů peněz bílých na den sv. Václava počínajíc r. 1626.[3]) Počátkem toho roku osvobodil také $^3/_8$ vinohradu v Teplé ležícího na budoucí časy od robot a poplatků Jakubovi Havlínovi (Haflínovi) z Velkého Oujezda, služebníku svému, na ten čas písaři komornímu a sirotčímu a $^1/_8$ vinohradu v Kněždubských vinohradech „Veselých“ p. rytíři Čambiákovi z Čambiák z lásky pro jeho věrné služby, které mu konal doma i v cizině. Poslední obě listiny potvrdili: Max z Kounic na Brodě Uh. a Karel Sak z Bohuňovic na Biskupicích.

R. 1624 dal nové nadání lidem z Radějova a Zvolenovským potvrdil staré obdarování, které jim udělili zakládací listinou bratři Jan a Bartoloměj z Žerotína a Fulneka. Téhož roku osvobodil na 3 leta židy strážnické od všelikých robot a platů „vzavše

---

[1]) Ve sbírce Bočkově „Adelsakten“ v zemském archivě.

[2]) R. 1711 dne 18. listopadu prodala vdova po Pavlovi Purkrábkovi, obyvateli královského města Skalice, vinohrad Varhany, ten čas od mnoho let pustý a trním velikým zarostlý od J. M. urozeného p. Jana Jetřicha ml. z Žerotína listem na pergameně psaným a 4 visutými pečetmi opatřený urozenému a statečnému p. J. Grešovi na svobodném dvoře ve Strážnici.

[3]) Dáno na zámku Strážnickém v pátek před sv. Jiřím 1626. Podivno, že na prvním místě svědčí Jan svobodný pán z Rottalu a na Napajedlích, přední přívrženec krále Ferdinanda II.; na druhém místě svědčí vladyka Jan Jetřich Šebíčovský z Širovic na domě v městečku Kunovicích.

ve své rozsouzení a bedlivé uvážení, zvláště spatřujíce to také sám, kterak oni v tyto zarmoucené a obtížné časy mnohými úzkostmi a těžkostmi obklíčeni jsou a svou živnost s velikou obtížností pracně vedou, aby taková žádost jejich ponížená darební nebyla, nýbrž vždy poněkud svou platnost a místo měla".

Ku konci r. 1626 (na den sv. Ondřeje) povolil na žádost Krištofa z Řičan a velehradského opata Jana Venceslava z Nevšic, aby Jakub Haflín, na ten čas jeho komorný písař, v manželství směl si vzíti Kateřinu Kundratku, vdovu po Martinovi Duchoňkovi, bývalém písaři panském. Poněvadž byl od svých pánů Mynsterberských[1]) z poddanství řádně propuštěn, aby té volnosti také dále požíval ze strany pánů Strážnických a svou živnost provozoval ve Strážnici tak dlouho, pokud by se mu líbilo; on aby i ze Strážnice mohl odejíti, avšak jeho žena aby polnosti až do své smrti, po případě do smrti p. Jana Jetřicha řídila a spravovala.

Ještě r. 1627 byl přítomen svatbě Kryštofa z Lichtenštejna, majitele svobodného dvora na předměstí Strážnickém se Salomenou Bořitovnou z Budče, ale již ku konci toho roku. Jan Jetřich II. ze Strážnice se vytratil, zanechav zadlužený statek svému soudu. Jistcové a rukojmí jeho byli uvedeni do největších rozpaků a starostí.

Léta Páně 1627 při času sv. Kunhuty (3. března) v městě Brně držán jest soud zemský, při kterémž se stala následující paměť:

Pan Zdeněk Lev z Rožmitála a z Blatné atd., Jan Matyášovský z Matyášovic a Hendrich Hozlaur z Hoslau (purkrabí zemský) jakožto rukojmě za p. Jana Betřicha[2]) z Žerotína a na Strážnici i na místě nepřítomných všech rukojmí předstoupili před nejvyšší pány a přednesli, že jsou z toho rukojmí ve velikém nebezpečenství, aby J. Mti. ráčili k příštímu soudu všechny rukojmí obeslati. K čemu od J. Mti. dovoleno s tím doložením, že i panu Janu Betřichovi poručiti chtíti ráčí, aby se před J. Mti. dostavil. To pak ohlášení těch rukojmí nemá býti na žádnou ujmu a škodu pretensi J. M. Cís., kterou v statek Strážnický míti ráčí.[3])

Jan Antonín Pachta z Rájova a Bukové.

---

[1]) Havlín pocházel z Velkého Újezda u Šternberka, doručena byla listina Havlínovi teprve 8. ledna 1627.

[2]) Má státi Jetřicha.

[3]) Míněná pokuta 8000 zl. uvalena na Jana Jetřicha pro účast na povstání.

L. P. 1628 při čase sv. Kunhuty držán jest v městě Brně soud zemský, při kterémž se stala následující pamět:

Naučení p. Karlovi st. z Žerotína atd., p. Vítovi Jindřichovi hr. z Turna a Valesassiny atd., p. Zdeňkovi Frant. Lvovi z Rožmitála a z Blatné atd., p. Kryštofovi Pavlovi z Lichtenštejna atd., p. Janovi Jetřichovi Berkovi z Dubé a Lipého atd., p. Kryštofovi Karlovi Podstatskému z Prusinovic atd., Karlovi Grynovi ze Štyrcenpergku atd., Janovi Matyášovskému z Matyášovic, prokuratoru v markrabství Moravském, i na místě jiných pánů rukojmí, kteří za pana Jana Jetřicha ml. z Žerotína slibovali, protože se nachází více dluhu nežli statku téhož pána, a on sám skrze dožádané to doznává, v týž statky se uvázati a je co nejdrážeji prodati a přede vším jiným dluhy J. M. Cís. v tom statku zůstávající platiti, pak dluhy spravedlivé spokojiti, konečně z ostatku sebe z rukojemství vyvazovati.

Také se dotčení páni rukojmové před J. Mti. nejvyššími pány úředníky a soudci zemskými ohlásili, pokudž by těch statků na zaplacení dluhů a vyvazení z rukojemství nepostačovalo, aby mohli před J. Mti. předstoupiti a další potřebu v té příčině přednésti. — J. Mti. neráčí jim právo zavírati.

Relatum z pánův: p. Frydrych z Vlašimě atd. a z rytířstva Gabriel Horecký z Horky.

Podepsán (již po německu):
Johann Antoni Pachta
von Reyhoff und Bukowa.

„Jan Jetřich II. z Žerotína a na Strážnici prodej svého moravského statku neprovedl; zachvátila jej smrt v mužném věku v cizině — snad v Uhrách. Ohledně statku Strážnického učiněna dne 18. ledna ve čtvrtek den sv. Prisky) 1629 smlouva mezi Frant. kardinálem z Ditrichštejna, Karlem Haugwicem z Biskupic na Linhartovicích a Roketnici jako přáteli od níže psaných stran dožádanými —, mezi urozenými pány Janem Karlem st. z Žerotína a na hradě Přerově, p. Zdeňkem Fr. Lvem z Rožmitála a z Blatné na Doubravici a Skaličce, p. Maxmiliánovi z Kounic a na Brodě Uherském, též urozenými a statečnými rytíři: p. Janem Matyášovským z Matyášova na Budči a Dešným, p. Ondřejem z Oстěšova (vl. Hostišova), p. Václavem Šubířem z Chobyně a na Svejslavi jakožto prodávajícími na místě jiných všech pánů rukojmí za nebožtíka pana Jana Jetřicha ml. z Žerotína na onen čas na Strážnici z jedné

a urozeným pánem panem Františkem svobodným pánem z Magnii, pánem na Žlebích, Strážnici,[1]) Moštěnici, Moravci a hradě Mítrově, rytířem, J. M. C. tajnou radou a nařízeným nejvyšším, jakožto kupujícím ze strany druhé, a to taková, že páni svrchu psaní spolu s jinými rukojmími za nebožtíka p. Jetřicha ml. z Žerotína prodali jsou a mocí smlouvy této prodávají statek a panství Strážnické se vším příslušenstvím, totiž: zámek, město Strážnici i s předměstími, s kostelním podacím, s dvorem poplužným, s mlejnem a pivovarem, městečko Lipov s kostelním podacím, ves Petrov s kostelním podacím, ves Bobalov, jinak Zvolenov, ves Sudoměřice, ves Rohatec s mlejnem a kostelním podacím, ves Lideřovice, ves Radějov se dvorem, ves Lhotu Tvarožnou, ves Kněždub s kostelním podacím a se dvorem poplužným, městečko Velkou se dvorem poplužným, s mlejnem, s pivovarem a s kostelním podacím, ves Velkou Vrbku, ves Javorník, ves Souchov a ves Nové Lhotky se všemi platy povinnými za 200.000 zl. rejnských po 60 kr., 1 krejcar po 3 bílých neb 6 peněz malých počítajíc.“

V hotovosti měl kupec položiti 61.800 zl. 50 kr., ostatní sumu, totiž 138.199 zl. 10 kr. má v rozdílných termínech zaplatiti, tak jak ve smlouvě trhové r. 1628 v pondělí den památky Obětování Panny Marie (dne 21. listopadu)[2]) p. kardinálem z Ditrichštejna a p. Adamem z Valdštejna ustanoveno jest. Z posledního termínu má kupec zaplatiti sirotčí peníze, které majitelé předešlí dlužni jsou, aneb má je jinak pojistiti.

— — — — — — — — — — — — — — —

Přes 150 let vládli páni z Žerotína nad Strážnicí. Bylíť to po většině muži ve vlasti vážení a ctění, ve veřejných službách činní. Svým poddaným osvědčili se býti pány dobrotivými, otcovskými. S lidem svým cítili, v nouzi a bídě všemožně mu pomáhali. Zdraví bývali chatrného, v mladém věku umírali; poslední dny života svého skličeni bývali dnou. Podivno, že i manželky jejich krátkému životu se těšili. Protož zdá se, že v rodě tom řádila dědičná nemoc — snad tuberkulosa. Ve znaku měli páni Žerotínští dvouocasého lva stojícího na 3 vrších hledícího v levo. (Obr. 56.)

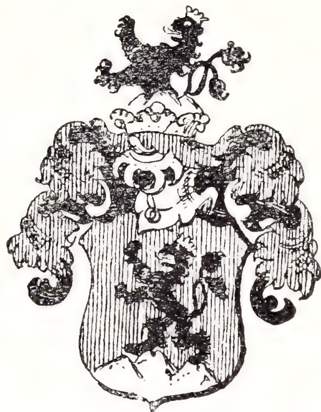
[1]) Bývalo zvykem, že páni po statku již se psávali, když jej teprve kupovali. Dle známé závěti Jana Jetřicha I. neměli páni právo prodati Strážnické panství, ale za pohnutých oněch dob staré závěti nedbáno!

[2]) Z toho patrno, že Jan Jetřich ml. z Žerotína na Strážnici zemřel na podzim r. 1628.

Kupem z r. 1628 přešel statek Strážnický do rukou cizího pána; byl to Fr. Magno, jenž svým hrdinstvím v kruté seči na Bílé Hoře značně přispěl ku porážce stavů českých, zničiv křídlo Moravanů, vedené Šlikem a Thurnem a stal se předním miláčkem krále Ferdinanda II. V rodě Magnisů zůstává statek doposud.

R. 1622 stal se mladý František Magno již plukovníkem, r. 1623 byl zvláště doporučen Marketě, královně české a uherské, r. 1626 přidělena mu kompanie 500 arkabuzírníků[1]) na koni, r. 1626 jmenován dvorským vojenským radou.

Rod jeho zván Magno neb po latinsku Magnus, pocházel sice z Vlach (dle Chr. d'Elverta ze Švédska), ale jednotliví členové žili již dříve v zemích rakouských, konajíce důležité služby u dvora císařského. Jan Petr Magno byl tělesným lékařem císařským, Hanuš Jakub svobodný pán Magno, jenž koupil na Moravě statky Moravec a Mitrov, byl J. M. C. radou a nejvyšším dědičným poštmistrem na Moravě;[2]) r. 1643 byl Štěpán Magni opatem Želivským a j. Náš František Magno byl synem Konstantina de Magno, (který r. 1609 byl již mrtev, zanechav několik nedospělých dětí). Nejstarší jeho syn Jan Baptista Magnus i na místě bratří a sester svých mladších nedílných, let nemajících pohnal r. 1609 pány Zigmunda a Frydrycha, bratří vlastních, svobodné pány z Tyffenpachu a na Drnholci ze 7000 tol., „že jest nebožtík pan Kryštof svobodný pán z Tyffenpachu, otec jejich sumu 7000 tol. Konstantinovi Magnusovi, otci našemu, náležitou z komory J. M. císařské dvorské vyzdvihl a k sobě přijal, práva k tomu nemaje“ a r. 1612 týž Jan Baptista Magnus, J. M. arciknížete Karla Rakouského komorník, i na místě Rudolfa, Filipa a Františka, bratří, a Hortensie, sestry vlastní, Magnusův a nedílných, pohnal Rudolfa svobodného pána z Tyffenpachu (Brn. Půh. z r. 1609, list 10., a z r. 1612, list 65.).



Obr. 56.
Znak pánů z Žerotína.

Ku konci této statě podáváme jména úředníků na panství Strážnickém, jižto se vyskytují na listinách za pánů z Žerotína a na Strážnici:[3])

---

[1]) Byli ozbrojeni ručnicemi háky opatřenými.

[2]) Na sněmě olomuckém zasedal mezi pány r. 1628 a 1629 a tohoto roku také náš p. František „z Magno“ na Žlebích a Blansku.

[3]) Uvádíme je proto, že většinou to byli vladykové českomoravští.

R. 1510 Jan z Bitkova; pohnán byl od Jana z Kunovic pro svědectví, že lidé p. Kunovského byli v Lipově a ve Velké pobráni a do věže vsazeni; r. 1513 opět byl od téhož pohnán, že mu listův, které mu psal o stav nad Tasovem, jenž mu jest stržen, před p. hejtmanem položiti nechce.

Stejnou dobou (r. 1510) sloužil Rozumberk z Mírovic u p. Bartoloměje z Žerotína na Strážnici.

R. 1512 připomíná se písař Ondryáš u p. Jana z Žerotína, r. 1520 Albrecht Harasový na zámku Strážnici, r. 1521 Adryan Zubřický, r. 1522 písař Jana z Žerotína Jan Malenovský, úředníci Mik. Šilhan z Otmuta, Oldřich z Tvorkova a Mik. Bělčovský z Bělčova, r. 1531 Albrecht Cabalta z Čermejzle na zámku Strážnici.

R. 1533 pohnal Žibřid z Bobolusk Stanislava Střelu z Lukovce[1]) a zatýká jej u bratří z Žerotína na Strážnici, na zámku; r. 1538 uvádí se úředník Petr ze Žuně, jehožto potomek Žunský ze Žuně bydlel r. 1571 v městě Strážnici. R. 1551 byl písařem zámeckým Jan Skalický a služebníkem Juřík Sulovský; r. 1559 vrchním byl úředníkem Vilém Rous z Lipna, r. 1560 Vlček z Dubenska a od r. 1560—1568 Šťastný Konáč z Hodištkova; r. 1565 byl panským úředníkem také Jan Purkrábek.

R. 1571 úředník na Strážnici jmenuje se Jan Bronec z Chrastovic, současným důchodním písařem byl Linhart Štandrle, zvaný Klemeš. Dále se připomínají: r. 1573 Ondřej Chlaštovský z Chlaštova, r. 1575 Václav z Dubova i z Radimína, r. 1577 Sebald Čaček z Herndorfu, r. 1583 Pavel Hostivarský z Kostelce, r. 1585 Jindřich Čechočovský z Čechočovic, s ním zároveň Šebastián Rous z Lipna a Jiřík Zub z Myslešovic, r. 1588 Kryštof Pogrel z Košeborovic, r. 1590 Diviš Hoštický z Hoštic, r. 1591 Tobiáš Purkrábek a Flašar z Dolan, r. 1595 Šponar z Blinsdorfu, r. 1600 Jan Skřičkovský, r. 1603 Frydrych Tista z Libštejna, r. 1608 Urban Domanínský z Domanína, r. 1610 Vilém Žeranovský z Žeranovic, r. 1612 Jakub Kobylský z Kobylího, r. 1615 Frant. Purkrábek.

Za Jana Jetřicha II. se připomínají: Tobiáš Purkrábek, Martin Duchoněk, Volf Max z Maxenu, Jakub Havlín a rytíř Čambiák. (Obr. 57.)

---

[1]) Snad pocházeli od něho vladykové Lukovští ze Strážnice.

Rodokmen pánů z Žerotína na Strážnici.[1])

I. Jan I., příjmím Bohatý, koupil r. 1486 Strážnici v zástavu, † 1500,
1. m. (Barbora ze Šternberka?)
2. m. Machna z Nové Cerekve † 1516.

1. Petr na Šumberce, 1492—1531, m. Machna z Pernštejna	2. Barbora, m. Vilém Tetour	**II.** 2. Jan I. na Fulneku, pak na Strážnici, 1492—1530, m. Helena z Ludanic	2. Viktorin na Jičíně a Hustopečích † 1532	2. Jiří † 1507,	**II.** 2. Bartoloměj z Fulneka, na Strážnici, † 1521, m. Anežka z Ojnic	2. Bernart na Fulneku a Štramberku † 1531, m. Marketa z Ojnic

III. Jan III., komorník mor., pak hejtman zemský, pán na Strážnici, † 1558, 1. m. Johanka z Pernštejna, 2. m. Johanka z Lipého	Bartoloměj držel městečko Velkou, pak Břeclavu a Týnec, † 1550, m. Mandalena z Bozkovic	Karel držel Kolín v Čechách, † 1560, m. Veronika Trčkovna z Lípy	Marta, m. Štěpán z Vrbna

IV. Bernart Hanno na Strážnici, cís. mundšenk, † 1568	Marketa	Jan IV. na Břeclavě † 1591, m. Kunka z Bozkovic	**V.** Jan Jetřich I. na Strážnici † 1599, 1. m. Alena z Ronova, 2. m. Alžběta Slavatovna z Chlumu	**VII.** Kašpar Melichar na Kolíně, pak na Strážnici, † 1632, 1. m. Kateřina ze Šlejnic, 2. m. Eliška z Valdštejna	Jan Lukáš na Zdechovicích, m. Kateřina Smiřovská

Ladislav Velen pozbyl 1621 všechny statky a vystěhoval se, m. Alžběta hr. z Thurnu	**VI.** Jan Frydrych ml. na Strážnici † 1617, m Magd. z Kunovic, † 1621	Veronika, m. Jan Diviš z Žerotína	1. Jan Lorenz,	1. Anička,	2. Karel,	**VIII.** 2. Jan Jetřich II., na Strážnici, olom. komoří, vystěhoval se r. 1625 a † 1628, m. M. Magdalena z Kunovic, † 1621	2. Eliška Polyxena Švihovská	2. Magd. Kateřina Berkova.

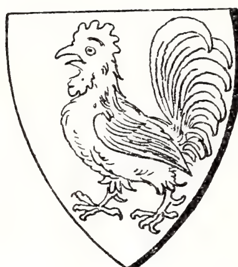
[1]) Držitelé statku Strážnického označeni jsou římskými číslicemi **I.—VIII.**



Z Bobolusk.



Šl. Paravicini.



Hoštický z Hoštic.



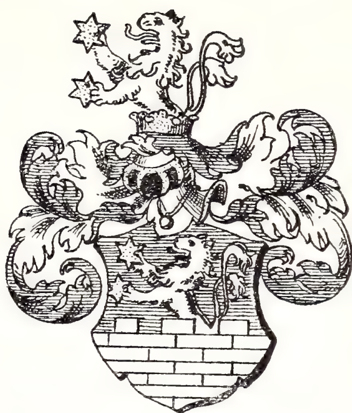
Konáč z Hodištkova.



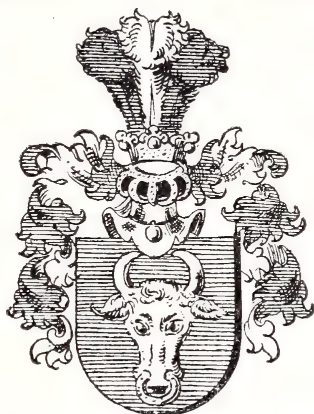
Pogarel z Košeborovic.



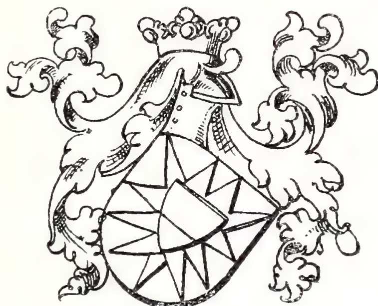
Skřičkovský z Pozdětína.



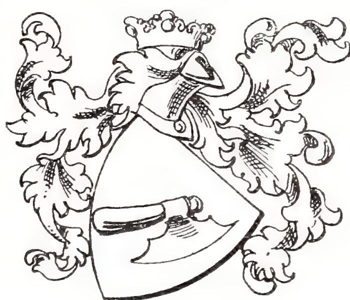
Šponarové z Blinsdorfu.



Vojska z Bogdunčovic.



Žeranovský z Žeranovic.



Lukovský ze Strážnice.

Strážnice za hrabat Magnisův. Od r. 1629 do dneška.

Svobodný pán Frant. Magni výborně využitkoval ve svůj prospěch doby, kdy šlechta protestantská v Čechách a na Moravě statky buď konfiskací ztratila, aneb pro ostré cís. patenty náboženské vlast opustiti musela, nenaleznuvši často pro svůj statek ani kupce. Za krátkou dobu 8 let nabyl velikých statků: Žlebů v Čechách, Blanska,[1]) Moštěnice, Moravce, hradu Mitrova (u Moravce)[2]) a Strážnice na Moravě. Statky ty spolu s ním kupovali a drželi jeho bratři Rudolf a Filip. Vyskytla-li se někde výhodnější koupě statku, dřívější některý statek prodali a nový koupili; také byli nuceni pomáhati si cizími penězi; avšak správně platili, jak dokazují listy jejich věřitele Karla Balbína z Vorličné.[3])

Karel Balbín z Vorličné pohnal p. Frant. z Magni, rytíře sv. říše a nejvyššího od J. M. Cís. nařízeného, pana Rudolfa a pana Filipa bratří vlastní, všecky tři z Magni a na Žlebích. Viniti pány chce společně a nedílně ze 3700 kop míš., k tomuž z ouroků, jakž půhon v sobě šířeji obsahuje a zavírá.

Léta 1628 v pátek v neděli Jubilate Karel Balbin z Vorličné stoje při úřadě nejv. purkrabství pražského přiznal se, že jest vedle půhonu nadepsaného a stanného práva jak v sumě hlavní, tak v úrocích i škodách k úřadu vynaložených jiným přejištěním zcela a zouplna spokojen a to od pana Františka, p. Rudolfa, p. Filipa bratří z Magni a na Žlebích pohnaných. Páni kvitují nyní i na časy budoucí. Balbín vydav kvitanci, učinil následující vyjádření:

„Já Karel Balbín z Vorličné přiznávám se touto kvitancí obecně přede všemi a zvláště tu, kdež náleží, že od J. M. urozeného p. p. Frantze, svobodného pána z Magny, pána na Žlebích, Blansku, Moravci a Mitrově, J. M. C. Římského válečné rady a nařízeného nejvyššího, v dluhu povinném a mně při úřadu nejv. purkrabství Pražského přisouzeném i na míste Jich M. panův

---

[1]) Blansko koupil r. 1627 od Oktaviana Vchynského (Kynského) za 30.000 zl., Moštěnici, která r. 1625 Vilémovi Zoubkovi konfiskována byla, obdržel r. 1627 darem od císaře.

[2]) Statek Moravec a hrad Mitrov koupil od strýce Jana Jakuba sv. p. z Magno.

[3]) Byl asi strýcem znamenitého jesuity — vlastence Ludvíka Aloisa Balbína z Vorličné.

bratří J. M. vedle oučtu dokonalého tak dalece spokojen jsem, že mi nic více . . ., toliko dva tisíce kop míš. dluhu dlužen pozůstává . . . A takových dva tisíce kop míš. sobě od J. M. Pána jistotou s ourokem až do sv. Havla měsíce příštího náležitě zajištěnou mám, také že mi při tomž čase také zaplacena od J. M. bude, ubezpečen jsem. Z čehož ze všeho, což jsem tak od J. M. Pána k sobě přijal, J. M. Pána i dědice a budoucí J. M. sám od sebe, dědiců a budoucích mých pro Interim kvituji, prázdna a svobodna činím na časy budoucí a věčné. A jak nejprv možno bude mi se do měst Pražských vypraviti, pro budoucí bezpečnost J. M. Pána neopominu Registry nejv. Purgkrabství Pražského . . . bráti. Na potvrzení toho pečeť vlastní k této kvitanci jsem přivěsil, také svou vlastní rukou se podepsal. Jež jest datum v Hoře Kutné 19. máje léta P. 1628.“ (Opis bez data v zámeckém archivě strážnickém.)

Aby Frant. Magni zboží Strážnické[1]) a zadluženou Moštěnici vyplatil, prodal statek Žleby r. 1629 hr. Janu Rud. Trčkovi z Lípy, r. 1631 Blansko Kašparovi Lvovi z Rožmitála za 37.000 zl. a Moštěnici samou r. 1633 za 25.000 zl. Hanušovi Burjanovi Kobylkovi.

Usadiv se svob. pán Frant. Magni na Strážnici, vydal přede vším artykule, kterými se měla obec a měšťané říditi, aby byl zachován ve všem pořádek. Artykule, pokud se týkaly řádu všeobecného, neodchylovaly se od artykul, které mělo město od pánů Žerotínských, zejména od Kašpara Melichara, avšak hlavní váha artykul Magnisových spočívala v přesném se držení katolických obřadův, v upevnění katolické víry. A přece v jeho artykulích nikde nenacházíme zmínky ani o církvi katolické, ani evangelické, ani bratrské; vše má se díti jen ke cti a chvále Boží. Artykule předčítaly se veřejně každého roku při obnovování úřadův. Pro důležitost a zajímavost stůjtež zde v celém rozsahu:[2])

Artykulové, kteréž se každého roku při obnovování ouřadův čítati mají:

„Artykule, kteréž ode mne Františka svobodného pána z Magny, Rytíře, J. M. C. komorníka, válečné rady a nařízeného nejvyššího, a na Strážnici, při

---

[1]) R. 1631 byl listem napomenut, aby pokutu kdysi Janu Jetřichovi za statek Strážnický vyměřenou, která na 9000 zl. vzrostla, do důchodu zemského zaplatil.

[2]) Tyto artykule uveřejnil ředitel Frant. A. Slavík ve spise Moravské Slovensko r. 1903.

obnovování ouřadu na panství mém Strážnickém i Veličském se nařizují, leta 1631. Já Kašpar Melichar z Žerotína a na Strážnici. (Původní.) Já František svobodný pán z Magni a na Strážnici atd. Poněvadž mne Pán Bůh z milosti své Božské k tomu přijíti a dochovati ráčil, abych panství Strážnické sobě k správě odvedené přijal: chtíce následovati šlepějí pánův předků mých, jakž v pobožnosti, což ku Pánu Bohu a jeho poctě náleží, ale také i v správě, což ku poddaným a vzdělání dobrého řádu i užitečného bylo. — Poněvadž jsem mnohé artykule nařízené nalezl, kteréž při obnovování ouřadův, jak v městě Strážnici, tak i po všem panství pro zachování řádu a vzdělání dobrého jak ku ouřadům, tak i ku poddaným z obcí se vztahující, čítány bývaly, nechtíc i já toho dobrého nařízení předků mých pominouti, některé hlavní a přednější artykule a jakož instrukcí, tak aby dobře mínění mé s pomocí věčného Pána Boha jak ke cti a slávě Boží, tak pro vzdělání Vás všech poddaných k dobrému cíli užitečně přivedeno bylo, a já abych ve všem tom dobré svědomí před Bohem zachovati mohl a osobou svou v ničemž sjíti nedal. V těchto níže poznamenaných artykulích jak k ouřadům a povinnostem jejich se vztahující tak tolikéž i k obci a jednomu každému přináležející vydávám nařízení:

Předně a nejprvé. Purgkmistr a konšelé pamatujíc na přísahu (která jest veliká), Pánu Bohu všemohoucímu, jakožto zpytateli všech věcí, a tolikéž mně, jakožto pánu svému dědičnému, učiněnou, podle té mají a povinni jsou nejprvé cti a slávy Boží vyhledávati, a to takto: Ve dny sváteční, nedělní i všední, když se ke mši svaté od služebníka a správce církevního skrze zvonění návěští dává, přednost v tom držeti a k takovým Božím službám a poctám pilně se scházívati, a to netoliko časem ranním (ve dny nedělní), ale i nešporním a sumou vždycky, kdykoli se služby Boží konají, toho neopouštěti.

Za tím i jiným z obce lidem příkladem, ale i skutkem k témuž sloužiti, totiž k tomu jich napomínati i přinucovati a, kdožby pak nechtěli ke mši svaté a ku poslouchání slova Božího choditi, ale raději daremných toulek po polích a zvláště ve dny sváteční místo služeb Božích konání, anebo v domích šenkovních sedání, rozpustilosti, ožralství aneb her spouštění si hleděli, takového každého trestati trlicí a pokuty jeden Špich[1]) soli, při čemž znamenitě se zapovídá jednomu každému, aby jakž ranním časem, když se Boží služby konají, žádný páleného, takž nešporním žádného nápoje, vína ani piva nešenkoval, až by se služby Boží vykonaly, k čemuž rychtář se vší bedlivostí pilně dohlídati má a, při tom by se co toho našlo, a kdo v čem postížen byl, takového každého ihned do vězení vzíti a bez pokuty nepropouštěti; a netoliko usedlé a hospodáře ouřad k tomu tak přidržeti mají, ale i čeládky jejich, ano i ty lidi příchozí a nádenníky, kteříž zvlášť časem nedělním, když se k nešporním službám zvoní, ano i když se Boží služby konají (spatřil jsem očitě neřád veliký), že plno po rynku jich sedí a k službám Božím nejdou. Protož více toho ať nebývá pod skutečným trestáním.

Přináležiť k tomu artykuli pobožnosti a napomáhá nemálo i toto: poněvadž dvoje shromáždění jest, abyste jak úřad tak i obec v lásce, ve svornosti

---

[1]) Špich tolik co bečka.

dobrého sobě napomáhajíc živi býti, jedni druhých v náboženství žádným obyčejem tajně ani zjevně nehaněli, nepotupovali, posměchu a útržek jeden druhým nečinili pod skutečným trestáním, což se netoliko k úřadům, ale i k lidu obecnému vztahuje, načež purkmistr a spoluradní jeho obzvláštní pozor mějte.

Veliceť taky napomáhá ku pobožnosti ouřadům i to: Aby střídmosti následovaly, to jest zbytečného ožralství, popíjení, ovšem časem nočním zbytečného sedání a všelijakého nenáležitého hodování a kvasu aby se vystřihaly, nebo to jest proti nařízení Božímu.

Druhé. Purgkmistru a spoluradním jeho pod skutečným trestáním a nemilosti poroučím a to jmíti chci, aby prvé sobě již den uložený majíc, na soudech a věcech právních sedati v jistou hodinu ranním jitrem purgkmistr i všichni konšelé na rathouz se scházeli a na další hodiny neodkládali. Purgkmistr toho žádnému konšelu ať netrpí, nýbrž jestližeby který konšel po zazvonění hodinu zmeškal ovšem více, pokutu právní ať složí a purgkmistr žádnému konšelu v tom ať „nefolkuje", však ať mezi Vámi svornost a láska i poslušenství konšelů purkgmistra ať zůstává a purkgmistr bez potazu konšelů a spolu-radních žádných sententií a výpovědí vynášeti nemá: Sejdouce se pak tak na rathouz nejprve vykonají poctu Pánu Bohu; od té povinnosti a práce své začínejte a hned zanechajíc všech zbytečných rozprávek aneb svých věcí vyhledávání lidi ty, kteříž se ku právu a soudu Vašemu podají, aneb opatření svého buď ve vyhledávání spravedlností svých, anebo v jakýchkoli jiných příčinách před právo Vaše k rozsudku se dostavují, bez odkladu před sebe pouštěti, je bedlivě a hotově i dobrotivě vyslýchati, anobrž ortely a výpovědmi spravedlivými bez daremných roků[1]) stranám odkládaní podělovati a žádným jídlem, pitím, dokud se na soudu sedí, nezaměstnávati, tož se Vám zapovídá.

Za třetí i tato jistá vůle má a poručení mé, aby purgkmistr spolu s svými radními na sirotky a vdovy, jak ty, kteréž jim k správě náležejí, tak i jiným všechněm poddaným mým, i také příchozím, aby v ničemž proti řádu a spravedlnosti ubližováno nebývalo, nýbrž jak v vyhledávání svých spravedlností při ouřadu dobrotivě přijímáni byli, tak i v opatrování a shromažďování jejich statkův všeliká pilná bedlivost aby byla, to jest: Jestli kde jaké peníze sirotčí přicházejí buď oumrtí neb za statky prodané, též z užitkův vinohradních, štěpnických i polních i jakýmž způsobem mohou jmenovány býti, ty ať se pilně upomínají, pořádně zapisují i do truhlic sirotčích shromažďují a nikam mimo jisté poručení a dovolení mé ať se nerozpučují, neztrácejí a nevydávají, tak aby jeden každý sirotek, přijda k letům svým, svého dostati a užíti mohl.

Též sirotkům, kteří leta svá mají i těm, kteříž let nemají a službám dáváni bývají, aby se jim peněz žádných nevydávalo buď na šaty aneb na jiné potřeby. Než poněvadž v službě jsou, aby si hospodářové na ně šatky jednali a podle projednání služby jim platili, nebo mnohý sirotek, nežli k letům svým přijde a místu svému, spravedlnost svou vybere a utratí, a mnozí majíc po několika letech sirotky při sobě, žádné jim záplaty nedávají. A poněvadž i v tom správu mám, že nemálo sirotkův dosti dostálých mezi poddanými mými se tak chová, a nejedni nemalých statkův takových sirotků od mnoha

---

[1]) Odkladů.

let užívají, nic za to těm sirotkům nedadí, a snad někteří i dosti chatrné statky na ně jednají, toho ať se na žádném pod skutečným trestáním nepřehlídá.

Tolikéž sirotci žádní správě mé aneb podouředníka mého přináležející bez vědomosti ouředníka nynějšího i budoucího nikam zašikováni na služby ani řemesla aby nebývali, leč by do jistého času, kterému list ode mne neb od ouředníka dovolující dán byl; jináče, jestli se který sirotek zachová a v řádu státi nebude, každý za zběhlého sirotka počten bude a spravedlnost svou propadne, nebo větší díl sirotkův tohoto roku se nestavčlo, pročež já takového neřádu nikoli žádnému trpěti nechci.

Zatím přináleží purgkmistru a spolu-radním jeho, aby pilnost nad chudými a ubohými lidmi měli, k nim dohlédati poručili, aby se jim v ničemž křivdy nedálo. A což se jim od dobrých lidí k špitáli poroučí a nadáno, to neumenšovalo, nýbrž aby mohli toho pokojně užívati, nad čímž jak ouřad ruku držeti má, tak i ti, kteří nad tím za hospodáře ustanoveni bývají.

Takž podobně péče taková býti má i o věci zádušní, na chrámy Boží poručené, aby se to pilně opatrovalo a zvláště v tento čas nejpotřebnější pro opravu těch míst, kde se Boží služby a pocty konají.

Tolikéž a neméně purgkmistr a konšelé mají a poučeni jsou i nad důchody obecními takový pozor míti, co se kde schází a k dobrému obecnímu shromážděno býti může, o to pečovati a všelijakou bedlivost na to míti a což toho odkud shromážditi se může, to také na věci takové, kteréž k obecnímu dobrému a k vzdělání přináleží, obraceti a rozšafně vydávati.

Čtvrté. Purgkmistru a spolu-radním jeho přináleží, nýbrž jim dostatečně poroučím, aby k řemeslníkům všelijakým a k jejím dílům dohlédali a zvláště pak: k řezníkům, pekařům, ševcům, kolářům, kovářům a sumou k všelijakým jiným řemeslníkům, až i k těm hokyním, též kramářům všelijakým, domácím i přespolním pilně dohlídali, míry, váhy, lokty aby spravedlivé byly; nad čímž bedlivý úřad pozor míti má a hned osoby přísežné nad tím usadíc, to skrze ně opatrovati, aby díla svá a řemesla hodná dělajíc, dostatky všelijakými město fedrovali, v slušných penězích prodávali, tak aby se žádnému neubližovalo, a obzvláštně od řezníků a pekařů, pekaři aby chlebů dosti, zvláště když dělnické bývají, dodávali, a kdyžby chleba zdostatečně neměli, hned ať jsou trestáni. — Řezníci mas žádných ve dni nedělní jak křesťanští tak židovští nižádným obyčejem, tajně ani zjevně ať neprodávají; v den sobotní jeden každý ať sobě koupí a v neděli službám Božím aby se překážky nedálo. Jestli pak kdo v takovém neřádu postížen bude, to ať jest jemu pobráno a na chudé obráceno a 10 zl. pokuty do důchodů mých dáti musí. Pakli to úřad přehlédne, tehdy sami takovou pokutu trpěti a nésti musejí. Pročež cechmistři [i sadcí][1]) nad tím pozor bedlivě ať mají.

Takž podobně zapovídá se i o trzích, zvláště ve dny sváteční, pokudž lidé jsou při mši svaté, aby žádný nic neprodával a též nic nekupoval, až bude po mši sv. Jestli pak kdo v tom bude postížen, to, což má, bude jemu pobráno, a kupující vězením trestán bude, nebo v tom se veliký neřád děje, že ti, kteříž se Pána Boha bojí, jdou ke mši svaté, jiní pak za tím, co se na trh přinese,

---

[1]) Sadci tolik, co odhadcové, kteří sadili (určili) hodnotu masa.

předkoupí. Toho aby se nikdy víc nedálo, nad tím ouřad všelijak pilný pozor ať mají.

A jakož purgkmistru a konšelům, jeho spolu-radním, tyto nahoře psané povinnosti přináležejí, tak neméně i rychtář při svém ouřadu a povinnosti má těchto věcí následovati. Nejprve aby se ctnostmi svatými skvěl, totiž spravedlností, aby jednomu každému, když se k jeho soudu utíká, chudému i bohatému k jeho spravedlnosti dopomáhal. Totiž chudým křivdu trpícím a k němu na žalobu přišlým milostivých a dobrotivých slov podávaje a ne podle osob šetření: Totiž aby ani milováním, ani nenávistí, ani dary, ani kterýmkoli zámyslem neuchyluje se od spravedlnosti, nikdy strany nespravedlivé nedržel a ve věcech pak těžkých a nesnadnějších, čemu by sám dosti učiniti nemohl, s konšely se raditi a od nich naučení bráti má. — Druhé má se stkvíti opatrností, totiž aby rozeznati uměl zlé od dobrého, dobré a spravedlivé uměje zvoliti a zlé, nespravedlivé zavrci. Ale poněvadž počátek moudrosti a opatrnosti jest bázeň Boží, protož rychtář má se Boha báti, nebo kdo se Boha bojí, činí dobré věci a takovémuť soudci i lid bude poddanější a na něj pozor mající podle onoho mudrce propověděni: „Tehdáž se lid počne krále báti, když uzří, an se Boha bojí“. A což se tuto o králi mluví, toť se o každé vrchnosti i o soudci rozuměti má. — Třetí. Rychtář má se stkvíti skromností aneb střídmostí, totiž aby hnutí tělesná skloňoval pod správu rozumu, jako hněvivosti a prudkošti se varuje. Nebo nic nemá rychtář v času prchlivosti souditi, ale když se v mysli upokojí, nebo moc má býti zkrocena pod rozum, aniž co čiň, dokud se mysl pohnutá neukrotí, nebo hněv muže nečiní spravedlnosti Boží. Za tím pak střídmosti a skromnosti má i v jídle a pití, to jest opilství se vystříhati, zvláště pak po domích šenkovních s jinými ožralci posedávání aneb kvasů neužitečných, zvláště s lidmi lehkými zanechávati, nebo by se tudy zlehčil, nýbrž má nad řádem ruku držeti, neřády pak a všelijaké věci protiv pánu Bohu čelící přetrhovati, zvláště pak hospodářové v domích šenkovních žádných lidí podezřelých a škůdců lidských, i tolikéž v domích hostinských nepřechovávati, ovšem společnosti s nimi nemíti, od nich nic nepřijímati, nekupovati ani jim neschovávati. Byl-li by pak kdo v tom uznán, že by se toho čeho dopustil, k takovému jako k zloději a škůdci buď přikročeno!

Item. Neřádných věcí mezi čeledíny, pacholky a děvkami, i také stavu manželského osobami, ať se nedopouští, nýbrž nad tím ať se veliký pozor drží! Pakli by kdo čeho k tomu podobného se dopustil. Na což rychtář bedlivost měj, a jak by se čeho dopustil kdo, a on se dověděl, takové vyzdvihovati a hned na zámek i ouřadu o tom oznámiti, při čemž se všecky pržiastky (přástky) zapovídají pod velikým trestáním.

Jakož někteří ožralí, nezbední a nepokojní lidé obyčejně pokřiky časem nočním po zvonění na pokoj obyčej mají činiti, tak že častokrát nemůž se rozuměti, jestliže se bijí, čili hoří. Protož o tom rychtáři, aby nad tím pilnost měl, a konšeli, aby jemu v tom nápomocni byli, poroučím. Protož aby se v určitou hodinu na pokoj zvonívalo. Ale kdož by se přes to nespokojil a takového neřádu dopustil, tehdy ihned aby do vězení i s hospodářem vzat byl a podle náležitosti trestán i pokutován. Toto pak rychtáři obzvláštně poroučím. Jakož jsem ten nezpůsob spatřil i také jistou správu vzal, kterak všední dny

častokrát nemálo zahálečů a stupků[1]) na rynku sedic zahálejí a když, aby dělati šli, od lidí žádáni bývají, jíti nechtí, nýbrž prve třebas se, co jemu dá, prve nežli zaslouží, doptává, aneb se ve hry vydadí, toho žádnému ať se netrpí, nýbrž kdyby který jsa požádán, aby z peněz dělati šel, a on jíti nechtěl, hned to rychtáři oznámiti a rychtář ihned jda takového do vězení vzíti má a nepropouštěti z téhož vězení za celý den a, maje jej pustiti, ať rychtáři za pokutu tovarych zaplatí, a sice rychtář sám z povinnosti své začasto má na rynk i jinam po stranách rynku a ulic vycházeti a spatříc takové zaháleče, ovšem pak nalezli by kterého při hře, takové vyzdvihovati a do vězení dávati a bez pokuty nepouštěti. Neb tomu nijakž nechci, aby kde jaké hry komu, jak po domích šenkovních, neb v domích hostinských anebo polní komu trpíny byly, a kdož by to spatřil při kom i z obce, má to rychtářovi oznámiti. Jestli pak kdo jak hospodáři v domích, tak i rychtář spatře to, zamlčí a toho trestati nebude, žádnému to se lehce nebude vážiti.

Naposledy i tato věc k ouřadu a povinnosti rychtářské přináleží: Jestliže by se někdy přihodilo a on vězně nějaké zvláštní, a obzvláštně pak vězně hrdelní a škůdce zemské do vazby dostal. má pilnost všelijakou nad tím míti, aby z vazby takoví vězňové a zemští zhoubcové nemohli ujíti a mimo poručení rychtářovo žádných věcí ani jídla ani pití od žádného nemá jim darováno býti, ani s nimi bez poručení, aby nebylo mluveno. O jiných pak vězních, kteříž pro výstupky do vězení se dostávají, nemá mimo náležitost od jídla a pití dáváno býti, aby nekvasili a se neužírali, nýbrž rychtář, jak by takových vězňů dostal, má od nich ihned purgkmistru a konšelům oznámiti a o své újmě nic při nich nekonati. Ouřad pak daremně nezdržujíc jich uvěznění mají vinu jich v soud pilný vzíti a podle zasloužení (však s vědomím mým aneb ouředníka mého) trestati a konec takovým dáti činiti.

Než zatím následuje, jak také všichni z obce (z ubce), jak purgkmistru a konšelům jeho, tak i k rychtáři a k jejím rozkazům míti, i také jak sami mezi sebou se chovati i čeho ostříhati mají. I toto Vám všechněm z ubce (obce) poroučím a pod skutečným trestáním míti chci, abyste předně Pána Boha se bojíc pobožně živi byli, ke mši svaté a pilně jí poslouchání snažně se scházeli a jí neopouštěli.

Zatím pak i to jmíti chci a dostatečně poroučím, abyste ouřad tento, purgkmistra s jeho spolu-radními a konšely i tolikéž rychtáře a horného v náležité uctivosti měli, jim k jejich rozkazům poslušně a vážně jak v slovu tak i v skutku se chovali. A zvláště pak, když se na rathouz zvoní a na právu sedí aneb od ouřadu rychtáře aneb horného (připsáno) kdo obeslán jest, ihned bez odkladu jíti, nebo častokrát, jakž má důležitá potřeba toho bývá, tak také i jiná, a když se tím odkládá, někdy nenabylá škoda v obmeškání z toho pochází. Pročež kdož by se tak nevážně a neposlušně, ovšem pak spurně k osobám přísedícím choval, a to naň shledáno bylo, takový ihned ať jest do vězení vzat a mně neb ouředníku mému o tom na zámek aby oznámeno bylo, takový vedle zdání a poručení mého každý dostatečně strestán bude.

Item jedenkaždý v domích svých žádných neřádů jak mezi čeládkou tak i příchozími k sobě a věcí protiv Pánu Bohu čelicí(ch) aby nepřehlídali.

---

[1]) Povalečů neb tuláků.

Item před všelijakým nebezpečenstvím a zvláště pak nešetrnosti ohně, odkudž by netoliko sousedův, ale třebas i mne škoda potkati mohla, jeden každý aby se ostříhal, a kdež se tak ohňové dělají, ta místa opatroval a tolikéž do maršťálí a chlívů i jiných míst takových nebezpečných zvlášť nočním časem s světidly aneb světly bez lucerny žádný ať nechodí, nad čímž aby obzvláštní osoby přísežné, hodné při každé obci nařízeny byly, ouřad to ať opatří. Jestli by pak kdo zoumyslně a svou neopatrností mimo toto nařízení ode mne dané čeho se dopustil, a od koho oheň vyšel, takový ať jest do vězení vzat a podle uznání pokutován.

Zatím co se jakých povinností mně náležitých dotýče, jako poplatkův neb robot, jakýmiž které obce povinny jsou a jim přináležejí, ty aby, když se jim buď o platy od důchodního písaře, aneb o roboty od purgkrabího oznámí, v tom každý poslušně aby se choval a hned, čím kdo povinen jest, bez zadržování od sebe činil.

Item. Jakož mnozí obyčej mají před domy a na ulice neřády a nečistoty, kudy dobří a poctiví lidé chodí a jezdí, vylévati a vymýtati, o tom se všechněm přísně poroučí, aby toho více nebývalo. Nad tím ouřad a rychtář pilný pozor mějte. Kdož by se toho dopustil, a na něm se to našlo, aby pokuty 10 zl. na obec města položil, a židé jestli by se tak v nepleše v své ulice chovali, 50 zl. pokuty dáti musejí. Jestliže by pak ouředník a rychtář na to bedlivosti neměli a komu to přehlídali, budou povinni touž pokutu nahoře psanou; a ta na mne jakožto pána dědičného do důchodu složena býti má.

S t r a n y p o d r u h ů. Jakož někteří je v domích svých přechovávají a přijímají buď v městě, městečkách a dědinách, o tom takto poroučím, a to míti chci, aby žádný hospodář podruha nepřijímal bez vůle a vědomí rychtáře aneb fojta, než přijme-li kdo jakého podruha, má rychtáři neb fojtu oznámiti a fojt jej poznamenati, u koho jest a odkud. Rychtář aneb fojt aby každého roku při sv. Jiří a při sv. Václavě rejstřík poznamenání ouředníku mému, jak mnoho hoferů v městě jest, odvozovali (odváděli) a za s e b o u j e d n o h o a b y n e z a n e c h a l i, tak aby, když by jaká toho potřeba nastala a byla, věděli ouředníci moji, kolik hoferů na robotu vypraviti potřebí bude, jim psáti. Pakliž by kdo mimo toto nařízení a poručení mé potutedlně jaké podruhy k sobě přijímal, rychtáři a fojtu o něm neoznámil, aby pokuty ten hospodář 10 zl. na obec dal, rychtář aneb fojt pak, neměl-li by bedlivosti na to, bude povinen touž pokutu nahoře psanou položiti.

Item polesný a hajný na všem panství mém Strážnickém i Velicském žádného dříví buďto v lesích, doubravách, hájích, luzích aneb i v horách bez vůle mé aneb ouředníka, pokudž jim cedulka pod sekrýtem mým dána nebude, pod ztracením hrdla žádnému aby nedával.

Item tolikéž hajní obzvláštní pilnost míti mají o potoky, řeky pstruhové, aby v pokoji zůstávaly, k nim pilně dohlídati, tolikéž k loukám, k lesům i k rybníkům, nebo nemalá škoda a újma mně se na tom činí. Byl-li by pak kdo při jaké škodě buď lapáním ryb, neb roubáním dříví, myslivosti provozováním jakýmkoliv způsobem, neb strháním vody postížen, takového každého vzíti a na zámek dodati mají a ten podle zásluhy na hrdle ztrestán bude. Pakli hajní to přehlídati budou, sami na hrdle trestáni budou.

Z strany pasunkův toto nařizuji a pod velikým trestáním poroučím, aby žádný o své vůli dobytku nijakého nikde nepásl, než každá obec měj svého pastýře a před toho každý dobytek svůj žeň. A jakož již při městě Strážnici větší díl takměř krav svých do stáda mého, nedbajíc i na nejedno zapovídání, svévolně ženou a tudy nemalou škodu dobytku mému činí, od té chvíle ať se žádný toho nedopouští, nechť každý před obecního pastýře dobytek svůj žene, neb já pro sebe (!?) a svůj dobytek pastýře jednati dám a ne pro někoho jiného. Mimo toto zakázání a dovolení mé, bude-li kdo s dobytkem v stádě mém postižen, takový dobytek jemu vzat bude a on, čí dobytek jest, skutečného trestání neujde. Hajní, takový dobytek zajímejte a bez pokuty nepropouštějte! A jakož jsem i tento veliký neřád spatřil, že po obilích celou zimu krávy, svíně po setích se pásly a škodu jak na jiných, tak i na mém obilí nemalou zdělaly, toho ať se více neděje! Hajní takové dobytky zajímejte, a čí jsou, bez pokuty nepropouštějte!

Item, kteříž domy hostinské máte, aby jedenkaždý všelijakými potřebami, aby jste se zachysťovali, pro lidi pocestné míru v obrocích spravedlivou mějte a nemírně lidi placením nepřetahujte a ovšem hospody neodpírejte a daremního přejíždění od jednoho k druhému neukazujíce pod skutečným trestáním.

Toto Vám pak měšťanům i předměšťanům Strážnickým znamenitě a vysoce zapovídám, abyste žádných čeládek mých, žádných počna od písařů až do nejmenšího v domích šenkovních nepřechovávali, nefedrovali, v ožralství jim nenapomáhali, tak aby každý při své povinnosti zůstával. Bude-li pak kdo naprotiv tomu postižen, 2 zl. pokuty každý takový hospodář do důchodů mých tolikrát, kolikrát by se toho dopustil, položiti i o věži seděti musí.

Cesty, silnice ty ať na všecky strany opravují, netoliko vně, ale i po městě a ulicích.

Ženy ty, které masa vařená a jiná jídla neb pečinky na rynku prodávají, ať se k nim pilně dohlídá, aby masa dobrá, hodná, a ne nějaké mršiny kupovaly. Item když by k masařům křesťanským na trh masa kupovati lidé přišli, aby jich židé neodluzovali, jakožto někdy obyčej působiti měli pod pokutou 50 zl. na mne propadení.

Naposledy co se pak dělníkův nájemných všelijakých dotýče, zvláště pak při vinohradích, poněvadž mne správy mnohé docházejí, že se v tom veliký neřád děje a že mnozí na ustanovení obecní, ano i nařízení předkův mých v té příčině málo dbají, nýbrž jedni před druhými dělníky přeplácejí a uluzují, a to mnozí z předních, kteří by řád činiti měli, dělávají, pro kterouž příčinu chudí lidé častokrát svých vinohradů ani zdělati nemohouce, s velikou škodou tak nechati musejí. I aby tomu zlému vstříc vjíti se mohlo, o tom přísně pod velikým trestáním a pokutou poroučím, aby podle, jak se ouřad s obcí a spolu se mnou, neb náměstkem mým v placení snesou, při tom zůstávati a žádný přeplacováním dělníkům bez jistého snešení se nevytrhoval, nad čímž horný veliký pozor ať má. Pak kdo toho přes toto mé zakázání dopustí, tehdy bez milosti pokuty dáti musí 2 zl., jeden zlatý mně do důchodův a druhý zlatý k obci a horný, jestli by to na kom přehlídl, sám takovou pokutu složiti musí i vězením trestán bude.

A tak již o Vás přitomných, jak ouřadu tak obce poddaných mých věrných milých jinak nesmejšlím, nežli že se tak podle toho mého na tento čas nařízení a napomenutí chovati budete, když to činiti budete, předně což ku Páňu Bohu a potomně i k obecnímu dobrému přísluší, Pán Bůh v pracech Vašich Vám žehnati a pomáhati bude i já jakožto vrchnost a pán Váš dědičný nad tím své oblíbení míti i k jednomu každému láskou ochrannou nakloněn budu. Pakliže by kdo jinak proti tomu mému nařízení v čem postupoval, ten každý jak od Boha časem svým pokuty, tak i ode mne skutečného trestání očekávati má. Ale já nesmejšlím o žádném z Vás jinak, nežli že se tak podle tohoto nařízení mého chovati budete. K čemuž Vám od Pána Boha pomoci žádám. Amen.

Dodatky pro vesnice:

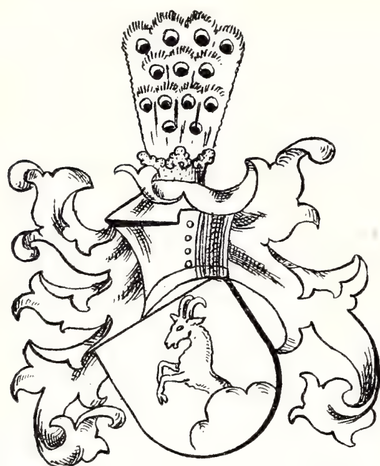
Aby žádný dvou gruntů nedržel, ovšem držíc grunt jeho neopouštěl, nebo mnozí ten obyčej mají, že pustíc grunt, lepší sobě koupí, aneb neosadíc prvního, druhý sobě ujme a koupí a nevysedíc roku, třeba 3krát za rok sobě grunt koupí a tak kramáří, odkudž nic nepochází jiného než záhuba gruntů mých a makulování knih a na ostatku zmatkové velicí. Protož žádnému toho ať se netrpí, jestli pak více po letojšku se toho stane, úřadové nejlépe za to trpěti budou. Tolikéž i nad tím fojtové pozor ať mají, který grunt s rolemi robotnými drží, ti ať koně sobě každý koupí, tomu jich vězením a urukováním ať přidrží; kdo by pak nechtěl to učiniti, takového na zámek přede mne anebo ouředníka fojtové ať postaví. Též poroučím: Jsou-li kde, buďto v městě neb na dědinách gruntové pustí, rukojmové, kteří za ty grunty jsou, k tomu přidržeti, aby člověkem hodným osadili do čtyř neděl pořád zběhlých, tak aby mně platové a roboty neucházely a jiní sousedé aby větší pomoc míti mohli.“

Ještě před zakoupením Strážnického velkostatku zemřela mu první manželka Kateřina z Říčan, zanechavši mu malého synáčka. Nedlouho po její smrti (r. 1627) oženil se po druhé s Františkou Priskou, rozenou Bergerovou z Bergu. (Obr. 58.) Dne 22. ledna r. 1631 vyznává, že vložil do desk českých na statek Žleby své (první) manželce věno. Ale poněvadž statek ten byl prodán a věno na něm vymazáno, protož zapisuje druhé manželce 20.000 tolarů na statku Strážnickém, a sice tím způsobem, že má ročně z důchodu bráti 3000 tolarů. Kdyby však zemřel, může na statku tom tak dlouho zůstati, až by jí těch 20.000 tolarů bylo vyplaceno. (Lib. Dom. Henrici de Schlik.)

Druhé důležité zařízení provedl, že dal sestaviti nová rejstra příjmů a vydání panství Strážnického. V nich shledáváme, že za dobu od 28. září 1631 do 28. září 1632 vykázáno na příjmech 48.574 zl., na vydáních 36.857 zl. 52 kr., že tedy čistého zisku zbylo pouze 11.716 zl. 8 kr. při praskrovných výlohách za práce hospodářské. Nelze se však tomu diviti za oněch pohnutých časů: Většina gruntů byla opuštěna, cechy vystěhováním řemeslníků

valně pořídly, mládež neustále brána na vojnu, veškeré obchody vázly!

Poplatky od poddaných byly velmi mírné, z města i vesnic platilo se 3128 zl. 48 kr.; větší příjem byl od židů (po dvakráte ročně 525 zl.) z přívozu Rohateckého (dvakráte po 828 zl. 20 kr.), za hospodu u přívozu Rohateckého platilo se půlročně 11 zl. 40 kr.; za pivo ztrženo 2191 zl. 40 kr., za víno 11.621 zl. 50 kr. Maso, obilí a potraviny vůbec byly velmi laciné: krmené prase stálo 3 zl. až 4 zl. 40 kr., husa 18—24 kr., slepice 4 kr., ostříhaná ovce 1 zl. 30 kr. až 1 zl. 45 kr., míra žita 42 kr., ovsa 30 kr. Za ryby strženo přes 1000 zl.; jmenováni jsou kapři, karasi, bělice a štiky z rybníků u Kněždubu, Tarožné Lhoty a Petrova. Mimo to lovili ryby v řece Moravě. Víno bylo dosti drahé — 91 zl. za bečku (10 věder). Cent vlny prodával se po 35 zl.; jezdívali s ní na prodej do Třebíče (za cestu dostal vozka 30 kr.), ovce hnali na prodej do Žilošic u Brna.



Obr. 58. Znak Bergerů z Bergu.

Zvěře bylo dostatek, v horách též hojnost jelenů, černé zvěře a tetřívků, u rybníků také divoké husy. Libra sumce stála 3 kr., libra pepře 48 kr., vosku 15 kr., bečka soli 7 zl. Zboží hrnčířské a provazy kupovaly se v Sobotišti.[1])

Již toho roku počala se stavěti piaristská kolej, neboť jsou vykázány v rejstřech účty za kamenické a zednické práce u kláštera.

Stejně horlivým příznivcem byl Frant. Magni i jiným řádům, zejména kapucínům a augustiniánům. R. 1628 zakoupil několik domů od královského fisku v Jihlavě a věnoval je stavbě kapucínského kláštera, se kterou započato r. 1630; avšak pro nedostatek peněz ji nedokončil, nýbrž ji dokonala hraběnka Polyxena de Collalto. Stejnou dobou podporoval stavbu kláštera

[1]) Do Sobotiště v Uhrách vystěhovali se z Moravy mnozí novokřtěnci a bratři.

kapucínského ve Znojmě. R. 1648 daroval kapucínům jeden větší a dva menší domy v Brně na Zelném trhu, aby si zde postavili klášter, jelikož starší jejich klášter stojící u Měnínské brány před příchodem Švédů pobořen byl.

R. 1631 svým nákladem postavil sbořenou mariánskou kapli Svatotomského kostela v Brně, ve které klášterníci chovali starožitný, zázračný obraz Panny Marie, což hlásal nápis na straně evangelijní z r. 1631. Zde určil místo pohřbu sobě i svému rodu, jak značil nápis na straně epištolní:

„Franciscus Baro de Magnis Eques, Sacrae caesareae Majestatis a cubiculis Colonellus et rei militaris Consiliarius, nec non Judicii Provincialis in Marchionatu Moraviae assessor, Dominus in Straznitz, Memor se labi et mori, Vivens sibi suisque. In hac sacra aedicula Peccator patrocinium Mortalis sepulcrum. De suo fidelis optavit. A. D. MDCXXXI.“

(František svobodný pán z Magnis rytíř, posvátného císařského Veličenstva tělesné stráže plukovník a vojenský rada, též provinciálního soudu markrabství Moravského přísedící, pán ve Strážnici, pamětliv jsa pádu a smrti, za živa sobě a svým v této posvátné kapli hříšník útulek, smrtelník hrob svým nákladem důvěrně si vyžádal. L. P. 1631.)

Sotva byl Frant. z Magnis s upravením kaple r. 1632 hotov, již mu zemřel jediný synáček František a zemřela mu matka Oktavia, jichžto těla a tělo své dříve již zemřelé první manželky Kateřiny v kapli pochovati dal.[1]) Pak věnoval na udržení kaple,

---

[1]) V nadační listině z 28. září r. 1634 čteme: „Diruto veteri et ruinoso in praedicto templo sacello novum elegantia et splendore augustiori propriis sumptibus aedificare coepi. Sed ecce, dum operi ultima imponitur manus, unicum vitae et conjugii solatium vivere desiit. Hunc cum lectissima conjuge mea Catharina de Schrichian, cum nihil in hac vita habeam charius vita, primogenitum nostrum Franciscum, Gratiosissimae matri viventium Mariae, per ipsam impetratum, ab ipsa avocatum, hic locatum consecro, dono, dico primogenitum unigenito, ministrum domino, filium matri, angelum Virgini.“

(Když stará kaple řečeného chrámu zbořenou zříceninou byla, počal jsem ji stavěti vlastním nákladem s větším leskem. A ejhle! Když dílo již ukončeno býti mělo, jediné potěšení života a manželství mého přestalo žíti. Tohoto s vyvolenou svou chotí Kateřinou z Říčan, když už v tomto životě nad život nic nemám dražšího, toho našeho prvorozeného Františka nejmilostivější matce žijících Marii, od ní obdrženého, od ní odvolaného, zde ležícího obětuji, daruji a věnuji prvorozeného Jednorozenému, sluhu Pánovi, syna Matce, anděla Panně.)

věčného v ní světla a čtení mší svatých za zemřelé tam pochované roční obnos 150 zl., kterýžto dal vtěliti na důchod z panství Strážnického.

Švédskou invasí zpustošenou kapli dal r. 1649 znova opraviti.

R. 1635 dne 12. září uzavřel smlouvu s paní Kateřinou Bosňákovou, držitelkou statku Veselského, o stav, od kterého šla voda na Strážnický mlýn. Od starodávna měli páni strážničtí právo při správě stavu bráti z obou břehů hlínu; ona k tomu ještě dovolila, že při správě stavu mohli dělníci štěpnicemi a zahradami Veselskými ke stavu volně procházeti.

Téhož roku koupil od bratří Prošpera z Paravicini a Paravicína z Paravicini ves a statek Kelčany s příslušenstvím za 3000 zl.

Téhož roku byl František Magni s bratry Rudolfem a Filipem povýšen do stavu hrabat říšských, Františkovi udělen titul hraběte ze Strážnice. R. 1636 zasedal na soudě olomuckém, konaném dne 23. ledna. R. 1637 byl hrabě František vyslán jakožto hlavní jednatel a řečník do Benátek. Od r. 1638 byl podkomořím; v účtech města Brna uvedeno, že toho roku při obnovení rady jemu vyplaceno 200 dukátů. Na jeho popud přeložen byl r. 1641 královský tribunál z Olomouce do Brna.

Pisatel olomucké kroniky (Olmützer Sammelkronik) těžce si do něj naříká slovy: „Toto zavinila rebelie dříve v Čechách povstalá, nyní však přičinění zemského hejtmana hraběte Magniho, který má v Brně několik domů a jehožto statky blíže Brna leží. Tedy privátní zájmy přinesly nám veškero neštěstí, které nyní my ubozí měšťané snášeti musíme. R. 1641 prodal ves Žadovice, kterou koupil od Paraviciniho Alex. Haugvicovi z Biskupic.

Nemaje potomkův sepsal hrabě František již r. 1643 svou závět. Hlavními body jejími bylo:

Poručil duši svou Kristu Pánu a nařídil, aby tělo jeho noční dobou dovezeno bylo do krypty kaple Panny Marie u sv. Tomáše v Brně a tam pochováno.

Dostal-li by mužského potomka neb potomky, ti aby byli jeho dědicové. Kdyby se to nestalo, ustanovuje dědicem nejstaršího syna svého bratra Filipa hr. z Magni, ale s tou podmínkou, aby pro sebe a pro své syny, po případě pro syny svých bratří založil na Strážnickém panství s povolením císařským majorát. Kdyby ten syn majorát zříditi se zpečoval, má statek

děditi mladší jeho bratr atd. vždy se stejnou povinností. Jestli by se mu narodila dcera, má jí od dědiců vyplaceno býti 100.000 zl., kdyby více dcer, má se ta suma mezi ně stejným dílem rozděliti. Své manželce Frant. Prisce Bergerové v případu své smrti odkázal 50.000 zl. a volné užívání statku Strážnického až do plnoletí (20. roku) dědicova. Pak má jí dědic každým rokem platiti 2000 zl. Ženě bratra Filipa, Olympii hr. z Milesimo doživotně určil každoročně 1000 rýnských.

V případě, že by rod Magnisův vymřel, nařídil, aby v zámku Strážnickém zřízena byla rytířská akademie, ve které by ročně 150 synů stavu panského, rytířského a městského se vzdělávalo ve vědách a vojenském umění. Mladíci-šlechticové mají pocházeti ze zemí rakouských, mladíci měštští hlavně ze 7 královských měst moravských; stáří jejich mezi 12.—24. rokem. Na jich výživu určil výnos panství Strážnického a to tím způsobem, aby vždy byly určité zásoby obilí (žita 200 mtů), vína, dobytka a drůbeže. Mimo to má býti v reservním fondu akademie suma 20.000 zl. Učebný plán, celodenní rozdělení času, způsob stravování, dozor nad chovanci, to vše do nejmenších zevrubností určil hrabě sám ve zvláštním spise.

Od r. 1644 byl polním podmaršálkem, od r. 1649 nejvyšším sudím zemským.

R. 1645 navštívil krutý mor město Strážnici, ve kterém zemřelo na 1500 lidí.

Aby se vyhnul drancování panství Strážnického švédskými rotami, již r. 1645 vymohl si od polského krále Vladislava IV., spojence švédského, titul polského komořího, ano již toho roku s polským králem jednal o prodej statku Strážnického — snad jen zdánlivý — a podepsal se téhož roku na listě: „Der königl. Majestät zu Polen verordneter Administrator der Herrschaft Straznitz“. Dne 22. června téhož roku bylo několik strážnických měšťanů v té záležitosti vyslýcháno.

U císařského dvoru padl následkem toho v nemilost; i byl dne 22. října 1645 z Lince písemně vyzván, aby se očistil, že tajně vyjednával také se Švédy a 5. listopadu zbaven byl všech svých úřadů. Svou obranu provedl k úplné spokojenosti císařského dvoru, neboť zůstal pak ve všech svých hodnostech. Avšak podezření obnoveno r. 1647. Dvorní kancelář dotazovala se dne 4. dubna u slezské komory a o den později

u české dvorní kanceláře, co je na tom pravdy, také zač byl statek prodán a kolik dluhu na něm jest. Také mu kladli za vinu, že několik beček vína ze Strážnice dal dovézti přes hranice králi polskému, aniž by zaplatil obvyklý celní poplatek. Ale ze všeho obvinění se uhájil.

Přes to, že panství jeho Švédy tolik netrpělo jako panství sousední, byl stav po odchodu Švédův z Moravy i na tomto panství velmi smutný.

Když po míru vestfalském žádáno na panství Strážnickém, aby mělo pro potřeby vojenské pohotově 7 zbrojných koní, ozval se proti tomu úředník panství Strážnického Hluk (Hlug) z Ehrenwaldu a za nepřítomnosti hraběte nabízel pouze 4 zbrojné koně, vypočítaje, jaká břemena velkostatek nesl za léta 1647 a 1648, totiž r. 1647: císařských obilních desátků 2666 měřic, za víno přes 2300 zl., za pivo a maso 800 zl., za různé dodávky vojsku do Uh. Brodu, Uh. Hradiště a Kroměříže 900 zl.

R. 1648 za trojměsíčné zimní stravování vojska na velkostatku vydáno na penězích 3504 zl. 54 kr., $194^1/_4$ mtu pšenice, 644 mtů ovsa a $19^1/_4$ mtu chmele, mimo to 420 ctů. sena a 3080 snopů slámy.

Na všeobecnou obranu vlasti vydáno 560 zl., 560 měřic mouky, 497 měřic ovsa, 224 měřic sladu a 49 měřic chmele. Na úpravu šanců 630 zl.

Ohledně osad panství podává tyto truchlivé zprávy: V městě Strážnici jest na novo přes 100 domů pustých, v městečkách Velké a Lipově jest přes polovice domů pustých, také v Tvarožné Lhotě a Lideřovicích, v Rohatci jest ves i dvůr pustý; nejhůře to vypadá v Bobalově, Petrově a Sudoměřicích, kudy neustále vojska procházela. Toliko Kněždub, Radějov, Javorník, Súchov a Nová Lhota jsou poněkud ještě osazeny, ale ležíce v hornatém kraji jsou neúrodny. R. 1649 měl nepřátelskou půtku s hr. Rottalem, který r. 1646 sousední statek Veselí koupil; nepřátelství bylo rozkazem císařským zastaveno.

R. 1651 stěžoval si hrabě na časté výpady Uhrů na Moravské území a na jeho panství, žádaje za přesné určení hranic, což se však teprve v novější době provedlo.

Ku sklonku svého života zakusil Frant. hrabě Magni velmi nemilou a mrzutou záležitost s hrabětem Pavlem Serényim.

Dne 1. června r. 1652 vypukl ve Strážnici oheň, který brzy celé město, ježto na rychlo z nízkých domků doškem krytých zbudováno bylo, uchvátil, střechu kostelní, školu a špitál v popel obrátil; také 3 zvony žárem se rozlily. Brzo byli polapeni 2 podezřelí tuláci: Martin Lobkovský z Kremence a František Rogalský z Kamence Podolského, kteří ze založení ohně byli usvědčeni. Při výslechu sváděl zločin jeden na druhého. Na mučení vyznal Lobkovský, že Pavel hrabě Serényi na Nových Zámcích v Uhrách mu 80 dukátův slíbil, jestliže půjde na Moravu pálit města; ku konci svého doznání tvrdil, že pravdu mluví a na to velebnou svátost přijmouti chce. Druhého dne své vyznání sice odvolal, ale pak zase hrozné obvinění na hraběte Serényiho opakoval.

Hrabě Magnis, chtěje svým nebohým poddaným zjednati pomoc u císaře a země, poslal císaři do Vídně zprávu o hrozném požáru (ze 462 domů shořelo 347) a zároveň přiložil protokol se žháři zavedený. Jak se dalo očekávati, způsobil si tím velkou mrzutost s hrabětem Pavlem Serényim, ačkoliv sám písemně jej ujišťoval, že těm lotrům nikdy nevěřil. Zkrátka: z velikého toho neštěstí vznikl hraběti Magnisovi nemilý proces s hraběcím rodem Serényich. Oba hrabata byli citováni před císaře do Prahy, kde brzy po svém příchodu František hrabě Magni z útrap dlouhé cesty a velikého rozčilení těžce onemocněl a nedočkav se konce svého procesu, dne 7. prosince 1652 zemřel. Tělo jeho dovezeno bylo do Brna a zde v hrobce u sv. Tomáše slavnostně pochováno.

R. 1671 byl úředně proveden inventář pozůstalých věcí po Františkovi hraběti z Magni, který podepsali komisaři Sekel Seczi ze Seczky (Sečky), Zdeněk z Zástřizl a Hanuš Petřvaldský. Ze zajímavého obsahu vyjímáme: Z rodinných listin a dopisů uvedeny jsou: dlužné úpisy Rudolfa, Karla Maxe a hraběte Ferdinanda z Magni, smlouva mezi hrabaty Rudolfem a Filipem z jedné a Frant. hrabětem z Magni z druhé strany ve příčině dědictví po obou rodičích, vyrovnání účtů mezi hrabětem Františkem a hrabětem Filipem z Magni z r. 1643, svazek listů od P. Valeriana, dopisy Aloise, Konstantina a Jakuba z Magni, spisy týkající se změn fundace koleje piaristské. Mezi obrazy jsou vytknuty: 4 obrazy bitvy na Bílé hoře, 8 obrazů rodinných v životní velikosti (mezi nimi P. Valerian de Magno). Také uveden urbář panství Strážnického.

Popsány byly zevrubně předměty ve mlýně, který rozdělen byl na: Přední mlýn, Zadní mlýn, Pustý mlýn neb Povodník, Kašník a Valchu. Hrabě měl v městě 2 domy. Ve sklepích bylo přes 70 sudů vína, ve dvoře 164 kusů hovězího dobytka, 215 kusů vepřů a 124 kusů drůbeže, v ovčírně 642 ovcí; ve dvoře Rohateckém 123 ovcí, 184 vepřů a 298 kusů drůbeže. Ve dvoře Strážnickém byla zásoba obilní 507 měřic pšenice, 2671 měřic žita zimního, 399 měřic žita letního a 2787 měřic ovsa.[1])

V hrobce u sv. Tomáše v Brně odpočívaly tělesné pozůstatky hraběte, jeho obou manželek, synáčka a jiných členů hraběcí rodiny Magnisů asi do r. 1774. Tenkráte za přestavby chrámu přeneseny byly do jiného sklípka, kde na ně při zrušení kláštera r. 1784 zapomenuto a pozůstatky zlodějskými padouchy vyloupeny a zneuctěny byly. R. 1859 bylo náhodou ono sklepení objeveno; dne 20. září t. r. navštívil je Vinc. Brandl, jenž mimo mnohé rozházené kosti nalezl pouze 3 rakve, 2 větší cínové a jednu menší měděnou. Ve větší cínové rakvi, zdobené dole 8 hlavami lvími a nahoře 8 hlavičkami andělskými, odpočívaly zbytky hraběte Františka, jak značil nápis: „Dom. Franciscus de Magnis, sacri Romani Imperii Comes et Dominus in Strassnitz, Liber Baro in Regno Bohemiae et Marchionatus Moraviae Eques, sacrae Caesareae Majestatis Consiliarius Aulae, bellicus Campi Marschalk, Generalis locum tenens, Colonellus Caesari Ferdinando II. a Cubiculis et ab eodem destinatus orator ad Illustre dominorum Venetum, necnon ad summum Pontificem aliosque principes catholicos legatus, ab Vladislav IIII., rege Poloniae, ejusdem camerarius capitaneaes in ducatibus Oppoliensi et Ratiborensi: ac quondam Supremus Marchionatus Moraviae judex. Hic jacet; obiit Pragae anno MDCLII. die VII. Decembris; vixit annos XXXXXIV. dies XXXII. (Pan František z Magni, sv. římské říše hrabě a pán na Strážnici, svob. pán v království Českém a rytíř v markrabství Moravském, J. C. M. dvorní rada, polní maršálek, generální místodržitel, plukovník a komoří cís. Ferdinanda II., od něho vyslaný řečník k dožeti benátskému, jakož i vyslanec k nejvyššímu knězi a k jiným katolickým knížatům, Vladislava IV., krále polského, vrchní komorník ve vévodství Opolském a Ratiborském: a bývalý nejvyšší soudce v markrabství Moravském.

[1]) Tribunal-Civilakten č. 716.

Zde leží. Zemřel v Praze r. 1652 dne 7. prosince; žil let 54, dní 32.)“ V menší cínové rakvi ležely zbytky jeho druhé manželky Františky Prisky, roz. Bergerovny z Bergu, † 30. května 1655. V rakvičce měděné ležel synáček z prvního manželství, zemřelý r. 1631.[1])

Když se o tom objevení dověděl majitel Strážnice Antonín hrabě z Magnis, dal všechny ty zbytky slavnostně přenésti do velké krypty levé lodi kostelní, což se stalo dne 14. listopadu r. 1860.

František I. hrabě z Magnis nezanechal potomků. Druhá jeho manželka byla bohatá Johana Františka Priska Bergerova z Bergu. (Obr. 58.) Její matka Eliška koupila r. 1628 statek městečko Líšeň u Brna, který po ní dědila jediná dcera Františka Priska. Avšak již r. 1649 prodala statek ten i se Sokolnicemi svob. pánu Sakovi z Bohuňovic za 64.000 zl.

Po smrti svého manžela přestěhovala se hraběnka Jana Priska Magnisová do Brna, kde po 3 letech zemřela. Pochována byla podle svého manžela hraběte Františka. Na její rakvi bylo po latinsku napsáno: „Osvícená paní Johana Františka Priska z Magnis, hraběnka na Strážnici, roz. Pergerka z Pergku, ovdovělá manželka zesnulého slovutného a vysokorodého pana Františka hraběte z Magnis ze Strážnice atd., nejosvícenější královny polské a švédské Marie Ludovíky nejvyšší dvormistrová. Žila 43 roků, 4 měs. a 16 dní. Zemřela v Pánu dne 30. května 1655 v Brně.“

S rodinou svého zemřelého manžela nebyla v dobré shodě. Po jeho smrti dala vše, co jí patřilo, do velkých beden uložiti a oklikou přes Rakousy do Brna zavézti. Ze svých četných a drahocenných šperků nedarovala, ani neodkázala členům rodiny Magnisů to nejmenší, nýbrž svou závětí[2]) ustanovila, aby pozůstalé skvosty darovány byly kostelům a klášterům[3]) a veškerý

---

[1]) Kromě toho nalezl Brandl tabulku z rakve s nápisem: Maria Charlotta verwitibte Gräfin von Magnis, Geborne Gräfin von Lichtenstein. Gebohren den 2ten Augusti 1701, gestorben den 5. October 1754. Také nalezena plechová krabička se srdcem hraběte Ludvíka Kazimíra Braidy † 1685. Rozházené kosti patřily ostatním zde pochovaným členům hraběcí rodiny Magnisové.

[2]) Závěť byla sepsána dne 29. ledna 1654.

[3]) Zejména pamatovala na zázračný obraz Panny Marie u sv. Tomáše v Brně. Sem darovala mezi jinými ozdobami: těžký zlatý řetěz (160 dukátův), zlatý pás a démant ze svého prstenu; mimo to 1000 zl. na mše Dominikánům v Brně, ku zvelebení růžencové pobožnosti odkázala 500 zl.

ostatní majetek, mezi jiným dům svůj v Kobližné ulici, 2 velké zahrady u Brna, statek Medlánky u Brna a hotový kapitál 60.000 zl. aby byl věnován na založení ústavu šlechtičen „Maria-Schul" v Brně. Vykonavatelem své poslední vůle ustanovila hraběte Maxmiliána z Ditrichštejna.

Nařídila, aby v ústavě chovány byly 4 děvy z rodu panského, 4 z rodu rytířského a 4 z rodu městského (z královských měst), všechny požívající domovské právo na Moravě. Patronkou ústavu ustanovila žijící císařovnu, hlavním patronem a ochranitelem Ferdinanda knížete z Ditrichštejna a jeho potomky v majorátě. Založení to v život uvedeno bylo teprve r. 1697, avšak ne v domě, který zakladatelka odkázala, nýbrž v domě protějším, který záměnou daroval kníže z Ditrichštejna; tento dům patřil r. 1634 Adamovi z Valdštejna; později přikoupen ještě sousední dům hr. Althana za 20.000 zl. (obr. 59.)

Poslední vůlí ze dne 22. června r. 1643 ustanovil František hr. Magnis v případě, kdyby bezdětek zemřel, dědicem panství Strážnického nejstaršího syna svého bratra Filipa, který žil v Praze. Byl to František Štěpán Alexandr hrabě Magnis, kterého císař Ferdinand III. dekretem z r. 1649 jmenoval cís. radou s roční pensí 300 zl. Ženat byl s Annou Kateřinou ze Žďáru.

Za nepřítomnosti vdovy hraběnky Prisky řádili panští úředníci nemilosrdně na zpustlém velkostatku, hledíce dob mezivládí využitkovati pro sebe a se obohatiti. I prováděli svou vyděračnost na statku a nebohém lidu tak nestydatě, že zámecký hejtman za své bezprávné vedení odpykal několikaletým žalářem.[1])

Hrabě František Štěpán snaže se, by zpustlý statek opět byl zalidněn a upraven, ulevoval svým poddaným, kde mohl; městu a zejména cechům, aby řemesla povznesl, uděloval privileje. Ale doby byly neblahé. Spory měl neustálé se sousedními obyvateli Uher, kteří na hranicích jeho lesy káceli, ano i na jeho území kopanice zakládali. R. 1658 stěžoval si hrabě, že od jeho lidí vybírá se o jarmarcích ve Veselí mýto, odvolávaje se na staré smlouvy z r. 1526 (prodej Veselí bratry z Vojslavic Hynkovi Bilíkovi z Kornic) a z r. 1549 (půhon Jana z Žerotína na Hynka Bilíka z Kornic), dle kterých lidé panství Strážnického

---

[1]) Vrchní dozorce nad panstvím, svob. pán Horecký z Horky, o nic se nestaral.

od tamějšího mýta byli osvobozeni. Nejvíce však uškodil panství Strážnickému, které za jeho mírné vlády se zotavovalo, vpád Uhrů a Tatarů do Strážnice r. 1663.

Ještě před tímto vpádem provedl hrabě, že cís. usnesením z r. 1661 panství Strážnické prohlášeno za majorát rodiny Magnisů dle prvorozenství a tím statkem svěřenským[1]) se stalo.

Později stal se hrabě František Štěpán radou římského císaře Leopolda I. a přísedícím zemského soudu moravského. Ve svém kraji byl členem komise k upravení a přesnému určení zemských hranic a komise ohledací lánů (Lahnvisitation), jež měla za úkol spravedlivě upraviti daně polní. Při takové komisi konané v Uh. Hradišti zemřel náhle dne 5. května r. 1671. Pochován byl v hrobce farního kostela ve Strážnici. Nad rakví byl nápis: „Der Hoch- und Wohlgeborne Herr Herr Frantz Stephan Alex. von Magnis Graf zu Straznitz, der Römisch-Kayf. Mayestät Rath und Landes-Rechtsbeisitzer im Markgrafthumb Mähren, ist den 5. Mayi 1671 in Gott entschlaffen, in der Mittagstund gab Er der Welt eine Gutte Nacht und erwartet hier die Morgenstund der Auferstehung. Bette mit mir, mein Leser, daß Jesus unser Erlöser Ihm und uns verleihe den fröhlichsten Morgen und in der seel. Mittags Stund dir ewige Ruhe Amen." (Vysoko- a blahorodý pán pan Frant. Stěpán Alex. z Magnis, hrabě na Strážnici, řím. cís. Veličenstva rada a soudní přísedící v markrabství Moravském dne 5. května v Pánu zesnul, v polední hodině dal světu dobrou noc, očekávaje zde ranní hodinu z mrtvých vstání. Modli se se mnou, milý čtenáři, aby Ježíš, náš vykupitel, jemu a nám popřáti ráčil nejradostnější jitro a v blahé polední hodině věčný odpočinek Amen.)

Po smrti manželově ujala se vdova-hraběnka Anna Kateřina Žďárská, jakožto matka jednoletého synáčka Josefa Antonína, panství Strážnického. I počala zkracovati a utlačovati ubohé poddané; nejen že museli ze zpustlých svých statků veškeré daně nezkráceně odváděti, ano uvalovala na ně ty peněžné povinnosti, které dříve platilo panství samo. Poddaní nemohouce kruté utiskování snášeti, utíkali ze statků. Protož Strážničané,

---

[1]) Již r. 1638 vyžádal si hrabě František z Magnis svolení císařovo ku zřízení fideikomisu s právem prvorozenství na svém statku Strážnickém; poněvadž neměl synů, z toho sešlo.

doufajíce v podporu hrabat Ferdinanda a Rudolfa, bratří zemřelého pána Strážnického, osmělili se vznésti první písemnou stížnost k hraběnce samé. A když to nic nepomohlo, a hraběnka mě-



Obr. 59. Ústav šlechtičen „Maria Schul" v Brně.

šťanům i volný nálev vína odňala, tu se hrabata Ferdinand a Rudolf města Strážnice veřejně ujali a podali stížnost na hraběnku až k císaři. Císař nařídil tribunálu v Brně, aby do Strážnice

vyslána byla komise, která by stížnost vyšetřila a zlořády odstranila. Hraběnka proti tomu obžalovala bratry Magnisy, že proti ní popuzují poddané a je svádějí k neposlušnosti. Poddaní prý jsou divokou zvěří, kterou třeba krotiti, aby více nezbujněla. Ona prý vše činí z křesťanské lásky, starajíc se o blaho svých poddaných.

Komise, ač dobře poznala, na které straně je křivda, nechtějíc však lidu dáti za právo, posílala samé relace do Vídně, až konečně hrabata Magnisové u císařského dvoru pisemně prohlásili, že by hraběnka-vdova svým jednáním přivedla jejich rodinný statek na mizinu. Císař nařídil, aby hrabě Rudolf stal se spoluporučníkem nezletilého hraběte Josefa Antonína. Rudolf usadil se ve Strážnici. Tu paní hraběnka obrátila a zcela jinak ku svým poddaným se chovala; tito si oddechli. Ale ne na dlouho. R. 1683 vzbouřili se opět Uhři. Hrabě Rudolf opustil Strážnici, aby jako císařský důstojník nastoupil k vojsku. Zbavena jsouc dozoru prohlásila, aby vláda její nad Strážnickým statkem déle trvala, že její syn, mladý hrabě Josef Antonín, je slabomyslným a počala proti poddaným, kteří vpádem Tökölovým na žebráckou hůl přivedeni byli, opět zuřiti. Ano ve své drzosti obyvatele města, kteří život svůj nadsadili, aby zámek uchránili, vinila z velezrády, že proti ní s nepřáteli drželi. Nemohouce měšťané týrání déle snášeti, poslali hraběnce na nový rok 1686 velmi ponížený, úpěnlivý list, kterým ji na kolenou pro Boha prosili, aby se nad nebohými slitovala. Když ani to nepomohlo, lid se rozzuřil; na paní hraběnku na potkání neslušně pokřikoval, takže ze zámku ani hnouti se nesměla. Ano i v noční době před zámkem takový hluk a lomoz lidé působili, že se bezpečnou ve Strážniči necítila a potajmu do Prahy odjela; zemřela dne 4. května 1701 ve Vídni.[1])

Ku konci hraběnčina panování navštívil ještě jiný nemilý host město Strážnici: ze dvou stran, od Uh. Hradiště a od Skalice zavlečen tam byl r. 1680 mor, který obyvatelstvo tak zdecimoval, že už nebylo ani kněze, ani hrobaře, jenž by mrtvoly pochoval. I byli lidé přinuceni své zemřelé pochovávat v zahradách u domů

---

[1]) Po své matce dědil hrabě Jos. Antonín panství Litovice v Čechách (okres Unhošť, kraj Pražský).

(na humně) do jam na rychlo vykopaných. Ještě dnes při kopání v zahradách přicházejí lidé na lidské kostry z té neblahé doby.[1])

Špatným hospodářstvím zlopověstné hraběnky Kateřiny Žďárské octlo se panství Strážnické ve stavu zuboženém na kraji záhuby. Po odchodu hraběnčině sproštěni byli hrabata Ferdinand a Rudolf poručenství nad nedospělým majitelem hrab. Josefem Antonínem a, poněvadž byla rozšířena obava, že tento jest slabomyslným, byl mu přidělen kurátorem hrabě Karel Ant. Braida,[2]) pán na Račicích, který v tom úřadě zůstal až do smrti hraběte Jos. Antonína.

Prodej panství Strážnického r. 1702.

V radě Magnisů usneseno, aby zpustlý statek Strážnický byl prodán.

Protož císař a král Leopold I. na jejich žádost povolil, aby fideikomisní panství Strážnické proměněno bylo v panství alodní a veřejnou dražbou bylo prodáno. Nejvíce podával Dominik Ondřej hrabě z Kounic, pročež císařským reskriptem z r. 1702 schválen byl kup za cenu 438.000 zl. a 1000 zl. klíčného.

Dominik Ondřej hrabě z Kounic z kupu všelijak se vytáčel, chtěje jej zvrátiti, ale mezi tím zemřel. R. 1709 císařem Josefem I. uznáno, že hrabě Ondřej práva neměl z kupu se vytáčeti a že ten kup jeho dědicové, zejména hrabě Max Oldřich provésti mají. (Dáno dne 11. dubna 1709.) Avšak teprve r. 1713 sepsána následující smlouva:

Strážnické panství přijal trhem Dominik Ondřej hrabě z Kounic a po jeho smrti dědicové, zejména vysokorodý hrabě Max Oldřich z Kounic se všemi poddanými obyvateli i s nepřítomnými, tak jak to panství r. 1629 dne 18. ledna koupil František hrabě Magni jak to posledně držel Jos. Ant. hrabě z Magni, za 438.000 zl. a 1000 zl. klíčného k rukoum kurátorů hraběcího Magnisového rodu.

---

[1]) Kronikář strážnický končí svou zprávu o moru slovy: „Byl to velký trest Boží na Strážnici; aby obyvatelé rozhněvaného Boha usmířili, postavili u nového hřbitova kapli ke cti sv. Šebastiána a Rocha, kamž každoročně ve svátek sv. patronů procesí jde, od kteréž doby do dneška ve Strážnici mor již nikdy nebyl.“

[2]) Ant. hrabě Braida byl svakem Ferdinanda hrab. z Magni, jenž měl jeho sestru Andělinu Marii v manželství.

Mezitím od kurátorů placeno bylo na dluzích: P. P. Piaristům ve Strážnici 14.533 zl. 23 kr. a věřitelům v Přerově 550 zl.

Ze sumy stržené měly se především zaplatiti útraty likvidační, povinnosti kněžstvu a různé fundace, totiž: faráři ve Strážnici, kantorům a špitálu, co jim na pivě a na penězích dlužno, celkem 7189 zl. 7 kr., klášteru sv. Tomáše v Brně 2551 zl., dále úřední kontribuce (dlužna od r. 1679) 440 zl. 40 kr. a poplatek do zemské kasy 5181 zl.

Větší intabulované dluhy byly:

Za víno, jehož se mělo rodu Žerotínskému do Valašského Meziříčí ročně 6 sudů dodávati, 5002 zl., knížatům z Lichtenštejna 59.497 zl. 6 kr., minoritům v Jihlavě 226 zl. 17 kr., klášteru sv. Anny v Brně 9234 zl. 9 kr., bývalému majiteli panství mateřské dědictví 47.808 zl., knížeti Dietrichštejnovi 58.282 zl. 17 kr., Maxovi Filipovi hraběti z Magni 6722 zl. 29 kr. a Jos. Ant. hraběti Magni jako náhradu, že zaplatil dluh, 2232 zl. 22 kr.

Pan kupec měl převzíti tato fundační břemena:

1. V Mikulově na vydržování věčného světla v Loretánské kapli o sv. Jiří 50 zl. a na 2 mše svaté 2 zl.

2. Fundaci piaristů ve Strážnici dle 2. instrumentu ze dne 16. října 1650, které intabulováno bylo 15. ledna 1695 na 12 duchovních osob, kromě zaopatření dříví potřebného, také potřebného piva jen proti dodání obilí, kolik na sud piva se vyžaduje. Fundace záleží z 1200 zl. ročně.

3. Sv. Tomáši do Brna o sv. Václavě 250 zl.

4. Strážnickému faráři denně 2 mázy (ročně 730 mázů) vína, což činí po 3 kr. 36 zl. 30 kr. a týdně sud piva (vědro po 1 zl. 25 kr.) činí ročně 295 zl., také 25 bílých grošů týdně na maso (ročně 30 zl. 20 kr.) a na věčné světlo do farního kostela 10 zl.

Konečně měl ještě zaplatiti jiné dluhy, jichž bylo 57.921 zl. 10 kr.

Smlouva opravená hrabětem Ant. Braidou, kurátorem hraběte Jos. Ant. Magni, dne 10. května 1716 byla předložena císaři ku schválení, který ji potvrdil dne 3. srpna 1716.

Smlouvou bylo ještě ustanoveno:

1. Že úroky z nezaplacených peněz mají se odváděti kurátorovi v Brně aneb tomu, kdo místo něho bude ustanoven.

2. Na jistotu byl zavázán velkostatek Strážnický jako generální hypotheka.

3. Termín odevzdací určen dnem 20. června 1709.

4. Poddaní strážničtí při převzetí statku mají jednak upozorněni býti na své povinnosti, jednak mají zachováni býti při těch privilejích, které jim udělil Fr. hrabě Magni.

5. Jos. Ant. hrabě Magni odveze vše mobilie, které nejsou upevněny, avšak nástroje a zbraně ku hájení zámku způsobilé mají zde zůstati.

6. Všechny věci mají se uložiti na sýpce a má se úředníkovi, který je bude míti na starosti, vykázati $^1/_4$letní byt; p. kupec na odvezení toho nářadí do Brna neb do Vídně dá zdarma 15 fůr.

7. Vymínil si Ant. hrabě Magni od p. kupce 7 poddaných.[1])

Poslední odstavec smlouvy jednal o klíčném v obnosu 1000 korun, dále o dluzích, které měl Ant. hrabě Magni platiti ze svého dědictví mateřského.

Smlouvu podepsali a pečeťmi potvrdili: Fr. Ant. Salava z Lípy, Bernard Freyenfels, Karel hrabě Braida (za kurátory) a kupec Max hrabě z Kounic-Rittberka.

Jelikož také Max Oldřich hr. z Kounic s kupem nebyl spokojen, zejména že prý hranice statku nejsou přesně určeny, že na panství váznou různé povinnosti, které se nedají hotově vyplatiti, a že by také z mnohých jiných příčin dlouholeté spory povstaly:[2]) s císařským dovolením prodal panství Strážnické zpět kuratoru slabomyslného hraběte Jos. Antonína Magnisa smlouvou ze dne 10. května 1716. Suma, za kterou statek převzat byl, shodovala se s cenou prodejní, totiž 438.000 zl. a 1000 zl. klíčného; vyjmuty ze statku byly dvory Hoffmannův a Otrubinův v Kněždubě a Milotinský v Sudoměřicích, které hrabě z Kounic ze svého koupil. Velkostatek měl zůstati v rukou prodavatele až do konce r. 1716, také obyvatelé měli dotud zůstati v jeho poddanosti. Mimo to zavázal se, že podzimní osetí (400 měr pšenice a 600 měr žita) provede a rybníky tříletými kapry osadí, totiž u Tvarožné Lhoty 396 kopami, u Kněždubu 372 kopami, u Lipova 300 kopami, u Petrova 250 kopami. Dále určeny všechny zásoby v obilí, zelenině, ve chmeli, počet dobytka a drůbeže, který ku konci roku měl býti převzat;

---

[1]) Vdovu J. Kořinského, J. Veleckého, Ondřeje Lančaříka a jeho bratra Jana, J. Vařechu, J. Čejku a Ignáta Nejezchleba.

[2]) Hlavní příčinou asi bylo, že statek uherskými a tureckými nájezdy zpustošený málo vynášel.

konečně směl hrabě z Kounic všechen nábytek a veškeré nářadí za něho na zámku a statku pořízené odvézti.

Závěť Jos. Ant. hraběte z Magni.

O hraběti Josefu Antonínovi všeobecné jest mínění, že byl slabomyslným, někteří tvrdí, že byl blbým, protož měl nad sebou kurátora Karla hraběte Braidu. Uvažujíce však poslední jeho vůli, kterou prý sám sepsal, musíme míti za to, že byl pouze člověkem neduživým a proto málo energickým.[1])

Závěti jeho začátek zní u volném překladu:

„Hledě na okamžitou změnu, jaká brzy stává se s člověkem smrtelným, napsal jsem já Josef Ant. hrabě Magni a pán na Strážnici pro žádoucí pořádek a celistvost svého jmění tuto poslední vůli při churavosti na mne poslané, bez rady a spolupůsobení kteréhokoliv člověka, nýbrž dle své vlastní vůle a libosti.“

1. „Poroučím duši svou milosrdenství Božímu a přímluvě Panny Marie, andělům do ochrany 5 ran Kristových. Přeji si, aby tělo mé pochováno bylo v Magnisovské kryptě u sv. Tomáše bez okázalosti.“ — — —

Na spásu jeho duše má se po smrti čísti 1200 mší po půl zlatém při oltářích privilegovaných, a sice: u sv. Tomáše u milostivého obrazu 200, v Tuřanech 100, ve Křtinách 100, v Mikulově u milostivého obrazu 100, u minoritů v Brně u oltáře sv. Antonína 100, u františkánů v Brně u oltáře sv. Josefa 100, u piaristů ve Strážnici 200 a ve Vyškově u kapucínů 100; zbylých 200 mší má libovolně nařídíti exekutor kšaftu, aby i na dále jeho duše podpory měla, a kdyby jí nepotřebovala, aby ta pomoc připadla duším v očistci.

Piaristům ve Strážnici odkázal 2000 zl., aby v pondělí a pátek každého týdne sloužili mši svatou a ve výroční den úmrtí slavné requiem za něho konali. Chudým mělo po smrti rozdáno býti 150 zl.

---

[1]) Že nepatřil mezi blbce nebo blázny, dosvědčuje již okolnost, že hned po smrti matčině († 1701) se přihlásil u deskového úřadu brněnského za jediného dědice jejího a r. 1702 dne 6. srpna za dědice po zemřelém († 1671) svém otci Fr. Štěpánovi.

Dále určil legáty svým úředníkům a sluhům ve výši od 50—3000 zl.[1])

Konečně praví: „Poněvadž Bohu se zalíbilo, abych zůstal svoboden, a poněvadž nemám potomků, avšak ku vykonání pozůstalosti hlavních dědiců zapotřebí jest, a protože můj strýc hrabě Max Filip Magni po mně bez toho nastoupí na fideikomis Magnisský, tedy mého alodního statku nepotřebuje: protož za své pravé nepopíratelné dědice stanovím jiné osoby, které toho potřebují, totiž jmenovaného pana hraběte Maxmiliána ctěnou paní a slečnu sestru Marii,[2]) aby se stejně rozdělili o mou pozůstalost a ve svých modlitbách na mne pamatovali.“ Než nastoupí pozůstalost, mají všechny dluhy a odkazy býti zaplaceny.

Vykonavatelem svého kšaftu učinil Karla Ant. hraběte Braidu, který byl jeho soudním kurátorem, ku kterému měl důvěru největší; za tu práci odkázal mu 12.000 zl.

Dáno na Račicích 20. listopadu 1720.

Brzy potom zemřel; testament byl oznámen královskému tribunálu v Brně již dne 12. prosince 1720.

Po svém přání pochován byl v kryptě Mariánské kaple u sv. Tomáše v Brně.

Ještě před jeho smrtí dal kurátor hrabě Karel Braida poškozenou věž a pohořelý chrám sv. Martina ve Strážnici opraviti.

Také vypůjčil hrabě A. Braida v květnu r. 1721 od představené ustavu šlechtičen v Brně, paní Susany Kateřiny baronky z Teufenbachu, rozené baronky z Walterskirchen, 3000 zl. na zaplacení dluhů po hraběti Karlovi Antonínovi.

Dle ustanovení Frant. hraběte z Magni nastoupil po smrti Jos. Antonína nejstarší syn Ferdinandův Max Filip, který proti

---

[1]) Milému zpovědníku, p. Jakubovi Nesvadbovi, faráři v Drnovicích, 300 zl., bývalému regentovi K. Bernardinovi Srnskému 3000 zl., komorníku O. Lančářikovi kromě šatstva a peřin 600 zl., lokaji J. Pekareckému dvojitý plat a 300 zl., správci v Račicích Jiřímu Hausknechtovi, který ho v nemoci opatroval, 300 zl., kuchaři hraběte Braidy 50 zl., klíčnici v Račicích 100 zl., piaristovi P. Leopoldovi a Sto. Aloysio, 100 zl. a slečně Johaně baronce Vlčkové 1000 tolarů.

[2]) V poznámce připojené stojí: Juliana Elisabetha, vermälte Freiin Sedlnitzky, Freyle Maria. (Vlastně státi má „Freiin Sedlnitzký und Freyle Maria, neboť to byly dvě sestry.)

závěti Jos. Antonína podal odpor, ačkoliv jeho žena a sestry své dědičkami svého alodního statku učinil. Závěť hraběte Jos. Antonína byla neplatnou prohlášena, poněvadž byl pod kuratelou jakožto blbý marnotratník („Blödsinnig und prodigal“).

Na zaplacení dluhů, které vázly na panství, musel si na jaře r. 1723 Max Filip vypůjčiti od představené „ústavu Šlechtičen“ (Damenstift) v Brně, paní Marie, ovdovělé hraběnky z Hohenzollern, rozené z Vertenberka a z Náměště, 2000 zl. a na podzim nových 5000 zl., které dal na svých statcích intabulovati.

Již dříve (r. 1717), než převzal statek Strážnický, prodal statek Malý Ořechov, který zdědil po strýci Rudolfovi hraběti z Magni; kupcem byl klášter Velehradský.

R. 1723 žádal Max Filip hrabě z Magni a ze Strážnice na Přestavlkách jakožto poručník svých dětí, které zplodil s manželkou Marií Barborou z Magni, rozenou baronkou Kotulinskou z Kotulína, od královského tribunálu v Brně kauci, kterou složil pro intabulaci v Brně dne 11. června 1723 a tázal se, kdy se mu oznámí, že nastoupil dědictví. Stejnou dobou provedl, že Strážnické panství znova mezi statky svěřenské (fideikomisní) vřaděno bylo.

Za něho neustávaly vpády ze strany uherské do Strážnických hor. Protož podal r. 1726 hospodářský hejtman panství Kristeli stížnost, že od lidí uherského panství Branče činí se lidem panství Strážnického neustále velké příkoří, že zajímají jim potahy, které si pak Strážničané draze vykoupiti musí, a je i tělesně týrají. Za záminku si berou, že lesy, patřící ku panství Strážnickému považují za své, a protož je toho roku z velké části vymýtili. Žádá odpomoci. Přiložil k stížnosti seznam obyvatelů, kteří r. 1725 dobytky od Uhrů zabavené draze vykoupiti museli. Nedlouho před smrtí sepsal poslední svou vůli, kterou zde stručně podáváme.

Závěť hraběte Maxmiliána Filipa z Magni a Strážnice, dědičného pána ve Strážnici, Přestavlkách a Račicích.

„Jsa v těžké nemoci a uvažuje nestálost lidského života, jehož jistý konec jest smrť, jejíž čas a hodinu nevíme — ačkoliv těla slabého, ale při zdravém rozumu, dobrovolně, bez cizí rady učinil pořízení svého jmění.“

1. Svou duši poroučí Pánu Bohu pro nesmrtelné zásluhy Ježíše Krista a na přímluvu Panny Marie. Tělo má býti pocho-

váno v kryptě u sv. Tomáše způsobem, jak se nyní pochovávají šlechtické osoby, ve dne; při tomž u sv. Tomáše za jeho duši tolik mší sloužiti se má, kolik možno.

2. Na eksekvie na panství Strážnickém celý den trvající odkázal 130 zl., na mše v Račicích a v Moštěnici, kam jsou přifařeny Přestavlky, po 50 zl.

3. Kapucínům v Olomouci, Brně a Vyškově, po 50 zl.

4. Chudým v Brně 50 zl., ve Strážnici 100 zl., v Přestavlkách a Račicích po 25 zl.

5. Svým poddaným odpustil dluhy až po rok 1736, aby se zaň modlili.

6. Všem svým lokajům kromě obyčejného služného dal vyplatiti ještě jednoroční služné a všem úředníkům a sluhům odkázal legáty po 50—100 zl.[1])

7. Za své universální právní dědice všeho svého statku prohlásil své dva manželské syny Frant. Jana a Maxmiliána Mořice hrabata z Magni na stejné díly.

Svým 3 dcerám slečnám Janě Antonii, Josefě Otilii a Antonii Karolině, každé otcovskou výbavu 10.000 zl.; až do svého plnoletí mají býti vydržovány z celé pozůstalosti dle svého stavu.

8. Své dceři paní Marii Anně, provdané hraběnce z Lichtenštejna dal již celou výbavu a nad ni, takže s touto otcovskou výbavou má býti spokojena.

9. Co se týká jeho nejmilejší choti, paní Mariány Karoliny hraběnky z Magni, rozené hraběnky z Lichtenštejna, chce, aby smlouvy svatební ve všem byly ztvrzeny a všechny nedoplatky z pozůstalosti jí byly nahraženy; zároveň může si pobyt voliti buď ve vlastním domě brněnském neb olomuckém.

10. Dcery své odevzdává choti na vychování a přiděluje ji k radě a pomoci říšského hraběte Leopolda z Ditrichštejna, nejvyššího zemského komořího.

11. Přeje si, aby se pokračovalo ve stavbě zámku v Přestavlkách, až bude dle plánu ukončena z prostředků pozůstalosti za dozoru tamního správce Karla Fröhlicha.

12. Dožádaným svědkům této závěti odkazuje každému 150 zl.

---

[1]) Hospodářskému hejtmanu V. Örtlovi ve Strážnici, jeho ženě Anně a správci v Račicích po 100 zl.; purkrabímu ve Strážnici J. Beliškovi, štolbovi J. A. Katti-mu a polesnému v Račicích po 50 zl.

Podepsáno vlastnoručně a opatřeno vlastní pečetí.

V Brně, dne 25. dubna 1738.

Svědci: Fr. Salava z Lípy, Jiří Bedřich Žalkovský ze Žalkovic, Frant. Ant. Říkovský z Dobršic.

Max Filip zemřel 26. dubna 1738 a jeho starší syn z druhého manželství Frant. Jan převzal za poručenství své matky Karoliny, rozené hraběnky z Lichtenštejna[1]) statek Strážnický, kdežto mladšímu Maxovi Mořicovi dostaly se Přestavlky. Za nezletilosti hraběte počaly nové útisky města hraběcím úřadem. Hned r. 1738 stěžoval si Strážnický soud v Brně, že hraběcí hejtman jej v bývalých právech zkracuje, totiž že směl dříve v lehčích případech sám souditi a rozhodovati, ale nyní hejtman na soudě žádá, aby všechny případy jemu ku schválení předloženy byly. Apelační soud Brněnský nařídil, aby hejtman strážnický u krajského soudu v Hradišti vyslechnut byl a správa o tom byla podána. Přiřknut byl hraběti Frant. Janovi svěřenský statek Strážnický 11. ledna 1751. Frant. Jan oženil se s Marií hraběnkou z Götzen-u, zemřel však v mladem věku 30 lét r. 1756, zanechav statky velmi zadlužené nedospělým synům Frant. Karlovi a Ant. Alexandrovi. Matka jejich brzy se provdala po druhé za hraběte Nyaryho. Pro dluhy byl velkostatek Strážnice s Velkou r. 1760 opět prodán, a to hraběti Josefovi Czoborovi, majiteli Hodonína, pověstnému mrhači, za 780.710 zl., který však brzy upadl do konkursu. R. 1763 vydražil za 450.000 zl. náš velkostatek Josef Václav kníže z Lichtenštejna, ale přepustil jej roku 1765 prodejem poručenství Magnisův za 430.000 zl.

---

[1]) Tato hraběnka, druhá to manželka Maxmiliána Filipa, sestra pozdějšího biskupa olomuckého hraběte Jakuba Arnošta, slynula prý neobyčejnou krásou. Když r. 1744 o masopustě baron Petráš pořádal svatební selskou slavnost v Olomouci, obsluhovala ona s baronkou Zenovou jako sklepnice hosti. Petráš věnoval jí tyto německé verše:

„Ohne Bachus pflegt sonst die Venus zu erkalten,
Doch dieses Sprichwort war nur gut bei den Alten.
Ich weiss, dass, wer von Euch bei dieser Tafel sitzt,
Wird eher durch die Lieb', als durch den Wein erhitzt."

Bez Bacha Venuše prý chladnou bývá,
Dnes však přísloví to platnosti pozbývá.
Neb na Našich kdo hostinách účast mívá,
Snadněji láskou nežli vínem se zahřívá.

Zemřela r. 1753 a pochována v hrobce u sv. Tomáše v Brně.

R. 1765 byl soudně přiznaným kurátorem nade jměním Františka Karla František Kořenský z Terešova. František Karel hrabě z Magnis oženil se r. 1770, stár jsa teprve 21 let, s Marií Františkou hraběnkou Serenyi, zemřel již r. 1777 bez závěti. Bratr jeho Antonín Alexander dědil Přestavlky a Götzenské statky ve Slezsku; k tomu přikoupil r. 1795 statek Přerov se Želatovicemi za 210.000 zl., kdežto na statku Strážnickém po Františku Karlovi následoval 4letý syn František Antonín; kromě syna zanechal František Karel dceru Marii Johanu Nepomucenu, která dospěvši se provdala za známého lidumila a lékaře Leopolda hraběte Berchtolda.

Za nezletilosti Františka Antonína byla poručnicí jeho matka, která po druhé se provdala za uherského hraběte Telekiho.[1]) Hrabě František Antonín vládl statkem za dob velmi pohnutých, za revoluce francouzské a z ní i pro naše kraje vzniklého nebezpečí a skutečně povstalých zhoubných válek, za všeobecného úpadku peněžného. Není tedy divu, že mnoho dlužných položek za jeho vlády na statek uvaleno bylo.[2]) Avšak po roce 1820 dobrým hospodařením v té míře se vzmohl, že před smrtí velká většina těch dluhů se statku byla vymazána.

František Antonín miloval hospodářství a zahradnictví. Zámeckou zahradu zvelebil tak, že za jeho doby náležela mezi nejkrásnější parky na Moravě. Ve sklenících pěstoval nejen vzácné cizozemské květiny, nýbrž i stromy oranžové a limonové a ananasy, v pařeništích rostlo mnoho artičok a všelikých ranných zelenin. Ve volných chvílích zabýval se kreslením a malířstvím zvláště krajin a divadelních karakterů. Mnohé z jeho obrazů posud uschovány jsou v zámecké knihovně a některé malby jeho zdobí komnaty zámku Strážnického. R. 1824 dal přes Morávku u zámku postaviti řetězový most (první toho druhu na pevnině evropské), který v letech 70tých minulého století nahrazen nynějším železným mostem. Také sestrojil ohnivzdorný dům.

Byl pravým lidumilem, oblíbeným u svých poddaných, kteří jméno jeho dlouho v blahé paměti chovali. Zemřel ve Vídni

---

[1]) Za jejího poručnictví nemilosrdně nakládáno s poddanými, tak že byla pro utlačování lidu od magistrátu městského podána r. 1789 stížnost k císaři do Vídně.

[2]) První dlužná položka datovala se z r. 1795; mezi ostatními vynikají značné půjčky z ústavu šlechtičen v Brně.

26. února r. 1848. Manželkou jeho byla Terezie hraběnka Stadionovna, která potomků nezanechala.

Po smrti Františka Antonína dědil panství Strážnické bratranec jeho Ant. Bedřich Vilém, jenž držel statky v Pruském Slezsku, avšak postoupil hned Strážnice svému nejstaršímu synu Filipovi (nar. r. 1822), který r. 1849 oženil se s hraběnkou Oktavií Leutrum-Ertingen.

Poněvadž starý hrad Strážnický z dob Jiřího z Kravař valně byl sešlý (obr. 60.), tak že hrabě František Antonín ani v něm nebydlel, nýbrž ve vile podle zámku postavené: umínil si hrabě Filip starý zámek zrestaurovati. Za tím účelem vypůjčil r. 1850 z Holabrunnské spořitelny 50.000 zl. konv. měny, které dal do desk na velkostatek vtěliti.[1]) Obnovený zámek Strážnický patří mezi nejkrásnější panská sídla na Moravě. (Obr. 33.) Bohužel, že při konané restauraci mnoho starožitných nábytků a jiných věcí vzalo za své; zejména množství listin a knih ze staré zámecké registratury bylo r. 1855 u řeky Morávky poblíž zámku spáleno.

Hrabě Filip netěšil se dlouhému pobytu v obnoveném zámku; zemřel již dne 23. července r. 1857, doživ se před smrtí svou také předčasné smrti svého syna, Františka Antonína.

Syn i otec pochováni byli za kaplí sv. Rocha na hřbitově Strážnickém.

Za hraběte Filipa prodán byl r. 1857 Rohatecký mlýn manželům Eduardu a Antonii Böse.

Po hraběti Filipovi zůstaly tři dcery; na statku Strážnickém následoval jeho bratr Antonín, čestný rytíř maltézského řádu, královský pruský komoří. Tento málokdy do Strážnice zavítal, někdy bratr jeho Vilém na Strážnickém zámku v čas honů se zdržoval. Na panství vládli úředníci většinou řeči naší neznalí. Není divu, že velkostatek pramálo vynášel, pročež majitel r. 1869 se odhodlal veškeré polnosti statku Strážnického dáti v nájem Rudolfu Auspitzovi, majiteli cukrovaru Rohateckého;[2]) smlouvu potvrdil dne 4. ledna 1870 hrabě Vilém jakožto nejbližší nápadník statku.

---

[1]) Suma ta umořena byla ve lhůtách; poslední činíc 8250 zl. konv. m. splacena byla dne 16. dubna 1872.

[2]) Statek Velecký v to pojat nebyl.



Obr. 60. Starý hrad Strážnický.

Po smrti hraběte Antonína následoval na panství jeho synovec stejného jména, hraběte Viléma syn, jehožto bratři František a Vilém právo postupné na svěřenský statek Strážnický obdrželi.

Nynější hrabě Antonín František (Vilém, Karel) nar. 1862 jest pruským rytmistrem m. sl., doživotním členem pruské panské sněmovny, čestným rytířem maltézským. V Pruském Slezsku drží několik statků a na Moravě mimo Strážnice také Přerov se Želátovicemi. Dal knihovnu zámeckou, jakož i archiv vzorně uspořádati a pečuje zvláště o zvelebení lesnictví. Jest i se svou chotí Biankou roz. hrab. Deymovou pravým lidumilem; oba známi jsou jakožto štědří podporovatelé chudiny. (Obr. 61. a 62.) Poblíže zámku na lukách dal postaviti novou hájovnu (obr. 63.), maje úmysl zámecký park až po hájovnu rozšířiti. Ale bohužel v poslední době vykácena byla z větší části Dúbravka, oblíbené výletní místo Strážničanů, naleziště rozmanitých rostlin, četných brouků a vzácných motýlů, — středisko zvěře. (Erb hrabat z Magnis viz obr. 64.)[1])

Za posledních majitelů velkostatku stihla město naše velká rána — zrušení starobylého gymnasia —, která však bohudík za krátkou dobu napravena byla zřízením vyššího gymnasia českého. Již v letech šedesátých minulého století nebyl řád piaristský s to řeholníky svými ani všechna učitelská místa obsazovati, ani je vydržovati při silně ztenčené dotaci původní. Protož vypomáháno silami světskými, které z části platilo město. R. 1874 převzato piaristské gymnasium do správy státní. Avšak dle tehdejšího vládního systému muselo býti německým,[2]) ač kromě židovských škol v celém okrese ani jediné německé školy nebylo. Tomu nedostatku nikterak neodpomohla tak zvaná přípravka, do které žáci obecných škol přijímáni byli, aby se vyučovacímu jazyku německému naučili. Německé gymnasium chřadlo nedostatkem žactva, až konečně vláda r. 1883 nucena byla, — poněvadž na české je proměniti nechtěla — je zavříti a profesory německé jinam přeložiti.

Těžce nesli Strážničané, zejména inteligenti ztrátu starobylého gymnasia, zvláště když veškeré usilování města dostati náhradou střední školu jincu bylo marné. Šťastná pro Strážnici náhoda tomu chtěla, že r. 1892 na osiřelý stolec arcibiskupství olomuckého

---

[1]) Viz rodokmen str. 302. [2]) Za důvod uvedeno, že dle dlouholeté zkušenosti toho vyžaduje místní potřeba!

Rodokmen hrabat z Magni(s) a ze Strážnice.[1])

Karel, Alois, Konstantin Magnus (z Magni) † před 1609,
m. Oktavia Carcasola

Valerian z Magni, kapucín — Jan Baptista Magnus — **I.** František z Magni,[2]) později hrabě ze Strážnice † 1652, 1. m. Marie Kateřina z Říčan, 2. m. Františka Priska Bergerova z Bergu. — Filip † 1656, m. Olympia Milesimo — Rudolf, — Hortensie

(děti Františka:) 1. Frant. Konstantin † 1631 — **II.** Frant. Štěpán Alexandr † 1671, m. Anna Kateřina ze Žďáru † 1701

(děti Filipa:) Rudolf † 1711, m. Alžběta bar. Peverelli — Karel Max † 1690, m. Regina hr. Czobor — Ferdinand † 1683, m. Andělína hr. Braida — Olympia, provd. za bar. Pfefferhofena

(děti Frant. Konstantina:) **III.** Josef Antonín, † 1720 (slabomyslný)

(děti Frant. Štěpána Alexandra:) **IV.** Max Filip † 1738, 1. m. Barbora Kotulínská z Kotulína, 2. m. Marie Kar. hr. z Lichtenštejna-Kastelkornu — Juliana Alžběta, Isabella Teresie, Marie Charlotta, Max. Filipina, Marie Eleonora

(děti Max Filipa:) 1. Maria Anna, provd. hr. z Lichtenštejna — **V.** 2. Frant. Jan † 1756, m. Marie Frant. hr. z Götzen — Johana Antonie, — Josefa Otilie, — 2. Max Mořic † 1759, držel Přestavlky — Antonie Karola

(děti Frant. Jana:) **VI.** Frant. Karel † 1777, m. Marie Frant. hr. Serényi — Antonín Alexandr † 1817, dědil Přestavlky a statky Götzenské

(děti Frant. Karla:) **VII.** Frant. Antonín † 1848, m. Žofie Valburga Teresie hr. Stadion — Johana, m. hr. Leop. Berchtold

(děti Antonína Alexandra:) Antonín † 1861 — Vilém † 1861, pán na Přerově

(děti Frant. Antonína:) **VIII.** Filip † 1857, m. Oktavia hr. Leutrum-Ertingen

(děti Antonína † 1861:) **IX.** Antonín † 1894, svoboden — Vilém † 1888, m. Gabriela hr. Deymova

(děti Filipa:) Frant. Antonín, nar. 1852, † 1854 — 3 dcery

(děti Viléma † 1888:) **X.** Antonín, m. Bianka hr. Deymova — František — Vilém.

---

[1]) Držitelé statku Strážnického označeni jsou čísly **I.—X.**

[2]) Opožděně nám zaslané obrázky: Frant. z Magni, jenž Strážnici r. 1629 koupil, jeho choti Frant. Prisky z Magni, zakladatelky ústavu šlechtičen v Brně, a jeho bratra Filipa hr. z Magnis, praotce hrabat z Magnis a ze Strážnice, uveřejňujeme pod čísly 68, 69 a 70.



Obr. 63. Hájovna na lukách u zámku Strážnického.

povýšen byl bývalý žák Strážnického gymnasia, Dr. Theodor Kohn. Události té využitkoval nedávno zemřelý rodák strážnický, plukovní lékař Dr. Karel Vyskočil a pobádán jsa přáteli z Brna, podniknul akci na znovuzřízení gymnasia. Za tou příčinou obrátil se o podporu u knížete-arcibiskupa, jenž ochotně pomoc svou přislíbil a pro tuto otázku tehdejšího ministra vyučování rytíře Madeyského získal. Záležitost však o celá dvě léta se protáhla, poněvadž po změně ministerstva méně příznivé poměry pro národ náš nastaly. Teprve r. 1896 vyzvána byla městská obec, aby převzala povinnost, že do 2 let postavena bude gymnasijní budova, jižto svým nákladem udržovati, vytápěti, osvětlovati a dle potřeby čistiti bude. Když obec tyto povinnosti převzala, ráčilo Jeho Apoštolské Veličenstvo nejvyšším rozhodnutím ze dne 7. června 1896 zřízení c. k. státního českého vyššího gymnasia ve Strážnici povoliti.



Obr. 64. Erb hrabat z Magnis.

Ředitelem jmenován profesor gymnasia Přerovského Alois Fischer. Vyučovati počalo se v najatých místnostech ve školním roce 1897/98 a základní kámen nové budovy položen dne 19. září 1898. Budova postavená nákladem 228.196 korun byla dne 27. srpna 1899 moravským metropolitou, Drem. Theodorem Kohnem posvěcena, což hlásá nápis nad průčelím auly gymnasijní: „Theodorus Princeps Archiepiscopus Olomucensis hanc domum die 27. mensis Augusti Anni 1899 benedixit“.

Slavnostní řeč promluvil poslanec za město Dr. Ot. baron Pražák (obr. 65.); přátelským banketem slavnost, která dlouho v paměti všem utkvěla, byla skončena.

Kromě Nejdůstojnějšího knížete-arcibiskupa Dra. Th. Kohna, který také tisícovou nadaci při gymnasiu založil, kromě poslance



Obr. 61. Hraběnka Bianka z Magnis, roz. hrab. Deymova ze Stříteže.



Obr. 62. Hrabě Antonín Frant. z Magnis.

Dra. barona Ot. Pražáka a starosty Jana Horného největších zásluh o gymnasium české si dobyl MUDr. Karel Vyskočil, který nejen horlivě o to pečoval, aby gymnasium bylo zřízeno, nýbrž



Obr. 65. Slavnost otevření c. k. státního českého gymnasia ve Strážnici.

i ze svých skrovných, těžce nastřádaných úspor 10.000 K věnoval na 3 stipendia, jakož i úroky ze 2000 zl. podpůrnému fondu gymnasijnímu. (Zemřel dne 16. září t. roku.) (Obr. 66.)

Pan hrabě dává na gymnasium značný roční příspěvek. Roku letošního dostavěna byla budova určená pro měšťanské školy vedle kaple sv. Rocha na hřbitově zrušeném teprve r. 1896! Mnozí Strážničané trpce si na to stěžují, že právě toto místo pro školní budovu bylo voleno. Po letech přicházejí do svého rodiště, chtějí navštívit rovy svých milých a na místě hrobů vidí stát školu! Jako kdyby ve Strážnici byla nouze o stavební místo! (Obr. 67.)



Obr. 66. MUDr. Karel Vyskočil.

Archiv. Město, které kolikráte vypáleno a vydrancováno bylo, staršího archivu nemá; jest vůbec s podivením, že se uchovaly u soudu staré gruntovní knihy ze XVI. století, u obce některé pergamenové Žerotínské listiny. Skoro všechny počtem 10 zaslal r. 1857, aby lépe byly uschovány, tehdejší měšťanosta Dr. V. Budík historicko-statistické sekci mor.-slezské hospodářské společnosti, aby je doručila Zemskému archivu v Brně k uschování, vyhrazuje právo majetku městské obci Strážnické. Ředitelství archivu byly dodány 30. ledna 1858; jsou to následující:

1. Z r. 1595 ve středu po sv. Jakubu. Jan Jetřich z Žerotína potvrzuje privilej svých předků Jana, Viktorína, Bartoloměje a Bernarda udělenou r. 1500 na založení ulice Žerotínské.

2. Z r. 1609 v pondělí před sv. Jiřím. Jan Frydrych potvrzuje listinu svého otce z r. 1598, týkající se šenkování vína panského. (Město zbaveno povinnosti vyšenkovati 13 drajlinků za roční poplatek 400 zl. a židé zbaveni vyšenkovati 3 sudy za poplatek 20 zl.)

3. Z r. 1609 dne 27. prosince. Jan Frydrych potvrzuje listinu svého otce na nestavení sirotků.

4. Z r. 1609 v pondělí po sv. Jakubu. Jan Frydrych potvrzuje listinu Petra z Kravař z r. 1412 na odmrť městu a vesnicím.

5. Z r. 1611 v pondělí po Novém roce. Jan Frydrych stanoví desátky a roboty pro obyvatele města Strážnice.

6. Z r. 1607 v neděli po nejsvětější Trojici. Kašpar Melichar potvrzuje předešlou listinu a udílí některé nové privileje.

7. Z r. 1617 v pondělí po Proměnění Krista. Kašpar Melichar potvrzuje předešlé privileje a prodává městu místo na Předměstí na stavbu radnice.

8. Z r. 1617 dne 3. srpna ve Strážnici. Kašpar Melichar potvrzuje všechny dřívější privileje pánů z Kravař a z Žerotína.

9. Z r. 1611 v pátek po sv. Matěji. Jan Frydrych potvrdil privileje dřívější; zároveň pořádá činnost výboru Předměstského. Těm, kteří požáry r. 1605 zpustlé postaviti chtějí, povoluje čtyřletní lhotu od daní.

10. Z r. 1690 po Nanebevstoupení Páně. František svobodný pán z Magni potvrzuje městu privileje předchůdců svých.

Na všech listinách jsou pečeti odtrženy.

U města zůstaly jen tyto důležité listiny:

1. Z r. 1623. Jan Jetřich ml. z Žerotína potvrzuje šestero obdarování od r. 1412—1620 Strážnici od držitelů dané.

2. Z r. 1632. Císař Ferdinand II. rozmnožuje stávající 2 výroční trhy na 4 a přidává ještě 4 trhy koňské.

3. Z r. 1737. Císař Karel VI. potvrzuje všechny výsady a svobody města.

4. Z r. 1747 totéž od Marie Terezie.

5. Totéž z r. 1782 od Josefa II.

6. Z r. 1793. Císař František uděluje městu právo konati každou středu týdenní trh.

Dne 8. ledna r. 1858 získal archiv zemský koupí od jistého

Emila Janchena 17 listin, které bezpochyby pocházely z archivu zámeckého ve Strážnici. Důležitější z těch listin jsou:



Obr. 67. Budova měšťanských škol ve Strážnici.

1. R. 1614 na den sv. Matěje ve Strážnici. Jan Frydrych z Žerotína potvrzuje Tobiáši Purkrábkovi privilej na pole a louku, kterou obdržel jeho otec Jan od Bernharda z Žerotína.

2. R. 1652 na den sv. Petra a Pavla ve Strážnici. František hrabě z Magni daruje svému tajemníku Gottfriedovi Walldorfovi za vykonané služby dům v městě Strážnici.

3. R. 1628 na den sv. Martina ve Strážnici. Jan Jetřich



Obr. 68. Frant. hr. z Magni.

z Žerotína osvobozuje svému komorníku Klementovi Buchaldiovi z Rajhradu $^{2}/_{8}$ vinohradu ode všech poplatků.

4. R. 1707 ze dne 3. září ve Strážnici. Rudolf a Sta. Agatha (Hoffmann), rektor koleje piaristské, prohlašuje, že za souhlasu provinciála Bernarda a Sto. Philippo Nerio (rozeného Strážničana)

převzal záduší 14.533 zl. a 150 zl. úroku, kteréžto založila Fr. Priska hraběnka z Magni.

5. R. 1720, 26. listopadu. Fr. Filip šlechtic Preuss a Václav Max šlechtic Kříž jakožto delegovaní komisaři podávají zprávu o zdravotním stavu Josefa Antonína hraběte z Magni, postiženého padoucnicí.



Obr. 69. Františka Priska hr. z Magni.

6. R. 1722, 28. ledna. Biskup Julian hrabě Braida a Karel Antonín hrabě Braida dávají zprávu o tom, jak se Max Filip hrabě z Magni o pozůstalost po † Jos. Antonínovi porovnal s paní Julií Alžbětou Sedlnickou, rozenou hraběnkou z Magni a kontesou Marií Karolinou z Magni.

7. Dne 24. září 1733 hrabě Max Filip žádá zemského hejtmana, aby úhrada za vzešlé útraty při úpravě hranic velkostatku jen z menší části byla uvalena, což císař Karel VI. rozhodnutím ze dne 22. října téhož roku povolil (jiná listina).

Ostatní listiny této sbírky jsou méně důležité.



Obr. 70. Filip hr. z Magni.

Jiné listiny nynějšího archivu městského jsou skoro vesměs obsahu hospodářského; nejstarší z r. 1724 jest prosebný list na sbírání dobrovolných darů pro vyhořelý kostel a věž farní ve Strážnici.

Archiv zámecký vzorně uspořádal nynější ředitel měšťanských škol ve Strážnici, Leopold Nopp; čítá asi 5000 listů.

Nejstarší listiny (z let 1414—1649), kterých jest přes 290, uveřejnil ředitel zemského archivu Dr. B. Bretholz ve svém spise: „Archivalien zur neueren Geschichte Österreichs“ I. Bd., 4. Heft. Žerotínských listin je tam dosud 30.

Také knihovnu zámeckou, kterou nynější p. hrabě převezením knihovny t. zv. Götzenské rozmnožil o 6000 svazků, do pořádku uvedl a katalogisoval archivář Leop. Nopp.

Dle posledního udání patří k substitučnímu svěřenskému velkostatku Strážnickému i s Velkou 7165·5 ha půdy a sice: 1279·5 ha pole, 921·3 ha luk, 20·2 ha zahrad, 35·1 ha vinic, 160·6 ha pastvin, 4718 ha lesa a 30·8 ha neplodné půdy.

Výročních trhů má město 6: 1. Ve čtvrtek před Škaredou středou, 2. ve čtvrtek před Zvěstováním Panny Marie, 3. ve čtvrtek před Letnicemi, 4. ve čtvrtek před Nanebevzetím Panny Marie, 5. ve čtvrtek před Povýšením Kříže, 6. ve čtvrtek před sv. Kateřinou. Velké týdenní trhy jsou na Velký Pátek a na Štědrý Večer. Den před každým jarmakem jest dobytčí trh (tarmak), každou středu týdenní trh.

Starožitnou pečet s Žerotínským lvem (stojícím ve strážné boudě) s nápisem: „In sig Sena(tus) Popu(li)que Civi(tatis) Straznic(ensis)“ má město z r. 1612. (Str. 71. tab. I., 4).

Požáry, nemoci, drahota. Kromě nehod uvedených, které způsobeny byly válkami, sluší ještě poznamenati: velký oheň r. 1770, kterým padlo 24 domů v Německé ulici za oběť, r. 1805 a 1809 zuřící v městě horečku (tyf), v letech 1831, 1836, 1851 a 1866 panující zde choleru a od r. 1814—1817 neobyčejnou drahotu.

Javorník,

osada pojmenovaná dle javorů, kterých v okolí bývala hojnost, odkud také své jméno má nedaleká hora Javořina. Vesnice Javorník leží ve výši 384 m nad mořem na potůčku Hrubém přitékajícím z údolí Filipovského, který zde sesílen potokem Jamným říčku Velečku tvoří. Podél potoka vede silnice do Nové Lhoty a po její obou stranách stojí domy v řadě těsně vedle sebe. (Obr. 71.) Návsi není. Samoty k Javorníku příslušné jsou mlýny Románkův a Petruchův a Sabota na uherských hranicích (celkem 9 čísel). Krajina jest hornatá, půda těžká, jílovitá. Podnebí mírné, ale silné větry. Do obce patří: 600 ha pole, 650 ha

luk, 40 ha zahrad, 218 ha pastvin a 972 ha lesů. Domovní třídní daně platí se 621 K, pozemkové 4191 K.[1])

R. 1900 žilo zde 1019 obyv. s obcovací řečí českou; až na 18 katolíků a 6 židů náboženství evangelicko-reformovaného. R. 1836 udáno ve 141 dom. 897 a r. 1870 ve 183 dom. 965 obyvatel. R. 1910 načítáno 979 obyv. vesměs Čechů.



Obr. 71. Selský statek v Javorníku.

Lid jest slovácký, t. zv. Horňáci, stejného nářečí a kroje jako ve Velké; živí se hospodářstvím a pracemi v lesích, chovem dobytka hovězího, vepřového i skopového. Kromě obilních druhů, pícnin a brambor pěstují konopě a mák. Ovocnictví, ač stromů ovocných jest hojnost, jest zanedbáno. Domácím průmyslem jest

[1]) Daň pozemková a domovní třídní u všech obcí udána bez daně, kterou platí velkostatky.

výroba loukotí a jiného dřevěného nářadí. Každý občan vyzná se dobře v zednictví a tesařství. Řemesla — obuvnictví a krejčovina — provádějí se jen pro domácí potřebu. Chudý lid za výdělkem chodí do světa, mnozí se vystěhovali do Ameriky, ale většina jich po čase vrací se domů. Obchodníci jsou v obci tři. Dříve kvetl zde obchod s dobytkem, nyní silně poklesl. Mimo silnici do Nové Lhoty vede pobočka z Javorníka ku hlavní silnici z Velké do Myjavy.

Evangelíci mají v Javorníku svého faráře, svou modlitebnu (obr. 72. a 73.) a svůj hřbitov (obr. 74.); katolíci přifařeni jsou do Velké, kde jest telegrafní a poštovní stanice a sídlo obvod. lékaře.

Školu měli v Javorníku již mor. Bratři. V sirotčích rejstrech u dvou sirotků poznamenáno jest, že chodí do školy, u jednoho, že chodí do školy s vůlí panskou v Blatnici.

Nynější škola v Javorníku je trojtřídní se 163 žáky; nadučitelem jest Frant. Mašík.

Javorník jest mladší osadou. Pověst lidová o jeho založení, jako o mnohé jiné horské osadě, že tu původně sídlil zbůjník, jest lichá povídačka. Ještě před založením Javorníka stávalo poblíž Hradiska sídliště lidské, čehož důkazem jsou nálezy starých tuhovaných střepů a kamenných nástrojů na Hradisku, pod Hradiskem a na trati „Nádraží“. Vrchol Hradiska (639 m) jest posud valem otočen. Možná, že ve středověku na vrchole tom bylo sídlo pohraničné vojenské hlídky.

V listinách připomíná se Javorník r. 1370 zároveň s Velkou, když obě osady daroval markrabí Jan jakožto léno Strážnickému majiteli, Benešovi z Kravař. Začátek obdarování staré latinské listiny uschované v zem. archivu zní u volném překladu:

„Já Beneš z Kravař oznamuji přítomným listem všem. Že za odplatu věrných služeb věnovaných Nejjasnějšímu knížeti, panu panu Janovi, markrabímu Moravy, pánu mému milostivému, které jsem snažně, věrně a pilně konal, on mně své zboží, totiž tvrz a celé městečko Velikou s vesnicí Javorníčkem štědře a zdarma dal, tak že proti tomuto zboži v léno darovanému mně tím pánem já ze svých statků nic jsem nepoložil a nepodal; a on to udělil se vším příslušenstvím: s lesy, loukami, pastvinami, poli a ouhory, potoky, rybolovy, vodami, mlýny a všemi jakýmikoliv právy, s výnosy a užitky, kterýmikoliv slovy by se jmenovati mohly. Vyznávám a prohlašuji, že od téhož pana Jana, markrabího mo-

ravského, a od jeho dědiců a nástupců, markrabat Moravy, i já i moji dědicové — ovšem jen mužského rodu — to zboží za pravé léno jsme přijali a držeti máme a chceme právem lenním v budoucí časy. Tak aby jmenovaná tvrz ve Veliké skrze mne a mé dědice a nástupce svým markrabím moravským vždy byla přístupna, stejně připravena a otevřena dle veškeré vůle jejich,



Obr. 72. Evangelický kostel v Javorníku.

jejich dědiců a nástupců pro veškeré podniky konané dobrovolně neb nutně, kdykoliv jemu, jeho dědicům a nástupcům, markrabím moravským, vhodným zdáti se bude.“

Dále mu slibuje, že vždy a ve všem markraběti a jeho nástupcům věrně sloužiti a jejich dobro vždy tajně i veřejně hájiti bude.

Javorník od těch dob zůstal vždy při panství Strážnickém a během časů z léna stal se svobodný majetek. V Půhonech připomíná se r. 1513 obyvatel javornický Jan Kříč.

Jako jinde na Strážnicku, i v Javorníku ujalo se husitství, z tohoto pak vyvinulo se bratrství, které tomuto skromnému, jednoduchému a opravdovému lidu nejvíce lahodilo. Postupem stala se snad celá obec Javornická bratrskou, i měli zde silný zbor a snad také školu.

Zachoval se nám z r. 1605 po spustošení Javorníka povstalci uherskými seznam chudičkého inventáře zboru bratrského. Měli tam: 2 kalichy, 2 patyny, 1 ampulku, 2 ubrusy, 1 šátek na kalichy, 1 šátek pod kalichy, 1 cínovou flaši na 5 mázů, pokladnici při zboru a zvonec na vížce. Také chovali při zboru troje včely.

Po bitvě Bělohorské zůstal zdejší lid svému náboženství ještě dlouhou dobu věren; veškeré pronásledování pozdější, veškeré přemlouvání a obracování na víru katolickou, které z mísie Kuželovské s důrazem v Javorníku bylo provozováno, nic nepomohlo, poněvadž zdejší lid byl v neustálém styku se svými souvěrci za hranicemi. Aby ušli pronásledování, stali se sice všichni katolíky, ale jen na oko. Sotva prohlášen byl toleranční patent císaře Josefa II., převelká většina javornického obyvatelstva přihlásila se k náboženství reformovanému. I povolali hned r. 1782 helv. kazatele Štěpána Breznaye z Uher, který zde pastoroval do r. 1787; jeho nástupcem byl Samuel Salay (Szallay).

Javornická farnost patří k seniorátu východnímu, má celkem 1250 duší; nynějším farářem je Jaromír Stehlík. Ve zboru pracují: Sdružení dospělé mládeže, Abstinentní združení a místní odbor Jednoty Gustava Adolfa.

Dle starého urbáře panství Strážnického sepsaného za Jana Jetřicha I. z Žerotína měli následující platy:

Stálý plat z gruntův a podsedkův při sv. Jiří a sv. Václavě z podsedku 3 gr., z půllánu 8 gr., z lánu 16 gr.

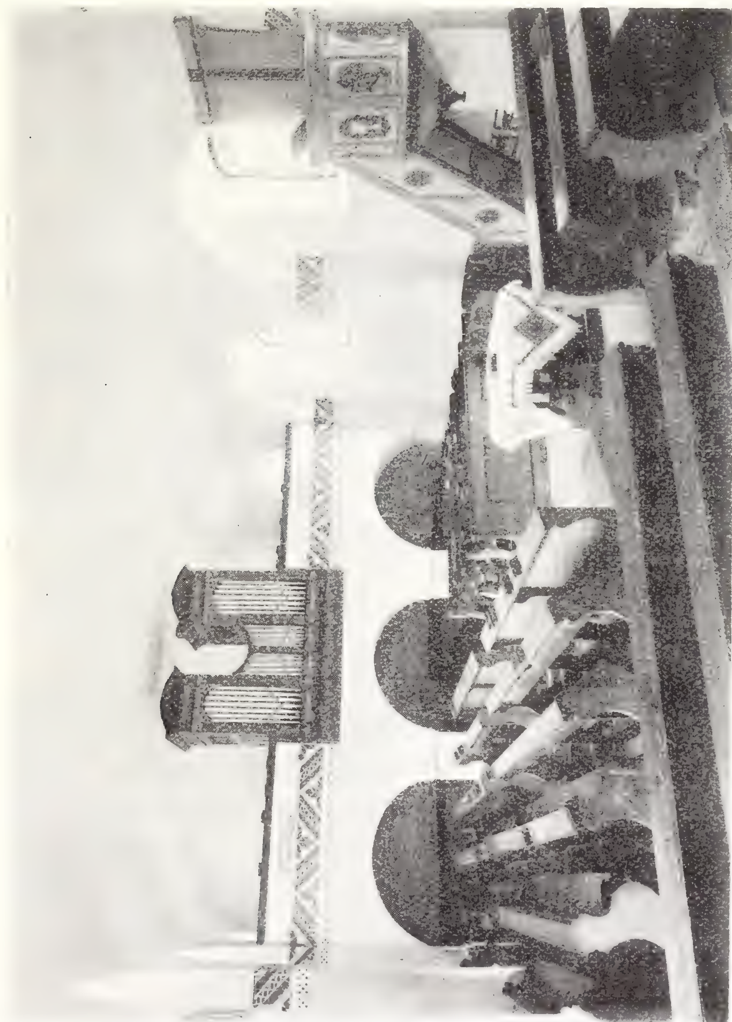
Mlynář dává dvakrát po 1 zl. a za nekrmení vepře jednou 2 zl. 20 kr., také musí 8 dní dělati dílo tesařské na zámku neb kdekoli jinde.

Za užívání hor platili všichni o sv. Václavě 1 met $4^1/_2$ měř. ovsa a $34^1/_2$ slepic; za rúbanice. zahrádky, louky a včelíny při sv. Jiří a sv. Václ. dle velikosti od 1 gr. až 22 gr. $3^1/_2$ den., což činilo 22 zl. 19 gr. 1 d.

Obec Javornická platila: za hlásku 27 gr., za šindel 13 gr. 2 den. a za tele 26 gr. 4 den.

Povinnosti mají tyto:

K stavení robotovati a což potřebí jest, voziti a dodávati. Holoví lískové na obručí pro panské bečky sekati a za zámek Strážnický přivážeti. Na dlouhé louce díl svůj podle lesa trávy



Obr. 73. Vnitřek evangelického kostela v Javorníku.

posíci, seno shrabati a odvézti. Při dvoře Velickém orati, hnůj voziti, vláčiti, žíti, obilí s pole voziti, až se sklidí; též trávy při dvoře Velickém síci a seno shrabati. Na hon povinni jsou všichni choditi. Ovce holiti, začež dostávali plat jako jinde.

Sedláci měli po 1 kopě konopí neb lnu natrhati, podsedníci, kteří své vinohrady mají, po 1 kopě konopí neb lnu natrhati mají, ti, jenž vinohradu nemají, po půl kopě.

Podruhyně mají konopě neb len panský tříti, platí se jim od 1 kyty z pazdeří vydřené po $1^1/_2$ den., od mědlení po 1 den.; mají v zahradách panských pleti, cibuli, řepu, mrkev vybírati, zelí okopávati a což jiného potřeba, v zahradě dělati.

Jak kdo sedí, má J. M. pánu po 4 loktech konopné neb koudelné příze z panských konopí neb koudele napřísti, svážiti, svíti a na zámek Strážnický přivézti.

Ze staré gruntovní knihy Javornické z r. 1598, která má záznamy z let 1594—1660 dovídáme se, že v těch letech bylo 22 gruntů pustých, které jako požáry zničené buď zdarma neb za skrovný peníz znova osazeny bývaly. Mlýn Javornický byl r. 1594 prodán s 2 rúbanicemi, se zahradou, achtelem vinohradu v Ležhoře, s dobytky, s osetím a jiným hospodářstvím, což k tomu mlýnu náleží, Dorotě Mlynářce za 290 zl.; r. 1601 byl tentýž mlýn s poručení p. Jana Skřičkovského z Pozdětína, ouředníka toho času na Strážnici, prodán za 300 zl. synům † Doroty Mlynářky.

Z gruntu Mat. Štěkala vdova poručila na zbory Velický a Javornický po 2 zl.

Ve staré sirotčí knize Javornické (též z r. 1598)[1]) čteme, že mnozí sirotkové rozkazu panského neposlouchali, nečekajíce, jak pán s nimi naloží, nýbrž o své vůli šli do světa (nejčastěji do Uher), načež panství dědictví jejich zabavilo. Někteří sirotci byli za vpádů nepřátelských zabiti, neb odvlečeni do zajetí; ale poměrně jich bylo méně než z jiných osad, poněvadž před nepřítelem do blízkých hor snadně utéci mohli. Sirotčí kniha Javornická poučuje nás také o láci, která počátkem stol. XVII. panovala: hřebec stál 8 zl., dojná kráva 12 zl., 3 měř. hrachu $1^1/_2$ zl., 3 měř. ječmene 2 zl., měř. ovsa $^1/_2$ zl., půl měřice pohanky $7^1/_2$ groše, vědro mladého vína z r. 1625 1 zl. 15 gr. Celé dědictví matky Anny, totiž: 1 kráva, 2 měř. hrachu, 2 měř. ječmene, 2 měř. ovsa a $^1/_2$ měř. pohanky zceněna na 17 zl. 19 gr. $3^1/_2$ d.! Lidé pilně zabývali se včelařením. Také zde připomínají se zbory Velický a Javornický též kostel Velický.[2])

---

[1]) Registrum pro snadnejssi Wyhledawaný Syrotkuw a Sprawedlnosti gegich Diediny Jawornicke.

[2]) Některá jména obyvatelů z té doby: Franta, Berda, Helma, Pírek,



Obr. 74. Evangelický hřbitov v Javorníku.

R. 1756 mělo 84 hospodářů po $17\frac{1}{2}$ měř. pole, 4 po $8\frac{1}{2}$ měř. pole a 10 po 1—3 měř. pole; mimo to byl zde 1 mlynář. Celkem patřilo osadníkům 1451 měř. pole, 31 měř. zahrad, 150 měř. pastvin a luk na 139 vozů sena.

Trati se nazývaly: Padělek, nad Dědinú, pod Dúbravú, za Knězlouči, pod Jazovčím, v Dlúhých.

R. 1775 žilo v Javorníku 39 půlčtvrtníků, 46 záhončářů, 8 hoštáků a 7 domkařů.

Půlčtvrtníci měli po 15 měrách, robotovali od Jana do Václava $1\frac{1}{2}$ dne s potahem a 3 dni pěšky a od Václava do Jana s potahem $\frac{3}{4}$ dne a pěšky $1\frac{1}{2}$ dne. Jména některých: Migota, Chrenčík, Kubečka, Frolka, Rumíšek, Šťahel, Jurena, Kománek, Majetán, Drahoš, Lajze, Vydarený, Lipar, Vacula, Nálepa, Horák.

Záhončáři měli po $7\frac{1}{2}$ míře, konali poloviční robotu. Jména: Kračka, Lištár, Ciběna, Kuban, Marek.

Hošťáci měli 10—$11\frac{3}{4}$ míry a robotovali jen polovici jako zahončáři.

Udáno bylo, že 95 měr jest zcela bez výnosu.

Za dříví platila obec $34\frac{1}{2}$ měř. ovsa a $34\frac{1}{2}$ slepice, panského vína musela vytočit 4 sudy a napřísti 50—60 lib. příze, na hony posílati po 1 osobě. Ostatní povinnosti jako jinde. Faráři velickému platili totéž jako Hrubovrbečtí.

R. 1820 napočítáno v Javorníku 140 domů se 157 světnicemi; k dědině patřilo 4850 jiter půdy, začež se platilo 1757 zl. 39 kr. daně. Pudmistrem byl Martin Horák, písařem Fabian Šperka.

Ve staré pečeti z r. 1697 měli nad jelenem poloměsíc a hvězdu s nápisem: „Dedina 1697 Jeawornik“. (Str. 72. Tab. II., 9.)

R. 1663 byl Javorník od Tatarů zcela vypálen.

R. 1809 řádila mezi obyvatelstvem nervová zimnice, r. 1831 a 1836 cholera.

Kněždub

(do Kněždubu i Kněždubа, v Kněždubě), leží 6 km východně od Strážnice u samých výběžků Karpat v rovině, ze které na jižní straně vypíná se vrch Šumárník 400 m vysoký. Vesnicí protéká

Šedivý, Mojček, Baďura, Machálek, Pivka, Turek, Duchek, Vyležal, Houdek, Bartoň, Smečka, Ohnožil, Šeptal, Blažek, Slovenec, Blanař; avšak každý jmenován byl přídavným jménem na -ový, tedy: Frantový, Berdový, Helmový, Pírkový atd.

mlýnský potok, tekoucí od Kuželova, nazvaný před Hučlackými mlýny Kuželovským potokem. Prvotní půdorys vesnice měl podobu obdélníka; domy stojí ve dvou řadách těsně vedle sebe, tak že jen jediná cesta návsí od východu k západu vedla, jak jest to i podnes. Na severní straně mají před domy malé zahrádky. Náves dosti široká na koncích se úží. Žudry neb žebračky zachovaly se jen při dvou domech. Domy bývají mezi okny a kolem dveří květinami, zvláště tulipány a věnci pomalovány. Nynější domy majíce základy z kamene jsou ostatně stavěny z vepřovic; střechy kryty jsou buď křidlicí, řidčeji břidlicí neb slamou. Domy jsou slohu stejného, jednoduchého: okna čelí na náves; za světnicí je síň a komora, pak následují stavení hospodářská, chlévy, stáje a stodola, za kterou se prostírá humno.

Samoty Kněždubské jsou: Hučlák (starý mlýn), Zahrada (panský dvůr), myslivna Jiříkovec 4 km na jih vzdálená (obr. 75.) a chalupa cikánská.

R. 1836 žilo ve 151 domech 1087 obyvatelů, r. 1870 ve 203 domech 1191 osob (571 mužských, 620 ženských), r. 1900 žilo zde 1442 osob, 722 mužských, 720 ženských, mezi nimi 8 cikánů a 6 rodin židovských. R. 1910 napočítáno 1337 Čechů a 2 Němci.

Do Kněždubu patří 972 ha pole, 650 ha luk, 43 ha zahrad, s čistým výnosem 76.876 kor.; 8 ha vinic, 48 ha pastvin a 128 ha lesa. Daně domovní třídní platilo se 838 kor., pozemkové 6844 kor. Půda jest částečně výborná. Sází se hodně zelí a konopě se sejí; též ovocným stromům dobře se daří, neboť poloha jest teplá, krytá.

Tratě: Zahumenice, Zahrady, Trávník, Horní a Dolní Rybník, Obmezní, Osypny, Čertoryje, Zbytky, Dubinky, Kuní hory, Dobré hory, Léskovky, Traviska, Vojšice,[1]) Šumárník, Paučené, Háj, Fryzáky, Podháje, Veselá, Vlčí, Húštík, Vrbné, Nádavky, Újezdky, Chmelnice.

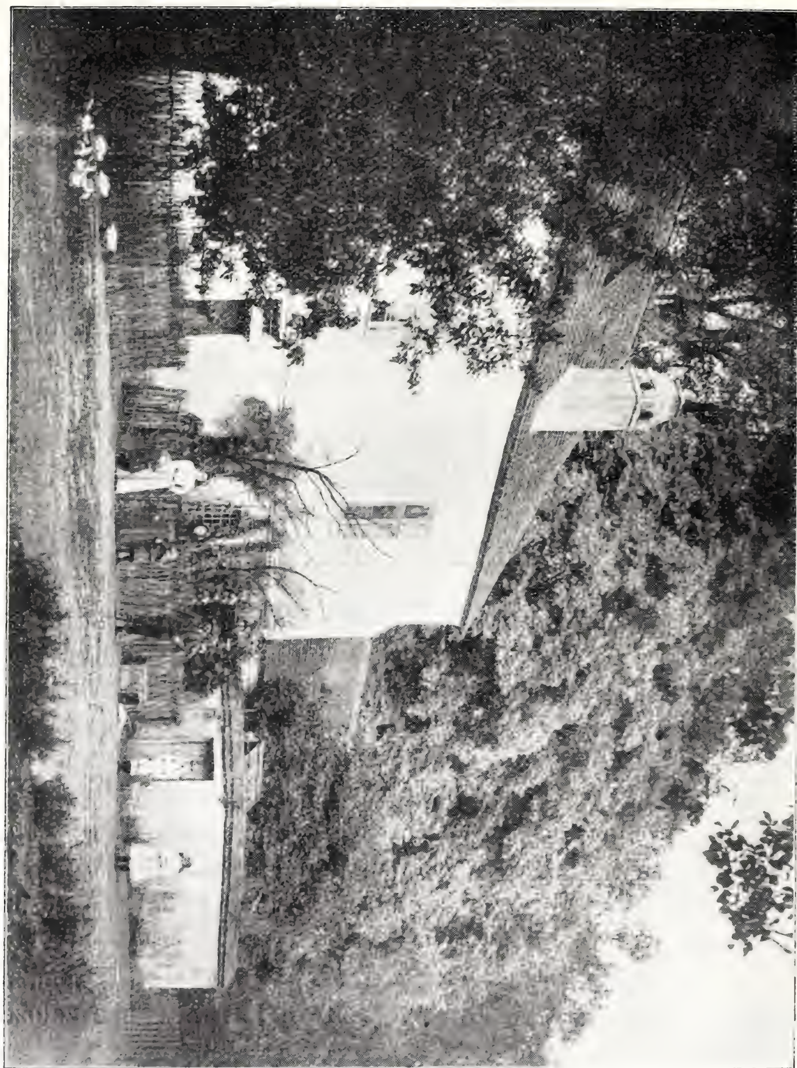
Kostel posvěcený sv. Janu Křtiteli nevyniká ani slohem, ani památností; jest malý a stojí na hřbitově.[2]) O roce jeho založení

---

[1]) Jméno osady zaniklé na uherských hranicích.

[2]) Dva zvony visící ve věži mají nápisy: Větší 1 ct. 72 lib. těžký: Ora pro nobis Ste Joannes Baptista. — Sigm. Kerker in Brünn; menši 75 liber těžký: Gloria in excelsis Deo! Anno 1701 die 27. Sept. ope et expenso Martini Macek, quondam incolae Mořicensis, refusa.

není nic známo. Že tu již dávno fara byla, vysvítá z mnohých zápisů zachovaných na zámku Strážnickém a zejména z listiny na prodej panství Strážnického r. 1629, ve které se uvádí fara



Obr. 75. Myslivna u Kněždubu.

s podacím v Kněždubě. Fara tehdy katolickou nebyla, také byl za pánů z Žerotína v Kněždubě bratrský zbor. Pak fara zanikla a Kněždub přidělen duchovní správě do Strážnice. Pro velkou

vzdálenost, blativou cestu při deštivém počasí a úplnou neschůdnost za jarních povodní byla duchovní správa sem velmi obtížná. Protož slitoval se strážnický farář Pavel Kořínek osadníků kněždubských a poručil ve své závěti 4000 zl. na vydržování lokálního kaplana v Kněždubě. Z úroků tohoto uloženého kapitálu především postavena pro něj budova, načež obec r. 1773 dne 14. prosince na vydržování jeho a rektora dala sepsati tuto listinu:

„My pudmistr, fojt a celá obec dědiny Kněžduba známo činíme veřejně, obzvláště kde by potřeba bylo, tímto listem neb reveřem: Poněvadž slavný biskupský ouřad holomucký nás s ustanovením lokálního pana kaplana naší dědiny Kněždubské milostivě potěšiti ráčil, my se na budoucí věčné časy za nás a naše potomky zavazujeme:

1. Bydlení pana kaplana na všechny budoucí časy v stálé opravě z našich vlastních prostředkův držeti.

2. Jemuž čtyry kusy dojných krav na jeho vlastní outraty držeti a je po zaplacení pastýře bez oplaty na našich obecních pastviskách k pastvě připouštěti.[1]) Tím způsobem taky

3. Bydlení rektora na budoucí věčné časy v stálé opravě držeti.

4. Jemuž, který spolu náš obecní písař bude, jakožto rektorovi obilí, to jest rži neb ječmene staré moravské míry 7 měřic 4 achtele a accidenci od cvičení dítek.

Jakožto obecnímu písaři, ale na hotových penězích od každého souseda po 3 kr., který celoročně vynáší 5 zl. 12 kr.

Na obilí rži aneb ječmene staré moravské míry 7 měřic 4 achtele a nějaký kousek rolí k osetí, který od obce si vyžádá. K tomu accidenci od připisů gruntův neb vinohradův bez všeho odporu dávati.

K věčnému toho všeho potvrzení jsme tento list neb revers nejenom s podpisem našich jmen a přitlačení naší obecní pečeti potvrdili, nýbrž i naši milostivou vrchnost o ratifikaci poníženě žádali."

Jenž se stalo v Kněždubě dne 14. Decemb. 1773.

Potvrzeno dne 15. prosince 1773 od Františka hraběte z Magni, který k výživě duchovního správce daroval 29 měřic pole.

---

[1]) Desátek: 22 kop 40 snopů pšenice a tolikéž ovsa, též 1 kopu a 27 slepic odváděla obec i na dále faráři strážnickému.

Lokalie trvala až do r. 1858, kdy povýšena na faru. Nejdéle zde působili: Filip Sommer (r. 1781—1803), František Timmel (r. 1804—1823), Jan Stav (r. 1823—1846), Frant. Plšek (1853—1870), Kajetán Sláma (1870—1882) a nynější farář Jindřich Živný od r. 1882. Matriky počínají se r. 1755.

Že také škola zde dávno bývala, dokazují staré zápisy. R. 1617 čteme v sirotčí knize, že rektorovi od provázení ke hrobu dány 4 groše.

Po bitvě Bělohorské s farou zanikla i škola. Zřízením lokální kurácie počalo se ku konci 18. stol. opět vyučovati. Již r. 1775 byla na čísle 72. škola (Normalschule). Avšak první školní budova postavena byla až r. 1817 ve tmavé uličce. Jelikož nevyhovovala moderním požadavkům, byla r. 1871 postavena nová budova jednopatrová. Škola byla tehdy jednotřídní, brzy však rozšířena na dvoutřídní a r. 1885 již na trojtřídní. Po odchodu učitele J. Hájka do Uher r. 1803 učiteloval v Kněždubě do r. 1822 Stürzenhofer a po něm až do r. 1852 Jos. Pöschl, načež sem dosazen Jos. Kotásek, jenž r. 1872 stal se nadučitelem a r. 1883 dán do výslužby. Po něm následoval nadučitel Jak. Gora. Při škole jest knihovna učitelská i žákovská. Nyní jest škola 4třídní s 251 žáky; nadučitelem jest Josef Břeň.

Lid živí se hospodářstvím; v letě chodí dosti lidí do Rakous na práci, také do Ameriky občas rodiny se stěhují. Svůj kroj má lid ve vážnosti a nijak jej nemění.

Starých rodů (přes 100 let) jest v Kněždubě dosti, mezi nimi: Matyáš, Nejedlík, Staša, Užičař (Lžičař).

Kněždub je stará osada; o jeho založení nezachovala se žádná pověst. Avšak zdá se, že vesnici založil buď Velehradský klášter aneb Vizovský, který v tomto kraji na hranicích uherských měl rozsáhlé lesy, ježto dosud nazývají se kněžskými lesy. Čteme totiž, že zakladatel Smil ze Střílek mezi jiným zbožím daroval klášteru r. 1261 ves Juříkovec ležící v župě Břeclavské, což někteří na zaniklou ves Jiříkovice, která poblíž Kněžduba v horách ležela, vztahují.[1]) Jiné zprávy vypravují, že Kněždub byl základem a majetkem kláštera Velehradského. Kdy a jakým způsobem, zdali prodejem neb zástavou, aneb záměnou se to stalo, připojen byl

[1]) My se domníváme, že zmíněná ves Jiříkovice ležela poblíž Prušánek (okres Hodonín).

Kněždub ku statku Strážnickému, určiti nelze. Stalo se to snad již prostřed 14. stol. při ukončení sporu, který měl klášter Vizovský s pány Kravařskými; pak zůstala osada navždy u toho velkostatku. Právo odúmrtní obdržel Kněždub r. 1475 od držitele panství Pertolda z Lipého. R. 1513 připomíná se v Půhonech olomuckých kněždubský fojt Bohdal.

Ze starých rejster z konce XVI. stol. se dovídáme, že tu bylo 29 pololáníků, 6 čtvrtníků a několik podsedníků. Stálého platu bylo: z $^1/_2$lánu 9 gr., ze $^1/_4$lánu 4 groše $3^1/_2$ denáru, z $1^1/_2$ čtvrti 6 grošů $4^1/_2$ denáru; $^1/_2$lán dával 8 měřic ovsa a 8 slepic, $^1/_4$lán 4 míry a 4 slepice; o sv. Václavě dával pololáník 1 husu, čtvrtláník $^1/_2$ husy krmené, mimo to do roka $^1/_2$láník 4 kůry krmené a $^1/_4$láník 2. Vajec dávalo se z podsedku 5, ze $^1/_4$lánu 10, z $^1/_2$lánu 20. Celá obec platila: Ovsa od hor 1 met. 14 měřic a slepic od hor 44;[1]) při sv. Jiří z krčmy 16 grošů, za tele 21 grošů, 4 denáry, za šindel 20 grošů, za nechování hlásného po dvakrát 2 zl. $22^1/_2$ groše, za vinný šenk o sv. Václavě 4 zl. Nájemci roubanic, luk, zahrad, rolí a chmelinců platili od 2 grošů do 1 zl., což činilo dvakráte do roka 26 zl. 20 kr.; oves a slepice za louky při sv. Václavě 3 mty 4 měř. a 1 kopu 34 slepic. Plat peněžitý za louky v horách, který dávají novokřtěnci z Veselí, ze kterých za starodávna se dávalo 15 měr ovsa a 15 slepic, dávají nyní 5 zl. Dva řezníci dávali každý o velikonoci kámen loje a jeřábka; mimo to platil každý z jatky 2kráte po 26 groších. Kovář 2kráte po 8 groších. Z vinic platil se desátek jako jinde. R. 1626 Jan Jetřich ml. z Žerotína osvobodil od vinného desátku achtel vinohradu, ležící v kněždubských vinohradech „Veselých“ p. rytíři Čambiákovi z Čambiák z lásky pro jeho věrné a upřímné služby, které mu konal doma i v cizině. Ostatní povinnosti měli jako Petrovšti.

Některá jména obyvatelů kněždubských ku konci stol. XVI.: Režný, Rozsejda, Kazihrach, Tuhý, Struhač, Halík, Žalud, Bánovský, Maluška, Potěšák, Kundrát, Švírgavý, Kyselý, Buchta, Kokrda, Beba, Milíček, Ujčík, Šedák, Práskal, Olšanský, Křížan, Pulec, Lopanovský, Jančílek, Slízek, Skříček, Hlubocký, Kalousek. Zcela jiná jména obyvatel čteme z r. 1775: Užičař, Petrucha, Šantavý, Kučera, Liška, Staša, Hudeček, Miroš, Špiruda, Čambala, Frolka, Nejedlík, Cívka, Piža, Durna, Pala, Zajíček, z čehož soudíme, že

---

[1]) Původně platili ovsa 46 měr a 46 slepic.

po bitvě Bělohorské mnoho obyvatelů nekatolických se vystěhovalo do Uher.

Jména polí byla: Hucláky, Štukovce, za Závodnicú, na Palúžkách.

V sirotčích knihách často zaznamenány jsou peněžité odkazy na kostel v Kněždubě, na zbory v Kněždubě, Strážnici a ve Lhotě (Tvarožné) a literátům ve Strážnici.

Jakou zámožností oplýval Kněždub ke konci 16. století před vpádem Bočkajovců, poznáváme z rejster sirotčích z r. 1594. Kněždub vydržoval si toho roku svého obecního písaře Jana Petrovského a po něm Mik. Mejtného. Sedláci chovali mnoho dobytka, který byl až příliš laciný: za hubeného vepře platilo se obyčejně 1 zl., za vykrmeného 3 zl., za dojnou krávu 5 zl., za 2 volky s kravou 10 zl., ano i 6 zl.!

Vinařství kvetlo; vinice měli: na Dobré, Lískové, Kuní, Nahé, Fryzákové, Slavkovské, Veselé, Vlčí a Zadní hoře a na Novosadě. R. 1669 udáno 284 vinic obdělaných a 66 pustých.

Ale bída, která nastala po zpustošení osady Bočkajovci byla strašná: Dvě třetiny domů byly vypáleny a pusty a většina jich zůstala pustou ještě r. 1640! Pole travou a trním zarostlo, nebylo dostatek dělníků, neboť mnoho obyvatel pro náboženství se vystěhovalo.

R. 1756 napočítáno 62 rolníků, kteří měli 26—28 měr pole a 22 rolníků, kteří měli pod 20 měrami; chalupníci nejsou čítáni. Celkem náleželo občanům 1426 měr pole, 40 měr zahrad, 111 měr pustých, 110 měr pastvin, 287 měr vinic, luk na 53 vozy sena. Vína se vyčepovalo ročně $61^{1}/_{3}$ sudu.

R. 1775 udáno v Kněždubě 96 domů a 20 chalup, mezi domy byla kořalna se zahradou, které užíval švejčar, dvůr panský se zahradou, lokálka se zahradou a škola; taktéž svobodný dvůr: čtvrtláníků bylo 23, půlčtvrtláníků 44, podsedníků 17, domkařů 25 a hoferů bez domků 33. Čtvrtláníci měli po 20, půlčtvrtláníci po 14, podsedníci po 1—5 měřicích pole. Mimo domácí drželi mnoho činžovních pozemků lidé přespolní. Celkem patřilo do Kněžduba polností 794 j. 25 $\square^{0}$, pastvin 560 j. 138 $\square^{0}$, lesů 220 j. 16 $\square^{0}$ a 63 j. 600 $\square^{0}$ vinohradů.

Zejména toho roku v Kněždubě mnoho vinohradů drželi lidé přespolní: z Lideřovic 43, ze Znorov 36, z města Veselí 11,

ze Zarazic 1, z Kozojídek 6, ze Žeravin 10, z Hroznové Lhoty 15, z Tasova 4, z Lípova 2, z Hrubé Vrbky 1, z Tvarožné Lhoty 7, ze Strážnice 2; vinohrady byly až 5 měr velké. Roboty měli stejné jako v Petrově. Kdož drželi pusté pole, odváděli vrchnosti jako jinde 5. snop každého obilí; každý čtvrtník předl 2 prediva, pološtvrtník polovici. Panská luka „Čertoryje" ve výměře 58 j. 1563 □° držel v nájmu Abraham Siebenschein ze Strážnice.

R. 1820 napočítáno zde 161 domů se 195 světnicemi. Obec měla celkem 2456 jiter půdy a 1934 zl. 27 kr. ročního platu. Protokol o polnostech sepsaný obecní výbor podepsati nechtěl.

Ve staré pečeti bylo radlo a kosíř.

Pod Kněždubem mělo panství velký rybník, který bral vodu až od Tasovského splavu. Plocha rybníka měřila 71 j. 16 □°. V Kněždubě udávají se 2 dvory svobodné; starší dvůr svobodný bezpochyby založili páni z Žerotína na Strážnici pro své úředníky, aby spravovali zdejší a okolní majetek vrchnosti. První zmínku o tom dvoře máme z r. 1583. Téhož totiž roku pohnal Jan Jetřich ml. z Žerotína a na Stražnici i na místě svých bratří nedílných Sebolda Čačka z Herndorfu na dvoře v Kněždubě ze 70.000 hř. čes., že když Sebold Čaček u p. Jana ml. z Žerotína a na Strážnici byl služebníkem, že jej nebožtík p. Jan ml. z Žerotína r. 1569 poslal k Janovi Purkrábkovi (již nebožtíkovi) do Strážnice, aby mu odtud dovezl staré dědičné smlouvy, které Purkrábek ve škatuli uložil a zapečetil a Sebolda s nimi do Brna poslal. Dodal-li ty listiny p. Janu ml. z Žerotína či někomu jinému, to vědomí dáti nechce. R. 1590 pohnal Albrecht Čertorejský z Čertorej Sebolda Čačka z Herndorfu zátkyní a zatýká jej u p. Jetřicha ml. z Žerotína a na Strážnici ve vsi Kněždubě na dvoře téhož Sebolda Čačka, tu, kdež byt svůj má. Ještě r. 1597 seděl na svobodném dvoře v Kněždubě Sebold Čaček z Herndorfu, jak svědčí jeho podpis na listině p. Jana Jetřicha z Žerotína. Před smrtí koupil Sebold ještě dvůr, fojtství kněždubské, po nebožtíkovi fojtovi zůstalý za 500 zl.

Po Seboldovi Čačkovi z Herndorfu byl držitelem toho dvoru Jan Čaček z Herndorfu.[1]) Tento zažil zde velmi smutné časy.

---

[1]) Někdy jmenuje se Čačka, někdy Čaček z Herndorfu; Sebold měl bratra Adama, jenž bydlel na svém dvoře v Hluku. Tohoto pohnal Jetřich z Žerotína a na Strážnici ze 2000 hřiven grošů, že mu k svědomí ku potřebě

Na jaře roku 1605 vtrhli uherští nespokojenci přes Karpaty na Moravu, pustošíce a pálíce dědiny panství Strážnického, Ostrožského a Veselského. I Kněždub byl jimi navštíven a vypálen; ze svobodného dvora zůstal jen „požár“. Jan Čaček z Herndorfu buď zpustlý dvůr opustil neb zemřel. Již r. 1614 z poručení p. Karla st. z Žerotína na Rosicích a Dřevohosticích, hejtmana markrabství moravského, podle naučení od J. Mti. ouředníků a soudců zemských J. Mti. pánu daného fojt Jíra Tkalců a starší k němu přidaní, dožádajíce sobě ku pomoci své z měst Strážnice, Ostroha a Veselí po 3 měšťanech, osob ouředních z dotyčných měst, dvůr svobodný po nebožtíkovi urozenému vladyce p. Janovi Čačkovi z Herndorfu pozůstalý z $1\frac{1}{2}$ lánu rolí a osetím zimním, totiž 14 hony — — — prodali urozenému pánu Reyteynovi z Varjelit (Wargellith) za sumu 4000 zl. za volný a svobodný. K tomu dvoru po vladykovi Janu Čačkovi z Herndorfu pozůstalém patřily následující pozemky: Mimo $1\frac{1}{2}$ lánu rolí jedna nivka pod „Vlčí horou“, jedna zahrada stará,[1]) jenž někdy bývaly dvě spolu spojené, slove „na Podluckých“, item slove „Vojšice“ na horách, též zahrada zelničí a druhá zahrada slove „Přizvlaku“, to vše osvobozené. Také starý vůz vetchý, 3 stoly, 3 stolice prosté, tolik poliček, tolik almar, 3 ve zdech a s tím, co hřebíkem přibito bylo, podle způsobu purkrechtního. Také vinohrad v hoře „Fryzacích“ půl čtvrta achtle, také v hoře „Veselé“ půl třetího achtle svobodné, 2 achtle vinohradu pod desátky spravované se zahradami oracími a loukami těmito: zahrada slove Halíkovská a s druhou Jursovskou ty jsou spolu, zahrada orací při tom, kteráž bývala Jíry Plachých, zahrada Mokrošovská, zahrada Jursovská, zahrada za lesem u lavek slove Macharkovská, zahrada Košíkovská, zahrada při hrázi slove Helikovská, tamtéž zahrada Poškovská a zahrada Jana Malých. Roubanice pustá podle Lhotských luk, jedna louka slove „Mlejnská“ při struze a druhá za svodnicí, kteráž slove „na Lideřovsku“. Ječmene k setí bylo 8 měřic, ovsa 20 měřic. Udány platební lhůty. Za kupce ručilo 12 občanů z Kněžduba

---

nechce dáti listu se svou pečetí. Co jest mu známo, když jel s p. Jetřichem l. 1596 v pondělí před památkou sv. Pavla na víru obrácení z Olomouce od soudu svatotříkrálského, že potkali u dvora Ostrožského Mikuláše Štěpánkového z Hroznové, jinak Veselské Lhoty, an vezl dříví z hor Strážnických k pivovaru Ostrožskému (totiž na prodej, k čemuž Štěpánek práva neměl).

[1]) Zahrady byly u Kněždubu ohrazená pole.

a 2 měšťané ze Strážnice. Vladyka p. Jan Reyteyn z Varjelit na dvoře svobodném v Kněždubě podepsán na listině Jana Frydrycha z Žerotína r. 1615. Roku téhož daroval mu Jan Frydrych ještě grunt čís. 32 Václava Ďatlavého. Z purkrechtních register kněždubských se dále dovídáme, že r. 1624 Jan Reyteyn z Varjelit na mlejně v městečku Lipově učinil sečtení podle rozličných kvitancí svých lhůt, a sice urozenému p. Albrechtovi Granzenovi z Grozendorfu na místě jeho manželky, paní Bohunky Čačkové z Herndorfu, u přítomnosti její, co jest za svrchupsaný dvůr peněz až do léta 1624 položil. Činilo to 3500 zl., tak že p. Janu Reyteynovi zůstává na ten dvůr ještě doplatiti 500 zl. R. 1632 byl úplně zaplacen. R. 1624 podepsal rytíř statečný Jan z Varjelit na mlýně v městečku Lipově nové nadání Jana Jetřicha z Žerotína lidem v Radějově.

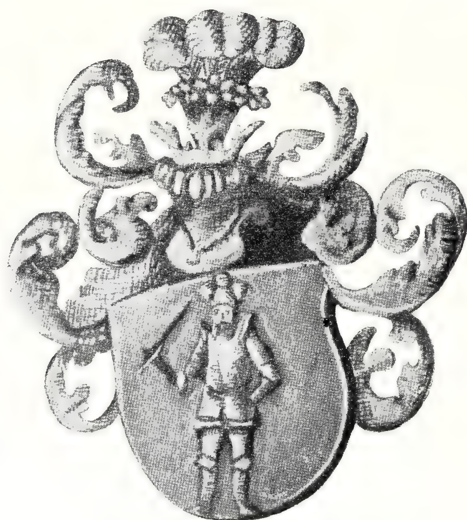
Druhý dvůr založil si v Kněždubě vladyka Šťastný Matuška z Topolčan, který po Seboldovi Čačkovi ustanoven byl zde správcem panského statku a zejména zde úřadoval za poručnictví vdovy po Janu Jetřichovi, Alžběty Slavatovny z Chlumu. Odtud spravoval též Tvarožnou Lhotu a Lipov. Matuška nebyl snad přítelem Moravských Bratří, což dokazuje dopis paní Slavatovny, aby tomu věřil, že darovala 2 podsedky bratrskému zboru v Lipově a je ode všech daní osvobodila, též robotu odpustila (viz Lipov), ku konci píše: „Když vůli mou znáte, budete se věděti, jak spraviti. S tím milost Boží rač zůstati s námi!“

Již před r. 1600 zakoupil si p. Matuška grunt v Kněždubě a přikupováním polností jej zvětšil. Zažil však r. 1605 úplné zpustošení svého statku. Živ byl ještě r. 1608, neboť t. r. potvrdil porovnání dědičné po Janovi, synu Martina Hrázového v Kněždubě. Urovnavatelé se usnesli, že po zemřelém dítěti statek patří matce. Brzy na to zemřel, nezanechav dětí. Manželka jeho rozená Šponarová z Blinsdorfa zemřela před ním. Po něm dědila grunt (zajistě ještě na polo zpustlý) teta jeho Angelína z Blinsdorfu,[1]) která na ten statek svého muže Jeremiáše Michálka z Čachtic vzala na spolek. R. 1610 Jan Frydrych z Žerotína svému služeb-

---

[1]) Andělína Šponarka z Blinsdorfu na svobodném dvoře v Kněždubě dává r. 1613 svědomí urozené vladyce Kateřině Kučovské z Opolí na domě ve Strážnici, že slýchala často mluviti jejího muže nebožtíka Jana Skříčkovského z Pozdětína, že po jeho smrti má na tom domě zůstati až do své smrti.

níku urozenému vladykovi Jeremiáši z Čachtic[1]) za dobré a platné služby povoluje užívati pozemků v Kněždubě, které mu připadly po Šťastném Matuškovi z Topolčan,[2]) totiž pololán s poplatnými rolemi a jinými poli a lukami, které se nazývají „Zahrady", které též od dávna poplatnými byly, a přidal k tomu jiné pozemky, kteréž všecky před tím pusty a vypáleny byly, dovoliv mu, aby si tam postavil dvůr dle své vůle. Pan Frydrych propouští na budoucí časy tuto usedlost ode všech poplatků, majitel smí sobě dobytek chovati a jej bez překážky pásti, toliko má zaplatiti do roka po dvakráte 24 zl. Také z těch polí, které slovou „Zahrady", a z luk mají se dosavadní platy dávati. Za to může p. Jeremiáš a jeho erbové ten dvůr se vším svobodně prodati aneb zaměniti aneb dědičně odkázati dle své vůle. (Datum na Strážnici po neděli Provodní [první neděli po velikonoci] r. 1610. Cod. Žerot. č. 378.)



Obr. 76. Erb Matušků z Topolčan.

R. 1612 vladyka Jeremiáš Michálek z Čachtic žádal p. Frydrycha z Žerotína, aby směl ke svému dvoru něco zpustošených gruntů přibrati a jich užívati. Pán dovolil mu toho za následujících podmínek:

1. aby udal, kolik zpustlých honů chce obdělati,

2. kdyby již rok obdělával některé pole a pravý majitel[3]) se hlásil, že mu je má vrátiti,

---

[1]) Jeremiáš z Čachtic r. 1616 vzat do stavu rytířského.

[2]) Potomkové po jeho bratru Matyáši Matuškovi z Topolčan, jenž zemřel r. 1602 jako regent panství Židlochovského, žijí dosud v Pruském Slezsku ve stavu hraběcím. (Obr. 76.)

[3]) R. 1505 byl Kněždub vydrancován a vypálen Bočkajovci; mnozí obyvatelé se rozutíkali, jiní jako zajatci do Uher odvlečeni byli. Odtud někteří teprve po letech se vrátili.

3. že za první rok, když úlehlu si obdělá, ničeho platiti nebude, ale již druhý rok z každých poloulání honův $7^1/_2$ groše každého roku dávati bude kněždubskému fojtovi do důchodů panských.

Přidává k tomu ještě půl lánu roli, jenž slove „Blišťanovská“ a Klucovaninu, jenž slove „Hučlava“ zšíří 8 provazů a zdéli od potoka starého až po roli, jenž slove „Zahrady“. Lán a louky sprostil všech robot na budoucí časy; dovolil, aby směl bez úmyslného poškození dobytky pásti na obecných i panských nivách a dvůr i s příslušenstvím svobodně směl prodati, neb jinak s ním naložiti. Tolikéž měli majitelé toho dvoru z rolí, jenž slove „Zahrady“, a z luk, co jsou při horách, činže a platy, jak od starodávna bývaly, odváděti.[1]) Listinou nového pána Strážnického Kašpara Melichara z Žerotína z r. 1617 obnovuje se p. Jeremiáši z Čachtic svobodný list, jejž měl od nebožtíka p. Jana Frydrycha z Žerotína na dvůr svobodný v Kněždubě.

Byly tedy po roce 1610 v Kněždubě 2 svobodné dvory; oba během dob byly zrušeny: svobodný dvůr Reyteynův připojen byl po dlouhých sporech ku dvoru panskému; o druhém čteme, že komise r. 1775 shledala, že svobodný dvůr kněždubský jest malý a nevýnosný; a že vůbec není vyměřený. Polnosti jeho vtěleny také ke dvoru panskému. Avšak ještě r. 1754 praví se, že ku panství Strážnickému patří také Kněždub i se dvorem Berniního a svobodnými poli. (Dvůr Reyteynův.)

Na gruntě Matuškově měla obec požadovati 103 zl.; z toho obec Kněždubská upustila p. Jeremiášovi 73 zl. a zbytek 30 zl. měl spláceti po 2 zl., což také bylo dodrženo.

Po roce 1620 vystěhoval se nekatolík Jeremiáš z Čachtic do Uher a grunt jeho úplně zpustl. R. 1641 za fojta Ondráčka prodán byl jmenovaný grunt s $^1/_2$lánem a $^1/_2$ čtvrtí Jurovi Zachvicovi za sumu 10 zl.!

Z Kněžduba pocházel důchodní písař na zámku Strážnickém Martin Duchoněk Kněždubský. R. 1612 kvituje mu Jan Frydrych z Žerotína všechny výdaje od soboty před sv. Jiřím 1593 až do

---

[1]) Listinu podepsali: Albrecht st. Sedlnický z Choltic na Ořechovém a Čechách pod Kosířem, Frydrych z Kounic na Slavkově, hradě Ždánicích, Brodě Uh. a Lomnici, rytíř Vojska z Bogdunčovic na Veselí a Količině. (Opis listiny udělán r. 1679 pro paní Angelinu z Čachtic.)

sv. Václava 1611, také příjmy obou statků Veleckého a Strážnického, poněvadž se sám přesvědčil, že vše věrně a pořádně zapsáno jest. Kašpar Melichar z Žerotína daroval mu $^1/_4$ vinohradu „Ronové“ na Strážnicku. Jetřich ml. z Žerotína zaměnil mu za tu čtvrt $^3/_8$ vinohradu, které ode všech poplatků a povinností r. 1624 osvobodil. Čtvrt toho vinohradu ležela v Podkovné a $^1/_8$ ve Staré Hoře. Mezi jiným praví Jan Jetřich ml., že Duchoněk sloužil od své mladosti pánům Strážnickým, napřed nebožtíkovi Janovi Jetřichovi st. z Žerotína, po smrti jeho p. Janovi Frydrychovi, synu páně, až do jeho smrti, pak p. Kašparu Melicharovi, otci jeho nejmilejšímu.

V Kněždubě narodili se bratři Joža a František Uprkové. Joža narozen r. 1861, studoval ve Strážnici a v Olomouci; po VI. třídě gymnasijní odebral se na malířskou akademii do Prahy, delší čas pobyl také v Mnichově. Od r. 1893 konal cesty do Paříže, Nizozemska, do Londýna a j., pak usadil se v Hroznové Lhotě, kde žije na venkovském domě, vystavěném dle návrhu Jurkoviče. On jest umělcem svérázným a pravým malířem Slovácka. Známy jsou jeho obrazy: Jízda králů, pouť u sv. Antoníčka (nad Blatnicí), Plečky a j.

Jeho bratr František narozen r. 1868 studoval ve Strážnici, odkud se odebral na odbornou školu do Val. Meziříčí a odtud do Prahy, kde se v modelování zdokonalil. On zobrazuje slovácký lid. Známy jsou jeho sochy: Stárek, oráč, sekáč; od něho pocházejí sochy na reálni budově v Příboře a j.

Zde narodil se r. 1877 národní malíř Ant. Frolka. Již jako školák jevil neobyčejné malířské nadání. Avšak teprve ve 20. roce svém vstoupil k mistru — krajanovi J. Uprkovi, aby se vycvičil. Odbyv si pak 3 leta voj. služby navštěvoval malířské akademie v Mnichově a ve Vídni, načež se usadil na selském gruntě v Tasově, kde se oženil. Mimo hospodářství provozuje se zálibou malířství. (Obr. 77.)

Nejen v nepokojích na počátku stol. XVII. trpěl Kněždub, nýbrž při každém vzbouření uherském,[1]) zvláště za let 1703—1708 byl Kněždub často vydrancován a vypálen: dne 26. prosince 1703 napadli Kuruci osadu, byli však sedláky kněždubskými zahnáni,

---

[1]) R. 1663 Tatarským vpadem zničena osada až na 4 domy a dvůr vypálen; odvlečeno 148 kusů hovězího dobytka, 456 ovec a 415 měř. obilí.

dne 12. února 1704 pobrali a odvlekli všechno seno na lukách, dne 3. května t. r. zajali na pastvě všecek dobytek, rychtáře Šafaříka zabili a 5 osob do zajetí odvlekli; dne 16. listopadu



Obr. 77. Malíř Ant. Frolka.

opět Kněždub navštívili, ves zapálili, jednoho sedláka do ohně vhodili, dva zavraždili a 150 kusů dobytka ukradli. Dva dni na to teprv našeho vojska 2 prapory se tu objevily, ale brzy odtud

odtáhly. R. 1705 dne 7. března pobrali zde Kurucové na 100 měřic obilí a dne 1. května 8 lidí zabili. Obyvatelé po celé XVIII. stol. z těchto pohrom zotaviti se nemohli.

Cholera zuřila zde v letech 1831 a 1836; zemřely ve farnosti 103 osoby.

Kozojídky,

původně Kozojedy[1]) leží v močálovité rovině, $^1/_4$ hod. (1·2 km) severozápadně od Hroznové Lhoty. Osada má nepravidelnou náves, do které vedou 3 cesty. Domy stojí těsně vedle sebe průčelím obráceny do ulice; grunty tvoří dvé řad proti sobě, chalupy postaveny jsou prostřed mezi grunty; do půl vesnice obráceny jsou k jedné, od půl vesnice ke druhé straně proti gruntům. Domy mají základ kamenný, vyšší část z vepřovic. Zahrádky viděti jest jen před některými domy; žudrův (gánků) není.

R. 1836 bylo zde jen 46 domů s 261 obyvateli a r. 1870 domů 53 s 253 obyvateli, r. 1890 v 69 domech 277 obyvatelů, r. 1910 v 76 dom. obyvatelů 334 vesměs českých. K obci patří 204 ha pole, 11 ha luk, 4 ha zahrad, 2 ha vinic a 2 ha pastvin. Domovní třídní daně platilo se 230 korun, pozemkové 1645 korun.

Tratě se nazývají: Dubeček, Nivka, Kančovina, pod Křibem, v Úzkém, Přední a Zadní lúčka, Úkolní, Okluk, ve Veselském kotáře, Oujezdky, Padělky, Lažňovské, Fleky, Chmelnické, na Žeravsku, Horní a Dolní Příčné.

Lid, jenž má stejný kroj a stejné nářečí s Hroznovou Lhotou, živí se rolnictvím a chovem dobytka.

Osada jest přifařena do Hroznové Lhoty,[2]) ale má svůj vlastní hřbitov. Poštovní a telegrafní stanice jest v Hroznové Lhotě, nejbližší nádraží ve Veselí. V posledních letech zřízena zde samo-

---

[1]) Jméno pochází buď od zakladatele „Kozojeda", aneb značí obyvatele, kteří po většině živili se kozím masem. Snad je to přezviskem; v Čechách jest 6 osad Kozojed a též jedny Kozojídky. Jest pověst o založení osady, že prý jakási polská rodina zde původně se usadila, která chovala kozy, ježto odtud docházely do Žeravin, kde ožíraly stromy. Odtud prý jméno osady, kteréžto přezdívali „Malé Polsko" Že pověst tato jest nejapná smyšlenka, o tom netřeba šířiti slov.

[2]) Do roku 1751, než byla lokalie zřízena v Hroznové Lhotě, přifařeny byly do Veselí.

statná jednotřídná škola, kterou navštěvuje na 40 dítek; správcem jejím jest C. Kopečný. Přiškolena bývala do Hroznové Lhoty.

Kozojídky náležely původně statku Znorovskému a některou dobu se Znorovami ku statku Veselskému. Když po smrti Václava z Vojslavic, otčima Jana z Kunovic, tento značnou část po něm dědil, spojil to zděděné zboží okolo Hroznové Lhoty se svým statkem Ostrožským, při kterém pak Kozojídky zůstaly.[1])

Jan z Kunovic hned r. 1506 uzavřel smlouvu s Janem z Žerotína na Strážnici, aby jeho lidé ze Lhoty, Kozojídek, Žeravinek a ostatních osad směli choditi do Strážnických hor na dříví; Kozojídkám vyměřeno za to ročně dávati 1 met 2 měřice ovsa a 32 slepic.

S majitelem Veselí Heřmanem z Vojslavic míval Jan z Kunovic třenice: R. 1499 pohnal jej Heřman, že sebral desátek v Kozojídkách, který přísluší k faře do Veselí, Jan z Kunovic jej pohnal, že mu zajal dobytky lidí jeho z Kozojídek, kde měli právo pásti. Jan z Kunovic byl r. 1506 odsouzen nařiditi, aby lidé z Kozojídek svému faráři ve Veselí desátek dávali.

R. 1508 jmenují se v půhonu na Heřmana z Vojslavic-Veselí, který podal Jan z Kunovic, lidé z Kozojed: Šimek, Matěj a Jan Výbora, a r. 1515 Martin Fojt, Jan Lojík a Šimek.

R. 1675 bylo zde 5 celoláníků s 52 měrami pole, 11 pololáníků se 26 měrami a 6 zahradníků s polem. Nově se usadili 2 celoláníci a 2 zahradníci. Jména obyvatelů: Šantavý, Pišůnek, Kousal, Holík, Jusa, Žůrek, Bacholec, Trojička, Čerňúšek, Kura, Hálek, Rybnikář, Ševčík.

R. 1718 udáno při Kozojídkách 6 lánů $3^2/_4$ osmin pole a 24 komínů v obci. R. 1747 stala se smlouva se Zarazicemi o louky ležící k Zarazicům: Zarazičtí tyto louky postoupili Kozojídkám, začež od Kozojídek obdrželi pole 48 měr ležící u Zarazických vinohradův.

R. 1749 žilo zde dle udání 21 čtvrtláníků, kteří dohromady měli 485 měr pole, 13 poločtvrtníků se 150 měrami; obec měla $5^4/_8$ míry pole; kromě toho měli $3^7/_8$ míry zahrad a z luk 55 vozů sena. Čtvrtláník držel si 2 krávy, platil domovní daně 3krát po

---

[1]) R. 1512 chtěl Jan z Žerotína a na Strážnici s Janem z Kunovic Horní Němči zaměniti za Kozojídky a Žeraviny, avšak z toho sešlo (viz Žeraviny).

42 kr., z louky činže 7 kr., odváděl $5^3/_4$ kusu kuřat, 14 vajec, $1^1/_2$ míry ovsa a konal povinné roboty.

R. 1760 udává se veškeren majetek: $731^6/_8$ měřic pole, $3^7/_8$ měřic zahrad, 64 měřic pastvin a luk na 55 vozů sena.

R. 1775 žilo v Kozojídkách čtvrtláníků 22, půlčtvrtláníků 16 (mimo to měla obec jednu půlčtvrt a jednu šenkýř z Hroznové Lhoty); podsedníci malí byli 2. Celkem měly Kozojídky $4^{32}/_{64}$ lánu a platili daně 299 zl. 1 kr. Čtvrtníci (26 měr pole) platili 13 zl. 10 kr. daně mimo to, co shora udáno. Robotovali od Václava do Jana 2 dni, od Jana do Václava 3 dni s párem koní. Půlčtvrtníci mající 13 měr platili 7 zl. 24 kr. daně, gruntovní činže třikrát po 21 kr., odváděli $2^3/_4$ slepice a 7 vajec, robotovali s potahem od Václava do Jana 1 den, od Jana do Václava $1^1/_2$ dne. Podsedníci drželi jen $4^1/_2$ míry, platili daně 2 zl. 24 kr., činže 21 kr., odváděli $1^1/_2$ slepice a 3 vejce, konali pěší robotu 1, po případě $1^1/_2$ dne.

Mimo to měli následující povinnosti:

Dvakráte po 24 dní pracovati v panských vinohradech, zač dostávali 11 měřic 2 osminy a $1^3/_8$ mázu rži.

Panského vína měli vytočiti o Velké noci, o Sv. Duchu a o Vánocích po každé 3 vědra; za každý máz nevytočeného platili po 1 kr. do důchodu. (Toho roku platili za nešenkované víno 5 zl. 12 kr.)

Za sbírání suchého dříví dávali 42 měr 5 osmin $^1/_3$ mázu ovsa, za dovoz soli 4 zl. 30 kr., za jatku stejně jako v Malé Vrbce, kde i ostatní povinnosti povšechné jsou poznamenány. Za svobodné pole v Lúčkách 8 měr platila obec 24 kr.

Faráři veselskému platil každý čtvrtník kopu pšenice a kopu ovsa, půlčtvrtník polovici toho; koledy platil každý 3 kr.

R. 1786 povoleno 6 □⁰ stavební plochy Pavlu Valáškovi; za 1 □⁰ platil 3 kr. a za postavený dům 1 zl., avšak musel konati 26 dní pěší roboty a nésti všechny poplatky, které by na dům ještě vloženy byly. Přešel-li dům dědičně na potomka neb příbuzného, ustanoveno laudemium na 3 kr., jinak na 6 kr.

Z té doby jsou uvedena jména: Nekarda, Omlel, Šantavý, Suchánek, Potáč, Štáblík, Falešník, Grombíř, Šlafor, Balónek, Dula, Frdlík, Galba, Lehoník, Žůrek, Pšurný, Zalúbil, Netrúfal, Mokroš, Fera, Vajdík, Kozumplík, Vyskočil, Ocelka, Přívozný, Zalešák, Veselý, Černúšek, Duda, Talach, Kubenský.

Před zrušením robotovali ze $1/4$ gruntu od Jana do Václava týdně 5 dní s potahem, menší robota byla 3 dni s potahem a 3 dni pěší. Výkupného z gruntu platilo se asi 115 zl.

Stará pečeť z r. 1776 má ve znaku kozu s nápisem: „Peczet Diedini Kozojidek".

K obci patří nyní asi 1280 měřic pole a 192 měřic luk.

Velikými požáry trpěly Kozojídky r. 1848 a 1880. R. 1663 vypálili Tataři vesnici a všecek dobytek odvlekli. Dne 15. ledna 1704 byly Kozojídky a Hroznová Lhota přepadeny a vydrancovány Kuruci, kteří z obou osad odvlekli na 100 kusů dobytka.

Kuželov,

někdy ve starých zápisech také Kuželové, nověji též Kuželová jmenovaná osada leží 16 km jihovýchodně od města Strážnice na úpatí vrchu Bojiště podél cesty ve výši 314 m. Vesnicí protéká potok Kuželovský. Domy stojí v řadách podle sebe průčelím do ulice; jsou stavěny z cihel, kryty však dosud z větší části slamou. Dle sčítání z r. 1910 ve 157 domech žije 697 duší. K obci patří samota větrný mlýn (povětrňák) nad Kuželovem. R. 1900 napočítáno ve 142 domech 718, r. 1870 ve 141 domech 586 a r. 1836 v 99 domech 588 obyvatelů. Obyvatelé jsou až na několik (asi 25) židů samí katolíci české obcovací řeči.

K obci patří 974 ha pozemků, a sice 470 ha polí, 127 ha luk, 13 ha zahrad, 91 ha pastvin a 273 ha lesa. Domovní třídní daně platí se 433 K a pozemkové 2270 K.

Lid zdejší (horňácký) drží se pevně svého starého kroje. U mužských oblíbeny jsou krátké bílé haleny (kabáty). (Obr. 78.)

Lid živí se hospodářstvím a chovem dobytka. Hospodářství má poměry nepříznivé: v kraji kopcovitém na jílovité těžké půdě jest obdělávání obtížné a užitek skrovný. Stromy ovocné dobře se daří, ale málo prý nesou. Pro slabý výtěžek polní mnoho lidí chodí na práce do cukrovarů do Rohatce a Hodonína. Také něco dělného lidu vystěhovalo se do Ameriky. Z řemesel provozuje se tkalcovství konopného plátna a halenářství[1]) pro potřebu domácích

---

[1]) Halenáři, krejčí a obuvníci mají zde dosud t. zv. cechmistra, který však má na starosti jen pořádek při průvodech o Božím Těle, o Vzkříšení



Obr. 78. Před záložnou v Kuželově.

a okolních obyvatelů. Sukno na haleny dovážejí si z Uher. Dříve v Kuželově kvetl obchod s dobytkem hovězím, který v Uhrách laciněji nakoupili a na trzích ve Strážnici, Veselí a Uh. Ostroze dobře zpeněžili. Nyní někteří jezdí kupovat seno do uherských kopanic a vozí je na prodej do Písku. Kuželov leží na silnici, která vede z Tasova do Uher. V osadě mají záložnu.

Kostel, který stojí na hřbitově a posvěcen jest Nejsvětější Trojici, dal postaviti majitel panství Ostrožského, kníže Florián z Lichtenštejna r. 1768 pro své katolické občany a pro misionáře, kteří od r. 1650 na obrácení nekatolíků zde se zdržovali. (Obr. 79.) Má 3 oltáře.[1]) (Obr. 80.)

Největší zvon 2 cty. těžký lil r. 1726 Libor Martinů v Brně „in honorem SS. Trinitatis et Sti. Francisci Xaveri“.

Dříve náležel Kuželov do farnosti Velecké; zde bývala misionářská štace jezuitů na obrácení kacířův (katolíků); teprve r. 1784 zařízena zde lokální kurácie, ku které mimo Kuželov obě Vrbky jsou přifařeny. Na faře jest knihovna, ze které si dospělí lidé vypůjčují knihy.

Farní budova má 4 nevelké světnice a 2 zahrádky, dvůr se stájemi. Nejdéle zde působili kuráti: Met. Komnatský (1790—1801), Ant. Frey (1808—1821), Aug. Šmatlák (1830—1848) a nynější Theod. Káčer již skoro 20 let.

Škola byla založena asi zároveň s farou. Přiškoleny sem byly všechny farní osady; nyní chodí do ní dítky pouze z Kuželova. Za učitele Felixa Dudy byla škola rozšířena na dvoutřídku; školu navštěvuje nyní 140 dítek; nadučitelem jest J. Páč. (Obr. 81.)

Obvodního lékaře, poštovní a telegrafní úřad mají ve Velké.

Dle udání starých lidí byla v Kuželově před r. 1848 robota placená; každý $^1/_4$láník platil 5 zl.; avšak v čas žní museli dohromady seséci panský lán a jednu louku pokositi. Za to, že 2 dny v týdni směl chodit na dříví do lesů na Javořině, odváděl každý ročně $^3/_4$ měřice ovsa.

---

a na pohřbech. Každý z těch cechů má v kostele 2 podstavce, které se nosí o průvodech. U cechmistra uschována jest stará kniha od Františka Tobiáše Zámiše z r. 1799 „Dokonalé shromáždění všech od r. 1729 až do nyníčka prošlých všeobecností a nařízení pro všechny Sjednocení a cechy.“

[1]) Dle círk. topogr. Volného.



Obr. 79. Kostel a fara v Kuželově.

Kdy a od koho Kuželov byl založen, nedá se určiti, ale patří mezi mladší osady okresu.[1]) Připomíná se v Půhonech ponejprv r. 1406: Dorota z Přeckovic, manželka Nitkova z Kuželového, pohání Mikuláše Vaďuru (Baďuru) ze Šířavy.[2]) Ale brzy na to připadla osada ke statku Veselskému, se kterým jej r. 1447 Zdeněk ze Šternberka prodal Mikuláši z Vojslavic. Od Veselí jej odloučil asi r. 1498 Jan z Kunovic a připojil jej ku statku Ostrožskému, u kteréhož zůstal; statek Ostrožský má zde velké lesy, které spravuje myslivec.

R. 1506 dovolil Jan z Žerotína a na Strážnici Kuželovským choditi do hor Strážnických na dříví, začež ročně odváděli 22 měřic ovsa a 22 slepic. Občané z Kuželova často té svobody nadužívali. R. 1596 pohnal Jan Jetřich z Žerotína Jana Jetřicha z Kunovic ze 2000 hř. gr., že r. 1592 v úterý po neděli „Cantate“ Pavel Zalešák ze vsi Kuželového rúbal dříví v horách Strážnických a je vozil na prodej na Předměstí Veselské proti smlouvě z r. 1506, a z druhých 2000 hř. gr., že Bartoš Soukup odtud v horách Strážnických nadělal líčených provazů do městečka Velké.

R. 1508 jmenují se v Půhonech občané z Kuželového: Jakub Fjanta a Tomek Sovič; r. 1512 pohání Jan z Žerotína Jana z Kunovic, že lidé jeho z Kuželového vyvezli jemu člověka purkrechtního jménem Múřenína z Velké Vrbky a od té doby purkrecht jeho pust stojí a on to napraviti nedbá.

K r. 1656 je poznamenáno, že Jan Vrána od Tatarů byl zabit. Dále je poznámka, že trať Zahumenice jest neobdělána až na 21 měr, že vinice jsou pusty, ze kterých by se obdělati mohlo 30 měr; také jiných 124 měřic jest neobděláno. R. 1708 udáno v Kuželově $5^1/_2$ lánu a 33 komínů (domů).

R. 1675 byl Kuželov málo zalidněn; bylo tam 20 půlláníků, kteří měli 16 měr pole II. třídy a 8 měr III. třídy, čtvrtláníci s 8 měrami II. třídy a 4 měrami III. třídy byli 3; nových půllánů bylo 8, pustých také tolik. Domkaři s polem byli 2. Jména obyvatelů: Vrtihrach, Horňák, Okénka, Macek, Hornálek, Štěrka, Gajdoš, Drinka, Rohol, Čambal, Mamosek, Hronek, Baloš, Galán, Slezák, Školák, Strčka, Hlavatý, Kyša, Matulický, Galba, Hordovský.

---

[1]) Jméno nejvhodněji odvozuje se od osobního Kužel, které měl starožitný rod usedlý v Žeravicích. (Viz Žeraviny).

[2]) Poručníky toho půhonu učinila svého muže a Václava z Kuželového. (Snad jeho bratra.)

R. 1750 byly v Kuželově: 3 půllány o $77^3/_8$ měř., 3 třiosminylány o 54 měř., 76 čtvrtlánů o $36^5/_8$ měř., 11 podsedků o $21^4/_8$ měř., 41 podruhů a 11 hoferů; celkem patřilo k osadě: 1158 měř. pole, $32^1/_4$ měř. poloúhoru, 26 měř. zahrad, 226 kusů luk na 180 vozů sena a něco (asi 30 měř.) vinohradů, které drželi podruzi a hofeři.



Obr. 80. Vnitřek kostela v Kuželově.

Mezi obyvateli bylo 9 krejčí, 5 ševců a 3 tkalci. Půlláník choval 4 krávy. Výměra činila $7^{26}/_{64}$ lánu a kontribuce 492 zl. 8 kr.

R. 1775 bydlelo v Kuželově 10 pololáníků, 5, kteří měli čtvrt a půl čtvrti lánů, 78 čtvrtláníků, 9, kteří měli velké podsedky, a 7, kteří měli malé podsedky.

K pololánu patřilo 27 měr pole, zahrada na $^1/_4$ míry, vinice na $^1/_2$ míry a louky na $4^1/_4$ vozu sena; platilo se daně 7 zl. 12 kr., gruntovní činže 4kráte po $37^1/_2$ kr., 2 slepice, 6 vajec a robotovalo

se od Václava do Jana párem $2^1/_2$ dne, od Jana do Václava $3^1/_2$ dne.

K $1^1/_2$ čtvrtlánu patřilo 19 měr pole; daně bylo 5 zl. 48 kr., činže 4kráte po 37 kr., 2 kury, 6 vajec; robota stejná s pololáníky.

Čtvrtníci měli 13 měr pole, za kteréž platili daně 3 zl. 36 kr., a robotovali 1 den, od Jana do Václava 2 dni párem koní.

K velkému podsedku náleželo 5 měr pole, $2^1/_2$ měř. ladu, $1^1/_2$ měř. zahrady a louka na fůru sena; platilo se daně 2 zl. 51 kr., činže 4krát po 18 kr., odváděli 1 slepici a 3 vejce; robotovalo se 2 neb 3 dni pěšky.

K malému podsedku náležely 4 měř. pole, 1 měř. zahrady a louka na $^1/_2$ fůry sena; platilo se 1 zl. 42 kr. daně, činže 4krát po 9 kr. $1^1/_2$ den., půl slepice $1^1/_2$ vejce; robotovalo se pěšky 1, po případě 2 dni.

Všeobecné povinnosti byly:

Kopati ve vinicích 221 dní; za to dávala vrchnost 24 měr 7 osmin $^6/_8$ mázu rži.

Vyšenkovati $3^1/_2$ vědra panského o Vánocích; za nevyšenkované víno platili toho roku 2 zl. 1 kr.

Za suché dříví z hor platit 65 měřic ovsa.

Za dovoz soli 6 zl.

Horný musel nasbírati a odvésti 5 kop šneků.

Chleba o žních dostával týdně půlláník 6, čtvrtláník 3, půlčtvrtiláník $1^1/_2$, velkopodsedník 2, malý podsedník, chalupník a podruh po 1 pecnu na 2 libry.

Z jatky odváděl řezník 10 liber rozpuštěného loje.

Ostatní povinnosti stejné jako u Malé Vrbky.

Svému faráři platil půlláník 1 kopu pšenice a 1 kopu ovsa, čtvrtláník polovici, půlčtvrtiláník čtvrtinu; koledy každý 3 kr.

Obec měla tehdy 253 měr pastvin a 50 měr lesa. Pozemků k obci patřících bylo: $1161^7/_8$ měř. pole, 25 a $5^1/_2$ osminy zahrad, $32^1/_8$ měř. úhoru, 253 měř. pastvin, $29^4/_8$ měř. vinic, luk na $279^3/_4$ vozu sena a 50 měř. lesa. Vinný desátek toho roku obnášel $24^1/_2$ vědra.

Tratě se jmenovaly: Za Bresty, Vývraty, Senice, nad Humny, Padělek, Humenica, na Vrchu, na Jamách, Kopánka; louky: Rúbanice, Seníčky, Dílné.

U Kuželova byla panská myslivna, která později byla prodána eráru za 425 zl. víd.; lesy na hranicích uherských: Adamovec, Panský háj, Ochoza a Dřínové. Nyní jest tam opět myslivna.



Obr. 81. Škola v Kuželově.

Stará pečeť z r. 1714 s opisem: Pečet obecni diedini Kuželova měla uvnitř kužel. (Str. 71., tab. II., č. 2.)

Jména nynějších tratí: Padělky, Díly, Vrchy, Bojiště, Zábrezdí a j.

Hroznová Lhota,

původně zvaná Lhota Veselská[1]) leží 8 km na severovýchod od Strážnice v rovině 207 m nad mořem. Silnice vedoucí ze Strážnice dotýká se jen severního konce, kdežto osada odtud dlouhou ulici tvoří, směřující k jihu. Osada má tvar obdélníka, který jen na severní straně u kostela se rozstupuje. (Obr. 82.) Domy stojí těsně vedle sebe průčelím do ulice. Prostřed osady proseknut jest mlýnskou strouhou potoka Veličky; zde jest náves (náměstí). (Obr. 83.) Grunty a chalupy jsou míchány. Před domy tu i tam viděti sklep. Rozloha obce jest 912·33 ha, z čehož 774 ha pole, 32 ha luk, 19 ha zahrad, 22 ha vinic, 17 ha pastvin a 9 ha lesů, z čehož se platilo 4149 K daně; třídní domovní daň obnášela 751 korun.

R. 1910 napočítáno 1093 obyvatelů české národnosti.

R. 1900 žilo zde ve 241 domech 1098 obyvatelů až na 2 israelity vesměs českých katolíků. R. 1836 udává se ve 140 domech 890, r. 1870 ve 198 domech 992 a r. 1890 ve 226 domech 1050 obyvatelů.

Obyvatelé jsou Slováci nářečí poněkud míchaného (horňáckého s dolnomoravským). Živí se polním hospodářstvím, chovem dobytka hovězího a vepřového, ovocnictvím a vinařstvím. Málo jich chodí za výdělkem do Rakous a ještě méně se jich stěhuje do Ameriky.

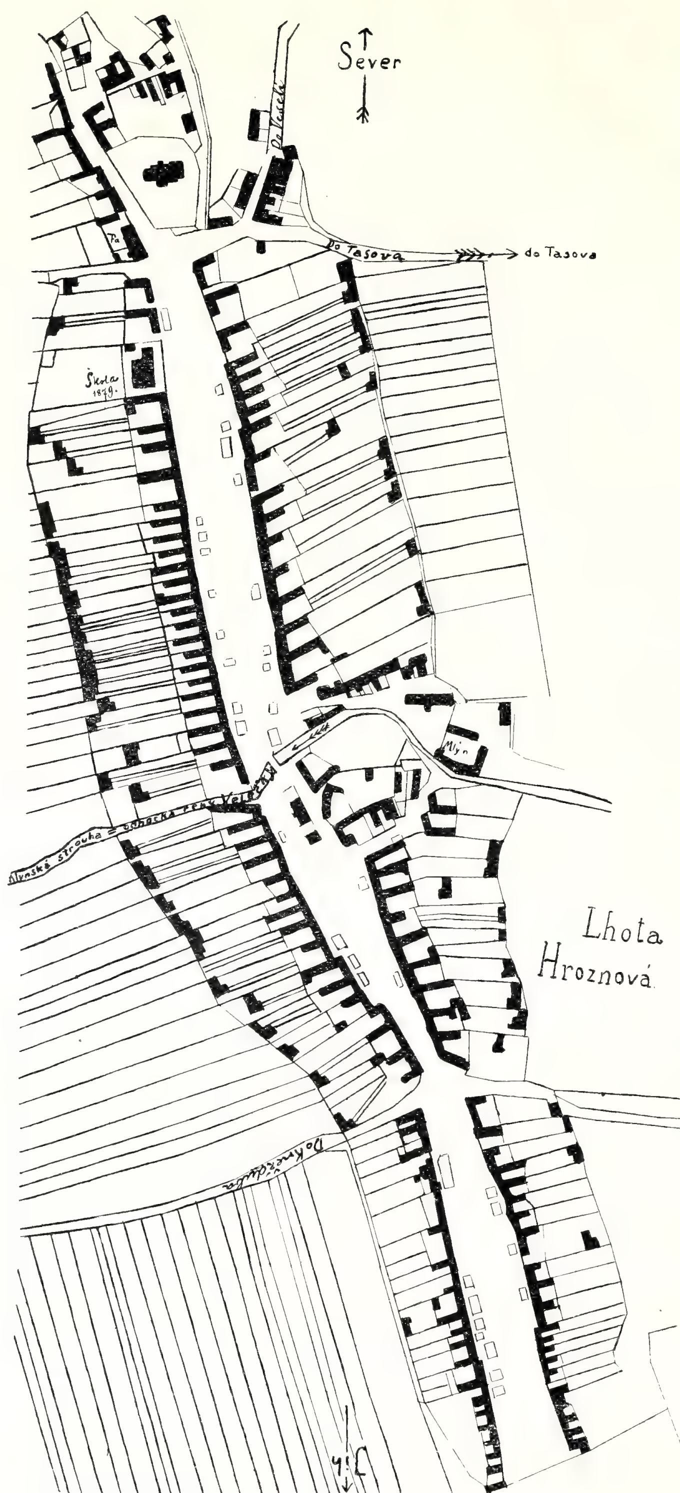
V městečku žije také několik řemeslníků a maloobchodníků. Býval zde jeden spojený cech: kolářů, tkalců a ševců. Okolí městečka jest úrodné s podnebím mírným.

Obchod podporují čtyry výroční trhy (dva obdržela osada povýšena jsouc na městečko, dva r. 1849): 1. ve čtvrté úterý v postě, 2. v páté úterý po Velikonoci, 3. ve třetí úterý po Narození Panny Marie a 4. v první úterý v adventě; týdenní trhy povoleny jsou v úterý, ale se nekonají.

Kromě hlavní okresní silnice vede také okresní silnice z Hroznové Lhoty na Kozojídky do Veselí a druhá do Kněžduba.

---

[1]) Veselskou se nazývala ze 2 příčin: 1. poněvadž ležela poblíž Veselí (Lhota, quae retro Vesele jacet.) a za 2. že původně náležela ku panství Veselskému. Volný mylně tvrdí, že se nazývala „Velikou" Lhotou. Němci zkomolili jméno „Hroznová Lhota" na Hroznou Lhotu (Hroznalhotta).



Obr. 82. Půdorys.

Kostel posvěcený sv. Janu Křtiteli stojí na severním konci městečka. (Obr. 84.) Dal jej stavěti ostrožský pán, kníže Gundakar z Lichtenštejna, z materiálu získaného z bratrského zboru v Tasově r. 1654, a chtěl zároveň zříditi faru v Hroznové Lhotě, aby tím rychleji nekatolíci na katolickou víru obráceni byli. Ale narazil na silný odpor i velkostatku i faráře veselského. Neboť farou náleželo městečko do Veselí; teprve r. 1751 byla zde zřízena lokální kurácie, která r. 1844 povýšena byla na faru. Do farnosti patří mimo Hroznovou Lhotu také Tasov, Kozojídky a Žeraviny. Kostel byl r. 1878 opraven; nejstarší zvon na věži pocházel ze zboru Tasovského z r. 1560; rozlil se r. 1807.

Matriky počínají se r. 1751. Nejdéle zde působil farář Josef Fiala (r. 1847—1882). Nyní jest farářem Ant. Podhradský. Starý hřbitov byl okolo kostela společný všem farníkům; na nový hřbitov pochovávají se jen ze Lhoty a Tasova.

Nejbližší železniční stanice jest Veselí.

Stará škola stávala za kostelem; když r. 1807 s velkou částí osady vyhořela, propůjčil farář v prvním patře fary jednu světnici za učírnu a v přízemí byt pro učitele. Dva učitelé (rechtor a preceptor) vyučovali střídavě polodenně. Druhá třída upravena teprve r. 1878 v obecním domě. Naznána nutnost stavěti pro školu zvláštní budovu, což snahou starosty Jos. Pavlice a podporou zástupce velkostatku hraběte Westphalena provedeno. R. 1879 škola rozšířena na trojtřídní, r. 1883 na čtyřtřídní a přiškoleny byly do ní dítky všech farních osad.

Nyní navštěvují školu jen domácí dítky počtem 235; škola jest pětitřídná, naducitelem je J. Randula. Dříve nejdéle zde působili otec a syn, Jan a Antonín Stürzenhoferové (1820—1843) a (1843—1866) a Alois Dlabal (1866—1887), kterýžto založil pamětní knihu r. 1884; byl též zakladatelem školní knihovny.

V majetku obecním jest 16 ha pole, 8·5 ha lesa a 8 ha luk.

Tratě se jmenují: Čtvrtky nad Tasovem, pod Radošovem, od Žabince, Kučovánky dolní a horní, Noviny od Žeravin, Dílce, Dužiny, Drozdové, Dubník, Hrklavé, Chmelince, Kratiny, Kouty, Prostřední, Proudy, Padělky křivé, široké, od Příkopu a nad Zahradou, Patočiny, Rozsocháče, Rubník, Sekery, Svárové, Trávník, Újezdy, Zátrní, Zahumenice, Zárybníčí, Záhliničí.



Obr. 83. Hroznová Lhota. (Náměstí.)

Dějiny. Nedá se určiti, kdy a kým tato Lhota založena byla; sotva pochybíme, tvrdíce, že ji založili na místě dřevní zaniklé osady majitelé Veselí, páni ze Šternberka někdy ve XIV. stol. Když r. 1447 Zdeněk ze Šternberka a Konopiště[1]) Mikuláši z Vojslavic prodal tvrz a město Veselí, mezi osadami ku statku tomu náležejícími uvedena též Lhota. R. 1498 odloučil Jan z Kunovic, pán na Ostroze, jenž po Václavovi a Mikuláši z Vojslavic část statku Veselského dědil, některé osady — mezi nimi i Lhotu — od Veselí, připojiv je ke statku Ostrožskému, u něhož napotom zůstaly. Měl pak Jan z Kunovic s majiteli Veselí mnohé rozepře. R. 1499 Heřman z Vojslavic pohnal Jana z Kunovic a z Bystřice z 20 hř. gr., že tohoto roku předešlého zadržel jest desátek ve Lhotě a v Kozojídkách, kteréž desátkem přísluší k faře jeho do Veselí, a toho desátku jemu podnes vydati a spraviti nedbá; také ho pohnal, že mu nechce ukázati poručenství nebožtíka Václava Veselského, kterýmžto po nebožtíku drží ten statek, a že nechce položiti poslední vůle nebožtíka Václava před panem hejtmanem. Naproti tomu pohnal r. 1501 Jan z Kunovic Heřmana z Vojslavic z 500 hř., že jeho úředník zajal dobytky lidí jeho ze Lhoty na polích Veselských, na kterýchž lidé jeho ze Lhoty a z Kozojídek právo pásti mají. Heřman však na Jana z Kunovic nejen obnovil půhon, že i toho léta desátek ve Lhotě vzal knězi jeho ve Veselí, nýbrž také, že u velkého Veselského rybníka[2]) zvýšil stav a grunty mu vodou topí. Jan z Kunovic byl odsouzen, aby lidem ve Lhotě nařídil, by desátek do Veselí na faru odváděli, a také, aby stav rybniční snížil tak, jak býval za nebožtika Jana Žerotínského. R. 1502 Heřman z Vojslavic opět pohnal Jana z Kunovic, že mu nechce postaviti za svědky lidí svých ze Lhoty Veselské,[3]) totiž: Jiříka, bratra Lonského, Jakuba Valtrubu, Matěje Bulavého a Šimka Skuhráka.

R. 1506 učinil p. Jan z Kunovic pro lidi své: ze Lhoty, Kozojídek, Žeravinek, Tasova, Louky, Vrbky Zedrané, Kuželového a Boršic s p. Janem z Žerotína a Fulneka tuto smlouvu: „Dříve

---

[1]) Konopiště, hrad a panství u Benešova (jižně od Prahy) v Čechách, nyní majetek následníka trůnu, J. Výs. arcivévody Frant. Ferdinanda.

[2]) Velký Veselský rybník připojil Jan z Kunovic také ku statku Ostrožskému.

[3]) Zde ponejprv nazývá se Lhota Veselskou.



Obr. 84. Kostel a fara v Hroznové Lhotě.

měli lidé z těchto vsí dovoleno toliko páliti ve Strážnických lesích uhlí a za to odváděli pánům Strážnickým oves a kury.

Nyní ale p. Kunovský jim prosadil, že smí si pro svoji potřebu v lesích bráti dříví i na pálení i na stavbu, ale za podmínek:

1. nesměli káceti dubů,

2. směli dříví toliko pro svou potřebu používati, nikoliv prodávati neb darovati,

3. za to měli dávati ze Lhoty Veselské 4 mty[1]) ovsa a 4 slepice (později 2 kopy slepic).

Že obyvatelstvo těchto podmínek vždy nešetřilo, nýbrž proti nim jednalo a lesům škodilo, dokazují opětné stížnosti a půhony na pány z Kunovic, aby přehmatů svých poddaných netrpěli a škody učiněné napravili. Také na Lhoťany často bylo naříkáno.

Téhož roku byl ve Lhotě správcem statku Jana z Kunovic Jiřík z Kokor. K tomuto poslal Heřman z Vojslavic faráře veselského a jiné obyvatele, žádaje listem, aby poddané ze Lhoty napomenul, by odváděli desátek faráři; když tak neučinil, byl pohnán před soud s p. Janem z Kunovic, jenž opět desátek ze Lhoty faráři zadržel. Páni rozhodli, že Johanes (z Kunovic) svým lidem má rozkázati, poněvadž tu farář jest, aby desátek odváděli. R. 1508 Jan z Kunovic a na Uh. Brodě pohání Heřmana z Vojslavic a na Veselí, že jeho úředník v městečku Veselí zavřel mu lidi: Jana Mlynáře, Jiříka Blahutíka a Martina Chudka ze Lhoty a toho mu napraviti nechce. R. 1515 jmenují se lidé z Veselské Lhoty: Filip Uhřínek, Homola, Zhorec, Václav Rezek, Matěj Strachota a Pavel Holas.

Toho r. 1515 pohnal Heřman z Vojslavic Jana z Kunovic na Uh. Brodě, že zadělal cestu, silnici starou, kteráž jde k Veselí od Lhoty Veselské na hrázi jeho rybníka velkého Veselského a lidé musí jinudy jezditi a tím mu škodu činí.

R. 1519 stavěl Heřman z Vojslavic ve Veselí farní budovu a dal zároveň opravovati hřbitov i požádal lidi přifařené, aby při tom díle byli nápomocni, což se od lidí Jana z Kunovic nestalo. Protož jej pohnal ze 2000 hř., že lidé jeho ze Lhoty Veselské a z Kozojídek příslušících osadou k faře jeho do Veselí, na kteréž on jemu psaním, ústně i skrze posly žaloval, že ti lidé jeho podle

[1]) Met = 30 měřicím.

jiných osadních k té faře příslušejících k stavení a opravování kostela a kerchova dříví, kamení a jiných potřeb voziti, ani na dělníkův placení lozunku (mzdy) dávati nechtí, a on ty lidi v držení maje, jich k tomu držeti a připraviti nechce, aby to, což spravedlivě podle jiných činiti mají, činili, zejména také aby vozili k opravě „farhofu“, domu kněžského ve Veselí, dříví a jiné potřeby. S tímto svým půhonem p. Heřman špatně pochodil. Páni rozhodli, že měli lidé ze Lhoty a Kozojídek býti ku společné poradě o stavbě povoláni a, co se zvláště týká opravy fary, že Heřman nedokázal, že jsou ti lidé ze Lhoty k tomu povinni.[1])

R. 1589 pohnal Jakub ml. Vojska z Bogdunčovic Arkleba z Kunovic a Jana Jetřicha, strýce jeho, že nechtěli z městečka Veselské Lhoty za svědky postaviti své lidi Pavla Skřivánka, Matěje Makového, Pavla Štěpničkového, Martina Barduna, Lorence Písaře, Martina Okanového a Jana Vrbeckého.

R. 1596 pohnal Jan Jetřich z Žerotína a na Strážnici Jana Jetřicha z Kunovic ze 2000 hř., že v pondělí před památkou obrácení sv. Pavla na víru r. 1596 Mikuláš Štěpánků z Hroznové, jinak z Veselské Lhoty[2]) vozil ze Strážnických hor do pivovaru v Ostroze dříví proti smlouvě z r. 1506 a z druhých 2000 hř. gr., že r. 1595 na den sv. Tomáše Mikuláš Smetků ze vsi Malé Vrbky, jeho poddaný, jezdil do hor Strážnických na dříví, holi lískové a obruče a je prodával do Lhoty Hroznové, jinak Veselské proti smlouvě z r. 1506.

Na žádost Jana z Kunovic a na Louce povýšil císař Ferdinand I. r. 1560 ves Lhotu u Veselí za městečko, dada mu znak (pečeť), na níž se spatřuje štít všechen červený, v němž 2 hrozny vína zelené od vrchu dolů visí, též týhodní trh v sobotu a 2 výroční trhy. (Str. 71., tab. I., č. 5.)

R. 1626 císař Ferdinand II. prodal panství Ostrožské, zabavené p. Bernartovi z Kunovic, Gundakarovi z Lichtenštejna („ujci našemu věrnému milému“) K tomu panství, jako dosud, patřily: městečko Hroznová Lhota, ves Kuželové, Malá Vrbka a Tasov.

R. 1669 měla obec 92 vinic.

---

[1]) Tím, že lidé ve Lhotě a Kozojídkách byli nekatolíci a ve Veselí kostel katolický, vysvětluje se ten odpor.

[2]) Pan Jetřich z Žerotína překvapil, vraceje se se soudu olomuckého, sám Mikuláše Štěpánka s nákladem dříví u pivovaru Ostrožského.

R. 1675 bylo v Hroznové Lhotě 24 pololáníků, kteří měli $21^6/_8$ měř. pole II. třídy a tolik III. třídy, mimo to $1^1/_2$ měř. pole činžovního, 11 čtvrtláníků, kteří drželi $10^7/_8$ měř. pole II. a tolik III. třídy, zahradníci s polem byli 3 a bez pole též 3. Nových čtvrtlánů bylo 6, noví zahradníci 3, pustých (spálených) domků 13. Vinic obdělaných bylo málo: domácí drželi 23 osmin, přespolní $6^2/_4$ osmin; pustých vinic bylo měř. $11^2/_8$; hora Drozdova všecka byla pustá.

Jména některých obyvatelů: Drašta, Strachota, Korytař, Pšurný, Babják, Mega, Ryzý, Okan, Kalabus, Darda, Zubatý, Piskoř, Bachar, Stablík, Kukáček, Krejčiřík, Okamžik, Vincourek, Bajar, Buchta, Medek, Trnka.

Od roku 1720 brala vrchnost z každé čtvrti vinohradu 13 mázů vína.

R. 1750 patřilo k obci $1882^4/_8$ měř. pole, $20^2/_8$ měř. zahrad, 396 měř. pastvin, $251^4/_8$ měř. vinic, luk na $121^7/_8$ vozu sena; 166 lidí drželi vinice, které se jmenovaly: Svárové, Drozdova hora, Chmelnice. Polní tratě měly jména: Přední, Prostřední a Zadní Čtvrtě, Kratiny, Padělek, Prut, Kohútí pole, Zahumenice, nad Radošovem, za Hruškou, za Hlinicí, díl nad Tasovem, Dolní Rozsocháč, Dučina, Oujezdek, na Sekeře, Kučovánky.

Mnozí obyvatelé měli jiná jména; tedy se po r. 1675 přistěhovali jako: Janíček, Šidlák, Staša, Zruna, Lukášek, Pavlíček, Viltróšek, Přerovský, Krchňáček, Mrkva a j.

Majetkem obce bylo $15^7/_8$ měr pole a 132 měr pastvin; panství mělo 264 měr pastvin.

R. 1775 bylo zde 9 půlláníků; tito měli 45 měř. pole, zahradu na $^3/_8$ měř., vinohrad na měřici a louku, která dávala $1^1/_2$ vozu sena. Daně platili 21 zl. 42 kr., gruntovní činže 1 zl. 8 kr. a odváděli 6 slepic a 32 vajec; robotovali $^3/_4$ roku s párem koní 3, od Jana do Václava 4 dni.

Čtvrtláníků bylo 67; měli 22 měr pole, $^2/_8$ měr zahrady, $7^1/_2$ osminy vinice a louku na $1^1/_2$ vozu sena; platili asi polovici a robotovali s párem koní 2, po případě 3 dni.

$^1/_2$čtvrtláníků bylo 12; měli po 10 měřicích pole, daně platili 3 zl. 29 kr. 2 d., činže po 3krát po 17 kr., odváděli $1^1/_2$ slepice, 8 vajec a robotovali s párem koní 1, po případě $1^1/_2$ dne.

Pak bylo zde 13 malých podsedků a 24 domkařů, na panském gruntě; tito měli něco vinohradů a nově přidělených polí na 4 míry; platili ročně daně 1 zl. 42 kr., domovní činže 1 zl. a robotovali pěšky s 1 osobou.

Lokální kaplan měl $17^7/_8$ míry pole a $1^1/_8$ míry zahrady.

Obec držela $15^7/_8$ měřic pole, $1^1/_8$ měřice zahrady a 396 měřic pastvisk.

Všeobecné povinnosti byly následující:

Ve vinohradech 2kráte po 70 osobách kopati, začež dávala jim vrchnost 33 měřic 7 osmin $1^6/_8$ mázu rži.

Mají 3kráte do roka panského vína, a sice o Velikonocích, o sv. Duchu, o Vánocích po 10 vědrech vyšenkovati aneb po 1 kr. za máz platiti; za to pak každý své vlastní mladé víno smí prodávati, kdežto vrchnost prodává jen staré víno; za nevytočené víno toho roku platili 17 zl. 20 kr.

Za sbírání suchého dříví v horách platí 162 měr 4 achtle dolnorakouské míry ovsa a za nedovážení soli 12 zl. 30 kr.

Horný má 4 kopy šneků ve vinohradech nasbírati a panství odvésti.

Ve žních dostával za týdenní robotu pololáník 6, čtvrtláník 3, podsedník, domkař a podruh 1 pecen chleba 2 libry těžký.

Za posílku platili 7 zl. 30 kr.; řezník odváděl 30 liber loje.

Ti, kteří drželi svobodné pole a louky ve Chmelnicích, Koutech, ve Chmelnicích od Kněžduba a na Starých lukách, čehož bylo přes 160 měr, platili zvláště.

Za panský sklep platila obec 44 kr.

Vinné dávky byly jako jinde; toho roku platilo městečko vinného desátku 77 věder. Předpisy o konání roboty, o mzdě mlatců, jakož i o poplatku při změně majitele (laudemium) viz Malou Vrbku.

Farářovi do Veselí platil: půlláník 2 kopy pšenice a 1 kopu ovsa, čtvrtláník po 1 kopě a $^1/_2$čtvrtiláník po $^1/_2$ kopě obojího obilí; koledy každý 3 kr.

R. 1663 bylo městečko od Tatarů načisto vypáleno a mnoho lidí do zajetí odvlečeno.

Dne 15. února a dne 5. března 1704 byla Hroznová Lhota od Kuruců drancována a velká část osady spálena.



Obr. 85. Uprkova vila v Hroznové Lhotě.

V městečku jest „Vzdělávací spolek“, jehož knihovna čítá přes 500 svazků; také sdružení katolických jinochů má menší knihovnu.

Jest zde poštovní a telegrafní úřad, c. k. četnické stanoviště, sídlo obvodního lékaře a záložna Raiffeisenova; také mají hasický sbor.

V Hroznové Lhotě usadil se náš slovácký malíř, mistr Jóža Uprka. Dal si zde upraviti známým slováckým architektem Dušanem Jurkovičem dům za vilu.[1]) (Obr. 85.) Tu neúnavně pracuje mistr na svých svérázných krojových obrazech, jichžto motivy bere ze svého okolí. Za své zásluhy obdržel řád císaře Františka Josefa. (Obr. 86.)

R. 1851 zemřelo na choleru na 200 osob v celé farnosti.

V Hroznové Lhotě byl svobodný mlýn se dvorem.

R. 1583 držel jej Petr[2]) Záviše z Osenice, který pohnal Hynka Kokorského z Kokor, že se podepsal jako rukojmí na listinu Stanislavu Sudoměřskému ze Sudoměře (na Předměstí Veselském) v jisté sumě a, když přišla doba platební, on svou část musel za Hynka Kokorského zaplatiti; ale ten mu peníze nahraditi nedbá. Roku 1581 Petr Záviše z Osenice se ženil v městečku Lhotě Veselské a vzal si Lidmilu Onšickou.

Téhož roku pohnal Petr Záviše z Osenice a na mlýně ve Lhotě Veselské Daniela Ahníka z Křesic a zatýká jej v městečku Dyrnholci v jeho dvoře, že ručil s ním za sumu 85 kop gr. Janu Horeckému z Horky a na Střílném a on musel platiti, když čas přišel, a Daniel mu to nahraditi nechce.

Po smrti Petrově z Osenice převzal mlýn Lhotský Jiřík Záviše z Osenice, kteréhož i na místě jeho mladších bratrů Jetřicha a Jana r. 1589 pohnal Jan Bukůvka z Bukůvky a na Třemešku zátkyní na mlýně v městečku Lhotě Veselské, proto že jej nechtěl jako rukojmí vyvaditi z dluhu, který učinil jejich nebožtík otec Petr Záviše z Osenice. Také pohnal Jiříka Veselský pan Jakub ml. Vojska z Bogdunčovic, že mu odepřel svědectví. Shora jmenovaný dluh 26 zl. zaplatila Ludmila Onšická, vdova po Petrovi

---

[1]) Dům ten patřil až do r. 1845 Václavovi Dvořákovi, „stařečkovi“ spisovatele tohoto okresu.

[2]) Dříve zdržoval se Petr Záviše v Uh. Brodě. Závišové z Osenice (z Osenic) měli ve znaku beránka. (Viz obr. 159. Třebický okres, Vlast. Mor.)



Obr. 86. Dekorování mistra Uprky v Hroznové Lhotě.

Závišovi, Matěji Patákovi do Vnorov, když se Jiřík uvolil, že jí ten obnos vrátí, což neučinil.

R. 1592 byl mlýna majitelem Wolf šl. Kalkhreutter; později dostal se se dvorem vrchnosti, která 166 měr pole k němu patřících oddělila a je připojila k svému dvoru v Tasově. Mlýn patří dosud velkostatku.

R. 1636—1637 od Michala až do Jiřího zaplatil mlynář z Hroznové Lhoty Jakub Zalešák vrchnosti 40 zl. činže. R. 1755 platil mlynář vrchnosti 209 zl. 35 kr. činže.

Nová Lhota,

vlastně Lhotky, jak lid osadu dosud nazývá, též Nové Lhotky (do Lhotek, na Lhotkách), leží v údolí mezi výběžky Bílých Karpat po obou březích potůčka Novolhotského ve výši 467 m a čítá ve 269 domech 1362 obyvatelů, mezi nimi 12 židů, vesměs obcovací řeči české; r. 1870 žilo zde ve 221 domech 1215 obyvatelů; r. 1832 ve 152 domech 1197 obyvatel.

Půdorys osady jest prodloužený obdélník s návsí nepravidelnou. Domy gruntovníků (podsedníků) stojí průčelím do návsi po obou stranách těsně vedle sebe, domy chalupníků roztroušeny jsou bez ladu a skladu na obou koncích osady. Žádný dům nemá štítu, ale každý před okny skrovnou zahrádku; výstupků přede dveřmi není. Základy domů jsou kamenné, zdi z vepřovic; střechy jsou po většině kryté taškami neb břidlicí, zřídka slamou. Zdi jsou zomítány a bez všelikých ozdob, letopočty na domech jen z novější doby, poněvadž osada často vyhořela. Domácí zařízení jest velmi jednoduché, nářadí obyčejně doma urobené bez okras, kroj svérázný, ale méně malebný než v okolních osadách. Lhotky měly se povždy za nejchudší osadu okresu a lid býval svou prostou povahou a naivností pověstným.

Rozlohy má obec 2547·5 ha, z čehož 605 ha pole, 334 ha luk, 34 ha zahrad, 513 ha pastvin a 1023 ha lesa, tak že $^{1}/_{4}$ připadá na pole a zahrady, ostatní na luka, lesy a pastviny. Domovní daně platí se 681 korun a pozemkové 2710 korun.

Lhotky jsou nejmladší osadou okresu; založil je okolo r. 1598 Jan Dětřich z Žerotína. Syn jeho Jan Frydrych dal zde

postaviti bratrský zbor s modlitebnou sv. Matouše. Po bitvě bělohorské byly Lhotky pro nedostatek katolických kněžů i s Velkou přiděleny duchovní správou do Strážnice. Teprve r. 1755 založil hrabě Fr. Jan Magnis ve Lhotkách nynější chrám zasvěcený evang. Matouši s vedlejším oltářem Panny Marie. Od r. 1757 ustanoven zde lokální kaplan, podřízený faře Velecké, jemužto strážnický hrabě dal postaviti dům o 3 světnicích. R. 1784 stal se zdejší lokální kaplan samostatným kurátem a r. 1864 kurácie na faru povýšena.

Nejdéle zde působili: Ant. Jelec (1785—1810), Šeb. Kvasný (1835—1846), který založil pamětní knihu, Jan Pírek (1880—1891), za něhož byl vnitřek kostela vymalován a Kaj. Pala od r. 1894 a nynější farář Jos. Vítek.

Na věži visí 3 menší zvony lité v 18. stol.;[1]) okolo kostela je hřbitov. Kostelní záduší má 4450 K a polností za 1600 K. Při zdejším kostele jest od r. 1752 literácký kůr, který používá starého kancionálu, jejž sestavil a malovanými iniciálkami opatřil rektor Pavel Raška.

Sem přifařeny jsou Suchovské mlýny a Vápenka, tak že celá farnost čítá přes 1560 duší.

Matriky farní vedeny jsou od r. 1757.

Není pochyby, že Lhotčané, kteří velkou většinou hlásili se k učení bratrskému pro své děti zařídili školu brzy po založení osady. Škola ta po bitvě bělohorské zašla; byla však obnovena počátkem stol. 18. Dle školních zápisů stěhovala se škola od r. 1732 po osadě hoferstvím, až teprve r. 1820 obec vystavěla pro školu chaloupku, nyní čís. 127. R. 1839 dal Frant. hr. Magnis vystavěti nynější starou školní budovu; škola byla až do r. 1875 jednotřídní. Postupně pak rozšířena na dvoutřídní, r. 1894 na trojtřídní a r. 1903 na čtyřtřídní. Nová školní budova vystavěna byla r. 1898 nákladem 32.000 korun; stará budova upravena na byty učitelům.

R. 1850 navštěvovalo školu asi 50, r. 1905 již na 300 žákův. Knihovna školní založená r. 1882 má asi 300 svazkův.

---

[1]) Na největším $1^1/_2$ ctu. těžkém jest nápis: Tento zvon jest nákladem obce Nových Lhotek panství Strážnického slitý dne 12. července L. P. 1722. Crux Christi salus nostra. Sigmundus Kerker fecit Brunae. Verbum caro factum est et habitavit in nobis. S. Matthaeus Patronus ecclesiae.

Původně dostával učitel od každého $1/2$čtvrtníka ročně tolar a 2 groše, 2 mírky pšenice, $1/2$ žejdlíka másla a pecen chleba, od panství 6 sáhů bukového dříví; učitelského mládence platil si rektor sám.

První známý rektor byl Pavel Raška (1732—1759), shora jmenovaný spisovatel kancionálu; dlouho účinkoval jeho nástupce Kašpar Wohlgemuth (1759—1794) a ještě déle Jan Dusík (1820—1872); od r. 1892 působil zde naďučitel Jar. Kahoun. Nyní jest škola 4třídní s 291 dítkami; naďučitelem jest Ant. Šťastný.

Roboty měli Lhotečtí čili Novolhoťáci za pánů z Žerotína velmi mírné; řídili se obdarováním, které jim udělil mladistvý Jan Frydrych z Žerotína a na Strážnici r. 1610. V listině té zmiňuje se Frydrych, že před něj předstoupili lidé z „Nových Lhotek“, majíce od nebožtíka dobré paměti Jana Jetřicha z Žerotína, otce jeho nejmilejšího, dovolení, aby si při též vsi „Nové Lhotce“ role „Kopanice“ v horách a gruntech panských zdělali a za to jisté povinnosti pánům vykonávali; tedy on jim ty roboty upravil následovně:

„Poněvadž panství Velické skrze ten vpád nepřátelský[1]) na lidech i v hospodářství k velké záhubě přišlo, chce, aby též Novolhotečtí při tom Velickém dvoře s jinými vesnicemi pracovali, a sice mimo ten plat, kterýž jsou podle správ rejster povinni, jak následuje:

1. Každý pololáník při dvoře Velickém má 2 dni orati, a to jeden den na podvrškách ozimých a druhý, když se ku setí ozimému orává. Čtvrtníci mají polovici; oboji mají od východu slunce až do západu orati.

2. Pololáníci mají po 2 dni, čtvrtníci a podsedníci po jednom dni při tom dvoře obilí žíti.

3. Povinni jsou louku, jež slove „Omizná“, všecku, když se jim rozkáže, posíci, seno shrabati a do kozlů pěkně složiti.

4. Povinni jsou všeliké dříví v horách k stavení dvora Velického rúbati.

5. Pěší roboty všelijaké dvoru Velickému vykonávati a hofeři jim v tom nápomocni býti.

---

[1]) Míněn jest uherský vpád r. 1605.

6. Což se jakých vart buď k zámku Strážnickému, aneb ke dvoru Velickému, neb výprav na vojnu dotýče, tu také s jinými vesnicemi zároveň, jak se jinde zachovávalo, státi mají.

A mimo to ničím ani ku panství Strážnickému ani ku panství Velickému obtěžováni býti nemají." (Dáno na Strážnici před nedělí laetare l. P. 1610.) Listinu potvrdil Petr Vojska z Bogdunčovic na Veselí a Količíně.

Původní jejich povinnosti od zakladatele Jana Jetřicha nebyly dosti jasně určeny, tak že je panští úředníci mohli utiskovati, některé pak povinnosti je dosti tísnili. Od počátku byli totiž povinni: K zámku Strážnici a ke dvoru Veleckému robotami pěšími, kdykoliv a na jakoukoliv robotu se jim rozkáže,

3 dni do roka měli orati, 2 dni obilí žíti, louku, která slove na Omizné, poséci, shrabati a seno do kop složiti, na hon choditi neb posílati,

hofeři chovající si dobytek měli konopí neb lnu jednu kopu, hofeři nemající dobytka půl kopy natrhati,

hoferkyně měly konopě a panský len tříti; od jedné kýty z pazdeří vydřené platilo se jim $1^1/_2$ d., od mědlení 1 kýty po 1 d.

Hofeři a hoferkyně měli povinnost v panských zahradách pleti, zelí okopávati, mrkev, řepu a cibuli vykopávati a vybírati.

Také byli povinni ovce pásti a holiti; od ovce platilo se po 1 d., od jehněte $^1/_2$ d. Z každého domu museli po 4 klubkách příze konopné neb lněné napřísti, oprati, svíci (svítí) a na zámek Strážnický přinésti.

Původní platy dle rejster byly:

Plat stálý svatojirský ze $^1/_4$lánu $22^1/_2$ gr. a 1 slepice. Plat stálý svatováclavský ze $^1/_4$lánu $22^1/_2$ gr. a 2 slepice. Mlynář Jira Javůrek platil 2kráte po 1 zl. 18 kr.; mlynář Martin Doubrava po 2 zl.; mlynáři povinni byli dílo tesařské při zámku Strážnickém neb ve dvořích, kde se jim ukáže, po 7 dní dělati.

Platu z rúbanic bylo celkem ročně 7 zl. 3 gr. $3^1/_2$ d.

R. 1775 žilo na Nových Lhotkách 58 půlčtvrtláníků s $13^1/_2$ měř. pole a 90 zahradníků neb podsedků se $6^3/_4$ měř. pole; oni pracovali $1^1/_2$ dne, tito $^3/_4$ dne pěšky po celý rok. Mlýnů jmenuje se 7, ze kterých platili mlynáři činže od 4 zl. 30 kr. do 8 zl. 10 kr. a konali roboty (tesařské neb drvařské) 4—8 dní ročně.

Mimo svrchu uvedené povinnosti museli ještě:

1. v čas žní režných a žitných z každého domu 1 osobu vyslati k Veleckému dvoru,

2. z každého půlčtvrtku museli $1\,^1/_2$ dne při dvoře Veleckém orati,

3. služby na honech dle oznámení od domu k domu bezplatně konati, a to na vyhubení vlků.

Celá obec odváděla za dříví 2 kopy a 30 slepic, za ponocného 20 zl.; musela vyšenkovati 4 sudy panského vína a odvésti 50—60 liber příze.

Při kostele sv. Matouše připomíná se svobodný dvůr, jenž byl pustým; kaplánka měla 3 zahrádky. Obecná škola, která byla v čísle 133., měla také 3 zahrádky; v osadě bylo celkem 143 čísel, mezi nimi hospoda, kořalna a myslivna. Tratě se jmenovaly: Pod Dědinou, Žlíbky, Hošťáky, Klokočník, Dolní díly, Padělky, Harvany, Nové pole, Omižná, Díly k Javořině, Losky.

Celkem bylo naměřeno 1233 j. 100 $\square^0$ panských, 420 j. 1334 $\square^0$ činžovních gruntů a 1236 j. 548 $\square^0$ poddanských; z toho bylo pole 1033 j. 970 $\square^0$. Obec udala, že nejméně 125 měr pole jest kamenité beze všeho výnosu.

Některá jména tehdejších obyvatelů: Čerešina, Holčík, Balova, Hutěra, Sobek, Komárek, Duračka, Ščipčák, Horníček, Kazík, Šústek, Jaruš, Pinkava, Odrobina, Hryzlák, Černík, Mikeska, Hazucha, Scheidler.

Rychtářem byl Pavel Pomajbík.[1]

R. 1820 vykázáno jest na Nových Lhotkách 193 domů s 210 světnicemi a $2824\,^1/_2$ j. pozemků; tehdy byl Jura Havlík pudmistrem.

Na staré pečeti z r. 1619 bylo rádlo a nožík a název osady „Nové Lhotky“.

Nyní jmenují se trati polní: Zahumenice, Břízky, za Járky, za Ploty, Pažit, Zabité, Skalka, Losky, Mezicestí, Padělky, Harvaní, Dlúhé, Závršky, pod Vinou cestou, Končiny, Holštáky, Uhliska, Jámy; jména luk: Široké, Dúbravníky, Čertoryje, Kozubky, Šidlačka, Omižná, Vrch, Jezevčí, Hlavatá, Kouty; jména pastvin: Lazy, Podlúčí; jména lesů: Šibeník, Hluboké, Grun, Vápenčiska, Klokočník, Hradisko, Čapec, Hlaviny; jména kopců a hor: Skalka, Hradisko, Šance, Zbytek, Psí vršek, Kuky, Durda, Plávan.

---

[1]) Jména proložená jsou na Lhotkách dosud.

Samotami jsou mlýny v obvodu obce: Kručkovy, Čerešníkovy, Jankovy a Podširocké, pak hájovna ležící „pod Houštěm“ s několika domky a výletní místo „Filipov“ založené Filipem hr. Magnisem. (Viz obr.: 1., 2., 3.)

Obyvatelé zabývají se hospodářstvím a dobytkářstvím. Pole zdejší, položené na svahu horském, trpívá buď velkým suchem, buď povodněmi. Také umí zdejší hospodáři zručně obráběti dřevo na hospodářské náčiní: hrábě, lopaty, ohřebla, trakaře, kolečka, trdlice, loukotě ke kolům, žebře a p.; i jiné domácí potřeby, ano šatstvo i obuv si zhotovují.

Knihy vypůjčuje si lid z přenosné knihovny učitelského spolku Strážnického. V obci nachází se dosti zachovalá pamětní kniha z r. 1732, ve které opsáno jest trestní právo městské. V archivě strážnickém jsou z vesnice Lhotek rejstra sirotčí, která léta Páně 1609 za panování J. M. vysoce urozeného pána, pana Frydrycha z Žerotína a na Strážnici a za urozeného vladyky pana Jana Urbana Domanského z Domanína, ouředníka toho času na Strážnici, založeny jsou k zapisování v nich a snadnější vyhledávání jednomu každému statku a spravedlnosti (skrze mne Bartoše Biskupického, písaře sirotčího, toho času na Strážnici). Zápisů jest jen několik až do r. 1618, z těch jsou následující dva zajímavé:

Po Beňovi zůstaly krávy dvě, z nichž jednu vlk udávil a druhá zůstávajíc při Janu Ševčíkovi, když jest týž Jan Ševčík pro své zlé skutky do vězení dán a zatím i mistrem popravčím mečem ztrestán, podle jiného jeho dobytka jest táž kráva do dvora panského vzata, tolikož hříbě.

Po smrti Jakuba Struhaře našlo se „na plnej hromadě“ sousedů Novolhotských, že † Jakub Struhař peněz obecních a zádušních více nežli do 30 zl. k sobě přijal a ty utratil a zase jich obci neodvedl. Protož cožkoliv mimo vyplacení sirotkům † Martina Vrly tohoto statku pozůstane, ten všechen obci novolhotské k zádušenství přináležeti bude.

Dne 29. května r. 1704 byly celé Lhotky od Kuruců vypáleny.

Ze starostů poslední doby nejdéle úřadovali Martin Kubík (20 let) a Jiří Číž (15 let).

Velká drahota byla zde r. 1832 a r. 1836 zhoubná cholera, na kterou ve farnosti zemřely 202 osoby.

Na základě výnosů c. k. místodržitelství z let 1864 a 1865 bylo obci připsáno 289 j. 1036 □° půdy, které velkostatky byly odepsány.

V obci jest hasičský spolek, založený r. 1904.

R. 1905 vystavěla obec svým nákladem nemocnici a umrlčí komoru. R. 1890 založena byla nová silnice podle potoka, která jest velmi pohodlná.[1])

Lhota Tvarožná

leží 4 km na jv. vzdálena od Strážnice. (Obr. 87.) Osada, tvoříc jednu hlavní ulici od severu k jihu, má tvar podélný; domy stojí v řadách těsně vedle sebe. Osadou protéká bezejmenný potůček. Tento vzniká jedním ramenem v lese „Lipinách", druhým na obecním pastvisku a po krátkém toku vlévá se do Veličky. Dříve nazývala se osada jen Lhotou aneb Dolní Lhotou. Tvarožnou říkali jí proto, že prý musela vrchnosti odváděti tvaroh, což později změněno v plat (5 zl. $34^1/_3$ kr.) na penězích. Obyvatelů měla Tvarožná Lhota r. 1910 ve 218 domech 1926, z nichž bylo 11 židů. R. 1900 načítáni 1002 obyvatelé. Čtvrtláníků bylo 43, půlčtvrtníků 37, podsedníků 32, domkařů 96. Celá plocha činila okolo 1730 ha, z čehož na pole připadá 672 ha, na louky 262 ha, na pastviny 211 ha, na zahrady 38 ha, na vinohrady 4 ha, na lesy 508 ha, ostatní neplodná půda. Domovní třídní daně se platilo 583 K a pozemkové 4222 K. Dobytka a drůbeže napočteno: 80 koní, 400 kusů hovězího dobytka, 180 prasat, 75 koz, 30 ovec, 1460 slepic, 150 hus a 41 kachen. K obci patří samoty: Dúbravka, na Hrázi, Dolní mlýny a Jiříkovec. R. 1830 žilo zde ve 130 domech 664 obyvatelů a r. 1870 ve 165 domech 863 obyv.

Lid jest naskrz rolnický; nejvíce pěstuje obilniny, méně pícniny, kukuřici, cukrovku, brambory, zelí, luštěniny, mák a konopě. Na lukách, které postrádají zaplavení, roste seno poskrovnu. Obilí postačuje jen pro místní potřebu; chov dobytka je slabý, rolníci nedbají ani výběru plemena, ani stájí přiměřeně velkých a světlých.

---

[1]) Stará silnice založena byla asi před 100 lety; poněvadž v zimní době byla nejízdná, jezdilo se přes pole „Harvani".



Obr. 87. Tvarožná Lhota (V pozadí Šumárník.)

Ovoce, ač se pěstuje v hojnosti, postrádá lepší jakosti; za dob dřívějších bylo mnohem více vinohradů, ve kterých se dařily třešně, broskve, ořechy a oskeruše. S plodinami jezdí se na prodej do Strážnice.

Do r. 1795 byly na Lhotsku 3 rybníky, největší byl u cesty ke Kněždubu, u něhož na hrázi bydlel hlídač; nyní jsou proměněny rybníky na louky.

Mnozí hospodáři živí se „formánčením" na úkor svého hospodářství; také mnoho mladých lidí stěhuje se do Ameriky, kde se zaměstnávají prací nádenickou; někteří s ušetřenými penězi vrací se do domoviny a zakupují si pole a domy. Tím zvýšila se značně cena polností. V letě trpívá osada nedostatkem vody.

Kroj zachoval si lid docela; podobá se kroji kněždubskému; v kroji svobodných děvčat převládá barva červená a žlutá. Nářečí je slovácké podobné radějovskému.

Přifařena jest osada do Kněždubu; dříve patřívala na faru do Strážnice. Když byla v Kněždubě zřízena kurácie, odstoupil ke konci 18. stol. děkan strážnický Tvarožnou Lhotu Kněždubu.

Školni budova připomíná se již r. 1775. Byla to malá chalupa. Když v letech 50tých minulého století jednáno o novou školní budovu, nastaly v obci velké rozepře, tak že základní kámen k nové škole položen byl r. 1860 za asistence četnické. Škola byla do r. 1881 jednotřídná, pak do r. 1896 dvoutřídná, nyní jest trojtřídná se 189 žáky; nadučitelem je V. Fohl. Dříve bývala návštěva školní velmi chabá. Škola má knihovnu žákovskou a kočovní knihovnu učitelského spolku.

Vzdělávacích spolků zde není.

Tvarožná Lhota jest jako všechny Lhoty základu novějšího; avšak z nálezů kamenných nástrojů, mezi nimiž vyniká jadeitová sekyrka, z četných odpadkových jam „u Doubravky" soudíme, že okolí bylo již za dávných dob osídleno, ale že osady byly vypáleny a na jejich místech nové osady založeny.

Tvarožná Lhota patřila vždy ke statku Strážnickému. Odmrť obdržela osada od Pertolda z Lipého, pána strážnického, r. 1475, kterouž listem z r. 1546 potvrdil Jan III. z Žerotína na Strážnici.

Z gruntovní knihy Lhoty z r. 1593 shledáváme, že tam bylo 88 chalup (gruntů); poslední z nich byla pastýřská, kterou r. 1600 fojt a starší prodali Janu Pšenicovi za 25 zl. Čís. 73 Filipa Vlkova

od r. 1597 patřilo literátům Strážnickým. Většina gruntů od r. 1604—1630 stála pustá, neboť obec nájezdy uherskými v letech 1604 a 1605 velmi trpěla, takže za mnoho let zotaviti se nemohla.[1]) V osadě byl svobodný dvůr, na kterém r. 1620 seděla urozená paní Eva Štamberková, manželka Adama Štamberka, který již r. 1614 na tom dvoře byl a zakoupil ve Lhotě několik vinohradů.

Ze jmen tehdejších obyvatelů buďtež uvedena: Šavrda, Nivnický, Křižan, Hejvolek, Šoustal, Kozel, Vlk, Škorúpka, Jurák, Ondrúš, Dřímal, Pěčuch, Lípa, Hořínek, Straka, Liška, Buchtík, Škrach, Polešovský, Kotasík, Šulík, Chropovský, Škrobáček, Blakora, Krbík, Hrubec, Venhleďa, Bešťák, Krkavec, Prchlík, Štefek, Drlazný, Klimeš, Řehoř, Pernštejnský, Fráňa, Němčanský, Čagal, Rabák, Pastýř, Hřeblovský, Práskal, Sečkář, Hanák, Helísek.

Dle starého urbáře z r. 1591 měli v Tvarožné Lhotě, kde tehdy žilo 26 pololáníků, 41 čtvrtníků, stálého platu: z podsedku a 1 čtvrti 10 gr. $4^1/_2$ d., z podsedku 4 gr. 1 d., z jedné čtvrti role robotné 4 gr. $4^1/_2$ d., z $^1/_2$lánu 9 gr. 2 d., ze tří čtvrtí rolí 13 gr. $6^1/_2$ d.; z jedné čtvrti rolí 2 měřice ovsa a 2 slepice, z $^1/_2$lánu 4 měřice ovsa a 4 slepice, ze tří čtvrtí rolí 6 měřic ovsa a 6 slepic. Za oves od hor platila obec 1 met 15 měřic a 45 slepic; vajec o velikonoci odváděl pololáník 20, čtvrtník 10, o sv. Václavě pololáník husu a 5 kur, čtvrtník půl husy a 3 kury.

Mimo to platila celá obec: za šindel 20 gr., za 2 telata 1 zl. 10 gr. 4 d., za nechování hlásného 2 zl. 22 gr. $3^1/_2$ d. (2krát), za vinný šenk 5 zl., z krčmy 2kráte po 12 gr. Řezník platil jako jinde.

Od luk nad Mostkem a pod Mostkem při sv. Václavě odváděli 18 měr ovsa a 18 slepic, z rúbanic pod Lipnou se včelínem 2kráte po 2 zl. 10 gr. Ostatní povinnosti měli jako v Petrově.

R. 1597 dovoleno Lhotským rúbati dříví a pásti v lesích Strážnických za poplatek 45 měřic ovsa 45 slepic o vánocích (viz Lipov).

V XVI. a XVII. stol. měla Tvarožná Lhota hojnost vinohradů, které drželi nejen lidé domácí, nýbrž i přespolní, zejména židé ze Strážnice a občané z Lideřovic.

Tratě vinohradské se jmenovaly: Šumberky, na Kněždubsku, Lísková hora a Pomykalka. Počátkem XVII. stol. jmenují se horní:

[1]) R. 1656 bylo zde domů osedlých jen 35, pustých 46.

Jan Vatera, Jan Vavrů, Matěj Křižan, Martin Vlk, Martin Liška, Václav Rožek (Rozkošný). Ještě r. 1656 napočítáno 142 vinic.[1])

R. 1663 polovice osady spáleno od Tatarů, mnoho lidí a dobytka odvlečeno do Uher. R. 1704 dne 5. března a 11. dubna byla Tvarožná Lhota od Kuruců drancována a páchány násilnosti proti obyvatelstvu; několik lidí bylo zabito.

R. 1775 napočítáno ve Tvarožné Lhotě 88 domů, mezi nimi 7 chalup obecních; v čísle 23. byla škola, panství mělo tam hospodu[1]) a fořtovnu. Čtvrtníků, jižto drželi asi 24 měr, bylo 42, půlčtvrtníků 14, podsedků 15, mlynáři 3, domkařů s domky 14. — Čtvrtláníci robotovali od Václava do Jana týdně s párem $1^1/_2$ dne, od Jana do Václava 3 dny. Půlčtvrtníci konali tyto roboty pěšky; podsedníci, kteří měli pole jen $3^1/_2$ míry, robotovali od Václava do Jana 1 den a od Jana do Václava 2 dni. Ostatní povinnosti měli jako v Petrově; mlatcům dávala se 13. míra, žencům něco piva a chleba k potěšení (zur Ergötzlichkeit). — Jména osadníků: Vaculka, Hazuza, Kolesík, Vítek, Polášek, Bačík, Bedrava, Řepa, Raška, Hřivnák, Hrabal, Piskula, Lípa, Straka, Michálek, Sečka, Tomeček, Záruba, Pavlinák, Kašný, Vlček, Ondrášek a j. Všech pozemků udáno 3045 j. 835 $\square^0$, z čehož bylo 598 j. 1143 $\square^0$ luk; vinic měli poddaní 72 j. 1200 $\square^0$, které se jmenovaly; Šumberky, Pomykalky, Stará Hora a Karlsberk; některé vinice drželi lidé z Radějova.

Louky se jmenovaly: Travičná, Fojtovská, Vyrubaniny, Jestrabí, Kútek, Koňovská, Návdanek, Tobolka, Kaderovská; pole: Pod Kostelní cestou, Padělky, Dílce, Horní a Dolní Přídanky, Rúbanice, za Humny, mezi Rusovcem, pod Uherskou cestou u Dubníka a j.; lesy: Malá Lipinka, Vložinec, Osyp, Dúbravka. Tyto byly jen panské ve výměře 1255 j. 752 $\square^0$.

Mlýn o 2 složeních a s kašníkem držel Martin Štípský; platil ze mlýna 18 zl. a robotoval 8 dní ročně tesařské práce. Druhý mlynář Martin Mazur platil ze mlýna 30 zl. a robotoval jako Štípský; Třetí mlynář Martin Petrucha toho roku vyhořel.

R. 1820 za pudmistra Jana Helíska napočítáno $3033^3/_8$ j. pozemků s daní 1833 zl. 30 kr.

Ve staré pečeti byl kosírek s 2 hrozny s nápisem: Peczet diediny Lhoti. Starožitný nález jadeitové sekyrky viz obr. 8.

---

[1]) R. 1756 vytočeno v hospodě 5 věder domácího a $36^2/_3$ věder cizího vína.

Lideřovice

(do L—ic, v L—cích, lideřovský) leží 3 km severovýchodně Strážnice u samých Znorov, poblíž silnice Veselsko-Strážnické, tvoří skoro jedinou ulici s domy průčelím na náves obrácenými; uličky postranní jsou původu novějšího. Osada položena jest na vyvýšenině písčito-hlinité ve výši 174 m, kdežto louky pod ní ležící jen 168 m nad mořem dosahují a již při plném břehu Moravy zaplaveny bývají.

Do obce patří 385 ha půdy, z nichž je 256 ha pole, 30 ha luk, 15 ha zahrad, 84 ha pastvisk. Celé území leží mezi ramenem řeky Moravy (Morávkou) a potokem Velečkou. Přímá roční daň bez přirážek činí 4278 K 66 h.

R. 1910 načítáno ve 148 domech 811 obyvatelů vesměs národnosti české. R. 1620 žilo ve 32 dom. 210 obyv., r. 1656 ve 23 dom. 150 obyv., r. 1790 ve 54 dom. 492 obyv., r. 1830 v 71 dom. 492 obyv. a r. 1870 ve 113 dom. 604 obyv. Obyvatelé v řeči, kroji a zvycích srovnávají se se svými sousedy z osad Znorov, Hroznové Lhoty, Tasova a j.

Svobodná děvčata (dívky) nosí šátek na hlavě vázaný „na polku“. Lid zdejší jest hezkého vzrůstu, veselý, zpěvu a hudby milovný; děvčata rada vyšívají.

Obyvatelstvo živí se hospodářstvím, chovem dobytka a pěstováním ovoce; včelaření věnuje se málo péče. Na poli daří se veškeré druhy obilí a pícnin, na lukách množství výborného sena; rolníci užívají namnoze strojův a všímají si novějších vymožeností.

Dobytka chovalo se r. 1908: koní 46, hovězího dobytka 320, koz 6, prasat 298 kusů; mimo to 396 hus, 20 kachen, 1570 slepic. Hovězí dobytek jest ušlechtilý, dává hojnost mléka, které mimo spotřebu domácí dodává se do mlékárny ve Znorovách. Ovoce pěstuje se v humnech (domácích zahradách) a ve štěpnicích u řeky Moravy; nejvíce sázejí se švestky (trnky). Chudší lid chodí na výdělek do Rakous. Hospodářství peněžitě podporuje záložna Raiffeisenka ve Znorovách.

O vzdělání zdejšího lidu pečuje Čtenářský spolek, který různé časopisy odebírá, má svou slušnou knihovnu a občas přednášky pořádá.

Přifařena a přiškolena jest obec do Znorov; poštu má též ve Znorovách, obvodního lékaře v Hroznové Lhotě.

Obecní zastupitelstvo čítá 18 členů, z nichž jeden je starostou, tři radními.

Jméno osady jest patronymické z osobního jména Lideř (pův. Ludeř, snad z něm. Lothar). Pokud známo, patřila osada vždy ku panství Strážnickému.[1]) S ostatními vesnicemi strážnickými obdržela vesnice r. 1412 od Petra z Kravař odmrť, která jí roku 1475 od Pertolda z Lipého znova byla potvrzena. Jinak připomínají se Lideřovice velmi poskrovnu. R. 1512 Burjan z Vlčnova pohnal Jana z Žerotína a z Fulneka, pána strážnického, že mu Pavla z Lideřovic, syna nebožtíka Kubsova, před pana hejtmana postaviti nechce.

Když r. 1526 Hynek Bilík z Kornic koupil panství Veselské, dovolil si na hranicích lideřovských různé přehmaty regulováním vod. Pročež jej pohnal Petr z Žerotína a na Šumberce, — jenž tenkráte Strážnici držel v zástavě, — ze 2000 kop, že jsou lidé jeho liderovští měli ode vsi Lideřovic průhon a cestu svobodnou, starodávnou do lesa svého, kterýž slove Lideřovský, a on Hynek udělal jest hráz novou pod touž vsí Lideřovicí, kteréž jest tu prve nebývalo a tou hrází jest zasypal týž průhon a cestu, že tudy lidé hnáti do lesa svého, ani dříví voziti nemohou.

(Páni nalezli, že pan Bilík má na gruntech svých vykázati Lideřovským jinou cestu, aby do svého lesa jezditi a dobytky honiti mohli.)

Také jej Petr z Žerotína pohnal, že tou hrází zavedl přívoz starodávný, kterýžto slove lideřovský a vnorovský, kteréhožto přívovu sluší polovice k Strážnici a polovice k Veselí a toho mu napraviti nedbá.

(Páni nalezli: Poněvadž p. Bilík provodil, že jsou to gruntové veselští, kde jest přívoz býval, a svědkové dokázali, že jest ten přívoz od 50—60 let šel a páni Strážničti od těch let toho přívozu v užívání nebyli, že pan Hynek tomu půhonu odpovídati nemá.)

Také Hynka pohnal vlastní majitel strážnický Jan z Žerotína z těchže příčin; mimo to z 50 kop, že má Šimon Paták, jeho

---

[1]) Unka z Lideřovic, který se vyskytuje v listinách okolo roku 1372, nepatří sem.

člověk z Lideřovic, v zákupním nájmu řeku pod Vnorovy a Lideřovici, z kteréž pánům Veselským plat dává a p. Hynek udělal jest hráz novou a tou hrází jest jemu zavřel kopanice a hráze jeho, kdež jest vrš kladl a že již ryby do těch jezer z Moravy víc vystupovati nemohou, a toho mu napraviti nechce. (P. O. XVII., l. 72.)

Poněvadž pan Bilík v dělání nových hrází pod Lideřovici neustával, byl r. 1528 Petrem z Žerotína opět pohnán: že jest udělal hráz novou za humny Lideřovskými, kteréž tu prve nebývalo a tou hrází jest zasypal stoky starožitné, kterýmiž jest voda odcházela od několika studnic, kteréž jsou v humnech lideřovských i také voda nápadní a již tou vodou, protože odpadu míti nemůže, jakž jindy bývalo, zejména Martinovi Hranickému, Šťastnému, Janu Fučíkovi v humnech jejich a na gruntu jeho škoda se děje, a toho mu napraviti nedbá. Také mu vytýkal, že horní konec hráze nasypál na gruntech jeho Lideřovských, že jest udělal příkopu novou pode vsí Lideřovici a ji vedl přes grunt a pastviště bez jeho vůle, kteréhož pastviště on a lidé jeho Lideřovští s ním a lidmi jeho Vnorovskými od starodávna spolu v držení a užívání jsou; a toho mu zapraviti nedbá. (P. O. XIV., l. 43 a 44.)

Hynek Bilík z Kornic a na Veselí pohnal Jana st. z Žerotína a na Strážnici z 1000 hř. gr. česk. šir., že smlouvy, o kteréž mu psal, že podle ní lidé Lideřovští na pastvišti jeho Vnorovském s lidmi jeho Vnorovskými k společnému užívání právo mají, před p. hejtmanem a pány Jich Mti. k potřebě jeho položiti nechce, a z druhých 1000 hř. gr., ze jest dal bráti zemi na gruntu jeho Vnorovském, práva k tomu nemaje, a toho napraviti nechce. (P. O. XIV., l. 54.)

R. 1528 na posudku p. Petr z Žerotína s panem Hynkem Bílíkem takto se usnesli o tu při, což se cesty a průhonu lidem Lideřovským do jich lesa Lideřovského podle nálezu panského dotýče „jestliže by od tohoto času až do příštího posudku o tom mezi sebou přátelsky se nesrovnali, tehdy při příštím posudku aby p. Petr na p. Hynka Bilíka zvod učiniti a právo vésti mohl tím vším obyčejem, jakoby to nyní učinil.“

Nový popud ku žalobě dal Hynek Bilík p. Strážnickým,[1])

---

[1]) Část zboží Strážnického, jehož majitelem byl Jan st. z Žerotína, držel starši jeho bratr Petr z Žerotína a na Šumberku v zástavě.

když lidem ze Strážnice a z Lideřovic odňal štěpnice u Znorov, které tito na plat drželi. Protož Petr z Žerotína a na Šumberce pohnal Hynka Bilíka ze 100 kop, že jest lidem jeho Janovi Nožířovi a Martinovi Pecovi ze Strážnice a Martinovi Hranickému z Lideřovic štěpnice jich odjal, kteréž jsou jim a potomkům jich předkové jeho páni Veselští v luzích veselských za volné a svobodné pod platy státi nadali a toho lidem jeho napraviti nedbá. Za stejnou příčinou pohnal Jan ml. z Žerotína na místě pana Jana st. z Žerotína a na Strážnici, otce svého, Hynka Bilíka, že lidem jeho ze Strážnice (bylo jich 13) a z Lideřovic odjal štěpnice a louky a sice dvě: Matějovi starému, Jakubovi Holbovi a Štěpánovi Velikému, tři Šimonovi Patákovi, jednu Jiříkovi Fojtovi, Duchkovi malému a Janovi Niklasovi, a toho těm lidem jeho pana otce napraviti nedbá. Též jej pohnal, že jest ve svém městečku Veselí na svobodném jarmarku dal obstaviti lidi Jiříka Jinocha a Jiříka Uhra z Lideřovic, práva k tomu nemaje, a potom do vězení vsaditi dal a odtud jich pustiti nechtěl, až jsou jemu 5 kop gr. českých položiti musili a toho otci jeho napraviti nedbá. (Ostatní o tom viz Strážnice.) Urovnání těchto a jiných sporů s Hynkem Bilíkem stalo se teprve po smrti Jana staršího z Žerotína po roce 1532.

Náboženství lidu zdejšího řídilo se dle majitelů panství Strážnického. V XVI. a XVII. stol. většina obyvatelů přidržovala se učení bratrského; měli zde bratrský zbor. Dosud se říká domům v uličce na jižním konci vesnice „za Zborem", o domě čís. 103. vykládá se, že tam byla fara.

R. 1591 pohnal Jan Jetřich z Žerotína a na Strážnici Jiříka z Kokor a na Otrokovicích ze 300 hř. grošů, že proti právu jal mu Václavu Romance, fojta z Lideřovic, i jeho poddané odtud Jana Holku a Jana Hanáka a je věznil.

Za tohoto pána a jeho nástupcův, pánů z Žerotína, měli v Lideřovicích následující platy a povinnosti:

Za osep žitný o sv. Václavě z podsedku 3 gr., z půllánu 1 zl. 12 gr., ze čtvrti role (lánu) 16 gr. Jak sedí, platí o sv. Jiří po 1 sýru, což činilo 22 sýrů po 1 gr. Oves platový o sv. Václavě z $^1/_2$lánu 12 měř., ze $^1/_4$lánu 6 měř. Za oves a slepice od hor: z podsedku $^1/_4$ měř. ovsa a 1 slepici, z $^1/_4$ role 2 čtvrti ovsa a 2 slepice, z $^1/_2$lánu 1 měř. ovsa a 1 slepici; kuřata: z podsedku 2, ze $^1/_4$lánu 4, z $^1/_2$lánu 8 o sv. Jiří. Vajec platových dávají

na zámek: podsedník 5, čtvrtník 11 a půllánik 22. Podle rozepsání bylo tenkráte v Lideřovicích: 5 podsedníků, 22 čtvrtláníků a 5 půlláníků.

Celá obec platila: z krčmy o sv. Václavě 24 gr., za tele o sv. Janě 15 gr., za šindel o sv. Janě 20 gr., na hlásné o sv. Václavě 1 zl. 2 groše a za vinný šenk o sv. Václavě 3 zl. Roboty měli stejné s Petrovskými.

R. 1597 povoleno Lideřovským ze Strážnických lesů dříví pro svou potřebu bráti, začež odváděli do důchodu 17 měr ovsa a 17 slepic ročně.

R. 1756 udává se 32 osedlých čtvrtníků, kteří měli po 26—31 měrách, 5 domkařů s polem, 3 bez pole.

Pastvin měla obec 40 měr u vsi a u t. zv. rybníka Kněždubského 150 měr. Celkem měly 879 měr pole, 11½ míry zahrad, 190 měr pastvin, luk na 261½ fůry sena, 18 měr lesa. Cizího vína vytočilo se 40½ vědra.

R. 1775 bylo již 6 čtvrtlánů rozpůlených; celá obec užívala les ve výměře 18 měr, který se nazýval „Mladý“. Mimo napředení 40—50 liber příze měli rolníci zdejší stejné roboty jako v ostatních osadách, totiž čtvrtláníci od Václava do Jana 1½ dne, od Jana do Václava 3 dni týdně s párem koní, držitelé osminy tolik dní pěšky, podsedníci (5) 1 a 2 dni, domkaři (7) ½ a 1 den pěšky.

Desátku na faru veselskou dávali 31 kop 28 snopů rži, tolikéž ovsa a 29½ slepic.

Všech domovních čísel bylo 51; na čísle 26. usazena byla židovská rodina, na čís. 29. byl panský hostinec se zahradou.

Pastvisko u vesnice nazývalo se „Zbor“ a pole vedle něho „za Zborem“.

Celkem bylo pozemků 675 j. 1107 □°, z nichž bylo činžovních jen 5 j. 27 □°, vlastního majetku měla obec 203 j. 1281 □°; na Drahách měly Lideřovice společnou pastvu se Znorovy. Rychtářem byl Jan Ožvolda; jiná podivná jména osobní byla: Glozúrek, Hurtík, Sečka, Zibal, Čunčík, Komín, Kozumplík, Burivjal, Dobšák, Břečka, Spošola.

R. 1820 napočítáno v 68 domech 88 světnic; k obci patřilo 675¼ jitra pozemků a platilo se 884 zl. 5 kr. daně. Stará pečeť z r. 1694, tehdy ještě zachována, měla na větvičce 2 hvězdy a 2 žaludy; pudmistrem byl Kašpar Gazárek, obecním písařem

Jos. Kočiš. Ze jmen osadních tratí sluší ještě vytknouti název polí „na Odpočívkách“, o kterých si lid vypravuje, že tam pohřbeni jsou vojáci.

Jako jiné okolní osady trpěly Lideřovice nájezdy nepřátelskými z Uher: r. 1605 za povstání Štěpána Bočkaje, r. 1620—1623 vpády Bethlena Gábora, r. 1663 hordami tatarskými a tureckými, r. 1703—1706 vojsky Rakoczího: celá obec po každé vypálena.

R. 1795 a 1806 byla obec požárem zničena.

Lipov.

Městečko Lipov[1]) — psané obyčejně Lípov — leží 13 km východně města Strážnice ve výši 240 m nad mořem, v údolí u lesíka zvaného „Panský háj“ podél řeky Velečky, která třemi rameny městečko protéká a zde 2 mlýny žene. (Obr. 88.) Pět ulic vede do podélného náměstí, které od návsi ničím se nerozeznává. Domy stojí těsně vedle sebe průčelím do ulice. Hlavní ulice tvoří několik řad skoro rovnoběžných s uličkami příčnými. (Obr. 89.) Grunty a chalupy jsou promíchány. Staré domy měly výstupky tak zv. „gánky“, novější jich nemají. Zahrádky jen před některými domy jsou od starodávna. Asi 1 km západně Lipova stojí samota „Padělský mlýn“ patřící do Lipova.

R. 1830 napočítáno ve 181 domech 1059 obyv., r. 1870 v 223 domech 1242 obyv., r. 1890 ve 301 domě 1602 obyvatele; r. 1900 obyv. 1755, r. 1910 načítáni 1504 obyv. národnosti české.

Domy nynější mají pevný kamenný základ, ostatek zdiva jest postaven z tak zv. kotovic, omazaný blátem a zalíčený vápnem. Na domech, ve kterých bydlí svobodná děvčata, viděti nade dveřmi a nad okny malované různé květy. Byty v Lipově jsou jednoduché. Na přední straně domu jest nízká světnice o 2 oknech; vedle ní po délce do dvora jest kychyně s ohniskem a kotlem, vedle kuchyně komora, pak chlévy, vše pod jednou střechou, buď doškovou neb křidlicovou; na dvoře stojí krmník, zřídka kde záchod. Nábytek rozestaven jest jako jinde v okolních vesnicích. Kroj a nářečí jsou sice horňácké, ale jeví se v obojím

---

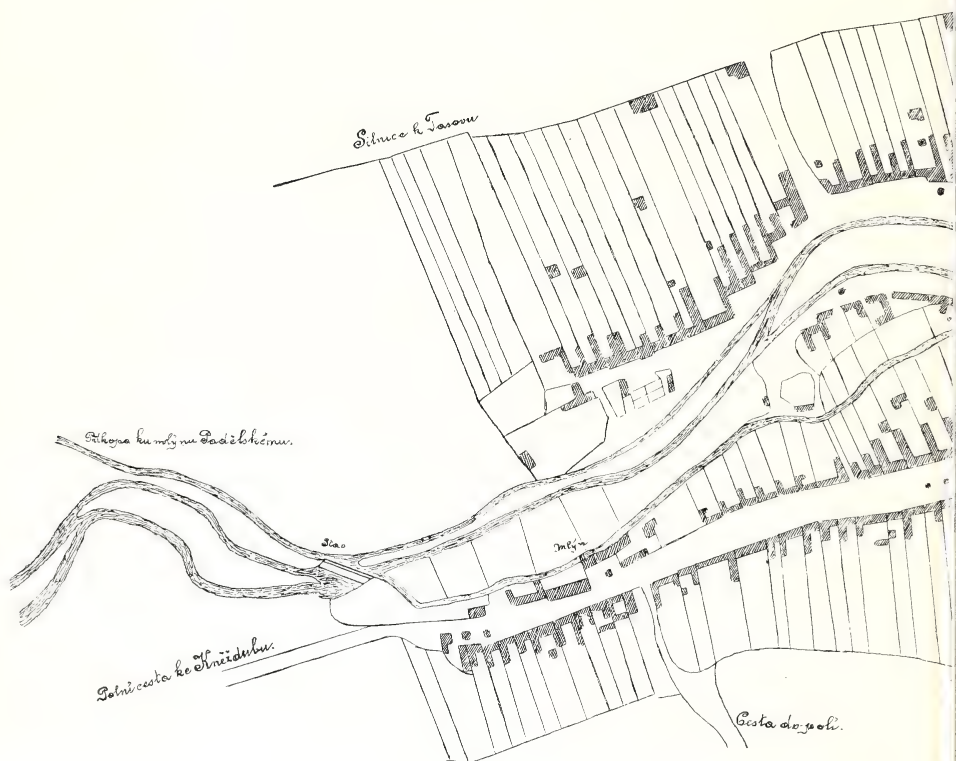
[1]) Popis městečka a mnoho dat podal býv. nadučitel Michal Kotásek.



Obr. 88. Lipov. (Pohled celkový.)

silný přechod k tak zv. moravskému; mnozí, zejména muži, kroj již opustili.

Hlavní výživou lidu jest polní hospodářství a chov dobytka. Do území patří: 1027 ha pole, 158 ha luk, 39 ha zahrad, 57 ha vinic, 130 ha pastvin, z čehož se platilo pozemkové daně 5131 K;



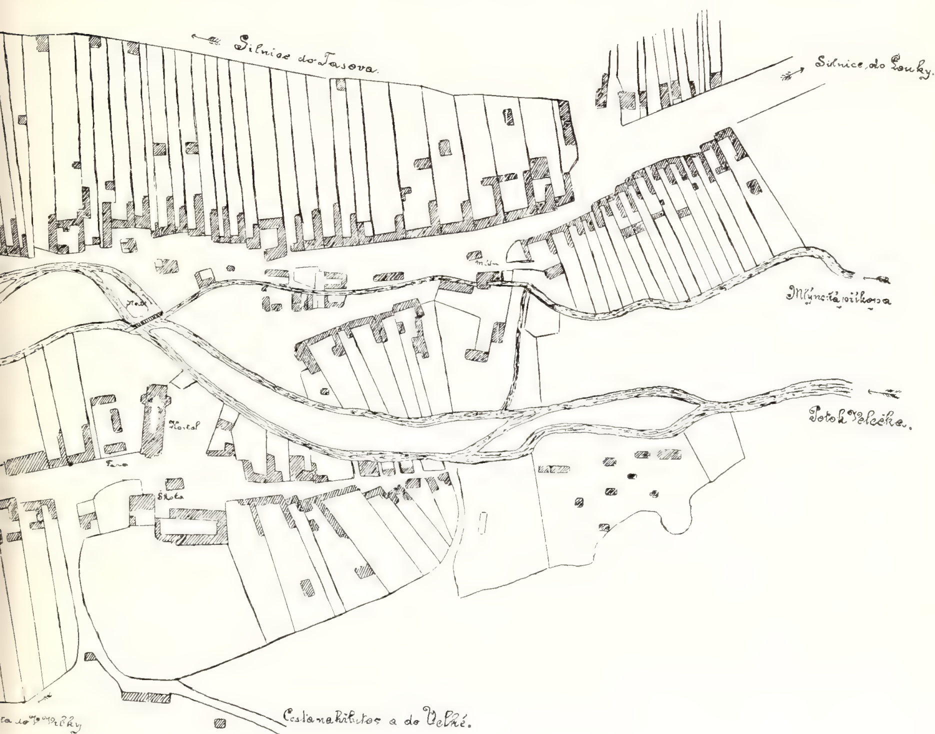
domovní třídní daň obnášela 909 K. Půdy jsou celkem úrodné, neboť i cukrovce a kukuřici dobře se tu daří.

Ovocnictví, ač v nadučiteli Mich. Kotáskovi, jenž mnohá leta zde působil, mělo horlivého pěstitele, přece nevyvinulo se tou měrou, jak by jeho píle byla zasluhovala.[1]) Také vinařství[2])

[1]) Jsa dobrým štěpařem ušlechtil na 8000 ovocných stromů, které z části prodal, z části rozdal.

[2]) Horní řád měli Lipovští od Jana Jetřicha z Žerotína na Strážnici z r. 1592; byl stejný se Strážnickým.

za posledních let valně pokleslo netečností občanů. O znamenitém kdysi víně Lipovském dnes nikdo nemluví. Na zimu mnoho lidí odchází do továren (do Rohatce, do Hodonína a jinam). V posledních letech vystěhovalo se 5 rodin do Ameriky. Za dřívějších dob rozléval se mezi Lipovem, Tasovem a Blatnicí k Veselí roz-



Obr. 89. Plán městečka Lipova.

sáhlý rybník; nyní jsou jen 3 skrovné rybníčky u „Padělského mlýna“.

Řemeslníků a živnostníků jest zde jen několik: 2 mlynáři, 2 kováři, 1 kolář, 1 zámečník, 1 truhlář, 1 obuvník, ale mnoho tkalců, kteří tkají konopné plátno pro svou domácnost; skoro v každém domě mají tkalcovský stav. Bezmála každý občan jest tesařem a zedníkem, mnohý i ševcem. Cech byl zde jen tkalcovský,

po kterém se ani pečeť, ani listiny neuchovaly. Hostince jsou zde 4, obchodníků se smíšeným zbožím 5.

Spolek hasičský založen byl r. 1888, něco později povstal „Vzdělávací spolek", který má svou knihovnu.

Lipova dotýká se jen jedna silnice, která vede ze Strážnice do Velké.

Trhy má městečko od starodávna dva: první v úterý po Velikonoci, druhý v úterý po Všech Svatých. Pošta a telegrafní stanice jsou v Hroznové Lhotě, kde jest také sídlo obvodního lékaře. Nejbližší železniční stanice jest ve Veselí.

Obecní jmění, které pozůstává z polí, luk a nízkého lesa, počítá se přes 100.000 K.

Nelze o tom pochybovati, že od té doby, co osada Lipov městečkem se stala, zde byl kostel s farou dobře dotovanou. Jako na celém Strážnickém panství, i v Lipově ujalo se husitství, fara stala se utrakvistickou, později snad evangelickou (luteránskou). O její osudech, jakož i o farářích zdejších před bitvou Bělohorskou jen skrovné máme zprávy: R. 1552 Jan III. z Žerotína a na Strážnici dává knězi Jiříkovi z Bojnic, faráři lipovskému, právo, se svým statkem buď za zdravého života neb na smrtelné posteli dle své vůle naložiti a manželce a dětem po jeho smrti se vystěhovati, kam by se líbilo.

R. 1600 byl pastor Václ. Fabricius z Lipova dosazen do Nového Jičína, pak r. 1601 povolán byl do Hranic; r. 1607 byl pastorem v Lipově rodák uherský Matěj Plorantius (Plaček?) býv. vychovatel u Karla z Žerotína; z Lipova dostal se do Lipníka, kde působil ještě r. 1618.

Za panování Žerotínských mnozí obyvatelé přihlásili se k sektě Bratrské, která pak zde měla četný zbor a školu. Největší přízni těšili se Bratři za správy statku Strážnického Alžbětou Slavatovou z Košumberka, vdovou p. J. Jetřicha, ježto ke zboru darovala 2 podsedky a je na věčné časy od roboty osvobodila. Zachoval se nám o tom darování následující list:

„Panu Šťastnému Matúškovi do Kněžduba ceduli.

Pane Šťastný Matuško! dobrý a šťastný den Vám od Pana Boha vinšuji a při něm jiného všeho dobrého přála bych Vám věrně ráda. Z Lipova některé osoby ke mně přišly, oznamujíce mně, že jim tomu věřiti nechcete, abych ty dva podsedky k zboru

dáti měla; oznamuji Vám, že jsou mně před některým dnem ti, kteříž do zboru chodí, žádali, abych takové dva podsedky k témuž zboru obrátiti poručila a oni aby je opraviti dali tak, aby když některý správce Bratrský tam přijde, opatření míti mohl. I nemohouce žádosti jejich oslyšeti, jsem je dala, aby jich k zboru obrátili, i také platy stálé a roboty odpustila, tak aby tím ničímž mně povinni nebyli. Když vůli mou znáte, budete se věděti, jak spraviti. S tím milost Boží rač zůstati s Vámi.

Dáno na Strážnici v neděli první v postě léta 1600.

Alžběta Slavatova z Chlumu,
z Košumberka a na Strážnici."

(Pečet p. Slavatů.)

Po vykázání nekatolíků z Lipova zpustla fara a pro nedostatek katolických kněží obsazena nebyla; městečko přikázáno faře Velecké, odkud každou čtvrtou neděli v Lipově služby boží byly konany. Za to dostával farář velecký desátku z Lipova 33 kop pšenice a tolik ovsa a 1 kopu a 6 kusů slepic. Kromě desátku patřila k faře zahrada přes $1/2$ míry velká a kus pustého pole „na Kvítkovce".

Teprve roku 1784 lokální kaplan do Lipova dosazen byl, a sice cisterciák velehradský Vojtěch Jan Machek, jenž zde působil do r. 1808; po něm ustanoven Šimon Pechník, pak roku 1814 Michal Barčaj, který působiv zde skoro 25 let dosazen byl na faru Velehradskou. Jeho následoval r. 1839 Matěj Zahálka, který zde zemřel r. 1862; za něho byla r. 1856 lokálka povýšena na faru. Po něm farařoval od r. 1863—1876 Viktor Zlámal, po něm Frant. Kvasnička, pak Alois Ulman a nynější farář Fab. Keppert.

Farní matrika založena r. 1785, farní pamětní knihu založil farář M. Zahálka.

K Lipovu přifařena jest pouze ves Louka ležící v okrese Uh.-Ostrožském.

R. 1912 žilo ve farnosti Lipovské 2720 duší.

Starý gotický kostel stával na témže místě jako nový. Roku 1874 byl zavřen, protože zdivo bylo rozpukáno a strop hrozil sesutím. Pak byl úplně sbořen a postaven nový prostranný kostel (obr. 90.) nákladem 52.000 zl. stř., z čehož Matice náboženská kryla 20.000, ostatní hradili farníci. Na podzim r. 1880 byly

konány služby boží již v novém kostele. Vysvěcen byl od strážnického děkana Martina Novotného.



Obr. 90. Lipovský kostel.

Okolo starého kostela stával hřbitov, kam se pochovávalo do r. 1839, kdy nad městečkem na trati „Forvalkách“ založen hřbitov nový. Mimo to stává ještě tak zv. hřbitov „kolerovský“ z r. 1831 na „Kopance“.

Na staré věži postavené r. 1790 visely 2 zvony. Větší vážící 150 liber měl nápis: „Václav Malý z Valčic mne ulil. Tento zvon dala dělati celá obec Lipovská roku 1670"; r. 1853 pukl a obec dala ho přelit v Brně u Frant. Hillera ke cti sv. Floriána roku 1853; nyní váží 239 liber. Na nynější věži visí 3 zvony: největší 300 lib. těžký, ulitý ve Vid. Novém Městě ke cti sv. Cyrila a Metod je.

Starých soch a křížů v okolí není.

Zavedením náboženské reformace zanikly v Lipově školy evangelíků a bratrů a dlouho pak Lipované postrádali školního vyučování. Teprve za panování královny Marie Terezie r. 1775 připomíná se opět učitel v Lipově. Stará školní budova, malá to chaloupka, byla r. 1866 tak sešlá, že z nařízení ji dítky opustily, poněvadž hrozila sesutím. Vyučováno zatím v místnostech najatých, pramizerných, až do podzimku r. 1868, kdy nová jednopatrová budova pro 2 třídy určená otevřena byla. R. 1889 stala se škola trojtřídní; nyní jest škola, kterou přes 350 dítek navštěvuje, 5třídní s 1 pobočkou; nadučitelem jest Vl. Materna.

Až do roku 1861 byly sem přiškoleny děti z Louky. Z dřívějších učitelů nejdéle zde působili (1831—1900) (skoro 70 let) Josef a Michal Kotáskové otec a syn před nimi učiteloval zde jistý Adamec, jehož syn Ondřej stal se generálem.

Plat učitelův byl, jako jinde, až do upravení velmi skrovný: sestával ze školného od dítek, z platu za varhanictví a z naturálních dávek, které trvaly až do r. 1870. Toho roku Michalovi Kotáskovi místo pšenice a ovsa bylo povoleno 60 zl. z obecní pokladny lipovské a 25 zl. ze vsi Louky; za hraní na varhany a konání jiných obřadů kostelních užíval od obce pole na 3 míry.

Pamětní knihu školní založil r. 1870 Mich. Kotásek a r. 1885 také školní knihovnu, na kterou obec uvolila se přispívati ročně 5 zl., mnoho knih daroval farář Frant. Kvasnička.

Školní matriky jdou od r. 1834.

Lipov byl za starodávna samostatným statkem, jenž patřil rodu vladyckému, který také držel Strání, Korytnou a Horní Němčí a byl bezpochyby spřízněn s majiteli hradu Kansperka. Nechybíme, když za nejstaršího nám známého majitele Lipova

považujeme Chotěbora z Lipova, jenž na listině Ulmana z Velké z r. 1348 podepsán jest jako svědek Chotěbor de Tylea.[1])

R. 1358 drželi Lipov bratři Pavel ze Strání a Ctibor z Lipova; r. 1358 Pavel ze Strání poukázal své manželce Alžbětě 300 kop gr. věna na Lipově a na Němčí.[2]) K rukoum Pavla ze Vzdúnek (D. O. I. 573); roku následujícího oba bratři prodali městečko Strání, $^1/_3$ Němčí a Korytné a právo na třetí ves Volenov Fraňkovi a Petrovi a jejich synovci Václavovi z Kunovic. Pavlík prodal ty vesnice jménem sirotků Miloty a Beneše z Kansperka. (D. O. I. 685). R. 1368 Beneš Hus z Kansperka (Gansberga) a jeho syni vešli ve sstupek s Chotěborem, synem Miloty, řeč. ze Strání, což však markrabí dovoliti nechtěl, maje sám nějaké právo na ten statek. Brzy však od svého práva upustil a poněvadž Chotěbor, syn Milotův, neměl dosud let na sstúpek, markrabí mu ze své moci leta doplnil. (D. O. I. 1082.) R. 1366 Ctibor z Lipova se svým zbožím, které měl v Lipově, Němčí a Korytné, spojil se s panem Benešem z Kansberka, načež se tento i později jeho syni Vernuš a Vilém psali z Lipova. Avšak r. 1379 stěžoval si týž Ctibor na Vernuše, syna Beneše Husa (z Kansberka), před markrabím, že Vernuš na ten spolek ohled nebere a na svých statcích dluhy dělá; protož žádal, aby markrabí dovolil, by on toho sstupku prost byl. Na to ihned odevzdal ves Lipov Václavovi z Kravař, pánu Strážnickému a nejv. komorníku cúdy olomucké. (D. O. III. 559.) Úplně přešel Lipov na pána Strážnického teprve r. 1381 tím, že nejen Ctibor, nýbrž i jeho společníci Vernuš a Vilém z Lipova městečko Lipov celé, polovici Němčí a v Korytné dvůr a 7 lánů se vším příslušenstvím prodali Petrovi z Kravař-Plumlova, strýci a poručníkovi Petra z Kravař — ze Strážnice. (D. O. IV., 58.)

R. 1392 Petr z Kravař-Plumlova přenesl věno 14 kop Kateřiny, manželky Stachovy z Kokor, které měla v Žerůtkách a ve Lhotce,[3]) na Lipov. R. 1417 dal Petr z Kravař, ze Strážnice, hejtman Moravy, na městečku Lipově zapsati Líčkovi z Újezda 300 kop ve 30 kopách úroků, načež tento věno své manželky Doroty

---

[1]) Tilia = lípa. Chotěbor bylo v té rodině i později oblíbené jméno. Brandl považuje „Tylea“ za Tillendorf jihoz. od Frýdlantu; ale že všichni ostatní svědci jsou z nejbližšího okolí, to padá na váhu a náš náhled podporuje.

[2]) Míněno zde Horní Němčí.

[3]) U Lysic.

z Nevojic a Letošova[1]) na Lipov přenesl. (D. O. VIII., 455) a táž Dorota, když ovdověla, odevzdala r. 1420 totéž věno p. Petrovi z Kravař.

Od těch dob nebyl více Lipov od pánů Strážnických zastaven a sdílel majetníky s městem Strážnicí. (Viz tam.)

Zřídka jen nalézáme o Lipově některou zvláštní zmínku ve starých knihách, zejména v „Půhonech". Stůjtež zde nejdůležitější:

R. 1482 stala se smlouva mezi p. Bertoldem z Lipého a bratřími Mikulášem a Václavem z Vojslavic o vedení vody, která teče od Blatnice na rybníky Lipovské. Mezi svědky jest Mikuláš Něpr z Vojslavic a Jan z Rožmberka z Bukovice, purkrabí na Strážnici. Tato smlouva o vedení vody na rybníky Lipovské a Veselské obnovena byla mezi pány Janem z Žerotína a Fulneka a jeho synem Petrem z jedné a vladykami Mikulášem a Václavem z Vojslavic ze strany druhé.

R. 1486 uvádí se inventář ve dvoře Lipovském následovně: 8 klisen, koníček devátý, hříbata 4, 3 krávy, 2 pluhy s železy a 2 brány, ovsa 1 stoh, vůz valný, sena na 4 vozy.

R. 1508 pohnali Viktorin a Bernard z Žerotína bratra svého Jana z Žerotína ze 300 zl., že jim z jejich vinohradův z hor Lipovských vína desáteční pobral a toho jim napraviti nedbá. Z toho roku máme v Půhonech jmenovány některé občany lipovské; jsou to: Mikeš, hlídač, Blažek, kovář, Pech, Mrázek, Jan Medrunka, Martin Hereš, Jiřík Hocula, Pavel Benediktův, Matěj Kučma, Alex, fojt, Mikuláš Vrána; r. 1511 jmenováni v „Půhonech" opět Alexin, fojt, a Toman, šafář z Lipova.

R. 1513 Jan a Bartoloměj, bratři vlastní z Žerotína a Fulneka, pohnali Johanesa z Kunovic ze 2000 kop, že jest jim vzal vodu v loučku pod Velikou Blatnicí, kteréžto vody polovice na rybník jejich Lipovský jíti má, kdež oni toho na něm žádali, aby jim tu vodu pustil podle spravedlnosti jejich, toho jest učiniti nechtěl. Po ohledání rozhodli páni: „Poněvadž p. Jan z Žerotína provodí i smlouvu ukazuje, že polovice vody na rybník jeho Lipovský a polovice na Veselský jíti má, že páni toho při té smlouvě nechávají."

---

[1]) U Bučovic.

R. 1517 Jan z Kunovic pohnal Bartoloměje z Žerotína a na Strážnici, že Vaškovi Hambálkovi, synu z Lipova, od něho vzato bylo odpuštění podle obyčeje a řádu země a on ho propustiti nechce a p. Jana z Žerotína a na Strážnici, že mu nechce na svědomí vydati Blažeje Pavlíčkova z Lipova.

R. 1528 Hynek Bilík z Kornic a na Veselí pohnal p. Jana st. z Žerotína a na Strážnici z 1000 hř. gr., že Martina Pechu a Václava Honšova, lidí svých z Lipova, před pány a p. hejtmanem k svědomí k jeho potřebě postaviti nechce a za druhé, že lidé z Lipova zejména Vašek Hledic, Dufek Horšův, Martin Kačenů, Jura Pešů, Jiřík Psík, Jan Vechin, Pavel Šenků a Pavel Kútek přes zápověď od něho učiněnou svévolně na gruntě jeho orali a pan Jan té své vůle od lidí svých napraviti nechce.

R. 1538 Bohuslav Štolbašsky pohnal p. Bartoloměje z Žerotína a na Břeclavi ze 300 zl., že jsou mu slíbili, když prodal mlýn (v Lipově), lidé jeho z Lipova Martin Kolečko a Martin Mulan za mlynáře Žadovského a že měli k sobě ještě přibrati 4 hodné rukojmí na tu sumu a tomu dodnes zadost neučinili a ten základ svrchu jmenovaný jemu propadli. A on pan Bartoloměj týž lidí svých míti a držeti k tomu nechce, aby slibu svému dosti učinili.

Z r. 1548 máme důležité zprávy o obou mlýnech Lipovských. Toho roku Jan z Žerotína a na Strážnici, nejvyšší komoří, přepouští mlynáři Mikulášovi na mlýně v městečku Lipově na Dolním konci 2 díly, které na něm měl, tak aby celý mlýn byl nyní mlynářův. Za to má mlynář dávati 80 měř. žita a 1 zl. ročně, polovici o sv. Jiří, druhou o sv. Václavě. Jan z Žerotína přidal mu ke mlýnu čtvrt role v městečku Lipově od toho pololání, které slove Kohoutkovské, z čehož má platiti 24 gr. bílé. Na stavbu a opravu má dostávati potřebné dříví a ti robotníci, kteří od starodávna k tomu mlýnu patřili, mají zůstati.

Stejným způsobem přenechal mlýn na Horním konci v Lipově, na kterém měl také 2 díly, i se zahradou dědičně Matějí, mlynářovi. Za to měl mlynář ročně dávati 100 měr žita a 2 zl. ve dvou lhůtách. Právo na dříví z lesa a robotníky měl jako předešlý. Každý ten mlýn měl 3 kola moučná a 4 stupná.

R. 1596 pohnal Jan Jetřich z Žerotína a na Strážnici Jana Jetřicha z Kunovic ze 2000 hř. gr., že r. 1595 za času podzimního orali mu Štěpán Komnianský, Jíra Nezdenský a Jan Šprinc a jiní poddaní z Velké Blatnice do gruntů městečka Lipova

přináležejících a toho napraviti nechce. Podobně pohnal jej ze 200 hř. gr. stř., že léta 1593 ve čtvrtek po sv. Filipu a Jakubu Mach Vašků, fojt z Malé Vrbky, Matouš Kazinitka a Pavel Tylecký oba z Malé Vrbky, poddaní jeho, čekali na Jana Kubíčkova z Lipova, jej beze vší příčiny, když jel z louky své Vojšické, svázali, s koněm a vozem dovezli do dvora Ostrovského, dle vůle hladem mořili a toho napraviti nechce.

R. 1595 jmenují se v Půhonech masař Daniel Havránek a Jan Konvář z Lipova.

R. 1597 Jan Jetřich z Žerotína dovoluje Lipovským rúbati dříví na stavivo a palivo pro svou potřebu a pásti v Strážnických horách, a sice za dávku 70 měřic ovsa a 70 slepic o vánocích. Avšak dříví nesmějí na jiné panství ani darovati ani prodávati; z dříví lískového a dubového nesmějí hole rúbati a z kmenů lipových líčí na provazy loupati.

Kdožby takové zlořády činil, k výstraze trestán bude.

Podepsali: Jiří Hoštický z Hoštic na dvoře svob. v Milotících, Sebald Čačka z Herndorfu a na svob. dvoře v Kněždubě.

Stejné povolení obdrželi za různé poplatky lidé z ostatních osad panství Strážnického.

Žerotínská rejstra s počátku 17. stol. udávají počet usedlých v městečku Lipově: 43 pololáníků, 53 čtvrtníkův a 16 „hrubých“ podsedníků. Od gruntů pololáních a čtvrtních odňato jest 7 luk, které darovány jsou od J. M. p. Frydrycha z Žerotína p. Petrovi Vojskovi na Veselí. Schází z nich platu 42 měr ovsa a 42 slepic.[1]) Tyto louky osvobodil mu roku 1610 Jan Frydrych z Žerotína od všelijakých platův, ospův a jiných povinností. Plat stálý z gruntův za vejce a sýry byl při sv. Jiří: z půllánu 20 gr. 3 d., ze čtvrti 10 gr. 1½ d., z podsedku 8 gr., z „hofštatu“ 5 gr.; o sv. Václavě mimo to předešlé ještě z půllánu za 4 slepice 6 gr. 6 d., ze čtvrti za 2 slepice 3 gr. 3 d. Celkový gruntovní plat za vejce a sýry činil 156 zl. 47 gr.

Z krčem, jichž bylo 28, platilo se po 8 gr. a sladových peněz z každé krčmy při sv. Václavě 5 gr. 1½ h. Plat z „Koutu“ dvakráte do roka: Matěj Šimků 1½ gr., Martin Psíků, Matěj Lukšů, Jan Lukšů a Tom. Mlýnků po 2½ gr. a Jíra Zemele 5 gr.

---

[1]) Byly to louky na Vojšicích.

Ze včelína dvakráte 6$\frac{1}{2}$ gr., mimo to o sv. Jiří kostelu Lipovskému 2 funty vosku.

Za Oujezdní pšenici platil při sv. Václavě pololán 1 měř., čtvrtlán a hrubý podsedek po $\frac{1}{2}$ měř.; za oves a slepice od luk „na Vojšicích“ celkem 10 mtů 12 měř. a 5 kop 12 slepic; od luk „nad Hájem“ 1 met 27 měř. a 57 slepic; z luk „na Závrbčí“ 4 mty 22 měř. a 2 kopy 22 slepic. Ovsa platového bylo z gruntu půllánu 1 měř., ze čtvrti $\frac{1}{2}$ měř. a z podsedku $\frac{1}{4}$ měř.

Plat z luk knězských, když kněze tam není, na pána se podává. Lukáš Machala drží louku knězskou, začež dává 6 měřic ovsa a 6 slepic. Kněz drží 2 louky a dává 12 měřic a 12 slepic.

V Lipově jest jatek vystavěných 10; každý řezník dává kámen loje a jeřábka a z jatky po dvakráte 4 zl. 10 gr.

Obec Lipovská platila: za hlásku 5 zl. 15 gr., z vola dvakrát po 3 zl. 15 gr., za vinný šenk 8 zl., za šindel 1 zl. 10 gr., ostatní povinnosti měli Lipovští jako v městě Strážnici.

R. 1611 Jan Frydrych z Žerotína a na Strážnici vinohrad, který slove Slavatový (na 49 greftů) v hoře Lipovské, kterýž jemu po smrti nebožky uroz. paní Alžběty Slavatovny z Chlumu a z Košumberka s boudou nejv. brněnským právem přisouzen byl, dal své manželce Marii Magdaleně Žerotínské, roz. z Kunovic, v úplný majetek a užívání, osvobodiv jej od zemního a od desátku vinného. Panství Strážnické bylo povinno všechno dříví potřebné na kádě a sudy jí dodati a také holoví (hole) na obruče. Co se dělání toho vinohradu týká, byli obyvatelé z Velké Vrbky svých povinných 200 dní robotních tam pracovati, a kdyby těch dní nestačilo, ostatek měli Lipovští dodělati. Za to ale paní Magdalena byla povinna jim tovarych, jaký v okolních vinohradech v obyčeji jest, platiti. Dostala též právo sebrati hrozny mimo den pro horu ustanovený, víno od hory domů voziti aneb pod horou prodati dle libosti.

Stalo se za horného přísežného lipovského Pavla Janulka.

V indexu register purkrechtních pro městečko Lipov založených r. 1594, který vede záznamy až do r. 1652, uvedeno jest i se mlýny 75 selských gruntův. Od r. 1604 jest velká většina gruntů pusta a mnohé zůstávají pusty ještě po roce 1640. Mezi grunty nalézá se také rathous.

Ze jmen majitelů buďtež vytknuta jen některá: Žídek, Padělek, Psík, Lopúnek, Strejčaník, Miškář, Kotlák, Ryzulka,

Ondrlička, Ošúkal, Čubka, Derebis, Vařej, Náklový, Šarda, Řitka. Z obsahu vyjímáme, že z gruntu čís. 41 Jana Vězňového dědicové dávali r. 1617 18 zl. na kostel a zbor městečka Lipova, aby jeho hospodářové společně na rovné díly vyzdvihovali a na ty chrámy Páně k dobrému obráceli; u čís. 70. Bartoše Tkadlce: Její M. uroz. pí. pí. Alžb. Slavatova z Chlumu a z Košumberka a na Strážnici; poněvadž ten podsedek svrchu psaný k zboru lipovskému pro opatření správců a kazatelů koupen jest, což jakékoliv roboty a platy stálé z toho podsedku J. M. k tomu náležité jsou, ty jest všecky odpustiti ráčila, aby nyní i na budoucí časy těch robot vyplňovati a platu dávati povinni nebyli. (V další poznámce stojí: pustý.)

O mlýně tam čteme: Čís. 54. Mlýn p. Václava Zálužského 1596. J. M. vys. uroz. p. p. Jan Jetřich z Žerotína a na Strážnici ráčil mlejn v městečku Lipově s dobrým rozmyslem svým prodati uroz. paní Lukrecii Jordánce s jedním vinohradem v Klučové hoře s presem, s polemi, co od starodávna k tomu mlejnu náleželo, též s jednou nivou rolí ležící při vinohradech hory Radostné a jednou loukou na Kněždubsku za volný a svobodný za sumu 1200 zl. Místo závdanku sobě věna svého po † Václ. Zálužském srazila 600 zl.; ostatek platiti má od 1596 v posudku pořádně po 30 zl.; a mimo to placení pí. Lukrecie bude povinna každého roku z téhož mlejnu platu obilního dávati a platiti do důchodu J. M. páně 24 zl. R. 1598 platil za mlejn na místě manželky své Lukrecie pan Hendrych Pflancz. R. 1602 s dovolením uroz. pí. pí. Alžběty Slavatové z Chlumu — z Košumberka a na Strážnici uroz. p. Hendrych Pflancz z Filadu prodal jest mlejn Dolní v městečku Lipově Tomášovi Pěkníkovi ze Strážnice. — R. 1603 Tom. Pěkník prodal mlejn Dolní lipovský Mikulášovi Hrdému ze Strážnice za 1325 zl. — R. 1614 purkmistr Jíra Kurka prodává požár patřící sirotkům Hrdého J. M. uroz. p. p. Janu Frydrychovi z Žerotína a na Strážnici za 324 zl. — R. 1614 J. M. p. Frydrych z Žerotína a na Strážnici ráčil ten mlejn na 4 díly rozděliti a 4 hospodářům prodati a sice po čtvrti: Jírovi Jmelovi Martinovi Hrubému (který také dostal sklep), Jakubovi Smyslíkovi a Mik. Linhartovi; povinni byli jako ostatní podsedníci robotovati a každoročně do důchodu po 10 gr. spravovati. (R. 1618 byly všechny díly pusté.)

Z rejster sirotčích sepsaných z poručení J. M. vys. uroz. p. Jana

Jetřicha ml. z Žerotína a na Strážnici r. 1594 od Václ. Letovického, měšťana Bozkovic a Ježova, dovídáme se, že za vpádu uherského r. 1605 mnoho lidí bylo odvlečeno do zajetí do Uher; jen přes 10 sirotků od nepřátel bylo zajato. Před tím rokem byl v Lipově značný blahobyt; to dokazuje položka 70. sirotčí knihy, ve které vypočteno, kolik na šatech a prádle se dostalo osiřelé Dorotě Kubíčkové: 2 duchny, 1 peřina, 1 poduška, patery rukávce tenké, jedny konopné, fěrtochů 6 konopných a 2 tenké, plachetka 1 odívací tenká, 1 ubrus prostý, 2 malované, 1 ručník, 5 cich konopných a 1 tenká, 1 číška malá, rúšek všech 3, jedna brněnská, druhá hedbávná, třetí prostá, plachet konopných a lněných 5, prostěradlo 1 tenké, lněného plátna 7 loket, konopného $4^1/_2$ lokte.

Jak nízko ceněny grunty, obilí a dobytek po roce 1620, ukazuje zápis pro sirotka Annu a její macechu Zuzanu ze mlýna Mezného: grunt s polouiánem rolí 80 zl., ječmene 16 měřic za 6 zl. 28 gr. 5 d., hříbě 5 zl., 2 krávy 12 zl., 10 ovec 8 zl. 17 gr. 3 d., 2 kusy svinského dobytka 3 zl., 11 klátů včel 30 zl. Vinice i víno cenu držely: 2 achtele vinohradu v Žerotínce a 2 díly boudy ceněny na 333 zl. 1 gr., 3 bečky vína na 60 zl.

Statek zběhlých sirotků připadl pánovi; r. 1612 uroz. p. Jan Frydrych z Žerotína a na Strážnici prohlídaje na věrné a platné služby uroz. p. Jakuba Kobylského z Kobylího, ouředníka svého na Strážnici, dává od zběhlých sirotků (Mik. Lukšového) jemu tu spravedlnost. Stalo se za přítomnosti uroz. p. Jindřicha Saka z Bohuňovic a vys. učeného p. Frydrycha Pieriusa z Gizafeldu.

V knize sirotčí nová jména se vyskytují: Vnuček, Mrkal, Nevěra, Kocúrek, Tomšík, Bitka, Šlapák, Kapsa, Macigal, Otěra, Onučka a j.

Ještě r. 1646 je v sirotčí knize poznamenáno, že Pavel Onučka již přes 7 let v tureckém zajetí zůstává a sestře jeho se dovoluje, aby vinohrad jemu patřící obdělávala pro sirotka Adama, až by dospěl. R. 1669 bylo v Lipově jenom 38 domů obydlených, ale 61 pustých, vinic načítáno 683. R. 1775 žilo v městečku 52 čtvrtníků, kteří měli asi po 26 měr polí; mimo to užívali společně pastvin na 300 měr a 72 měr pustých polí; poločtvrtníků (s 18 až 25 měrami pole) 28, celých podsedků 5, polovičných 18 (obojí měli asi 4 míry pole), domkařů 7, hoferů bez domků, kteří drželi nějaký vinohrad, 32.

Obec měla 171 čísel, z nichž skoro 70 ještě pusto stálo. Mezi domy byla škola, fořtovna a obecní hostinec. Do obce náleželo 2042 j. 1375$\square^0$ pole a luk, 212 j. 1583$\square^0$ vinic; panství mělo pouze 127 j. 111$\square^0$ pole za činži nechaného a 156 j. 1368$\square^0$ pole, které drželo; lesa bylo jen 58 j. 554$\square^0$. Čtvrtníci robotovali s párem od Václava do Jana $1^1/_2$ dne, od Jana do Václava 3 dny; půlčtvrtníci robotovali touž dobu $1^1/_2$ až 3 dny pěšky, celopodsedníci 1—2 dny a polopodsedníci $^1/_2$—1 den pěšky.

Proti dřívějším nacházíme v Lipově jména nová: Miškeřík, Švrček, Hrbář, Bělčík, Srubjan, Hranka, Škodák, Živnůstek, Galečka, Dolina, Krhačka, Miklošík, Drda, Jemánek, Teplinec, Viníček, Pokorník, Josefík, Hunička, Halíček, Jagoš, Pečeňa, Čerešňák, Gorošák, Hrešil, Krbica a j., což ukazuje na nové osídlení opuštěných gruntů v Lipově z Uher.

Jména tratí byla: Přední, Prostřední a Zadní díly, Dobré a Horní padělky, Gruntovní, Tasovské kúsky, Zahumenice, pod Radostnú, Nové pole, Nádavky; jména vinohradů: Stará hora, Staré grefty, Nové grefty, Krbčáky, Moravcovské, Bílovské, Radostná, Kučová a Slavkovská.

Celá obec platila za louky panské, kterých bylo 310 měr, 310 měřic ovsa a 64 slepic, za užívání dřeva z lesů $21^1/_4$ měřice ovsa, za oujezdní žito 27 měř. ovsa. Z pustých polí platil se 5. snop. Každý dům vysílal ročně 1 honce. Mlatci a ženci dostávali mzdy jako jinde na panství. Desátek z vinic byl 10. vědro a z každého achtelu vinice 7 mázů ročně; avšak přespolní, kteří měli vinice v Nové hoře, platili ročně dohromady 418 zl. 15 kr.

Lipovské víno bylo tehdy v dobré pověsti a nejen zdejší občané lipovské vinice drželi, nýbrž i lidé z vesnic okolních i vzdálených, ano i šlechtici a jiní zámožní lidé z různých míst. Z Velké mělo zde vinic 34 občanů, z Milokoště 8, z Blatnice 14 lidí, také panství Strážnické, Veselské, Uh.-Ostrožské, Uh.-Brodské a Velehradské. Kníže z Kounic měl vinic 30 měr, baron Minkvic 3 míry, baronesa Sucumbergová 6 měr, c. k. komorní ředitelství 36 měr, král. soudce z Uh. Hradiště, pán z Weisenburgu $10^1/_2$ míry, pí. Stoklasová z Uh. Hradiště 18 měr, výběrčí potravní daně Koppensteiner 3 míry, farář strážnický Hnátek 3 měř., Jana Čepelková z Mezříče 12 měř. a j.

R. 1775 uvedeni jsou v Lipově 2 svobodní mlynáři. Martin Sekerka držel kromě mlýna zpustlý podsedek $22^1/_2$ míry pole

a vinohrad na 6 měr; ze mlýna platil 30 zl. ročně. Frant. Sýkora kromě mlýna, ze kterého platil ročně 40 zl., držel svobodné pole, ježto od panství zakoupil.

Svobodný mlýn býval vlastně jen mlýn Dolní, který byl spojen se svob. dvorem. Dvůr tento držel počátkem stol. XVII. Jan Reitein z Varjelit. R. 1623 odsouzen byl Jan (Hans) Reitein ke ztrátě 4. dílu svého jmění; v rozsudku praví se, že má mlýn a dvůr zcela zpustlý, na kterém dlužen jest 4000 zl., mimo to má prý dlužní úpis na 5000 zl., protož má na sv. Michala položiti 1000 zl.[1]) R. 1728 dědil svobodný mlýn se dvorem v Lipově Frant. Karel Bojakovský z Knurova po paní Anně z Říčan, roz. Reiteinské z Varjelit. Ještě r. 1750 jmenuje se ten dvůr, který tehdy držel Jiří František Bojakovský sv. pán z Knurova (obr. 91.) Reiteinský; měl 41 měr pole, malou zahradu, 4 míry vinic a z luk na 30 vozů sena; nebylo na něm roboty ani jiných dávek; v protokole praví se, že ke dvoru náleží svobodný mlýn, který nese 80 zl., ze kterých do důchodu Strážnického plynulo 30 zl. 20 kr. Mlýn měl 2 složení s kašníkem; výnos dvora ceněn na 92 zl. $3^6/_8$ gr.



Obr. 91.
Znak Bojakovských z Knurova.

R. 1782 byl purkmistrem Pavel Ondrúšek, rychtářem Filip Jakubíček, horným Jan Smaženka.

R. 1820 napočítáno v Lipově 179 domů s 215 světnicemi; pozemků udáno 2322 jiter. Tehdy pečetilo se ještě starou pečetí: „Sigillum senatus populique oppidi Lipoviensium“; ve znaku byl kozel (kamzík?). Kromě již nahoře uvedených jmén tratí z r. 1778 jsou za dnešní doby jména: U Plení, pod Hrázou, Břestky, u Blatnice, Rybníčky, Blaně, mezi Roháči, Petrušovce, Forválek

---

[1]) Tím způsobem, ač byl ožebračen, přece r. 1624 platil lhůtu peněžní na svob. dvůr v Kněždubě, který roku 1632 úplně vyplatil.

(Vorwall), Trstěné, Hájové, Špachovina (nízký les), Chrasť horní a dolní.

Rodné domy drží 200 let Ondrůšovi, Sedlářovi a Karáskovi.

Dobré víno urodilo se v letech 1811, 1834 a 1868.

Živelní pohromy, nemoci a drahota: R. 1818 zničily kroupy veškeru úrodu i nastala hrozná bída a hlad; r. 1835 nastala brzy krutá zima, mnoho okopanin zmrzlo na poli, z jara pak velká nouze u lidu. Požárem r. 1850 zničeno 17 čísel, 91 kusů dobytka a 154 kusů drůbeže; r. 1862 vyhořelo 114 čísel, škoda páčila se přes 76.000 zl. a r. 1856 16 domů a 2 lidské životy vzaly za své. Menší požáry zaznamenány jsou v letech 1867, 1869, 1880 a 1881. R. 1831 zemřelo na choleru lidí 115, r. 1836 46, r. 1851 48 a r. 1866 60. R. 1853 onemocnělo mnoho osob na neštovice, avšak jen děti na nemoc zmíraly.

Velký pád dobytka byl r. 1798, kdy padlo hovězího dobytka 326 kusů a r. 1818, kdy veškerý dobytek pošel. R. 1847 byla zde velká drahota obilí; lidé vařili a pekli z mlýnského prachu. Nepřátelskými nájezdy z Uher trpěl Lipov přečasto; nejvíce utrpěl r. 1605 Bočkajovci, r. 1663 Lipov i se mlýnem vypálen od Tatarů, r. 1703 navštíven rotami Rakoczyho, t. zv. Kuruci; těmito byl r. 1704 úplně vydrancován a spálen a r. 1705 vybrali jim Kuruci jámy obilní a 6 osob zabili.

R. 1805 leželo zde ruské vojsko, r. 1849 museli Lipovští dům co dům dvakráte dáti přípřež na dovoz potravin Rusům do Uher; také r. 1866 posílali Lipovští přípřeže do Myjavy v Uhrách a do Hodonína.

Poddanské poměry před r. 1848 byly následující: Z lánu (asi 60 měřic) robotovalo se ročně 156 dní a sice konaly se všecky polní práce. Úroky (činže) na penězích neplatili vrchnosti žádné, ale dávali z lánu 2 kohouty, $^1/_2$ měř. žita (pšenice) a $^1/_2$ měř. ovsa.

Petrov

leží $4^1/_2$ km. jihozápadně města Strážnice, tvoře skoro jedinou ulici kolmou na silnici Strážnicko-Skalickou. Osada jest pojmenována dle Petra, bezpochyby Petra z Kravař a ze Stráž-

nice, který tuto dědinu založil, snad v době, když nedaleké Čertoryje vypáleny a zničeny byly. Ku založení bylo zdejší místo, ležící mezi Morávkou a potokem Petrovským, mnohem výhodnější, než nerovné návrší u Čertoryj; i zdejší sirnatý pramen byl snad jednou ze závažných příčin, proč osada zde založena byla. Zakladatel dal v osadě vystaviti kostel s farou, ku které patřily Sudoměřice a později také nová osada Zvolenov.

O faře zachovaly se toliko 2 skrovné zprávy, že ji držel r. 1594 jakýsi znorovský kurát Blažej (Compend. dto. 27. Oct. 1594 Bocz. Notizen) a r. 1629 připomíná se při prodeji panství Strážnického. Ještě r. 1673 byly patrny zříceniny kostela, na jehož věži visel zvon se starým německým nápisem (obr. 92.)[1]) a známo bylo místo, kde stávala fara, a posud farského pole užívali někteří občané; i krchov se připomíná začátkem stol. XVII. v rejstřech sirotčích. Na kraji vesnice stával zbor bratrský.

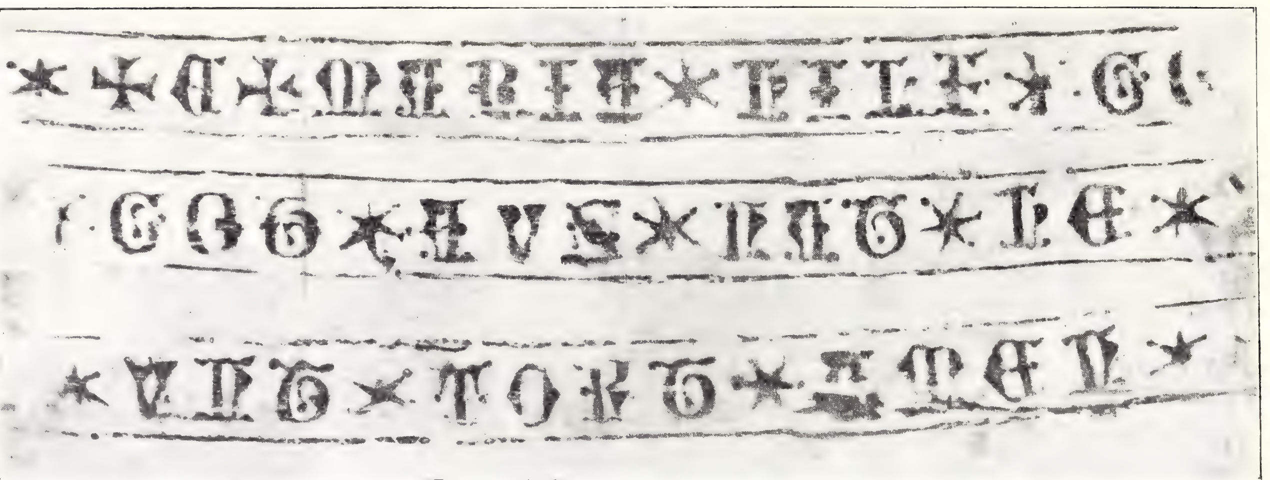
R. 1620 bylo v Petrově 83 domů s 540 obyv., r. 1656 domů 34 s 230 obyv. (pustých domů bylo 49), r. 1790 domů 78 s 614 obyv., r. 1830 domů 90 se 796 obyv., r. 1890 domů 168 s 893 obyv. a r. 1910 domů 170, obyv. 865, z nichž 14 židů, ze kterých 12 se přihlásilo k obcovacímu jazyku německému.

Školní budovu dal r. 1842 postaviti Frant. hrabě Magnis. Školu mívali v Petrově snad již Moravští Bratři, neboť ve starých rejstřech sirotčích poroučí se matce — vdově, aby všeho majetku užívala až do vzrostu sirotků, aby je opatrovala, šaty na ně jednala a do školy je dala. S vypovězením Bratří škola jejich zašla a dlouhou dobu byl Petrov beze školy, děti přiděleny byly do školy Strážnické, avšak málo které dítě do té školy chodilo. Po založení nové fary ve Strážnici, ku které Petrov přidělen byl, zařízena brzy v Petrově škola. Nejdéle na ní působil Antonín Vepřek (r. 1835—1872), ryzí vlastenec, muž všeobecně vážený. Původní jeho služné obnášelo 1 rýnský šajnů z každého dítěte a pecen chleba, později rýnský stříbra. Od r. 1852 dostával za obě obce Petrov a Zvolenov 210 rýnských, od r. 1871 500 zl.

Nyní jest škola trojtřídná s pobočkou (obr. 93.), navštívena 215 žáky; naducitelem jest K. Zámečník.

---

[1]) Nápis jest: (Mi)D Maria Hilf Gott Aus Not He Unt Tort Amen. (Mit Maria hilft Gott aus Not hier und dort. Amen. S Marií pomáhá Bůh z nouze tu i tam. Amen.



Obr. 92. Starobylý nápis na zvoně Petrovském.

(GO na konec prvního řádku již nepatří; na začátku chybí MI.)



Obr. 93. Petrovská škola.

Asi 8 min. jižně od Petrova u odbočky Rohatecké silnice, u samé železniční zastávky jest řada vinných sklepů „Plže“[1]) zvaných, do kterých nejen Petrovjané, nýbrž, a to hlavně Strážničané svá vína ukládají. Sklepy založené v dolíku vykopány jsou ve žlutnici a hodí se výborně svému účelu (viz obr. 12.) Za nynějšího úpadku vinné výroby jen skrovné zásoby vína ve svém nitru chovají. Mezi školou a Plžemi leží u samé silnice jednopatrová panská hospoda, vystavěná původně pro hosty navštěvující lázně Petrovské; od několika let slouží za letní pobyt vídeňským dětem israelským. Před lety bývala s rozsáhlou svou zahradou dostaveníčkem měšťanů strážnických a skalických, též i lidí ze vzdálenějších míst moravských a uherských. (Obr. 94.)

Lázně neb koupele Petrovské byly již vyhlášené za středověku. Nejprve (r. 1580) popsal je v knize: „De aquis medicatis Moraviae comentariolus“[2]) Tomáš Jordan z Klauznburku, doktor a lékař zemský v markrabství Moravském. Píše:

„Nedaleko od Strážnice, pánův z Žerotína obydlí, na břehu Moravy řeky v markrabství Moravském nejpřednější, leží ves jménem Petrov, v kteréž jest lázeň otrhaná a pro starost již téměř na upadnutí, v kteréž však místa jsou rozdělená pro přední osoby, též i pro obecný lid obojího pohlaví, kterýž tam, aby se v té vodě myli, přichází. Voda se bere z studně nehluboké, sotva člověku až do pásu, na břehu potůčka tekoucího, v místě nižším než lázeň jest, ležící. (Obr. 95.) Voda okovy neb kbely vytažená po žlábcích do pánve nad ohněm postavené se vede, neb sama od sebe jest studená. Z pánve ji pacholci k mytí do vanen nosí. Ti, kteří ji pijí, cítí v ní chuť sirnatou, též i nos vůně sirnatá zaráží, kteráž však ve vodě horké z pánve nabrané všecka se tratí, tak že krom pouhé a prosté vody nic se v ní nenalézá. — — — — Když mi horko bylo, nemálo jsem té vody vypil, poněvadž jsem toho dne cestu ještě nemalou před sebou měl, žádné jsem hned těžkosti té noci potom necítil. Druhého pak dne a noci následující nemůž praveno býti, jak velmi jest mi

---

[1]) Ve starém urbáři Petrovském z konce věku XVI. čteme: „Tobiáš Hoblavý zanechává (r. 1598) sirotku jeden Plž v hliníku za 20 zl., vína mladého 2 bečky za 32 zl. atd. Plžem nazývali staří podzemní sklepení, také loch zvané.

[2]) Dílo Jordanovo přeložil do češtiny Ondřej Zborský, označiv je titulem „O přirozených vodách hojitelných markrabství Moravského“.



Obr. 94. Panský hostinec s býv. lázněmi v Petrově.

břicho obměkčila a jak mnoho vlkostí (od vezení snad také pomoc měvši) vyvedla. Viděl jsem jednoho člověka stavu rytířského, když v té vodě seděl, že jsa zahřát tu vodu hrubě pil. K lékařství pak, to jest k hojení nemocí aby od koho pita byla, o žádném jsem až posavad neslyšel."

V dalším líčení praví, že různými zkouškami dospěl k úsudku, že Petrovská voda obsahuje sádru (gyps), že pomáhá léčiti vytknutí kloubův, bolesti oční, nejvíce však různé ženské nemoci. Také vypravuje, že pramen rozvodněnou řekou Moravou častokráte zaplaven bývá. Popis lázní končí slovy: „Že pak neřestem na kůži spomáhá, obecné zkušení to ukazuje, nebo z města Strážnice dosti lidného každého téhodne tam jdou a z okolních míst v jistý čas z jara a na podzim prašiví lidé se scházejí a užitku z nich nemalého docházejí, takže žádné téměř vody není, ku kteréžby se tak mnoho lidí scházelo jako k této."

Účinek té vody na vnitřní ústroje jest prý tak znamenitý, že r. 1570 Jan st. z Žerotína a na Náměšti po celé 2 měsíce z těžké nemoci v Karlových Varech se léčil bez kýžené úlevy; ale pak po celý měsíc zdržel se v Petrově, čím stav jeho choroby značně se zlepšil. Úvahu svou končí Jordan: „Voda Petrovská příčinou síry zahřívati a ty účinky, kteréž od horkosti pocházejí, působiti bude; příčinou pak gypsu bude svírati, sušiti a posilňovati."

Po Jordanovi zmiňuje se o léčivé vodě Petrovské r. 1669 zemský lékař dr. Fr. Hertod z Todenfeldu ve známém svém díle: „Tartaromastix Moraviae", nepodává však nic nového.

R. 1671 uvádí se v inventáři lázní Petrovských jedna velká nádrž a 12 koupacích van, ale celkem jen 9 kabin. Později popsali sirkovou Petrovskou vodu sl. Krantz r. 1777, dr. Helcelet r. 1840 (Conspectus aquarum medicatarum Moraviae) a nejobšírněji rodilý Strážničan dr. Max Siebenschein v inauguralní disertaci „Tractatus de aquis medicatis Moraviae" r. 1845, kterýžto spisek věnoval majiteli hr. Františkovi z Magnis. R. 1822 byl vypsán nájem na nově zařízený lázeňský hostinec v Petrově. Nynější nájemce hostince zasazuje se o to, aby zde opět zřízeny byly lázně.

Petrov patřil od založení svého ku statku Strážnickému. Z půhonu, kterým r. 1447 Kateřina z Petrova Jana z Cimburka a z Tovačova ze 156 kop a 70 zl. uh. pohnala, poněvadž za ty

peníze ručil za pana Jiříka z Kravař a jí té sumy zaplatiti nechce, soudíme, že Petrov jí byl v té sumě zastaven. Muž její jmenoval se Šimon. Jiří z Kravař ze zástavy osadu brzy vyplatil a nikdy více zastavena nebyla.

R. 1512 jmenuje se v Půhonech člověk Tomanec z Petrova.

Dle vrchnostenského urbáře z konce XVI. stol. měli Petrovští následující povinnosti:

Platu peněžitého dávali: z podsedku 6 gr., z $^1/_2$ podsedku 3 gr., z $^1/_2$lánu 7 gr. 2 d., ze $^1/_4$lánu 3 gr. $4^1/_2$ d., za osep žitný z $^1/_2$lánu 24 gr., ze $^1/_4$lánu 12 gr., za oves purkrechtní při sv. Václavě z $^1/_2$lánu 5, ze $^1/_4$lánu $2^1/_2$ měř. Každý pololáník byl povinen J. M. P. po žních 1 kopu žita a 1 kopu ovsa ve snopech a $^1/_4$láník polovici toho do dvora Strážnického přivézti. Pololáník dával kur humenných o sv. Václavě 4 a vajec o velikonoci 12, $^1/_4$láník polovici; vejce dávala se „fraucimoru“ do zámku.

Chmele dával půllán 2 měřice, podsedek 1 a $^1/_2$ podsedku $^1/_2$ měřice.

Celá obec Petrovská platila: z krčmy o sv. Jiří a o sv. Václavě po 12 gr., za 2 telata dvakráte v roce po 1 zl. 12 gr. 4 d., za nechování hlásného při sv. Jiří a Václavě po 2 zl. $22^1/_2$ gr., za šindel jednou 20 gr., za šenk vinný o sv. Václavě 3 zl. 15 kr. Řezník, když byl v dědině, platil na konci masopustu loje přepuštěného 1 kámen, k velkonocům dával jednoho jeřábka; později dával 2krát do roka po 3 zl. Mlynář petrovský dával platu o sv. Jiří a o sv. Václavě po 3 zl. a povinen byl se svými mlynáři po 6 dní v roce dělati sekerou dílo tesařské, kdy se mu poručí a kde se mu ukáže.

Rybáři platili z každé partie řeky (Otok, Babí, Dobřejov, Studené, Jašané, Dobrá struha, Čeřence atd.) po 1 gr. Rybáři mají spravovati obroky za to, že jim od J. M. Pána dovoleno jest léta 1593 hrázy dělati, po půl obroku, což činí za 22 neděl 220 gr. obroků. (Bylo 8 rybářů.) Plat roční z řeky na Moravě byl po 16 gr., plat cti po 4 gr., plat od háje (od chovu ryb) od rybářů, kteří mají struhy, za rok 1 zl. 2 gr., kdo sezí postaví, platí od ní po 4 gr. Plat od hledání jezýcův každý rybář i plesník[1]) dává o sv. Jiří po 4 gr., raků každý rybař po 2 kopách.

---

[1]) Petrovští rybáři měli svého představeného — plesníka, který se volil snad každá 3 léta; také měli svou zvláštní pečeť. (Obr. 96.) V rejstrech sirotčích

Povinni jsou se strážnickými a rohateckými všecky rybníky na panství Strážnickém společně sloviti, palesky plésti, nevody nově vázati, tenata opravovati i z haltýřů ryby vytahovati.



Obr. 95. Sirkový pramen u Petrova.

---

rybářských čteme tyto plesníky: r. 1600—1603 Martina Plesníkového, r. 1604 Martina Štěpána, r. 1608 a 1609 Mikuláše Kašpárka, r. 1613 Pavla Kušánka, r. 1614 Jana Skrašku; plesník vybíral platy ze štěpnic nových a z rúbanic.

Kdo honil svině na pastvu do Petrovských lesů, platil od každé po 1 gr.

Všichni Petrovští povinni byli: k rybníku Petrovskému robotovati, ploty plésti, tarasy opravovati, pro plod jezditi a ryby voziti; též na rybníku Kněždubském a Lhotském a na hatích Rohateckých méslo[1]) své opatrovati, kamení neb rejš[2]) na taras voziti a pokládati; při dvoře Strážnickém orati, hnůj voziti, vláčiti, žíti, z pole obilí voziti, a to pololáníci, $^1/_4$láníci, podsedníci i hofeři, až se všecko sklidí; dříví ku palivu i ku pivovaru v lese Strážnickém, nebo kde se jim rozkáže, dělati a na zámek Strážnický a k pivovaru voziti, též do cihelny, k vápence a do uhlisk jsou povinni voziti, též cihly, vápno a uhlí na zámek přivážeti; trávy na loukách při dvoře Strážnickém a Radějovském, i na horách séci, hrabati, i seno, kdy se jim ukáže, voziti. Podsedníci povinni jsou pěší do vinohradů panských v hoře Ronové choditi a všelijaká díla dělati (platí se kopáčům na den po 3 gr., dvěm vázačkám po 1 gr. 5 d.); ke dvoru Strážnickému a do zahrady panské, kdy se jim rozkáže, robotovati i do chmelnice chmel drhnouti a na hon choditi; podsedníci, kteří mají koně, povinni jsou podle jiných sousedů k stavení robotovati; povinni jsou chřenu, až ho potřebí jest, na zámek Strážnický dodati bez vyplacení a na len choditi, kopu lnu a konopí natrhati; ovce panské práti a holiti (platí se jim od ovce staré nebo skopce po 1 gr., od jehněte $^1/_2$ gr.).

Hofeři a hoferkyně, kteří své vinohrady mají, povinni jsou po 1 kopě a, kteří nemají, po $^1/_2$ kopě konopi nebo lnu natrhati a třiti (platí se jim od 1 kyty z pazdeří vydřené po $1^1/_2$ d., od mědlení 1 kýty po 1 d. bílém); také jsou povinni v panských zahradách pleti, zelí okopávati, mrkev, cibuli a řepu vybírati a, což více věcí zahradních třeba bude, dělati.

Petrovští povinni jsou desátek vinný od vinohradů Strážnických na zámek Strážnici voziti (platí se od bečky vína přivezeného podle toho, od které hory přivezen, jakž při městu Strážnici rozepsáno jest); jak kdo sedí, všichni povinni jsou z panských konopí aneb koudel po 4 loktech příze napřísti, zvážiti, oprati, svíti a na zámek Strážnický přivézti, za to že jim J. M. P. ráčil dovoliti, aby sobě k obci vinohrad vysadili.

---

[1]) Méslo byl odměřený kus. [2]) Rejš neboli proutí.

Z lesů Petrovských dříví prodati se může každý rok za 100 zl., za žalud sbíraný ovsa některý met se dostati může, když se žalud obrodí; ze štěpnic Petrovských nadělá se 5 fůr sena; též ovoce: jablek, hrušek a jiného ovoce hojně bývá, když se urodí.

Kolář, když je v dědině, dá 1 gr. a nový vůz.

Lázně Petrovské (lázňa petrovská) nic nenesou.

Pololáníků bylo 33, čtvrtníků 5.

R. 1775 poznamenáno 79 domovních čísel, mezi nimi v č. 54. obecní byt pro vojenského důstojníka, v č. 65. panská palírna, v č. 69. obecní škola bez zahrádky, také panská hospoda a lázně. Obecní pozemky rozděleny byly na 9 tratí: trať v obci, Padělky, Hradečná, za Stařínem, Přední pole (Kučovánky), od Plží, Vinice (Tmice, Růženky, Veselé), louky: Horní Štěpnice, Dolní Roubanice, u Tečelce. Celkem měl tehdy Petrov 1862 j. 390 □° pozemků, z čehož: pole 574 j. 1393 □°, luk 497 j. 1509 □°, vinohradů 104 j. 396 □° a lesů 685 j. 292 □°.



Obr. 96.
Pečeť rybářů Petrovských.

Čtvrtláníků, jižto měli $32^5/_8$—35 měr pole, bylo 36; užívali také spolu 10 měr pustých polí a 240 měr pastvin; podsedníci velcí, mající přes 18 měr byli 2, podsedníků malých s $2^1/_2$—5 měrami pole bylo 9, hofeři s domky 4, bez domků 2; chalupníků, jež byli zároveň rybáři, bylo 11.

Na dvoře[1]) č. 17. bydlel svobodný dvořák Tomáš Procházka; měl jen 8 měr moravských, které od panství koupil jakožto svobodný dvůr Jiřího Hanáka; užíval něco činžovních polí a panských lesních luk; nerobotoval. Také nerobotoval svobodný mlynář Jakub Šiška, jenž držel dům č. 67., k němuž si přikoupil zahradu na míru; držel též farské pole na $5^7/_8$ míry a lesní činžovní louku na 2 vozy sena. Stavbu tohoto mlýna povolil r. 1547 Jan III. z Žerotína a na Strážnici Ondrovi Kotoučovi (2 kola moučná a 1 kolo stupné) za roční plat 6 zl. na věčné časy. Mlýn dán do úplného vlastnictví Kotoučovi, tak že jej on i jeho dědicové volně prodati směli.

---

[1]) Dvůr ten v deskách zapsán r. 1688; r. 1750 náležel již vrchnosti, jež ve fasi přiznala, že má 60 měr pole.

Čtvrtláníci robotovali od Václava do Jana týdně s párem koní $1^1/_3$ dne, od Jana do Václava 3 dni; stejně majitelé velkých podsedků. Malí podsedníci robotovali od Václava do Jana týdně 1 den pěšky, od Jana do Václava 2 dni pěšky. Všichni dům co dům odváděli do panské stodoly po 32 snopech pšenice a tolikéž ovsa místo farního desátku. Při robotách koně měli o polednách 2 hodiny odpočinku; pěší robotníci měli celkem 2 hod. povolené ku snídaní, obědu a svačině. Vzdálenější pojezdy zvláště se čítaly; pacholci dostávali oves a chlevné. Pokud robotníci mlátili, nebyli k robotám jiným povinni; za žní dávalo panství robotníkům z dobré vůle něco piva a chleba, také 13. míru vymláceného zrna. Z vinic dávali desátkem 10. vědro a byli povinni voziti víno do hraběcích sklepů; za dovoz 10 věder dostávali po 7 kr. Z každého achtlu svých vinic odváděli mimo desátek ještě 7 mázů vína. Každý čtvrtláník spředl ročně 1—2 přadénka lnu, podsedník polovici.

Chalupníci, kteří zároveň byli rybáři, měli povinnost prosekávati led na panských rybnících a loviti ryby; také loviti je pode mlýnem, když se rozkáže. Pokud se lovilo, dostávali denně 2 libry chleba, 2 mázy piva a $^1/_2$ žejdlíka kořalky. Za pastvu na žaludech platilo se za vepře 2 kr. 2 d. Podsedníci chodili po 1 osobě na hon.

Ze jmén tehdejších osadníků buďtež vytknuty: Gajdorus, Mačada, Obrtlík, Blata, Bohunský, Bureš, Opavský, Krútil, Kočvara, Drábek, Piškula, Havlíček, Rožek, Tomšej, Sasín, Stoklas.

R. 1820 za pudmistra Pavla Březnovského napočítáno v Petrově 97 domů se 148 světnicemi; všech pozemků $1858^1/_2$ jiter, z nichž se platilo daně 2028 zl. 27 kr. Nyní patří do území: 497 ha pole, 303 ha luk, 30 ha zahrad, 6 ha vinic, 25 ha pastvisk a 192 ha lesa; pozemkové daně platí se 8903 kor., domovní třídní daně 496 kor.

Stará pečeť jest z r. 1704 s hroznem, radlicí a vinařským nožem; opis: „Peczet Poctiweg Diediny Petrowa". (Str. 71., Tab. I. 1.)

Za hospodou Petrovskou žije několik rodin cikánských, ubytovaných ve 2 chatách. (Obr. 97.)

Velmi trpěl Petrov v letech od r. 1703—1706 nájezdy Kuruců; r. 1704 dne 14. a 15. ledna odvezli všechno víno z Plžů, 2. února



Obr. 97. Chaty cikánské u Petrova.

t. r. sebrali pudmistrovi celé stádo ovcí, dne 12. února vydrancovali Petrov nadobro, 30 vozů kořisti odtud odvezli.

V Petrově narodil se r. 1845 JUDr. Frant. Vepřek, dvorní a soudní advokát ve Vídni, ve vlasteneckých tamějších kruzích chvalně známý.

Radějov

leží přes hodinu cesty jihovýchodně Strážnice, táhne se po obou březích potoka Radějovského, který se sbírá z několika potůčků vyvěrajících od vrchu Kobyly až po rúbanice Vrbovecké na pomezí uherském. (Obr. 98.)

Na kraji osady ke Strážnici postavena jest škola. Část obce tak zv. „Baraně" leží pod vinohrady. Na druhém konci osady stojí myslivna.

K obci patří 2381 ha půdy, z čehož má velkostatek 1282, obec 355 a občané jen 744 ha. Domů je 219 s 1032 obyv., mezi nimiž byl 1 Němec. Židovské rodiny jsou 3 s 11 osobami; ostatní obyvatelé jsou katolíci české národnosti.

R. 1830 žilo v Radějově ve 144 dom. 903 obyv., r. 1870 ve 198 domech 1069 obyvatel.

K Radějovu patří samota „Mlýnky" pod Mandátem sestávající z 10 chalup.

Pod „Starým hájem" nedaleko myslivny jest prý zasypaný „Habánský sklep".[1])

Školu nyní trojtřídní navštěvuje průměrně přes 200 žáků; přístavby k budově pořízeny byly r. 1894 a 1903. Jednotřídní škola stávala zde asi od r. 1820. Na škole dlouho působí nynější naďučitel Jul. Boháč. Dříve byly dítky poukázány chodit do školy Strážnické.

K o s t e l. Poněvadž lidnatá osada Radějov od farního kostela ve Strážnici vzdálena jest skoro $1\frac{1}{2}$ hod. cesty, která zvláště zimního času obtížnou se stává obyvatelstvu, tedy toto již dávno toužilo po vlastní duchovní správě. Obci povolena veřejná sbírka po

---

[1]) Těmi Habány míní se buď Novokřtěnci nebo Moravští bratři.



Obr. 98. Radějov.

Moravě; touto a jinými milodary postavili si Radějovjané kostel (obr. 99.), jenž posvěcen byl našim věrověstcům ssv. Cyrilu a Metoději. Také postavili faru, na kterou 4. srpna 1912 dosazen byl dp. Jan Skalák.[1])

Lid zdejší velmi dobrosrdečný užívá nářečí slovenského neznaje hlásky „ř“; strojil se dříve jako na uherských kopanicích, ode čtyřiceti let šatí se jako lid v Petrově. Živí se hospodářstvím a ovocnictvím; chov dobytka jest nedostatečný, vinařství slábne. Chudší lid sbírá v lesích jahody, maliny a houby na prodej do města. Odrostlí lidé chodí v létě na výdělek (na žně) na Hanou a do Rakous. V zimě láme se kámen, štěrk z potoka vozí se na silnice a dříví z lesa do města. V novější době přes 100 lidí vystěhovalo se do Ameriky.

K osadě patří: 275 ha pole, 217 ha luk, 28 ha zahrad, 5 ha vinic, 114 ha pastvisk a 1696 ha lesa. Pozemková daň obnáší 5765 K, domovní daň třídní 580 K.

Poštu, telegrafní úřad a obvodního lékaře mají ve Strážnici; doma mají Záloženský a spořitelní spolek, Sbor dobrovolných hasičů a Kostelní jednotu.

Staré listiny jsou v obecním úřadě toliko dvě: z r. 1774, kterou Fr. hrabě Magnis prodává půlpodsedek za 6 rýnských Janovi Peterkovi a z r. 1788 s podpisem „Franziska Gräfin Telcky“, kterou se prodává podsedek za 40 zl. Janu Bajarovi.

R. 1663 byla ves i s panským dvorem od Tatarů vypálena, mnoho dobytka odvlečeno. Nejvíce trpěl Radějov za nepokojův uherských od r. 1702—1706; dne 5. března a 11. dubna 1702 přepadli Radějov a vše vydrancovali i několik osob zabili; dne 5. května 500 koz z Radějova odehnali; dne 30. a 31. opět zde drancovali.

Stará osada Radějov spojena byla od nepaměti s panstvím Strážnickým. Obyvatelé dostali odmrť r. 1412 od Petra z Kravař, kterou jim potvrdil r. 1475 Pertold z Lipého. Radějovští bývali dobrými dělníky ve vinohradech. Velkostatek měl v Radějově dvůr, který jako osada sama mnoho trpěl nepřátelskými nájezdy z Uher a často vypálen a zpustošen stál. R. 1486, když statek Strážnický byl zastaven, udává se inventář dvora Radějovského:

[1]) Tímto doplňujeme stať o farách, str. 50.

Vozníkův délných 7, vůz valný starý, 2 krávy, troje brány velké a něco sena.

Nejstarši obdarování měli Radějovští od Jana a Bartoloměje z Žerotína a Fulneka z r. 1514. V něm stálo, že Radějovští



Obr. 99. Kostel v Radějově.

založili vinohrady, počínajíc od „Třešňovců“ u Radějova až k cestě, která se jmenuje „Výskok“ a od cesty té zase dolů a podle vsi počnouc až k hoře, která slove „Mechyně“ (snad Mrhoně). Za to je sprostili robot u dvora a povinni byli toliko 7 dní (4 v letě a 3 v zimě) robotovati. Také jim pustili krčmu a 10 nových

podsedků zřídili. R. 1528 na žádost vrchnosti vyznali konšelé a všecka obec Radějovská, že jsou povinni 7 dní robotních pracovati. Nedospělých pacholat na roboty posílat nesměli. Kdoby se nedostavil na robotu, leč by byl churav, zaplatil 4 gr. bílé, a kdyby poslal za sebe jiného, libru pepře.

Ku konci XVI. století za Jana Jetřicha st. z Žerotína žilo v Radějově 79 sousedů, z nichž někteří měli celý podsedek, jiní jen polovici; z celého platilo se 5 gr., z polovice 2 gr. $3^1/_2$ d. Od hor platil každý o sv. Václavě po $^1/_4$ měř. ovsa a 1 slepici; za louky na horách platili nájemci celkem 11 mtů $11^1/_2$ měř. ovsa; z luk rúbanic, rolí, včelínů, zelnic starých a nových platilo se nájemného od 1—20 gr. Mlynář platil dvakráte po 14 gr. a konal 7 dní tesařské práce, řezník odváděl 1 kámen loje o masopustě a 1 jeřábka o velké noci. Obec platila za vinný šenk o sv. Václavě 3 zl.

Povinnosti robotní měli jako v Petrově. R. 1597 dostali povolení od Jetřicha z Žerotína, že smějí rúbati dříví a pásti v horách Strážnických za 18 měř. ovsa a 18 slepic o vánocích. V rejstrech z r. 1591 jsou tato zvláštní jména Radějovských občanů: Vlk, Číšpiva, Němec, Škrábal, Vankus, Barvínek, Hula, Nožička, Štošek, Popelka, Bělobrada, Říčica, Peterka, Tratílek, Soplivý, Hunka, Rabáček, Mastný, Nedotial, Muškatel, Syrový, Vyšata, Tumihraj, Kachník, Nezdenský, Bestiják, Morous, Zalešák, Nevjal a j.

V starých sirotčích knihách[1]) čteme mimo jiné: že Lukáše Bílého 4 sirotci kromě Doroty „lutrují", že r. 1616 Jan Frydrych z Žerotína, pán dědičný panství Strážnického, daruje vinohrad po sběhlém sirotku z milosti a lásky Kryštofovi Cviklovi, salašnému radějovskému, za vlastní a svobodný kromě desátku a zemního, že na pozůstalosti Viktorina Podolského měly býti dochovány knihy: Jedna bible, jedna Postilla a jiné Pavlu synovi; mezi dluhy jsou uvedeny: na kostel Strážnický, na zbor Radějovský, na kostel Veselský a na zbor Veselský také 7 zl. půjčených peněz na mistra popravného. Tratě měly skoro stejná jména jako dosud. Stavení pustých udáno od r. 1605—1660 velké množství; r. 1628 i panský dům pustý. R. 1620 ležel tam přes zimu lid císařský a mnoho vína tam vypil.

---

[1]) Též r. 1591 založených.

R. 1624 předstoupili fojt, starší a někteří lidé z Radějova před pana Jana Jetřicha II., žádajíce, aby jim potvrdil jejich obdarování, které měli od p. Jana a p. Bartoloměje bratří vlastních z Žerotína a Fulneka z r. 1514.

A on poznav, že od těch dob mnoho se změnilo, a chtěje lidem chudým dáti úlevu, a aby lidé s větší chtivostí se tam osazovali, urovnal s nimi povinnosti následovně:

1. Lidé, kteří koně drží, povinni jsou dříví, kamení a jiný material voziti, kdyby se dvůr v Radějově stavěl; když se nestaví, tedy mají tu povinnost ke dvoru Strážnickému. Také nemají bráni býti na žádné jiné fůry jen na 3 míle vzdálí; za ty má jim pán náležitě dle zásluhy zaplatiti.

2. Dříve povinni byli pracovati na vinohradech v hoře Štamfátské; poněvadž ty vinohrady prodány byly, přenesly se ty povinnosti na vinohrady Ronové; za tu práci dostanou ročně bečku piva.

3. Povinni jsou při stavbě zámku robotovati a ostatně se svými robotami jen při dvoře Radějovském zůstati mají.

4. Na lukách, které se jmenují „na Lukových“, mají trávu séci, do kop seno shrabati a ti, kteří koně mají, seno voziti, až bude dvůr Radějovský postaven, do toho dvora, jinak až do dvora Strážnického.

5. Na hon choditi.

6. Ovce práti a holiti; od staré ovce dostávají po 1 vídeňském, od jehněte po $^1/_2$ vídeňském.

7. Majitelé koní 3 fůry hnoje buď na role panské aneb do vinohradů Ronových odvésti.

8. Jeden den na podzim obilí svláčeti.

9. Cihly z cihelny a vápno od vápenice voziti jsou osvobozeni; ale dříví na pálení uhlí za Radějovem a uhlí na zámek voziti povinni budou.

10. Každý majitel usedlosti má kopu konopí neb lnu natrhati.

11. Hofeři a hoferkyně, kteří mají vinohrady, po 1 kopě, kteří nemají, po půl kopě konopí neb lnu natrhat.

12. Hoferkyně povinny jsou len a konopě tříti; platiti se jim má od 1 kýty z pazdeří vytřené $1^1/_2$ d., od mědlení 1 kýty po 1 d.

13. Hofeři a hoferkyně povinni budou v zahradách panských pleti, zelí okopávati, cibuli, mrkev, řepu vybírati a jiné práce; každému a každé denně 2 kr.

14. Z každého domu musí se napřísti po 4 loktech konopné neb koudelné příze, svážiti a oprati a na zámek přivésti. Za to jim dovoleno, aby sobě vinohrad k obecnému dobru vysadili.

Svědci byli: Maxmil. z Kounic na Brodě Uh., Frydrych Vojska z Bogdunčovic na Veselí a Količíně a uroz., statečný rytíř Jan z Varjelit a na mlýně v městečku Lipově.

Na Strážnici ve čtvrtek po neděli Smrtné 1624.

V polovici XVIII. století bylo v Radějově 25 celých a 52 polovičních podsedků, 13 hoštáků a 23 polohoštáků; později z těch posledních vyvinuli se domkaři a hofeři; domkařů bylo 31, hoferů s domkem 8, bez domku 4. Podsedky měly velmi málo pole, obyčejně $7^7/_8$ měr, pak něco luk a vinic. Tratě polní se nazývaly: Hoštáky nad cestú a pod cestú, Potoky, za Žadovcem Žleby, Paluža, Nové a Staré zelnice Sychrovy, Sklenáry, Krajiny, Kocúrovy, Hoštiny. Louky: Hlavinské, Rúbanice pod Veselú a Střešňovec. Vinohrady: Horní, Dolní a Husí hory, Baraňa, Neprejov, Telecinky, Grunty. Vinic měli obyvatelé 92 jiter 371□°; vrchnost měla u Radějova všech pozemků 2890 j. a 1282□°. Celé podsedky robotovaly s 1 koněm 1 den v týdni; půlpodsedky skoro stejně; domkaři a hofeři s domkem 1 den týdně pěšky. Kromě toho měli tyto všeobecné povinnosti: Práce konati ve chmelnici, u dvora Strážnického sežíti 120 kop pšenice, je svázati a do mandelů postaviti, louky panské za darování 1 sudu piva sešéci, desátek z vinohradů Radějovských do panského sklepa ve Strážnici odvézti, šneky sbírati a odvésti, lískovce (lískové oříšky), urodí-li se, sbírati a do purkrabího úřadu odváděti. Dávky vinné dávali jako jinde, celá obec 50 liber přediva napředla, na zámku vydržovala ponocného, kterému platila 20 zl., 2 měř. rži a ječmene. Mlatci dostávali jako jinde 13. míru a o žních dělníci jako jinde. Na hon dům co dům 1 osoba ročně chodila.

R. 1820 poznamenala komise vyšetřující výnosnost půdy, že u Radějova je pozemků $3965^2/_3$ jitra s vyměřeným platem 1781 zl. 9 kr. Radějovští tomu protokolu podpis odepřeli.

Ve staré obecní pečeti z r. 1667 jsou znakem 2 hrozny se srpem. (Str. 72., tab. II., 13.)

Rohatec

jest nejzápadnější osadou okresu. Leží na svahu písčité vyvýšeniny 178 m nad mořem, 9 km jihozápadně města Strážnice mezi řekou Moravou a silnicí Strážnicko-Hodoňskou. Osada tvoří širokou náves (obr. 100.), na západním konci dvě do návsi ústící ulice. Domy stojí do návsi průčelím, zřídka štítem; jen u některých zůstaly „gánky". Stavěny jsou z vepřovic a kryty buď křidlici neb slamou. Uprostřed návsi stojí kostel, na jižním konci vesnice kaple. (Obr. 101.)

K osadě Rohatci patří kolonie „na Rohatci", kde původně býval jen mlýn; nyní stojí tam velkolepý cukrovar (viz obr. 18.) s mnohými dělnickými domky a poblíž nádraží Ferdinandovy dráhy, parní mlýn s pilou a pod ním přívoz s 2 domky.

Kostel sv. Bartoloměje, novější to stavba beze vší zvláštnosti z r. 1806, měl 3 oltáře: hlavní sv. patrona, vedlejší Panny Marie a sv. Anny, byl pro nedostatek místa zbořen, nový úhledný kostel na jeho místě postaven a r. 1912 vysvěcen. (Obr. 102.)

Fara bývala v Rohatci již za dávných dob, v rejstřech purkrechtních z r. 1593 jest mezi grunty jmenován též „farní dům" a v sirotčích knihách z téhož roku jest udáno, že Jan Lonský poručil na chrám rohatecký 1 nivku rži za 4 zl. Ještě činí se zmínka o ní r. 1628, kdy statek Strážnický byl prodán; byla to fara bratrská, na které působil od r. 1600–1614 bratr Pavel Urbanides. Pak byla osada přifařena do Strážnice. Ještě r. 1673 ukazovali v osadě místo, kde stávala stará fara; patřilo k němu $^1/_2$ lánu pole, stěpnice a desátky, čehož užíval farář strážnický. Poněvadž služba duchovní ze Strážnice obtížná byla, ano v čas povodní z Hodonína byla poskytována, slitoval se r. 1766 strážnický kaplan Filip Necker nad obyvateli, učiniv nadaci 1000 zl. na stálého kaplana pro Rohatec, kteréž nadaci později ostatní své jmění odkázal. K témuž účelu byly také pozemky faře patřící prodány za 1196 zl. a z toho zemskou správou zřízeno r. 1776 samostatné kaplanství, jež r. 1784 na kurácii bylo povýšeno. Kurátové, kteří bydleli v čís. 16. a 2 zahrad užívali, vydrželi zde obyčejně jen 10 let; nejdéle působil první z nich, Jos. Kostrúnek (r. 1775—1807). R. 1874 povýšena kurácie na faru přispěním probošta kapituly olomucké, Viléma svob. pána Schneeburga. Nynějším farářem jest Jak. Otáhal.



Obr. 100. Rohatec. (Náves se starým kostelem.)



Obr. 101. Oltář kaple Rohatecké.

Školu měli v Rohatci zajisté již Bratři; po jich vypuzení přestala škola. Obnovena byla zároveň zřízením kurácie. R. 1775 vyučovalo se v čísle 75., při němž byla zahrádka. R. 1833 postavena nová budova školní nákladem patronovým; tato r. 1856 opravena. Nyní školu 4třídnou (s pobočkou) navštěvuje 258 žáků; nadučitelem je Met. Bezděk.

Poblíž hranic Sudoměřských stojí úhledná kaple Rohatecká s oltáříkem Panny Marie, poutnické to místečko pro okolní osady.

Rohatec jest prastarou osadou, která bývala zvláštním statkem.

Listinu krále Otakara II. z r. 1270, kterou klášteru Velehradskému zboží potvrdil, podepsal mezi jinými svědky také „Twrthe de Rohac“, což vykládáme na Tvrdko (Tvrdiše) de Rohatec (Cod. IV., 34.). K tomuto výkladu opravňuje nás okolnost, že Tvrdiše byl bratrem Pardusa ze Znorov a Sudimíra z Veselí, kteří současně se jmenují (r. 1228 na zakládací listině Hodonína jako svědci), jimžto patřily též blízké Sudoměřice. Po stu letech všechny tyto statky, totiž: Veselí, Znorovy, Sudoměřice i Rohatec byly v rukou mocného rodu pánů ze Šternberka.

R. 1375 dne 3. února odevzdali Vojtěch (Albert) ze Šternberka, biskup litomyšlský, a jeho synovec Petr tvrz Rohatec se Sudoměřicemi svému příbuznému Benešovi z Kravař,[1]) pánu Strážnickému. Od té doby zůstal Rohatec spojen s tímto panstvím.[2])

Odmrť dostal Rohatec s ostatními vesnicemi panství Strážnického r. 1412 od Petra z Kravař.

Za pánů Žerotínských měli ve vsi Rohatci: Plat stálý z gruntův 16 měř., z pololánů 8 měř. ospu režného o sv. Václavě, stálého platu z podsedků, (jichž bylo 48), o sv. Jiří a o sv. Václavě po 5 gr.

Rybářů bylo 16; tito platili každého pátku, kromě když voda byla zamrzlá, obroku 1 gr. o sv. Václavě i o sv. Jiří. 10 rybářů platilo z řík (to jest z ramen řeky) po 12 gr., 5 rybářů z menších ramen Moravy po 6 gr. a jeden rybář z říky „Oplot“ 1 zl. ročně. Plat cti obnášel ročně po dvakráte od 10 rybářů po 4 gr., od 5 po 2 gr. Od hledání „jezcův“ platili po 4 gr. a kdo postavil „sezy“, též 4 gr. Raků odváděl každý rybář po 2 kopách.

---

[1]) Byltě Beneš z Kravař ujcem (matčiným bratrem) biskupa Alberta; prodány byly Rohatec a Sudoměřice témuž Benešovi již r. 1368. (Cod. D. X. 245.)

[2]) Zprávy, které ve spisech ke konci stol. XV. a počátkem XVI. o Vilémovi z Rohatce se vyskytují, sem nepatří.

Mimo to brala vrchnost platy z chmelinců a luk u Roudníka, z chmelinců ve Stráni, ze štěpnic mezi Rakovci a nad Horním stavem, z Nových rúbanic, z vinohrádků nad Rohatkou a ze strany Rohatky, od pastvy svinské v lesích od kusu po 1 gr.,



Obr. 102. Nový farní kostel v Rohatci.

od šenkování přespolních vín z každého vědra 1 gr. 2 d. Řezník platil jako jinde.

Z rolí panských, které pro sebe obdělávali, odváděli do stodoly panské desátek ozimého a jarého obilí, celkem 6 kop.

Robotní povinnosti byly stejné jako v Petrově. Za vinný šenk platila obec 4 zl. ročně.

O některé polnosti, ležící mezi Rohatcem a Ratiškovicemi, měl r. 1593 Jan Jetřich nemilý spor s majitelem Hodonína, Janem z Lipého v Krumlově, nejvyšším maršálkem království Českého. Jetřich dověděl se, že Jan na podzim r. 1591 svému správci Visnarovi rozkázal, aby na polích „za Sádkem“ až „po Vracovskou cestu“ dal pobrati desátek, který pak někteří Ratiškovjané dovezli do stodol do Hodonína. Protož Jetřich pohnal jej ze 4000 hř. gr., že nechce obnoviti hranic mezi grunty Hodoňskými a Rohateckými a lidí svých ku právu postaviti. Mimo to zažaloval Jetřich Jindřicha Čechočovského z Čechočovic, té doby ouředníka na Hodoníně, že mu nechce dáti svědectví, když býval úředníkem u nebožtíka Jana z Žerotína a na Strážnici, že se bral desátek z Rohateckých polí, počínaje od řeky Moravy k Sádku, od Sádku po Vracovskou cestu, odtud až po Rudník; že se ten desátek do Rohatce vozil, aniž by bývalý držitel panství Hodoňského, p. Čeněk z Lipého, proti tomu jakých překážek činil. Také proto jej pohnal, že mu odpírá svědectví, že v letech 1585 a 1586, když byl u něho ve službách na Strážnici, z jeho rozkazu se Šebestiánem Rausem z Lipna a s některými měšťany strážnickými, také s rolníky rohateckými na těch hranicích Rohateckých šenkovali Strážnické víno, pak že Rohatečtí tenkráte v Hodoníně veřejně vyznali, od kterých hranic platí desátky, a Čechočovský jim řekl, aby na dále se drželi starého práva a zvyku a žádného se nebáli. Současně pohnal ze stejné sumy bývalé ouředníky na panství Strážnickém, a to: Šebastiána Rausa z Lipna, bydlícího nyní na předměstí ve Strážnici, Sebalda Čačka z Herrendorfu na svobodném dvoře v Kněždubě, jenž úřadoval na Strážnici r. 1577, když p. Jetřich na panství nastoupil, Pavla Hostivařského z Kostelce na mlýně v Tasově, jenž byl úředníkem na Strážnici r. 1583 a 1584, Kryštofa Pogrele z Košeborovic, úředníka na Hodoníně, který byl v letech 1588 a 1589 na Strážnici, Jiříka Zuba z Myslečovic, úředníka na Slavkově, jenž r. 1585 a 1586 byl purkrabím a r. 1587 úředníkem na Strážnici, konečně Diviše Hoštického z Hoštic na podsedku v Žeravicích, úředníka ze Strážnice z r. 1590. Spor se skončil bezpochyby vzájemným dorozuměním. (Brněnské půhony z r. 1593, str. 103. a dále.)

O cenách gruntů, dobytka, obilí za dob Žerotínských ku

konci XVI. stol. dávají nám zprávu rejstra purkrechtní dědiny Rohatce, která r. 1593 z poručení J. M. uroz. p. Jana Jetřicha ml. z Žerotína a na Strážnici „k snadnějšímu vyhledání každého gruntu a na něm spravedlností lidských“ založena byla od Václava Letovského, obyvatele městečka Bozkovic, a z rejster sirotčích z téhož roku:

R. 1596 prodal Jakub Kubový svůj grunt s říkou, též půl třetí louky s půl štěpnicí i s rolí panskou a osety šestery hony, s jedním koněm, kravou, čtvery vozy s pluhem, branami Alexovi Jakubových za 170 zl.!

V těchže letech byl podíl Václavův, sirotka po Matoušovi Lonském, takto odhadnut: 3 krávy za 18 zl., 2 malé volky 5 zl., 3 voli tažní 15 zl., za ovce, které se mu dostaly, (počet není udán) 14 zl., 2 kusy svinského 3 zl., 5 vèder vína 8 zl., 9 honů rži zasetých 20 zl.

Na Přívoze žilo tehdy v 7 číslech 20 rodin.

Avšak po roce 1605 a ještě více po roce 1620 nastala na Rohatecku, jako jinde v okolí, hrozná bída. Mnoho lidí bylo povražděno; ti, kteří zbyli, opouštěli vypálená stavení, celé grunty zůstávaly pusty.

Některá osobní jména z té doby: Halašta, Hořínek, Gryc, Horymach, Košický, Košuba, Lonský, Šárovec, Šatoplet, Šibálek, Řešatý, Fučík, Bogoš, Buřik, Dorčák, Bzenecký, Brodský, Brušperský, Kordík, Kuba, Pikhard, Neřád, Zalešák, Hostěradský, Uhlík, Kvasnička, Švec a j.

R. 1756 bydlelo na Rohatci 34 čtvrtníků, kteří měli po 35 měrách polí a 14 podsedníků s 12—14 měr. polí, domkařů bez polí 18; obecní písař Josef Beneděla měl 2 míry, panský šenkýř $45^7/_8$ měr. Celkem výměra pozemků udána: $1457^1/_2$ měřice polí, 10 měr pustin, 15 měr pastvin, $205^1/_2$ měr luk a 12 měr lesa.

Vína cizího se vytočilo $83^1/_3$ vědra.

Dle pozemkové fase (Urbarial-Fassion) z r. 1775 žilo v Rohatci 35 čtvrtníků, 14 podsedníků a 31 chalupníků. Čtvrtníci odváděli panství na sv. Václava 4 míry obilí, robotovali od Václava do Jana týdně s párem koní $1^1/_3$ dne, od Jana do Václava 3 dni; měli právo užívati 45 měr pastvin. Také musel každý napřísti 1 až 2 přadena. Podsedníci robotovali pěšky od Václava do Jana 3 dni, od Jana do Václava 6 dní; používali pastvin se čtvrtníky simultáně.

Chalupníci platili z chalupy 1 zl. 24 kr. a robotovali týdně 1 den pěšky; od panství drželi lesní louky, z které každý platil 27 kr.

Domovních čísel měla tenkráte obec 93.

Panství drželo 750 j. 71 □^{0} a 63 j. 743 □^{0} činžovního pole, poddanského pole bylo 920 j. 1315 □^{0}.

Tratě se nazývaly: Krátké, Dlouhé, Přívozské padělky, Prostřední a Zadní čtvrtě, Přední díly, Pusté role, u Tihelny, Závodí, Kratiny, Spodní louky, Perúnské, v Dolích u studně, v Horních, pod Jamama, Kamenice, Horní a Dolní Soboňky, Rudinsko (pastvina), Rakovnica.

Mezi osobními jmény se vyskytují: Bureš, Antošek, Cigánek, Doležal, Hasík, Horák, Elšík, Drábek, Rybecký, Saska, Sčica, Slezák, Uhlík, Hrdina, Valúch, Zahnaš, Zúbek, Román, Bařina, Kašuba, Solařík, Vachulín, Hubka a j.

Ti, co drželi rybářství v Moravě, povinni byli času zimního v rybnících panských ryby loviti za dávku 1 libry chleba, 2 mázů mor. piva a $^1/_2$ žejdlíka kořalky denně; také každý loviti musel pode mlýny na řece Moravě.

Odpočinky na robotách byly jako jinde; za žní dávalo panství z dobré vůle robotníkům něco piva a chleba.

Další pojezdy zvláště se čítaly; též dostávali povozníci pro koně oves a chlevné.

Obec povinna byla vydržovati na zámku ponocného, který od panství dostával ročně 20 zl. a 5 měr rži.

R. 1820 měla ves 117 domů se 143 světnicemi; všech pozemků naměřeno 1696$^1/_4$ jitra, z čehož se platilo daně 789 zl. 12 kr.

Jos. Kotásek byl tehdy obecním písařem. Ve staré pečeti bylo 5 žaludů na větvi, pod ní na levo hvězda; okolo nápis: Peczet Dziedziny Rohatecki. (Str. 71., tab. I. 3.)

Podivno, že, ač v osadě přes 50 let již byla škola, z devíti svědků vlastnoručně se dovedl podepsati toliko jeden (Martin Rybecký).

R. 1620 žilo zde v 71 domě 460 obyv., r. 1656 ve 35 domech jen 230 obyv. (36 domů bylo pustých); r. 1790 v 98 domech 545 obyvatelův. Volný r. 1836 udává ve 128 domech 627 obyv. a r. 1857 obyvatelů vesměs českých a katolických 858. R. 1870

napočítáno ve 177 domech 1120 obyv., r. 1900 bylo zde již 239 domů se 1737 obyv., mezi nimiž bylo 59 židů a 140 Němců. R. 1910 napočítáno 1830 Čechů a 123 obyv. s obcovací řečí německou.

Zvýšení počtu obyvatelstva vůbec a Němců zvláště netýká se osady samé, nýbrž kolonie „na Rohatci“, kde pro lid dělnický v cukrovaře pracující mnoho domků bylo postaveno. Zde úřednickým dětem zřízena též německá škola, nyní dvoutřídní, která se naplňuje dětmi zde pracujících Slováků, neblaze na ně působíc. V osadě jest čtenářsko-vzdělávací spolek „Palacký“ s vlastní knihovnou a spolek „Křesťansko-sociální omladina“.

V kolonii „na Rohatci“ jest také telegrafický a poštovní úřad a telefonní stanice, též stanice četnická.

Nyní patří osadě: 605 ha pole, 491 ha luk, 24 ha zahrad, 77 ha pastvisk a 89 ha lesa. Pozemkové daně platí se 6240 kor., domovní třídní daně 1352 kor.

Území Rohatce jest z větší části písčité. Louky prostírají se po obou březích řeky Moravy a mlýnského ramene a trpívají častými záplavami. Lid živí se nejvíce hospodářstvím a chovem dobytka. Nejlépe rodí se zde brambory a žito (réž); pšenice se ani neseje. Ovocnictví daří se pouze ve štěpnicích, poblíž Moravy položených; písčité půdy svědčí dobře ořechu. Chudší obyvatelé zaměstnávají se v okolních továrnách a cihelnách na Rohatci a v Hodoníně.

Polní půdy obdělané jest 605 ha, z níž 370 ha oseto jest žitem.

Hlavní tratě se nyní jmenují: Zadní a Prostřední čtvrti, Díly, Padělky, Kamenec, Štěrkovec, Zavidov, Perúnské kúty, Dolní a Horní lúky.

Chov dobytka poslední dobou značně se zlepšil, poněvadž na mléko a mléčné výrobky hospodáři dobrý mají odbyt.

Lid drží se nářečí svého, jakož i malebného slováckého kroje; zvláště ženský kroj jest pěkně zachovalý a vyšíváním zdobený. Avšak původní kroj vlivem krojů okolních pozvolna se mění. Ženy nosívaly dříve červené turecké šátky, uvázané „na srdéčka“; vdané, aby se rozeznaly od svobodných, nosily pod šátkem čepec s blýskavými pukličkami. Černé soukenné sukně měly modrými pentlemi obšity a dole červeným suknem vroubeny.

V zimě nosívaly ženy krátké, bílé kožichy s hrubou beran-činou, pod kožichem kordulku a rukávce. Nyní opanovaly kazajky, t. zv. „kabaně“. Nevěsty a družky mívaly místo věnců hlavu



Obr. 103. Rohatčané v kroji nynějším.

pěkně opentlenou. Za starší doby panny nosívaly jen režné rukávce a konopný fěrtoch vpředu i vzadu; nyní už všeobecně nosí tenké rukávce bohatě vyšité.

Mužští nosívali bílé „buchtičkové“ kožichy nebo bílé haleny, modré lajble s ocelovými bombiky a modré nohavice neb režné gatě. Čižmy s dlouhými modrými vpředu střapci vyšly již z mody; nyní nosí boty „německé“ s holínkami lemovanými červeným řemínkem. Širúchy omotané pentlemi nosí se dosud, avšak přestaly soukenné hrotky a čepice „aksamitky“, robené ze psí kůže, střapci neb péry zdobené. (Obr. 103.)

Sudoměřice,

(do S—řic, v S—řicích) osada pojmenovaná po zakladateli Sudomírovi.[1])

Osada ležící na výšině podél silnice Strážnicko-Skalické na jihozápad 7 km od města vzdálená tvoří mimo jednu příční ulici do pole jedinou dlouhou ulici (obr. 104.) se 175 domy a 926 obyvateli, mezi nimiž jest 20 židů; ostatní jsou katolíci. Až na 1 Němce přiznali se všichni k národnosti české. R. 1890 žilo v Sudoměřicích 1025 a r. 1870 ve 136 domech 854 obyvatelů; r. 1820 napočítali zde 100 domů a 148 světnic, r. 1830 ve 106 domech 695 obyvatelů, r. 1670 ve 36 domech 240 a r. 1620 v 87 domech 560 obyvatelů. V posledním dvacítiletí odstěhovalo se mnoho lidí do Ameriky.

Domy stojí těsně vedle sebe průčelím do ulice, jen několik domů štítem. Chalupníci osedlí jsou většinou v horní části, zámožnější v dolní části osady. Domy vystavěné buď z vepřovic, neb z cihel pálených nemají vpředu zahrádek a jen málo výstupkův; jsou omítány a čistě obíleny. Upravení vnitřní a umístění stavení hospodářských jest jako v dědinách sousedních. Lid, jenž užívá nářečí slováckého, zachoval si národní svůj kroj a domácí jednoduché nářadí.

Do katastru Sudoměřského patří 468 ha pole, 337 ha luk,

---

[1]) Snad byl zakladatelem Sudomír, bratr Pardusův ze Znorov, který r. 1261 psal se z Veselí a byl v letech 1248—1261 komorníkem práva Břeclavského. Soudíme to z okolnosti, že po sto let Znorovy, Veselí a Sudoměřice patřily témuž rodu — pánům ze Šternberka. Paprocký uvádí, že na listě kostela Olomuckého z r. 1255 mezi svědky podepsán jest Štěpán, syn Sudomírův. Již r. 1195 na listině vévody Jindřicha-biskupa, pro klášter Lucký svědčí Sudomir de provincia Olomucensi.



Obr. 104. Sudoměřice.

21 ha zahrad, 19 ha vinic, 26 ha pastvin a 85 ha lesa, z čehož se platí pozemkové daně 7774 K; dom. třídní daň je 484 K. Samoty jsou jen dvě, totiž nádraží a bývalá valcha, nyní hájovna. R. 1820 za pudmistra Jos. Macháčka 1073 j. půdy zdaněné na 1679 zl. 27 kr.

Tratě se jmenují: Padělky (za dvorem, za zelnicí, při zelnici, k Babím dolám, za zahradou, u vírů), Nívky, Staré hory, Dlúhé hory, Sedliska, Vápenky, za Humny, na Vrbím, Čertoryje, Horní a Dolní chmelnice, Horní a Dolní louky, Rúbanice, Křivé kouty, Přívlač, Kučovánky, Podmoravsko, Zábořisko. Na Dolním konci osady protéká Sudoměřský potok. Lid živí se ponejvíce polním hospodářstvím; jest zde 26 čtvrtníků, 105 domkařů, 34 podruhů, 4 řemeslníci, 6 obchodníků, 4 úředníci.[1]) Ovocnictví daří se slabě pro štěrkovitý podklad, víno jest dobré.

Osada přifařena jest do Strážnice ku faře piaristské, ve středověku přifařena byla do Petrova, kam též zemřelé pochovávali; nyní mají svůj hřbitov.

Škola založena byla ku konci 18. stol., r. 1826 postavena pro ni nová budova v zahradě za obecním domem, r. 1884 vystavěna nynější budova pro školu dvoutřídní (obr. 105.); nyní jest škola trojtřídní navštěvovaná 157 dětmi. Roční služné učitelovo obnášelo dříve 200 zl. Zdejší učitel nekoledoval; na koledu chodíval sem učitel ze Strážnice, který též na pohřbech zpíval.

Pamětní školní knihu založil učitel Jakub Gora r. 1879, též knihovnu školní, která nyní čítá přes 180 svazkův. Nejdéle (35 let) na zdejší škole působil Josef Závodník; nyní jest nadučitelem T. Opluštil.

Sudoměřice jsou starou pohraniční osadou, která uherskými nepokoji mnoho vytrpěla, jsouc první na ráně. Krajina zdejší dávno byla zalidněna, avšak starší osady zničily nepřátelské nájezdy; jen starožitnosti v hojné míře nalezené značí jejich polohu. Mezi tyto osady patří zaniklé Čertoryje a snad i Plže.

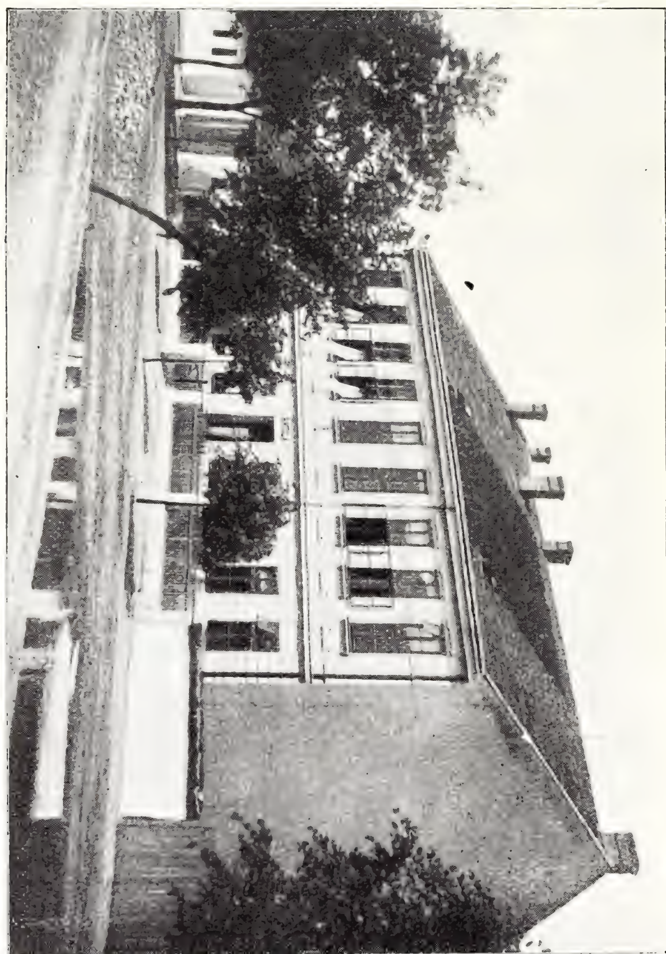
Čertoryje[2]) ležely $^1/_4$ hod. na jih na svahu nynější silnice Strážnicko-Rohatecké až po levý břeh Morávky; nalezeny byly

---

[1]) V novější době zaměstnává se mnoho chudšího lidu kopáním a vozením štěrku.

[2]) Název „Čertoryje" neznamená vždy osadu, ve které obyvatelé ryli čŕty, nýbrž také a to velmi často, právě v okrese našem, značí tvrdé pole, které „aby čert ryl".

zde různé starožitnosti zejména při stavbě železnice, mezi nimi velmi mnoho střepin. Proti Čertoryjím na pravém břehu viděti dosud okrouhlé valy bývalého vodního sídla, které má v objemu 700 m. Lid nazývá to místo „Hrudy", po četných hrudách, které při rozkopání valů a kamenných dlážek v lučnatém okolí ležeti



Obr. 105. Škola v Sudoměřicích.

zůstaly. Nejen staré střepy a zbraně zde nalezeny, nýbrž i skřínkové předvěké hroby zde byly objeveny. Bohužel z nálezů těch málo se zachovalo. (Viz obr. 9.)

Také v Plžích (půl hod. severových. od Sudoměřic), kde dnes jen vinné sklepy města Strážnice pozůstávají, nalezeny byly

předvěké předměty a vykopány kostry. — Obě osady ležely poblíž silnice, jež za starodávna slula „via speculatorum“ (cesta vyzvědačův).

O Sudoměřicích samých jest málo poznamenáno. R. 1368 Albert ze Šternberka, biskup litomyšlský, prodal panu Benešovi ze Strážnice (svému strýci) a jeho dědicům ves Rohatec s tvrzí a ves Sudoměřice s vodami, lukami, lesy a celým příslušenstvím;[1]) od té doby jsou Sudoměřice se statkem Strážnickým spojeny. R. 1418 zapsal Petr z Kravař (vnuk Benešův) Benešovi z Onšova a jeho manželce Elišce na vsi Sudoměřicích 130 kop věna, které tam přeneseny byly z Hradčovic; avšak již r. 1420 převedl Beneš toto věno na zboží ve Zvonovicích a Zelovicích (D. O. IX., 256 a D. B. XII., 55).

R. 1565 shromáždilo se vojsko české a moravské sebrané proti Turkům, jemuž veleli zemský hejtman Pertolt z Lipého, Bedřich z Žerotína a Jan z Kunovic, u Sudoměřic, odkud pak táhlo k Prešpurku. Ke konci stol. XVII. za pánů strážnických z rodu Žerotínského měly Sudoměřice tyto povinnosti: Při sv. Jiří a při sv. Václavě dávali plat stálý z gruntův: z podsedku 1 gr., z půlpodsedku 3½ denáru, z pololání 9 gr., z podsedku s rolmi 4 gr. 3½ d. Každý pololáník, jichž bylo 32, odváděl při sv. Václavě 5 kur humenných, při velikonoci 20 vajec, dvakráte do roka po 1 syru a při sv. Václavě po 1 huse. Zvláštní plat dávali z chmelinců, ze štěpnic za mostem, z roubanic a chmelinců nově přičiněných, z roubanic nových léta 1584 přidaných u mostu nad hatěmi Sudoměřskými, z roubanic nových, které byly mezi Petrovskými, a z Roubanic v Křivém koutě. Ze včelína nově přidaného odváděl Vávra Falula dvakráte po 2 gr. Každý pololáník dával kromě toho žita 1 kopu, ovsa 1 kopu, čtvrtník polovici, které obilí museli dovézti do dvora neb do stodol panských; každý pololáník ovsa od hor ½ měř., podsedník ¼ měř. a tolikéž slepic každoročně. Řezník, byl-li v obci, dával o masopustě loje 1 kámen a 1 jeřábka, kolář na zámek 1 vůz.

Obec Sudoměřice stálého platu dávala: a) za nechování hlásného dvakráte po 2 zl. 22½ gr.; b) z krčmy dvakráte po

---

[1]) Že by v Sudoměřicích dle domněnky Volného za starých dob bývala fara, které užíval bakalář Jan, tajemník Petra ze Šternberka, jest hrubý omyl; má se rozuměti starožitná fara v Sudoměřicích u Bechyně v Čechách.

16 gr.; c) za 2 telata jednou 1 zl. 12 gr., 4 d.; d) za šindel jednou 23 gr. 4 d.; e) za šenk vinný jednou 4 zl. 15 gr.; f) platu z nové lázně dvakráte po 4 gr. — Roboty měli tytéž jako v Petrově.

R. 1610 zastavil Jan Frydrych z Žerotína, pán na Strážnici, poněvadž nemohl hotově vyplatiti 2400 zl. svému příbuznému Janu Divišovi z Žerotína, ves Sudoměřice na 6 let s dodatkem, kdyby peníze do té doby nezaplatil, že Diviš držeti je může dále.

R. 1616 rozkázal Jan Frydrych z Žerotína Sudoměřským, aby, kdykoli toho potřeba bude, na pozemcích, které daroval své choti Magdaleně Žerotínské z Kunovic, pokud jich řečená paní užívati bude, robotovali.

R. 1632 odvedl (dle urbáře) rychtář ze Sudoměřic vrchnosti jen 14 zl.; r. 1656 bylo v Sudoměřicích osedlých domů 36, pustých 51. R. 1663 byla osada od Tatatů zpustošena a mnoho obyvatelů odvlečeno do zajetí.[1]

R. 1775 patřilo k osadě 1069 j. 314$\square^{0}$ pozemků; z nich bylo 216 j. 11$\square^{0}$ panských, 277 j. 730$\square^{0}$ činžovních a 575 j. 1173$\square^{0}$ poddanských. V obci bylo 89 domovních čísel, ve kterých žilo 37 čtvrtláníků, 19 podsedníků, 13 domkařů s polem a 4 hofeři bez pole. Tito však drželi panského pole po 8 měrách, platíce z míry ročně 15 kr.; mimo to měli panské štěpnice u Moravy a luka na 5 vozů sena, z čehož platili o sv. Václavě 1 zl. 30 kr. Robot konali 12 dní o žních a při střihu ovec. Mimo robotu obvyklou dávali všichni čtvrtláníci za užívání dříví z lesa na pálení a stavbu 22 měřic ovsa, 22 slepic a 4 kopy 50 kusů vajec; dále platili o sv. Jiří a o sv. Václavě: za nedržení ponocného 6 zl. 25 kr., za 2 telata 1 zl. 39 kr. 1 d., za šindel 55 kr.; z vinného šenku se platilo 5 zl. 15 kr. a z hospody 1 zl. 14 kr. 2 d. Místo farního desátku dával každý 32 snopy pšenice a tolikéž ovsa. Mlatci dostávali 13. míru a v čas mlatu nerobotovali. Na hon choditi byla z každého domu každoročně povinna 1 osoba. Vinohradů měly tehdy Sudoměřice v Ronovém 30 kusů, na Staré hoře 225; z achtelu každého vinohradu dávalo se pánům mimo desátek (10. vědro) ještě 7 mázů gruntovní činže. Také museli voziti víno do hraběcího sklepa do Strážnice; za každých 10 věder dovezeného vína dostávali 7 kr. Na faru Strážnickou odváděli 34 slepic. Rychtářem byl r. 1775 Martin Bureš. Jména sousedů

[1] Fr. A. Slavík, Mor. Slovensko.

některých: Bařina, Bednářík, Březovský, Buček, Homola, Ješek, Holeček, Konečný, Kovářík, Kubiš, Kouřil, Líbal, Kocúrek, Obrtlík, Polášek, Šebesta.

Jména tehdejších tratí: Přední, prostřední a zadní Padělky, díly za Humny, za Vrbím, Telatniska, Sedliska, Rúbanice, k Výhonu.

Po upravení robotních poměrů císařem Josefem II. robotoval sedlák s potahem 1½ dne a pěšky 3 dny týdně, podsedník s potahem 1 den v týdni a pěšky 25 dní ročně. V čas žní robotovalo se více dní, začež v zimě byla úleva. Na myslivce odevzdávali rolníci ročně ½ míry ovsa, ½ kopy žita a 1 slepici. Pokuty



Obr. 106.
Stará pečeť Sudoměřic.



Obr. 107.
Nová pečeť Sudoměřic.

platil sedlák tolik dvacítek, podsedník tolik desítek, kolik dní každému scházelo. Kdo měl vinici, odváděl panství desátek z vína.

Každý rolník směl si za 4 gr. v panských horách tolik suchého dříví nasbírati, kolik potřeboval. Po zrušení roboty platilo se z každého čtvrtlánu 50 zl. výkupu.

Nejstarší rodinou v obci jest prý Okáníkova (přes 200 let).

V obci jest záloženský spolek (Raiffeisenka) a sbor dobrovolných hasičů.

Strážnický velkostatek má zde rozsáhlý dvůr, jenž pronajat jest židům; také mnoho vinic velkostatek u Sudoměřic založil. Stará pečeť z r. 1640 má ve znaku štít s radlicí a krojidlem (kosíř a radlo), nová pečeť má okolo starého znaku nápis: „Dědina Sudoměřice“ (obr. 106. a 107.).

Tasov

(do Tasova, v Tasově, osada pojmenovaná dle zakladatele Tasa), leží v rovině na pravém břehu říčky Velečky tvoříc od východu k západu jedinou ulici. Středem osady teče mlýnská strouha, po jejíž pravé straně vede silnice. Gruntovníci bydlí na straně západní po obou stranách silnice, chalupníci uprostřed a na východním konci. Zahrádky, které bývaly před každým domem, viděti jen někde; také žudry (gánky) až na tři nadobro zašly. Domy stavěny z vepřovic jsou omazány a čistě olíčeny (obr. 108.). V obci jest dvůr panství Ostrožského, jenž býval spojen se mlýnem[1]) již delší dobu odprodaným.

Tasov měl r. 1910 ve 185 číslech 819 obyv., r. 1900 ve 174 domech 722 obyvatelů, mezi nimi 10 židů-Němců a 4 Němce; r. 1830 udáno v 87 domech 533 obyv., r. 1870 ve 138 dom. 632 obyv., r. 1890 ve 170 dom. 664 obyv.

Pole ze dvou třetin rozloženo jest po stráních výběžků Karpat; třetina polností ležící kolem Velečky jest nejúrodnější: daří se tu mimo obyčejné naše obilniny též fazol, kukuřice, proso, konopě a cukrovka. Výborně prospívaji ovocné stromy: r. 1906 obec založila na pastvisku „Výhoně“ třešňový sad, aby časem skrovné roční příjmy obecní se zvýšily. Na teplých návrších pěstuje se víno. Pole na stráních rozložená trpívaji silnými větry, které odtud vrchní prsť odnášejí. Nejsilnější vichřice pocházejí od jihovýchodu; dokud prý stával les „Rošťovice“, takových prudkých vichřic rolníci neznali. Celé území měří 592 ha, z čehož jest 434 ha polí, 94 ha luk, 22 ha zahrad, 13 ha vinic, 19 ha lesa, 20 ha pastvin.

Daně pozemkové bez přirážek platí se 2451 K 16 h a domovní třídní daně 549 K.

Hovězího dobytka, jehož zušlechtění hospodáři velkou péči věnují, chová se 550 kusů, koní 35, drůbeže 1300 kusů, včelstev 42.

Živnou vodou Tasova je „Mlýnská struha“, odbočka Velečky na mlýny, která celou vesnicí protéká a jest zregulována. Hned za zahradami teče bystrý potok Velečka a 1 km dále na jih ohraničuje nížinu potok „Mlýnoha“, který působil každoročně

---

[1]) R. 1593 seděl na tom mlýně Pavel Hostivarský z Kostelce, jenž býval v letech 1583 a 1584 úředníkem na Strážnici.



Obr. 108. Domek malíře A. Frolky v Tasově.

povodně a močály zanechával, nyní však jest upraven, čímž povodně přestaly a mnoho dobré půdy nabyto. Přes „Mlýnohu“ postaven nový betonový most a odtud polní cesty účelně upraveny.

Tasovem vede okresní silnice, která na horním konci vesnice se rozštěpuje: jedna k Lipovu a Velké, druhá na Vrbky, Kuželov do Uher. Nejbližší železniční stanice jest ve Veselí, poštovní a telegrafní úřad v Hroznové Lhotě. Obyvatelé krojem i nářečím splývají s obyvateli blízké Hroznové Lhoty, kam jest obec přifařena.[1]) Až do r. 1903 chodily tam dítky Tasovské do školy; avšak toho roku zařídili si v Tasově školu sami, která je nyní trojtřídní s 208 žáky; naďučitelem je Karel Daněk. Vůbec patří Tasov mezi osady pokročilejší: občané vzdělávají se rádi hospodářskými přednáškami, čtou pilně knihy, které jim skýtají knihovna obecní a školní a odborné časopisy. Hlavní výživou lidu jest hospodářství a chov dobytka; „Tasovjané“ jsou známí překupníci a dohazovači dobytka. Není-li práce na poli, vydělávají si hospodáři groš rozvážením potočního štěrku na silnice. Chudší lid pracuje „na Panském“ a mnozí za výdělkem chodí až do Rakous; také do Ameriky několik rodin se vystěhovalo. Dříve náležel Tasov mezi osady chudé: v rovině bylo mnoho močálů a na stráních samá pastviska, na kterých rostly plané hrušky, jichžto ovoce roznášeli, pročež jim přezdívali „planuškáři“. S ovocem roznášeli žlutou hlinku na obličování.[2]) V obci jsou 3 kováři a kolář; mimo to provozuje se živnost mlynářská, obuvnická, kupecká a hostinská.

Staré rody jsou Gajdošíkův, Pavlicův, Mrkvů a Koryčanských.

Tasov počítáme mezi starší osady[3]) našeho okresu; byltě již ve XIV. stol. sídlem zemanského rodu. První zmínka činí se o Tasově r. 1358, když Tasovský z Tasova (Tasswitzer von Tasswitz) a jeho synovec Přibík prodali Ulmanovi z Velké 16 lánů v Tasově (v Tasovicích). Lány ty byly navždy připojeny ku statku Veleckému; zbytek statku, jenž zůstal v rodině Tasovských, tvořil později svobodný dvůr, který konečně se dostal napřed

---

[1]) Jedné polní trati u vesnice říká se „za Kostelem“, avšak nikde není zprávy, že by kdy v Tasově býval kostel. Jest to asi památka po bratrském zboru.

[2]) Pro obtížnou, málo výnosnou práci, snad také pro obchodování s uherským dobytkem hubeným nazývali okolní obyvatelé vesnici Tasov potupně „Rasov“.

[3]) Na polní trati „Tuří“ vyoráno mnoho kamenných mlatů, sekýrek a pazourkových úštěpků; také „pod Ochránkami“.

panství Veleckému, pak Ostrožskému (viz níže). R. 1464 Dorota z Jablonné Mik. Něpra z Vojslavic, svého muže vzala na spolek svého věna 500 kop gr., které měla na Lúce, v Zedrané Vrbce, v Žeravinkách, na dvoře, na mlýnech a také na všem majetku v Tasově.

R. 1506 povoleno Tasovským choditi na dříví do Strážnických hor, začež odváděli 1 met 2 měř. ovsa a 32 slepic. R. 1669 udáno u Tasova 379 vinic. R. 1675 byli v Tasově 3 půllánici (měli $14^5/_8$ měř. pole I. tř. a $29^1/_4$ měř. II. tř.), 14 čtvrtláníků (měli polovici a něco svobodného pole); nově osazeny byly 2 půllány a 7 čtvrtlánů a 2 domky; pustých domků bylo 9, nově zpustl 1 půllán. Jména obyvatelů: Hanák, Falešný, Pšurný, Hlavatý, Ocelka, Koníček, Kubišťák, Válek, Malánka, Pracík, Opelka, Sulhosta, Vřetenář, Těšnovský, Mikušík, Pyác, Koryčanský. Vinohrady se jmenovaly: Kraví, Beraní, Horní, Stará, Zaječí, Nahá Hora a Hora Ochránce.

R. 1750 udáno 19 čtvrtláníků, 31 poločtvrtláníků, 10 domkařů s polem, 8 bez pole. Vinohradství kvetlo; všech vinic bylo 556 měr, které drželi mnozí z cizích osad — až z Milokoště a Předměstí Ostrožského. Celkem měla obec 8 $^{23}/_{64}$ a vrchnost $^{25}/_{64}$ lánu, z čehož roční kontribuce 203 zl. 30 kr. Z obecních pozemků bylo 811 měr pole, $17^1/_8$ míry zahrad, luk na 59 vozů sena a 465 měr vinic.

R. 1776 žilo v Tasově 28 čtvrtláníků, kteří měli průměrem 25 měr pole, na $^3/_8$ míry zahradu, něco vinic a louku na $1^1/_2$ vozu sena. Daně platili 8 zl. 18 kr., činže grunt. 1 zl. 2 kr., 3 slepice, 9 vajec; robotovali jako jinde $^3/_4$ roku s párem 2 dny, od Jana do Václava 3 dny. Půlčtvrtníků bylo 32, měli $12^1/_2$ míry pole, zahradu, $1^1/_4$ m. vinohradu a na $^3/_4$ vozu sena louku; platili skoro polovici a robotovali také polovici. Mimo to bylo zde 11 malých podsedníků, kteří kromě zahrady a nějakého vinohradu měli jen 2 míry pole; tito 1 den, po případě (od Jana do Václava) 2 dni pěšky robotovali. Domkařů bez pole, kteří bydleli na panském gruntě a měli jen asi míru vinohradu, bylo 14; tito platili daně 1 zl. 19 kr., robotovali po celý rok 1 den pěšky. Podruzi, kteří měli toliko asi 2 míry svobodného pole, odváděli 20 kr. daně a 12 kr. gruntovní činže a nerobotovali.

Všeobecné povinnosti: Kopati ve vinicích dvakráte po 72 dnech, začež vrchnost dávala 20 měřic 3 achtle a $^3/_4$ mázu žita

(rži); třikráte do roka měli vyšenkovati po 5 vědrech vína, aneb za každý máz zaplatiti po 1 kr. (t. r. platilo se 8 zl. 40 kr.); za sbírání suchého dříví odváděli na panskou sýpku 42 měř. 5 achtlů $^1/_3$ mázu ovsa, za dovoz soli platili 6 zl. 30 kr. Horný musel dodati 4 kopy šneků, za vrchnostenského posla platili 3 zl. Z každé osminy vinohradu, jichž bylo 187, mimo desátek odvádělo se jako jinde 5 mázů vína. Ostatní povinnosti viz M. Vrbku; řezník posílal vrchnosti přepuštěného loje 10 liber, ze mlýna se platilo 125 zl., z krčmy 7 zl. Děkanovi do Veselí odváděl každý čtvrtník půl kopy pšenice a půl kopy ovsa, půlčtvrtník polovici toho.

Jména tehdejších obyvatelů: Ocelka, Gajdúšek, Galba, Kusalík, Válek, Tupý, Novota, Karas, Koryčanský, Komárek, Palach, Hirša, Eliáš, Náhlík, Rasanda, Súštek, Zalešák, Duránek, Hornačka, Baláš, Pšurma, Trachtulec, Škrobica, Udrník, Čambal, Buzíček, Peprný, Škorňa, Strachota.

Tratě se jmenovaly: Čertovec, Díly mezi Potoky, padělky pod Roštovicí, pod Barany, pod Jarú horú, nad Dubníkem, pod Zaječím, Zahumenice u potoka, Turčí louky, Krátké a Nahé vinohrady, Horní hora, Stará hora, Malé strany, Ochránky,[1]) Zaječí, Kraví; skoro všechna jména zachovala se podnes. — Obec měla pastvin 94$^2/_5$ měr. Celkem patřilo k obci 820$^1/_2$ měr pole, 283 měr pastvin, 455 měr vinic a luk na 58$^1/_2$ vozu sena. — Obecní jmění jest asi 2·9 ha pole, tolik luk a jen 0·39 ha lesa a okolo 1000 K hotových peněz, celkový roční příjem obnáší asi 1400 K.

V Tasově jest panský dvůr, který býval dvorem svobodným a majetkem zemanů až do 1. října 1686, kdy jej prodal Štěpán Kunovský, který jako jediný syn po otci jej zdědil, se vším příslušenstvím (grunty, lukami, vinohrady) a se všemi privilejemi za 500 zl. majiteli panství Ostrožského. Později připojilo panství k Tasovskému dvoru 166 měřic od bývalého dvora v Hroznové Lhotě.

R. 1750 patřilo ke dvoru Tasovskému 313$^1/_2$ míry pole, 20$^7/_8$ měř. pastvin, zahrady na 2 míry, luk na 35 vozů sena a 10 vozů otavy a rybník u mlýna na chov 3 kop kaprů. Nyní jest dvůr pronajat. R. 1663 byl dvůr s osadou od Tatarů vy-

---

[1]) Na Ochránkách stával prý hrad; snad tam bývala pomezní stráž.

drancován. Před zrušením roboty čtvrtláník robotoval 3 dni jízdné a 3 dni pěší a výkupu po zrušení platil 500 zl. buďto hotově aneb v 10—20 lhůtách.

Starou pečeť má dědina z r. 1726: révu se 4 hrozny a po stranách 2 vinohradské nože; okolo nápis: Pečet Diedini Tassowa.

Ve vesnici jest hasický sbor založený r. 1904. — Tasov trpěl často povodněmi říčky Velečky. Největší povodeň byla z jara r. 1838, kdy pole v rovině probráno, řečiště místy o 20 m se rozšířilo a mnoho chalup se sesulo; r. 1876 byla z jara taktéž velká povodeň a r. 1896 v čas žní se opakovala.

R. 1852 severní strana obce úplně vyhořela; požárem zhynulo 35 kusů hovězího dobytka a mnoho prasat.[1]) Na to následujícího roku Tasov silným krupobitím navštíven byl. Drahota trvala od r. 1847—1854. R. 1866 všecka polní úroda zmrzla.

O blaho a povznesení obce získal si zásluhy nynější dlouholetý starosta Julius Hořica. V Tasově žije na svém gruntě (obr. 108.) lidový malíř-samouk Antoš Frolka; o něm viz Kněždub.

O stav na Velečce nade vsí Tasovem bývaly časté spory mezi sousedními velkostatky. Již r. 1512 pohnal Jan z Kunovic Jana II. z Žerotína a Fulneka, že mu jeho úředník Janek dal strhnouti stav nad Tasovem, že voda od toho stavu mu hnala 3 mlýny. Jan z Žerotína se na to odvolal, že již otec jeho, starý pan Jan z Žerotína poručil, aby ten stav stržen byl, ale páni usoudili, poněvadž od starodávna tím stavem na 3 mlýny voda šla, tedy má ten stav býti bez překážky tak držen jako dřív; r. 1546 opakoval Jan z Kunovic a na Uh. Brodě tento půhon.

R. 1547 uzavřena byla tedy smlouva mezi urozenými pány Janem z Žerotína a na Strážnici a Janem z Kunovic na Louce o ten stav a o vedení vody od toho stavu na rybníky Kněždubské.

Jan III. z Žerotína vinil Jana z Kunovic, že ten stav zvýšil a že ve třech mlýnech kol přidal; protož navrženo, aby 4 mlynáři, 2 z každé strany udělali stav, jak má býti, a ham. A co by více té vody bylo než na ty mlýny zapotřebí, aby tekla starým tokem do rybníků Strážnických.

---

[1]) Oheň založil čeledín z Hroznové Lhoty sloužící v Tasovském dvoře; chtěl prý si posvítiti na cestu domů.

Velká[1])

(do Velké, ve Velké, přídavné jméno Velický; občané slují Veličané, potok osadou tekoucí Velička, nyní Velečka), původně Veliká, jest městečko, ležící po obou březích říčky Velečky, která zde teče směrem severním. Městečko s nadmořskou výší 293 m jest se strany východní ohraničeno větším, se strany západní nižším kopcem, jehož nejvyšší bod dostupuje 347 m; na sever a na jih rozprostírá se otevřené údolí Velečky. Na pravém břehu rozkládá se městečko vlastní se „Svárovem", na levém „Závodí" a „Řádek". (Obr. 109.) Městečko, kde bydlí nejzámožnější gruntovníci, má podobu široké ulice; zde stojí kostel i škola. Závodí z části tvoří ulici podél silnice, z části jen jednu řadu jako „na Řádku", vyjmou-li se konce. Domy stojí těsně vedle sebe, obráceny ponejvíce štítem do ulice, některé však průčelím. Stavěny jsou z pevného materiálu a pokryty nejvíce taškami. Úprava statku, rozestavení nářadí v bytech jest jako v Lipově. Kroj skoro u veškerého obyvatelstva zachovalý jest totožný s krojem v Javorníku, Kuželově, Louce, ve Velké a Malé Vrbce. Radnice městečko nemá; bývala zde před věky na nynějším čísle 216. S ní byl spojen obecní hostinec s četnými stájemi, avšak r. 1847 vyhořela a nebyla více postavena.

R. 1910 načítáno 1904 obyv., mezi nimi 14 Němců, r. 1900 žilo zde ve 341 domech 1818 obyv., mezi nimiž 309 evangelíků a 72 židů; r. 1890 bylo obyv. 1756 českých a 14 něm., r. 1870 ve 324 domech 1651 obyv., r. 1830 ve 266 domech 1587 obyv., mezi nimi 40 evangelíků.

Kostel stojící na návrší jest stavbou novější beze všech zvláštností. Zasvěcen jest sv. Maři Magdaleně.

Na věži visí 4 zvony: Největší 3 cty. těžký „slit jest ke cti a chvále Boží a S. Marie Magdaleny léta 1669 za pudmistra Jiříka Hudce městečka Welkeg". Druhý zvon 2 cty těžký s nápisem: „Zvon miesteczka Welkeg lity za fararze Girziho Richlika r. 1733." Ostatní 2 zvony pocházejí z let 50tých minulého století, kdežto starší byly z let 1701 a 1733.

Fara, ač daleko starší, připomíná se teprve v 15. stol.; původně byla snad obsazována řeholníky kláštera Velehradského.

---

[1]) Zprávy mnohé o městečku podali: Jan Malota, bývalý kooperator, Martin Zeman a tajemník obecní Pavlík.



Obr. 109. Pohled na Velkou.

Ve středověku ujalo se zde silně husitské učení a později luteránství; také Bratři měli zde a v sousedním Javorníku zbory a školy, které pány Žerotínskými mocně byly podporovány. Protož za panování pánů Žerotínských i na Velké valně se rozšířilo učení bratrské. O kněžích jejich skrovné máme zprávy. Nejvíce znám byl neblahé paměti syn kněze Mikuláše Velického, kterého p. Jan ml. z Žerotína a na Strážnici „na něčí zprávu do pút jako lotra ukovati dal“, když Frydrych z Žerotína jej žádal, aby ho z vězení propustil, nevyhověl jeho žádosti, nýbrž mu z Bilovic psal následovně: „Co se toho knězovýho syna z Velké, kterého na Strážnici ve vězení mám, dotýče . . ., nenáležitý věci před sebe bral, knihy a písně hanlivý, netoliko samých kněží bratrských, ale nás všech, kteříž se jimi spravujeme, dotejkajíce a hned lotry, zrádce, zloděje spílajíce, a k Turkům, Židům a Ismahelitům rovnajíce, tlačil. A proto zůstal dále ve vězení.[1])

Frydrych z Žerotína, „byv žádán od poddaných svých věrných, milých jednoty Bratrské, těch, kteří se k vyznání víry křesťanské v konfesí té jejich obsaženému a J. M. slavné paměti cís. Ferdinandovi ve Vídni od pánů a rytířstva království Českého podanému hlásají, obyvatelů městečka Velké a dědiny Javorníka, abych jim za zbor a dům obdarování dal a na budoucí časy osvobodil“, osvobodil jim napřed místa, kteráž slovú zborové, jakž tu v městečku Velké, tak i v dědině Javorníku, aby se tam odkudžkoli k slyšení slova Božího do těchž zborů i správcové neb učitelé a kazatelé jmenovaných Bratří neb jejich pomocníci bez překážky scházívali, tu náboženství své křesťanské, aby mohli svobodně vykonávati i užívati v službách slova Božího, křtu svatého, večeře Páně i oddávání a potvrzování k svatému manželství i jiné podle slova Božího k známosti Pána Boha učiti a vésti. V domě tom, kterýž tu v městečku vedle toho zboru svého mají, aby správcové a kazatelé, kterýž by jim od Bratří starších, kdy dán byl, se choval a tu odpočinutí měl, v tom domě školu svobodně působiti a držeti mohl bez všelijaké překážky mé a kohokoli jiného, též kněží, žáků i obyvatelů městečka Velké.“ Dává jim právo vařiti si v tom domě pivo pro svou potřebu. Také dovolil, kdyby který učitel od Bratří poddán byl, jenž by byl řemeslníkem, aby své řemeslo provozovati a výrobky bez překážky prodávati směl.

---

[1]) Jos. Cvrček, Paměti o sborech bratrských na Moravě ze stol. XVI. z arch. Herrhutského. Čas. Mat. Mor. 1899, seš. II.

Pak je osvobozuje od všelijakých robot, od pomůcek při vojenské výpravě a všelijakých věcí k tomu dodávání, dovoluje jim držeti si dobytek a pastýře a dobytek pásti bez poškození panství a ostatních obyvatelů.

Dále osvobozuje jim 3 čtvrtě polí: jednu koupenou od Matěje Škrobeného v Závodském poli vedle Jana Havránkových, v Dlouhém poli vedle Mikuláše Srnového, na Podhájí vedle Jana Hoška. Druhou čtvrt v jedno pole šestery honce v Dlouhém pol vedle Jana Supa, na podsedcích dvoje hony, 2 louky, jednu v Opatově, druhou ve vedlejší rúbanici na Podhájí, u Jiříkovic včelínek. Třetí čtvrt, darovanou od Jana Supa k té loučce v 3 řady, losky 2, jeden v Závodském poli, druhý v Bozatíně. To vše jim osvobodil. Ještě jim dal svobodu se svým statkem dědičně nakládati.

Na důkaz, že to vše věrně drženo bude, potvrdil listinu svou pečetí a požádal Jana z Kunovic, na Brodě Uh. a Hluku, a Petra Vojsku z Bogdunčovic na Veselí a Količíně, aby ji podepsali.

(Dáno na Strážnici v pátek před nedělí Quasimodogeniti 1610.)

Z r. 1605 zachoval se inventář všech věcí, které se nalézaly v domě bratrském ve městečku Veliké obnovený po zpustošení městečka a velkém požáru toho roku. Vypočteny jsou:

I. Věci památné: Kalichů 5 a patyn 5, škatulky 4 (2), ampulka 1, krusátko 1 (škrtnuto), ubrusy 4 (3, 2), ručníky 2, roucha 2, šátkové 3 (2), konve veliké s pyskem 2, medenička křtová 1, truhlička almužní, pokladnice nová, truhlička sbírečná.

II. Knihy obecní: Biblí pražského tištění (jest u Žilky), díl biblí první Bratrské, Písně velký (po Píseckým).

III. Cínové náčiní: Konev půldruha mázu 1, třížidlíková 1, mázní 1, polomázní 1, umyvadla 2, nálevka s medenicí, mísy větší 2, malé 3, váječný 2, talíře 2.

IV. Měděné náčiní: Pánev k vaření ryb, medenice pod umyvadlo, moždíř s paličkou, kadedlnice (kaditelnici), pravda, ohřívadlo pod mísy, cedítko měděné, svícnové 2, zvoncové malé 2.

V. Nádobí dřevěné: Almárka v světnici 1, stolice (legáty) 2, bečka pro mouku 1, vidly hnojné 2, žebříky 2.

VI. Povlaky na lože, šaty: Cejch konopných 4, koudelných 3, plachta koudelná 1, ubrusy konopné 2 (1), koudelné 2.

VII. K domu přináležející věci.[1])

Po bitvě Bělohorské byla i zde násilná reformace zavedena, ale fara zůstávala dlouhou dobu neobsazena a podřízena faráři do Strážnice. Obyvatelstvo po taji drželo se svého vyznání, zejména za 30leté války. Teprve misiemi od hradištských jesuitů hojně konanými byli Veličané na katolictví obráceni. Přes to však po vyhlášení tolerančního patentu ihned na 200 osob k protestantismu se přihlásilo.

Teprve od r. 1693 počíná Martinem Jurkovským, jenž byl zároveň farářem novolhoteckým a komendátem lipovským, nepřetržitá řada farářů. Obyčejně odtud povýšeni bývali na faru Strážnickou, kde se stávali děkany.

R. 1704 dne 9. listopadu vpadli Kurucové do Velké, faráře zbili, zajali a peníze mu vyloupili.

Nejdéle zde působili: Bartoloměj Halámek (r. 1713—1731), Jiří Rychlík (r. 1733—1744), Jos. Pelíšek (r. 1768—1790), Frant. Timmel (r. 1823—1842), Martin Novotný (r. 1853—1879), Jan Podsedníček (r. 1879—1893). Nynějším farářem jest Ant. Daněk.

Nejstarší rukopisy farního archivu jsou kostelní účty z r. 1693; matriky počínají se r. 1708. Od r. 1872 jest zde farní knihovna, jenž čítá přes 300 knih. Kostelní prádlo a starší ornáty ukradeny byly r. 1855 neznámými zloději.

Záduší obnáší přes 5000 kor., farní obročí okolo 60.000 kor.

Fara bývala velmi výnosná; z Velké dávali desátku: pololáník kopu žita (pšenice) a tolik ovsa, čtvrtník $1/2$ kopy a 4 snopy žita a ovsa, $1/2$čtvrtník 1 mandel 2 snopy a záhonkář 8 snopů žita a ovsa; celkem obnášel desátek z Velké 51 kop pšenice a tolik ovsa. Z Lipova dostával 33 kop pšenice a ovsa a 1 kopu 6 slepic, z Hrubé Vrbky 16 kop 30 snopů pšenice a ovsa a 33 slepic, totéž také z Javorníka, ze Lhotek $37\,7/8$ měřic ovsa, $12\,3/4$ mázu másla a 51 slepic, ze Súchova 4 zl. Farní budova, ku které patřily 4 zahrady, měla r. 1775 čís. 507. V Súchově měla fara na 2 jitra pole. Výkupného za snop platili ve Velké 6 kr. Nyní jest jen přifařen Javorník. Lidé evangelického vyznání patří na faru do Javorníka, lidé augšburského vyznání do Velké Vrbky.

---

[1]) Zbytky bratrského zboru lze prý dosud zřetelně spatřiti v zahradě nynějšího Čajkova gruntu.

Hřbitovy mají ve Velké 4: 2 katolické, totiž starý hřbitov okolo kostela, na který již drahně let se nepochovává, a nový pod městem, který hraničí se hřbitovem protestantským, vedle kterého jest hřbitov židovský.

Řádného literátského kůru, řízeného stanovami zde nebylo, ale vždy bývalo několik dobrých zpěváků, kteří zpěv kostelní řídili. Známa jsou dosud jména dávno již zemřelých zpěváků Tomáše Mikulčíka, Jana Malečka, Ondřeje Štefánka a posledního Martina Zemana († r. 1888). Kostelní zpěv řídil dle kancionálu „Slavíčka", jehož jeden výtisk v kostele se dochoval.

Školy, které zde stávaly, zanikly brzy po bitvě Bělohorské a byly teprve obnoveny, když fara zdejší opět byla osazena. Již r. 1686 jmenuje se rektor Velický Jan Walder a v kostelních účtech z r. 1693 stojí položka 1 zl. 20 kr. rektorovi za zpívání pašijí. R. 1775 měla zdejší škola (Normalschul) domek čís. 60. a při něm zahradu. Zprávy o zdejší škole a o učitelích na ní působicích častými požáry shořely. Dosud u starých lidí v paměti žije Petr Jeřábek, který zde působil okolo 50 let až do r. 1848.

Občané povinni byli dávati rektorovi z každé kopy, kterou dostával farář, 4 snopy. Výkupné z toho desátku činilo na 1400 zl. Desátek měl učitel za službu varhanickou; závazek ten pochází z r. 1771 a trvá dosud. Listina dotyčná uložena byla v kostelní pokladně.

Nyní jest škola 5třídná (s pobočkou) navštěvovaná asi 360 žáky; naδučitelem jest K. Klusák.

Velká (Veliká) připomíná se již r. 1228, když král český Přemysl Otakar I. potvrdil zakládací listinu kláštera Velehradského. Mezi tehdejšími klášterskými statky také uvedeno: „Ecclesia Sti Joannis juxta Veligrad cum agris suis. Juxta Velika ad villam unam (kostel sv. Jana (poblíž Velehradu, Starého Města u Hradiště Uh.) s poli. U Velké na jednu ves (stačící) (Cod. Mor. II., 186).

Brzy na to daroval jistý pan Bohuslav témuž klášteru 12 lánů ve Velké, ležících na potoku Velečce směrem k Louce na spásu duše své, svých rodičů a předchůdcův.[1]) Toto darování

---

[1]) Při tom Bohuslav si vymínil, aby tyto lány měly zvláštního soudce a osaditele (lokátora neb plantatora), se kterým by se 3kráte do roka scházeli uživatelé těch pozemků v soudě (Banndіng), kde by se vyslechly žaloby jejich a stesky. Za svá provinění však povinni byli zadost učiniti svému pánu. (Vše dle něm. práva.)

potvrdil r. 1264 jeho syn Boreš, kastelán ryzmburský. (Cod. Mor. III., 361.)

Velehradský klášter pro vzdálenost propůjčoval majetek ve Velké svým manům buď jen doživotně aneb dědičně: Hned při otevření desk zemských v Olomouci r. 1348 Alšík z Veliké prohlásil, že Velká jest jeho otcovským dědictvím (D. O. I., 27), avšak již téhož roku vyznává Ulman, řečený z Velké, syn Soběnův z Holešova, že mu klášter Velehradský propůjčil 12 lánův ve Velké, aby jich užíval po čas svého života. Plat z těch lánů vyměřen byl na 1 kopu gr.; mimo to měl držitel ke štědrému večeru dodati klášteru 2 srnce.

Listinu podepsali: Štěpán ze Šternberka, Chotěbor de Tylea (z Lipova?) Oldřich z Ungersberka (ze Sádku) Vidman z Malenovic a j.

Ulman ku svému majetku přikoupil r. 1358 od Tasovského z Tasova (Tasswitzer de Tasswitz) a jeho synovce Přibka 16 lánů v Tasovicích (Tasově) se všemi právy dědičně za 190 kop. (D. O. I., 536.)

Po smrti Ulmanově, jenž zemřel bezdětek před r. 1365, zabral jeho majetek odumřelý markrabí Jan a nehledě k tomu, že Velká z větší části příslušela klášteru, daroval ji r. 1370 Benešovi z Kravař a ze Strážnice zároveň s osadou Javorníčkem (Javorníkem). (Cod. X., 94.)[1])

Tím spojena byla Velká, dříve statek samostatný, se statkem Strážnickým, se kterým od té doby sdílela tytéž majitele; avšak pořáde až do dneška vedena jest Velká jako statek zvláštní ke Strážnickému jen připojený.

Na krátko někdy přikázána byla některému mladšímu členu z rodiny pánů z Žerotína a na Strážnici (viz dějiny Strážnice); protož ve veřejných listinách od XV. stol. málokdy se připomíná.

R. 1486 když panství Strážnické zastaveno bylo Janu Bohatému z Žerotína, vypočítány dobytek a fundus instructus ve dvoře

---

[1]) V obdarovací listině vyznává Beneš z Kravař, že od markraběte Jana za věrné své služby obdržel tvrz a městečko Velikou celou s vesnicí Javorníčkem se vším příslušenstvím pro sebe a své mužské potomky jakožto léno. Tvrz a městečko Veliká mají v čas potřeby zůstati markraběti a jeho nástupcům přístupny a nesmí se z léna ničeho odciziti. Beneš a jeho nástupcové povinni budou markraběti věrně sloužiti „intendere, promti et parati esse, obedire, obsequi fideliter et parere, sicut veri feudales sui veris, naturalibus et legitimis dominis serviunt“. (Viz Javorník.)

Veleckém: klisen 6 a 1 koník, 4 hříbata, 2 krávy, stožek špaldy a druhý ovsa, 1 brána, železa ze 2 pluhů, sena na 10 vozů. Věru stav velmi zbídačený!

Po roce 1508 držel Velkou a Lipov s osadami příslušnými Bartoloměj z Žerotína, bratr Jana II., ačkoliv tento vrchním pánem těch statků zůstal.

R. 1511 Jan z Kunovic pohnal Jana z Žerotína a na Strážnici, že mu fojta a některých lidí z Lipova, fojta, purkmistra a některé lidi z Velké, fojta z Předměstí Strážnického a poddané ze Strážnice: Jiříka Frydle, Jana Čuňu a Martina, dále Mikuláše Kutného z Vrbky ku svědomí postaviti nechce, že některé lidi z Kuželového a z Lúky Jiříka Valjatu ve svých městečkách Lipově a Velké pobrati a některé z nich do věže vsázeti rozkázal.

V půhonech z r. 1512 zapsána jsou jména obyvatelů Veleckých: Vávra Chroček, Václav Dědků, Pavlík Kolář (poddaní Bartoloměje z Žerotína), Vávra Tuček, Bartoš Slovák, Ščepán Blažkův a Martin (poddaní Jana z Žerotína), kteří byli rukojmími za jistého Jana Zelňáka. Také Jiřík Neterda a Jiřík Babka, které Uh.-Brodští žádali za svědky.

R. 1594 bylo ve Velké pololáníků 72, čtvrtníků 128, podsedníků 56 a půlpodsedníci 4. Plat stálý z gruntův byl následující: z podsedku[1]) 4 gr. $3^1/_2$ d., z $^1/_2$podsedku 2 gr., z $^1/_2$lánu 18 gr. za sýr po 2 gr., za vejce po 5 d., ze čtvrti role 9 gr. Suma toho platu z gruntů byla 83 zl. 10 gr. $3^1/_2$ d., za sýry 8 zl. 28 gr. $3^1/_2$ d. a za vejce 3 zl. 5 gr. 6 d.; ze 34 krčem 9 zl. 2 d. O sv. Václavě mimo hořejší poplatky dávali ještě z $^1/_2$lánu 4 slepice po 6 gr. 6 den., ze $^1/_4$ rolí 2 slepice. Ovsa platového purkrechtního dával pololáník 2 měř., čtvrtník 1 měř.; ovsa a slepic od hor pololáník 1 měř. a 1 slepici, čtvrtník $^1/_2$ měř. a $^1/_2$ slepice a podsedník $^1/_4$ měř. a $^1/_4$ slepice. Pšenice oujezdní platili pololáníci a čtvrtníci o sv. Václavě 4 mty 19 měř.

Mlynář „na Mezi“ Matěj Přerovský z Hradiště dává při sv. Václavě 4 zl. a dvakráte po 16 měř. pšenice, mlynář Žilka dává po 6 zl.

Od 12 řezníků dostává vrchnost po 2 kamenech loje, při velkonoci od každého jeřábka a za jatky dvakráte po 13 gr.

---

[1]) Podsedek ve Velké byl $^1/_8$ lánu.

Z najatých luk platili někteří hospodáři (i přespolní) 14 měř. pšenice a 14 slepic, z tratě „Koutů“, kde byly role, zahrádky, zelnice i louky, platilo se po dvakráte po 54 zl. 3 gr. 2 d.

Běžní důchodové z městečka Velké byli: kdož pálí uhlí, dává do roka 1 zl., z pálení a prodeje vápna dává každý 3 zl.; kolář a kovář každý 8 gr. o sv. Jiří a o sv. Václavě; v pivovaře Velickém vaří se piva na výstavu po 10 sudích. Při mlýně jsou 2 valchy; soukeníci domácí dávají od zválení každého postavu po 2 gr., přespolní po 3 gr.

Celá obec dávala z lázně obecní 1 met 18 měř. pšenice, za vinný šenk dvakráte po 40 zl., za vola 2kráte po 6 zl., za šindel jednou 2 zl. 20 kr., za hlásku 8 zl. Povinnosti robotní měli jako Petrovští.

Zároveň s novými rejstry pořízeny byly r. 1594 nové gruntovní knihy pro městečko Velkou a pro Závodí zvláště s nápisem: „Registrum pro snadnější vyhledávání gruntův městečka Velikej a spravedlnosti lidskej, co komu na kterém gruntě a pokud jaká spravedlnost náleží, to dále při jednom každém gruntě poznamenáno najdeš. Stalo se L. P. 1594 při spravování Nových Register.“ Z těch záznamů dovídáme se, že více než polovice gruntů, jichž bylo v městečku 132, stálo mezi lety 1604—1628 pustými; některý grunt déle než 20 let. Grunt čís. 18. byl dům bratrský, který ve středu v den sv. Mistra Jana Husi prodán byl Šťastnému Hladkých r. 1594 a r. 1599 jej koupili přední správcové a hospodáři zboru Velického s povolením úředníka p. Šponara z Blinsdorfu od Št. Hladkýho. (To bylo na záduší a vzdělání zboru; — r. 1604 pustý.) Také grunt č. 118 se čtvrti rolí byl k zboru přikoupený. Grunt č. 99 byl radnicí (rathouzem) městečka. Léta 1578 podle zápisu knih starých purkrechtních na listě 176. koupila obec fojtství s lánem rolí, s lukami i jiným, což k němu přináleželo, od Baltazara Zámečníka za sumu 250 zl. Grunty čís. 22 a 24, které byly r. 1618 oba pusté, koupil žid Šalomoun, avšak bez polí.

„Na Závodí“ bylo také přemnoho pustých gruntův a požárův, které dlouho neobdělané zůstávaly. U některých stojí poznamenáno: „tento grunt jsouc pustý a rozbořený, bude-li kdo chtíti jej koupiti, začby-koli prodán byl, to bude J. M. pánu náležeti“. Grunt č. 8 po smrti Vaňka Kopřivy prodán byl úřadem

Velickým se čtvrtí rolí hospodářům zboru Velického za 100 zl. r. 1606. (1618 pustý).

Daniel Třiskal věnoval svůj grunt na záduší kostela Velického na ten jistý způsob, „aby kněži Veličtí nynější i budoucí toho gruntu i rolí užívali, obsívali a „skopné“ každého roku, cožkoli málo nebo mnoho bude, na kostel Velický dávali a ten grunt i role aby nebyl nikdy prodáván, od záduší kostela odnímán nyní i v časích budoucích“.

Mlýny „na Závodí“ byly: Mlýn Mezný (neb „na Mezi“). L. 1594 ve středu po sv. Jakubu za purkmistra Vaňka Jakšova a spolutovaryšů jeho prodán jest mlejn po neb. Tomšovi, Meznému mlynáři, zůstalý se vším k témuž mlejnu příslušenstvím za sumu 800 zl.; r. 1633 mlejn Mezný p. Martin Janko prodal Adamovi Polukovi za 460 zl.; k r. 1659 jest poznamenáno, že ten mlýn zpustl, nynější majitel Martin Janko nemá prostředků k vystavění. Protož zavolal J. M. pan Frant. z Magny pány: uroz. a statečn. rytíře Václava Bítovského, Jana Zemana, strážnického polesného, Jana Gabriele, mlynáře hodoňského, Jíru Žilku, mlynáře horního, a Matěje Mlčíka, mlynáře lipovského a jednomyslně při nynějších těžkých a obtížných časích tento mlejn na 500 zl. vyšacovali. Tento mlýn ráčil J. hrab. Mil. jakožto dědičný pán gruntův na sebe potáhnouti a jej skrze úředníka svého Baltazara Vogla Janovi Krejčířovi, mlynáři, prodati za 500 zl.

Mlejn Lukáše pod Dolní horou koupen po † Vaňkovi Ševcovi; r. 1631 byl na něm Jan Žilka, mlynář pod městečkem Velkou, r. 1670 jeho syn Jiří Žilka.

Mlejn Václava Skejpala pod Omyznou, kterýž ho koupil r. 1593 od Pavla Suchomela; r. 1650 prodala ho vdova po J. Halíkovi Martinovi Lesákovi za 400 zl.; poněvadž Jan Halík ten mlýn pustý koupil a při něm půdy nové, kola, kameny, truhly, koše a jiné věci k mletí potřebné rozdělal, za takové dílo má výš jmenovaný složiti vdově 51 zl. 12 gr. 6 d. R. 1652 prodal Martin Lesák 3 díly toho mlejna Martinovi Kovářovi a 1 díl Martinovi Maňákovi; r. 1654 je prodán Jurovi Petruchovi.

Podivná osobní jména tehdejší: Duspiva, Močihuba, Nedoťal, Kozub, Ochlasta, Zvedinos, Šidlák, Hasasa, Ležakuje, Dusný, Klouch, Znakhuda, Fňukal, Ohuma, Mačigal.

Z r. 1594 zachovaly se také sirotčí rejstra městečka Velikej, která jdou do r. 1617. Nápadno jest, že není jediný případ

poznamenán, kde by byl sirotek od nepřátel zajat a do Uher odveden, jakých mnoho čteme v sirotčích rejstrech Lipovských. Nápadná jména: Barynul, Kštěc, Obujse, Čavrnoh, Švihut, Trkva.

R. 1596 pohnal Jan Jetřich z Žerotína a ze Strážnice Jana Jetřicha z Kunovic ze 2000 hř. gr. stř., že mu lidé jeho z Malé Blatničky orali do gruntů náležejících k městečku Velké na podzim r. 1595 a z druhých 2000 hř. gr. stř., že r. 1592 ve středu po sv. Filipu a Jakubu Václav Halových z Malé Vrbky se 2 syny a Bartoš Soukop ze vsi Kuželového v horách Strážnických nadělali líčených provazů a je prodali do městečka Velké proti smlouvě z r. 1506 a z třetích 2000 hř. gr. stř., že mu někteří poddaní jeho ze vsi Kuželového orali do gruntů Veleckých a on to napraviti nechce. Vyřízení těchto sporův se Jan Jetřich z Žerotína nedočkal.

R. 1597 dovolil Jan Jetřich z Žerotína obyvatelům z Velké, že smějí rúbati dříví a pásti v panských horách za poplatek $105^1/_2$ měř. ovsa a $105^1/_2$ slepice za podmínek jako Lipovským.

Ve středověku pěstovalo se u městečka také vinařství, zejména bylo to návrší zvané „Ležhora", kde hojnost vinohradů byla založena; pěstování vinné révy potrvalo až do stol. XIX. R. 1669 bylo u Velké 296 vinic.

O Ležhoře máme gruntovní zápisy počínající se rokem 1743. Mají nápis: „Léta Páně 1743 dne 18. července za panování Jeho vysoce urozeného rytíře pana pana Františka hraběte z Magny, dědičného pána p. na Strážnici a Přestavlkách, totiž i Její Milosti vysoce urozené paní pí. Marie Karoliny hraběnky Magnisové (Jeho Paní Mamy), za Jeho Milost ten čas pana hejtmana Václava J. N. Ertla, plnomocného hejtmana panství Strážnického, za purkmistra Pavla Dominika, rychtáře Martina Psíka, horného Jiříka Krutého založena jest tato horenská kniha na vinohrady v hoře Ležhoře tak řečené: Do kteréžto se zapisovati mají, kdo a kdy který vinohrad zaujal neb zakoupil, prodal, odporučil, daroval a oddal, kdežto jeden každý chudý i bohatý spravedlností svých doptati se bude moci. Však potud, pokud vinohrady dělati budou, neboť jestližeby který vinohrad přes 3 roky neb léta pořáde sběhlá pustý ležeti zůstal, takový vinohrad na druhého souseda odevzdán a připsán býti má. Na potvrzení toho my úřady toho času budouce (jsouce) svými dobrými jmény a podpisy potvrzujeme.

My úřady starší: Jiřík Sekerka, Martin Hroš, Jan Štefánek, Jan Kučera, Pavel Pešek, Jan Pytel, Jan Čajka, Pavel Tomčala, Jura Čahel, Martin Sekerka, Matěj Kovářů.“

O Matulově vinohradě tam čteme: „Jura Matula umřel; vdova jsouc starostí sešlá, nemohouc v tom vinohradě pracovati, dává $^1/_4$ zeťovi Budínkovi; měl by sice po otci takový vinohrad na syna padat, ale syn Martin Matula mladý předně svou matku odběhl a opustil, nad svým právem dědičným zhrdl a jeho opovrhl a utekl na Uherskou stranu se ženou i se vší majetností, co měl, a tam po krátkém čase umřel. Tak i to dědictví na tom vinohradě propadl a tak matka jeho dědička, komu se líbí, tomu oddělila.“ Nová zde se vyskytující podivná jména osobní: Kostelan, Vitustčík, Šťahlík, Sovyčanský, Švegárek, Holčík, Bučenec, Buchtař, Janas, Vrlík, Šulák, Ploštica, Fogadia, Kaňůrek, Vydařený, Cibalík, Šikurka, Gazárek; Salomon Gabriš, vrchnostenský páleník (1785).

Porovnáme-li platy v urbáři Žerotínském z r. 1594 s platy v urbáři založeném r. 1636 za nového pána Frant. z Magni, hraběte na Strážnici, shledáme, že jsou si stejné; jen za sůl platilo se dvakráte po 6 zl. Jména tratí Velických v tomto urbáři byla: Závodí od Hrubej Vrbky, na Závodí, zahrádky u Teplic, pod Vinohrady, v Krátkej, v Juříkovci, na Podhájí, na Horňansku, na Rovňách, pod Havraní, pod Medvědí, na Bořkovej, na Jazevčím, na Malých Rovňách, v Rybníku, na Střemešníku, pod Ostrým vrchem, v Lipině.

R. 1656 bylo ve Velké obydlených domů 117, pustých 166.

Léta Páně 1700 dne 18. Oct. za panování vys. uroz. p. p. Josefa Antonína Sv. Řím. Říše p. hraběte z Magni. Léta toho založena tato nová Rejstra za oficírů p. Joanesa Kořenka a p. Jana Mračnýho, polesného.

„Člověk pomine, písmo zůstane, pro jednoho hosťa krčma nezhyne, dluhy po něm zůstanú, šenkýřky jich odpustit musijú.“ To sepsal toho času písař městečka Velkej jménem Jiřík Tomalčík.

V těchto rejstrech jsou přede vším poznamenáni sousedé z městečka Velké a z Javorníka, kteří vydělali nové louky pod titulem „v Rybníku“ a „v Střemešníku“, kterýchžto milostivá vrchnost vys. hraběcí Milost p. p. Maxmilián Filip z Magni, pán náš však nejmilostivější a pravý dědic panství Strážnického, nařídil r. 1725; také upraveny louky „Babí rádka“.

Z rejster se dovídáme: že byl r. 1686 ve Velké purkmistrem Jakub Rychlík a rektorem školy a písařem Jan Walder; r. 1689 byl purkmistrem Jan Lukeš, r. 1694 Václav Psík. Od r. 1703—1708 trpělo městečko nájezdy Kuruců; r. 1700 rychtářem Jan Slovák, r. 1701 purkmistrem Jiřík Rumíšek. r. 1719 byl plnomocným náměstkem vrchnosti p. Kar. Bern. Srnský a r. 1727 Matouš Fr. Lorenz. R. 1752 byl purkmistrem Pavel Dominik.

R. 1756 bylo ve Velké 141 celočtvrtníků, 4 podsedky a 53 domkařů; připomíná se fara, škola, panská hospoda a myslivna, bankální výběrčí. Panských pozemků bylo 968 j. 1147 □°, z toho pole 222 j. 1434 □°.

R. 1775 napočítáno v městečku: Celočtvrtníků (měli základem 30 měřic a 8 měr pustých) 18, půlčtvrtníků (někteří z nich měli $^3/_4$ čtvrti) s 15 měrami 112, zahradníků neb podsedkařů, kteří měli $8^1/_2$ míry pole, 10, domkařů 41 a nádenníků bez domků 45. Celočtvrtníci robotovali s párem od Václava do Jiřího $1^1/_2$ dne, od Jiřího do Václava 3 dny, půlčtvrtníci polovici toho, zahradníci polovici toho, co půlčtvrtníci, domkaři 1 a 2 dni pěšky.

Pod činži nechaných vrchnostenských pozemků bylo 365 j. 747 □° a poddanských vlastních 2734 j. 327 □°, z toho bylo vinohradů 177 j. 755 □°.

Trati vinohradské sluly: Ležhora, Bernavky a Dolní hora; celkem byla 204 čísla vinohradů, které drželi nejen Veličané, nýbrž i přespolní: z Hrubé Vrbky 3, z Lípova 3, z Boršic 2, z Blatničky 37, ze Súchova 12 a z Javorníka 28.

Mlynáři: Martin Slovák st. a ml., Tomáš Slovák, vdova Žilkova, Matěj Pytel, Martin Tomešek, Jan a Václav Jakubíčkové robotovali buď jako poločtvrtníci aneb konali 8 dní roboty tesařské; z mlýnů platili po 1 zl. 45 kr. Mlynář z Javorníka měl u Velké 30 měr pole. Obec si při komisi toho roku stěžovala, že asi 806 měřic pole pro časté přívaly vůbec neúrodnými považovati se mohou.

Celá obec odváděla do panských důchodů: za užívání lesních luk a dřeva 215 zl. a 78 slepic, z vinného šenku 93 zl. 20 kr., ze 34 domů, které čepovali víno, 21 zl. 9 kr., z 1 vola o sv. Jiří 10 zl. 6 kr., z 1 vola a za držení ponocného 16 zl. 20 kr. Desátek vinný a z pustých polí platili jako jinde, také za fůry;

mlatci a ženci dostávali od vrchnosti jako jinde. Přediva muselo se napřísti 60—70 liber; z každého domu byl jedenkráte do roka vyslán 1 honec.

Tratě se jmenovaly: Pod Juříkovcem, Beňovské, Zahumenice, Klúče, v Bozatíně, Závodské lósky, Dolní Vápenky, pod Dúbravú, nad Řádkem, Zelnice, pod Hloží. Záhorka, pod Obecniskem, Teplice, Járky.

R. 1820 za pudmistra Martina Psíka napočítáno ve Velké 275 domů s 339 světnicemi. Pozemků udáno $4030^1/_5$ jitra s daní 2186 zl.

R. 1890 žili zde: 2 celočtvrtníci, 166 početvrtníků, 3 záhonkáři, 167 chalupníků. Pozemků všech udáno 2595 ha.

Nynější názvy tratí jsou: Dolní hory, Ležhory, Padělky, Čtvrtě, Podsedky, Buchtárky, Meze, Obecniska, Mezné, Lósky, Kúty, Hloží, Úlehle.

Obec má rolí na Velecku 41 j. 1492 □°, na Javornicku 1 j. 1562 □°, luk na Velecku 7 j. 563 □°, na Javornicku 4 j. 1163 □°, zahrad 3 j. 300 □°, pastvin 607 j. 640 □° a neplodné půdy 130 j. 1011 □° a přes 10.000 K uložených peněz. 166 usedlým občanům patří 365 j. 661 □° lesa,[1]) který dříve míval hojnost starých dubů; avšak častými požáry nastala větší spotřeba stavebního dřeva a tím lesy silně pořídly. 33 měšťanům patří louky ležící na Javornicku zvané Krčmy ve výměře 28 jiter 757 □°. Dle katastrálního udání z r. 1900 patřilo do území Veleckého: 1380 ha pole, 219 ha luk, 45 ha zahrad, 178 ha pastvin a 182 ha lesa a pozemkové daně se platilo 3636 K a domovní třídní 967 K.

Louky ty dostaly občané od Marie Teresie prý za to, aby kupcům a kramářům dovolili o výročních trzích pod svými střechami a návratěmi prodávati.

---

[1]) Toto obdarování netrvá úplných 100 let. Dne 24. října 1815 vrchnost Strážnická postoupila městečku Velké tyto lesní tratě: Za Novým hájem, Machovou, nad Rychličkú a Mor. vršek (Mähr. Bergel) ve výměře 376 j. 431 □° ležící vesměs na hranicích uherských. Za obec s vrchností vyjednávali: Tom. Tomčala, pudmistr, Jos. Horníček, rychtář, Jura Vrablec a Jan Tomčala, svědci, Jan Tomeček a Martin Vaněk, sousedi. Z toho panství vyjmulo lesní louky Babíradku, Horákovu, Rychlíčku a Světlíčku, které od dávna již v privátní držbě byly. Vrchnost vymínila si honitbu v těch lesích na věčné časy. Obec zavázala se, že lesy vždy bude udržovati, neboť vrchnost obyvatelům více již dříví dávati nebude. Daň z lesů ponese vrchnost až do nového upravení daně, obec také do té doby odváděti bude lesní oves.

Starých památek tu není, neboť městečko trpělo po dlouhou řadu let, zejména v r. 1605, 1622 a 1663 nájezdy nepřátelskými z Uher, kterými vždy docela bylo zpustošeno a vypáleno. R. 1663 vpadli Tataři do městečka, vypálili je i panský dvůr a 3 mlýny; odvlekli odtud značnou kořist: 120 kusů hovězího dobytka, 1600 ovec a 832 měřic obilí. R. 1703 vtrhnul 13. prosince Berčeny do Velké a ji vydrancoval; r. 1704 dne 9. listopadu vpadli Kuruci do Velké a mnoho peněz vydrancovali, faráře zajali a zbili. Požárem r. 1850 zničen byl skrovný zdejší archiv; zachovaly se do dneška toliko 2 listiny: jedna z r. 1730 jest pověřený opis původní listiny Frydrycha z Žerotína z r. 1615, kterou povoluje měšťanům Velickým svobodný nálev vína, začež museli do panského důchodu odváděti peníze za 12 beček (sudů) jakožto poplatek; cizího vína nalévati bylo zapovězeno. Kdo by se byl odvážil takové prodávati, bylo mu pobráno a z výtěžku polovici obdržela obec, polovici důchod. Druhá listina originál z r. 1797 ze dne 17. února, kterou císař František potvrzuje jarmarky a trhy týdenní městečku Velké. Povoleny 4 výroční trhy: 1. v úterý po Hromnicích, 2. ve středu po Velkonoci, 3. v úterý po sv. Maří Magdaleně, 4. v úterý po Šimonu a Judě. Týdenní trh měl se konati v pondělí.[1])

Lid živí se polním hospodářstvím. Ač jest zde podnebí dosti drsné, daří se přece všechny druhy obilní; také se pěstuje zelí, konopě, bob, zemáky a řepa, též pícniny dobré dávají výnosy; dříve i mnoho vinohradů zde bývalo. Chovu dobytka věnuje se více péče než dříve. Z ovocných stromů nejlépe prospívá slíva. V létě chodí mnozí Veličané za výdělkem na řepu na Hanou, na žně do Rakous. Před několika lety trvalo hromadné stěhování se do Ameriky, přes 200 lidí tam odešlo. Ve Velických lesích rostou lanýže, které se sbírají a draze do Vídně prodávají. Řemeslníků jest poskrovnu, vyjímaje řemeslo tkalcovské, které mnozí provádějí.[2]) Za starších dob kvetlo zde i soukenictví; později byly tu jen 4 cechy: mlynářský, krejčovský, kovářsko-kolářský a kožešnický. Listin cechovních mimo cechovní artikule z r. 1736 se nezachovalo; postavníky cechové dosud stojí v kostele. Obchodních a řemeslných živností čítá se přes 50.

---

[1]) Nyní koná se ve čtvrtek, avšak pro slabou návštěvu zaniká.

[2]) Také zhotovují výšivky, ježto posílají na prodej do větších moravských a českých měst, ano i do Paříže a do Londýna.

Silnice vedou z Velké na Lipov do Strážnice, na Louku do Blatnice, na Javorník do Lhotek, do Uher na Myjavu a Vrbovce. Na podporu živností mají tu záložnu. Ve Velké jest pošta a telegrafní stanice a stanice c. k. fin. stráže a četnictva; telefon soukromý hraběcího velkostatku. Také zde sídlí obvodní lékař. Až do r. 1848 byla zde zvláštní finanční stráž t. zv. „auseři" a „grenci", kteří měli zabrániti „pašování" z Uher, zejména hovězího dobytka.

Přes 200 let vyskytují se zde jména: Pešek, Zdeněk, Psík, Rumíšek, Vachím, Slovák, Žilka, Sup, Kříčka, Pivka, Baňař, Kolacija, Vodný, Tomešek, Zeman a j.

Živelní pohromy: R. 1809 zemřelo mnoho lidí na nervovou zimnici, r. 1831 zuřily zde cholera a silný pád dobytka a r. 1836 opět cholera. Požáry: r. 1847 shořelo celé městečko i s radnicí, r. 1850 vyhořelo přes 60 stavení s velkými zásobami obilí a slámy, neboť hořelo právě po žních (za starosty Jos. Kohouta), r. 1866 vyhořelo půl městečka a celé Závodí (za starosty Jos. Peška), r. 1882 40 stavení a 22 stodol (za starosty Jana Rumíška). V mnohých letech panoval hlad následkem krupobití a z toho povstalé neúrody.

Spolky jsou zde hasický zal. r. 1880 a veteránský zal. r. 1884; r. 1870 založen zde byl čtenářský spolek, který brzy zanikl; r. 1885 povstal ve Velké odbor „Národní jednoty pro východní Moravu", který však jen živoří.

Knihovna je zde farní, která má přes 250, a veřejná lidová mající přes 150 knih.

Ze zasloužilých rodáků Velických sluší jmenovati Martina Zemana, syna nahoře zmíněného literáka stejného jména, který jsa výborným znalcem hudby a národního zpěvu mnohými zdejšími lidovými písněmi sbírku Bartošovu obohatil. Narodil se dne 15. srpna 1858; poskytl nám mnoho zpráv pro tuto stať.

Stará pečeť Velická má ve znaku starožitný kostel (basiliku Velehradskou, či snad býv. kostelík sv. Jana?) s opisem: Sigillum opidi Welika. (Str. 71, Tab. I., č. 6.)

Vrbka Malá.

Malá Vrbka, dříve Zedraná Vrbka, leží asi 20 min. západně Hrubé Vrbky a jest od města Strážnice na jihovýchod 14 km vzdálena. Obyvatelé nazývají se Malovrbečtí, častěji však Malanští sousedé dle polní tratě „pod Malanskýma“. Osada tvoří ulici od jihu k severovýchodu, kterou napříč protíná potůček; návsí není žádné. Domy staví si obyvatelé sami z opuky, jíž je zde hojnost; před domy jsou zahrádky na kvítí a zeleninu. Obec má nyní v 77 domech 378 obyv. českých; r. 1870 žilo zde v 60 dom. 263 obyv., r. 1900 v 74 dom. 344 obyv., mezi nimiž bylo 29 evangelíků a 5 židů. Do obce patří 444 ha půdy většinou kamenité, málo úrodné, z čehož jest: 226 ha pole, 20 ha luk, 14 ha zahrad, 99 ha pastvin a 72 ha lesa. Pozemková daň jest 827 K, domovní třídní 231 K. Panství Uh.-Ostrožské knížete z Lichtenštejna drží tu jen malý lesík „Háj“. Les „Lipina“ patří pouze sedlákům, les „Podorlí“ rozděluje se dvakráte do roka všem osadníkům.

Přifařena jest Malá Vrbka do Kuželova, kam dříve také přiškolena byla. Nyní mají vlastní jednotřídnou školu, kterou navštěvuje přes 50 žáků; škola má žákovskou i učitelskou knihovnu (v začátcích). Učitelem je Fr. Kňourek. Evangelíci mají hřbitov a církev ve Hrubé Vrbce; žije zde 6 rodin.

Kroj a mluva zdejšího silného a zdravého lidu, t. zv. Horňáckého, jsou stejny jako v Kuželově, Hrubé Vrbce, Javorníku a Velké. Hlásky „ř“ neznají. Lid živí se po většině hospodářstvím a ovocnictvím. Na polích daří se réž (žito), oves, suržice (míchanina žita s pšenicí), konopě, jetel „skalnačka“ (ligrus), mák a zemáky. Za výdělkem chodí mnozí obyvatelé do továren na Rohatec, do Hodonína a Břeclavy, v letě na žně do Rakous. Několik rodin vystěhovalo se do Ameriky, z nichž někteří s holýma rukama se vrátili domů. Ve vsi jsou dva skrovné kupecké krámy; řemeslníků zde ani třeba není, neboť Vrbčané sami jsou rozenými řemeslníky: zedníky, tesaři a obuvníky; skoro všichni provozují tkalcovinu robíce konopné prádlo.

Silnice zcela nová jde za Malé Vrbky do Hrubé; pošta a telegrafní stanice jsou v Hroznové Lhotě, telefon ve Velké a nejbližší stanice železniční ve Strážnici neb ve Veselí. Obvodní lékař má sídlo ve Velké.

V okolí Malé Vrbky nalezeno dosti hromových kamenů (kamenných sekýrek). Lid si vypravuje, že u nedalekého Zbrodku stávala rozsáhlá dědina s kostelem, mlýnem a dvorem zvaná Vojšice.

Obec má starou pečeť z r. 1708, na které jest okolo znaku vrbí větve nápis: „Peczet Obecní Dediny Male Vrbky“.[1])

Obec spravuje starosta, 2 radní a 9členný výbor.

Malá Vrbka patřila původně ke statku Veselskému, kterýžto statek Zdeněk ze Šternberka a z Konopiště r. 1447 prodal Mikuláši z Vojslavic (zv. Něpr); mezi osadami k Veselí příslušnými jmenuje se Vrbka, která se zove „Zedraná“. Nový majitel pojistil hned r. 1448 své manželce Dorotě z Jablonného 500 kop věna na Lúce, Zedrané Vrbce, ve Řeřavinkách a na mlýnech, které jsou v těchto vsích, dále na dvoře v Lúce, a co by ještě chybělo, na Tasově a sstúpil se na vše své statky se svým svakem(?) Alex. z Jablonného a s Přechem z Leštiny. (D. O. X., 799). R. 1464 vzala Dorota z Jablonného svého muže Něpra z Vojslavic na spolek na věno, které měla na Zedrané Vrbce, Lúce, Žeravinách, po případě na Tasově.

Jako jiné vesnice východně Veselí ležící, tak i Malou Vrbku Jan z Kunovic od statku Veselského odloučil, připojiv ji k Ostrohu. R. 1506 obdržela Vrbka s těmi vesnicemi právo do lesů Strážnických na dříví jezditi a choditi za dávku 20 měřic ovsa a 20 slepic. Malovrbčané tohoto dobrodiní často zneužívali, ano, kdykoliv měli sousední páni Strážnický a Ostrožský mezi sebou spory, vždy co nejvíce nepřátelsky se chovali. R. 1508 jmenuje se v Půhonech občan Mikuláš Kútný z Malé Vrbky. R. 1596 Jan Jetřich z Žerotína a na Strážnici pohnal Jana Jetřicha z Kunovic a na Hranicích ze 2000 hř. gr. stř., že Martin Vaškových, Jan Smetků, Martin Chudých, poddaní jeho z Malé Vrbky, ve středu před sv. Kateřinou přišli na jeho grunty ve Velké Vrbce, ploty okolo zahrad rozmetali a zničili; a on to napraviti nechce. Dále pohnal jej ze 2000 hř. gr., že jeho poddaní ve Vrbce r. 1594 v pondělí po Božím vstoupení a sice Tomáš Smetkových a jiní rúbali dříví dubové[2]) v horách Strážnických nedbajíce smlouvy z r. 1506,

---

[1]) Pečeť vyobrazená na str. 72., tab. II. č. 10, nepatří, jak omylem udáno, Malé Vrbce, nýbrž Velké Vrbce.

[2]) Dubové dříví rúbati bylo smlouvou zakázáno.

pak z nových 2000 hř. gr., že lidé z Malé Vrbky a všecka obec si udělali uličku aneb průjezd v gruntech jeho dědičných, přináležejících k Velké Vrbce, kdež nikdy cesta nebývala, na škodu těch gruntův; a to nechce napraviti.

R. 1663 vypálili Tataři Malou Vrbku nadobro.

R. 1675 žilo v Malé Vrbce 15 čtvrtláníků, kteří drželi po 20 měrách pole 2. třídy, 4 zahradníci, jižto měli 6—8 měřic; nových čtvrtlánů z r. 1656—1658 bylo 9. Vinohrady měli v hoře „Malá Vrbečka“ a sice domácí jen 19 osmin, přespolní 37 osmin; r. 1669 načítáno 64 vinic.

Jména osobní: Búček, Pešek, Machů, Rafanda, Peterka, Mlýnek, Smetka, Valguš, Bělíček, Okénka, Zorka, Škrňa, Summa, Buchta, Šaňák, Bohuslavský, Kusák, Řepa.

R. 1704 dne 15. února trpěla osada vpádem Kuruců.

R. 1718 udáno u Malé Vrbky 5 lánů $3^2/_4$ osmin pole a 33 komínů.

R. 1750 žilo zde 22 čtvrtláníků, 4 půlčtvrtiláníci, 4 zahradníci. Výměr pole udán $642^2/_8$ měř., zahrad $7^4/_8$ měř., luk na $56^1/_2$ vozu sena; vinice, jichž bylo $25^4/_8$ měřice, drželi 64 majitelé. Čtvrtláník choval 2 krávy. R. 1775 platilo se z výměry polní na $3^{53}/_{64}$ lánu roční kontribuce 254 zl. 22 kr.

R. 1760 udáno v Malé Vrbce 31 čtvrtníků, kteří drželi 24—30 měr pole (někteří i méně) a zahradu na 1 měřici, a 2 domkaři. Tratě jmenují se: Březůvka, Podhájí, Záhora, Vinohrady, za Vinohrádky, Vrch, Padělek, Nivka, Koutek, Malánská Velečka, za Lipinú, nad Dráhú, Ouhor. Vinohrady drželo asi 50 lidí po $4^1/_2$ osminy. Obci patřilo 240 měr pastvin a obyvatelům celkem $650^1/_2$ míry pole.

Podivná jména osobní: Rašanda, Gerňa, Petrka, Valčus, Sucha, Zírka, Okénka.

R. 1775 bylo v Malé Vrbce 24 čtvrtníků, kteří měli 24—28 měr pole, něco vinohradu a luk; každý z nich platil ročně 10 zl. 18 kr. daně, 56 kr. gruntovní činže, robotoval $^3/_4$ roku týdně 2 dny a od Jana do Václava 3 dny párem koní; také odváděl 3 slepice a 4 vejce. Půlčtvrtníků bylo 17; měli po 11—12 měrách pole, platili daně 4 zl. 13 kr., činže gruntovní 28 kr., robotovali také 3 dny, po případě 2 dny 1 osobou, odváděli $1^1/_2$ slepice a 2 vejce. Velkých podsedků, které měly 8 měr pole,

bylo 6; platili daně 2 zl. 24 kr. a činže 28 kr., dávali $1^1/_2$ slepice a 2 vejce a nerobotovali. Domkaři bez pole byli 3; měli asi $^1/_8$ míry zahrady a $^1/_2$ měřice vinohradu, platili 15 kr. daně a 30 kr. činže, robotovali týdně 1 den a odváděli 1 slepici a 1 vejce. Také každý podruh měl týdně 1 den robotovati, ale ta robota ponechala se milostivě dle volnosti.

Obec měla 240 měr pastvin a následující povinnosti:

1. Ročně pošle po dvakráte po 66 osobách do panských vinic na práci, začež od vrchnosti dostávala $18^1/_8$ míry rži „pro radost (zur Ergötzlichkeit)".

2. Byli povinni vyšenkovati 3 vědra mladého panského vína a sice o 1 kr. na máze dráž, nežli se prodávalo v panské hospodě na předměstí Ostrožském; za každý máz nevyšenkovaného vína platilo se po 1 krejcaru; za nevyšenkované víno zaplatilo se toho roku 1 zl. 44 kr.

3. Směli v panských lesích sbírati suché dříví, začež obec odváděla 41 měr 3 osminy a $1^2/_3$ mázu ovsa.

4. Purkmistr, fojt a horný jezdívali od starodávna pro sůl do Vídně neb do Kloster-Neuburku; za to raději platili 6 zl.

5. Horný měl ročně 4 kopy šneků ve vinohradech nasbírati a purkrabímu odváděti aneb za každou kopu 12 kr. zaplatiti; za to směl šneky ve vinohradech pro sebe vyhrabávati a ve svůj prospěch prodávati.

6. Za pastvu v panských lesích platilo se z každé přes rok staré ovce neb berana 6 kr. ročně.

7. Bylo na paměť uvedeno, že dle nařízení z r. 1738 na robotu má se vyjíti při rozednění a nikoli později; pro krmení koní měli 2—3 hod. povoleno; robota trvala do večera, jen vzdáleněji bydlící mohli dříve býti propuštěni.

8. Koná-li se potahem vzdálenější robota, dává se od vrchnosti dobytku denně $^3/_8$ měř. ovsa a robotníkovi 17 kr.; pěší posli, kteří dále z roboty chodí, nedostávají žádné náhrady.

9. Svátky, které do týdne dopadají, nečítají se za dny robotní.

10. Za dobu žní rozdává vrchnost robotníkům 2librové pecny chleba a sice obdrží: Půlláník 6, čtvrtláník 3, půlčtvrtiláník $1^1/_2$, velkopodsedník 2, malý podsedník, chalupník a podruh po 1 pecnu.

11. Na mlácení berou se chalupníci a podruzi, jižto mají v týdnu po 1 dni robotovati; celoroční robota se jim promine

a dostávají vymláceného obilí 13. míru; avšak i za doby setí a žní musí mlatci vypomáhati.

12. Malovrbčané s Kuželovjany jsou povinni udržovati v pořádku můstek $5^1/_2{}^0$ dlouhý u Ostrožských hatí.

13. Posla do Vídně a Valčic vydržuje Vrbka s ostatními poddanými osadami.

14. Z jatky odvádí se ročně 5 liber rozpuštěného loje.

15. Ze sklepa a komůrky platí se ročně 30 kr.

16. Z každé osminy vinohradu, jichž jest $55^3/_4$, platí se 5 mázů vína a desátek; celkem t. r. vybrali desátku $9^1/_2$ vědra.

17. Stane-li se změna v majetku gruntu, platí domácí 1 kr. laudemia, přespolní 3 kr.; mimo to domácí platí za zápis do knihy správci 18 kr., důchodnímu 12 kr., přespolní dvojnásobné.

18. Veleckému faráři odvádí každý čtvrtláník $^1/_2$ kopy pšenice a $^1/_2$ kopy ovsa, poločtvrtník polovici; koledy každý soused 3 kr.

Velká neb Hrubá Vrbka.

Velká Vrbka, u lidu Hrubá Vrbka jmenovaná leží na jihovýchod od města Strážnice vzdálená asi 15 km ve výši 267 m, podél potoka, v kotlinném údolí. Ves tvoří jedinou ulici široké návsi podobnou. Domy hledí průčelím do vsi a vynikají čistotou a jednoduchostí. (Obr. 110.) Nikde není viděti malovaných ozdob na stěnách, jaké jsme uvykli pozorovati v Hroznové Lhotě, Tasově a Lipově. Výstavností svou předčí ostatní domy chrám evangelický s farou a obě budovy školní. (Obr. 111.) Jakožto samota patří ku Velké Vrbce mlýn na potoku Kuželovském asi 1 km vzdálený.

R. 1656 bylo zde domů obydlených 34 a pustých 49. R. 1830 žilo ve 137 dom. 726 a r. 1870 ve 145 dom. 731 obyv. R. 1900 napočítáno ve 154 dom. 972 obyv. a r. 1910 ve 172 dom. 896 obyv., českých, ze kterých asi $^2/_5$ patří evangelíkům augsburským, 4 rodiny jsou evangelické reform. a 4 židovské; ostatní jsou katolíci přifařeni do Kuželova. Katolíci mají školu dvoutřídnou o 84 žácích, jejíž naducitelem jest Fr. Nechyba.



Obr. 110. Hrubá Vrbka.

Evangelíci augsburského vyznání mají ve Velké Vrbce kostel s farou a jednotřídnou školou,[1]) kterou navštěvuje 65 dítek. Farářem nynějším jest Emil Pelan a správcem školy J. Salava. Fara patří k seniorátu Brněnskému.

Nářečí lidu jest slovácké (jako ve Velké), také kroj slovácký (horňácký) prostý a vkusný. Lid, který se dříve z části živil halenářstvím, provozuje nyní rolnické hospodářství a poněkud chov dobytka. Daří se tu sice všechny obilniny, také pícniny se pěstují, mák i konopě se sejí, avšak vyšší polohy jsou kamenité a neúrodné, takže se posud i úhoří. I réva v některých polohách prospívá. Chov hovězího dobytka jest v úpadku, chov koní dobrý. Ovocnictví si hospodáři nehledí, ač jest kraj tomu odvětví přízniv. Lidé chodí na žně a okopávky řepy do Hodonína, Břeclavy i do Rakous; mnozí vystěhovali se do Ameriky. Ženské pěstují národní vyšívání, které dobře prodají.

Poštovní a telegrafní úřad a sídlo obvodního lékaře mají ve Velké, nejbližší železniční stanici ve Veselí. Hrubou Vrbkou prochází okresní silnice, která vede z Tasova na Kuželov do Uher.

Za dřívějších dob byly u Hrubé Vrbky dva rybníky, z nichžto jen hráze zůstaly.

Hrubá Vrbka patří mezi starší osady okresu. Lidová pověst její založení připisuje dvěma bratřím Tomešovi a Pavlíkovi, poněvadž v osadě jest 15 rodin Tomšů a 13 rodin Pavlíků; jest to ovšem novější vymyšlená povídka.

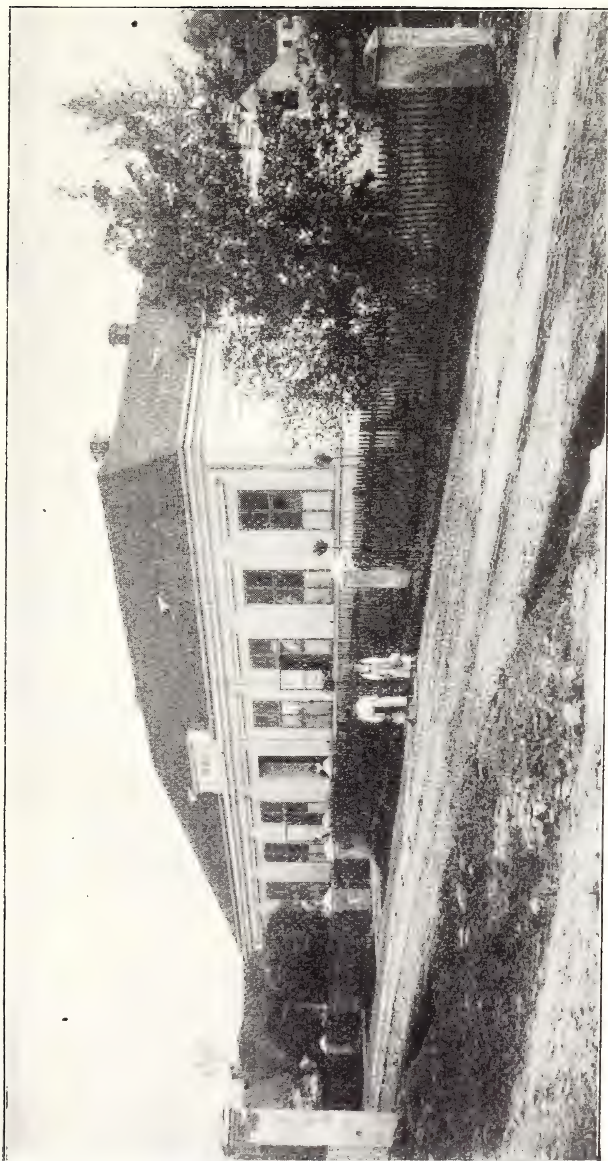
Ve 14. stol. ještě patřila Hrubá Vrbka zeměpánům, kteří buď za věrné služby ji udělovali manům aneb za peníze ji zastavovali.

R. 1360 připomíná se Hertlin z Vrbky, syn Lubomírův, který své dědictví na Vrbce vtělil p. Peškovi z Veletin (Veletína).[2]) Po smrti Hertlinově udělil markrabí Hrubou Vrbku lénem Fraňkovi z Kunovic, který brzy na to zemřel a před smrtí poručenství svých synů odevzdal Benešovi z Kravař a na Strážnici. Protož Ješek z Veletin, syn † Peška r. 1374 vyznal před úředníky, že ves Vrbku, kterou dříve držel Franěk, on se svými bratry panem markrabím v léno obdržel, a r. 1375 pohnal týž Ješek

---

[1]) Obci a všeobecnému vzdělání lépe by prospěla místo dvou škol jedna škola trojtřídní.

[2]) D. O. I. 702.



Obr. 111. Škola v Hrubé Vrbce.

syny pana Fraňka a jejich poručníka Václava ze Strážnice, syna † Beneše, z toho, že oni i on na jeho dědičné zboží, Vrbku, se táhnou a ještě jednou téhož roku on a jeho bratr Pešek pohnali Václava, že násilně drží Vrbku. Avšak i po tom neměli s Vrbkou pokoje; neboť markrabí Jošt daroval ji svému komořímu Jindřichu Pluhovi z Rabštejna. R. 1384 prohlásili sice opět bratři Záviš a Ješek z Veletin, že Vrbka jest jejich dědictvím, ale bez výsledku, neboť Jindřich Pluh prodal Vrbku r. 1385 pánům z Kravař a sice Petrovi z Plumlova a jeho synovci Petrovi ze Strážnice, kteří pak Vrbku dále drželi, neboť čteme v Půhonech, že r. 1408 seděl na Vrbce starý Číhovka z Číhovic, drže ji v zástavě od Petra z Kravař. Po smrti svého otce pohnala r. 1417 Kateřina, dcera Číhovkova z Číhovic, p. Petra ze Strážnice ze 60 kop, že zastaviv ves Vrbku i s dvorem otci jejímu Hanušovi Číhovkovi a jeho dětem, tu když její otec umřel, té vsi nevyplatil a uvázal se v ni, ačkoliv na ni spadla po otci. Petr z Kravař zástavu jí vyplatil, avšak ona své sestře Ofce z peněz ničeho nedala, protož ji tato r. 1419 pohnala ze 30 kop, že ona těch 60 kop od p. Petra pobrala a jí nic nedala.[1]) Petr ze Strážnice Vrbku si nepodržel, nýbrž hned r. 1417 prodal $7^1/_2$ lánu ve Vrbce za 75 kop Mikšovi z Maletína, načež tento své manželce věno na Vrbce pojistil.

Po válkách husitských držel Vrbku syn Petra z Kravař, Jiřík z Kravař a ze Strážnice, který r. 1447 ji prodal Janovi synu Jindřicha Číhovky z Číhovic, mimo poplatek z ovsa a kuřat a Jan na tom zboží téhož roku svému sestřenci Jindřichovi řeč. Húse z Krumsína $15^1/_2$ kopy gr. věna pojistil. (D. O. X. 579). Ještě za života Jiřího připojena byla opět Hrubá Vrbka ku statku Strážnickému, od kterého po tom jen na krátkou dobu byla oddělena.

Když po r. 1532 syni po Janu II. z Žerotína a na Strážnici o dědictví otcovské se dělili, obdržel Jan III. velkostatek Strážnický a Bartoloměj velkostatek Břeclavský a poněvadž poslední byl menší Strážnického, přidal mu Jan městečko Lipov a městečko Velkou s Javorníkem a Hrubou Vrbkou, kteréžto zboží Jan r. 1547 od Bartoloměje zpět odkoupil. (Ostatní majitele viz „Strážnici“).

R. 1515 jmenují se rolníci Tomek a Jan Pagáčů, kteří se

---

[1]) Ofka z Číhovic vdána byla za Zdeňka z Kokor.

chtěli přestěhovati do Kuželova, ale Bartolomějem z Žerotína na Strážnici propuštěni nebyli.

Dle starého Žerotínského urbáře r. 1594 měli v Hrubé Vrbce následující platy a povinnosti: Stálý plat z gruntův a podsedkův byl o sv. Janě a o sv. Václavě: z podsedku 4 gr., z půllánu 14 gr., z lánu 18 gr., ze čtvrti 7 gr.

Z krčem platilo se po dvakráte po 1 zl. 6 gr. Za kury humenní o sv. Václavě platil láník 3 gr. 3 den., pololáník 1 gr. 5 d. a čtvrtník 6 d.

Za užívání luk platili všichni 9 mtů $22^3/_4$ měř. ovsa a 4 kopy $52^3/_4$ slepic.

Za roubanice platilo se dle velikosti od 1 gr. — 1 zl. celkem 15 zl. 3 gr. $3^1/_2$ den., za užívání hor 1 met 24 měř. ovsa a 54 slepic. Vajec od všech sousedů dodáno 4 kopy (1 kopa placena 4 gr. 2 den.)

Láník byl v obci 1, pololáníků 49, čtvrtníci 2. Obec Vrbecká platila za hlásku 3 zl., za vinný šenk 7 zl., za šindel 1 zl. 10 gr., za tele 21 gr. 4 den. Jatky zde byly 4; každý řezník platil 1 kámen oje neb 2 zl., o Velké noci jeřábka a z jatky dvakráte po 13 gr. Kolář a kovář platili každý dvakráte po 8 gr.

Rejstra sirotčí z téhož roku 1594 objasňují také poměry majetkové a mnohdy i kulturní z té doby: Ve Hrubé Vrbce nebylo Bratrského zboru, neboť umírající odkazovali na Zbor Velický. Sirotek Tomáše Němcového choval kromě hovězího dobytka 85 ovec, 40 koz a 20 kusů vepřového. (Každý kus stál 1 zl.) Po Bratru Martinu Šachovi zůstali 4 sirotci, kterým připadla značná pozůstalost: grunt s dobytkem a všelikými zásobami, 2 tkalcovské dílny, náčiní cínového 12 kusů, dále knih velkých, prostředních a malých rozličných českých 22, biblie česká 3 díly, postylla Špangenbergi 1, Pašye 1, Karyon 1, Perla Písma Svatého 1, kniha mistra Jana Husi 1, to všecko když se prodá, má na rozdíly přijíti i na Mateřin díl. — Přijato od pana Matušky za postylku 21 gr., od Matěje Vaškového za 3 díly biblie 3 zl. 25 gr.

Vinohrady drželi tehdy Hrubovrbčané v hoře Klučově, v Petrušových, ve Veselé hoře (na Kněždubsku) v Beraní hoře (na Tasovsku) a ve Slavkovské hoře (na Lipovsku).

Jména některých tehdejších sousedův: Juryk, Masáč, Ďad, Kabaňa, Bartošek, Petryk, Ráček, Mikloš, Trubač, Polešák, Ši-

meček, Klamba, Mačigal, Maryáš, Barynus, Kutějka, Škoda, Školud, Bělobrad, Fifík, Tvrdoň, Ožvalda a j.

Po bitvě Bělohorské za nepokojných časů válečných nedařilo se obrácení nekatolíkův, jak úřadové si toho přáli, zejména v hornatých krajích na hranicích uherských ještě počátkem 18. stol. žilo mnoho evangelíkův. Tak to také bylo na Strážnickém panství „na Horňácích", zejména v obou Vrbkách, Kuželově a Javorníku.

Dne 6. května 1718 došel Karla Ant. Braidu, kurátora panství Strážnického, dopis,[1]) že J. C. M. se zvláštním zalíbením na vědomí přijala zprávu, jak horlivě kníže Florián z Lichtenštejna účinkuje při obrácení kacířů na statku Uh.-Ostrožském, zároveň prý J. C. M. s politováním slyšela, že podobně se neděje na statku Strážnickém, kde dosud žije mnoho kacířův. Hrabě Braida král. tribunálu v Brně odpověděl ihned a přiložil seznam sestavený od jesuity P. Jindř. Krále, kolik obyvatelů v Hrubé Vrbce minulého roku bylo obráceno na víru katolickou a že dosud tak se děje; v seznamu bylo také podotknuto, že 10 sedláků noční dobou z Hrubé Vrbky pro to obrácení do Uher uteklo.[2]) Král. tribunálu horlivost hraběte zdála se býti málo dostatečnou, protož nařízeno, aby P. Král ještě horlivěji Hrubovrbčanům kázal a je v katolické víře vyučoval a p. hrabě aby jej při této obtížné úloze všemožně podporoval a oba aby král. tribunálu o svém úspěchu podávali zprávy. Na to hrabě chopil se ráznějších prostředků, lidi pro víru i věznil, avšak sobě nepomohl, neboť mnoho lidí se mu rozutíkalo. Když i tato jeho snaha pravého uznání nedošla a pořáde naň doléháno bylo, rozmrzel se tou měrou, že sl. král. tribunálu dopsal, aby byli raději vybídnuti faráři, by větší péči věnovali duchovní správě a bohabojným životem lidu byli zrcadlem. Pak mu sl. tribunál dal pokoj.

Od r. 1750 držela Hrubá Vrbka v Lipově 121½ míry vinic, za něž platila 176 zl. 36 kr., ostatních povinností neměla.

---

[1]) Rukopis o pokatoličtění Hrubé Vrbky nachází se v knihovně zámecké ve Strážnici: „Vertreibung der Ketzer aus Gross-Vrbka".

[2]) Misionář P. Král mezi jiným stěžoval si, že jistý sedlák vida ho jíti po vesnici Hrubé Vrbce dvéře před ním zavřel a psa naň poštval, proti kterému se holí musel hájiti. Viník ten byl by zajisté odpykal svůj čin vězením, snad i ranami, ale utekl do Uher a odtud vzkázal, že tehdy v pátek jedl salát připravený se slaninou a chtěje se vyhnouti výčitkám misionářovým, že náhle zavřel dvéře. Pes ale nemoha domů, štěkal na něho jako na každého neznámého člověka.

Veleckému faráři platili 16 kop 30 snopů pšenice a ovsa, 33 slepic.

R. 1775 žili v Hrubé Vrbce celo-čtvrtláníci 4, půlčtvrtěláníků 87, záhonkaři 3, podsedníků 6, chalupníků 14 a 1 mlynář. r. 1795 již byli tam jen poločtvrtníci (108) a 7 chalupníků. Celkem patřilo do obce 2067 j. 1398□^{0} pole; z toho bylo panského 384 j. 457□^{0}, činžovního 642 j. 624□^{0} a poddanského 1041 j. 337□^{0}; luk všech bylo 113 j. 1229□^{0}. Tratě polní se jmenovaly: Sedliště, Březůvky, Dílce, mezi Cesty, Podhájí, Zelničky, k Horní Barině, padělky za Barinú, díly od Mlýna, díly od Kuželova, Zabarince, Zahumenice; louky: Vojšice, Lípovské, Rúbanice pod Kabelú.

Jména tehdejších obyvatelů: Goraš, Srubjan, Pomykal, Hranka, Jagoš, Muška, Halíček, Hrbatý, Mačicka, Bělčík, Čačka, Kadubec, Škodák, Norek, Paška, Miltúšek, Koryčanský, Škuta, Maleček a j.

Celočtvrtníci měli 27—32 měr, robotovali týdně s potahem $1\frac{1}{2}$ dne od Václava do Jana a 3 dny od Jana do Václava; poločtvrtníci měli 13 měr a roboťovali polovici, zahradníci neb podsedníci měli 7 měr a robotovali stejně jako půlčtvrtníci, ale pěšky, chalupníci robotovali $\frac{1}{2}$ dne od Václava do Jana a 1 den pěšky od Jana do Václava.

Za volné dříví z lesa platila celá obec 44 měřic ovsa a 44 starých slepic, za lesní louky 60 měř. ovsa a 60 slepic, za vinný šenk 8 zl. 10 kr., za pastvu 12 zl. 9 kr. Za držení vinic jako jinde. Za dobu žní dostávali ženci plat jako jinde, též mlatci. Celá obec musela 40—50 lib. buď konopí, buď koudele spřísti. Domkaři sbírali a odváděli šneky. Na hon z každého statku chodila 1 osoba.

Když r. 1782 vydán toleranční patent, přihlásilo se k evang. církvi na 500 lidí, většina jich k augsburskému vyznání, menšina k evangelickému reformovanému. Dnes patří do farnosti asi 700 duší.

Dlouho zde působil Samuel Medvecký (1787—1796), před nímž zde účinkoval Jan Petrovič; duchovní totiž často se vystřídali.

R. 1814 přenechalo panství Strážnické obci Velké Vrbce les Kobylu (ve výměře 80 j. $17\frac{1}{2}$□^{0}) a Dolní rybník (12 j. 818□^{0})

i s hrází 304□⁰ velkou do věčného držení; panství ponechalo si honbu v lese i na obou rybnících. Obec má pak povinnost udržovati les Kobylu na věčné časy, poněvadž panství žádné více dříví ze svých lesů obyvatelům nedá. Zeměpanské daně velkostatek až do nového upravení sám zaplatil, ale obec až do nového upravení musela obvyklou ovesní dávku $44^3/_4$ míry odváděti.

Na protokole podepsáni: Mart. Pavlík, pudmistr, Pavel Mička, Jan Horňák, Martin Škuta.

R. 1820 při konskripci udáno ve Velké Vrbce 136 domů se 147 světnicemi. Výměr pozemkový byl $2075^1/_5$ jitra s daní 1417 zl. 36 kr. Pudmistra Juru Mičku podepsal obecní písař Příhoda.

Přitlačena jest pečeť z r. 1693 mající na kříž radlo a kosu s nápisem: Peczet Ob. Diediny Hrube Wirpki 1693. (Str. 72., Tab. II., č. 10.)

R. 1900 napočítáno: 457 ha pole, 459 ha luk, 15 ha zahrad, 178 ha pastvin a 182 ha lesa, z čehož pozemkové daně se platilo 4288 K a domovní třídní 487 K.

Některá jména nynějších obyvatelův: Tomešek, Pavlíček, Hudeček, Míčka, Ňorek, Kadubec, Škodák, Prášek, Zalešák, Škuta, Bělčík, Jagoš, Jurgoš, Chovanec, Matula, Jemelka, Hranka, Škreta, Nálepa, Okénka, Miklošek, Macek a j.

V Hrubé Vrbce jest dobrovolný hasický sbor.

R. 1663 Tatary Hrubá Vrbka úplně byla zničena, r. 1704 byla dne 15. února od uherských povstalců vydrancována a zapálena.

Znorovy

(do Znorov, ve Znorovách a ve Znorovech, Znorovami a Znorovy), jsou městečkem přes 1 km dlouhým, majíce domy těsně vedle sebe podél silnice, která vede z Veselí do Strážnice. Vedlejší ulice, v nichžto bydlí domkaři, jsou původu novějšího. Domy kryty částečně křidlicí, částečně slamou, jsou čistě olíčeny a dole obrovnány. Ráz městečka, které často vyhořelo, jest novější; jen na konci ke Strážnici viděti několik starých sklepů. V jednom objeveny lochy, které se táhly pod kostel. Severní

části městečka[1]) směřující k Zarazicům říká se „Spinek“; poblíž na trati „Spinecku“ ležela osada Spinek, která zanikla ve 30leté válce. Ke Znorovám patří též „Hatěcký mlýn“ na Velečce, vzdálený $^{3}/_{4}$ hod. od osady.

R. 1910 napočítáno ve Znorovách 430 domů a 2340 obyv., z nichž 7 obcovacího jazyka německého; r. 1900 ve 430 domech 2180 obyv., r. 1870 ve 318 domech 1609 obyv.; r. 1820 měly Znorovy 202 dom. čísla, mezi nimi byly 2 kovárny, 1 hospoda, 1 kořalna; r. 1830 ve 215 domech 1225 obyv.; r. 1670 v 55 domech 360 obyv., ale r. 1620 v 89 domech 580 obyv.

Obec má 707 ha polí, 105 ha luk, 174 ha pastvin, 54 ha zahrad, 8 ha vinic, 237 ha lesa a 64 ha stavební a neplodné plochy (celkem 1349 ha); přímých daní platilo se r. 1908 K 16.343·19, z čehož na třídní domovní daň odpadalo 1329 K. Dobytka chovalo se téhož roku: 95 koní, 677 kusů hovězího, 19 koz, 750 prasat; drůbeže: 455 hus, 321 kachen, 2895 slepic; včelaři měli 66 úlů.

Ve Znorovách jest stará fara, jenž se připomíná již r. 1378 (D. Ol. III., 38); přifařeny jsou Lideřovice a jižní polovice Zarazic. Farní kostel zasvěcený sv. Alžbětě byl r. 1908 znova postaven. (Obr. 112.) Stojí na místě starého kostela (obr. 113.), jenž býval obklopen hřbitovem. Starý kostel měl 4 oltáře: hlavní sv. Alžběty, vedlejší: 14 sv. pomocníků, sv. Anny a sv. Antonína Pad.

Fara jest starší jednopatrové stavení. O dřevních farářích jsou velmi skrovné zprávy. R. 1450 farářoval zde jistý Blažko, jehož následoval Jiří z Veselí r. 1453. Později stala se fara nekatolickou. R. 1614 rohatecký pastor Urbanides vložil do nové báně zdejší věže pamětný spis a byl pak zde pastorem ještě r. 1625; potom fara zašla a po celé století Znorovy přikázány byly do Veselí. Teprve r. 1731 byla zde zřízena kurácie s počátku expositní, od r. 1789 lokální, která na faru povýšena byla r. 1843. Kurátové a faráři často se střídali pro skrovnou zdejší dotaci farní. Nejdéle zde působili: Jan Sigmund (r. 1790—1806), který faře odkázal velkou štěpnici, a Ignát Mrlíček (r. 1821—1851). Patronem farním jest náboženská Matice.[2])

---

[1]) Jest to asi 35 čísel, ležících za železnicí k Zarazicům.

[2]) Na staré věži visely 3 zvony; největší 10 ctů těžký měl nápis: Sit nomen Domini benedictum. Václav Malý mne ulil; druhý 6 ctů těžký: Všeliký



Obr. 112. Nový kostel ve Znorovách.

Škola jest nyní rozdělena na chlapeckou a dívčí, každou 4třídní se 2 pobočkami; obě navštěvuje přes 300 žáků a tolikéž žaček. Se školou spojen jest zimní pokračovací kurs hospodářský. Nadučitelem je Fr. Dufek. O vzdělání lidu starají se 2 čtenářské spolky, které mají dobře zařízené knihovny a odbírají hojně časopisův; také školní a farní knihovny napomáhají témuž účelu.



Obr. 113. Starý kostel ve Znorovách.

Kroj zdejší je stejný s krojem okolních osad: Lideřovic, Zarazic, Veselí a Hroznové Lhoty. Kroje lid si váží a posud přesně jej zachovává. Svobodná děvčata nosí šátek na hlavě vázaný „na polku". Lid krásně rostlý jest povahy živé, zpěvu i hudby milovný; jediný sběratel nasbíral zde na 500 národních písní. Děvčata

duch chval Pána; gegossen 1613, třetí 40 liber těžký: S. Maria ora pro nobis; gegossen in Brünn 1733.

ráda vkusně vyšívají a kraslice v některých rodinách hezky malují.

Lid živí se ponejvíce hospodářstvím. Zdejší půdy jsou dobré, ano i velmi dobré; daří se tu všechny druhy obilní, zvláště ječmen; hojně dosud se seje proso a konopě. Znorovský křen po celé jižní Moravě byl znám; avšak ve velkém jej nepěstují. „Na Dražkách“ jsou vinohrady, ve kterých se také mnoho ovocných stromů (mezi nimi meruňky, broskve, ořechy a oskeruše) sází. Chov koní a dobytka hovězího jest na stupni utěšeném; pro využitkování mléka zřízena mlékárna, která má zejména na sýry dobrý odbyt. Rolníci všímají si vůbec pokroku a užívají v hospodářství rozmanitých strojů. Na lukách zaplavených řekou Moravou, ježto zde třemi proudy teče, nasuší se hojnost sena a otavy. Pastvin jest dostatek, lesy patří velkostatku. Bývalé rybníky proměněny jsou v louky.

Řemeslem živí se asi 30, obchodem asi 10 rodin. Chudší lid odchází za léta „na tovarych“ do Rakous.

U městečka jsou 2 cihelny a „na Hatích“ družstevní válcový mlýn. Obchod a průmysl podporuje záložna (Raiffeisenka).

Ve Znorovách jest stanice železniční a poštovní úřad; zdravotní obvod má sídlo ve Veselí.

Na městečko povýšeny byly Znorovy r. 1908. Obecní zastupitelstvo čítá 30 členů, z nichž se volí starosta a 4 radní. V pečeti mají obraz sv. Alžběty. (Str. 72., tab. II., 14.)

Znorovy původně zvané Uny-rovy, to jest Mladé rovy (Nové hroby)[1]) jsou prastarou osadou. Při stavbě železnice nalezeny zde mimo četné úlomky z popelnic v kulturních jamách také nástroje koštěné, bronzové a kamenné mlaty. Znorovy bývaly sídlem samostatného statku. Tvrz stávala za kostelem na kopečku, kde se říká „u Hulínů“, kde dosud mnoho střepů z popelnic se vykopává; jmenuje se počátkem XVI. stol. pustou.

Dle Znorov psal se ve XIII. stol. vladycký rod; první, jenž se odtud (r. 1249) nazýval, byl Pardus z Vnorov, komorník olomucký (r. 1241—1266); bratr jeho Sudomír držel sousední statek

---

[1]) Že by z „Norova“ vzniklo Znorov, tomu nepřisvědčíme; vždyť osada nikdy se „Norov“ nejmenovala.

Veselský.[1]) Počátkem XIV. stol. oba statky Veselí i Znorovy dostaly se do rukou mocného a tehdy na Moravě rozvětveného rodu pánů ze Šternberka. Jan ze Šternberka a z Veselí, syn Zdeslavův připomíná se r. 1322—1360. R. 1378 Vojtěch ze Šternberka-Lukova držel panství Veselské, k němuž patřily Vnorovy s patronátem a Spinek. Páni ze Šternberka a na Veselí rádi na Znorovech pojišťovali svým manželkám věno.

R. 1378 týž Vojtěch ze Šternberka-Lukova, jinak též ze Světlova své ženě Anežce pojistil věno na Vnorovech, Spinku a Boršově (Boršicích); tato po druhé se provdala za Viléma z Pernštejna, jemuž r. 1385 na Vnorovech a Boršicích 1000 kop gr. zapsala, jak to věno měla od Alberta blahé paměti svého manžela a Vilém z Pernštejna to věno opět ji dal a poukázal. (D. O. IV., 540.)

R. 1412 Elška ze Šternberka-Světlova odstoupila své zboží: Boršice, Lúku, Vnorovy a Spinek Jaroslavovi ze Šternberka, synu po Markvardovi ze Šternberka-Veselí (D. O. VIII., 5), a tento své sestře Anně, provdané za Jana z Lomnice, r. 1415 zapsal 500 kop gr. věna na Vnorovech a Spinku, a kdyby nestačilo, též na Lúce. (D. O. VIII., 345.) Zároveň spolčil se Jaroslav se svým svakem Janem z Lomnice,[2]) jehož Anna r. 1417 vzala na spolek svého věna na Vnorovech a Spinku. (D. O. IX., 21.) Jan st. a Markvard z Lomnice, syni po Anně, prodali r. 1446 Vnorovy a Spinek Jiřímu z Kravař a ze Strážnice, který obě vesnice ihned za stejnou sumu (500 kop gr.) prodal Přechovi z Leštiny (D. O. X., 394),[3]) jenž na věno ve Znorovách a Spinku Rohořku ze Tŕtěnice společníkem učinil. (D. O. X., 797.)

Avšak dosud měli páni ze Šternberka právo na 500 kop věna na Znorovách. Neboť když r. 1447 Zdeněk ze Šternberka-

[1]) Rod těchto vladyk, jižto v erbu měli „řemdih“, to jest ruku držící kyj s hruškou hřeby posázenou, sahá až do stol. XII. Praotcem jejich byl kastelán podivínský Tvrdiše (r. 1146—1174). Pardus připomíná se častěji, ale jen jednou s přídomkem „de Wnorow“ na listině, ve které se popisují hranice vsi Hajčina, náležící klášteru Hradištskému (Cod. III., č. 142). Již ve stol. XIV. paměti o tomto rodu mlčí.

[2]) Jaroslav ze Šternberka-Veselí měl v 1. manželství Kunku, sestru Jana z Lomnice, jenž byl manželem Jaroslavovy sestry Anny ze Šternberka.

[3]) R. 1446 pohnala Margareta z Přešovic Přecha z Leštiny a ze Znorov ze 100 hř., že pobral koně, stříbro i peníze nebožtika Zdicha, syna jejího. kterýž jí to odkázal, a toho vrátiti nechce.

Konopiště statek Veselský Mikuláši z Vojslavic prodal, výslovně pravil, že statek ten prodává s příslušnými vesnicemi a s právem dědičným na Vnorovech a Boršicích. Mikuláš z Vojslavic bezpochyby věno na Znorovách váznoucí od Přecha z Leštiny odkoupil a stal se také majitelem Znorov. Zemřel asi r. 1463 a synové po něm, bratři Mikuláš a Václav, o statek Veselský, ku kterému tehdy Slavkov, Horní Němčí, Strání a Suchá Loza patřily, se rozdělili, kdežto na Vnorovech věnovali své sestře Dorotě, provdané za Mikuláše ze Zástřizl.[1]) Bratři Vojslavští žili spolu, jakož i se svakem Mikulášem ve sváru, což dokazují půhony z let 1480—1498; také se svými sousedy Pertoldem z Lipého na Strážnici, Vratislavem z Pernštejna a Čeňkem ze Žeravic na Bánově se soudívali.

R. 1480 Mikuláš z Vojslavic a na Veselí pohnal Mikuláše ze Zástřizl a ze Vnorov, že jest mu dlužen a svěřil mu 60 zl. a těch mu nevrátil; proti tomu pohnal jej Mikuláš ze Zástřizl, že jest slíbil ženě jeho, sestře své, na výpravu 50 hř. dáti a ty jest na lidech vybrav i podnes je drží. (Půh. olom. tom. VI., č. 239 a 338.) Zdá se, že Mikuláš ze Zástřizl se svými svaky se vyrovnal a Znorovy jim popustil, neboť již r. 1481 Mikuláš z Vojslavic své ženě Johance ze Zahrádek na vsi Spinku věnoval a r. 1482 v půhonech, které měli oba bratři s Vratislavem z Pernštejna o zadržování sběhlých poddaných jmenují se i Mikuláš i Václav z Vojslavic a z Vnorov. Mikuláš ze Zástřizl píše se po roce 1482 z Pavlovic.

Statky Veselí a Znorovy drželi pak bratři Vojslavští společně a žili spolu jakž takž v míru; ale když po roce 1490 se rozdělili a Mikuláši připadlo Veselí, Znorovy však Václavovi, tu povstaly různé spory. Hlavní spor týkal se užívání lesa mezi Znorovy a Veselím. Václav z Vojslavic pohnal r. 1492 bratra Mikuláše ze 100 zl. uh., že brání lidem jeho z Vnorov a Spinka v luze svině pásti vedle starodávného obyčeje a chce, aby se jemu mimo starodávnou zvyklost mýtili, ježto ne Mikuláš, ale on vedle oddílu k tomu právo má.

Proti tomu Mikuláš z Vojslavic a z Veselé (í) pohnal Václava, bratra svého, z 500 hř. gr. šir., že proti panskému nálezu sahá

---

[1]) Mikuláš ze Zástřizl býval panošem u paní Ludmily z Kravař a na Šternberce; r. 1480 pohnal ji, že jest mu dlužna 15 kop služby jeho věrné a koně za 24 zl., který mu jest „umřel“ v službě její. (Půh. ol. VI., č. 338.)

mu v sady jeho a jeho platy, které sluší k Veselí a nálezem panským jemu jsou přirčeny, dále pohání jej ze 100 zl., že ho ke škodám jest svévolně připravil, že věda dobře, že ten luh blíže Vnorov byl jest v dílčích listech vepsán a přirčen k Veselí zámku a v ten jemu jest sahal a nařekl a on skrze to narčení musel úřad vésti, svědky vésti, na sjezdy jezditi do Brna a do Olomouce, a skrze to ty škody vzal, těch mu opraviti nechce. (Půh. ol. VI., č. 1617, 1577 a 1578.) Mimo to pohnal jej ze 100 hř. gr. šir., že sobě zamyslil přívoz nový k záhubě jeho starému přívozu, kteréhož páni Veselští s pány Strážnickými jsou užívali společně.

Již r. 1491, kdy první spory o statky Veselský a Znorovský vzešli, páni mezi bratřími rozsoudili, že té věci odkládají do desk z příčiny té, aby bylo hledáno v deskách, přikoupeny-li kdy jsou Vnorovy k Veselí a v kterých mezích vkládány s luhem-li či kterak? A když to ohledáno bude, páni mezi nimi nález učiniti ráčí, aby se žádné straně neukrátilo i těm lidem, kteříž na to, že by obec jejich byla, svědky přísežné k znání postavili. — — — —

A v tom čase má ten les v pokoji státi až do desk ohledání. Pakli by svoleno bylo jeho mýtiti, mají se ty peníze k věrné ruce klásti, aby ti ten užitek zdvihli, komu přisouzen bude, buďto z nich který, neb sedláci. Přes to, chtí-li na té smlouvě, kterouž p. hejtman mezi nimi udělal, přestati, aneb se sami o to kterak smlouvati, páni to rádi viděti budou.

A což se rybníka dotýče, páni nalezli, aby splav starý, jakž práh ukazuje, v té míře zůstal svobodný jako za starodávna, aby rybník výše držen nebyl, než jako za otce jich. (Půh. V., 1, č. 887.) R. 1497 Jan st. z Žerotína a na Strážnici byl pohnán od Václava z Vojslavic, že lidé Janovi z Lideřovic sahají mu v grunty jeho dědičné, kteréž k Vnorovám přislušejí a on to zastaviti a opraviti nechce. Jan z Žerotína pohnal Václava r. 1498 ze 30 hř., že když jeho fojt k němu na Strážnici šel, tu lidé Václavovi jej vzavše v jeho dědině vedli k němu na Vnorovy (byl to člověk jeho) a fojta Janova vsadili do klády a on k němu psal, aby to opravil a on učiniti nechtěl. Zároveň pohnal jej Jan z Žerotína ze 100 zl., že zloděje, jeho podřízeného, u sebe choval a jej nevydal i na dopis p. hejtmana.

Mikuláš z Vojslavic † r. 1499.[1]) Rok na to dne 16. ledna 1500 vydal král Vladislav mocný list Janovi z Kunovic na Jičíně ohledně nápadu po smrti nebožtíka Václava z Vojslavic. Václav však jmenoval před svou smrtí svého bratrance Heřmana (purkrabího na Karlštejně), dědicem, jemuž král Vladislav dne 27. července r. 1500 dědictví to potvrdil.[2]) Po smrti Václavově nastaly rozepře mezi příbuznými obou bratří; zejména činili nároky na statky pozůstalé Jaroslav z Lantštejna za sirotky po jeho bratru Ctiborovi, jenž měl za manželku sestru zemřelých pánů z Vojslavic. Také nastala rozepře mezi Janem z Kunovic a Heřmanem z Vojslavic a Janem z Kunovic a jeho matkou Zuzanou z Prostějova,[3]) která v druhém manželství provdána byla za Václava z Vojslavic. Jaroslav z Lantštejna ještě za živobití Václava z Vojslavic ujav se sirotků po svém bratru Ctiborovi, měl s Václavem z Vojslavic rozepři o poručenství. Václav jej pohnal z 1000 zl., že se uvázal v sirotky nebožtíka Ctibora z Lantštejna, ku kterým on lepší právo má. Půhon ten ještě před smrtí prohrál.

O nápad na Veselí hlásil se také Václav z Lesničího, dokazuje, že Mikuláš byl jeho vlastní nedílný strýc.

Hned r. 1500 pohnal Jaroslav z Lantštejna a Světlova Johanesa z Kunovic z 1000 kop gr., že drží Vnorovy a Spinek s jejich příslušenstvím, ježto on k tomu na místě sirotčím lepší právo má jakožto poručník jejich. (VII., list 36.) R. 1500 Zuzana z Prostějova pohnala Johanesa z Kunovic, syna svého, ze 2000 zl., že jí poručenství nebožtíka Václava Veselského, někdy manžela její milého, ukázati ku potřebě nechce. (VII., list č. 64.) Téhož roku pohnal jej také Heřman z Vojslavic, že mu nechce poručenství nebožtíka Václava Veselského před p. hejtmanem předložiti, kterýmž drží statek nebožtíka Václava; dále že nechce položiti kšaftu nebožtíka Václava Veselského a konečně že drží statku nebožtíka Václava a nechce vedle jeho rozkázání dosti

---

[1]) Toho roku ještě dostal Mikuláš z Vojslavic od krále mocný list, že o svém statku vše může zaříditi podle vůle a zdání svého; pochován byl v kostele františkánském v Uh. Hradišti, kde jest dosud náhrobek s nápisem: Generosus dominus Nicolaus Niepr de Wojslavic hic sepultus. Requiescat. Orate pro eo.

[2]) Druhou listinou propustil král Heřmana z úřadu purkrabího na Karlštejně, poněvadž se chtěl odstěhovati na Moravu.

[3]) Byla sestrou biskupa varadinského a olomuckého Jana Filipa z Prostějova.

učiniti a ke kostelu Veselskému vydati věci. (Heřman půhon prohral, poněvadž Václav z Vojslavic ve svém poručenství nařídil, aby z jeho statku 2000 zl. na jeho dluhy byly obráceny a Jan z Kunovic zaplacení toho dluhu vzal na sebe.)

Současně pohnal Jan z Kunovic Zuzanu z Prostějova, mateři svou, zatkyní a zatýkal ji v Tršicích z 1000 zl., že pobrala svrchky nebožtíka Václava z Vojslavic a z Vnorov, ke kterýmž on právo má. (Páni dali mu za pravdu, poněvadž Václav Veselský na mocný list králův Johanesovi z Kunovic poručil statek nemovitý a movitý.) (VII., list 71.)

Někteří věřitelé nebožtíka Václava z Vojslavic mysleli, že po jeho smrti vdova Zuzana dědila Znorovy. Na př. Ondřej Výlupek, měštěnín kroměřížský, pohnal paní Zuzanu z Prostějova a Znorov[1]) ze 300 zl., že mu její muž za života svého nepostavil svědky své lidi, když on, jeda do Uh. Brodu, u Bílovic oloupen byl, a ona Zuzana držíc Norovy a statek Václava, muže svého, těch lidí postaviti nechce. Páni však nalezli: „Poněvadž Zuzana Vnorov v držení není, tomu půhonu odpovídati nemá“.

Po roce 1502 byly Vnorovy přiřknuty sirotkům po Ctiborovi z Lantštejna, kteří po svých strýcích Vojslavských jmenovali se Mikuláš a Václav a zváni bývali Zubové z Lantštejna. Snad měla jejich matka Veronika na Znorovách zapsané věno.

R. 1508 Heřman z Vojslavic a na Veselí pohnal pány Václava a Mikuláše, bratří vlastních Zubův z Lantštejna a na Světlově ze 200 kop, že lidí ze Vnorov, které v svém držení mají, zejména: Mikše, který byl v Lideřovicích, Václavíka, starého Martina, Chocholu, Krcha, Sečna, Korda, Čeřénka, Korčka, fojta, a j. před p. hejtmanem a pány postaviti nechce; dále je pohnal ze 2000 kop, že lidé ze Vnorov pásli jsou dobytek a pasou dobytky své: koně, krávy, klisny, telata, husy na gruntech v luzích jeho pychem přes jeho zápověď jim a jej z toho právem nevyvedše a tím pasením dobytkův škoda se mu činí a oni mu toho od svých lidí zapravit zanedbávají a on jim to žaloval a napravení žádal; také je pohnal ještě ze 200 kop gr. č., že lidé ze Vnorov, které oni v držení mají, přijali jsou od něho v luhu na gruntech blíž Vnorov místa, aby štěpnice dělali pod platy a jemu z toho a potomkům jeho k zámku Veselí aby platy platili, tak jakž

[1]) Ponejprve v Deskách stojí Znorov místo Vnorov.

kterému položeno a zamezeno i v rejstra zapsáno jest vedle práva a obyčeje, jakž k tomu zámku z jiných štěpnic platy dávají, zejména tito lidé: Václav Kord 10 gr., Čeřének 14, Sečen 12, Baran 6, Korček, fojt 16, Martin Chocholů 12 gr., kterýmž platům již lhůta vyšla, a těch platův jemu páni Zubové těm lidem dávati a platiti jeho zbavují, pravíce, že byli gruntové luhové jeho ke Vnorovám přislušeli k obci, jeho z toho právem nevyvedše, a on jich žádal, aby lidi k tomu měli a platy jemu aby platili, a nechtěli jsou toho učiniti. R. 1510 své půhony Heřman obnovil, zejména si stěžoval, že lidé ze Vnorov a ze Spinku pasením dobytka ve štěpnicích mu velkou škodu činí, tak že skrze to pasení plat ze štěpnic mu nevychází.

R. 1512 byla majitelkou Znorov panna Jitka z Lantštejna. Heřman z Vojslavic obnovil své půhony. Předně pohnal Vícka ze Ptení, ze mu nechce dáti svědomí, co mu vědomo jest, kterak mu od p. Jana z Kunovic po smrti nebožtíka Václava Veselského postoupeno: rybáři v Spinku, luhy i jiné věci, oč p. Jana pohnal. Zároveň pohnal Jitku z Lantštejna a na Bojkovicích, že mu lidí ze Vnorov a ze Spinku: Ondry Starého, Matěje, řezníka, Jandy, Žáčkova syna, Pavla Huleje, Tomáše Krcha a Kuby Chochola před p. hejtmanem postaviti nechce; mimo to pohnal ji ze 32 hř., že lidí ze Vnorov, zejména Šimona, fojta, a Václavíka, které v držení svém má, k tomu nedrží, aby mu základ 32 hř. položili, pod kterýmž jsou od něho svině vnorovské vyručili, ježto jimi škodu ve štěpnicích jeho lidem činili, když by jim dal týden napřed věděti, aby jemu ty svině všecky postavili na Veselí; i dal jim týden napřed věděti a oni těch sviní nepostavili a tudy jemu základ propadli; též ji pohnal z 30 hř. gr., že Tomana Korečka a Ďuly, lidí svých ze Znorov, k tomu nedrží, aby mu tu sumu, pod kterou sobě vyručili koně ze Vnorov, ježto mu škodili na gruntech jeho v Nákli, položili.

Také pohnal Jana z Kunovic ze 200 hř., že mu listu toho, kterýž svědčil na zástavu nebožce Barboře z Vojslavic, manželce Matoušově, na vsi Vnorovy a Spinek, kterýž list nebožtík Václav Veselský z Vojslavic od též Barbory, sestry své, vyplatil. A on po smrti Václavově ten list vzal s jinými k svědomí a k potřebě jeho před p. hejtmanem jej položiti nedbá. (Půh. ol. IX., list 233, 234 a d.)

Na základě domnělého práva po Václavu z Vojslavic činil si Heřman jakési nároky na Vnorovy a Spinek a mezi jiným též na farní patronát ve Vnorovách. Protož pohnal ho r. 1513 Václav Pavlovský z Vidbachu, mocný poručník panny Jitky z Lantštejna, ze 200 hř., že jest uvedl kněze do Vnorov na faru Jitky z Lantštejna, k tomu práva nemaje; dále z 500 hř., že se uvázal ve čtyry člověky ve Spinku, práva k tomu nemaje a jemu jakožto mocnému poručníku panny Jitky jich postoupiti nechce, pak o dalších 500 hř., že té smlouvy, kteráž se stala mezi Mikulášem a Václavem, bratřími z Vojslavic, skrze p. Přibíka Mládence z Miličína a Bohuslava z Kokor a j. položiti nechce.

Konečně pohnal Pavlovský Heřmana z 1000 zl., že lidem ze Vnorov pastvy hájí v luzích svých k Veselí příslušejících, kdež oni Vnorovští k těm pastvám právo mají podle smlouvy.

O tomto právu Vnorovských učinili páni mezi Václavem Pavlovským, poručníkem panny Jitky z Lantštejna a Heřmanem z Vojslavic následující nález:

„Poněvadž smlouva ukazuje, co se lidí Znorovských a Spineckých dotýče, kteří bez luhův Mikulášových nikteraké býti nemohou, aby potom od téhož Mikuláše nad slušnost trápeni nebyli, aby Mikulášovi tolik ospu i kur, jako lidé jeho dědiční dávají, k tomu zámku od pasení v témž luhu Vnorovském aby dávali a nic více, a Mikuláš jim tolikéž svobody příti má, jako lidem svým.[1]) Páni to při té smlouvě zůstavují. (D. O. IX. l. 115. a 116.)

Jitka z Lantštejna, která se byla provdala za Jachyma z Biberštejna, prodala r. 1515 Vnorovy se Spinkem Burjanovi z Vlčnova. Stížnosti, které měl Heřman z Vojslavic na pány z Lantštejna, obnovil r. 1516 na Burjana z Vlčnova: pohnal jej z 1000 zl. uh., že mu lidí svých ze Vnorov, zejména Pavla Holeje, fojta Václavíka, Šimona Kazby, Václava Orla, Buška Důly a Jaroška, také Martina Chochola ze Spinku před p. hejtmanem a JMti. pány postaviti nechce, a z druhých 1000 zl., že přes smlouvu učiněnou a jeho zápověď lidé jeho ze Vnorov a Spinku sáhli mu na grunty jeho dědičné v Nákle blíž Vnorov a pásli dobytek v témž Nákle, ježto tu lidem pod platy, aby štěpnice dělali, rozdána jest, práva k tomu nemajíce. (Burjan nemusel

---

[1]) Páni citovali jen starou smlouvu, kterou neb. Mikuláš z Vojslavic, předchůdce Heřmanův na Veselí s Vnorovskými byl uzavřel.

Heřmanovi odpovídati, poněvadž tento o vyšší sumu pohnal, než bylo zákonné.) (Půh. Ol. X., l. 122.)

Aby se vyhnul nepříjemnému sousedství, prodal Burjan z Vlčnova již r. 1516 Znorovy Heřmanovi z Vojslavic, uzavřev s ním řádnou smlouvu. Tento ale smlouvu nedržel a Burjan zůstal majitelem dále. Ještě r. 1517 pohnal Heřman Burjana, že mu lidí ze Vnorov: Jana Kolvíčku, Martina Jazýčka a Jakuba Bednáře, kteří jsou jemu v jezeře jeho, kteréž leží v luhu jeho pod Vnorovy, bez práva ryby lovili, před p. hejtmana postaviti nechce. (P. O. X., l. 172.)

Avšak současně pohnal Burjan z Vlčnova Heřmana z Vojslavic a na Veselí z 1300 kop peněz bílých, že jest koupil od něho ves Vnorovy s jejím příslušenstvím a podle toho kupu té vsi a lidí od něho přijmouti nechce; též pohnal z 500 kop, že mu té sumy 500 kop podle toho kupu a smlouvy, kterouž s ním má, dáti a položiti nechce, kteroužto sumu na sv. Václava již minulý dáti a položiti měl, načež páni rozhodli, že Heřman jest povinen smlouvy dodržeti a placení zadost učiniti. (D. O. X., l. 180.)

Aby Znorovy zaplatil, vypůjčil si Heřman peníze od Václava z Žerotína a na Buchlově a dal mu polovici Znorov do zástavy; Václav postoupil ten požadavek svému příbuznému Janovi z Žerotína a na Strážnici. Tento měl v úmyslu spojiti Znorovy se svým statkem Strážnickým. Protož pohnal r. 1520 Heřman z Vojslavic Jana z Žerotína a na Strážnici, že podle svého s ním zůstání a výpovědi, kterouž jemu učinil o půl vsi Vnorov podle listu zástavního, kterýž má na něho od p. Václava z Žerotína a na Buchlově, strejce svého, při sv. Václavě již minulém jemu nepostoupil a sumy své od něho přijíti, o kteréž on na jeho místě, když doma nebyl, paní Aleně, manželce jeho vlastní, a Janovi z Radúně, úředníku jeho oznámil, že suma leží na zlatě i na penězích podle zápisu, aby brali a na jeho místě jemu půl vsi jeho postoupili, toho jest učiniti nechtěl a jemu půl vsi jeho nepostoupil a postoupiti nedbá. Také ho pohnal, že z těch peněz (které si bezpochyby vypůjčil), musí nyní platiti úrokův, aby mu je nahradil. (P. O. X., l. 150 a 151.)

Po smrti Heřmanově prodali jeho syni Jan a Václav bratři z Vojslavic r. 1526 Veselský statek a s ním Vnorovy s pustou tvrzí, s kostelním podacím, se štěpnicemi, s dvorem popplužným

a lánem panským Hynkovi Bilíkovi z Kornic,[1]) od které doby zůstaly Znorovy spojeny se statkem Veselským.

Hynek Bilík z Kornic brzy po nastoupení na statek Veselský začal spory s pány Strážnickými, kteří osadou Lideřovicemi s nimi u vsi Znorov sousedili. (Viz Lideřovice.) Zejména jednalo se o nově založený rybník pod Lideřovicemi, kterým škodil panství Strážnickému. R. 1531 stala se smlouva mezi p. Janem st. z Žerotína a na Strážnici, p. Bernartem ml. z Žerotína a na Fulneku, p. Vilímem z Žerotína a na Šumberce i na místě bratří jeho mladších ze strany jedné a Hynkem Bilíkem z Kornic a na Veselí ze strany druhé ohledně půhonů a žalob, které vedli Žerotínští na rybník, který dal p. Bilík pod Vnorovy a Lideřovici udělati.

R. 1580 po smrti Václava Bilíka z Kornic připadlo Veselí s vesnicemi jeho příbuznému Burjanovi Tetourovi z Tetova, jehožto bába byla sestrou Hynka Bilíka, otce Václavova. Jeho syni Václav a Vilém prodali r. 1589 statek Veselský a s ním Vnorovy s kostelním podacím a Spinek s Rybáři mor. prokuratoru Vojskovi z Bogdunčovic, načež stejný osud sdílely se statkem Veselským.

R. 1669 vykázáno u Znorov 30 vinic; tenkráte žil zde 1 pětičtvrtinláník, 20 celoláníků, 6 čtvrtláníků, 5 půlčtvrtiláníků, 13 zahradníků, 6 zahradníků (bez polností) aneb rybářů; pustých lánů bylo 13, 7 nových podsedků udělaných lánů, 1 nový čtvrtlán, 4 noví zahradníci.

R. 1663 vpadli do Znorov Tataři, vypálili 3 domy a odvlekli 33 osob a 21 koní do Uher; dne 2. září 1705 vtrhli sem Kuruci a odehnali odtud 168 krav, 39 koní a všechny voly (21 kusů).

R. 1749 měly lány po 60 měrách, půllány, které byly z pustých lánů nadělány, měly po 44 měrách, čtvrtlány po 21 měrách; domkařů bylo 44 starých a 54 nových.

R. 1753 platila obec gruntovní činže o sv. Václavě 49 zl. 36 kr., o sv. Jiří 54 zl. 29$^{1}/_{2}$ kr., za přízi o sv. Václavě 24 zl. 12 kr. Z domovních luk a zahrad platilo se obékrát 26 zl. 34$^{1}/_{2}$ kr., ze svobodných luk a zahrad po 8 zl. 19 kr., od rybářů 1 zl. 53 kr.; ze svobodných polí jen o sv. Václavě 8 zl. 51 kr., ze zelnic

---

[1]) V kupní smlouvě stojí: „ves Špínek s rybářským břehem, s dvorem poplužným, ves Vnorovy s pustou tvrzí, s kostelním podacím, se štěpnicemi, s dvorem poplužným, s lánem panským.

70 zl. 1 kr., činže domovní od usedlých 71 zl., z hospody 12 zl. ročně, za šneky 7 zl. 40 kr., vinného desátku $28^1/_4$ vědra vína špatnějšího. Půlláníci (21) robotovali s párem koní 3 dni, čtvrtláníci (35) taktéž, podsedníci a zahradníci (28) 3 dny týdně pěšky; tak byla robota od Václava do Jana. Od Jana do Václava robotovalo se celý týden; hofeři (42) robotovali po 1 dni. Znorovští rybáři (6) byli povinni ročně poséci kopu pšenice, choditi s posílkou do Písku, pro vrchnost sekati led a této dodávati ryby, mimo to česali ovoce v panských štěpnicích. Vylela-li se voda přes břehy, dováželi vrchnosti na člunech dříví a jiné potřeby. Komise r. 1749, aby přiměla vrchnost k mírnějším požadavkům, udala, že na Znorovsku pšenice jen skrovně se daří a že Znorovjané obilí, které na zapravení kontribuce prodávají, musí na trhy dovážeti buď do Holešova, buď do Prostějova. Obec tenkráte měla 2293 měr $3^3/_4$ osminy pole a 101 míru 5 osmin vinic, vrchnost měla 525 měr $6^1/_4$ osminy pole. „Na Hatích" měla vrchnost 500 měr pastvin.

R. 1753 bylo půlláníků, kteří měli po 52 měrách pole, zahradu u domu a $5^1/_2$ osminy vinohradu, 21, čtvrtláníků se 26 měr. pole, zahradou a $2^1/_2$ osminy vinice 34, podsedků s domem a 9 měř. pole 28, zahradníků se 3 měř. pole 6, chalupníků, kteří drželi jen zahradu a vinohrad, 33, hoferů s polem 5, bez pole 13. K obecnímu majetku náleželo 26 měr pole, 100 měr pastvin, 3 louky na 9 vozů sena a 22 míry lesa. Mezi půlláníky čteme jména: Janíček, Bártek, Fiala, Hejsek, Kočárek, Kočí, Ondrovčík, Pavlica, Pospíšil, Přibil, Slezák, Solařík, Studénka, Vlček.

R. 1775 stěžovali si poddaní z Předměstí Veselského, ze Znorov a Zarazic do vrchnosti, že jsou robotami přetíženi, také od duchovních dávkami utlačováni tou měrou, že se ostýchají kupovati nové pozemky.

Ze Znorov stížnost podepsali sousedé: Otrhálek, Tomek, Bártek, Ivan, Sedlařík, Bílek, Grabec a Studénka. Tito sousedé tázáni byli, proč půlláníci ročně 8, čtvrtláníci 4 míry ovsa vrchnosti odvádějí? Odpověděli, že nevědí, neboť prý ani dříví v lesích rúbati, ani dobytek pásti jim není dovoleno. Na to bylo jim urbářem dokázáno, že vrchnost místo lesů užívání dala jim 2 rybníky pod vesnicí, ze kterých měli platiti ještě ročních 40 zl. činže. Znorovšti sousedé udali, že r. 1762 a 1763 museli z těch 2 rybníků po 90 zl. vrchnosti platiti, že sice pasou dobytek u těch rybníků,

ale že mají své obecní pastviny a že přece ten oves platí. Správa velkostatku odvětila, že těch 291 měr ovsa jest starou gruntovní činží; co se týká převýšení činže za rybníky, chce se panství toho zvýšení o 50 zl. vzdáti, jestliže obec ponechá vrchnosti palach (rákos) u rybníků; také připomíná, že panství v dřívějších letech 20 i 30 zl., ano před 3 lety 49 zl. činže z rybníků obci slevilo. Rybníky prý jsou tak velké, že se lehce dá nasadit 2000 kop násady kapří, jak z urbáře patrno. Na to poddaní odpověděli, že upouštějí od užívání palachu, když vrchnost převezme povinnost rybniční hráze ze svého udržovati, což vrchnost odmítla. Poddaní pak trvali na svém, aby obou rybníků na dále za 40 zl. ročně užívali; ostatní platy a dávky zůstaly.



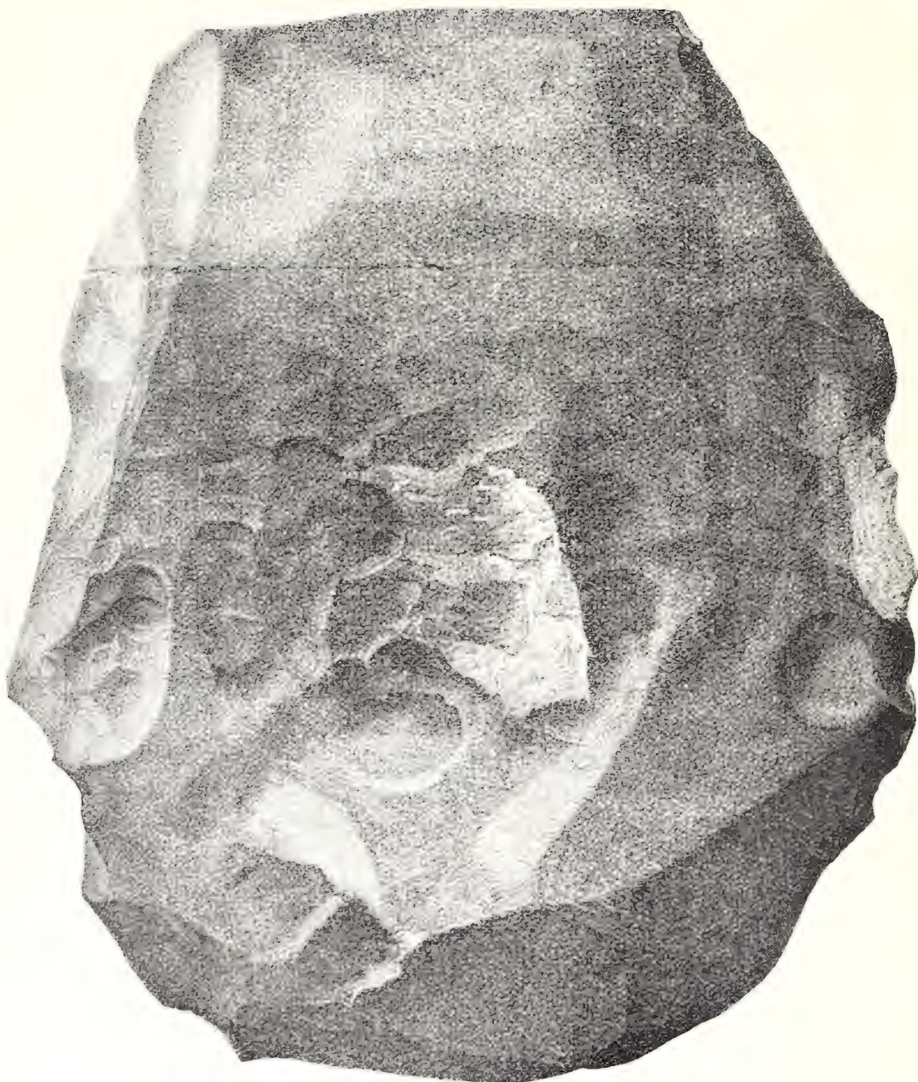
Obr. 114.
Erb rodu z Vojslavic.

R. 1790 patřilo obci 5 j. 294 □^{0} pole, 8 j. 1081 □^{0} luk, 62 j. 844 □^{0} pastvin a 26 j. 1329 □^{0} lesa. Rustikálních pozemků bylo: 1594 j. 949 □^{0} pole, 31 j. 1031 □^{0} vinic, 262 j. 143 □^{0} luk, 301 j. 151 □^{0} pastvin a 26 j. lesa; dominikálních: 438 j. 66 □^{0} pole, 31 j. 758 □^{0} luk a zahrad a 406 j. 908 □^{0} lesa. Urbariální fase z r. 1852 vykazuje 21 pololánů, 34 čtvrtlánů, 28 podsedků s domy, 6 rybářů, 3 domkaře bez pole a 31 domkařů, kteří drželi panské grunty.

R. 1820 nazývaly se tratě: Čtvrtky, Spinecko, Zahumenice, Roviny, Bahno a Trní, Vlčné pole, Haťné pole; luka: nad Kokovem, pod Jažvinú, pod Blíščankú, před Moravú, za Moravú, Dolní, Hluchovské, Stříčkovské, Bánovské louky; vinohrady: Stará a Nová hora.

Nejstarši památkou na bývalé držitele Znorov, pány z Vojslavic, jest náhrobní kámen z r. 1460. Nalezen byl r. 1908 při bourání starého kostela v rohu věže, avšak necelý; dva kusy objeveny později ve zdi u bočního oltáře. Dobře znatelný na něm jest erb (cimbuří) starožitného rodu z Vojslavic. (Obr. 114.) Z nápisu latinského, chybně opsaného, který nám byl zaslán, soudíme, že jest

to náhrobek Apolonie, dcery Václava (Veleslava?) Něpra z Vojslavic. Prastarý náhrobek tento zasluhuje, aby byl znalcem prohlednut a zachován.



Obr. 115. Znorovský povětroň.

Jest nám se ještě zmíniti o světoznámém pádu povětroně, který se udal dne 9. září r. 1831 v obvodu obce Znorovské asi 500 kroků sev. od Hatěckého mlýna. (Viz mapku.) Ve 3 hodiny

odpoledne z čista jasna za silného praskotu a hukotu sletěl kámen „s nebe“ na pole Tomáše Otrhalíka. Dvě ženské,[1]) které asi 180 kroků od toho místa trávu plely, za chvíli odvážily se puzeny jsouce zvědavostí prohlednout ono místo, kde pádem předmětu silný prach se zdvihl. I nalezly tu černý, ještě teplý kámen, v kypré zemi do pola zapadlý, asi $6^3/_4$ libry těžký. (Obr. 115.) Meteor tento, jenž nyní váží 3672 gr., chová se v cís. sbírkách ve Vídni; malé úlomky jeho jsou také v Berlíně, Rotterdamě a jinde.

Zvolenov,

osada vzdálená na jih od Strážnice asi 40 min., pozůstává z jediné ulice podél silnice Strážnicko-Petrovské. Domy, stojící průčelím do ulice, stavěny jsou z vepřovic, bývají čistě obíleny a modře obrovnány. Žádné stavení zvláště nevyniká.

R. 1656 bylo ve Zvolenově jen 17 domů se 160 obyv., pustých domů 45; r. 1790 domů 45 s 302 obyv. R. 1836 žilo ve 48 domech 326 obyv., r. 1870 v 70 domech 382 obyv., r. 1900 v 86 domech 408 obyv., mezi nimiž bylo 9 židů; r. 1910 obyv. 434 s českou a 2 německou obcovací řečí.

Zvolenov[2]) založen byl bratřími Janem a Bartolomějem z Žerotína, pány strážnickými, r. 1514. Listinu zakládací, zachovanou dosud v originálním opise podáváme v kratším obsahu: Jan a Bartoloměj, bratři vlastní z Žerotína a Fulneka, praví a dědiční páni panství Strážnického, vyznávají, že před ně předstoupili opatrní muži Matěj Sobek, Jan Markabů, Martin Azalík, Toman Kymláček, Zikmund Zigl, prosíce, aby směli stavěti na trávnících před Petrovem. Bratři dali k tomu svolení, aby založena byla ves Zvolenov. Každý podsedek má beze vší překážky

---

[1]) Byly to ze Znorov: Alžběta Kočišová a Apoléna Ondrovčíková. O tom meteoru viz: „Über den Meteorstein-Niederfall auf der Herrschaft Wessely in Mähren am 9. Sept. 1831 v. Dr. Carl von Schreibers“.

[2]) Název Zvolenov není patronymický jakoby odvozen byl od zakladatele, jenž slul „Zvolen“, nýbrž název dán osadě od bratří z Žerotína, poněvadž k založení té osady dali zvolení (svolení). V díle Fr. Černého a Pavla Váše „Mor. jména místní“ znají jen osadu Zvolenovice, jejíž jméno pokládají ovšem za patronymické. Připomínáme, že Zvolenovem nazývá se též pastvina u Kyselovic, na které povoleno bylo pásti dobytek obecní s dobytkem panským.

od pánů a též ode vsi Petrova požívati lhoty 7 let; po 7 letech z každého má se platiti po 8 groších, 4 na den sv. Jiřího, 4 na sv. Václava a 6 dní má se konati robotní oračka. Kromě toho ničím nebudou povinni, leč ze své vůle.

Kdyby některý z obyvatelů Zvolenovských ku svému podsedku si přikoupil $^1/_4$ neb $^1/_2$ lánu role v poli Petrovském, ten nemá býti povinen z podsedku ve Zvolenově platu dávati, nýbrž říditi se má povinnostmi Petrovských.

Zároveň povolili fojtovi jednu krčmu, ve které se mělo nalévati jen pivo Strážnické; avšak své vlastní víno z hor Strážnických, kdož by měl vinohrad, směl šenkovati každý. Také páni Žerotínští osadě udělili odúmrť.

List psán byl na Strážnici v sobotu po sv. Margetě léta 1514.

Toto staré obdarování potvrdil Bobalovským, jinak Zvolenovským Jan Jetřich ml. z Žerotína listem psaným na zámku Strážnici (bez data).

Proč Zvolenov již v 1. polovici XVI. stol. přezván byl na Bobalov, to určitě vysvětliti nevímę. Toto jméno zůstalo osadě až do roku 1848, kdy ministerským výnosem ze dne 5. května dovoleno změniti jméno Bobalov ve Zvolenov.

Lid jest vesměs rolnický a drží se houževnatě národního kroje. Povinnosti zdejších hospodářů byly za panství Žerotínů jen skrovné, přiměřené skrovnému pozemkovému jejich majetku. R. 1609 platil každý, jak kdo seděl, při sv. Jiří a při sv. Václavě po 4 gr. Všecka obec měla platu od hor 1 met, 1 míru, 2 čtvrti ovsa a $31^1/_2$ slepice; všichni po 6 dní do roka pracovali v panských vinohradech a po 2 dnech v nich vázali; za vázání dostávali denně 1 gr. 5 d.

Některá tehdejší jména obyvatelův: Kolša, Jelbošek, Vlach, Martínek, Hleděnovský, Křemen, Krutý, Hlaváček, Chřenek, Shromáždil, Hrbáček, Prchlík, Hluzký, Hruška, Malík, Grošík, Němčanský, Ryvola, Kunovský, Bašek, Bušek, Škrabák, Popelák, Velický a j.

Jména rybářů: Kupec, Kušánek, Kvasnička, Krajčíř, Bumbal, Oulehla, Chromy, Troubecký, Černoušek, Nedoma, Holba, Moras, Zákoník, Bezouch.

R. 1775 bylo zde 45 domovních čísel, postavených vesměs na panském pozemků, a to 37 starších, 5 nově založených, 1 hofer

bez domku a 2 s domky. Drželi po $2^6/_8$ měřice panského činžovního gruntu. Za použití dřeva z hor dávali 24 slepic, za sbírání žaludu z každého kusu vepřového 10 kr.; všichni museli spřísti 20—30 liber koudele. Z vinohradů platili stejně z Petrovskými, též mlatci stejným způsobem byli placeni.

Polnosti rozděleny byly ve 3 tratě: v 1., která byla u samé dědiny, mělo panství zelnici, trať 2. skládala se z činžovních pozemků panských a farních, kterých užívaly domy čís. 3.—44. Povinni byli faře dávati každý 3. snop obilí; tam také odváděli ročně 40 slepic. Farních polí bylo na 168 měr a Bobalovští byli jich jen dočasní uživatelé. Trať 3. obsahovala pozemky zvané „Kraje“ a „Niva“. Celkem patřilo k obci 91 j. 20 □°, z nichž bylo 82 j. 8 □° pole, ostatní luka.

Tehdy byl rychtářem Martin Procházka.

Jména tehdejších osadníků: Běloch, Blata, Drábek, Gajdorús, Harašta, Huťa, Jamža, Jaroš, Kapusta, Koníček, Koštúr, Ležatka, Michenka, Mrázek, Neuman, Sasín, Spružina, Stránský, Stromský, Svoboda, Těšinský, Tomšej.

Celkem patří nyní k obci: 50 ha pole, 0·64 ha luk, 4 ha zahrad a 2 ha pastvisk; pozemkové daně platí 521 kor. a třídní domovní daně 240 kor.

Stará pečeť Zvolenovská z r. 1591 podobá se Petrovské, jen že nemá rádla. (Str. 72., tab. II., č. 8.)

Zvolenov od svého počátku náležel ku panství Strážnickému; jen krátkou dobu smlouvou z roku 1545 připadla vesnice Bartoloměji z Žerotína a na Břeclavě.

Žeraviny,

dříve též Žeravinky[1]) zvané leží v rovině na rameně potoka Velečky 6 km severozápadně města Strážnice, 2 km západně Hroznové Lhoty. Osadou prochází silnice Strážnicko-Velecká; a celá ves tvoří podél této silnice jedinou ulici. Osada má 64 domů a 295 oby-

[1]) Místní jméno Žeraviny spojujeme s osadním jménem Žeravice, považujíce Žeravjany (nynější Žeraviny) za kolonisty ze Žeravic, které sem snad přivedl zakladatel Kuželova, některý Kužel ze Žeravic. (Srovnej česká osadní jména Chotovice-Chotoviny.)

vatelů českých. R. 1836 žilo zde ve 42 domech 245 obyv., r. 1870 v 57 domech 278 obyv. a r. 1890 v 66 domech 301 obyv. Až na jednu rodinu židovskou jsou všichni obyvatelé katolíci.

Domy stavěny jsou z kotovic a zomítány, nemají ani zahrádek ani výstupků.

Obyvatelé jsou Slováci stejného nářečí a kroje jako v Hroznové Lhotě; živí se hospodářstvím a chovem dobytka, ovocnictví jest poněkud zanedbáno. Pole jest dobré, úrodné, a luka od r. 1907 regulováním potůčka Kozojídského velmi získala. Chudší obyvatelstvo chodí o žních do Dolních Rakous; i do Ameriky někteří se odstěhovali.

K obci patří od nepaměti 2 mlýny, jichžto nynější majitelé v čís. 1. Moučka a v čís. 21. Žižlavský se jmenují. Od hlavní silnice, vedoucí ze Strážnice vystavěna byla v posledních letech odbočka ze Žeravin na Kozojídky do Veselí. R. 1908 postaven železný most přes Veličku. Nejbližší stanice železniční jest Veselí. Poštu a telegrafní úřad mají v Hroznové Lhotě, kam jest obec od r. 1751 přifařena. Dříve patřila k faře Veselské. Obec má svůj vlastní hřbitov. Také přiškoleny bývaly Žeraviny do Hroznové Lhoty, ale již r. 1820 a později několikráte vyučovalo se v soukromém domě v Žeravinách, až konečně r. 1908 zde povolena byla samostatná jednotřídní škola, kterou navštěvuje nyní 64 dítek; učitelem jest K. Konvička.

Ve vesnici mají obecnou knihovnu na 200 svazků, založenou r. 1905; také jest zde vodní družstvo.

Nejstarší rody jsou: Dulův, Hlahůlkův, Zahradníkův, Falešníkův a Slezákův.

Tratě nynější jmenují se: Trávníky, Noviny, Padělky, Oujezdky, Končahajčí, Zahumenice, Vinohradčeny.

Poslední roboty byly přímo kruté: Čtvrtláníci pracovali s potahovem od sv. Václava do Jana 5 dní týdně a od Jana do Václava 6 dní. $^1/_4$láník musel poséci 12 měřic louky a sežíti z 12 měřic obilí a nadělati 4 sáhy dřeva polenového. Výkupného platilo se ze $^1/_4$lánu 200 zl. šajnů, kromě toho ještě 36 zl. (snad za desátky farské).

Nejvíce trpěla osada požáry r. 1839 a 1856.

Ve staré pečeti jest strom (dub) bez listu s opisem: Pecet Obecní Diedini Zierawin.

Obec má asi 1000 K příjmu. Do území patří: 154 ha pole, 61 ha luk, 6 ha zahrad, 2 ha pastvin. Pozemkové daně se platí 1551 kor. a domovní třídní daně 228 kor.

Žeraviny jsou dosti starou osadou, která původně náležela ke statku Znorovskému a s tímto později ke statku Veselskému. R. 1447 prodal Zdeněk ze Šternberka a z Konopiště Mikuláši z Vojslavic tvrz Veselí s městem a vesnicemi, mezi kterými se jmenují také Žeravinky a r. 1448 zapsal nový majitel své ženě Dorotě z Jablonné na Žeravinkách a jiných osadách[1]) 500 kop věna. A tato vzala r. 1464 svého muže na to věno na spolek. R. 1498 zdědil Jan z Kunovic po svém otčimovi Václavu z Vojslavic část statku a mezi tím byly i Žeraviny, které on spojil se svým statkem Uh.-Ostrožským, při kterém pak zůstaly.

R. 1506 postaral se Jan z Kunovic, aby lidé ze Žeravin směli choditi na dříví do lesů Strážnického panství za roční poplatek 20 měřic ovsa a 20 slepic.

R. 1512 (Půh. l. 230) pohnal Jan z Žerotína a Fulneka Jana z Kunovic z 1000 kop, že jest řekl, že chce s ním směnu učiniti dvěma véskami svými Žeravinkami a Kozojídkami na ves Horní Němčí, což tu má, na ten způsob, aby toho mezi nimi shledali mocně páni Hynek a Václav z Ludanic, číž by lepší bylo, ten tomu aby peníze napravil podle zdání těch pánův. Jakož jsme pak oba jich za to žádali, aby k nám ráčili sjeti, kdybychom jim oznámili. A oni k naší žádosti jsú nám řekli to k vůli učinit, a on tomu podle rčení svého dosti učiniti nedbá;" připověď Jana z Kunovic asi určitá nebyla. R. 1513 totiž Jan z Kunovic a na Brodě pohnal p. Jana z Žerotína a na Fulnece z 1000 kop, že mu těch listů, kterýmiž on jemu na psaní jeho odpověď dával, kteréž mu o změnění vsí Žeravinek a Kozojidek na Horní Němčí psal, před p. hejtmanem položiti nechce. R. 1589 v Půhonech olom. jmenují se občané zdejší Jan Michalovský a Kašpar.

R. 1675 byly Žeraviny málo osazeny. Uvedeni jsou: 2 tříčtvrtláníci, 8 půlláníků, 1 domkař s polem a 2 bez pole, 1 nový půllán pustý a 1 zahradník bez pole. Tříčtvrtláníci měli $30^2/_3$ měr pole I. tř. a polovici toho II. tř., půlláníci $20^1/_2$ m. I. tř. a polovici II. tř.

[1]) Žeravinky nazývají se v zápise Řeřavinky.

Jména osadníků: Leva, Hloutek, Smetka, Kašparů, Slezina, Lahulek, Tulikaša, Pagulec. Poznamenáno jest, že u této vesnice stojí mlýn, jenž patří Ištvanu Řepickému, dříve Václ. Sokolnickému; mlýn má 2 složení a kašník a patří k němu 13 měr pole u Kozojídek a některé činžovní pole u Strážnice. Tento mlýn nazýval se ještě r. 1750 Sokolnickým, náležel tenkráte dědicům Žákovým, za kteréž přiznal Martin Juránek užitek na 73 zl. 14 kr.; mlýn měl trojí složení, 2 zahrady (na $2^3/_4$ měř.), 13 měř. polí v katastru Kozojedském a 2 louky na $6^1/_2$ měř. Mlýn byl svobodný.[1])

R. 1750 udán zde 1 půlláník, 17 čtvrtláníků, 2 půlčtvrtiláníci, 1 domkař s polem a 6 bez pole; půlláník držel 4, čtvrtláník 2, $^1/_8$láník 1 krávu. Z luk měli 96 vozů sena a otavy.

R. 1775 žil zde 1 půlláník, 1 s $^3/_8$ lánu, 18 čtvrtníků, 9 půlčtvrtníků, 1 malý podsedník a 7 domkařů. Půlláník měl 38 měr pole, půl míry zahrady, louky na $8^1/_4$ vozu sena, platil 20 zl. 24 kr. daně, činže třikráte po 1 zl. 6 kr., 9 slepic a 50 vajec; robotoval s párem koní 3, po případě (od Jana do Václava) 4 dni. Majetek $^3/_8$lánu povstal tím, že k celé čtvrti přikoupena polovice, měl na $28^3/_4$ měř. pole, $^3/_8$ měř. zahrady a louky na $8^1/_4$ vozu sena, platil daně 13 zl. 48 kr., 3krát činže po 59 kr., slepic $8^1/_2$, vajec $42^1/_2$, robotoval 3, po případě $4^1/_2$ dne s párem koní. Čtvrtník měl $18^3/_4$ měř. pole, $^1/_2$ míry zahrady a louky na 3 vozy sena, platil 10 zl. 36 kr. daně, 3krát 33 kr. činže, 5 slepic, 25 vajec; robotoval s párem koní 2, po případě 3 dni. Půlčtvrtníci měli polovici majetku a polovici platu a povinností. Malý podsedník měl $6^3/_8$ míry pole a $^5/_8$ míry zahrady, platil 4 zl. 24 kr. daně, 3krát po 16 kr. činže, slepice $2^1/_2$ a vajec $12^1/_2$, robotoval s 1 osobou 1, po případě 2 dni. Domkaři platili z domku činžovní daně 50 kr. a robotovali po celý rok 1 osobou. Také každý podruh a hoferkyně povinni byli týdně 1 den robotovati; ale vrchnost zatím hoferkyně osvobodila.

Všeobecně byli povinni: Dvakrát 19 dní kopati ve vinohradech panských; za to vrchnost jim platila 11 měřic, 1 čtvrt a $1^1/_4$ mázu rži; 6 věder panského vína vytočiti; za nevytočené víno platili t. r. 3 zl. 28 kr.; za suché dříví, které směli sbírati v lesích u Horního Němčí a Strání, odváděli 31 měřic 7 osmin a $^1/_3$ mázu

[1]) R. 1590 patřil ten mlýn Jiřímu Závišovi z Osenice, jehožto pohnal Václav Orata ze Sionu, že nedodržel povinnosti ručení.

ovsa a za nevození soli platili 4 zl. 30 kr. Při robotě neměli dovoleno svůj dobytek pásti na panském pastvisku. Z jatky platilo se 5 lib. loje a za posla obec 1 zl. 30 kr. Svobodných polí užívali občané u Hatěckého mlýna 14 měr za poplatek 58 kr. a luk na $27^3/_4$ vozu sena za 2 zl. 18 kr. Dávky sekáčům o žních a výslužky mlatcům, jakož i jiné platy a menší povinnosti viz Malou Vrbku. Faráři platili: půlláník 1 kopu pšenice a 1 kopu ovsa, $1^1/_2$čtvrtník $^3/_4$ kopy, čtvrtník $^1/_2$ kopy a půlčtvrtník $^1/_4$ kopy obou druhů obilí; koledy každý dával 3 kr.

Jména tehdejších obyvatelů: Fera, Dula, Navrátil, Stáblík, Zubatý, Slezák, Falešník, Trvalík, Tulikaša, Smetka, Janečka, Dvorský, Mrkva, Nežal, Příčník, Masařík, Horňák, Konvalija, Štěpka, Kašinský.

Tratě: Klatolány, pod Greftem, Vinohradečné, Chmelince, Potok, za Brankou, Hajná, na Fleku, Ouzký, Přední. Tehdy patřilo k obci $399^1/_4$ míry pole, $7^1/_4$ míry zahrad a 95 ha pastvin a luk na $92^1/_2$ vozu sena. Obci samé náležely 2 měř. pole a všechny pastviny.

Židovská obec Strážnice,

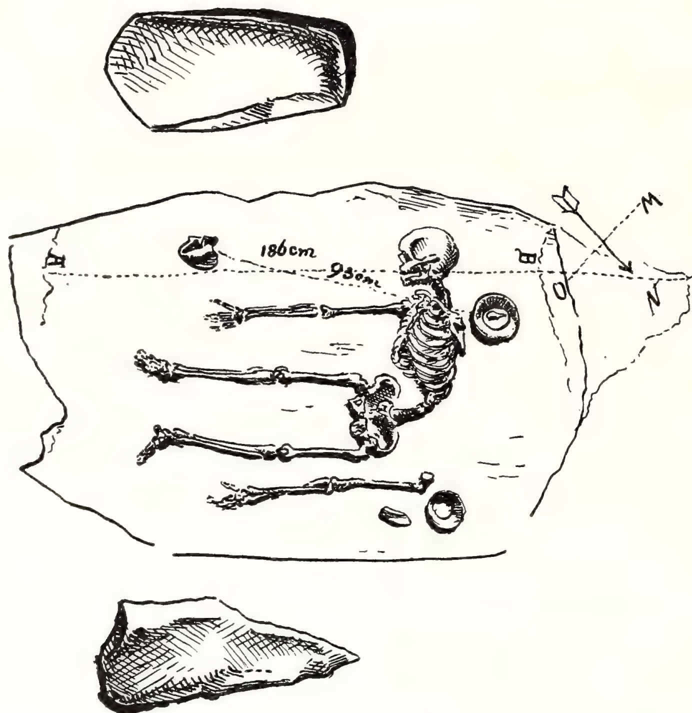
též ves Strážnická zvaná, má v 95 domech na 500 obyvatel, z nichžto přes polovice jest katolíků národnosti české. Mimo hlavní ulici ústící do náměstí má několik krátkých, nepravidelných, bezejmenných uliček. Dříve bývala jen obcí náboženskou, nyní jest samostatnou obcí politickou, majíc své zastupitelstvo a vlastní dvojtřídnou, německou školu. Avšak souvisíc katastrálně s městem, sdílela Židovská obec s ním všechny osudy. (Viz město Strážnice.)

III. Dodatek k nálezům předhistorickým.

Na straně 14. udáno jest, že v našem okrese hrobů předvěkých nalezeno dosud poskrovnu. Příčinu toho shledáváme v okolnosti, že kraj náš po stránce archeologické příliš slabě byl prozkoumán. Protož nemohu opomenouti, abych dodatečně se

nezmínil o důležitém objevení hrobu „skrčka", kteréž asi před 20 lety učiněno bylo prof. V. Navrátilem za přítomnosti prof. A. Komersa.

O nálezu tom sdělil mi prof. V. Navrátil, že r. 1893 mu vyprávěl rolník Brožovič z Nové Ulice, že na jeho poli nedaleko Bažantnice na nápadně černém místě každoročně mnohem bujnější obilí se vyskytuje než v okolí. Odebral se tedy jednoho dne na



Obr. 116. Kostra („skrčka") nalezená u Strážnice.

to pole, které za Skalickou branou asi $1^1/_2$ km od města ve trati „za Drahama" leží, a prošel je kříž na kříž. Konečně počal na místě nápadně černém a četnými starými střepinami význačném kopati a již v druhém metru hloubky v diluviálním štěrku narazil na hrob. Kostra silně zvětralá seděla, jsouc zády opřena o stěnu hrobu, hledíc k jihu. Nohy měla v pravo nakloněné, ale kosti pánevní v náležité poloze. Po levé straně kostry nalezena nádobka, po pravé hlazená, neprovrtaná, kamenná sekyrka a pa-

zourkový hrot; nad hlavou ležely dvě nádobky, jedna v druhé, obrácené dnem nahoru a ve hlíně z hrobu vyházené nalezen měděný plíšek. (Obr. 116.)

IV. Některé tiskové chyby a omyly.

Str. 12. řádek 15. zdola místo obr. 6. má býti obr. 8.
„ 14. „ 16. „ „ koků má býti kroků.
Na straně 72. Tab. II., č. 10. jest pečeť Hrubé Vrbky.
Str. 172. řádek 4. shora místo vzporu má býti vzpouru.
„ 265. v rodokmenu pánů z Žerotína místo II. 2. Jan I. má býti Jan II.
„ 287. řádek 21. shora místo dir má býti die.
„ 329. „ 4. zdola „ Blinsdorfa má býti Blinsdorfu.
Ku str. 263. řádek 25. shora: Zde se míní nejstarší syn světský, neboť dle věrohodných zpráv nejstarším synem Konstantinovým byl Valerian, kapucín.
Str. 486. místo písmen W, O, N má býti Z, V, S.



SEZNAM OBRAZŮV.

OBSAH.

I. Všeobecný přehled.

II. Jednotlivé obce.

Výklad značek

△161 Trigonom. bod
◇235 Výškový bod
Kostel
Kaple
Kříž, Kaplička
Myslivna
Ckr. Cukrovar
Vodní mlýn
Cihelna
Hranice zemské
" okr. hejtm.
" soudn. okr.
Trať o dvou kolejích s nádražím
Trať o jedné koleji, zastávka
Silnice
Vozová cesta
Polní cesta
Pěšina
Řeky a potok
Skupiny stromů
Les s průseky
Vinice
Hráze býv. rybníků



Okolí místa dopadu povětroně dne 9. září 1831.

Dle soudobné perokresby.

SOUDNÍ OKRES
STRÁŽNICKÝ.

1000 m. 0 1 2 3 4 5 klm.

1:150.000.

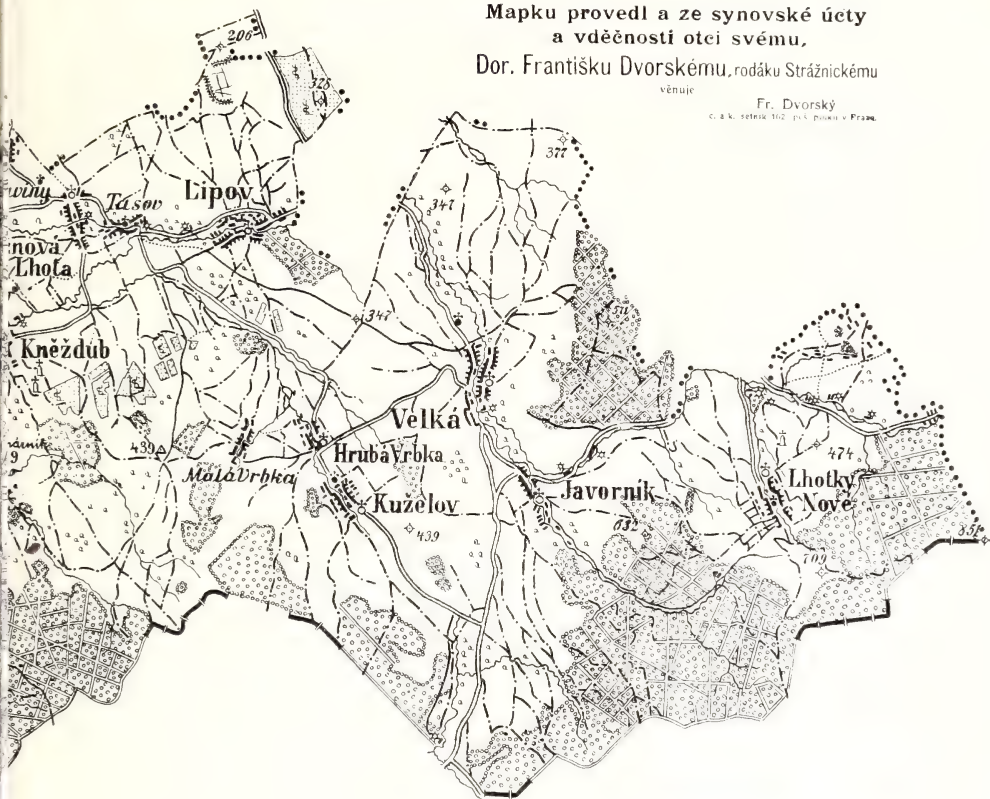
Mapku provedl a ze synovské úcty a vděčnosti otci svému,

Dor. Františku Dvorskému, rodáku Strážnickému

věnuje

Fr. Dvorský

c. a k. setník 102. peš. pluku v Praze.



Nákladem Musejního spolku v Brně.

